

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Sandra Begonja

**ULOGA GRADSKOGA PLEMSTVA U
URBANOM RAZVOJU ZADRA U
VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA
(1358. - 1382.)**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Sandra Begonja

**THE ROLE OF THE URBAN NOBILITY IN
THE URBAN DEVELOPMENT OF ZADAR
AT THE TIME OF LOUIS I OF ANJOU
(1358. - 1382.)**

DOCTORAL THESIS

Zagreb, 2017.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Sandra Begonja

**ULOGA GRADSKOGA PLEMSTVA U
URBANOM RAZVOJU ZADRA U
VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA
(1358. - 1382.)**

DOKTORSKI RAD

Mentori: dr. sc. Irena Benyovsky Latin, izv. prof.
dr. sc. Predrag Marković, izv. prof.

Zagreb, 2017.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Sandra Begonja

**THE ROLE OF THE URBAN NOBILITY IN
THE URBAN DEVELOPMENT OF ZADAR
AT THE TIME OF LOUIS I OF ANJOU
(1358. - 1382.)**

DOCTORAL THESIS

Supervisors: prof. Irena Benyovsky Latin, Ph. D.
prof. Predrag Marković, Ph. D.

Zagreb, 2017.

ZAHVALE

Zahvaljujem mentorici dr. sc. Ireni Benyovsky Latin, izv. prof., koja je svojim stručnim savjetima i uputama usmjeravala moje istraživanje, objavljeno u ovom radu. Također, zahvalila bih i drugom mentoru dr. sc. Predragu Markoviću, izv. prof., na ukazanim sugestijama koje su mi pomogle u oblikovanju ovog rada.

Posebno bih zahvalila i djelatnicima Državnog arhiva u Zadru, koji su mi uvelike pomogli prilikom mojeg istraživanja na fondu *Bilježnici Zadra*. Na kraju, zahvalila bih i prof. dr. sc. Serđu Dokozi na mnogobrojnim savjetima te dr. sc. Tomislavu Popiću koji mi je pomogao prilikom istraživanja arhivske građe vezane za srednjovjekovne zadarske sudove.

PODACI O MENTORIMA

Dr. sc. Irena Benyovsky Latin zaposlena je kao znanstvena savjetnica u Odjelu za srednjovjekovnu povijest na Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu. Diplomirala je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1996. godine. Magistarski rad obranila je na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti (Medieval studies, CEU) 1995. godine. Doktorsku disertaciju obranila je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2002. godine. Sudjelovala je u organizaciji više znanstvenih skupova i kongresa, na kojima je aktivno i izlagala velik broj radova. Objavila je više znanstvenih radova u inozemnim i domaćim znanstvenim časopisima, monografiju (*Srednjovjekovni Trogir. Prostor i društvo*, 2009.) te "Knjige općinskih nekretnina i najмова Dubrovnika (13.-18. st.)" sv. I. i II, u suautorstvu s Dankom Zelićem (2007.). Područje njezinog znanstvenog rada odnosi se na urbanu povijest odnosno socijalnu topografiju srednjovjekovnih gradova, posebice Dalmacije (Trogir, Dubrovnik). Dr. sc. Irena Benyovsky Latin predaje i kao vanjska suradnica na kolegijima Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu te Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu (hrvatska srednjovjekovna povijest, urbana povijest). Također, trenutno obnaša i funkciju voditeljice znanstvenog projekta HRZZ-a na temu urbane povijesti hrvatskih gradova (*Gradovi hrvatskog srednjovjekovlja: Urbane elite i urbani prostor (URBES)*)).

Dr. sc. Predrag Marković zaposlen je kao izvanredni profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je diplomirao komparativnu književnost i povijest umjetnosti 1988. godine. Svoj magistarski rad obranio je na istom fakultetu (1995.) kao i doktorski rad na temu "Šibenska katedrala na razmeđu srednjeg i novog vijeka" (2002.). Zaposlen je na istom fakultetu od 1989. godine, na kojem sudjeluje aktivno u izvođenju nastave (umjetnost gotike). Također, dr. sc. Predrag Marković je usporedno predavao i na više različitih fakulteta u Zagrebu i Ljubljani. Aktivno je uključen u rad poslijediplomskih studija ("Medievistika", Filozofski fakultet u Zagrebu te "Muzeologija i Konzervatorstvo" u Ljubljani). Voditelj je i znanstvenih projekata na temu srednjovjekovne sakralne arhitekture hrvatskih gradova na Jadranu, koju ujedno i istražuje u svojim znanstvenim radovima (monografija *Katedrala sv. Jakova u Šibeniku. Prvih 105 godina*, 2010.).

SAŽETAK RADA

Cilj doktorskog rada bio je istražiti ulogu zadarskoga gradskoga plemstva u procesima koji su utjecali na oblikovanje i izgled urbanog prostora Zadra u vrijeme Ludovika I. Anžuvina (1358.-1382.). Ulogu gradskoga plemstva u tim procesima istražili smo prateći smještaj politički, društveno i ekonomski najvažnijih plemićkih obitelji u tadašnjem Zadru. Smještaj tih obitelji odnosi se na raspored njihovih nekretnina (kuće, zemljišta, gospodarski objekti) unutar urbanog prostora omeđenog gradskim zidinama. Istraživanje je provedeno najvećim dijelom na neobjavljenoj arhivskoj građi, koja sadrži notarske i sudske dokumente iz druge polovice 14. stoljeća. U tim su dokumentima zabilježene pravne radnje u kojima se bilježe podaci o gradskim nekretninama i gradskom plemstvu. Navedene podatke smo prikupili i obradili te analizirali komparativnom metodom istraživanja. Rezultate o smještaju najutjecajnijih plemićkih obitelji uspješno smo rekonstruirali te smo na taj način dobili uvid u njihov prostorni razmještaj unutar grada.

Rezultati istraživanja ukazali su na nekoliko važnih spoznaja o ulozi i smještaju analiziranih nekretnina. Prvo, dobili smo jasniji uvid o načinu na koji je plemstvo stjecalo i gubilo nekretnine a što je vidljivo prema pravnim dokumentima tog razdoblja. Drugo, na temelju dobivenih rezultata utvrdili smo način grupiranja odnosno njihovu prostornu pripadnost određenim dijelovima grada, koja je bila uvjetovana različitim vezama (obiteljske, političke, društvene). Treće, smještaj pojedinih plemićkih obitelji u blizini političkih, kraljevskih i crkvenih središta u gradu, bio je također posljedica njihovih različitih interesa, posebno obiteljskih, političkih i trgovačkih. Na kraju, provedeno istraživanje o smještaju tih obitelji ukazuje na njihov utjecaj u podjeli i načinu funkcioniranja gradskog prostora. Među najutjecajnijim zadarskim plemićkim obiteljima, koje su pripadale uskom krugu politički i ekonomski najjačih obitelji, bilježimo i potomke dvaju obiteljskih grana Matafaris, koji su imali najveći broj zabilježenih gradskih nekretnina. Također, Matafaris je i jedina zadarska plemićka obitelj kod koje bilježimo pojam "patrimonij" u notarskim dokumentima, što svjedoči o njihovoj velikoj političkoj i društvenoj važnosti kao i o kontinuitetu njihovog obiteljskog posjeda u gradu.

Ključne riječi: urbani razvoj, gradsko plemstvo, Ludovik I. Anžuvina, srednji vijek, socijalna topografija, urbana povijest, Zadar, Dalmacija

SUMMARY

Croatian historiography marks a number of important studies in the field of social topography that are researching the position of certain social groups, including the nobility, within the urban area in the medieval period (Trogir, Dubrovnik). However, similar studies have not been recorded in the existing historiography of Zadar, which was the impetus for the research and writing of this paper. In fact, during the reign of Louis I of Anjou in Zadar, which is the time frame of this study, Zadar played an important role in shaping of political, social, cultural and economic renaissance in Dalmatia. In addition to the development of the city, certain social processes and formation of real estates of the nobility have been completed by the end of the 14th century. During this period, city nobles were the holders of all important political functions within the commune of Zadar. Considering the fact that they have participated in the work of city councils, they had a great influence in shaping decisions about the construction and management of the city. Unfortunately, due to the lack of key normative sources (records of *the Council*, city cadastre and etc.), that have recorded these decisions, we weren't able to explore their major influence on the development of urban area. However, their specific impact on urban development and the appearance of the city, could be followed by the spatial position of their real estates in some parts of the urban area, which is also the aim of this paper.

We were able to trace the position of these real estates in some other sources - notarial and documents from Zadar's medieval civil courts, dated from the second half of the 14th century. City notaries, in these documents, have been recording different types of legal actions, including lawsuits, that were associated with real estates of urban nobility. According to the methodology, applied for other cities (Trogir), in these documents we have singled out all the necessary information on persons (owners/users) and their real estates. Throughout the analysis of these data, we have gathered some main findings about the change of ownership of certain real estates, even of some noble families, tracing all to the 15th century.

However, in order to determine this position, we had to research two key themes - the development of urban area and of the city nobility. This process started with a review of the development of urbanism of Zadar, starting from antiquity to the period of Louis I of Anjou. Also, in this second chapter, the phenomenon and development of the first Zaratine families, that belonged to the city's elite during the Early Middle Ages, was thoroughly researched, as well as of those families who already can be identified as future generations of nobility in the period from the 12th to the 14th century. The third chapter is the most

important part of the work - in its first two parts, we collected all published data on the appearance of the urban area and its public buildings, as well as on the urban nobility and its real estates during the reign of king Louis I. of Anjou. The third, and the most important part of this chapter, refers to the research of the unpublished archival materials, in which we have presented and have analyzed data on the noble families and their real estates. Based on these data, we were able to reconstruct the spatial position of noble families within the city and determine their other real estates (lands and commercial premises). Results of the study are set out in the fourth chapter, which summarizes the findings on real estates and private area of some of the most influential noble families. Also, it sums up the results of the spatial relations of these private areas in relation to the socio-political and economic area.

The conclusion presents the findings on the method of acquisition or of the loss of the real estates among the members of the urban nobility, as well as of the presence of such real estates within the urban area (according to the noble families). Also, it sums up the most important findings on the location and grouping of these real estates at certain urban areas. It was concluded that the position was determined by the different interests of the urban nobility, which were based on existing family, political, business and social connections. It was also concluded that the results of this study showed the presence of a large number of family real estates that are placed in key positions of the city (and one patrimony) and thus controlling all the events in the city. In the end, it was concluded that the position of the most important real estates, owned by individual noble families, which were close to city's political, royal and ecclesiastical centers, was defined by their various interests within the urban society. According to this, position of some specific family real estates within the most important parts of the city, meant a great social reputation for those noble families. For example, certain noble families had great influence on the creating and shaping of the economic area in the city, which is why their business alliances with the rich merchants of Zadar were also noted. Furthermore, Matafaris represented one of the most influential noble lineages in Zadar during the period of Louis I of Anjou. In accordance with that fact, they also had the biggest number of registered real estates in the analyzed documents.

Key words: urban development, urban nobility, Louis I of Anjou, the Middle Ages, social topography, urban history, Zadar, Dalmatia

POPIS KRATICA

Objavljeni izvori

ZS	<i>Zadarski statut</i>
SZB 1	<i>Spisi zadarskih bilježnika, sv. 1.</i>
SZB 2	<i>Spisi zadarskih bilježnika, sv. 2.</i>
SZB 3	<i>Spisi zadarskih bilježnika, sv. 3.</i>
SZB 4	<i>Spisi zadarskih bilježnika, sv. 4.</i>
SZB 5	<i>Spisi zadarskih bilježnika, sv. 5.</i>
Leljak, MCI 1	<i>Inventar fonda Magnificae Communitatis Iadrae</i>
Stipišić, <i>Inventar, Mihovil</i>	<i>Inventar dobara Mihovila suknara pokojnog Petra</i>
Stipišić, "Inventar, Grizogon"	"Inventar dobara zadarskog patricija Grizogona de Ciualellis"
Ravančić, "Curia"	registar građanskih parnica CMC (1351.-1353.)
CD 1-18 / CD Supp. 1-2	<i>Codex diplomaticus/Codex diplomaticus (Supplementa)</i>
Listine 1-3	Šime Ljubić, <i>Listine</i>
<i>Obsidio</i>	Glavičić et al., <i>Opsada Zadra, 2007.</i>

Neobjavljeni izvori

HR-DAZD-31-ZB	Hrvatska, Državni arhiv u Zadru, fond, Zadarski bilježnici
____-____-__-____, VBF	zadarski bilježnik Vannes Bernardi de Firmo
____-____-__-____, PP	zadarski bilježnik Petrus Perençanus
____-____-__-____, AR	zadarski bilježnik Articutius de Rivignano
____-____-__-____, PS	zadarski bilježnik Petrus de Serçana
____-____-__-____, PH	zadarski bilježnik Presbiter Helyas
____-____-__-____, IC	zadarski bilježnik Iohannes de Casulis
____-____-__-____, RM	zadarski bilježnik Raymundus de Modiis
____-____-__-____, NF	zadarski bilježnik Nicolaus de Flumine
____-____-__-____, PZB	Pergamene zadarskih bilježnika

HR-DAZD-22-CMC	Hrvatska, Državni arhiv u Zadru, fond, <i>Curia maior ciuilium</i>
____-____-__-____- CDR, <i>Liber possessorum</i> , PP	Petrus Perençanus
____-____-__-____-____, _____, IC	Iohannes de Casulis
____-____-__-____-____, _____, RM	Raymundus de Modiis
____-____-__-____-____, _____, VDF	Vannes q. Dominici de Firmo
____-____-__-____-____, _____, VBF	Vannes q. Bernardi de Firmo

____-____-____-	<i>Liber sententiarum,</i>	IRR	Isnardus Romanati de Romanato
____-____-____-	_____	BP	Bartolomeus ser Paganini
____-____-____-	_____	CR	Coradus quondam Rangerii
____-____-____-	_____	RM	Raymundus de Modiis
____-____-____-	CDR, Izvj./ <i>Districtae,</i>	RC/CR	Rangerius/Coradus Rangerii de Padua
____-____-____-	<i>Liber de contradictis,</i>	IP	Iohannes de Polis
____-____-____-	_____	BFF	clericus Bronicti Francisci de Firmo
____-____-____-	_____	CR	Coradus quondam Rangerii
____-____-____-	_____	RC	Rangerius q. Coradi
____-____-____-	_____	IRR	Isnardus Romanati de Romanato
____-____-____-	<i>Petitiones de stabilibus,</i>	CR	Coradus quondam Rangerii
____-____-____-	_____	IC	Iohannes de Casulis
____-____-____-	_____	IP	Iohannes de Polis
____-____-____-	_____	LA	Laurencius de Alessandrinis
____-____-____-	_____	BFF	clericus Bronicti Francisci de Firmo
____-____-____-	<i>Petitiones c. mobilium,</i>	CR	Coradus quondam Rangerii
____-____-____-	_____	RC	Rangerius q. Coradi
____-____-____-	_____	IRR	Isnardus Romanati de Romanato
____-____-____-	<i>Liber successionum,</i>	BFF	clericus Bronicti Francisci de Firmo

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. URBANI RAZVOJ ZADRA I RAZVOJ GRADSKOGA PLEMSTVA DO VLADAVINE LUDOVIKA I. ANŽUVINCA.....	16
2.1. URBANI RAZVOJ ZADRA OD ANTIČKOG RAZDOBLJA DO VLADAVINE LUDOVIKA I. ANŽUVINCA.....	16
2.2. RAZVOJ GRADSKOGA PLEMSTVA DO VLADAVINE LUDOVIKA I. ANŽUVINCA	46
3. URBANI RAZVOJ ZADRA I GRADSKOGA PLEMSTVA U VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA (1358. - 1382.).....	76
3.1. ZADAR U VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA.....	76
3.1.1. Političko i administrativno uređenje	79
3.1.2. Ekonomsko uređenje i trgovina.....	82
3.1.3. Vojno uređenje	84
3.2. GRADSKO PLEMSTVO I GRADSKI PROSTOR U VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA	85
3.2.1. Zadarske plemićke obitelji – politička, ekonomska i društvena uloga	90
3.2.2. Gradski prostor u vrijeme Ludovika I. Anžuvina.....	108
3.3. SMJEŠTAJ PLEMIČKIH OBITELJI UNUTAR GRADA	126
3.3.1. <i>Georgiis</i>	131
3.3.2. <i>Cessamis</i>	136
3.3.3. <i>Nosdrogna</i>	141
3.3.4. <i>Grubogna</i>	143
3.3.5. <i>Matafaris</i>	149
3.3.6. <i>Varicassis</i>	173
3.3.7. <i>Grisogonis</i>	182
3.3.8. <i>Fanfogna</i>	189
3.3.9. <i>Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru</i>	194

3.3.10.	<i>Qualis</i>	202
3.3.11.	<i>Nassis</i>	205
3.3.12.	<i>Rosa</i>	217
3.3.13.	<i>Martinussio-Pechiaro</i>	226
3.3.14.	<i>Saladinis</i>	230
3.3.15.	<i>Zadulinis</i>	235
3.3.16.	<i>Ciualellis</i>	244
3.3.17.	<i>Begna</i>	249
3.3.18.	<i>Sloradis</i>	258
4.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA	264
4.1.	NEKRETNINE ZADARSKOGA GRADSKOGA PLEMSTVA	264
4.1.1.	Opis nekretnina	264
4.1.2.	Glavne značajke i uloga nekretnina u dokumentima	270
4.2.	UTJECAJ GRADSKOGA PLEMSTVA U FORMIRANJU GRADSKOG PROSTORA	292
4.2.1.	Privatni (obiteljski) prostori plemićkih obitelji	292
4.2.1.1.	<i>Georgiis</i>	294
4.2.1.2.	<i>Cessamis</i>	296
4.2.1.3.	<i>Nosdrogna</i>	299
4.2.1.4.	<i>Grubogna</i>	300
4.2.1.5.	<i>Matafaris</i>	302
4.2.1.6.	<i>Varicassis</i>	306
4.2.1.7.	<i>Grisogonis</i>	309
4.2.1.8.	<i>Fanfogna</i>	310
4.2.1.9.	<i>Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru</i>	311
4.2.1.10.	<i>Paulo/Qualis</i>	314
4.2.1.11.	<i>Nassis</i>	315
4.2.1.12.	<i>Rosa</i>	319

4.2.1.13.	<i>Martinussio-Pechiaro</i>	321
4.2.1.14.	<i>Saladinis</i>	323
4.2.1.15.	<i>Zadulinis</i>	324
4.2.1.16.	<i>Ciualellis</i>	327
4.2.1.17.	<i>Begna</i>	329
4.2.1.18.	<i>Sloradis</i>	331
4.2.2.	Društveno-politički prostor	334
4.2.3.	Gospodarski prostor	343
5.	ZAKLJUČAK	347
6.	POPIS IZVORA I LITERATURE	356
6.1.	NEOBJAVLJENI IZVORI	356
6.2.	OBJAVLJENI IZVORI	357
6.3.	LITERATURA	360
7.	PRILOZI	382
7.1.	PRILOG 1.	382
7.2.	PRILOG 2.	383
7.3.	PRILOG 3.	384
7.4.	PRILOG 4.	385
7.5.	PRILOG 5.	423
8.	ŽIVOTOPIS AUTORA	425

1. UVOD

Tema i cilj istraživanja

Povijesni, a u isti mah i srednjovjekovni grad, predstavlja jedinstveni ali i složeni organizam koji posjeduje svoj materijalni i društveni identitet. Osim materijalnog oblika, važno je istražiti i "stvarni identitet" grada kojeg Ivo Maroević definira kao *njegovu povijesnu, odnosno društvenu određenost u vremenu i prostoru, materijalizaciju onog procesa koji ga je doveo do njegova formiranja*.¹ Upravo s tim pitanjima bavi se i urbana povijest, koja uzima u obzir sve političke, društvene, gospodarske i pravne čimbenike koji su utjecali na nastanak, razvoj pa čak i na odumiranje grada u određenom vremenu.² U tom kontekstu javlja se i socijalna topografija (kao metodološki pristup), koja istražuje smještaj društvenih skupina unutar grada i njihov utjecaj u procesima izgradnje i oblikovanja gradske strukture u određenom vremenskom razdoblju.³ Osim u inozemnoj, i u hrvatskoj historiografiji bilježimo pojavu sve većeg broja znanstvenih studija u području urbane povijesti i socijalne topografije, posebice gradova Trogira i Dubrovnika.⁴ Te studije svjedoče o važnoj ulozi gradskog stanovništva u procesima oblikovanja gradskog prostora. Međutim, sukladno tim studijama,

---

¹ Ivo Maroević, "Povijesni grad kao dokument", *Radovi IPU* 12-13 (1988/1989): 193.

² Naravno, u tom procesu važna je i primjena stečenih znanja iz područja različitih znanstvenih disciplina koje se bave povijesnim gradom (povijest umjetnosti, povijest, arheologija, geografija i sl.). Općenito o navedenom kao i o razvoju urbane povijesti vidi Irena Benyovsky Latin, "Interdisciplinarnost u urbanoj povijesti: povijest i perspektive", u: *Historiografija - povijest u suvremenom društvu*, ur. Gordan Ravančić, Mislav Gregl, Ivana Horbec, Vlasta Švoger i Dinko Župan (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014), 23-35.

³ Definiciju socijalne topografije vidi Mladen Andreis, Irena Benyovsky, Ana Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", *Povijesni prilozi* 25 (2003): 37 (bilj. 1.). O počecima razvijanja socijalne topografije kao znanstvene discipline u inozemnoj historiografiji, njezinoj metodologiji i ciljevima istraživanja nakon Drugog svjetskog rata, pisao je Dietrich Denecke, vidi Dietrich Denecke, "Social status and place of residence in preindustrial German towns: recent studies in social topography", u: *Urban Historical Geography: Recent Progress in Britain and Germany*, ur. Dietrich Denecke, Gareth Shaw (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 125-141.

⁴ U hrvatskoj historiografiji, proces formiranja kao i metodološki razvoj urbane povijesti istraživala je Irena Benyovsky Latin, vidi Benyovsky Latin, "Interdisciplinarnost", 23-35. Socijalnu topografiju srednjovjekovnog Trogira vidi Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 37-92; Mladen Andreis, Irena Benyovsky Latin, Ana Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", *Povijesni prilozi* 33 (2007): 103-193; Irena Benyovsky Latin, poglavlje "Privatni prostor", u: *Srednjovjekovni Trogir* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009), 104-198. Smještaj gradskoga plemstva u dalmatinskim gradovima i notarske dokumente kao izvor za urbanu povijest dalmatinskih gradova istraživali su: Irena Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva u dalmatinskim gradovima srednjeg vijeka", *Acta Histriae* 15 (2008), br. 1-2: 37-59; Irena Benyovsky Latin, Sandra Begonja, "Nekretnine u notarskim dokumentima 13. stoljeća: Primjeri dalmatinskih gradova (Zadra, Šibenika, Trogira, Splita i Dubrovnika)", *Povijesni prilozi* 51 (2016): 7-39; Irena Benyovsky Latin, Stipe Ledić, "Posjed obitelji Volcassio u srednjovjekovnom Dubrovniku", *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 51 (2013), br. 1: 17-60. Također, istraživao se i utjecaj pojedinih crkvenih redova kao društvene skupine u formiranju gradskog prostora, vidi Irena Benyovsky, "Trogirsko prigrade na prijelazu 13. u 14. stoljeće – utjecaj dominikanaca i franjevaca na oblikovanje prostora", *Croatica Christiana periodica* 27 (2003), br. 52: 50-55.

najveći utjecaj u tim procesima imalo je gradsko plemstvo kao urbana elita, a koja je odlučivala o svim važnim političkim pitanjima u gradskoj zajednici. Također, studije bilježe i njihov velik udio u vlasništvu nad nekretninama te formiranje njihovih obiteljskih posjeda kojima su utjecali i na izgled urbanog prostora.⁵ S obzirom da slična istraživanja nisu dosad provedena u zadarskoj historiografiji,⁶ ovim radom htjeli smo istražiti na koji način je i zadarsko gradsko plemstvo utjecalo na izgled i promjene u urbanom prostoru svoga grada.

U skladu s tim, kao vremenski okvir našega istraživanja odabrali smo razdoblje vladavine ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. Anžuvina (1358.-1382.) iz nekoliko važnih razloga. U prvom redu, to je razdoblje političkog mira za grad koji bilježi značajan politički, ekonomski, kulturni i društveni razvoj,⁷ a što je utjecalo i na dolazak stranih trgovaca, obrtnika te kraljevskih uglednika. Zadar je u tom razdoblju bio i glavno političko središte "Ludovikove" Dalmacije.⁸ Drugo, dovršavaju se dva ključna oblikovna procesa - izgradnja komunalnih institucija i proces oblikovanja gradskoga plemstva kao ekonomski i staleški zasebne društvene skupine koja je ujedno bila i nositelj gradske vlasti.⁹ Gradsko plemstvo

---

⁵ Primjere obiteljskog posjeda i kuća plemićkih obitelji u Trogiru i Dubrovniku vidi Benyovsky Latin, Ledić, "Posjed obitelji Volcassio", 25-68; Irena Benyovsky Latin, "Kuće obitelji Lucić u srednjovjekovnom Trogiru", u: *Domus, casa, habitatio: kultura stanovanja na jadranskom prostoru. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa 5 (Istarski povijesni biennale) održanog u Poreču 2011.*, ur. Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić-Vekić (Poreč; Pazin; Pula: Zavičajni muzej Poreštine; Državni arhiv; Sveučilište Jurja Dobrile, 2012), 73-92.

⁶ Vidi dio teksta o zadarskoj historiografiji, str. 3.

⁷ Za to razdoblje vidi općenito, Nada Klaić, Ivo Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409. Prošlost Zadra II* (Zadar: Filozofski fakultet, 1976), 315-322, 325-326, 330-334, 432-454. O trgovačkoj, gospodarskoj i ekonomskoj djelatnosti u vrijeme Ludovika I. Anžuvina vidi Tomislav Raukar, "Prilog poznavanju sistema prihoda dalmatinskih gradova u XIV. stoljeću", *Historijski zbornik* 21-22 (1968-1969): 343-370; Tomislav Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", *Historijski zbornik* 33-34 (1980-1981), br. 1: 139-209; Tomislav Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u anžuvinskom razdoblju – razvojna usmjerenja", u: *Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti. Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa. Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti". Zadar, 4.-5. 12. 1980.*, *Radovi FF u Zadru*, sv. 23 (1983-1984): 243-251; Tomislav Raukar, "O nekim obilježjima trgovine dalmatinskih gradova u srednjem vijeku: u povodu priloga M. M. Frejdenberga, Srednjovjekovna trgovina u Dalmaciji -- problemi i argumenti", *Historijski zbornik* 23-24 (1970-1971): 411-442; Nada Klaić, "Značenje vladavine Anžuvina za hrvatske zemlje, napose za Dalmaciju", u: *Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti. Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa. Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti". Zadar, 4.-5. 12. 1980.*, *Radovi FF u Zadru*, sv. 23 (1983-84): 225-231.

⁸ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 330-331; Tomislav Popić, "Zadarski sud Curia maior ciuilium i njegovo djelovanje" (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2011), 5.

⁹ Više o problemu razvoja komunalnih institucija i razvoju društva tijekom srednjovjekovnog razdoblja vidi Ivan Beuc, "Statut zadarske komune iz 1305. godine", *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu* 2 (1954): 510-522; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 167-174, 191-196, 214-215, 224-225; Nada Klaić, "Neki problemi srednjovjekovne povijesti Zadra", u: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, ur. Jakša Ravlić (Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964), 129-133; Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", 139-209; Tomislav Raukar, "Društvene strukture dalmatinske komune", *Jugoslavenski istorijski časopis* 1-4 (1978): 102-110; Tomislav Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. I (Zagreb: Školska knjiga, 2003), 205-206; Tomislav Raukar, *Zadar u XV. stoljeću – ekonomski razvoj i društveni odnosi* (Zagreb:

aktivno sudjeluje ne samo u političkom već i u gospodarskom i kulturnom životu zadarske komune. Treće, njihove navedene aktivnosti bilježe se u većem broju sačuvanih notarskih i sudskih dokumenata u drugoj polovici 14. stoljeća.¹⁰ Ova pojavnost je bila od iznimne važnosti za naše istraživanje jer smo na većem uzorku sačuvanih dokumenata mogli provesti temeljitija istraživanja zadane teme. Ti isti dokumenti bilježe čitav niz pravnih procesa vezanih za nekretnine u kojima se plemići navode kao vlasnici ili korisnici gradskih nekretnina. Također, u tim istim pravnim radnjama bilježe se i određeni podaci o njihovim obiteljskim i društvenim vezama, a koji su bili ključni u identifikaciji smještaja njihovih nekretnina. Stoga, na temelju ovih dokumenata, cilj rada je bio utvrditi smještaj većeg broja plemićkih obitelji unutar gradskog prostora te istražiti njihovu povezanost sa urbanim razvojem anžuvinskog Zadra.

Historiografija

Kako smo već ranije naglasili, u zadarskoj historiografiji nisu provedena sustavna istraživanja o smještaju i utjecaju gradskoga plemstva na urbani razvoj srednjovjekovnoga Zadra.¹¹ Koliko je poznato, sličnih radova vezanih za socijalnu topografiju Zadra nije bilo niti u inozemnim historiografijama. Prije pregleda najvažnijih studija o istraživanju zadarskog urbanizma i plemstva, važno je navesti i određeni broj istraživača čiji se radovi odnose na slična istraživanja u ostalim dalmatinskim gradovima (Trogir, Dubrovnik, Šibenik i sl.). Postoji niz razloga za to. Većina tih istraživača temelji svoje najvažnije spoznaje o arhitekturi, urbanom razvoju i utjecaju društvenih struktura na razvoj gradskog prostora na podacima iz arhivske građe, prvenstveno notarijatu. Ono što je posebno važno za istaknuti jest i činjenica da se u tim radovima pojavljuje slična terminologija koja je zapisana i u zadarskim notarskim dokumentima. Ta terminologija odnosi se najvećim dijelom na određene vrste privatnih nekretnina, javne građevine i gradski prostor. Također, sličnost sa zadarskim notarijatom

---

Sveučilište u Zagrebu, Centar za povijesne znanosti, 1977), 53-56; Lujo Margetić, "Povezanost strukture hrvatskog društva i političkih odnosa u srednjem vijeku (do pojave staleža)", *Rad HAZU. Razred za društvene znanosti* 41 (2003): 131-134. Općenito o formiranju dalmatinske komune i njezinih institucija vidi i Ludwig Steindorff, "Stari svijet i novo doba. O formiranju komune na istočnoj obali Jadrana", *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1987), br. 16: 141-152.

¹⁰ Serđo Dokoza, "Problematika proučavanja dalmatinskoga plemstva u srednjem vijeku", *Povijesni prilozi* 35 (2008): 38. O tim dokumentima vidi *Izvori*, str. 9-12.

¹¹ Veliki doprinos istraživanju stambene romaničke arhitekture dao je Ivo Petricioli, koji u tim istraživanjima bilježi i pojedine palače gradskoga plemstva koje su imale romaničke stilske karakteristike, npr. palača Fanfogna, ostaci nekadašnje palače Pasini-Marchi, palača Soppe, blok romaničkih zgrada na glavnom gradskom trgu pored Velike straže, ostaci fasade koji su pripadali palači Zadulinis, palača Ghirardini, palača Nassis, palača Grisogono-Vovo, vidi Ivo Petricioli, "Ostaci stambene arhitekture romaničkoga stila u Zadru", *Radovi instituta JAZU u Zadru* 9 (1962): 136, 138-147, 151, 153-159.

postoji i u načinu zapisivanja pravnih procesa koji se pojavljuju u različitim ugovorima vezanim za pripadnike gradskog plemstva.¹² Opće pojavnosti koje su se odnosile na nastanak i razvoj gradskoga plemstva u svim dalmatinskim komunama bilježimo i u istraživanjima o zadarskom gradskom plemstvu. Zapisana istraživanja o razvoju gradskoga plemstva kao i procesima oblikovanja njihovih obiteljskih, društvenih i političkih veza u ostalim dalmatinskim gradovima,¹³ pomogla su nam i u rasvjetljavanju nekih važnih pitanja vezanih za zadarsko gradsko plemstvo.

Općenito u historiografiji srednjovjekovnoga Zadra postoje različite sinteze o povijesti grada¹⁴ kao i velik broj znanstvenih studija koje donose neke od najvažnijih spoznaja o političkom i društvenom razvoju srednjovjekovnoga Zadra. Među njima moramo istaknuti i zasebni prilog o kulturnoj i političkoj povijesti Dalmacije u doba anžuvinske vlasti, u kojem se nalazi veći broj radova koji se odnose na političku, društvenu i kulturnu povijest tadašnjeg Zadra. Među njima bi svakako trebalo istaknuti radove Tomislava Raukara, Nevena Budaka,

---

¹² Primjerice, o općim značajkama stila romaničke stambene arhitekture u dalmatinskim gradovima vidi Cvito Fisković, "Romaničke kuće u Splitu i Trogiru", *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1952), br. 2: 129-178. Vidi rad o notarskim dokumentima kao izvorima za istraživanje gradskih nekretnina, Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 7-39. O radovima vezanima za istraživanje socijalne topografije i razvoja urbanizma Trogira vidi radove Benyovski Latin, bilj. 4. O arhitektonskom oblikovanju i elementima romaničkog i gotičkog stila u stambenoj arhitekturi Trogira vidi Ana Plosnić Škarić, "Gotička stambena arhitektura grada Trogira" (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2010); Ana Plosnić Škarić, "Blok Andreis u Trogiru. Prilog poznavanju romaničke stambene arhitekture", *Radovi IPU* 31 (2007): 9-28. Također, urbanizmom i arhitekturom Šibenika i Dubrovnika na temelju arhivske građe i normativnih izvora bavili su se i Danko Zelić i Predrag Marković, vidi Danko Zelić, "*Utilitas et lucrum* - Općinske kuće u srednjovjekovnom Dubrovniku", u: *Umjetnost i naručitelji. Zbornik Dana Cvita Fiskovića*, sv. 3., ur. Jasenka Gudelj (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2010): 9-24; Danko Zelić, "Wooden Houses in the Statutes and Urban Landscapes of Medieval Dalmatian Communes", u: *Splitski statut iz 1312. godine: povijest i pravo. Povodom 700. obljetnice*, ur. Željko Radić (Split: Književni krug Split; Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu; Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2015): 489-508. Primjer za istraživanje sakralne arhitekture na temelju arhivske građe vidi kod Predrag Marković, *Katedrala sv. Jakova u Šibeniku Prvih 105 godina* (Zagreb: Naklada Ljevak, 2010).

¹³ Vidi npr. Neven Budak, "Urban elites in Dalmatia in the fourteenth and fifteenth centuries", u: *Città e sistema adriatico alla fine del medioevo. Bilancio degli studi e prospettive di ricerca. Atti e memorie della Società dalmata di storia patria vol. 26*, ur. Michele Pietro Ghezzi (Venecija, 1997), 181-199; Dušan Mlacović, *Građani plemići: uspon i pad rapskoga plemstva* (Zagreb: Leykam international, 2008). Primjerice o plemićkim obiteljima i njihovim obiteljskim i rodbinskim odnosima vidi Zdenka Janeković Römer, "Rodbinski odnosi u dalmatinskom društvu XIII. i XIV. stoljeća", *Historijski zbornik* 45 (1992), br. 1: 179-194.

¹⁴ Općenito o povijesti grada vidi Vitaliano Brunelli, *Storia della città di Zara: dai tempi remoti sino al MDCCCXV, compilata sulle fonti e integrata da tre capitoli sugli usi et costumi* (Trst, LINT, 1974); Carlo Federico Bianchi, *Fasti di Zara: religioso, politico, civili dall'anno 1184 av.cr.sino allo anno 1888* (Zadar: Tipografia di G. Woditzka, 1888); Carlo Federico Bianchi, *Zara cristiana vol. I* (Zadar: Tipografia di G. Woditzka, 1877). Vidi i novije sinteze o povijesti Zadra, Mate Suić, *Zadar u starom vijeku. Prošlost Zadra I* (Zadar: Filozofski fakultet, 1981); Klaić, Petricioli, *Zadar*; Tomislav Raukar et al., *Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797. Prošlost Zadra III* (Zadar: Filozofski fakultet, 1987).

Vinka Foretića, Vesne Jakić-Cestarić, Eduarda Peričića i Nade Klaić.¹⁵ Međutim, vezano za temu rada, ovdje ćemo ukratko navesti samo one studije koje donose važne spoznaje o urbanom razvoju grada i gradskoga plemstva te studije vezane za istraživanje pravne povijesti anžuvinskog Zadra.

O zadarskom plemstvu u razvijenom i kasnom srednjem vijeku, barem prema našim saznanjima, do današnjeg dana nije napisana niti jedna cjelovita studija.¹⁶ Zadarsko plemstvo se uvijek navodilo u povijesnim studijama u kontekstu proučavanja komunalnih društava srednjeg vijeka¹⁷ ili pojedinih društvenih skupina (trgovci).¹⁸ Prvi cjelovitiji popis zadarskih plemića iz 1286. godine objavljen je u jednoj povijesno-hagiografskoj studiji.¹⁹ Tek u novije vrijeme pojavljuju se jako važne studije vezane za istraživanje zadarskog gradskog plemstva. Zrinka Nikolić Jakus je pisala o dalmatinskom pa i zadarskom gradskom plemstvu u ranom i razvijenom srednjem vijeku,²⁰ donoseći pritom studiju o najpoznatijoj zadarskoj obitelji

---

¹⁵ U prilogu su objavljeni članci koji su izlagani u formi referata na znanstvenom skupu "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti" u povodu obilježavanja 600. obljetnice od izrade škrinje sv. Šimuna. Znanstveni skup održan je u Zadru u organizaciji Filozofskog fakulteta u Zadru i Zavoda za povijesne znanosti 4. i 5. prosinca 1980. godine. Vidi sljedeće naslove radova: Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u anžuvinskom", 243-251; Neven Budak, "Obsidio Jadrensis, povijesno i književno djelo našeg ranog humanizma", 353-359; Vinko Foretić, "Pogled na Zadarski mir 1358. godine", 233-243; Vesna Jakić Cestarić, "Obiteljska pripadnost Paulusa de Paulo, zadarskog kroničara", 267-285; Eduard Peričić, "Zadar u doba prvih veza sa Anžuvincima", 251 (31)-266 (46); Klaić, "Značenje", 225-231. Radove vidi u: *Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti. Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa. Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti". Zadar, 4.-5. 12.1980.", Radovi FF u Zadru, sv. 23 (1983-84).*

¹⁶ Imamo određena saznanja da se na takvom projektu radilo u posljednjih nekoliko godina (istraživači Serdo Dokoza i Mladen Andreis) ali ne postoje još nikakvi objavljeni rezultati istraživanja. Istraživanja su još u tijeku.

¹⁷ Vidi Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u anžuvinskom", 243-251; Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", 139-209; Damir Karbić, "Odnosi gradskoga plemstva i bibrirskih knezova Šubića. Prilog poznavanju međusobnih odnosa hrvatskih velikaša i srednjovjekovnih dalmatinskih komuna", *Povijesni prilozi* 35 (2008): 43-60; Klaić, Petricioli, *Zadar*, izdvojeni dio o zadarskom plemstvu – str. 81-86, 93, 103-104, 106, 154-156, 166-169, 187-188, 191, 194-195, 205-206, 215-220, 222-235, 307-313, 326-328, 334-335, 344-346, 378, 381-383, 423-431, 439-440.

¹⁸ Sabine Florence Fabijanec je provela istraživanje o gradskim prostorima na kojima su se nalazile nekretnine zadarskih trgovaca, vidi Sabine Florence Fabijanec, "Društvena i kulturna uloga zadarskog trgovca u XIV. i XV. stoljeću", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 22 (2004): 77-81. Vidi i ostale radove, Sabine Florence Fabijanec, "Profesionalna djelatnost zadarskih trgovaca u XIV. i XV. stoljeću", *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti HAZU* 17 (1999): 31-60; Sabine Florence Fabijanec, "Pojava profesije mercator i podrijetlo trgovaca u Zadru u XIV. i početkom XV. stoljeća", *Zbornik Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 19 (2001): 83-125.

¹⁹ Luka Jelić, "Moći sv. Šimuna Bogoprimatea u Zadru: hagiografijsko-povijesna studija", *Rad JAZU. Razredi filologičko-historički i filozofičko-juridički* 55 (1901): 158-225.

²⁰ Zrinka Nikolić, *Rođaci i bližnji. Dalmatinsko gradsko plemstvo u ranom srednjem vijeku* (Zagreb, Matica hrvatska, 2003). O istraživanju razvoja gradskoga plemstva (uključujući i zadarskog) u ranom i razvijenom srednjem vijeku vidi i Zrinka Nikolić Jakus, "The Formation of Dalmatian Urban Nobility: Examples of Split, Trogir and Zadar" (doktorska disertacija, Budimpešta: Central European University, Department of Medieval Studies, 2004), (MS Word verzija).

Madijevcima.²¹ U svojim istraživanjima o gradskom plemstvu, Z. Nikolić Jakus istražuje nastanak i razvoj plemićkih obitelji, njihove obiteljske veze²² te uzroke njihovog demografskog propadanja u razdoblju nakon Crne kuge i ratnih događanja u Zadru, odnosno sredinom 14. stoljeća.²³ Unutar hrvatske historiografije, nalazimo i radove koji istražuju porijeklo pojedinih zadarskih plemićkih obitelji kao i njihove najvažnije pripadnike (Nikola Jakšić,²⁴ Vesna Cestarić Jakić,²⁵ Serđo Dokoza,²⁶ Branka Grbavac²⁷ Jelena Kolumbić²⁸). U tim studijama, istraživala se i njihova uloga u političkom životu grada, društvene aktivnosti ali i odnos sa hrvatskim plemstvom (Damir Karbić, Ivan Majnarić).²⁹ Također, V. Cestarić Jakić utvrdila je u svojim istraživanjima (pomoću lingvističke analize osobnih imena plemstva) i etničku sliku srednjovjekovnog Zadra.³⁰ Također, podatke o plemstvu možemo pronaći i u studijama koje obrađuju teme o određenim vrstama notarskih dokumenata, primjerice oporukama (Zoran Ladić).³¹ Važno je napomenuti da u ovom radu nismo detaljno

---

²¹ Zrinka Nikolić, "Madijevci: primjer obitelji dalmatinske gradske elite u desetom i jedanaestom stoljeću", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 23 (2005): 1-24.

²² Zrinka Nikolić Jakus, "Obitelj dalmatinskog plemstva od 12. do 14. stoljeća", *Acta Histriae* 16 (2008), br. 1-2: 59-88.

²³ Zrinka Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji i posljedice mletačke opsade 1345/46. i Crne smrti", u: *Zadarski mir (18.2.1358.-18.2.2008.): o 650. obljetnici: ishodište jedne epohe. Sažeci sa znanstvenog skupa*, ur. Larisa Grčić-Simeunović (Zadar: Sveučilište, 2008.), neobjavljeno. Rad je preuzet sa mrežne stranice u obliku datoteke MS Word (str. 1-19), https://bib.irb.hr/datoteka/411441.zadarski_mir_-_Nikolic_Jakus.doc.

²⁴ Nikola Jakšić, "Zadarska plemićka porodica Martinušić – Pećar", *Radovi FFZd* 30 (1990/1991), br. 17: 93-125.

²⁵ Jakić Cestarić, "Obiteljska pripadnost", 267-285.

²⁶ Serđo Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi (oko 1338. – 1408.)", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 57 (2015): 93-144. S. Dokoza se bavio i problematikom o istraživanju gradskoga plemstva, vidi Dokoza, "Problematika proučavanja", 25-41. O toj problematici vidi i Budak, "Urban elites", 181-199.

²⁷ Branka Grbavac, "Zadarski plemići kao kraljevski vitezovi u doba Ludovika I. Anžuvinca", *Acta Histriae* 16 (2008), br. 1-2: 89-116; Branka Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog plemića Franje Jurjevića, kraljevskog viteza", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 22 (2004): 35-54; Branka Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa đenovškog i zadarskog plemića Baltazara de Sorbe, kraljevskog admirala", u: *Humanitas et litterae. Zbornik u čast Franje Šanjeka*, ur. Lovorka Čoralčić, Slavko Slišković (Zagreb: Dominikanska naklada Istina; Kršćanska sadašnjost, 2009), 227-240; Branka Grbavac, "Zadarska plemićka obitelj Ljubavac u 14. stoljeću", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 33 (2015): 49-69.

²⁸ Jelena Kolumbić, "Obitelj Benja kroz stoljeća", u: *Zbornik radova o Šimunu Kožičiću Benji. Razred za filološke znanosti JAZU, Filozofski fakultet Zadar, Hrvatsko filološko društvo Zadar* (Zagreb: JAZU, Razred za filološke znanosti, 1991), 93-102.

²⁹ Karbić, "Odnosi gradskoga", 43-60; Ivan Majnarić, "Nobility of the Croatian Kingdom between Zadar and Its Hinterland during the Late 14th and Early 15th Centuries", u: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property*, ur. Irena Benyovsky Latin i Zrinka Pešorda Vardić (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014), 209-236.

³⁰ Vesna Jakić Cestarić, "Etnički odnosi u srednjovjekovnom Zadru prema analizi osobnih imena", *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 19 (1972): 99-166; Vesna Jakić Cestarić, "Ženska osobna imena i hrvatski udio u etnosimbiotskim procesima u Zadru do kraja XII. stoljeća", *Radovi Centra JAZU u Zadru* 21 (1974): 291-337.

³¹ Zoran Ladić je obradio temu oporuka u srednjovjekovnoj Dalmaciji, vidi Zoran Ladić, *Last Will: Passport to Heaven. Urban last wills from late medieval Dalmatia* (Zagreb: Srednja Europa, 2012).

istraživali povijesni razvoj i genealogiju zadarskog plemstva već smo dobivene podatke o zadarskom plemstvu komparativno uspoređivali sa podacima iz postojećih istraživanja, a s ciljem utvrđivanja novih znanstvenih spoznaja o zadarskom gradskom plemstvu.

S obzirom da se gradsko plemstvo bilježi u pravnim radnjama koje su ostale zapisane u arhivskim i sudskim dokumentima, za potrebe našeg istraživanja analizirali smo i sadržaj pojedinih studija vezanih za pravnu povijest Zadra. Osim studija Ivana Beuca, koji je istraživao normativne izvore (statut),³² veći dio radova, koje smo koristili u svome istraživanju, odnosi se na zadarski notarijat i sudstvo. Ti radovi donose važne spoznaje i o načinu funkcioniranja svakodnevnog života grada, promatranog kroz tadašnju sudsku i pravnu praksu. Branka Grbavac proučavala je nastanak i razvoj notarijata na našoj obali, uključujući i Zadra, te vrste i sadržaj različitih notarskih dokumenata.³³ Tomislav Popić je istraživao, osim organizacije zadarskih sudova i njegovih bilježnika, i sudske knjige u kojima se može naći velik broj korisnih podataka o ulozi nekretnina u pravnim dokumentima. Slično istraživanje o ulozi žena u upravljanju zadarskim nekretninama provela je i Sabine Florence Fabijanec.³⁴

Osim postojećih studija o gradskom plemstvu i njegovoj ulozi u pravnoj i sudskoj praksi, za provedeno istraživanje bila su ključna i istraživanja o razvoju urbane strukture Zadra. Tu temu istraživalo je nekoliko istraživača, a čije su spoznaje o povijesnoj arhitekturi i urbanizmu bile temelj našim istraživanjima. U prvom redu istaknuli bi istraživanja Mate Suića o antičkom urbanizmu i arhitekturi te studije Ive Petriciolija za srednjovjekovno razdoblje. M. Suić temeljito je istražio postanak i razvoj antičkog Zadra do ranosrednjovjekovnog razdoblja, ukazavši na važne spoznaje u oblikovanju i promjenama u urbanoj strukturi grada. Rezultati njegovog istraživanja bili su važan temelj i kasnijim studijama, najviše u području arheologije i povijesti umjetnosti.³⁵ Na osnovu tih saznanja, o definiranju i razvoju urbanizma od antičkog

---

³² U statutu bile su zapisane i odredbe vezane za gradske nekretnine, građanske parnice i pravnu regulaciju, vidi Beuc, "Statut", 493-781.

³³ Branka Grbavac, "Notarijat na istočnojadranskoj obali od druge polovine 12. do kraja 14. stoljeća" (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2010); Branka Grbavac, "Zadarski notari u 13. i 14. stoljeću" (magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2006).

³⁴ Vidi njegove radove, uključujući i rad o miraznim parnicama, u bilj. 59. O ženskom upravljanju nekretninama (na temelju arhivskih i normativnih izvora) vidi Sabine Florence Fabijanec, "Žensko upravljanje nekretninama u drugoj polovici 14. stoljeća u Zadru", *Historijski Zbornik* 59 (2006): 33-52.

³⁵ Suić, *Zadar*, 1-393; Mate Suić, "Obrambeni sustav i prospekt antičkog Zadra s kopnene strane" *Radovi FFZd* 14-15 (1976): 533-552; Mate Suić, "Autohtoni elementi u urbanizmu antičkih gradova našeg primorja", u: *Odabrani radovi iz stare povijesti Hrvatske (opera selecta)*, ur. Šime Batović (Zadar, Matica hrvatska, 1996), 333-348. Od novije generacije arheologa i povjesničara umjetnosti koji istražuju povijest antičkog zadarskog urbanizma istaknuli bismo radove Kornelije A. Giunio, "Razmišljanja o zapadnom dijelu povijesne jezgre Zadra u antičko doba", *Histria Antiqua* 16 (2008): 243-252; Kornelija A. Giunio, "Neke bilješke o zadarskom forumu i Kapitoliju", *Histria Antiqua* 5 (1999): 55-66; Vedrana Jović, "Jugoistočni potez zadarskih zidina. Povijesni

do srednjovjekovnog razdoblja, mogli smo utvrditi i stupanj izgrađenosti grada. Radovi I. Petriciolija o urbanizmu i arhitekturi srednjovjekovnog Zadra bili su temelj na kojima smo temeljili naše spoznaje o njegovom urbanom razvoju sve do Ludovikovog razdoblja. Njegovi rezultati istraživanja, koji se odnose na ubikaciju najvažnijih zadarskih građevina unutar srednjovjekovnog grada, biti će važno polazište za lociranje plemićkih nekretnina koje smo identificirali prema arhivskim podacima. I. Petricioli je proveo ključna istraživanja srednjovjekovnog Zadra na temelju starijih studija i arhivske građe,³⁶ pri čemu je obradio i identificirao glavne probleme u oblikovanju njegove gradske strukture. U svojim studijama, I. Petricioli istražuje nastanak i arhitektonski jezik crkvenih građevina,³⁷ ostatke stambene arhitekture romaničkog stila i lokaciju Ludovikove kraljevske palače,³⁸ nastanak i razvoj gradskih fortifikacija,³⁹ gradske luke,⁴⁰ te općenito ikonografiju Zadra.⁴¹ Osim njega, koji se

---

razvoj od antike do kasnog srednjeg vijeka", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 52 (2010): 79-119; Vedrana Jović Gazić, "Razvoj grada od kasne antike prema srednjem vijeku: Dubrovnik, Split, Trogir, Zadar – stanje istraženosti", *Archaeologia adriatica* 5 (2011): 151-196; Vedrana Jović Gazić, "Promjene u stanovanju i stambenoj arhitekturi Jadera. Transformacija antičkog u kasnoantički i ranosrednjovjekovni grad", *Histria Antiqua* 20 (2011): 473-488; Ivo Fadić, Berislav Štefanac, "Geneza grada na trgu Petra Zoranića u Zadru", *Histria Antiqua* 20 (2011): 325-332; Boris Ilakovac, "Prilog arhitekturi i urbanizmu Iadera", *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 9 (1962): 219-249.

³⁶ U starijoj historiografiji postoji nekoliko važnih radova o povijesti grada, topografiji, fortifikacijama i općenito o urbanizmu. Prema njihovoj važnosti izdvojili smo samo određene primjere – kao npr. C. F. Bianchi koji je opisao sakralne građevine u svojoj *Zara cristiana* gdje je usputno navodio pojedine podatke i toponime, ali i opise crkava (zamjera mu se da nije navodio izvore iz kojih je crpio podatke), vidi općenito Bianchi, *Zara cristiana*, 1-541. Vidi i Giuseppe Sabalich, *Guida archeologica di Zara* (Zara: L. Woditzka, 1897); općenito i Brunelli, *Storia della città*. O istraživanjima razvoja i strukture sakralne arhitekture Zadra u pojedinačnim studijama Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Rudolfa Eitelbergera, Thomasa Grahama Jacksona, Luke Jelić, Ljube Karamana i ostalih vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 38-43.

³⁷ Vidi članke Ive Petriciolija, "Stomorica – *S. Maria de Pusterla* u Zadru", 23-45; "Crkva sv. Lovre u Zadru", 69-91; "Srednjovjekovna kapela sv. Šimuna u Zadru", 189-199., u: *Srednjovjekovnim graditeljima u spomen*, ur. Ivan Mimica (Split, Književni krug, 1996).

³⁸ U svojim istraživanjima o romaničkoj stambenoj arhitekturi Zadra, I. Petricioli je registrirao oko 58 objekata, uglavnom dijelove kuća sa sačuvanim portalima, prozorima i lukovima a zabilježio je i nekoliko primjera cjelovitih kuća sa pregradnjama, na osnovu kojih se može rekonstruirati originalni izgled stambene kuće iz tog vremena, vidi Petricioli, "Ostaci stambene", 117-161. Također, u svojim radovima I. Petricioli raspravlja o položaju kuće kralja Ludovika Anžuvina unutar grada te na temelju topografske situacije predlaže i konačnu lokaciju kraljevskih nekretnina, vidi Ivo Petricioli, "O položaju kuće kralja Ludovika Anžuvina i crkve sv. Silvestra u Zadru", *Starohrvatska prosvjeta* 15 (1985): 119-132. O toj temi raspravljao je sa Stjepanom Antoljakom, vidi i njegov rad na tu temu, Stjepan Antoljak, "Vladarski dvor (palača) i kraljevske kuće u srednjovjekovnom Zadru (s posebnim osvrtom na doba Arpadovića i Anžuvina)", *Radovi Instituta za hrvatsku povijest* 17 (1984): 55-76. O elementima stambene arhitekture kod I. Petriciolija vidi, Ivo Petricioli, poglavlja "Lice srednjovjekovnog grada", "Zadar u romanici", "Vrijeme gotike" u Klaić, Petricioli, *Zadar*, 115-145, 247-262, 272-288, 499-517.

³⁹ I. Petricioli je objavio analizu makete grada Zadra iz 16. stoljeća (Venecija) u članku, Ivo Petricioli, "Maketa Zadra u Pomorskom muzeju Venecije", *Zbornik instituta za historijske nauke u Zadru* 2 (1957): 101-124. I. Petricioli je objavio i grafičku rekonstrukciju u, Ivo Petricioli, "Dva tisućljeća zadarskog urbanizma", *Urbs* 2 (1958-59): 65-71. Na osnovu tih novih spoznaja, I. Petricioli daje i precizniji grafički prikaz kontura zadarskih srednjovjekovnih fortifikacija u, Ivo Petricioli, "Urbanistički razvoj zadarske luke", u: *Pomorski zbornik II.*, ur. Grga Novak i Vjekoslav Maštrović (Zadar: JAZU, 1962), 1453-1466. I. Petricioli donosi u svojim

sustavno bavio pitanjem zadarskog urbanizma, postoji još nekoliko istraživača koji su istraživali pojedinačna pitanja iz područja zadarskog urbanizma i sakralne arhitekture. Pavuša Vežić bavio se najvažnijim pitanjima vezanim za srednjovjekovnu sakralnu arhitekturu i gradski prostor Zadra.⁴² Slična istraživanja je provela i Marija Stagličić, dok su Emil Hilje, Franjo Smiljanić, Karla Gusar, Dario Vujević i Zrinka Nikolić-Jakus obradili pojedine teme iz javne arhitekture srednjovjekovnog Zadra.⁴³

Izvori

Prilikom istraživanja zadane teme rada, obradili smo različite vrste povijesnih izvora. Među najvažnijim izvorima u ovom istraživanju je, između ostaloga, objavljena i neobjavljena arhivska građa iz 14. stoljeća. Određeni dio arhivske građe, a koja se nalazi u Državnom arhivu u Zadru, objavili su Mirko Zjačić, Jakov Stipišić, Robert Leljak, Josip Kolanović i Gordan Ravančić. Riječ je o privatnopravnim spisima zadarskih bilježnika koji su nastali prije Ludovikovog razdoblja - Henrik i Creste Tarallo (1279.-1308.),⁴⁴ Ivan Qualis

---

istraživanjima pregled zadarske srednjovjekovne arhitekture na osnovu terenskih istraživanja, literature i arhivskih podataka, gdje je uvrstio i crtež rekonstrukcije fortifikacijskog pojasa, stambenih blokova, ulica i trgova, vidi Ivo Petricioli, "Lik Zadra u srednjem vijeku", u: *Grad Zadar: presjek kroz povijest*, ur. Grga Novak i Vjekoslav Maštrović (Zadar: JAZU; Institut u Zadru, 1966), 143-186. Rezultate iz tog članka upotpunjuje novim spoznajama u drugom radu koji je nastao na osnovu arheoloških istraživanja na perimetru gradskih zidina od 1952.-1964. godine (I. Petricioli je sam provodio istraživanja i snimao rezultate), Ivo Petricioli, "Novi rezultati u izučavanju zadarskih srednjovjekovnih fortifikacija", *Diadora* 3 (1965): 169-202. Uspoređujući crteže i maketu došao je do spoznaje da ti izvori pokazuju veliku preciznost te da se međusobno upotpunjuju. Te spoznaje omogućile su mu da izradi rekonstrukciju srednjovjekovnog fortifikacijskog pojasa.

⁴⁰ Petricioli, "Urbanistički razvoj", 1453-1466.

⁴¹ Ivo Petricioli, "Prinove istraživanju srednjovjekovnog lika Zadra", *RFFZd* 28 (1988-1989), br. 15: 145-156; Ivo Petricioli, "Ikonografija Zadra do pada Mletačke republike", *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 11-12 (1965): 493-529; Ivo Petricioli, "Opis Zadra iz godine 1494.", *Zadarska revija* 15 (1966): 205-208.

⁴² Primjerice, Pavuša Vežić, "Ranosrednjovjekovna cisterna episkopalnog kompleksa u Zadru", *Diadora* 9 (1980): 517-536; Pavuša Vežić, "Crkva svete Marije Velike u Zadru", *Diadora* 8 (1975): 119-140; Pavuša Vežić, "Platea civitatis Jadre – prostorni razvoj Narodnog trga u Zadru", u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 36. Petriciolijev zbornik II.*, ur. Joško Belamarić (Split: Konzervatorski odjel Ministarstva kulture Republike Hrvatske, 1996), 337-358.

⁴³ Marija Stagličić, "Srušena crkva Sv. Antuna Opata u Zadru – idejna rekonstrukcija", *Radovi IPU* 19 (1995): 63-67; Emil Hilje, "Mletački kaštel u Zadru", *Ars adriatica* 1 (2011): 109-116; Franjo Smiljanić, "Iz urbane topologije srednjovjekovnog Zadra", u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 35. Petriciolijev zbornik I.*, ur. Joško Belamarić (Split: Konzervatorski odjel Ministarstva kulture Republike Hrvatske, 1996), 379-384; Karla Gusar, Dario Vujević, "Prilog poznavanju utvrde Citadela u Zadru. Istraživanja Barbakana 2008. godine", *Prilozi Arheološkog Instituta* 26 (2009): 219-246; Zrinka Nikolić Jakus, "Privately Owned Towers in Dalmatian Towns during the High and Central Middle Ages", u: *Towns and Cities*, 273-293.

⁴⁴ Mirko Zjačić, prir., *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Jadertina), Spisi zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo 1279.-1308.*, sv. 1 (Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1959), dalje: SZB 1.

Nikole pok. Ivana Gerarda iz Padove (1296.-1337.),⁴⁵ Franjo Manfred de Surdis iz Piacenze (1349.-1350.)⁴⁶ te Andrija pok. Petra de Canturio (1353.-1354., 1355.-1356.).⁴⁷ Također, objavljeni su i inventari zadarskih građana i plemića koji se nalaze u fondu *Veličajne općine zadarske* (1325.-1385.),⁴⁸ inventar dobara Mihovila suknara pokojnog Petra iz godine 1385. godine⁴⁹ te inventar dobara zadarskog patricija Grizogona de Civalellis iz 1384. godine.⁵⁰ G. Ravančić je pripremio i objavio najstariji sačuvani registar građanskih parnica srednjovjekovnog Zadra *Curia maior ciuilium* (1351.-1353.), u kojem se nalaze podaci o parnicama koje su se vodile za imovinu građana u razdoblju nakon Crne kuge.⁵¹ Ostala objavljena diplomatska građa za razdoblje 14. stoljeća nalazi se u *Diplomatičkom zborniku Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*.⁵² Riječ je o ispravama zadarskih notarskih bilježnika iz različitih zadarskih arhiva (Državni arhiv u Zadru, arhivi pojedinih samostana, privatni obiteljski arhivi) te iz arhiva JAZU Zagreb. Službeni mletački dokumenti koji donose podatke o izgradnji grada prije 1358. godine nalaze se u publikaciji "*Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke republike*."⁵³

---

⁴⁵ Mirko Zjačić, Jakov Stipišić, prir., *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Jadertina), Spisi zadarskih bilježnika Ivana Qualis Nikole pok. Ivana Gerarda iz Padove 1296 ... 1337.*, sv. 2 (Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1969), dalje: SZB 2.

⁴⁶ Jakov Stipišić, prir., *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Jadertina), Spisi zadarskog bilježnika Franje Manfreda de Surdis iz Piacenze 1349-1350.*, sv. 3 (Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1977), dalje: SZB 3.

⁴⁷ Robert Leļjak, Josip Kolanović, prir., *Spisi zadarskih bilježnika 4 (Notarilia Iadertina), Andreas condam Petri de Canturio. Bilježnički zapisi 1353.-1355.*, sv. 1 (Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2001), dalje: SZB 4; Robert Leļjak, Josip Kolanović, ur., *Zadarski bilježnici 5 (Notarii Iadrenses). Andreas condam Petri de Canturio. Bilježnički zapisi. 1355-1356.*, sv. 2 (Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2003), dalje: SZB 5.

⁴⁸ Robert Leļjak, prir., *Inventari fonda Veličajne općine zadarske 1325-1385* (Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2006), dalje: Leļjak, MCI 1.

⁴⁹ Jakov Stipišić, prir., *Inventar dobara Mihovila suknara pokojnog Petra iz godine 1385.* (Zadar: Stalna izložba crkvene umjetnosti, 2000), dalje: Stipišić, *Inventar, Mihovil*.

⁵⁰ Jakov Stipišić, prir., "Inventar dobara zadarskog patricija Grizogona de Civalellis iz 1384. godine", *Zbornik Historijskog zavoda JAZU* 8 (1977): 375-410, dalje: Stipišić, "Inventar, Grizogon".

⁵¹ Gordan Ravančić, prir., "Curia maior ciuilium - najstariji sačuvani registar građanskih parnica srednjovjekovnog Zadra (1351. – 1353.)", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 43 (2001): 85-160, dalje: Ravančić, "Curia".

⁵² Ovaj smo izvor koristili i za ranija razdoblja, Tadija Smičiklas et al., prir., *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije/Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae.* sv. 1-18 (Zagreb: JAZU; HAZU; 1904-1990), dalje: CD 1-18; Josip Barbarić, Jasna Marković i suradnici, prir., *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Dodaci/Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Supplementa,* sv. 1-2 (Zagreb: HAZU, 1998-2002), dalje: CD Supp. 1-2.

⁵³ Publikacija sadrži službene isprave mletačkog vijeća te ostale dokumente iz mletačkog arhiva (1347.-1360.). Ti dokumenti sadrže korisne podatke o pojedinim građevinama u Zadru kao i graditeljskim poduhvatima u gradu od strane mletačke vlasti prije 1358. godne. Također, sadrže i podatke o imanjima zadarskih građana i općinskim dobrima, uklanjanju plemića iz grada i konfiskaciji njihove imovine i sl. Šime Ljubić, prir., *Listine o odnošajih između južnog Slavenstva i Mletačke Republike. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium,* sv. 1-3 (Zagreb: JAZU 1868-1872), dalje: Listine 1-3.

Najveći broj korištenih notarskih dokumenata nalazi se kao neobjavljena arhivska građa u arhivskom fondu *Bilježnici Zadra* (HR-DAZD-31) u Državnom arhivu u Zadru.⁵⁴ Navedeni dokumenti obuhvaćaju razdoblje od 1365.-1390-tih te se u njima nalaze različiti privatno-pravni ugovori u kojima se bilježe podaci o osobama i nekretninama.⁵⁵ Korišteni su svežnjići sljedećih zadarskih notara, zaključno sa 1390. godinom: Vannes Bernardi de Firmo (1375.-1404.), Petrus Perençanus (1365.-1392.), Articutius de Rivignano (1383.-1416.), Petrus de Serçana (1375.-1416.), presbiter Helyas (1378.-1379.), Johannes de Casulis (1381.-1417.), Raymundus de Modiis (1384.-1389.) i Nicolaus de Flumine (1389.-1392.).⁵⁶

Osim fonda zadarskih bilježnika istražili smo i sudske zapisnike iz građanskih sporova Zadrana, a koji su ostali sačuvani u fondu *Curia maior ciuilium*⁵⁷ u Državnom arhivu u Zadru. Tu je prvenstveno riječ o sudskim spisima koji su nastali najvećim dijelom u razdoblju druge polovice 14. stoljeća a sačuvani su, doduše fragmentarno, i spisi iz prve polovice 15. stoljeća.⁵⁸ Spise je kao izvorne cjeline srednjovjekovnih zadarskih sudskih zapisnika uspješno rekonstruirao T. Popić, a koji ih je također i detaljno istražio te rezultate svojih istraživanja objavio u nekoliko iznimno važnih radova, vezanih za organizaciju i funkcioniranje sustava sudske administracije u razdoblju nakon Zadarskoga mira od 1358. do sredine 15. stoljeća.⁵⁹ Iz navedenoga fonda, koristili smo podatke o vlasnicima/korisnicima

---

⁵⁴ Hrvatska (dalje: HR) - Državni arhiv u Zadru, Zadar (dalje: DAZD) - fond 31 - Bilježnici Zadra (*Notarii civitatis et districtus Iadrae*), (dalje: HR-DAZD-31-ZB), Zadar (12. st.-1797.); 1279.-1797. (1798.-1847.): kut. 5, svež. 474; 64, 6. SI. U ovom fondu nalaze se i pojedine pergamene zadarskih bilježnika, vidi dalje: HR-DAZD-31-ZB, Pergamene zadarskih bilježnika (dalje: PZB), b. 1. Ovom prilikom se zahvaljujem Branki Grbavac na ustupljenom materijalu za istraživanje ovog rada.

⁵⁵ Nekretnine se najčešće bilježe kao glavni predmet pravnih radnji u kojima se opisuje prijenos vlasništva (primjerice, transfer nekretnina – kupoprodaja, najam, darivanje i sl.). Također, osim transfera nekretnina često se bilježe i različiti oblici prepuštanja prava na nekretninu, Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 8. Više o zadarskim notarima te dokumentima vidi i Grbavac, "Notarijat", 1-339.

⁵⁶ Vidi sljedeće svežnjiće: HR-DAZD-31-ZB, Vannes Bernardi de Firmo (dalje: VBF), b. 1, fasc. 1, br. 1-4; Petrus Perençanus (dalje: PP), b. 1, fasc. 1-17, b. 2, fasc. 1-19; Articutius de Rivignano (dalje: AR), b. 1, fasc. 1-3, b. 2, fasc. 4-5; Petrus de Serçana (dalje: PS), b. 1, fasc. 1, br.1-10, b. 1, Testamenti registrati, fasc. 1, br. 2, b. 1, Testamenti aperti, fasc. 2, br. 5, b. 1, fasc. 5, br. 1-2, b. 2, fasc. 1-33, b. 3, fasc. 34-36; presbiter Helyas (dalje: PH), b.1, fasc. 1; Johannes de Casulis (dalje: IC), b.1, br.1, b.1, fasc.1, br. 2-3, b. 1, fasc. 3, br. 1, b. 1, fasc. 4, br. 1; Raymundus de Modiis (dalje: RM), b. 1, fasc. 1, b.1, fasc. 2, br. 3, b. 1, fasc. 3, br. 1-2, b. 1, fasc. 2, br. 4, fasc. 3, br. 2; Nicolaus de Flumine (dalje: NF), b. 1, fasc. 1, br. 1-2.

⁵⁷ Hrvatska (dalje: HR) - Državni arhiv u Zadru, Zadar (dalje: DAZD) – fond 22- Općina Zadar. Veliki dvor zadarske komune/Curia maior ciuilium communis Iadre (dalje: CMC), 1358.-1438., kut. 1-7. Ovom prilikom se zahvaljujem kolegi dr. sc. Tomislavu Popiću koji mi je ljubazno ustupio dokumente u svrhu izrade doktorskog rada.

⁵⁸ Sudski zapisnici građanskih sporova ostali su sačuvani u osam kutija – sedam kutija čini fond CMC dok osma kutija pripada arhivskom fondu *Curia consulum et maris*. Vidi HR-DAZD-24-CCM, Općina Zadar. Pomorski sud/ured Zadar - Curia consulum et maris 1358-1438., kut. I.

⁵⁹ Vidi Popić, "Zadarski sud", 1-229; Tomislav Popić, "Izvorne cjeline srednjovjekovnih zadarskih sudskih zapisnika u arhivskom fondu Curia maior ciuilium", *Historijski zbornik* 64 (2011), br. 2: 321-376; Tomislav

plemićkih nekretnina te njihovim nekretninama u sudskim procesima i presudama.⁶⁰ Osim navedenih izvora u istraživanju zadane teme, koristili smo i ostale vrste objavljenih izvora: normativni (odredbe Zadarskog statuta),⁶¹ narativni (kronika i ljetopis)⁶² i slikovni izvori (kartografski izvori, crteži).⁶³ Također, tijekom izrade rada korišteni su i podaci iz prijepisa fiskalnog izvora iz kasnijeg razdoblja (zadarski katastik, 1421. godina).⁶⁴

Popić, "Zadarska Curia consulum et maris i njezini zapisnici iz druge polovice 14. i prve polovice 15. stoljeća", *Povijesni prilozi* 41 (2011): 143-171; Tomislav Popić, "Zadarske mirazne parnice iz druge polovice 14. stoljeća", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 30 (2012): 57-85; Tomislav Popić, *Krojenje pravde: Zadarsko sudstvo u srednjem vijeku (1358. - 1458.)* (Zagreb: Plejada d.o.o., 2014).

⁶⁰ Vidi sljedeće sudske knjige: knjiga izvršenja presuda - Hrvatska (dalje: HR) - Državni arhiv u Zadru, Zadar (dalje: DAZD) - fond 22 - Curia maior ciuiliium (dalje: CMC), Sudbeni dvor rektora (dalje: CDR), *Liber possessorum*, Petrus Perençanus (dalje: PP), kut. 3, fasc. 1; Iohannes Casulis (dalje: IC), Raymundus de Modiis de Asula (dalje: RM), Vannes q. Dominici de Firmo i Vannes q. Bernardi de Firmo (dalje: VDF, VBF), kut. 2, fasc. 3; knjiga presuda – HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, Isnardus Romanati de Romanato de Padua (dalje: IRR), Bartholomeus ser Paganini de Bononia (dalje: BP), kut. 2, fasc. 2, Coradus quondam Rangerii de Padua (dalje: CR), fasc. 5, Coradus quondam Rangerii de Padua, kut. 4, fasc. 1, Raymundus q. Comini de Modiis de Asula (dalje: RM), kut. 6, fasc. 5, Coradus condam Rangerii de Padua, kut. 6, fasc. 6_1; izvještaji o dodjeli založnoga prava zbog ogluhe tuženika (*districtae*) – HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Districtae*, Rangerius/Coradus de Padua (dalje: RC, CR), kut. 2, fasc. 5. Zatim sudske knjige procesa: knjiga o dražbovnim prigovorima - HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, Iohannes de Polis de Parma (dalje: IP) te clericus Bronicti Francisci de Firmo (dalje: BFF), kut. 3, fasc. 1, Coradus quondam Rangerii de Padua/ Rangerius filius ser Coradi de Padua/ Isnardus de Romanato de Padua (dalje: CR, RC, IRR), kut. 6, fasc. 6/3; knjiga procesa za parnice o nekretninama - HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, Coradus quondam Rangerii de Padua (dalje: CR), kut. 2, fasc. 4, Iohannes condam Baldinocti de Casulis (dalje: IC), fasc. 7, Iohannes de Polis de Parma (dalje: IP), kut. 3, fasc. 1, Laurencius de Alessandrinis de Regio (dalje: LA), kut. 4, fasc. 3, fasc. 4_1, fasc. 6; clericus Bronicti Francisci de Firmo (dalje: BFF), fasc. 11-12; Laurencius de Alessandrinis de Regio, fasc. 13; knjiga procesa za parnice o pokretninama - HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, Coradus quondam Rangerii de Padua (dalje: CR), kut. 1, b. I, fasc. 3, Coradus quondam Rangerii de Padua, kut. 2, fasc. 5, Coradus quondam Rangerii de Padua et Rangerius (dalje: RC), kut. 3, fasc. 2, Coradus quondam Rangerii de Padua et Isnardus Romanati (dalje: IRR), kut. 6, fasc. 7. Zabilježili smo i jedan primjer iz sudske knjige procesa *Liber successionum* (zahtjev za bezoporučno nasljeđivanje pokojnikove imovine), HR-DAZD-22-CMC, *Liber successionum*, clericus Bronicti Francisci de Firmo (dalje: BFF), kut. 3, fasc. 1.

⁶¹ Josip Kolanović, Mate Križman, prir., *Zadarski statut: sa svim reformacijama odnosno novim uredbama donosenima do godine 1563.* (Zagreb; Zadar: Hrvatski državni arhiv; Ogranak Matice hrvatske, 1997), dalje: ZS.

⁶² Ferdo Šišić, prir., "Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga", *Vjesnik kraljevskog zemaljskog arhiva* 6 (1904): 1-176; Branimir Glavičić et al., prir., *Obsidio Iadrensis/Opsada Zadra, Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium* 54. *Scriptores* VI. (Zagreb: HAZU, 2007), dalje: *Obsidio*.

⁶³ Kartografski izvor: vidi katastarsku mapu Zadra (franciskanski katastar, 19. stoljeće) na mrežnim stranicama Državnog arhiva u Trstu, Archivio di Stato di Trieste, Catasti di Trieste, Mappedel Catasto franceschino: "Mappe catastale del Comune di Zara", foglio 13, allegato 2 (1826-sec. 19. seconda metà), signatura: 610a all02, pristup ostvaren 15. 10. 2016., <http://www.catasti.archiviodistatotrieste.it/Divenire/document.htm?idUa=10653093&idDoc=10659976&first=13&last=13>. Crteže i tlocrte Zadra vidi Ivo Petricioli, "Lik Zadra", 143-186; Petricioli, "Ostaci stambene", 117-161; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 279, 285, 505, 507; Petricioli, "O položaju kuće", 121, 124.

⁶⁴ Stjepan Antoljak, "Zadarski katastik 15. stoljeća", *Starine JAZU* 42 (1949): 371-417.

Metodologija

Prema navedenim studijama i arhivskim izvorima, proveli smo opsežno istraživanje o rasporedu pojedinih plemićkih obitelji unutar gradskog prostora, pri čemu smo prvenstveno željeli utvrditi njihovu prostornu pripadnost određenim dijelovima grada. Također, istraživali smo veličinu i kontinuitet njihovih gradskih nekretnina (odnos vlasništva i posjedovni odnosi), njihovu interakciju sa ostalim društvenim i političkim strukturama te društveno-političke aktivnosti koje su značajno utjecale na promjene u gradskoj urbanoj strukturi. Tijekom tog istraživačkog procesa, primjenili smo metodologiju istraživanja koju u hrvatskoj historiografiji iznosi Irena Benyovsky Latin.⁶⁵ Metodologija koja se iznosi u tim radovima, iznimno je važna u načinu istraživanja u području socijalne topografije, a što je jednako važno i za razvoj te mlade discipline u hrvatskoj historiografiji.⁶⁶ Tijekom prve faze istraživanja smo prikupili, izdvojili i izradili transkripciju onih notarskih dokumenata koji sadrže podatke o gradskim nekretninama plemstva. Nakon navedenoga, pristupili smo drugoj fazi istraživanja u kojem smo izdvojili potrebne podatke za izradu informacijske baze u računalnim programima Excel i Access.⁶⁷ Osim osnovnih podataka o dokumentu i vrsti pravnog posla koja je zapisana u njemu (najčešće transfer nekretnine), izdvojili smo i podatke o osobama i nekretninama. Prema zapisanoj metodologiji, izdvojili smo sljedeće podatke o osobama: podatke o vlasništvu nad nekretninom (podaci o vlasnicima i korisnicima glavne nekretnine) te podatke o vlasnicima i korisnicima susjednih nekretnina. Osim podataka o osobama, bilježili smo i

---

⁶⁵ Glavne postavke i metodologiju istraživanja smještaja plemićkih obitelji unutar gradskog prostora donosi I. Benyovsky Latin u svojim studijama o urbanom razvoju Dubrovnika i Trogira. U tim studijama naglašava se važnost proučavanja pravnih dokumenata vezanih za nekretnine koji sadrže podatke o pravnim radnjama (prijenos prava i vlasništva te prepuštanje tih istih prava nad pojedinim nekretninama). Također, I. Benyovsky Latin donosi u navedenim studijama i vlastite metodološke obrasce istraživanja podataka koji se odnose na pojedine osobe i nekretnine koji su zabilježeni u tim dokumentima. Osim pravnog posla, I. Benyovsky Latin bilježi različite vrste podataka vezanih za osobe (vlasnici/korisnici/susjedi) i nekretnine (vrsta, vrijednost, smještaj, položaj prema susjedima, površina). Također, opisuje i primjenu dvaju metoda u istraživanju smještaja neke društvene skupine – metodu povezivanja tih podataka te metodu "projiciranja tih podataka na postojeće planove grada" u odnosu na određenu fiksnu točku u gradskom prostoru. Opširnije o navedenom kao i o metodologiji istraživanja vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 7-39; Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 104-198; Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 37-41; Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 105-106. Primjenu te metodologije vidi na primjerima gradskoga plemstva dalmatinskih gradova, uključujući i Dubrovnika, Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva", 37-58; Benyovsky Latin, Ledić, "Posjed obitelji Volcassio", 25-68. O inozemnoj literaturi u kojoj se navodi metodologija istraživanja vidi isto Benyovsky Latin, Ledić, "Posjed obitelji Volcassio", 28 (bilj. 12.).

⁶⁶ Trenutno je aktivan i projekt HRZZ-a pod nazivom "Gradovi hrvatskog srednjovjekovlja: urbane elite i urbani prostor" (URBES), voditeljice dr. sc. Irene Benyovsky Latin, koji se izvodi u sklopu znanstvenog programa "Urbana povijest Hrvatske" Hrvatskoga instituta za povijest, vidi <http://urbes.s2.novenaweb.info/>.

⁶⁷ Napomena: u prijašnjim istraživanjima arhivske građe o socijalnoj topografiji Zadra u 13. stoljeću također su izrađene kompjutorske baze podataka. Podaci su iskorišteni u pisanju zajedničkog znanstvenog rada, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 7-39.

podatke o nekretninama: vrsta glavne i susjednih nekretnina, njihov smještaj u gradskom prostoru (predio/fiksni orijentir), položaj prema susjednim nekretninama, vrijednost i veličinu. Također, zabilježili smo i podatke o mjestu sastavljanja ugovora (*actum*) u kojem su se također navodile nekretnine.⁶⁸

Nakon unošenja potrebnih podataka u informacijsku bazu, napravili smo njihovu analizu – uspjeli smo međusobno povezati veći broj osoba kojima smo mogli pripisati pojedine nekretnine. Primjenom dvaju metodoloških obrazaca, uspjeli smo odrediti smještaj određenog broja plemićkih obitelji. Dakle, pomoću prve metode istraživanja, uspjeli smo povezati vlasnike odnosno korisnike sa određenim brojem nekretnina dok smo u drugoj metodi povezivali nekretnine u prostoru preko njihovih granica i fiksnih orijentira u čijoj su se blizini nalazili.⁶⁹ Na temelju dobivenih rezultata, mogli smo izraditi prostornu rekonstrukciju većine tih nekretnina u računalnom programu Adobe Photoshop.⁷⁰ U radu su priložena dva slikovna priloga - skice položaja pojedinih nekretnina i građevnih sklopova te karta grada u koju smo ucrtali dobivene rezultate. Njihovim ucrtavanjem, uspjeli smo smjestiti određene plemićke obitelji unutar gradskog prostora.

Istraživačka pitanja i organizacija poglavlja

Tijekom navedenog istraživačkog procesa, postavili smo nekoliko važnih istraživačkih pitanja na koja smo dali odgovore u zaključnim razmatranjima. Ta istraživačka pitanja su trebala dati odgovore na glavno pitanje - može li se na temelju prikupljenih podataka odrediti pripadnost pojedine obitelji nekom određenom gradskom prostoru. Nadalje, može li se na temelju smještaja dobiti jasna predodžba o obiteljskim, društvenim i političkim vezama pojedinih obitelji. U skladu s tim, razmatrali smo također i može li se odrediti da li su te postojeće veze i određeni interesi utjecali na zajedničko grupiranje tih obitelji u istom dijelu gradskog prostora. Naravno, tu je i pitanje povezanosti najutjecajnijih obitelji sa političkim i crkvenim institucijama te drugim društvenim skupinama. Na kraju, postavili smo i pitanje o glavnim značajkama tih nekretnina te na koji način je plemstvo stjecalo ili gubilo svoje gradske nekretnine.

Da bismo mogli uspješno odgovoriti na postavljena pitanja, u prvim poglavljima svog rada istražili smo sve dostupne podatke o urbanom razvoju grada i gradskoga plemstva

---

⁶⁸ Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 37-38.

⁶⁹ O navedenim metodama vidi *Isto*, 38-39.

⁷⁰ Dobiveni tekstualni podaci su se aplicirali u posebne grafičke prikaze napravljene na temelju postojeće karte grada koju je izradio I. Petricioli, vidi predložak, Petricioli, "Lik Zadra", karta između stranica 176-177.

od antike do Ludovikovog razdoblja. Cilj je bio utvrditi proces nastanka i oblikovanja gradskog prostora te identificirati pojavu i razvoj prvih najutjecajnijih obitelji koje su pripadale najvišim krugovima gradske elite u ranosrednjovjekovnom Zadru. Pojava tih obitelji bila je iznimno važna polazišna točka u procesu daljnjeg istraživanja nastanka i razvoja gradskoga plemstva u razdoblju od 12. do sredine 14. stoljeća. Osim njihovog obiteljskog razvoja, u tom procesu razmatrali smo i najvažnije postavke koje su se odnosile na formiranje i tijek njihovih političkih i društvenih veza. Naravno, u tom procesu istraživali smo i prve zapise o njihovim nekretninama o kojima imamo jako malo podataka u tom razdoblju. Sadržaj trećeg poglavlja predstavlja najvažniji i najkompleksniji dio rada – u njemu smo razmatrali podatke o izgledu i strukturi urbanog prostora, zadarskim plemićkim obiteljima i njihovim nekretninama u razdoblju Ludovikove vladavine. Na početku tog poglavlja, bilo je važno utvrditi politički, ekonomski i društveni kontekst tog vremenskog razdoblja unutar kojeg smo smjestili gradski prostor i plemstvo. Na temelju postojećih podataka o prostoru i plemstvu, analizirali smo njihove najznačajnije odrednice u razvoju kao i njihovu međusobnu povezanost posredstvom gradskih nekretnina. Ovi podaci bili su važan temelj na kojem smo mogli graditi ostale spoznaje o gradskim nekretninama i njihovim vlasnicima odnosno korisnicima. Nadalje, drugi i najvažniji dio poglavlja donosi nove spoznaje o privatnim nekretninama gradskog plemstva kao i javnih građevina, gradskom prostoru i plemićkim obiteljima a koje su nastale analizom neobjavljene arhivske građe. Tijekom istraživanja pratili su se glavni podaci u dokumentima, određeni primjenjenim metodološkim obrascima, a koje smo zatim međusobno usporedili, analizirali i iznijeli u poglavlju o rezultatima istraživanja. Rezultati provedenoga istraživanja, a koji se iznose u četvrtom poglavlju, odnose se na nove spoznaje o privatnim nekretninama gradskoga plemstva kao i na formiranje njihovog obiteljskog, društveno-političkog i gospodarskog prostora unutar grada. Nove znanstvene spoznaje o ulozi gradskoga plemstva u urbanom razvoju grada iznijeli smo u zaključku, u kojem smo dali i odgovore na postavljena istraživačka pitanja te smo predložili i neke buduće ciljeve u daljnjim istraživanjima teme.

2. URBANI RAZVOJ ZADRA I RAZVOJ GRADSKOGA PLEMSTVA DO VLADAVINE LUDOVICA I. ANŽUVINCA

2.1. URBANI RAZVOJ ZADRA OD ANTIČKOG RAZDOBLJA DO VLADAVINE LUDOVICA I. ANŽUVINCA

Povoljan topografski smještaj grada na poluotoku, položaj prema zaleđu i otočnoj regiji te blagi klimatski uvjeti, utjecali su na proces kontinuiranog naseljavanja stanovništva na području povijesne jezgre Zadra od razdoblja neolitika do danas.⁷¹ Iako najstariji oblik naselja potječe iz liburnskog razdoblja,⁷² nisu pronađeni ostaci urbanih struktura koji bi nam omogućili uvid u proces formiranja i urbanog razvoja liburnskog Zadra.⁷³ Stoga, izgled i topografija liburnskog naselja na području zadarskog poluotoka ostaju nam i dalje nepoznati.

Uspostavom rimske vlasti nad Zadrom tijekom 1. st. pr. n. e.⁷⁴ definira se urbani lik antičkog Zadra. Grad dobiva status rimskog municipija⁷⁵ a zatim i kolonije rimskih građana,⁷⁶

---

⁷¹ Ivo Rubić, "Neki problemi geografije Zadra i njegove regije", u: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, ur. Jakša Ravlić (Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964), 9-11; Suić, *Zadar*, 49. Iako na području povijesne jezgre današnjeg Zadra nije potvrđeno postojanje naselja u doba neolitika, postoje određeni tragovi koji upućuju i na tu mogućnost. Slična naselja postoje na širem zadarskom području (Arbanasi, Puntamika, Crno vrilo, Smilčić, Nin) kao i ostaci neolitskog oružja u Zadru. Porijeklo etimologije imena Zadra, koje upućuje na postojanje etničkog sloja *Predilira* u Zadru prije pojave Liburna, vidi kod Suić, *Zadar*, 52-53, 68-70; Mate Suić, "O imenu Zadra", u: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, ur. Jakša Ravlić (Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964), 95-98.

⁷² Prema M. Suiću prvi oblik naselja postoji najvjerojatnije već u 9. st. pr.n.e. Prvi povijesni zapisi i arheološki nalazi ukazuju na postojanje liburnskog naselja tijekom 4. stoljeća pr.n.e. U prilog navedenoj tvrdnji svjedoče pojedini grčki izvori, ostaci liburnskih grobova, kućnih podova i zidova te fragmenti keramike. Više o tome vidi Suić, *Zadar*, 17, 26, 95-96, 119-120, 127-128; Giunio, "Neke bilješke", 63; Giunio, "Razmišljanja", 243.

⁷³ Pronađeni su samo ostaci jednog suhozida na prostoru rimskog kapitolija. Prema M. Suiću ostatak suhozida imao je ulogu ogradnog zida *temenos* oko nepoznatog liburnskog svetišta. Više o tome Giunio, "Neke bilješke", 63. i bilj. 34; Suić, *Zadar*, 95, 185; Suić, "Autohtoni elementi", 343. S obzirom da je suhozid otkriven u blizini rimskog hrama, pretpostavlja se da Rim nastavlja održavati kontinuitet tog kulturnog mjesta prilikom izgradnje rimskog Kapitolija. Više o konfiguraciji tog dijela prostora koja svjedoči o postojanju liburnskog naselja vidi Suić, *Zadar*, 104, 106, 185; Mate Suić, *Antički grad na istočnom Jadranu* (Zagreb: Golden marketing, 2003), 231-232; Mate Suić, "Izveštaj o arheološkim iskapanjima u Zadru", *Ljetopis JAZU* 55 (1946-1948): 207.

⁷⁴ O ratu Rimljana protiv Liburna te susjednih ilirskih plemena Delmata i Japoda tijekom 2. i 1. st. pr. n. e. vidi Suić, *Zadar*, 135-138. O počecima uspostave rimske vlasti u Iliriku te procesu doseljavanja rimskih kolonista u Zadar vidi *Isto*, 141-148.

⁷⁵ U razdoblju između Cezarovog prokonzulata (59. g. pr. n. e.) te građanskog rata sa Pompejem (49. g. pr. n. e.) Zadar dobiva jaču infiltraciju rimskog elementa, te se pretpostavlja da je upravo u tom razdoblju došlo do osnivanja municipalne uprave u Zadru, Mate Suić, "Nekoliko pitanja u vezi s municipalitetom antičkog Zadra", u: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, ur. Jakša Ravlić (Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964), 118-120; isti, *Zadar*, 141-148.

⁷⁶ O vremenskom osnutku kolonije te njezinom osnivaču postoji više različitih mišljenja u postojećoj hrvatskoj historiografiji, vidi Suić, *Zadar*, 149, bilj. 47, 150-156; Suić, "Nekoliko pitanja", 120-126; Mate Suić,

čime aktivno započinje proces romanizacije i urbanizacije postojećeg liburnskog naselja. Prema M. Suiću, antički *Iader* postaje planiran i prostorno uređen rimski grad prema pravilima tadašnjeg rimskog urbanizma.⁷⁷ Međutim, iako je postojao kontinuitet urbanog razvoja grada od antike do danas, Zadar nije uspio sačuvati u cijelosti naslijeđene antičke građevne cjeline kao i objekte unutar svoje povijesne jezgre. Razlog tome bile su česte transformacije urbanog prostora⁷⁸ i ratna događanja od kasnoantičkog razdoblja do suvremenog doba. Jedno od najtežih bombardiranja grad je doživio tijekom Drugog svjetskog rata kad je teško stradala povijesna gradska jezgra.⁷⁹ Po završetku rata, pristupilo se njezinoj obnovi, kada su pokrenuta i sustavnija arheološka istraživanja,⁸⁰ a koja su omogućila više saznanja o morfologiji i komunikaciji gradskog prostora, fortifikacijama te topografiji antičkog Zadra.

U organizaciji gradskog prostora primjenjena je stroga ortogonalna mreža ulica, sastavljena od karda i dekumana, a koji su zatvarali pravilne gradske blokove pravokutnog

---

"Limitacija agera rimskih kolonija na istočnoj jadranskoj obali", *Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru* 1 (1955): 1-36. Prema rezultatima najnovijih arheoloških istraživanja kolonija *Iader* osnovana je za vrijeme vladavine cara Augusta između 27. - 25. g. pr. n. e, Ivo Fadić, "Gneius Baebius Tamphilus Vala Numonianus - "graditelj" foruma, patron Jadera i prvi prokonzul Ilirika", *Histria Antiqua* 5 (1999): 47-54.

⁷⁷ O postupku planiranja rimskog grada i agrarne kolonije vidi Suić, *Antički grad*, 162-163. Više o rimskom urbanizmu i arhitekturi vidi Marko Vitruvije Polije, *Deset knjiga o arhitekturi/De architectura libri decem* (Zagreb: Golden marketing - Institut građevinarstva Hrvatske, 1999).

⁷⁸ Prema M. Suiću, kasnoantičko razdoblje općenito za antičke gradove na obali, donosi brojne inovacije u organizaciji i strukturi gradskog prostora pa tako i u Zadru, vidi Suić, *Antički grad*, 369-375.

⁷⁹ Prema Marici Karakaš Obradov, bilo je uništeno oko 60% povijesne jezgre grada tijekom savezničkog bombardiranja grada 1943.-1944. godine. Autorica ističe kako je stradalo najviše zgrada u staroj gradskoj jezgri te građevina iz 19. stoljeća. Nakon završetka rata krenulo se u poslijeratnu obnovu grada kada se provode i natječajni za provedbu regulacijskih planova, posebice povijesne jezgre grada Zadra, vidi Marica Karakaš Obradov, *Angloamerička bombardiranja Hrvatske u Drugom svjetskom ratu. Saveznički zračni napadi na Nezavisnu Državu Hrvatsku* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2008), 148-168; Ines Merćep, "Natječaj za regulacijsku osnovu Zadra iz 1953. godine. Pedeset godina poslije", *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam* 13 (2005), br. 1 (29): 67-76; Josip Seissel, "Urbanistički lik i problem rekonstrukcije grada Zadra", *Radovi Instituta JAZU Zadar* 1 (1954): 17-35.

⁸⁰ U razdoblju od kraja 19. do sredine 20. stoljeća istražuje se prostor rimskog foruma oko crkve sv. Donata te prostor na jugoistočnoj, kopnenoj strani grada (ostaci rimskih gradskih vrata). Sustavnija arheološka istraživanja provode se u razdoblju od 1940-ih do 1980-ih na čitavom području zadarskog poluotoka, kada se dolazi do ključnih saznanja o izgledu gradskog prostora, javnoj i stambenoj arhitekturi te sustavu kanalizacije i vodoopskrbe, vidi Suić, *Zadar*, 18-19; isti, *Antički grad*, 20; Mate Suić, "Novija arheološko topografska istraživanja antičkog Jadera", *ZIHNZd* 2 (1958): 13-48. Dobiveni podaci su upotpunjeni rezultatima revizijskih i zaštitnih arheoloških istraživanja iz razdoblja od 1980-ih do 2011. godine. Više o pojedinim istraživanjima u jugoistočnom dijelu grada vidi Pavuša Vežić, "Rezultati istraživanja na prostoru Citadele u Zadru", *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 16 (1990): 7-43; Gusić, Vujević, "Prilog poznavanju utvrde", 219-246; Fadić, Štefanac, "Geneza grada", 325-332. O istraživanjima sjevernog i zapadnog dijela grada vidi Ilakovac, "Prilog arhitekturi", 219-249; Boris Ilakovac, "Kad je popločen i ukrašen emporij rimske kolonije Jader", *VAMZ* 32-33 (2001): 93-105; Fadić, "Gneius Baebius", 47-54. Kod sljedećih autora rezultati istraživanja ostaju većinom neobjavljeni: za termalne komplekse - Branka Nedved, Kornelija A. Giunio, Radomir Jurić, 1990.-1991., 1993; kapitolij - Zdenko Brusić, 1993; područje samostana sv. Nikole - Kornelija A. Giunio, Radomir Jurić, 2004.-2006.

oblika *insulae*.⁸¹ Međutim, M. Suić je utvrdio da sustav inzula nije bio primjenjen na cjelokupnu površinu gradskog areala, što je posebno vidljivo u sjeverozapadnom te jugoistočnom dijelu grada.⁸² Prema njegovom izračunu, površina gradskih ulica sa prostorom uz gradske zidine (*intervallum*) te prostorom između kuća, zauzimala je 23 % od sveukupne površine gradskog prostora.⁸³ Istraživanjem strukture gradskih ulica,⁸⁴ utvrđeni su njihovi glavni pravci unutar gradskog prostora te njihovo usmjerenje u odnosu na agerske *limese*.⁸⁵ Gradski dekumani osiguravali su povezanost prigradskog sa središnjim dijelovima gradskog prostora. Najvažnija komunikacija u gradu bio je glavni dekuman,⁸⁶ a koji je povezivao *suburbium* sa forumom i kapitolijem u sjeverozapadnom dijelu grada preko glavnih kopnenih vrata na jugoistoku.⁸⁷ Preostala dva gradska dekumana, također, završavala su na dvama vratima na jugoistočnom kopnenom dijelu gradskih zidina.⁸⁸ Druga važna gradska komunikacija, prema M. Suiću, bio je glavni kardo koji je povezivao gradsku luku i emporij na sjevernom dijelu grada sa tabernama na forumu i teatrom koji se nalazio jugozapadno od današnjeg samostana sv. Marije.⁸⁹ Zbog nedostatka arheoloških nalaza gradskih vrata na

---

⁸¹ Suić, *Antički grad*, 207, 209. Više o idealnoj rekonstrukciji sustava gradskih inzula, njihovom broju i veličini vidi Suić, *Zadar*, 192; Petricioli, "Dva tisućljeća", 65.

⁸² Prema M. Suiću, linija pravilnog rastera završavala je na prostoru sjeverozapadno od linije kapitolija (između kapitolija i gradskog bedema). Više o tome vidi Suić, *Antički grad*, 212; Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 476; Giunio, "Razmišljanja", 248. Prema rezultatima arheoloških istraživanja na području Citadele utvrđeno je da je antički Zadar zauzimao puno veću površinu u jugoistočnom dijelu grada. Više o tome vidi Vežić, "Rezultati istraživanja na prostoru", 9-11; Suić, *Antički grad*, 199.

⁸³ Prema Suićevoj procjeni, cjelokupna površina gradskog prostora antičkog Zadra je zauzimala sveukupno oko 154 000 m². Postotak koji se odnosi na prostor gradskih ulica, prolaza uz zidine i sl. obuhvaćao je negdje oko 35 600 m², Suić, *Antički grad*, 212, 299.

⁸⁴ O rezultatima tih istraživanja vidi Suić, *Zadar*, 191; Suić, "Novija arheološko", 29-39. Istraživanje koje je provedeno 1959. godine na mjestu novogradnje "Šimatić-Paleka" otkrilo je, osim ostataka dviju rimskih kuća, i ostatke cisterne, ulica, vodovoda i rimske ceste, Ilakovac, "Prilog arhitekturi", 219-249.

⁸⁵ Riječ je o agerskim limesima u mreži centurijacije zadarskog agera. Limitirani dio agera protezao se od sela Diklo do sela Bibinja a u zaleđu do hrpta Bilog briga. Suić, *Antički grad*, 166. O prostornom odnosu između ulica u urbanom rasteru i mreže centurijacije u ageru vidi Suić, "Limitacija agera", 22-23, 25; Suić, *Zadar*, 188; Suić, *Antički grad*, 164-165.

⁸⁶ U srednjem vijeku glavna gradska ulica poznata pod nazivom Velika ulica (*via magna*) a kasnije i kao Široka ulica, Suić, *Antički grad*, 210; Suić, "Obrambeni sustav", 540-541.

⁸⁷ Monumentalna vrata u obliku slavoluka, flankirana dvjema osmerokutnim kulama, nastaju najvjerojatnije krajem 1. ili početkom 2. stoljeća, kad središnja vrata *Porta media* gube svoju funkciju glavnih gradskih vrata. Analiza njihovih stilskih i konstruktivnih elemenata pokazala je da su ta vrata krajem 1. te početkom 2. stoljeća zamijenila starija vrata iz Augustovog razdoblja, Suić, "Obrambeni sustav", 535, 541-552.

⁸⁸ Dekuman kod *Porta media* bio je nastavak ceste koja je iz agera vodila u grad prema tabernama na sjeveroistočnom uglu foruma. Do ukidanja tog dekumana najvjerojatnije dolazi tijekom 1.-2. st. n. e. zbog izgradnje amfiteatra ispred grada te forumskih termi čime se mjenja smjer kretanja od vrata prema gradskom forumu. Drugi dekuman počinjao je kod vrata koja su se nalazila na kasnijoj liniji srednjovjekovnih Kopnenih vrata prema forumu. Navedeni dekuman odvajao je kompleks forumskih termi od teatra na prostoru jugozapadno od sv. Marije, Suić, "Obrambeni sustav", 541, 548-550.

⁸⁹ Riječ je o današnjoj ulici Šimuna Kozičića Benje (bivša Petranovićeve ulica). Vidi i Suić, *Antički grad*, 207-209.

sjevernoj i zapadnoj strani gradskih zidina,⁹⁰ nije bilo moguće utvrditi način njihovog povezivanja sa ostalim gradskim kardima. Međutim, s obzirom da su u jugozapadnom dijelu grada pronađeni ostaci rimskih zidina sa vratima na mjestu srednjovjekovnih,⁹¹ postoji mogućnost da su se i ostala rimska vrata nalazila na mjestu ili u blizini srednjovjekovnih vrata.

Prirodna morfologija zadarskog poluotoka bila je presudni čimbenik u oblikovanju gradskog fortifikacijskog pojasa.⁹² Izgled i struktura cjelokupnog pojasa gradskih zidina nisu identificirani u potpunosti. Ostaci rimskih fortifikacija⁹³ otkriveni su na jugozapadnoj⁹⁴ te jugoistočnoj, kopnenoj strani poluotoka. Na tom području, pronađeni su ostaci zidina iz antičkog, kasnoantičkog te srednjovjekovnog razdoblja.⁹⁵ Parametri kasnoantičkih te srednjovjekovnih zidina slijedili su liniju rimskih zidina u jugoistočnom dijelu grada,⁹⁶ što svjedoči o kontinuitetu izgradnje zidina na tom mjestu te njihovoj iznimnoj važnosti za obranu grada.

Prema M. Suiću, podjelu gradskog prostora *intra moenia* odredio je smještaj pojedinih arhitektonskih sklopova unutar gradske jezgre. Važno je naglasiti da su pojedini

---

⁹⁰ Iako nije bilo moguće provesti istraživanja u tom dijelu grada, zbog kasnije nadogradnje zidina iz mletačkoga razdoblja, ipak se pretpostavljalo da su postojala rimska vrata blizu današnjih Morskih vrata (*Porta Marina*). Suić, *Zadar*, 190-191.

⁹¹ Rimski ostaci ostali su sačuvani u donjim dijelovima pronađenih zidina te su se nalazili ispod srednjovjekovnih fortifikacija. Tijekom 1950-ih i 1960-ih otkopan je jedan dio rimskih zidina s dvjema kulama i gradskim vratima na mjestu kasnijih srednjovjekovnih vrata (*Porta Angeli*) uz rub bivše ulice Borisa Kidriča, Suić, *Zadar*, 190; Petricioli, "Novi rezultati", 200; Brunelli, *Storia della città*, 123-124.

⁹² Pretpostavljalo se da je antički Zadar unutar gradskih zidina bio dugačak od zidina na jugoistočnoj do zidina na sjeverozapadnoj strani oko 700 dok je između zidina na sjeveroistočnoj i jugozapadnoj strani poluotoka bio širok oko 230 metara, Suić, *Antički grad*, 196, 299.

⁹³ O izgradnji i održavanju gradskih fortifikacija za vrijeme rimskoga razdoblja svjedoče i dva epigrafska spomenika, jedan u Zadru a drugi u Veroni. O njima vidi više kod Mihovil Glavinić, "Iscrizioni inedite: Zara", *Bulletino di archeologia e storia dalmata* 3 (1891): 33; Suić, *Antički grad*, 188; *isti*, *Zadar*, 150; *isti*, "Novija arheološka", 24; Brunelli, *Storia della città*, 89-90; Jović, "Jugoistočni potez", 81.

⁹⁴ Vidi bilj. 139.

⁹⁵ Arheološka istraživanja, koja su provedena na području današnjega Trga Petra Zoranića, Dječjeg dispanzera, Pomorske škole i Citadele, u razdoblju od 1908. do 2007. godine, definirala su izgled cjelokupnog fortifikacijskog pojasa sa kopnene strane. Tom su prilikom na području današnjeg trga Petra Zoranića otkopana rimska monumentalna vrata sa dvjema osmerokutnim kulama iz kasnijeg carskog razdoblja (1-2. st. n. e.) te su pronađeni ostaci ranocarskih zidina, dijelovi popločenja iz ranocarskog te niveleta iz kasnijeg flavijevskog razdoblja. Tijekom arheoloških istraživanja na području Pomorske škole te nekadašnjeg Dječjeg dispanzera 1950-ih, pronađen je veći dio ranocarskih zidina sa središnjim vratima *Porta media* te trećim lijevim vratima sa kulom kvadratne osnove na liniji kasnijih Kopnenih vrata. Istraživao se i nastavak ranocarskih, kasnoantičkih i srednjovjekovnih zidina u smjeru od dvorišta Dispanzera. Ostaci ranocarskih zidina pronađeni su tek zaštitnim istraživanjima 2003. godine. Više o fazama iskapanja i opisima pronađenih ostataka kao i o istraživanjima na području mletačke Citadele vidi Suić, "Novija arheološka", 20-26; *isti*, "Obrambeni sustav", 533-552; *isti*, *Zadar*, 188-190; Jović, "Jugoistočni potez", 83-88; Fadić, Štefanec, "Geneza grada", 326-328; Vežić, "Rezultati istraživanja na prostoru", 8-11.

⁹⁶ Suić, "Obrambeni sustav", 538.

gradski prostori i arhitektonski objekti bili polivalentni, s obzirom na njihovu funkciju unutar gradske cjeline.⁹⁷ Glavna prostorna dominantna bio je gradski forum sa kapitolijem, važno administrativno, trgovačko i kulturno središte grada. Smještaj foruma i kapitolija u sjeverozapadnom dijelu poluotoka⁹⁸ bio je uvjetovan prostornim zadanostima te nasljeđem kulturnog prostora iz vremena liburnske zajednice.⁹⁹ Prostor forumskog kompleksa¹⁰⁰ izgrađen je, zajedno sa kapitolijem,¹⁰¹ u ranocarskom razdoblju. Proces njihove višestoljetne izgradnje završen je za vrijeme vladavine dinastije Flavijevaca i Severa.¹⁰² Osim gradskog foruma, ekonomska aktivnost grada odvijala se i na sjevernoj strani poluotoka gdje se nalazila gradska luka uz koju je bio smješten emporij (gradska tržnica).¹⁰³ Prema M. Suiću, ostaje nepoznata i točna lokacija gradskog teatra i amfiteatra, građevina namijenjenih razonodi i rekreaciji.¹⁰⁴ Međutim, K. Giunio navodi kako su potvrđeni arhitektonski ostaci termalnih kompleksa na više različitih lokacija unutar grada.¹⁰⁵

---

⁹⁷ O podjeli gradskog prostora prema njegovoj funkciji vidi Suić, *Antički grad*, 297-303.

⁹⁸ Kompleks foruma bio je prostorno određen glavnim kardom sa jugoistočne strane, glavnim dekumanusom na sjeveru te kardom na sjeverozapadnoj strani koji ga je odvajao od kapitolija, Suić, *Antički grad*, 244-245.

⁹⁹ Suić, *Antički grad*, 211-212.

¹⁰⁰ Forum sa svojim adjacencijama: *basilica Iulia* na sjevernoj strani (doba ranog Carstva ili kasna antika), taberne na sjevernoj i jugoistočnoj strani te *basilica Severiana* (3.st.n.e.) na južnoj strani. Detaljnije o arheološkim iskapanjima, veličini, strukturi i položaju foruma sa pripadajućim mu strukturama vidi Suić, *Zadar*, 203-209, 214; Suić, "Izveštaj o arheološkim", 201; Suić, *Antički grad*, 251-252, 300; Seissel, "Urbanistički lik", 20-21; Giunio, "Neke bilješke", 56-59; Mirjana Sanader, *Antički gradovi u Hrvatskoj* (Zagreb: Školska knjiga, 2001), 129; Pavuša Vežić, "Rezultati istraživanja u prostoru sakristije do katedrale u Zadru", *Diadora* 12 (1990): 303; Pavuša Vežić, "Zadar na pragu kršćanstva", *Diadora* 15 (1993): 37-38.

¹⁰¹ Više o kapitoliju vidi Suić, *Antički grad*, 299; *isti*, *Zadar*, 209-214; Giunio, "Neke bilješke", 61-64.

¹⁰² Giunio, "Razmišljanja", 248; Fadić, "Gneius Baebius", 47-54; Suić, *Antički grad*, 246; Giunio, "Neke bilješke", 59-61.

¹⁰³ Tijekom arheoloških istraživanja nisu pronađeni materijalni ostaci gradske luke ali je utvrđena lokacija i vrijeme izgradnje gradskog emporija. O gradskoj luci postoje podaci u povijesnim zapisima, Jović, "Jugoistočni potez", 93. Na postojanje emporija u antičkom Zadru upućivao je natpis na slavlolu Melije Anijane koji svjedoči o njegovom popločavanju, Suić, *Antički grad*, 191, 268; Brunelli, *Storia della città*, 126-127; Suić, *Zadar*, 200-201. Lokacija emporija je utvrđena na prostoru između današnjih ulica Brne Krnarutića, Dalmatinskog sabora i ulice "Pod bedemom", Ilakovac, "Kad je popločen", 100-102.

¹⁰⁴ Ostaci na području jugozapadno od crkve sv. Marije, u blizini glavnog gradskog karda, ukazuju na moguću lokaciju gradskog teatra, Suić, *Antički grad*, 210, 258. Amfiteatar se nalazio najvjerojatnije izvan gradskih zidina, na mjestu mletačke utvrde Mezzaluna iz 17. stoljeća, o čemu svjedoči i natpis sa istomime utvrde, Suić, *Zadar*, 202-203.

¹⁰⁵ Otkriveni su ostaci triju takvih arhitektonskih kompleksa: na prostoru između ulice Brne Karnarutića i ulice knezova Šubića Bribirskih, uz kapitularnu dvoranu samostana sv. Marije te na prostoru jugoistočno od zgrade Narodnog kazališta. Tijekom novijih arheoloških istraživanja 1990-ih te početkom 2000. godine, uz ostatke stambene arhitekture, pronađeni su i ostaci manjeg termalnog kompleksa u jugoistočnom dijelu grada. Više vidi Suić, *Zadar*, 198-200; Kornelija A. Giunio, Radimir Jurić, "Termalni kompleksi Jadera u svjetlu novih istraživanja", *Histria Antiqua* 12 (2004): 251-255; Suić, "Novija arheološko", 42.

Prema procjeni M. Suića, stambena arhitektura zapremala je najveći dio površine izgrađenog gradskog prostora.¹⁰⁶ Pronađena je veća količina ostataka stambene arhitekture od ranocarskog do kasnoantičkog razdoblja, ali ne i u cjelovitoj arhitektonskoj formi.¹⁰⁷ Najviše materijalnih ostataka stambenih objekata tipa *domus*, *villa urbana* i *insula* pronađeno je u središnjem dijelu gradskog prostora¹⁰⁸ te u jugoistočnom i sjeverozapadnom dijelu grada.¹⁰⁹ Analizom rezultata provedenih istraživanja, utvrđena je struktura tih objekata,¹¹⁰ njihova lokacija unutar gradskih inzula¹¹¹ te položaj tih objekata u odnosu na smjer glavnih gradskih komunikacija.¹¹² Međutim, količina pronađenih ostataka nije bila dovoljna da bi se utvrdila cjelovitija slika o zastupljenosti stambene arhitekture unutar gradskog prostora.

U razdoblju kasne antike, koje obilježava raspad Rimskog Carstva te slabljenje njegove ekonomske moći, stagnacija gradova, neprestani ratni sukobi i vlast Istočnih Gota nad Dalmacijom (kraj 5. - početak 6. stoljeća),¹¹³ dolazi do promjena unutar urbanističke strukture antičkog Zadra. Tijekom 4. i 5. stoljeća, u Zadru se pojačava postojeći fortifikacijski

---

¹⁰⁶ Prema M. Suiću, stambena izgradnja je zapremala površinu oko 56% od sveukupnog izgrađenog gradskog prostora (73%). Izračunati postotak odnosi se na idealnu procjenu zastupljenosti stambene arhitekture unutar gradskog prostora, na osnovu postojećih ostataka stambenih objekata, Suić, *Antički grad*, 300.

¹⁰⁷ Pronađeni su ostaci zidova i podova, uključujući i mozaike te plastiku. Od nešto cjelovitijih nalaza pronađena je uzdužna polovica rimske kuće u središnjem dijelu grada. Detaljnije vidi Ilakovac, "Prilog arhitekturi", 219-249; Suić, *Zadar*, 196, 198; *isti*, *Antički grad*, 273; Giunio, "Razmišljanja", 243-252; Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 473-488.

¹⁰⁸ Ostaci stambenih prostorija rimskih kuća *domus* pronađeni su na lokaciji Požarišće (jugozapadno od samostana sv. Marije), lokaciji stambene zgrade Rašica (današnja Poljana pape Ivana II) te na lokaciji sjeverno od katedrale sv. Stošije (mjesto novogradnje "Šimatić-Paleka"). Više vidi Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 474-476; Ilakovac, "Prilog arhitekturi", 219-249; Boris Ilakovac, "Novi nalaz ostataka rimskih zgrada u Zadru 1960.god.", *Diadora* 2 (1962): 271-301.

¹⁰⁹ Tijekom istraživanja na području Citadele 1980. godine, otkriveni su ostaci rimske gradske *ville urbana*, Giunio, "Razmišljanja", 248; Vežić, "Rezultati istraživanja na prostoru", 8-9; Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 474-475. U jugoistočnom dijelu grada pronađeni su i materijalni ostaci rimskih najamnih kuća *insula*, Giunio, "Razmišljanja", 244. Materijalni ostaci raskošnih stambenih objekata (*domus/villa urbana*) pronađeni su u sjeverozapadnom dijelu grada (dvorište Novog sjemeništa i kompleks samostana sv. Nikole u Zadru), Giunio, "Razmišljanja", 248-249; Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 476-477.

¹¹⁰ Suić, *Zadar*, 196; *isti*, *Antički grad*, 273; Giunio, "Razmišljanja", 247; Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 475-476.

¹¹¹ Rimske kuće bile su poredane jedna uz drugu po širini gradske inzule, između dvaju dekumana. Više o tome vidi Suić, *Antički grad*, 273.

¹¹² Najveći dio tih ostataka pronađen je u središnjem dijelu grada u blizini glavnih urbanih struktura te uz glavni dekuman. Više o usmjerenju kuća u odnosu na glavni kardo vidi Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 474-476; Suić, *Antički grad*, 210.

¹¹³ Miroslav Katić, "Nova razmatranja o kasnoantičkom gradu na Jadranu", *Opvscula archaeologica* 27 (2003): 524. Više o organizaciji vlasti Istočnih Gota u Dalmaciji te Zadru od 493.-552. godine te njihovim sukobima sa Bizantom oko Dalmacije vidi poglavlje u knjizi Stjepana Antoljaka, "Zadar pod vlašću istočnih Gota", u: *Hrvati u prošlosti* (Split: Književni krug, 1992), 256-263. Vidi i Klaić, Petricioli, *Zadar*, 55.

pojas na kopnenoj strani grada. Nova linija zidina koja se podiže u 6. stoljeću¹¹⁴ za vrijeme bizantske vlasti,¹¹⁵ slijedi liniju antičkih zidina. Prema M. Suiću, podižu se u središtu grada i nove obrambene točke zbog osiguranja najvažnijih gradskih dominant (episkopalno središte).¹¹⁶ Isti autor tvrdi da je veći priljev stanovništva iz ruralnih područja u grad¹¹⁷ doveo do povećane potrebe za dodatnim gradskim prostorom. U tu svrhu, adaptiraju se postojeće građevine u nove objekte namijenjene stanovanju i održavanju kršćanskog obreda. Prema M. Suiću, za potrebe stanovanja, adaptiraju se taberne na jugoistočnoj strani foruma te postojeće kuće. Primjećuje se gušća izgradnja u gradskim inzulama te rast stambenih objekata u visinu, čime se idejno *domus* približava rimskoj višekatnici (*insula*).¹¹⁸ Prema P. Vežiću, prvi objekti namijenjeni održavanju kršćanskog kulta - oratoriji, također nastaju adaptacijom taberni na sjevernoj strani foruma.¹¹⁹ Procesom sužavanja i negiranja pojedinih gradskih ulica,¹²⁰ dolazi do širenja postojećih gradskih blokova, potrebnih za izgradnju novih gradskih struktura.

Tijekom 4. - 5. stoljeća, Zadar postaje sjedište biskupa, koji je pripadao pod splitsku metropoliju.¹²¹ Tijekom navedenog razdoblja, izgrađuje se episkopalni kompleks (bazilika sv. Petra s baptisterijem, episkopijem i gospodarskim dvorištem)¹²² na sjevernom dijelu rimskog foruma, što nije bila uobičajena praksa u ranokršćanskom graditeljstvu.¹²³ Osim starokršćanske bazilike sv. Petra, tijekom 5. stoljeća, podiže se još nekoliko zadarskih bazilika

---

¹¹⁴ Antički zid se pojačava novim zidom, širine 1,4m te se izgradnjom propugnakula dodatno pojačavaju i monumentalna vrata. Više o tome vidi, Suić, *Antički grad*, 350-351; *isti*, *Zadar*, 314; *isti*, "Novija arheološko", 26; Fadić, Štefanec, "Geneza grada", 327-329; Jović, "Jugoistočni potez", 86.

¹¹⁵ Zadar dolazi pod vlast Bizanta 552. godine – vlast Bizanta nad Zadrom trajat će sve do kraja 11. odnosno do početka 12. stoljeća, Antoljak, "Zadar pod vlašću", 263. Više o bizantskoj vlasti nad Zadrom tijekom 6. stoljeća vidi i Klaić, Petricioli, *Zadar*, 55-57.

¹¹⁶ O tome svjedoče ostaci heksagonalne kule kod zvonika sv. Stošije, za koju se pretpostavlja da je bila dio obrambenog kompleksa oko novog episkopalnog središta na forumu, Suić, *Antički grad*, 354; *isti*, *Zadar*, 325-326.

¹¹⁷ Suić, *Antički grad*, 369-370.

¹¹⁸ *Isto*, 369-371. O kasnijim nadogradnjama rimskih kuća vidi i Ilakovac, "Prilog arhitekturi", 219-249; Jović, "Jugoistočni potez", 90; Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 476.

¹¹⁹ Vežić, "Zadar na pragu", 29-54, Giunio, "Neke bilješke", 64.

¹²⁰ Već tijekom antičkog razdoblja dolazi do prekida dekumana koji je vodio od središnjih vrata do taberni na forumu. Tijekom kasnoantičkog razdoblja prekida se i dekuman koji je vodio od južnih vrata na jugoistočnoj strani zidina do foruma, o čemu svjedoče ostaci jedne manje zgrade koja se podiže u tom razdoblju. Prekida se i tok ulice koja je poprečno dijelila područje između današnjeg Narodnog trga i Pavlinovićeve ulice, Suić, *Antički grad*, 370; *isti*, *Zadar*, 325.

¹²¹ Antoljak, "Zadar pod vlašću", 255. Točan datum osnivanja zadarske biskupije ostaje nepoznatim, Ladić, *Last Will*, 60.

¹²² Suić, *Antički grad*, 368. Više o procesu izgradnje i strukturi episkopalnog kompleksa u razdoblju od 4. do 6. stoljeća vidi Suić, *Zadar*, 334-335; vidi Tomislav Marasović, "Prilog proučavanju ranosrednjovjekovnoga grada", u: *Graditeljstvo starohrvatskog doba* (Split: Književni krug, 1994), 230; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 118. O arheološkim istraživanjima starokršćanske faze izgradnje biskupske odnosno nadbiskupske palače u Zadru vidi i Pavuša Vežić, "Nadbiskupska palača u Zadru", *Peristil* 22 (1979): 19-22.

¹²³ Marasović, "Prilog proučavanju", 234; Suić, *Zadar*, 332.

unutar gradskog areala. Te bazilike nastaju adaptacijom antičkih prostora smještenih u blizini ili na samom mjestu antičkih komunikacija. Prema mišljenju A. Jordan Knežević, te bazilike imale su sličnu arhitektonsku formu kao i starokršćanska katedrala sv. Petra u Zadru.¹²⁴ Crkva sv. Tome (sjeverni dio grada, blizu emporija) i sv. Stjepana (jugoistočni dio grada) smještaju se unutar bloka antičke inzule uz glavne gradske ulice, koje će postupno proći kroz određenu transformaciju do srednjovjekovnog razdoblja.¹²⁵ U sjevernom dijelu grada, blizu gradske luke, nalazila se i crkva sv. Marije Velike¹²⁶ dok se crkva sv. Andrije nalazila zapadno od današnje tržnice.¹²⁷ Važno je istaknuti da navedene ranokršćanske crkve imaju svoj kontinuitet i tijekom srednjovjekovnog razdoblja u kojem predstavljaju važne prostorne dominante u stvaranju i identifikaciji srednjovjekovnog gradskog prostora.

O razvoju urbane strukture Zadra u razdoblju od 6. do 11. stoljeća, ne postoji mnogo sačuvanih izvora. Prema I. Petricioliju, ostali su sačuvani pojedini sakralni objekti i parametri gradskih zidina tijekom navedenog razdoblja. Spoznaje o strukturi i izgledu tih sakralnih objekata i fortifikacija rezultat su arheoloških istraživanja provedenih tijekom 19. i 20. stoljeća. Međutim, ostaci stambene arhitekture nisu pronađeni tijekom tih istraživanja.¹²⁸ Osim arheoloških istraživanja, postoje i pojedinačne vijesti o pojedinim gradskim

---

¹²⁴ Ana Jordan Knežević, "Ranokršćanske crkve s kontinuitetom u predromanici u Zadru", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 52 (2010): 121-122. Vidi i Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 478. O problemima ranokršćanske arhitekture najviše je pisao P. Vežić, vidi "Nadbiskupska palača", 17-36; Pavuša Vežić, "Crkva Sv. Marije Velike", 119-140; Pavuša Vežić, "Starokršćanski sloj katedrale u Zadru", *Diadora* 10 (1988): 165-181; Pavuša Vežić, "Starokršćanska bazilika Sv. Stjepana (crkva Sv. Šime) u Zadru", *Diadora* 11 (1989): 323-345.

¹²⁵ V. Jović Gazić je opisala promjene koje nastaju na prostoru oko bazilike sv. Šimuna, Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 479-481. Više o arhitekturi i lokaciji crkve sv. Tome, vidi Jordan Knežević, "Ranokršćanske crkve", 127. Crkva sv. Stjepana bila je omeđena s pročelja i boka poljanom Petra Zoranića, a sa začelja i sjevernog boka Čingrijinom i Zagrebačkom ulicom. Prvoj fazi izgradnje crkve, u 5. stoljeću, prethodilo je planiranje tla i nanošenje visokog nasipa. U to vrijeme crkva je bila smještena do gradskog zida i glavnih vrata u njemu, uz tok glavnog dekumana koji je u produžetku vodio do katedrale u episkopalnom kompleksu. Više o crkvi vidi Vežić, "Starokršćanska bazilika", 323-345; Jordan Knežević, "Ranokršćanske crkve", 131.

¹²⁶ Crkva se nalazila istočno od današnje tržnice uz sjeverni dio srednjovjekovnih zidina, nedaleko od gradske luke. Iako njezin točan datum izgradnje nije poznat, crkva je zabilježena na toj lokaciji sve do 1570. godine, kad se ruši zbog izgradnje mletačkih bedema. Prvi put crkva se spominje u ispravi 1190. godine. Bila je posvećena Uznesenju Marijinu te se nazivala u ispravama *Sancta Maria Maior* te *sancta Maria Presbyterorum* (svećenička) jer se druga, samostanska crkva sv. Marije, nazivala *sancta Maria Minor/monialium* (redovnička). Od 1270-ih crkva Marije Velike se ponekad naziva i crkvom sv. Šimuna, te je taj naziv potpuno usvojen od 15. stoljeća, više vidi Vežić, "Crkva sv. Marije Velike", 119-139; Jordan Knežević, "Ranokršćanske crkve", 130-131.

¹²⁷ Crkva sv. Andrije je u početku bila oratorij kojemu je dograđen četvrtasti kompleks s istočne strane. Tijekom predromaničkog razdoblja pretvorena je u crkvu sv. Petra, Jordan Knežević, "Ranokršćanske crkve", 129.

¹²⁸ To se odnosi i na starokršćansko i predromaničko razdoblje, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 117-118, 145. O arheološkim istraživanjima dijelova gradskog zida te sakralnih objekata vidi nadalje bilj. 139-141, 143-146.

građevinama¹²⁹ kao i diplomatski izvori koji ukazuju na osnivanje i obnavljanje prvih benediktinskih samostana u gradu tijekom 10. i 11. stoljeća. Također, ti isti diplomatski izvori sadrže i prve podatke o pripadnicima gradskog plemstva i njihovim nekretninama u razdoblju 10. i 11. stoljeća.

Zahvaljujući svom položaju na poluotoku te fortifikacijskom pojasu na kopnenoj strani grada, kasnoantički bizantski Zadar uspijeva izbjeći proces razaranja i pustošenja tijekom avarsko-slavenskih provala u 7. stoljeću.¹³⁰ Prema mišljenju M. Suića, sačuvanost gradske strukture omogućila je kontinuitet antičke tradicije u daljnjem razvoju grada te očuvanje pravne jurisdikcije nad užim gradskim agerom (*ager centuriatus*) i tijekom srednjovjekovnog razdoblja.¹³¹

Prema I. Petricioliju, ranosrednjovjekovni Zadar zauzimao je uglavnom površinu antičkog Iadera (1/4 km²),¹³² čija je razina bila viša od antičke razine grada za otprilike oko 1,5 m. Ivo Rubić ističe da je riječ o procesu nasipavanja poluotoka koji je trajao još od razdoblja Rima.¹³³ Tomislav Marasović smatra da se tijekom ranosrednjovjekovnog razdoblja nastavlja proces negiranja pojedinih ulica i širenja antičkih inzula zbog izgradnje novih objekata.¹³⁴ Taj proces primjećuje se na prostoru sjeveroistočno i jugozapadno od bivšeg foruma gdje će tijekom kasnijeg razdoblja srednjega vijeka nastati nove prostorne cjeline – samostanski kompleks sv. Marije,¹³⁵ poljana (*Campus*) te stambeni objekti nastali na ruševinama antičkih građevina.¹³⁶ Prema mišljenju P. Vežića, novo gradsko središte – Veliki trg (*platea magna, platea*) – kao buduće administrativno, trgovačko i društveno središte

---

¹²⁹ Primjerice, C. F. Bianchi bilježi podatak iz 559. godine: "*Basilio, rettore di Zara, lascia la sua casa di abitazione presso il castello, perche venisse con essa fondato un pubblico ospedale*". Također, bilježi i sadržaj dvaju zapisa iz 829. godine u kojima se spominje proširenje starog arsenala i stari gradski kaštel, o kojima nažalost nisu zabilježeni podaci u ostalim izvorima, Bianchi, *Fasti*, 7, 11.

¹³⁰ Bianchi, *Fasti*, 9; Grga Novak, "Presjek kroz povijest grada Zadra", u: *Grad Zadar: presjek kroz povijest*, ur. Grga Novak i Vjekoslav Maštrović (Zadar: JAZU; Institut u Zadru, 1966), 8; Petricioli, "Lik Zadra", 143; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 52; Antoljak, *Hrvati u prošlosti*, 267.

¹³¹ Suić, *Antički grad*, 382. Ranosrednjovjekovna *astarea* nastavlja se na strukturu antičkog *ager centuriatus*, o čemu svjedoče sačuvani rimski i predrimski toponimi u srednjovjekovnom kotaru, Jović Gazić, "Razvoj grada", 192; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 52, 63-66.

¹³² Klaić, Petricioli, *Zadar*, 117.

¹³³ Rubić, "Neki problemi", 12; Seissel, "Urbanistički lik", 22; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 117.

¹³⁴ Tomislav Marasović, "Srednjovjekovni urbanizam hrvatskih gradova na Jadranu", u: *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*, ur. Ivan Supičić (Zagreb: HAZU; Školska knjiga, 2000), 531-532.

¹³⁵ Ukidanjem ulice između glavnog i južnog dekulmana, dolazi do stvaranja novog gradskog bloka unutar kojeg će se tijekom ranosrednjovjekovnog razdoblja smjestiti crkva sv. Marije te kasnije i istoimeni samostan, Petricioli, "Lik Zadra", 146.

¹³⁶ Više o tome vidi Petricioli, "Lik Zadra", 146. Prilikom izgradnje srednjovjekovnih kuća na tom prostoru, koristio se i ogradni zid kapitolija za gradnju njihovih perimetralnih zidova, Isto, 147; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 117.

grada, nastaje tijekom 11. stoljeća.¹³⁷ T. Marasović ističe da izgradnjom Velikog trga na istočnoj te episkopalnog kompleksa na zapadnoj strani grada, srednjovjekovni Zadar dobiva *bicentričnu strukturu*, odnosno dva međusobno zasebna i prostorno odvojena središta moći.¹³⁸

Ostaci ranosrednjovjekovnih gradskih zidina, slični u strukturi i vremenu nastanka, pronađeni su u jugoistočnom i jugozapadnom dijelu grada.¹³⁹ U jugoistočnom dijelu grada taj zid slijedi liniju antičkog i kasnijeg srednjovjekovnog zida iz 13. stoljeća.¹⁴⁰ Međutim, linija zida u južnom uglu grada te na prostoru jugozapadno od bivšeg foruma presijeca antički raster ili čak izlazi izvan njegovih okvira,¹⁴¹ a što ukazuje na promjene unutar postojeće gradske strukture tijekom ranog srednjeg vijeka.

Nakon Ahenskog mira 812. godine, Bizant pokušava učvrstiti svoju vlast u antičkoj pokrajini Dalmaciji organizacijom vojno-upravne jedinice "tema", čije je sjedište bilo upravo u Zadru. Međutim, tijekom toga razdoblja, bizantsku vlast izravno ugrožavaju hrvatski vladari u zaleđu dalmatinskih gradova, koji podupiru i stvaranje jedinstvene crkvene organizacije u Dalmaciji.¹⁴²

Prema arheološkim istraživanjima nastavljaju se procesi daljnje izgradnje novih ali i adaptacije postojećih crkava tijekom navedenog razdoblja. Nastavlja se i proces nadogradnje postojećih objekata unutar episkopalnog kompleksa¹⁴³ kao i izgradnja novih sakralnih objekata. Na području starokršćanskog kompleksa, jugozapadno od katedrale, nastaje

---

¹³⁷ O ovim rezultatima istraživanja gradskog trga, provedenih u više navrata u sklopu konzervatorskih radova Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zadru, vidi Vežić, "Platea civitatis", 337-358.

¹³⁸ Marasović, "Srednjovjekovni urbanizam", 532.

¹³⁹ Različiti autori ostatke zidova na jugoistočnoj strani nazivaju kasnoantičkim odnosno ranosrednjovjekovnim. M. Suić, I. Petricioli i P. Vežić spominju pojedine dijelove tog zida u svojim radovima kao ranosrednjovjekovne zidove. I. Fadić i B. Štefanec nazivaju zid od antičkih spolija kasnoantičkim zidom te ga datiraju u 6. stoljeće. Taj se zid nalazio na Trgu Petra Zoranića. Osim ovog zida na jugoistočnoj strani grada, za ostatke sličnog zida u jugozapadnom dijelu grada se ne navodi točna datacija. O tim radovima vidi bilj. 95 i 114.

¹⁴⁰ Više o pronađenim ostacima zida vidi Suić, "Novija arheološko", 21-23, 25-26; Jović, "Jugoistočni potez", 87-88; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 117; Ivo Petricioli, *Umjetnička baština Zadra* (Zagreb: Matica hrvatska, 2005), 26, 28; Fadić, Štefanec, "Geneza grada", 326-328.

¹⁴¹ Više o provedenim istraživanjima u jugozapadnom dijelu grada 1960-ih vidi Petricioli, "Novi rezultati", 200. O istraživanjima gradskog zida na prostoru bivše mletačke utvrde Citadele u razdoblju od 1979. do 1983. godine vidi Vežić, "Rezultati istraživanja na prostoru", 7-43.

¹⁴² Više o političkim događajima u tom razdoblju vidi Novak, "Presjek kroz povijest", 8-9; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 62-80, 86-88; Antoljak, *Hrvati u prošlosti*, 267-274; Nikolić, *Rodaci*, 122; Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske* (Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 1994), 15-16, 22-28, 31.

¹⁴³ Arheološka istraživanja, provedena 1970-ih u prostorijama nadbiskupske palače, utvrdila su nastanak spoja između starog episkopija i katedrale te izgradnju cisterne u ranosrednjovjekovnom razdoblju, Vežić, "Nadbiskupska palača", 17, 22; Vežić, "Ranosrednjovjekovna", 517-535.

monumentalna centralna građevina sv. Trojstva tijekom 8.-9. stoljeća.¹⁴⁴ Prema I. Petricioliju, na području uže gradske jezgre nastaje nekoliko najvažnijih predromaničkih sakralnih objekata: crkva sv. Vida,¹⁴⁵ crkva Stomorice,¹⁴⁶ crkvice sv. Marije,¹⁴⁷ crkvice sv. Petra od Vitla (*de Argata*)¹⁴⁸ te prostor koji se nadgradio na starokršćansku crkvicu sv. Andrije – sv. Petar Stari.¹⁴⁹ Prema njegovom mišljenju postoje indicije da su starije crkve postojale i na mjestu sv. Dominika i sv. Krševana.¹⁵⁰ Crkve se smještaju uz glavne antičke komunikacije ili na njihovim raskršćima,¹⁵¹ blizu gradskih zidina¹⁵² te na antičkim strukturama,¹⁵³ što ukazuje na nastavak prakse iz kasnoantičkoga razdoblja.

Slabljenje utjecaja Bizanta, čiju stvarnu političku vlast u Dalmaciji dovodi u pitanje i Mladen Ančić,¹⁵⁴ utjecat će i na osamostaljivanje zadarskih priora/prokonzula iz ugledne obitelji Madijevaca, čiju će vlast u Zadru ugrožavati i Venecija u 10. i 11. stoljeću.¹⁵⁵ Za

---

¹⁴⁴ Crkva se od 15. stoljeća naziva sv. Donat. Više o nastanku i arhitektonskoj strukturi crkve vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 123-128; Petricioli, "Lik Zadra", 148; Pavuša Vežić, "Dalmatinski šesterolisti - sličnosti i razlike", *Ars Adriatica* 2 (2012): 43.

¹⁴⁵ Crkva sv. Vida ostala je sačuvana do 1877. godine a nalazila se u bivšoj Pavlinovićevoj ulici (današnja ulica braće Vranjanina), Klaić, Petricioli, *Zadar*, 132; Bianchi, *Fasti*, 7; Brunelli, *Storia della città*, 260-262.

¹⁴⁶ Crkvice kružnog tlocrta (šesterolist) koja se tijekom ranosrednjovjekovnog razdoblja nalazila pored jugozapadnog gradskog zida pred malim gradskim vratima. Izgradnjom kasnijih srednjovjekovnih zidina postaje dio gradskog areala. Srušena je tijekom 16. stoljeća prilikom pojačavanja fortifikacijskog pojasa na toj strani grada za uprave gradskog kapetana Dolfina. Više o istraživanjima, položaju i tlocrtu crkvice vidi Petricioli, "Lik Zadra", 148; Brunelli, *Storia della città*, 235, 256-258; Petricioli, "Stomorica", 23-44.

¹⁴⁷ Crkvice se spominje kao *ecclesiola sancte Marie minoris* na mjestu kasnije benediktinske crkve sv. Marije iz 11. stoljeća u kompleksu samostana sv. Marije. Prema najstarijem zapisu nalazila se *ad portam Bellate*, što je ujedno i najstariji topografski podatak iz srednjovjekovnog Zadra. Vidi Petricioli, "Lik Zadra", 148; Bianchi, *Fasti*, 17; CD 1, str. 101, isp.73.

¹⁴⁸ Ostatke crkvice je u blizini antičke oktogonalne kule, koja je flankirala monumentalni antički ulaz sa lijeve strane, pronašao Josip Bersa tijekom arheoloških iskapanja 1908. godine. Prema ostacima skulpture starokršćanskih i predromaničkih karakteristika te novijim revizijskim istraživanjima (2006.-2007.), potvrđeno je da crkvice potječe iz 9. stoljeća, Fadić, Štefanec, "Geneza grada", 329-330; Petricioli, "Lik Zadra", 148.

¹⁴⁹ U blizini današnje tržnice nalazi se dvojna crkva sv. Andrije/sv. Petra Starog, nastala povezivanjem starokršćanske jednobrodne crkve sv. Andrije te predromaničke dvobrodne crkve sv. Petra Starog, izgrađene u dvije faze tijekom ranosrednjovjekovnog razdoblja. Za obje građevine koristio se naziv sv. Petar Stariji sve do 17. stoljeća. Više vidi Brunelli, *Storia della città*, 235-241; Miljenko Jurković, "Sv. Petar Stari u Zadru i njegova kripta", *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1997), br. 24: 77-90; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 134.

¹⁵⁰ Petricioli, "Lik Zadra", 149; Sabalich, *Guida*, 20, 22; Ivo Petricioli, "Romanika u Zadru", u: *Zadar, geografija- ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, ur. Jakša Ravlić (Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964), 548-549.

¹⁵¹ Crkva sv. Vid, sv. Marija *minor*, sv. Andrija – sv. Petar Stari (vidi prilog *Karta*).

¹⁵² Crkva sv. Petar *de Argata* (vidi prilog *Karta*).

¹⁵³ Crkva sv. Donat (vidi prilog *Karta*).

¹⁵⁴ Više o tome vidi Mladen Ančić, "Imperij na zalasku. Nestanak bizantske vlasti na istočnoj obali Jadrana u 9. stoljeću", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 41 (1999): 1-20. Općenito o utjecaju Bizanta na dalmatinske gradove te o hrvatsko-bizantskim odnosima vidi i Neven Budak, "Hrvatska i Bizant u 10. stoljeću", *Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli* 12 (2014): 51-63.

¹⁵⁵ Više o tim događajima kao i političkim zbivanjima do kraja 11. stoljeća vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 88-106; Budak, *Prva stoljeća*, 36-40; Nikolić, *Rodaci*, 124-139, 156-160.

vrijeme vladavine te obitelji na čelu Zadra kao glavnog grada bizantske teme Dalmacije, dolazi do njihovog povezivanja sa hrvatskim vladarima te do jačanja političkog utjecaja zadarske crkve.¹⁵⁶ Povijest te obitelji, kao i njihovu povezanost sa hrvatskom dinastijom Trpimirovića, temeljito je istražila Z. Nikolić Jakus.¹⁵⁷

U razdoblju 10. i 11. stoljeća postoje izvori koji potvrđuju prve veze između gradske elite i samostana; ti se izvori odnose uglavnom na obnavljanje i osnivanje samostana, dodjeljivanje privilegija, donacija i sl. Prema istraživanjima Z. Nikolić Jakus, riječ je o pojedinim pripadnicima zadarskoga gradskoga plemstva koji sudjeluju u osnivanju prvih gradskih benediktinskih samostana. Prema navedenoj autorici, čin sudjelovanja gradskoga plemstva u procesu podizanja crkava i samostana bio je i znak "pokazivanja društvenog i ekonomskog prestiža".¹⁵⁸

Z. Nikolić Jakus bilježi priora Andriju i nekog Fuska kao osnivače crkve sv. Krševana, uz benediktinski samostan, krajem 9./početkom 10. stoljeća. Potvrdu o povezanosti njihovih obitelji sa navedenim samostanom, Z. Nikolić Jakus nalazi u ispravi iz 986. godine, u kojoj njihovi nasljednici daju pristanak na obnovu tog istog samostana.¹⁵⁹ U istom dokumentu iz 986. godine, bilježi se i prvi zabilježeni član Madijevaca, prior Madije I. (Majo), koji obnavlja crkvu i porušeni samostan sv. Krševana. Isprava je važna i zbog bilježenja lokacije samostana unutar grada kao i zbog njegove opisane arhitektonske strukture.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Ukidanjem ninske biskupije na drugom Splitskom saboru 928. godine dolazi do širenja splitske i zadarske dijeceze na područje zaleđa, što je prema N. Budaku označavalo "ojačan process integracije hrvatskih zemalja", vidi Budak, *Prva stoljeća*, 33; Neven Budak, "Early medieval boundaries in Dalmatia/Croatia (8th-11th centuries)", u: "Castellum, civitas, urbs". *Zentren und Eliten im frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa*, ur. Orsolya Heinrich-Tamáská, Hajnalka Herold, Péter Straub i Tivadar Vida (Budapest - Leipzig - Keszthely - Rahden/Westf.: Marie Leidorf, 2015), 41.

¹⁵⁷ Više o porijeklu i razvoju obitelji vidi Nikolić, "Madijevci", 1-24. O njihovim vezama sa hrvatskim vladarima vidi i Nikolić, *Rodđaci*, 139-144, 145-151.

¹⁵⁸ Najveći broj tih izvora su diplomatske isprave koje su ostale sačuvane u samostanskim kartularima sv. Krševana i sv. Marije, Nikolić, *Rodđaci*, 107, 203. O tome vidi i Klaić, Petricioli, *Zadar*, 11, 109.

¹⁵⁹ Nikolić, *Rodđaci*, 107-108. Podrijetlo priora Andrije i Fuska te njihovih nasljednika ostaje nam nepoznatim - nije poznato da li je taj prior bio povezan obiteljskim vezama sa Madijevcima.

¹⁶⁰ Prior Madije bio je ujedno i prokonzul te poglavar grada sa najvišim sudskim ovlastima, Nikolić, "Madijevci", 3. U toj ispravi, za koju se smatra da je problematična, navodi se da se samostan obnavlja prema reguli Monte Cassina. U sadržaju te isprave navode se podaci o njegovoj lokaciji. Samostan je obuhvatio jednu ulicu do zidina luke odnosno nalazio se sjeveroistočno od crkve sve do gradskih zidina prema luci. Zatvaraju se i dvije ulice koje su dijelile samostanske zgrade od crkve. Nova je ulica otvorena između gradskog zida i samostana: "...quod ecclesia extra antiquam claustram sit possita, quod precepta sancti patri Benedicti prohibent fieri...Ideoque uiam publicam, que inter ecclesiam et antiquam claustram fuit, claudere fecimus, alia autem uia publica, que ab oriente ecclesie posita fuit, similiter claudere fecimus, sed in uicem eiusdem uie de territorio eiusdem ecclesie uiam fecimus publicam secus murum ciuitatis.", CD 1, str. 44, isp. 31; Bianchi, *Fasti*, 11; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 145, 281; Petricioli, "Lik Zadra", 166-167.

Prema tvrdnji Z. Nikolić Jakus, Madijevci nisu bili osnivači samostana sv. Krševana ali su bili povezani sa njim, o čemu svjedoče podaci o različitim donacijama za vrijeme priora Madija II., priora Grgura i priora Drage II.¹⁶¹ Madijevci su bili osnivači drugog najvažnijeg benediktinskog samostana, odnosno sv. Marije, kojeg je osnovala opatica Cika, unuka priora Madija II.,¹⁶² uz potporu nekoliko članova iz obitelji Madijevaca 1066. godine.¹⁶³ Prema riječima Z. Nikolić Jakus, samostan sv. Marije bio je "obiteljska zaklada" Madijevaca, na što ukazuje i podatak da Većenega, kćer opatice Cike, nakon svoje majke nastavlja obnašati dužnost nadstojnice samostana. Također, prior Drago II. oslobađa samostan od bilo kakvih novčanih obveza prema gradu.¹⁶⁴ Nažalost, osim veza između navedene obitelji i dvaju samostana, nemamo podatke o ostalim pripadnicima gradske elite kao osnivačima gradskih crkava. Važno je napomenuti kako podatke o vezama između plemića i crkava odnosno gradskih samostana nemamo zabilježene u izvorima prije kraja 14. stoljeća.¹⁶⁵

Prema podacima iz pojedinih isprava, vidljiv je način na koji dva najvažnija samostana stječu privatne gradske nekretnine. U posjed samostana sv. Krševana privatne gradske nekretnine dolaze putem donacija ili zamjenom nekretnina sa zadarskim građanima.¹⁶⁶ Slično postupa i samostan sv. Marije – na primjeru isprave o popisu predmeta i

---

¹⁶¹ Prior Madije II. i njegov brat biskup Prestancija izgradili su i darovali navedenom samostanu crkvu sv. Mihovila na otoku Pašmanu. To su kasnije u prvoj polovici 11. stoljeća potvrdili i njihovi nasljednici, prior Grgur sa sinovima biskupa Prestancija. Drago II., unuk biskupa Prestancija, daruje 1095. godine samostanu prihode koje su imali zadarski priori od ribarenja i solana na otoku Vrgadi, više o tome vidi Nikolić, "Madijevci", 17-18; CD 1, str. 108, isp. 79, str. 205-206, isp. 165.

¹⁶² Prema Z. Nikolić, opatica Cika bila je unuka priora Madija II. preko ženske obiteljske linije, Nikolić, *Rodaci*, 26-27, 111.

¹⁶³ Bianchi, *Fasti*, 17; CD 1, str.101, isp.73. Više o crkvi sv. Marije vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 142, 249-254.

¹⁶⁴ Nikolić, "Madijevci", 18-19; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 110-112. Z. Nikolić naglašava kako se i preko ženskih članova Madijevaca, koji su prisutni u samostanu nakon Cike, vidi povezanost obitelji sa tim samostanom, Nikolić, *Rodaci*, 117-118.

¹⁶⁵ Crkve su dobivale titular (patrocini) prema svecima zaštitnicima pojedinih plemićkih obitelji-patrona. Institucija patronata, kojom se nasljednici osnivača obvezuju preuzeti brigu oko određenog samostana ili crkve, uvodi se u razdoblju od sredine 12. stoljeća. Te "obiteljske crkve" predstavljale su ulog tih plemićkih obitelji u njihov društveni ugled i duhovno spasenje. Patronat nad nekom crkvom, vezan uz kanonsko pravo, bio je uobičajen u gradskim komunama na Mediteranu (Italija, Dalmacija). Više o tome vidi Susan Wood, *The Proprietary Church in the Medieval West* (New York: Oxford, University Press, 2006), 445, 656-657; Nikolić, *Rodaci*, 107, 120-121; David Herlihy, *Medieval households. (Studies in Cultural History)* (Cambridge, Mass., and London: Harvard University Press, 1985), 86-87. O nedostatku tih podataka u razdoblju od 12. do 14. stoljeća vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 177, bilj. 747. Među zadarskim plemstvom bilo je uobičajeno pozivati se na svoje pretke kao patrone samostana kako bi se dokazala pripadnost starim plemićkim obiteljima, čime se zapravo pozivalo na Madijevce koji su bili povezani s tim samostanom, Dokoza, "Problematika proučavanja", 35-36.

¹⁶⁶ Riječ je o darovanim i zamjenskim kućama te vrtovima. Vidi ispravu od 5. srpnja 1033. i 1034. godine, zatim dvije isprave iz 1036. i 1044. godine, Šime Ljubić, "Dva popisa listina glasovitoga manastira sv. Krševana u Zadru", *Starine JAZU* 19 (1887): br. 5, str. 86 i CD 1, str. 67, isp. 49; Ljubić, *Isto*, br. 6, str. 87 i CD 1, str. 68,

zemalja samostana 1066. godine, vidljiv je način prostornog okupljanja nekretnina oko crkvice sv. Marije prilikom osnivanja samostana.¹⁶⁷

Iako nisu identificirani ostaci javne i stambene arhitekture,¹⁶⁸ podaci o njima postoje unutar pojedinih notarskih isprava iz 10. stoljeća. Ti podaci svjedoče o oporučnom ostavljanju stambenih objekata kako navedenim samostanima¹⁶⁹ tako i privatnim osobama od strane pripadnika zadarske gradske elite.¹⁷⁰ Ti dokumenti sadrže podatke o dijelovima stambenih objekata, njihovoj lokaciji, tipologiji, susjednim nekretninama te podatke o pojedinim vlasnicima nekretnina. Međutim, riječ je o oskudnim podacima koji ne mogu dati jasniji uvid o urbanom razvoju grada u ranosrednjovjekovnome razdoblju. S obzirom da se ti podaci ne pojavljuju u ostalim izvorima, ne možemo sa sigurnošću potvrditi niti njihovu vjerodostojnost.

Nakon što se nad Zadrom izmjenjuje vlast Bizanta, hrvatskih kraljeva i Venecije tijekom druge polovice 11. stoljeća, grad dolazi pod vlast kraljevske dinastije Arpadovića odnosno ugarskog kralja Kolomana (1105.). O njegovom ulasku u grad svjedoči i natpis na zvoniku samostana sv. Marije – njega je zahvaljujući kraljevim sredstvima podignula zajedno sa dvoranom kapitula predstojnica samostana Većenega.¹⁷¹ Nakon Kolomana, Zadar opet dolazi pod vlast Venecije koja će ga nastojati zadržati pod svojom kontrolom sve do kraja 12.

---

isp. 50; Ljubić, *Isto*, br. 7, str. 87 i CD 1, str. 69, isp. 51, str. 70, isp. 52; Ljubić, *Isto*, br. 10, str. 88 i CD 1, str. 77, isp. 57.

¹⁶⁷ CD 1, str. 103, isp. 76.

¹⁶⁸ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 145. Postoji manji segment zida kao trag o postojanju ranosrednjovjekovne stambene strukture pod jugoistočnim dijelom stambenog sklopa Grisogono-Vovo na suprotnom, istočnom kraju ulice don Ive Prodana, Jović Gazić, "Promjene u stanovanju", 480-481. Međutim, identifikacija i uloga tog strukturnog elementa ostaje neistražena te nije bilo moguće utvrditi njegovu ulogu u formiranju navedenog stambenog objekta.

¹⁶⁹ U oporuci Agape, kćeri tribuna Dabre, iz 999. godine, navodi se ostavljanje nekretnina samostanu sv. Krševana: "...*cenaculo cum corte et quoquina et orto, que est post ipsa quoquina, sit in ecclesia sancti Chrisogoni; domum ubi fornax fuit, cum orticello, que est ante ipsam, similiter; orticello, que est ante ecclesiam sancti Chrisogoni...*", CD 1, str. 48, isp. 33.

¹⁷⁰ U oporuci priora Andrije iz 918. godine ostavljaju se kuće njegovoj djeci i ženi: "...*uolo et iubeo...ut domum, in qua iussus sum uiuere, cum introitu et exitu suo habeat filio meo Andrea: et domum, que fuit de Theodosio tribuno, sit Agapi filie mee et matre eorum cumm ipsis. Domum noua et alia domum iuxta sancto Laurentio, cum eius orto ibidem, et alio orto que iuxta est, que emi de Johanne filio Teudore, uolo ut habeant filii mei Niceforus, Petrus et Dobrosia; et tamen ut insimul ambo fratres et Dobrosia edificent ipsa domo iuxta sancto Laurentio et recipiat eam Dobrosia filia mea. Ista domo noua cum introitu suo abeant ambo fratres, Niceforus et Petrus; et domum, que uenit michi de socero meo Niceforus tribunus cum introitu et exitu suo uolo ut habeat filia mea Anna; et pro eo, quod non est ipsa domo sicut hee alie, adiungo ei uinea, que emi de coniux Auluci.*", Franjo Rački, prir., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium: Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia*, sv. 7 (Zagreb: Sumptibus Academiae scientiarum et artium, 1877), isp. 13, str. 17.

¹⁷¹ Petricioli, "Lik Zadra", 149; Petricioli, "Romanika u Zadru", 545-546.

stoljeća, kad grad svojevolumino prelazi ugarsko-hrvatskom kralju Beli III.¹⁷² Zahvaljujući nekoliko narativnih izvora, dobivamo i podatke o osvajanju i rušenju grada od strane Mlečana i križara 1202. godine. Ti isti izvori svjedoče o pljačkanju i rušenju grada ali nažalost bez potpunih podataka o razmjeru učinjene štete.¹⁷³ Nakon kratkotrajnog povratka grada pod vlast ugarsko-hrvatskog kralja, Mlečani ponovno preuzimaju vlast nad Zadrom kojim vladaju sve do 1358. godine. Tijekom 13. stoljeća, Zadrani dižu brojne bune želeći se osloboditi mletačke vlasti, što će rezultirati donošenjem mjera kojima se željelo ograničiti utjecaj gradskoga plemstva kao i ekonomski razvoj grada (1204., 1243.).¹⁷⁴

U razdoblju od 12. do 14. stoljeća formira se urbani lik srednjovjekovnog Zadra. Prema I. Petricioliju, istraživanjem postojećih povijesnih izvora te materijalnih ostataka urbanih struktura utvrđene su glavne smjernice urbanog razvoja.¹⁷⁵ O razvoju i izgledu gradskog prostora te izgradnji gradskih zidina tijekom 12. stoljeća postoji jako malo izvora. Jedini zabilježeni podaci o fortifikacijama odnose se na spomen utvrde pod nazivom *arx* 1115. godine¹⁷⁶ te na ostatke linije zida pronađene nekoliko metara, južnije od linije kasnoantičkog bedema i Citadele u južnom dijelu grada.¹⁷⁷ Podaci o javnim gradskim nekretninama odnose se, uglavnom, na nadogradnju i obnovu postojećih¹⁷⁸ te izgradnju novih

---

¹⁷² Više o događajima do kraja 12. stoljeća vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 149-159; Novak, "Presjek kroz povijest", 10-17.

¹⁷³ Osvajanje grada tijekom Četvrtog križarskog rata (1201.-1204.) bilježe dvije starofrancuske kronike. Autori tih kronika bili su Geoffroy de Villehardouin (oko 1208.) i Robert de Clari (poslije 1216. godine). Osvajanje grada opisuje i treća, mletačka kronika Martina de Canal iz druge polovice 13. stoljeća, *La Cronique des Veniciens*, vidi Petar Skok, *Tri starofrancuske hronike o Zadru u godini 1202* (Zagreb: JAZU, 1951). Vidi i Marija Kandido Rožman, "Francuski putopisi kroz Dalmaciju od prvog križarskog pohoda do kraja XVIII. stoljeća", *Mogućnosti* 37 (1990): 984-995. O uništavanju grada piše i Toma Arhiđakon, vidi Olga Perić, Mirjana Matijević Sokol, Radoslav Katičić, prir., *Historia Salonitana. Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika. Thomae Archidiaconi: Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum* (Split: Književni krug, 2003), XXIV, 1-5, 129-137. Na moguća oštećenja katedrale u tim događajima ukazuje i I. Petricioli kada navodi podatak da se katedrala obnavlja nakon tog događaja, vidi Petricioli, "Romanika u Zadru", 552. O pravi razmjerima uništenja grada ne postoje zapisi.

¹⁷⁴ Te mjere odnosile su se na izbor mletačkog kneza i nadbiskupa iz Venecije, na brojna novčana davanja Veneciji i sl. Više o tome vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 181-184, 187-195; Novak, "Presjek kroz povijest", 17-24.

¹⁷⁵ Usp. Klaić, Petricioli, *Zadar*, 278.

¹⁷⁶ Taj podatak donosi Brunelli, vidi Brunelli, *Storia della città*, 326-327. Lokacija te utvrde, unutar koje se sklanja ugarsko-hrvatska vojska bana Kledina 1115. godine za vrijeme napada mletačke vojske Ordelfa Faledra na Zadar, nije poznata. Pretpostavke o njezinoj lokaciji kod kopnenih vrata vidi Petricioli, "Lik Zadra", 172; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 284. Utvrda pod nazivom *arx* spominje se i u zakletvi bana Kledina Zadranima, čiji tekst na talijanskom i latinskom donosi Brunelli (tekst je prepisan od strane G. Ferrari-Cupilli iz neke izgubljene stare liturgijske knjige crkve sv. Šimuna), vidi Brunelli, *Storia della città*, 327, 355, bilj. 15.

¹⁷⁷ Fadić, Štefanec, "Geneza grada", 328; Vežić, "Rezultati istraživanja na prostoru", 13.

¹⁷⁸ Nadogradnja crkve sv. Krševana spominje se 1056. godine, Bianchi, *Fasti*, 17. Vidi i Klaić, Petricioli, *Zadar*, 254-256, 281-282. Crkva je bila posvećena 1175. godine, Petricioli, "Lik Zadra", 149. Postoje i određene indikacije o pregradnji zadarske katedrale tijekom 12. stoljeća, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 258; Petricioli, "Romanika u Zadru", 552. Zapis o obnovi crkve sv. Marije Velike 1018. godine od strane Marije, supruge bana

sakralnih objekata i samostanskih cjelina. U razdoblju između 1105.-1111. godine, za vrijeme vladavine ugarsko-hrvatskog kralja Kolomana, samostan sv. Marije dobiva svoj romanički zvonik i dvoranu samostanskog kapitula.¹⁷⁹

U tom razdoblju, bilježi se još nekoliko benediktinskih samostana u Zadru, što ukazuje na povećanu aktivnost tog crkvenog reda u graditeljskim poslovima obnavljanja i osnivanja njihovih samostanskih objekata. Naime, razdoblje 10.-11. stoljeća je doba ponovnog uzleta benediktinaca nakon provođenja crkvenih reformi njihovog reda (Cluny) i papinstva, što je prema Miljenku Jurkoviću vidljivo i u pojavi tzv. "internacionalne grupe ranoromaničke arhitekture na jadranskom prostoru" (sv. Marija).¹⁸⁰ Početak tih aktivnosti mogu se povezati sa obnovom samostana sv. Krševana 986. i osnutkom samostana sv. Marije 1066. godine.¹⁸¹ I. Petricioli opaža u svojim studijama da su benediktinski samostani sv. Marije i sv. Dimitrija, koji se bilježi u prvoj polovici 12. stoljeća,¹⁸² imali sličan prostorni raspored crkve i samostanskih zgrada unutar gradskog prostora, kao i samostan sv. Krševana.¹⁸³ Nije poznato da li je i samostan sv. Katarine, koji se također bilježe u izvorima tijekom 12. stoljeća, imao sličan prostorni razmještaj.¹⁸⁴ Svakako je zanimljiv podatak da se dio tih benediktinskih samostana smješta u blizini gradskih zidina, što je prema Anđelku Badurini bilo uobičajeno i za samostane propovjedničkih redova.¹⁸⁵ Također, u istom

---

Dorstva, vidi Bianchi, *Fasti*, 15. Crkva se prvi put službeno u dokumentima i spominje u 12. stoljeću te se pretpostavlja da tada nastaje i njezina romanička nadogradnja, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 260; Petricioli, "Lik Zadra", 150.

¹⁷⁹ Vidi str. 29.

¹⁸⁰ Pojava crkvenih reformi i nove liturgije uvjetovala je i promjenu u prostoru gdje se odvijao obred, više o navedenom kao i o oblikovnim promjenama u samostanskoj arhitekturi vidi Miljenko Jurković, "Crkvena reforma i ranoromanička arhitektura na istočnom Jadranu", *SHP* 3 (1990), br. 20: 194-200, 203.

¹⁸¹ Vidi str. 27-29.

¹⁸² Samostan se nalazio u sjeveroistočnom dijelu grada blizu gradskih zidina u predjelu luke, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 260; Petricioli, "Lik Zadra", 150, 168; Tereza Ganza Aras, "Zadužbina i licej sv. Dimitrija u Zadru", *Historijski zbornik* 43 (1990), br. 1: 198, bilj. 6.

¹⁸³ Samostanska crkva se nalazila na jugozapadnoj strani (do ulice) a samostanska krila, koja su zatvarala unutrašnje dvorište, nalazila su se na jugoistočnoj i sjeveroistočnoj strani od crkve, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 282; Petricioli, "Maketa Zadra", 118; *isti*, "Lik Zadra", 167.

¹⁸⁴ Prema Sabalichu, samostan sv. Katarine osnovan je od strane nekog Nikole zvanog *Drapario*, te je bio oštećen triputa u požaru, čak i 1110. godine, Sabalich, *Guida*, 425-427. Samostan se nalazio u gradskom predjelu Babe te je bio premješten u 15. stoljeću u centar grada, Petricioli, "Lik Zadra", 167.

¹⁸⁵ Položaj tih samostana vidi u prilogu *Karta*. O načinu prostorne organizacije objekata oko crkve u sklopu benediktinskog samostana vidi Anđelko Badurina, "Uloga samostana u urbanizaciji jadranske obale", *Peristil* 21 (1978), br. 1: 131-132.

razdoblju se bilježi u izvorima i crkva sv. Nikole u južnom dijelu grada, oko koje se osniva benediktinski samostan najvjerojatnije u 13. stoljeću.¹⁸⁶

I. Petricioli navodi da se tijekom navedenog razdoblja grade i manje crkvice - sv. Nediljica,¹⁸⁷ sv. Lovro, crkva sv. Mihovila, sv. Marija *de Scutiana*, sv. Marija *de Bongauldo*, sv. Vigilije, sv. Silvestar, sv. Juraj, sv. Ilija, sv. Spasitelj, sv. Foska.¹⁸⁸ Pojedine gradske crkve služile su i kao mjesta sastajanja gradskog Vijeća sve do izgradnje gradske lože u drugoj polovici 13. stoljeća.¹⁸⁹ Osim navedenih crkava i samostana o ostalim gradskim nekretninama ne znamo gotovo ništa.

Materijalni ostaci javne i stambene arhitekture 11. i 12. stoljeća nisu pronađeni tijekom arheoloških istraživanja. Uz već prethodno navedene primjere o privatnim zdanjima unutar pojedinih isprava, ostaje zabilježen i jedini primjer kuće s kulom pred crkvom sv. Marije Velike, koju bilježi u svojim radovima i Z. Nikolić Jakus.¹⁹⁰ S obzirom na lokaciju crkve možemo pretpostaviti da se navedena kula nalazila u blizini gradskog zida, što svjedoči o njezinoj strateškoj važnosti.¹⁹¹ Z. Nikolić Jakus ističe kako, osim ovog primjera, nisu zabilježene ostale privatne kule u zadarskim izvorima čak niti u kasnijim razdobljima, što ukazuje da su mletačke vlasti kontrolirale izgradnju i posjedovanje takvih nekretnina zbog

---

¹⁸⁶ Prvi spomen crkve sv. Nikole potječe iz 1018. godine, Bianchi, *Fasti*, 15. Pozivajući se na Račkog, Stanko Josip Škunca navodi 1042. kao godinu osnivanja crkve sv. Nikole kao filijale sv. Krševana. Također, navodi i da se ovaj lokalitet bilježi prvi put u dokumentima 1167. godine, Stanko Josip Škunca, "Inventar spisa samostana klarisa sv. Nikole u Zadru", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 49 (2007): 185. Z. Ladić navodi da je samostan osnovan sredinom 13. stoljeća, Ladić, *Last Wills*, 61. Samostan sv. Nikole se nalazio na krajnjem zapadnom dijelu grada, gdje je s jedne strane bio omeđen franjevačkim samostanom te s druge strane gradskim zidinama, Pavuša Vežić, "Crkva i samostan sv. Nikole u Zadru", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 33 (1992), br. 1: 305.

¹⁸⁷ Crkvice se nalazila uz gradske zidine u jugozapadnom dijelu grada te je bila porušena u 16. stoljeću prilikom pojačavanja fortifikacijskog pojasa na toj strani grada (za uprave gradskog kapetana Dolfina), Petricioli, "Stomorica", 23-44; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 137-138; Brunelli, *Storia della città*, 235, 253-256.

¹⁸⁸ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 138, 261; Petricioli, "Lik Zadra", 148. Crkve se spominju i u dokumentima 13. stoljeća: sv. Silvestar - CD 5, str. 299, isp. 794 (1264.); sv. Spasitelj - CD 5, str. 339, isp. 830 (1265.); sv. Marija *de Bongauldo* - CD 6, str. 537, isp. 456 (1285.); sv. Foska - CD 6, str. 649, isp. 545 (1289.); sv. Marija *de Scutiana* - SZB 1, str. 138, isp. 80 (1289.); sv. Ilija - SZB 1, str. 169, isp. 142 (1289.). Neubicirane crkve: sv. Marija *de Scutiana* i sv. Vigilije. Bianchi ubicira crkvu sv. Vigilija u predjelu sv. Marije, Petricioli, "Lik Zadra", 150-151.

¹⁸⁹ Crkve sv. Lovre i sv. Petra Novog na Velikom trgu te crkva sv. Mihovila i sv. Krševana. Klaić, Petricioli, *Zadar*, 280; Petricioli, "Lik Zadra", 161.

¹⁹⁰ CD 2, str. 261, isp. 246. Vidi i Nikolić Jakus, "Privately Owned", 287.

¹⁹¹ Posjedovati privatnu kulu unutar grada značilo je imati veliki društveni utjecaj u gradu (karakteristično za gradove mediteranskoga kruga). Te kule koje su bile privatnog karaktera imale su zaštitnu funkciju ali su služile i za stanovanje, Herlihy, *Medieval*, 89; Diane Owen Hughes, "Urban Growth and Family Structure in Medieval Genoa", *Past and Present* 66 (1975): 6-7, 10; Carol Lansing, *The Florentine Magnates: Lineage and Faction in a Medieval Commune* (Princeton Legacy Library Series. Princeton University Press: 1991), 3-4. Privatne kule u dalmatinskim gradovima, uključujući i Zadru, istražila je Nikolić Jakus, vidi "Privately Owned", 273-294; *ista*, "The Formation", (pogl. *The towers of the nobility*), 217-223.

mogućih pobuna u gradu.¹⁹² Na ovu tvrdnju ukazuju i zabilježeni podaci o prvim vlasnicima navedene kule u dokumentu iz 1193. godine.¹⁹³ Međutim, ime posljednjeg zabilježenog vlasnika te kule (Leonardo de Osissico)¹⁹⁴ ukazuje da gradsko plemstvo ipak nastoji doći u posjed takvih nekretnina.

Urbanistički izgled srednjovjekovnog Zadra oblikuje se tijekom 13. stoljeća. Zbog razvoja notarijata u Zadru, a s tim i pojave većeg broja notarskih dokumenata kao važnog izvora za povijest zadarske komune,¹⁹⁵ bilježi se veći broj podataka o izgledu gradskog prostora, javnoj, sakralnoj i stambenoj arhitekturi te izgradnji fortifikacijskog pojasa. S obzirom da se izgled grada nije mnogo izmijenio sve do 15.-16. stoljeća, u rekonstrukciji njegovog urbanog lika, I. Petricioli koristio je i izvore iz kasnijih razdoblja.¹⁹⁶ Veliku ulogu u izgradnji grada imale su političke i društvene promjene tijekom 13. stoljeća. Mletačka vlast nad gradom, česta ratna razaranja, razvoj komunalne vlasti te dolazak novih samostanskih

---

¹⁹² Nikolić Jakus, "The Formation", 220-221. Međutim, moramo napomenuti da se u zadarskim izvorima spominju neke kule koje nije bilo moguće identificirati u ostalim izvorima - 1290. godine spominje se neka *turris comunis* blizu gradskog zida (riječ *turris* je precrtana u tekstu) te se spominje *turris que ruit* blizu crkve sv. Marije *de Bongaudio* 1385. godine. O tome vidi Petricioli, "Lik Zadra", 170; SZB 1, str. 222, isp. 266.

¹⁹³ Kuća je prvo pripadala zadarskom knezu Dominiku Morosiniju a zatim i njegovom sinu, knezu Rogeru, koji ju je prodao, zajedno sa još jednom kućom, Matiji sinu Zorobabela 1193. godine za 350 zlatnih perpera (8. listopada 1193.), CD 2, str. 261-262, isp. 246.

¹⁹⁴ Matija i njegov brat Aristodije, sinovi Zorobabela, bili su zlatari i slikari, utjecajni i imućni građani Zadra. Iako su bili patareni, bili su dobro prihvaćeni u Zadru, o čemu svjedoči i Toma Arhidakon koji ukazuje da je zadarsko plemstvo prihvatilo herezu, vidi Perić, Matijević Sokol, Katičić, *Thomae Archidiaconi*, gl. 24, str. 146. O njihovim vezama sa zadarskim plemićima svjedoči i zamjena navedene kule sa nekom nekretninom (ne navodi se kojom, zbog oštećenja teksta) zadarskog suca Leonarda de Osissica (13. studenog.1217.), CD 3, str. 163, isp. 135; Stjepan Antoljak, "Heretici u srednjovjekovnom Zadru i njegovoj okolici: prilog proučavanju povijesti patarenstva u Dalmaciji", *Radovi centra JAZU u Zadru* 21 (1974): 7-8, 10, 13. O Leonardu vidi i Nikolić Jakus, "The Formation", 100 (bilj. 435).

¹⁹⁵ Više o pojavi i razvoju notarijata u Zadru vidi Grbavac, "Notarijat"; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 196-202.

¹⁹⁶ U postojećoj historiografiji, za potrebe istraživanja urbanog lika srednjovjekovnog Zadra u 13. stoljeću, koristili su se arhivski podaci o gradskim nekretninama iz notarskih dokumenata 13. stoljeća, rezultati provedenih arheoloških i povijesnih istraživanja te podaci iz narativnih i likovnih izvora 13.-16. stoljeća. Notarske zapise o gradskim nekretninama 13. stoljeća vidi u: CD 3-7; CD Supp. 2; SZB 1-2; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 7-39. O povijesnim izvorima te rezultatima arheoloških, historiografskih i urbanističkih istraživanja vidi različite autore kod Klaić, Petricioli, *Zadar*, 34-43. Kod izrade grafičke rekonstrukcije srednjovjekovnog Zadra, posebno fortifikacijskog pojasa, I. Petricioli koristio je slikovne izvore od 13. - 16. stoljeća. Više o tim kao i ostalim korištenim izvorima vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 34-36, 37-38; Vedrana Jović Gazić, "Likovne ilustracije i opisi urbanističkog lika Zadra", *Diadora* 24 (2010): 199-220; Petricioli, "Maketa Zadra", 101-124; *isti*, "Prinove istraživanju", 145-156; *isti*, "Ikonografija Zadra", 493-529; *isti*, *Umjetnička baština*, 37-49, 65-75; *isti*, "Dva tisućljeća", 65-71. Narativne izvore koji svjedoče o urbanom liku grada vidi kod Edo Pivčević, "Jedno svjedočanstvo o hrvatskim gradovima iz godine 1486.", *Rad JAZU* 22 (1988): 185-195; Skok, *Tri starofrancuske hronike*; Stjepan Krasić, "Opis hrvatske jadranske obale u putopisima švicarskog dominikanca Feliksa Fabrija (Schmida) iz 1480. i 1483/84. godine", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 39 (2001): 133-216; Ivayla Popova, "Fifteenth-Century Istria and Dalmatia in Four Memoirs of Western Pilgrims", u: *Renaissance Studies in Honor of Joseph Connors*, vol. 2., ur. Machtelt Israëls i Louis A. Waldman (Villa i Tatti, The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies, 29, 2013), 255-262; Petricioli, "Opis Zadra", 205-209; Šišić, "Ljetopis Pavla", 1-176; Glavičić et al., *Obsidio*, 2007.

redova¹⁹⁷ utjecat će na izgradnju novih javnih i sakralnih objekata te na izgradnju učinkovitijeg obrambenog sustava grada.

U tom razdoblju, definiraju se trgovi i gradske ulice, koje su bili nešto uže i nepravilnije od antičkih ulica¹⁹⁸ te se gradi i izvangradsko naselje na području današnjeg Varoša.¹⁹⁹ Prema podacima iz notarskih dokumenata, gradski prostor bio je podijeljen na gradske predjele *confinium/contrata* unutar kojih se bilježio položaj gradskih nekretnina. Predjeli se najčešće nazivaju po crkvama, javnim prostorima i objektima ili nose zasebno ime.²⁰⁰ Unutar gradskog prostora, nastavlja se izgradnja crkvenog središta (katedrala sa nadbiskupskom palačom) u zapadnom²⁰¹ te komunalnog središta (Veliki trg) u istočnom dijelu grada. P. Vežić ističe kako se izgled Velikog trga dovršava izgradnjom komunalnih, sakralnih i stambenih građevina koje čine granice njegovog prostora²⁰² - gradska loža (*logia magna*),²⁰³ crkva sv. Petra Novog,²⁰⁴ stambene zgrade i dućani te Kneževa palača,²⁰⁵ koja se

---

¹⁹⁷ Detaljnije o Zadru u 13. stoljeću vidi Novak, "Presjek kroz povijest", 17-24; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 175-210; Brunelli, *Storia della città*, 364-433; Bianchi, *Fasti*, 27-37.

¹⁹⁸ Primjer transformacije antičkog dekumana u srednjovjekovnu ulicu na prostoru oko bazilike sv. Stjepana vidi bilj. 125.

¹⁹⁹ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 278.

²⁰⁰ Osim naziva *confinium* i *contrata* susrećemo i *quartus vicus* kao pojam koji je obilježavao manji predio unutar nekog predjela kao npr. *in quarto uico in confinio sancti Siluestri.../...in quarto uico in confinio sancti Elie.../... in quarto uico in confinio sancti Nicolay...*SZB 1, str. 123, isp. 53; SZB 1, str. 169, isp. 142; SZB 1, str. 211, isp. 245. Vidi i: *in confinio sancte Trinitatis...*CD 6, str. 415, isp. 353; *in confinio sancte Marie maioris in ripa Iadrensis...*SZB 1, str. 98, isp. 4; *in contrata beccarie...*SZB 1, str. 90, isp. 49. Pojedini predjeli nose zasebno ime kao npr. *Grappum* (predio arsenala), *Babe* ili *Cartiuico* (južni ugao grada pored crkve sv. Silvestra), *in Maraphoro* (nije ubiciran), SZB 1, str. 24, isp. 89; CD Supp. 2, str. 120, isp. 55; CD 6, str. 424, isp. 360; CD 7, str. 82, isp. 69. Vidi i Klaić, Petricioli, *Zadar*, 501. Isto tako nisu ubicirani niti *Scutiana* ni *Malpella*. Vidi... *in confinio sancte Marie de Scutuiana...*SZB 1, str. 138, isp. 80; *in loco vocato Malpello...*CD 10, str. 467, isp. 229.

²⁰¹ Postoji podatak da je zadarska katedrala bila posvećena za vrijeme nadbiskupa Lovre Perijandra 1285. godine. O romaničkim nadogradnjama katedrale sv. Stošije vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 256-260.

²⁰² Veliki je trg smješten između glavnog gradskog dekumana i prvog sporednog na sjevernoj strani te trećeg i četvrtog karda na istočnoj strani (današnji trg je samo polovica te prostorne jedinice), vidi i Vežić, "*Platea civitatis*", 338-339.

²⁰³ Prvi put se spominje u dokumentu iz 1289. godine. Nalazila se na južnom uglu Velikog trga, na mjestu kasnije lože iz 16. stoljeća. Više vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 281; Petricioli, "Lik Zadra", 162; Vežić, "*Platea civitatis*", 343-344.

²⁰⁴ U dokumentima 13. stoljeća spominje se predio nazvan po ovoj crkvi - *in confinio ecclesie sancti Petri Noui de Foro*, CD Supp. 1, str. 288, isp. 227 (9. prosinca 1266.); *in confinio sancti Petri noui*, CD 6, str. 170, isp. 157 (4. lipnja 1276.).

²⁰⁵ Prvi put se spominje pod imenom općinske palače, odnosno kao dvorana u općinskoj palači 1288. godine (*sala Maiori Palatii, sala comunitatis, palatium comunis*). Međutim, teško je sa sigurnošću utvrditi točan datum izgradnje palače. Naime poznato je da je zadarska komuna morala osiguravati knezu kuću za stanovanje još od 1204. godine, Sabalich, *Guida*, 291-292. Od 1247. do 1278. godine, zadarski knezovi su stanovali u palači Damjana de Varicassis, čiji je najam plaćala zadarska komuna. Nakon 1278. godine, knez je imao svoju kuću ali nije poznata njezina lokacija. S obzirom da se tek 1283. godine spominje izgradnja kuće za njegove savjetnike, postoji pretpostavka da je Kneževa palača izgrađena upravo negdje između 1278.-1283. godine. Lokacija palače je poznata iz opisa susjednih zgrada, koji se nalazi u zadarskom katastru iz 1421. godine. Vidi Antoljak,

nalazila u njegovoj neposrednoj blizini.²⁰⁶ Taj se dio grada prostorno povezivao sa crkvenim središtem u zapadnom dijelu grada preko antičkog glavnog dekumana koji je vodio od glavnih gradskih vrata (*porta Terre Firme*).

Fortifikacijski pojas srednjovjekovnog Zadra dobiva svoj konačni oblik do kraja 13. stoljeća. Perimetar srednjovjekovnih zidina, zajedno sa njegovim utvrđenjima i gradskim vratima, uspješno je rekonstruirao I. Petricioli prema rezultatima arheoloških istraživanja te prema podacima iz arhivskih, narativnih i slikovnih izvora.²⁰⁷ Iako su se gradske zidine često rušile i obnavljale zbog učestalih ratnih sukoba tijekom 13. stoljeća, srednjovjekovni Zadar ipak uspijeva zadržati izgled svojih fortifikacija sve do mletačke izgradnje novih utvrda u 16. stoljeću.²⁰⁸

Tijekom 13. stoljeća, zidine na sjeveroistočnom dijelu grada rušile su se i obnavljale nekoliko puta te su ponovno bile podignute 1298. godine.²⁰⁹ Prema mišljenju I. Petriciolija, linija tih zidina kretala se od obrambenog kanala kaštela do vrata sv. Dimitrija u pravcu istoka a odatle paralelno s obalom luke u pravcu sjeverozapad-jugoistok.²¹⁰ Važno je napomenuti da je temelje gradske luke, uz gradske zidine od Arsenala do Kaštela (Novog), dao popločati zadarski knez Jakov Tiepolo 1289. godine.²¹¹ Vezano za radove oko popločavanja luke, unutar istih notarskih zapisa navode se i podaci o prodaji i kupovini pojedinih dijelova gradskog zida (koji je grad zatvarao prema luci) u svrhu izgradnje privatnih trijemova (*gaiffum*), balkona i terasa.²¹² Zanimljiv je podatak da dijelove tog zida, odnosno njegovih

---

"Zadarski katastik", 374. Više vidi i Petricioli, "Lik Zadra", 162-163; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 281; Marija Stagličić, "Izgradnja Kneževe i Providurove palače u Zadru", *Radovi FF u Zadru* 20 (1982): 75-87.

²⁰⁶ Nalazila se između Trga i Kopnenih gradskih vrata, Ivo Petricioli, "Zadar", u: *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, sv. 4 (Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1966), 591; Vežić, "Platea civitatis", 340-343.

²⁰⁷ Problemom rekonstrukcije fortifikacijskog pojasa bavio se I. Petricioli u svojim radovima, vidi bilj. 39, 196. Osim makete i dvaju nacrtu iz Venecije, I. Petricioli koristi u svojoj grafičkoj rekonstrukciji i prikaz Zadra iz djela Konrada von Grünemberga (dvije verzije) iz 1486. godine, plan Zadra i okolice iz bečkog Ratnog arhiva (16. stoljeće) te plan grada iz Torina (dvije verzije). Više o tim izvorima vidi Petricioli, *Umjetnička baština*, 37-48; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 282-284; Petricioli, "Lik Zadra", 169.

²⁰⁸ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 282.

²⁰⁹ Nakon križarske opsade grada 1202. godine, mletačke vlasti su porušile gradske zidine. Ponovno ih ruše nakon osvojenja Zadra 1242. godine. O položaju zida u predjelu gradske luke svjedoče podaci o kupovini dijelova zida za gradnju balkona i terasa iz 1289. godine te natpis sa lunete glavnog portala sv. Krševana. Taj natpis govori o izgradnji zidina 1298. godine, za vrijeme kneza Leonarda Grisogono. Dijelovi srednjovjekovnog zida jugoistočno od vrata sv. Dimitrija, na području bastiona sv. Krševana (Sv. Roka) i ostaci manje kule na vratima sv. Dimitrija, pronađeni su tijekom istraživanja 1960-ih te 1970-ih. Dio tih zidina bio je uništen nadogradnjom u 16. stoljeću, Petricioli, *Umjetnička baština*, 20-21; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 179, 282; Petricioli, "Novi rezultati", 179.

²¹⁰ Petricioli, *Umjetnička baština*, 20-21.

²¹¹ Smiljanić, "Iz urbane", 382.

²¹² SZB 1, str. 98-99, isp. 4; str. 121-122, isp. 50; str. 129-130, isp. 64; Petricioli, "Ostaci stambene", 133.

temelja (*fundamentum muri*), zadarska komuna prodaje onim zadarskim građanima koji imaju posjed ili kuću uz gradski zid. Zadarska komuna određuje prodajnu cijenu dijelova zida te veličinu i poziciju izgradnje gajfuma.²¹³ Prema tim podacima, dijelove tog zida kupuju Miha de Micusso, Damjan de Sloradis i samostan sv. Kuzme i Damjana iz Rogova, koji su imali svoje kuće ili zemljište u predjelu sv. Marije Velike i sv. Dimitrija u blizini gradske luke.

Kaštel (*castellum*) na ulazu u luku sagradili su Mlečani 1243. godine²¹⁴ zbog bolje kontrole prilaza gradskoj luci te učinkovitije obrane grada. Tijekom 1280-ih nekoliko zadarskih dokumenata naziva taj kaštel *castrum novum*²¹⁵ kao i utvrdu u južnom dijelu grada,²¹⁶ što ukazuje na zaključak da su obje utvrde najvjerojatnije bile izgrađene nakon 1242. godine, kako sugerira I. Petricioli.²¹⁷ Unutar zidnog plašta na sjevernoj strani grada, nalazilo se petero gradskih vrata²¹⁸ čiji materijalni ostaci nisu pronađeni ali su ostali zabilježeni u mletačkoj maketi i nacrtima.

Izgradnjom zidina na jugoistočnoj strani grada, kopnena fasada grada pomicala se, u odnosu na antičku, sve više prema jugoistoku.²¹⁹ Dio zida ostao je sačuvan pored srednjovjekovne peterokutne kule *Bove d'Antono*, koja se datira također s kraja 13. stoljeća.²²⁰ Postoje određene indicije o još jednoj sličnoj peterokutnoj kuli u njezinoj blizini.²²¹ Osim kule Babe u južnom uglu grada, u izvorima se spominje i, gore prethodno spomenuta, starija

---

²¹³ Primjerice: *...pro libris tribus et octuaginta denariorum venetorum za jedan passus comuni...hominibus seu personis loca seu domos habentibus super ipsum fundamentum...unum gaiffum de uno passu comunis per latitudinem ante domum seu stationem suam supra dictam ripam...*SZB 1, str. 98-99, isp. 4.

²¹⁴ Prema duždevu nalogu iz 1243. godine, zadarski knez Leonardo Quirin dovršava utvrđivanje kaštela (*castellum*), Listine 1, dok. LXXXVIII, str. 61. Više o kaštelu vidi Hilje, "Mletački kaštel", 109-116.

²¹⁵ SZB 1, str. 121, isp. 50; str. 129, dok. 64; str. 98, dok. 4.

²¹⁶ Nalazi se *in confinio sancti Silvestri*, CD 6, str. 334, isp. 280 (29.1.1290.).

²¹⁷ Petricioli, "Novi rezultati", 170-178, 193-197.

²¹⁸ Vrata najbliža kaštelu bila su Lančana vrata (*porta catena*), zatim vrata sv. Dimitrija (blizu istoimene crkve sa samostanom), vrata sv. Krševana (pokraj fasade crkve), dalje prema jugoistoku vrata klaonice u luci (*porta beccaria* – na mjestu kasnijih vrata *Porta Marina*) te vrata pored sv. Marije Velike (vrata arsenala), Klaić, Petricioli, *Zadar*, 284; Petricioli, "Urbanistički razvoj", 1457; *isti*, "Lik Zadra", 170-171.

²¹⁹ Petricioli, *Umjetnička baština*, 26-27.

²²⁰ Ostaci srednjovjekovnih zidina na jugoistočnoj strani grada otkriveni su arheološkim istraživanjima u razdoblju od 1952. do 1967. godine. Dio pronađenog zida pored peterokutne kule bio je izoliran i restauriran 1953. godine. Prema nekim navodima taj je zid prvo dao obnoviti dužd Dandolo nakon 1202. godine te kralj Bela IV. krajem 13. stoljeća. Prilikom istraživanja peterokutne kule utvrđeno je da njezina struktura odgovara strukturi pronađenog zida te da su nastali istodobno krajem 13. stoljeća. Dataciju kule s kraja 13. stoljeća potvrđuje i grb zadarskog kneza Jakova Tiepola (1277.-1290.), koji se nalazio na jednom od zidova te kule; grb obitelji Tiepolo identificirao je i analizirao Franjo Smiljanić. Ostatak zidina bio je uništen kasnijom nadogradnjom fortifikacija u 16. te izgradnjom grada u 19. stoljeću. Više o tim istraživanjima vidi Smiljanić, "Iz urbane", 379-384; Petricioli, *Umjetnička baština*, 23-26, 28.

²²¹ Ostaci te kule nisu pronađeni ali je ucrtana na mletačkoj maketi. Obje kule su najvjerojatnije zatvarale gradska vrata, Smiljanić, "Iz urbane", 382. Nije sigurno da li je to ista kula *turris comunis* iz 1287. godine. Spominje se i porušena kula blizu obližnje crkve sv. Marije *de Bongaudo*, Petricioli, "Lik Zadra", 170.

utvrda blizu crkve sv. Silvestra (stari).²²² Na jugoistočnoj strani grada nalazila su se glavna gradska kopnena vrata, u liniji ispred antičkih vrata.²²³ Prema I. Petricioliju, postoji mogućnost da su u njihovoj blizini postojala još jedna vrata, o čemu svjedoče podaci iz nacрта u Torinu.²²⁴ Isti izvor pokazuje i izlomljenu liniju zidina na jugozapadnoj strani grada sa dvama vratima (*Porta Angeli, Pusterla*).²²⁵ Na tom dijelu zidina nije bilo kasnijih nadogradnji te su ostale sačuvane sve do 1874. godine.²²⁶

Na sjeverozapadnom dijelu grada, na potezu od samostana sv. Nikole do kaštela u luci, dizale su se gradske zidine iz mora. Na toj liniji gradskog zida nisu pronađene nikakve kule, utvrde, niti gradska vrata, što potvrđuju različiti izvori. Prema I. Petricioliju, dio tih zidina nestaje kasnijom izgradnjom bastiona sv. Nikole u 16. stoljeću.²²⁷

Osim romaničkih nadogradnji postojećih zadarskih crkava,²²⁸ tijekom 13. stoljeća podižu se u gradu i samostani propovjedničkih redova sv. Frane i sv. Dominika (sv. Platon), s kojima prodire i gotički stil u zadarsku arhitekturu. Jednostavnost njihove arhitekture odgovarao je u potpunosti njihovom nauku o siromaštvu.²²⁹ Međutim, iako se njihov dolazak

---

²²² Prema dokumentima iz 1270. i 1280. godine, nazivala se *arx* te *castrum novum*, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 284. Na njezinom mjestu izgrađena je mletačka Citadela nakon 1409. godine. Cjelokupnu površinu Citadele odredila su istraživanja provedena u razdoblju od 1979. do 1983. godine, našavši pri tome ostatke antičkih i srednjovjekovnih zidina te kulu Babe, Petricioli, *Umjetnička baština*, 30-31; Vežić, "Rezultati istraživanja na prostoru", 13-14.

²²³ Vrata su se tijekom srednjovjekovnog razdoblja nazivala *Janua maior, magistra, porta Terre firme, porta magna, ferrea, starea*. To su vrata čije je ostatke otkopao Josip Bersa 1908. godine. Osim prema materijalnim ostacima, vrata se mogu ubicirati i prema podacima iz arhivskih dokumenata koji ih često navode u predjelu sv. Stjepana, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 284; Petricioli, "Lik Zadra", 171-172; Petricioli, *Umjetnička baština*, 27. O njima govore i podaci iz zadarskog katastrika iz 1421. godine, u kojem se bilježi opis građevina u blizini Kneževe palače, namijenjenih stanovanju kneževih savjetnika, vidi Antoljak, "Zadarski katastik", 374; Petricioli, "Lik Zadra", 171-172; Petricioli, *Umjetnička baština*, 47.

²²⁴ Plan iz Torina (16. stoljeće) sadrži označene fortifikacije s jugoistočne strane te ukazuje na postojanje još dvaju manjih vrata na toj strani, vidi Petricioli, *Umjetnička baština*, 46-47, 48; Petricioli, "Prinove istraživanju", 152-155.

²²⁵ O vratima vidi više Klaić, Petricioli, *Zadar*, 284, 501; Petricioli, "Lik Zadra", 171.

²²⁶ Istraživanja i sondiranja 1950-ih i 1960-ih otkrila su pravac smjera zida prema sjeverozapadu te ostatke malih vrata (Pusterla) u srednjovjekovnom zidu. Prateći liniju zida sve više prema sjeverozapadu otkrilo se još ostataka zida te jednu od dvaju četvrtastih kula koje su flankirale vrata *Porta Angeli*. Više o tome vidi Petricioli, "Prinove istraživanju", 147-148; *isti*, *Umjetnička baština*, 31-33; *isti*, "Maketa Zadra", 113.

²²⁷ Petricioli, *Umjetnička baština*, 34.

²²⁸ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 260-261.

²²⁹ Samostan sv. Franje, sa istoimenom crkvom, podignut je u jugozapadnom dijelu grada dok se samostan sa crkvom sv. Dominika (raniji naziv sv. Platon), nalazio u istočnom dijelu grada. Zadarski knez Leonardo Quirin dao je dominikancima za posjed, prema duždevom nalogu, kuću Marina de Grubogna i Pavla de Calcina te dio zemljišta nekog Malfreda u blizini crkve sv. Tome 1245. godine. Te podatke donosi T. Raukar u odlomku iz djela *Historia ecclesiae Jadrensis* Valerija Ponte. V. Ponti bilježi i da je zadarski nadbiskup Lovro Perijandro dao na zahtjev mletačkog dužda i gradeškog patrijarha crkvu sv. Platona dominikancima 1248. godine. I franjevačka i dominikanska crkva su bile posvećene 1280. godine. O navedenom te o strukturi samostana vidi Pavuša Vežić, "Klaustar samostana sv. Frane u Zadru i samostana sv. Jeronima na Ugljanu", *Rad IPU* 32 (2008):

u Zadar promatra u kontekstu procesa širenja tih redova u Europi tijekom 13. stoljeća,²³⁰ mišljenja smo da je postojao još jedan razlog za njihovo rano pojavljivanje u dalmatinskim gradovima a posebice u Zadru. Osim postojećih predaja o njihovom dolasku na zadarsko područje,²³¹ kao razlog njihove rane pojave u Zadru bilježimo i borbu protiv heretičkog pokreta koji je u to vrijeme zahvatio Zadar i susjednu Bosnu, što lijepo opisuje Stjepan Antoljak.²³² Naime, tim redovima bila je povjerena glavna uloga u inkvizicijskim procesima, na što ukazuje i prisustvo glavnog inkvizitora Pavla Zadranina u Zadru sredinom 13. stoljeća.²³³

Smještaj njihovih samostana u gradu imalo je utjecaj i na oblikovanje urbanog prostora. Franjevački samostan nalazio se u jugozapadnom kutu grada uz samostan sv. Nikole, koji je u 13. stoljeću također pripadao franjevačkom redu klarisa,²³⁴ a što ukazuje na prostorno okupljanje tog reda na zajedničkoj lokaciji. Dominikanski samostan nalazio se u blizini Kneževe palače i glavnih gradskih Kopnenih vrata. Smještaj ovih samostana u blizini gradskih vrata i zidina potvrđuje mišljenje A. Badurine o smještaju propovjedničkih redova na tim ključnim mjestima, ukazujući na njihovu značajnu društvenu ulogu u životu grada.²³⁵ Prema našim saznanjima, za razliku od primjerice Trogira ili Dubrovnika,²³⁶ zadarski

---

49-58; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 272-275; Petricioli, "Lik Zadra", 167-168; Tomislav Raukar, "Zadarski dominikanski samostan u djelu Valerija Ponte", *Croatica Christiana periodica* 19 (1995), br. 36: 127-133; Serdo Dokoza Nikpalj, "Grubonja", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8062>. O nastanku i arhitektonskom oblikovanju (jednobrodna građevina sa apsidom) sv. Platona vidi Emil Hilje, "Zadar - samostan sv. Dominika (sv. Platona)", u: *Dominikanci u Hrvatskoj*, ur. Igor Fisković (Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2011), 258-260. Sličnost tlocrta vidi i kod ostalih dominikanskih crkvi, primjerice kod samostana u Gružu, Predrag Marković, "Dubrovnik - Gruž, samostan sv. Križa", u: *Dominikanci u Hrvatskoj*, ur. Igor Fisković (Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2011), 295-297.

²³⁰ Catarina Almeida Marado, "Introduction", u: *Monastic Architecture and the City (CES Contexto, Debates, 6 (lipanj 2014))*, ur. Catarina Almeida Marado (Coimbra: Centre for Social Studies-Associate Laboratory University of Coimbra, 2014), 7.

²³¹ Irena Benyovsky, "Mendicants and Dalmatian Towns in the Middle Ages", *Povijesni prilozi* 15 (1996): 241-242.

²³² S. Antoljak opisuje pojavu hereze u Zadru krajem 12. i tijekom 13. stoljeća kao i ulogu franjevačkog reda u borbi protiv zadarskih i bosanskih heretika, vidi više Antoljak, "Heretici", 7-27.

²³³ Caroline Bruzelius, "Friars in the Medieval City: Preaching, Building and Burying", u: *Monastic Architecture and the City (CES Contexto, Debates, 6 (lipanj 2014))*, ur. Catarina Almeida Marado (Coimbra: Centre for Social Studies-Associate Laboratory University of Coimbra, 2014), 18-20. I. Benyovsky navodi podatak da su dominikanci zabilježeni kao inkvizitori za Dalmaciju i Bosnu te da je Zadar bio sjedište Inkvizicije oko 1259. godine, Benyovsky, "Mendicants", 242, 246.

²³⁴ I. Benyovsky bilježi podatak da su benediktinke iz samostana sv. Nikole prihvatile regulu franjevačkog reda oko 1260. godine, Benyovsky, "Mendicants", 244-245.

²³⁵ Badurina, "Uloga samostana", 132.

²³⁶ Benyovsky, "Trogirsko prigrade", 50-55. Smještaj franjevaca u Dubrovniku opisuje Zrinka Pešorda, vidi Zrinka Pešorda, "Prilog povijesti franjevaca u srednjovjekovnom Dubrovniku", *Croatica Christiana periodica* 45 (2000): 31-37.

franjevci i dominikanci smještali su se odmah po svom dolasku unutar gradskih zidina, što ukazuje da je Zadar imao više slobodnog mjesta u gradu za smještaj tih građevina.

I. Petricioli bilježi i pojavu prvih hospitala u gradu u 13. stoljeću, točnije sv. Marka,²³⁷ kao i podatke o gradskoj luci.²³⁸ Osim crkvene arhitekture, velik dio gradske površine zauzimala je i stambena arhitektura. Na čitavoj gradskoj površini *infra muros*, identificirano je otprilike oko šezdesetak stambenih objekata.²³⁹ Najveći broj tih objekata pronađen je u središnjem te sjeveroistočnom dijelu grada. Nažalost, nisu pronađene cjelovite kuće već samo njihovi materijalni ostaci – većina romaničkih objekata bila je uništena kasnijim pregradnjama ili ratnim razaranjima tijekom Drugog svjetskog rata.²⁴⁰ Tijekom obavljenih istraživanja na terenu, a koje je proveo I. Petricioli,²⁴¹ utvrđena je njihova lokacija u pojedinim dijelovima grada, tipologija,²⁴² struktura te prostorni i arhitektonski dodaci (dvorišta, stubišta, balkoni).²⁴³ Među njima, utvrđeni su ostaci pojedinih kuća i palača koje su se nekoć nalazile u posjedu zadarskoga plemstva: palača obitelji Fanfogna, Pasini-Marchi, Soppe, Zadulinis, Ghirardini, Nassis i Grisogono-Vovo.²⁴⁴ Većina tih objekata nalazi se u sjevernom i istočnom dijelu grada, blizu gradske luke i Velikog trga, na kojem je također

---

²³⁷ Hospital sv. Marka, koji se prvi put spominje 1289. godine, nalazio se na sjeveroistočnoj strani trga pred katedralom, gdje se na uglu zgrade između trga i Nodilove ulice nalazila i crkva sv. Marka, Petricioli, "Lik Zadra", 168.

²³⁸ Luka je bila smještena na sjeveroistočnoj fasadi grada, na potezu od kaštela na sjevernoj do arsenala na istočnoj strani. Više vidi Petricioli, "Urbanistički razvoj", 1453-1466; Smiljanić, "Iz urbane", 382.

²³⁹ Istraživanje ostataka romaničke stambene arhitekture proveo je I. Petricioli, koji je ujedno i dokumentirao identificirane arhitektonske ostatke, vidi Petricioli, "Ostaci stambene", 117-161.

²⁴⁰ Romaničke kuće iz 13. stoljeća preuređivale su se u višekatnice najviše tijekom 19. stoljeća, Cvito Fisković, *Zadarski sredovječni majstori* (Split: Matica hrvatska, 1959), 40. Više o ostacima pojedinih kuća te sličnosti njihovih arhitektonskih elemenata sa kućama u Splitu i Trogiru vidi i Fisković, "Romaničke kuće", 131-133.

²⁴¹ I. Petricioli je proveo snimanje objekata uz pomoć studenata arhitekture 1955. i 1958. godine, Petricioli, "Ostaci stambene", 119.

²⁴² Riječ je o kućama (*domus*) ili palačama (*palatium*), Klaić, Petricioli, *Zadar*, 280. U oporuci/kupoprodajnom ugovoru 1279./1285. godine, spominje se i *hospitium*, CD 6, str. 537, isp. 456. U ispravi o zalogu 12. ožujka 1290. godine, spominje se i *domus seu casamentum*. Pojam *casamentum* se spominje i u relaciji sa *hospitium*. SZB 1, str. 215, isp. 253; CD Supp. 2, str. 116, isp. 50. O terminologiji za navedene vrste nekretnina (a i ostale) u Zadru i ostalim dalmatinskim gradovima u 13. stoljeću, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 10-22.

²⁴³ Kuće su bile izgrađene od kamena (*domus lapidea*) ili drva (*de lignamine*). Bile su jednokatnice/višekatnice (najčešće dvokatnice) pravokutnog tlocrta. Utvrđena su dva osnovna tipa dvokatnica; jednočelijski tip te tip pravokutnika raščlanjenog poprečnim zidovima u više prostorija, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 278, 280. O navedenoj terminologiji u 13. stoljeću, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 15-18.

²⁴⁴ Lokaciju i strukturu tih nekretnina vidi Petricioli, "Ostaci stambene", 136, 138-142, 144-146, 151, 153-159. Više o istraživanjima palače Nassis i Grisogono-Vovo vidi Alenka Sabljak, Pavuša Vežić, "Obnova kuće Nassis u Zadru", *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 4-5 (1978-1979): 155-179; Pavuša Vežić, "Obnova palače Grisogono u Zadru", *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 6-7 (1980/1981): 47-55. O njima vidi i Sabalich, *Guida*, 202-205, 309-312, 375-378, 457-460, 478-481. O palači koja posjeduje romaničke stilske elemente, kasnije u posjedu plemićke obitelji Pasini, vidi Ivo Petricioli, "Prilog zadarskim graditeljima XIV. i XV. stoljeća", u: *Srednjovjekovnim graditeljima u spomen*, ur. Ivan Mimica (Split, Književni krug, 1996), 138-139.

potvrđen važan sklop romaničkih kuća, većinom pregrađenih tijekom 14. stoljeća.²⁴⁵ Prema Petriciolijevim istraživanjima, smještaj tih palača unutar grada analizirala je i Z. Nikolić Jakus, zaključivši da se te nekretnine nalaze blizu glavnih ulica, crkvi i gradskih vrata te da se ne pojavljuju u sjeveroistočnom te sjeverozapadnom kutu grada.²⁴⁶ Prema malobrojnim objavljenim izvorima iz 13. stoljeća, Z. Nikolić Jakus bilježi i podatke o smještaju ostalih plemićkih obitelji²⁴⁷ te analizira pojedine primjere o načinu okupljanja obiteljskih nekretnina.²⁴⁸ Međutim, riječ je o oskudnim izvorima na osnovu kojih nije moguće izvući neke konkretnije zaključke o smještaju i grupiranju pojedinih plemićkih obitelji unutar grada.

Nakon kratkotrajne vlasti bana Šubića nad Zadrom 1311.-1313. godine, grad ponovno dolazi pod vlast Venecije sve do 1358. godine.²⁴⁹ Za vrijeme mletačke vlasti nad Zadrom u tom razdoblju, izgled grada nije se bitnije mijenjao u odnosu na 13. stoljeće. Zahvaljujući brojnim podacima, a koje pružaju različiti arhivski i narativni izvori,²⁵⁰ moguće je utvrditi glavne smjernice urbanog razvoja tijekom navedenog razdoblja.

Podjela gradskog prostora na gradske predjele ostaje ista kao i u 13. stoljeću. Prema pojedinim dokumentima prve polovice 14. stoljeća, I. Petricioli bilježi neke nove nazive

---

²⁴⁵ Taj se blok nalazi iza zgrade Gradske straže na Velikom trgu; riječ je o dvjema, međusobno spojenim trokatičama, Petricioli, "Ostaci stambene", 143-144; Vežić, "Platea civitatis", 340-342.

²⁴⁶ U sjeveroistočnom dijelu grada, između sv. Krševana, glavnog gradskog trga i zidina, nalazile su se palače obitelji Fanfogna, Zadulinis i Grisogonis dok su Nassis imali palaču blizu sv. Mihovila i sv. Dominika (Platona). U blizini obitelji Grisogonis nalazila se i palača obitelji Soppe, Nikolić Jakus, "The Formation", 224-225 (i bilj. 927).

²⁴⁷ Primjerice, Marin de Grube, Petar de Calcina i Grisogonus de Senzadeo imali su kuće blizu crkve sv. Tome, Damjan de Figasolo u predjelu sv. Marije Velike. Plemićka obitelj Cotopagna imala je kuću uz gradske zidine te u centru grada gdje su živjeli i pojedini članovi obitelji "Vitače" (predio sv. Spasitelja). Desa de Picika je imao kuću na glavnoj ulici *ruga magistrorum* gdje su najvjerojatnije kuću imali i braća Varicassis, u predjelu sv. Stjepana blizu kopnenih gradskih vrata, Nikolić Jakus, "The Formation", 225 (bilj. 927).

²⁴⁸ Z. Nikolić Jakus donosi analizu na osnovu jednog primjera iz 13. stoljeća za Zadar – riječ je o braći Pavlu i Belli iz roda "Vitača" koji žive u susjednim kućama ali nisu dio istog domaćinstva, Nikolić Jakus, "The Formation", 226 (bilj. 934).

²⁴⁹ Više o tim događanjima vidi u Ante Marija Strgačić, "Zadarsko-mletački rat godine 1311-1313. i pogibija mletačkog admirala pred Zadrom", u: *Pomorski zbornik. Povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva, 1942-1962*, knj. 2, ur. Grga Novak i Vjekoslav Maštrović (Zagreb: JAZU, 1962), 1597-1614; Novak, "Presjek kroz povijest", 24-31; Vjekoslav Klaić, *Povjest Hrvata. Od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća. sv. 2: dio prvi. Treće doba: vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301-1526)* (Zagreb: Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), 1900), 32-35. Nakon 1313. godine, Mlečani sklapaju sa Zadranima povoljnije ugovorne obveze, u čemu N. Klaić vidi i priliku u gradskom razvoju, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 210-215. O političkom usponu Bribiraca i njihovom odnosu prema Zadru u tom razdoblju vidi i Karbić, "Odnosi gradskoga", 43-60.

²⁵⁰ Za to razdoblje vidi sljedeće zbirke izvora: *Spisi zadarskih bilježnika* (SZB 2-5); *Inventari fonda Veličajne općine zadarske 1325-1385* (MCI 1); HR-DAZD-31-ZB, Raymundus de Modiis (1384.-1389.), *Inventarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Cuaellis (7.11.1384)*, fasc. 3, br. 2; Listine 2-3; CD Supp. 2, CD 8-12. Najvažniji narativni izvor koji donosi podatke o urbanom liku Zadra 1340-ih je djelo nepoznatog Zadrana *Obsidio Iadrensis*. Vidi Glavičić et al., *Obsidio*, 2007.

gradskih predjela.²⁵¹ Razvojem komunalnog uređenja u srednjovjekovnom Zadru 13. i 14. stoljeća²⁵² kodificira se i gradski statut (1305.) koji regulira, ne samo pravno i društveno uređenje komune, već i odnos gradske vlasti prema gradskom prostoru. Međutim, za razliku od statuta Dubrovnika ili Šibenika,²⁵³ zadarski statut navodi jako malo odredbi o planiranju ili uređenju grada. Postojeće odredbe statuta odnose se uglavnom na izgradnju zidova ili novih mlinova, na zabrane ili kazne vezane za ugrožavanje tuđeg posjeda ili lošu izvedbu radova te na uređenje odnosa između susjednih nekretnina.²⁵⁴ Najveći dio odredbi o nekretninama unutar statuta odnosi se na regulaciju određenih prava te pravnih poslova vezanih za gradske nekretnine.²⁵⁵ Odredbe o zabrani stjecanja privatnih nekretnina crkvenim institucijama i osobama te zabrani otuđivanja općinskih nekretnina u zakupu privatnim osobama, ukazuju na nastojanja komune da ograniči utjecaj Crkve te ojača svoj položaj unutar grada.²⁵⁶ Osim odredbi statuta, postoje i pojedine odluke mletačkog vijeća koje svjedoče o utjecaju političkih vlasti u procesu formiranja gradskog prostora.

Dolaskom kralja Ludovika I. Anžuvina na ugarsko-hrvatsko prijestolje 1342. godine, Zadar ponovno traži način da se oslobodi mletačke vlasti. S ciljem da spriječe dolazak Zadra pod kraljevu vlast, Mlečani opsjedaju grad sa kopna i mora u razdoblju od kolovoza

---

²⁵¹ Kao npr. *Čudecha* koja se identificira kao lokalitet koji se nalazio kod crkve sv. Frane, CD 10, str. 277, isp. 207; Petricioli, "Lik Zadra", 178. I. Petricioli spominje taj lokalitet "zudeka" *Cudecha*, *Zudecca* i oko zapadnog ugla grada kao mjesto za štavljenje kože, Petricioli, "Urbanistički razvoj", 1457. Također, pod tim nazivom I. Petricioli navodi i radionice za štavljenje kože koje su se nalazile na južnoj strani grada u predjelu Babe te izvan gradskog prostora, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502. Prema mišljenju I. Benyovsky Latin, kožare su se nalazile izvan gradskih zidina, vidi Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 98 (bilj. 575.). Kao novi gradski predio bilježi se i *Malpassus*, zapadno od samostana sv. Krševana odnosno između njega i crkve sv. Dimitrija. Taj se predio nazivao i Plankit, vidi SZB 2, str. 127, isp. 82; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502; Petricioli, *Umjetnička baština*, 68-69; *Tarsanatis* (vjerojatno arsenal), vidi SZB 2, str. 145, isp. 133.

²⁵² O razvoju zadarske komune od 12.-14. stoljeća vidi Beuc, "Statut", 510-522.

²⁵³ O urbanističkim propisima unutar statuta dalmatinskih komuna te ulozi gradskih komunalnih vlasti u planiranju i regulaciji gradskog prostora u Dubrovniku i Šibeniku vidi: Irena Benyovsky, "Reguliranje gradskih prostora u dalmatinskim gradovima srednjeg vijeka", *Acta Histriae* 7 (1999): 543-564; Danko Zelić, "Gradski statut kao izvor za povijest urbanog razvoja Šibenika", *Rad IPU* 19 (1995): 37-51.

²⁵⁴ ZS, knj. 2, gl. 115, str. 227; knj. 5, naslov 5, gl. 9, str. 473; knj. 5, naslov 5, gl. 10, str. 473-475; knj. 5, naslov 5, gl. 24, str. 487; knj. 5, naslov 5, gl. 27, str. 489. Odredbe o uređenju odnosa među susjednim nekretninama odnose se na izgradnju kišnog kapišta (*stilicidium pluvalle*), naslanjanju te izgradnji zida između dvaju kuća, ZS, knj. 5, naslov 8, gl. 31, str. 493; knj. 5, naslov 8, gl. 32, str. 493; knj. 5, nasl. 8, gl. 33, str. 493-495.

²⁵⁵ Primjerice, prava na nekretnine u slučaju zapljene ili potraživanja, prava na otkup nekretnine i sl. ZS, knj. 2, naslov 6 (gl. 42-50; str. 163-172), naslov 7 (gl. 51-53, str. 173-177), naslov 8 (gl. 54-57, str. 177-181), naslov 19 (gl. 120, str. 229-231). Odredbe su određivale i odnose između dvaju stranaka oko najma, prodaje, diobe i sl. ZS, knj. 3, naslov 16, gl. 63-68, str. 311-315; knj. 2, gl. 104, str. 217; knj. 3, naslov 6, gl. 20, str. 267; knj. 3, nasl. 8, gl. br. 24-30, str. 271-277; nasl. 9, gl. 31-40, str. 277-291; knj. 3, nasl. 15, gl. 58-62, str. 307-311.

²⁵⁶ Primitak nekretnina prodajom, darivanjem ili oporukom bilo je dozvoljeno samo hospitalu sv. Martina i svjetovnim svećenicima, ZS, knj. 3, nasl. 5, gl. 14, str. 259-261; knj. 3, nasl. 18, gl. 89, str. 333-335.

1345. do prosinca 1346. godine. Međutim, nakon poraza Ludovikove vojske pred Zadrom grad se predaje Veneciji, pod čijom vlašću ostaje do 1358. godine.²⁵⁷

S ciljem sprječavanja daljnjih pobuna Zadrana, mletačka vlast donosi niz strožih mjera nakon opsade Zadra 1346. godine.²⁵⁸ U skladu s tim poduzimaju se i određene intervencije unutar gradske jezgre od 1347.-1348. godine, što opisuje i I. Petricioli.²⁵⁹ Mletačko vijeće planira rušenje privatnih kuća s ciljem izgradnje praznog prostora oko kaštela u gradskoj luci. Vlasnicima tih kuća bile su ponuđene u zamjenu konfiscirane nekretnine zadarskih pobunjenika.²⁶⁰ Izgradnja tog prostora te prokopavanje obrambenog jarka oko kaštela²⁶¹ predstavljaju jedini zabilježeni veći urbanistički zahvat unutar gradskog prostora tijekom prve polovice 14. stoljeća.²⁶² Osim radova na kaštelu, mletačke vlasti izdavaju upute i o uništenju porporele, izgradnji dvaju kuća za kaštelane i zgrade za vojnike te naredbe o rušenju dijela gradskih zidina u luci od Kaštela do vrata Klaonice (osim zidina na kopnenoj strani te prema zadarskom kanalu).²⁶³ Tim mjerama Mlečani žele osigurati veću zaštitu svojih ljudi unutar grada u slučaju ponovnih pobuna Zadrana protiv mletačkih vlasti.

Prema I. Petricioliju, pravci gradskih ulica, javni gradski prostori i objekti te fortifikacijski pojas srednjovjekovnog Zadra ostaju uglavnom neizmijenjeni tijekom prve polovice 14. stoljeća. Nadalje, on bilježi prema dokumentima Veliki trg *platea magna*,²⁶⁴

---

²⁵⁷ Navedene događaje opisuje i narativni izvor, nepoznatog zadarskog autora - *Obsidio Iadrensis*, vidi Glavičić et al., *Obsidio*, 2007. O tim događajima vidi i Dane Gruber, "Vojevanje Ljudevita I. u Dalmaciji sa hrvatskim velmožama i sa Mletčani od početka njegova vladanja pa do osamgodišnjega primirja sa Mletčani", *Izviješće Kraljevske velike gimnazije u Požegi koncem školske godine 1887/88.* (1888): 13-83; Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 2 (treće doba: vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301-1526))* (Zagreb: Nakladni zavod MH, 1972), 99-110; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 297-307; Brunelli, *Storia della citta*, 456-479. O vojnim operacijama i strukturi mletačke vojske tijekom navedene opsade vidi i Sandra Begonja, "Srednjovjekovno djelo Obsidio Iadrensis/Opsada Zadra kao povijesni izvor za prikaz vojnopomorske moći Venecije u 14. stoljeću", *Povijesni prilozi* 47 (2014): 81-141.

²⁵⁸ Te mjere su uključivale: veću kontrolu nad posjedovanjem oružja i brodova u gradu te gradskim zalihama hrane, odvođenje zadarskih plemića u zatočeništvo u Veneciju, dovođenje mletačke gradske uprave te niz ekonomskih mjera, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 311-315.

²⁵⁹ Petricioli, *Umjetnička baština*, 18; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 504-506.

²⁶⁰ Listine 3, dok. CLXXVI, str. 113 (1348.-1349). Primjerice: neka Benedikta je imala kuću *ad castellum* kojoj je Mazolo Jakovljević tad učinio uslugu prilikom renovacije nove zamjenske kuće te mu stoga njezin muž Andrija iz zahvalnosti donira dio kuće, SZB 3, str. 35-36, isp. 55 (1349.).

²⁶¹ Listine 2, dok. DCCXXIII, str. 459 (1347.).

²⁶² Ovim mjerama želi se izdvojiti kaštel kao samostalnu arhitektonsku jedinicu radi lakše obrane morskog prilaza gradu.

²⁶³ Vidi bilj. 259. Mlečani šalju i stručnjaka za provedbu planiranih radova na jarku 1347. godine, Listine 2, dok. DCLXXXVI, str. 432; dok. DCCXVI, str. 454-455; dok. DCCXXVII, str. 463; Listine 3, dok. XXX, str. 23; CXV, str. 77.

²⁶⁴ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502. Autor *Obsidio Iadrensis* naziva veliki trg *publicus forum* kao mjesto na kojem su se građanima čitala kraljeva pisma, održavale vjerske svečanosti, podizao kraljevski barjak i vršila javna

gradsku ložu (*logia magna*),²⁶⁵ općinsku dvoranu (Kneževa palača),²⁶⁶ klaonicu (*beccaria*),²⁶⁷ arsenal (*arsenatus, Arsane*),²⁶⁸ te zatvor koji se nalazio u kaštelu (*carcer*).²⁶⁹ I. Petricioli jedino ne bilježi tržnicu (*publicus mercatus ciuitatis*), koju navodi narativni izvor *Obsidio Iadrensis*.²⁷⁰

Pojedini izvori spominju obnovu srušenih kula na gradskim zidinama te pojačavanje glavnih vrata²⁷¹ tijekom rata s Venecijom 1312. godine,²⁷² a o čemu nemamo potvrdu u ostalim dokumentima. Položaj gradskih zidina sa kulama, utvrdama i vratima potvrđuju različiti izvori iz 1340-ih. Detaljno opisujući tijek mletačke opsade grada 1345.-1346.,²⁷³ *Obsidio Iadrensis* navodi kule u južnom uglu grada Babe,²⁷⁴ najvišu kulu sa sjeverozapadne strane kopnenih vrata, veće kule u sjevernom te pet kula u južnom dijelu grada.²⁷⁵ Spominje se i položaj gradskih vrata na sjevernoj, jugozapadnoj te jugoistočnoj strani gradskih zidina.²⁷⁶

---

smaknuća izdajnika, Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 1, cap. 11, 154-155; cap. 18, 170-171; lib 2, cap. 11, 252; cap. 12, 256-257; CD 8, str. 577, isp. 472; SZB 2, str. 110, isp. 39.

²⁶⁵ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502. U dokumentima prve polovice 14. stoljeća navodi se kao mjesto sastavljanja javnih isprava, Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 2, cap. 18, 286; SZB 3, str. 25, isp. 40 (1349.); SZB 4, str. 216, isp. 129.

²⁶⁶ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 503. U djelu *Obsidio Iadrensis* navodi se općinska dvorana (*aula comunis*) kao mjesto sastajanja gradskoga vijeća te velika dvorana komune (*grandis theatrum comunis*), Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 2, cap. 18, 280, 284. Taj podatak odgovara navodu u dokumentu iz 1352. godine, u kojem se spominje da se vijeće zadarske komune sastalo u dvorani (*sala comitatus*) Kneževe palače, Listine 3, dok. CCCXLVI, str. 231. O palači i kućama, koje su koristili za stanovanje knez i njegovi savjetnici, nalazimo nekoliko podataka u dokumentu iz 1313. te u dokumentu iz 1349. godine, Listine 3, dok. CLXXVI, str. 113. Vidi i Petricioli, "Lik Zadra", 168.

²⁶⁷ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502. U dokumentima se često spominje gradski predio *in confinio beccarie*, CD 10, str. 376, isp. 281.

²⁶⁸ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502. Iako nije potvrđena njegova lokacija, prema navodima u pojedinim dokumentima poznato je da se nalazio *in confinio sancte Marie maioris* u sjeveroistočnom dijelu grada. Često se spominje u dokumentima prve polovice 14. stoljeća - predio koji nosi njegovo ime u tom dijelu grada: *...in confinio Grappi siue Arsane...* CD 8, str. 349, isp. 291; *...in contrata Arsane...* SZB 2, str. 186, isp. 242; *...in confinio arsenatus...* SZB 3, str. 78, isp. 112.

²⁶⁹ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 503. "...retinet claves carceris seu Castelli ...", ZS, knj. 1, gl. 17, str. 117.

²⁷⁰ U djelu *Obsidio* navodi se kao mjesto okupljanja nezadovoljnoga puka u buni protiv plemića, Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 2, cap. 11, 254.

²⁷¹ Bianchi, *Fasti*, 39.

²⁷² Vidi str. 40, bilj. 249.

²⁷³ O izvorima koji bilježe podatke o opsadi vidi str. 42, bilj. 257.

²⁷⁴ Spominje se gradska kula *turris Iadre* te još dvije manje kule *in angulo ad Babbas*, Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 2, cap. 4, 214, 222-223.

²⁷⁵ "...turri locate ex plaga quirinali ianue magistre...", *Isto*, lib. I, cap. 16, 164-165. Utvrđeno je postojanje te kule, vidi Petricioli, "Novi rezultati", 188. Zatim: "...ex turribus maioribus sitis ex boreali...", Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 2, cap. 12, 258. "...quinque turrium Iadre fundatarum ex austro..", *Isto*, lib. I, cap. 24, 198.

²⁷⁶ Vrata sv. Dimitrija, sv. Marije i mala vrata na sjevernoj strani, Poljska vrata (*ianua Campi*) na jugozapadnoj i glavna kopnena vrata (*ianua magistra*) na jugoistočnoj strani grada, Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 2, cap. 4, 216, 218, 220; lib. 1, cap. 16, 164-165. Poljska vrata, *ianua Campi*, nismo mogli identificirati u ostalim izvorima iz tog razdoblja. Autori izdanja *Opsade Zadra* pretpostavljaju da je riječ o malim vratima Pusterula, *Isto*, bilj. 134,

Tijekom prve polovice 14. stoljeća izvori bilježe mletački kaštel na sjevernoj strani grada (*magnus castrum, castrum*),²⁷⁷ čiju obnovu smo već prethodno spomenuli. Osim kaštela Mlečani obnavljaju i utvrdu (*castellum*) u južnom dijelu grada.²⁷⁸ Obnovom i dodatnim utvrđivanjem postojećih gradskih utvrda cilj je bio uspostaviti potpunu kontrolu nad kopnenim i morskim prilazima Zadru.

Uz iste sakralne objekte koji se navode u 13. stoljeću, I. Petricioli navodi i dvije nove crkve unutar gradskog prostora – crkva sv. Jurja (*s. Georgius*) i sv. Luke (*s. Luca*) na području Poljane. Navedene crkve bilježe se i u notarskim dokumentima iz tog razdoblja.²⁷⁹ I. Petricioli navodi i podatak iz 1302. godine o hospitalu sv. Bernardina koji se nalazio nasuprot jugozapadnom zidu crkve sv. Marije benediktinki,²⁸⁰ ali o njemu ne postoje zapisi u ostalim izvorima.

O stambenoj arhitekturi u 14. stoljeću postoji puno arhivskih podataka koji nisu obrađeni u potpunosti.²⁸¹ I. Petricioli bilježi tipologiju i materijal pojedinih stambenih i gospodarskih objekata 14. stoljeća, za koje tvrdi da se ne razlikuju od romaničkih kuća u 13. stoljeću.²⁸² Te iste nekretnine pronašli smo zabilježene i u većem broju notarskih dokumenata, zabilježenih u našoj bazi podataka za 14. stoljeće. Primjerice, bilježe se kamene (*domus/palatium/hospitium*),²⁸³ drvene (*assidea/de lignamine*)²⁸⁴ ili djelomično drvene kuće

---

312. Međutim, s obzirom da vrata nose naziv po predjelu *Campus* možemo pretpostaviti da se najvjerojatnije misli na vrata *Porta Angeli* koja se nalaze bliže tom lokalitetu.

²⁷⁷ "...in campo magni castris, quod Venetorum vocatur castrum.", *Isto*, lib. I, cap. 10, 152-153; lib. 2, cap. 4, 216-217. I u notarskim dokumentima prve polovice 14. stoljeća kaštel se spominje kao *castrum*, SZB 3, str. 25, isp. 40; SZB 3, str. 45, isp. 68; Petricioli, *Umjetnička baština*, 55.

²⁷⁸ U dokumentu se za obje utvrde bilježi naziv *fortilitia*, Listine 2, dok. DCLXXIV, str. 424. Utvrda u južnom uglu grada naziva se *castellum* u dokumentima 1340-ih, CD 11, str. 109, isp. 82; CD 10, str. 618, isp. 436; SZB 4, str. 500, isp. 322; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 284; Petricioli, *Umjetnička baština*, 56.

²⁷⁹ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 504; Petricioli, "Lik Zadra", 154; CD 10, str. 100, isp. 60; CD 11, str. 286, isp. 218; SZB 3, str. 56, isp. 83.

²⁸⁰ Petricioli, "Lik Zadra", 168.

²⁸¹ U hrvatskoj historiografiji postoji tek jedna studija o notarskim dokumentima kao povijesnim izvorima u kojima je moguće pronaći podatke o stambenoj arhitekturi dalmatinskih gradova Splita, Šibenika, Trogira, Zadra i Dubrovnika u 13. stoljeću, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 7-39. O značajkama stambene arhitekture u Splitu i Trogiru vidi i Fisković, "Romaničke kuće", 129-178. Osim pregleda ostataka romaničke stambene arhitekture (I. Petricioli) te kuća i palača u posjedu zadarskoga plemstva (G. Sabalich), u našoj historiografiji ne postoji nijedna studija o stambenoj arhitekturi 14. stoljeća u Zadru. Moramo napomenuti da, iako su za potrebe izrade ovog doktorskog rada prikupljeni i stavljani u bazu podaci o nekretninama u posjedu plemstva i za prvu polovicu 14. stoljeća, oni nisu analizirani. Rezultati tih istraživanja će se djelomično iskoristiti tijekom izrade poglavlja o rekonstrukciji nekretnina od 1358. do 1382. godine.

²⁸² I. Petricioli bilježi općenito izgradnju kamenih i mješovitih kuća koje su imale unutrašnja dvorišta, balkone, cisterne a gradili su se i vrtovi. Također, spominje i pojedine dućane, krušne peći i mlinove uz jugozapadni gradski zid, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502-503.

²⁸³ CD Supp. 2, str. 301, isp. 211; CD 10, str. 376, isp. 281, str. 553, isp. 388; SZB 3, str. 172, isp. 254.

²⁸⁴ SZB 3, str. 56, isp. 83; SZB 2, str. 26, isp. 54.

(*partim murata/partim de lignamine*)²⁸⁵ sa unutarnjim dvorištima, balatorijima, cisternama, balkonima te kućnim perivojima (*zardinus*).²⁸⁶ Kuće su često imale i gospodarske objekte – krušne peći (*furnus*) ili mlinove za masline (*molendinus*).²⁸⁷ Romaničke kuće i palače u posjedu gradskoga plemstva često su bile pregrađivane ili povezivane u veće arhitektonske cjeline.²⁸⁸

Iako postoje brojni podaci o smještaju tih nekretnina unutar gradskog prostora, u dosadašnjim historiografskim i povijesno-umjetničkim radovima nije napravljena njihova detaljnija studija. U radovima Z. Nikolić Jakus i I. Benyovsky Latin, bilježe se analize o smještaju²⁸⁹ te okupljanju nekretnina pojedinih plemićkih obitelji²⁹⁰ unutar grada na temelju arhivskih podataka iz prve polovice 14. stoljeća. Na temelju svojih istraživanja o smještaju zadarskoga plemstva u 13. i 14. stoljeću, Z. Nikolić Jakus zaključuje da i u Zadru, kao i u ostatku dalmatinskih gradova, najvjerojatnije nema prostornog izdvajanja plemstva unutar grada, odnosno da postoji raspršenost njihovih nekretnina po cijeloj gradskoj površini. U skladu s tim, pretpostavlja da je prostorni raspored zadarskih plemićkih obitelji povezan sa "tribunskim obiteljima" koje su upravljale različitim dijelovima grada tijekom ranosrednjovjekovnog razdoblja.²⁹¹

---

²⁸⁵ CD 10, str. 89, isp. 52; Leljak, MCI 1, str. 85, isp. 10.

²⁸⁶ Kuće su imale jednostavan tlocrt bez trijemova te su često odijeljene jedna od druge prolazima *andronama*, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502; Petricioli, "Lik Zadra", 155.

²⁸⁷ CD Supp. 2, str. 315, isp. 227; Leljak, MCI 1, str. 152, isp. 16; CD 12, str. 521, isp. 401; SZB 5, str. 263, isp. 174.

²⁸⁸ Vidi na primjeru razvoja kuće Cessamis na Velikom trgu te palače Grisogono –Vovo, Vežić, "*Platea civitatis*", 340-342; Vežić, "Obnova palače Grisogono", 47-55.

²⁸⁹ Nadovezujući se na istraživanja o socijalnoj topografiji plemstva u 13. i 14. stoljeću, Z. Nikolić Jakus bilježi lokaciju kuće Lompre de Soppe i Vita de Sgagno u predjelu sv. Marije Velike uz gradski zid. Spominje i *hospicium* Danijela de Zanzavatis kojeg je dao u zalog Mihaelu de Varicassis u predjelu Grappi (sjeveroistočni dio grada) te kuće obitelji Qualis u predjelu sv. Platona u istočnom uglu grada, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 224-225 (bilj. 927); vidi i SZB 2, str. 129, isp. 86 (1317.); CD 8, str. 268-71, isp. 225 (1310.); SZB 2, str. 116, isp. 53 (1317.).

²⁹⁰ I. Benyovsky Latin opisuje primjere okupljanja obiteljskih nekretnina u vlasništvu Varicassis u četvrti sv. Lovre. Madije de Varicassis kupuje parcelu od Vita pok. Jakova Zadulinisa u četvrti sv. Lovre 1317. godine - istočno su bili potomci pok. Stane de Varicassis, sjeverno također, a južno parcela Vita de Zadulinis, vidi Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva", 53. Z. Nikolić Jakus spominje primjer braće Ivana i Marina de Qualis koji diobom dobivaju kuće povezane dvorištem a koje su graničile sa kućom djeda Demetrija, Nikolić Jakus, "The Formation", 226 – vidi primjere i u dokumentima CD 6, str. 339-41, isp. 830 (1310.); CD 8, str. 268-71, isp. 225.

²⁹¹ Nikolić Jakus, "The Formation", 223-225, 227.

2.2. RAZVOJ GRADSKOGA PLEMSTVA DO VLADAVINE LUDOVIKA I. ANŽUVINCA

U svrhu istraživanja zadane teme doktorskog rada, bilo je nužno ukratko istražiti i razvoj zadarskoga gradskoga plemstva u razdoblju od ranog srednjeg vijeka do vladavine Ludovika I. Anžuvinca. S obzirom da se najvažnije obitelji zadarskoga gradskoga plemstva pojavljuju i tijekom anžuvinskog razdoblja, smatrali smo da je bilo potrebno utvrditi glavne značajke njihovog nastanka i razvoja u navedenom razdoblju. Osim njihovog podrijetla te razvoja njihove obiteljske strukture, pokušali smo ukratko odrediti i njihovu političku, društvenu i ekonomsku ulogu u razvoju zadarskog društva.

Povijest zadarskoga gradskoga plemstva kao gradske elite, a koja predstavlja društveni sloj politički najmoćnijih i najutjecajnijih ljudi u komuni, obrađena je i unutar hrvatske historiografije. Međutim, kako smo već ranije istaknuli, u dosadašnjim istraživanjima ne postoji nijedna zasebna studija o genealogiji i cjelokupnoj povijesti zadarskoga plemstva.²⁹² Tema zadarskog gradskog plemstva obrađena je najvećim dijelom u sklopu novijih studija o povijesti srednjovjekovnog Zadra²⁹³ te studija o povijesti dalmatinskog plemstva.²⁹⁴ Također, objavljeni su i radovi koji istražuju pojedine plemićke obitelji ili njihove članove,²⁹⁵ te radovi o podrijetlu i grbovima zadarskih plemićkih obitelji.²⁹⁶ Detaljnija istraživanja o nastanku i razvoju zadarskoga gradskoga plemstva (s naglaskom na obiteljsku strukturu i rodbinske veze) u razdoblju ranog srednjeg vijeka te u razdoblju od 12. - 14. stoljeća, nalaze se u radovima Z. Nikolić Jakus.²⁹⁷

---

²⁹² Vidi bilj. 16, str. 5.

²⁹³ Osvrt na starije autore koji su pisali o dalmatinskom gradskom plemstvu, uključujući i zadarskom, vidi kod Dokoza, "Problematika proučavanja", 28; o Marenu Mihajloviću Frejdenbergu vidi kod Nikolić Jakus, "The Formation", 9, bilj. 29; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 81-86, 93, 103-104, 106, 154-156, 166-169, 187-188, 191, 194-195, 205-206, 215-220, 222-235, 307-313, 326-328, 334-335, 344-346, 378, 381-383, 423-431, 439-440; Raukar, *Zadar*, 52-60; Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", 183.

²⁹⁴ Budak, "Urban elites", 181-199; Karbić, "Odnosi gradskoga", 43-60; Dokoza, "Problematika proučavanja", 25-41; Nikolić, *Rodaci*; Nikolić Jakus, "Obitelj dalmatinskog", 59-88; Nikolić Jakus, "The Formation"; Nikolić, "Madijevci", 1-24.

²⁹⁵ Vidi bilj. 24-28, str. 6; Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 1-19.

²⁹⁶ Na osnovu lingvističke analize osobnih imena pojedinih plemića i plemkinja, V. Jakić Cestarić piše o etničkoj slici zadarskoga gradskoga plemstva u srednjovjekovnom Zadru, vidi bilj. 30, str. 6; Jelena Kolumbić, "Grbovi zadarskih plemićkih obitelji", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 47 (2005): 27-98.

²⁹⁷ Z. Nikolić Jakus istražuje proces formiranja pojedinih obitelji zadarskoga gradskoga plemstva, njihovu obiteljsku strukturu, rodbinske veze, način nasljeđivanja te funkcioniranje bračne zajednice i kućanstva. U skladu s tim, autorica istražuje političke i društvene veze gradskoga plemstva sa ostalim društvenim skupinama te svjetovnim i crkvenim vlastima. Vidi najvažnije radove, str. 6, bilj. 20, 22-23.

Izvori za proučavanje zadarskoga gradskoga plemstva su raznovrsnog karaktera, posebice za proučavanje razvoja gradske elite u ranom srednjem vijeku. Riječ je o maloj količini diplomatskog materijala (isprave o mirovnim ugovorima i savezima među gradovima, odluke mletačkog vijeća, privatno-pravne isprave, bizantski izvori i sl.) te ispravama o donacijama samostanima (kartular ženskog benediktinskog samostana sv. Marije).²⁹⁸ Pojava većeg broja notarskih dokumenata u Zadru, u razdoblju od 1280-ih, omogućila je sustavnije istraživanje zadarskoga gradskoga plemstva u razvijenom srednjem vijeku. Unutar sačuvanih notarskih sveščića, nalaze se raznovrsni dokumenti kao, primjerice, oporuke, isprave o diobi obiteljske imovine, kupoprodajne isprave, ugovori o mirazu i sl., koji predstavljaju bogat izvor podataka o pripadnicima zadarskih plemićkih obitelji u razdoblju od 13.-15. stoljeća.²⁹⁹ Podaci o gradskom plemstvu mogu se pronaći i u sudskim spisima *Curie maior ciuiliium*,³⁰⁰ normativnim³⁰¹ i narativnim izvorima³⁰² te u sačuvanom popisu plemića iz 1283. godine.³⁰³ Navedeni izvori sadrže velik broj podataka o političkoj i društvenoj ulozi gradskoga plemstva u srednjovjekovnom Zadru, genealogiji pojedinih obitelji te o ulozi gradskoga plemstva u načinu upravljanja gradom i njihovom odnosu naspram ostalih društvenih grupa unutar grada.

Gradsko plemstvo definira se prema Serđu Dokoza kao društveni sloj najbogatijih i najutjecajnijih ljudi unutar gradske zajednice koji su nosili plemićke naslove te koji su, obnašajući najvažnije političke i društvene funkcije unutar gradske zajednice, bili najzaslužniji za nastanak i razvoj srednjovjekovne komune.³⁰⁴ Kako navodi Z. Nikolić Jakus, u izvorima ranog srednjeg vijeka od 10. – 12. stoljeća, koristilo se nekoliko različitih termina³⁰⁵ za pripadnike gradskoga plemstva: *nobiles*,³⁰⁶ *maiores*,³⁰⁷ *boni homines*,³⁰⁸

---

²⁹⁸ Više o navedenim izvorima vidi kod Nikolić Jakus, "The Formation", 5 (bilj. 13. i 14.), 7; Nikolić, *Rodaci*, 203-206.

²⁹⁹ O notarskim spisima vidi *Izvori i literatura* (uvodno poglavlje), str. 9-11. Usp. i Nikolić Jakus, "The Formation", 5-6 te bilj. 15.

³⁰⁰ O tome detaljnije vidi pod *Izvori i literatura* u uvodnom poglavlju ovog rada, str. 11-12.

³⁰¹ Vidi bilj. 61, str. 12.

³⁰² Vidi bilj. 62, str. 12.

³⁰³ Vidi bilj. 19, str. 5.

³⁰⁴ Dokoza, "Problematika proučavanja", 25; Nikolić, *Rodaci*, 10.

³⁰⁵ Vidi kod Nikolić Jakus, "The Formation", 14 (i bilj. 38-41); Nikolić, *Rodaci*, 10.

³⁰⁶ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 83. Izraz *nobiles* koristi se u zadarskim ispravama još od 10. stoljeća za članove gradske uprave, Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 108. Z. Nikolić Jakus također navodi da je taj termin označavao i nositelje službenih funkcija u bizantskoj Italiji, vidi Nikolić, *Rodaci*, 10, bilj. 4.

³⁰⁷ U prijevodu je označavao veći, stariji, ugledniji, Nikolić, *Rodaci*, 10. Podjela na *maiores/minores* odražava razlike u materijalnom bogatstvu te je odraz društvenog položaja s obzirom na mogućnost plaćanja poreza, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 84; Tomislav Raukar, "Društveni obzori srednjovjekovnog Zadra (u povodu 500.

magnates, proceres.³⁰⁹ Tijekom ranog srednjeg vijeka članovi tih najutjecajnijih i najbogatijih obitelji u Zadru, koji se počinju izdvajati od drugih društvenih skupina svojim materijalnim bogatstvom i političkim položajima, pripadali su društvenoj ali ne (još) i pravno definiranoj staleškoj skupini, kako ističe Z. Nikolić Jakus.³¹⁰ U skladu s tim, unutar hrvatske historiografije javlja se više naziva za gradsko plemstvo u ranom srednjem vijeku: "protopatricijat/patricijat"³¹¹ te "gradska elita/gradsko plemstvo". S obzirom da se i u izvorima tog vremena pripadnici gradske elite nazivaju *nobiles*, kako to primjećuje i Z. Nikolić Jakus,³¹² i mi ćemo se koristiti tim nazivom u ovom radu.

Prilikom identificiranja pripadnika gradskoga plemstva unutar izvora ranosrednjovjekovnog Zadra javlja se niz problema. Prema mišljenju Nade Klaić, zbog malobrojnosti dostupnih izvora gotovo je nemoguće utvrditi tijek društvenog raslojavanja unutar zadarskog društva u ranosrednjovjekovnom razdoblju,³¹³ što bitno otežava identifikaciju pripadnika tadašnjeg gradskoga plemstva. Osim malobrojnih izvora drugi problem u njihovoj identifikaciji predstavlja i odsutnost obiteljskog prezimena u dokumentima, prema kojem bi bilo moguće donekle odrediti broj najutjecajnijih obitelji u gradskoj zajednici te pratiti njihov razvoj/nestanak u kasnijem srednjovjekovnom razdoblju.³¹⁴ Naposljetku, važno je napomenuti da, s obzirom na otvorenost društvenih

---

obljetnice zadarskoga visokoga školstva)", *Croatica Christiana periodica* 19 (1995), br. 35: 154; Dokoza, "Problematika proučavanja", 30.

³⁰⁸ Nikolić, *Rodaci*, 10. Taj se naziv se koristio i u tadašnjoj Europi te se često poistovjećivao sa *sapientes, meliores, prestantiores, nobiles, honores*. Javlja se u različitim dokumentima – od bizantskih, vizigotskih te merovinških isprava. Isti termin pojavljuje se u kasnijim zadarskim notarskim dokumentima kao oznaka za arbitražne suce. Više o tome vidi Dokoza, "Problematika proučavanja", 32-33 (vidi i bilj. 42).

³⁰⁹ U prijevodu velikaši, prvaci, plemići, Nikolić, *Rodaci*, 10; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 93.

³¹⁰ Nikolić, "Madijevci", 2. Ovisno o materijalnom i društvenom položaju, pristup gradskoj eliti kao društvenoj skupini, bio je još uvijek slobodan tijekom ranosrednjovjekovnog razdoblja, Nikolić, *Rodaci*, 11. Gradsko plemstvo postaje zasebna staleška grupa zatvaranjem u Veliko vijeće, čime je bio onemogućen pristup neplemićima, Dokoza, "Problematika proučavanja", 26; Budak, "Urban elites", 187.

³¹¹ Termin "protopatricijat" predložio je N. Budak te je njime označavao pripadnike gradskoga plemstva kao društvene skupine u razdoblju od 10. - 13. stoljeća. Budak koristi i termin "patricijat" za pripadnike gradskoga plemstva od 13. stoljeća, kad se jasnije počinju definirati pojedine plemićke obitelji u tadašnjim izvorima. Međutim, N. Klaić i T. Raukar koriste termin "patricijat" čak i za pripadnike gradskoga plemstva u ranom srednjem vijeku, Budak, "Urban elites", 184, bilj. 2; Budak, *Prva stoljeća*, 153; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 82; Raukar, *Zadar*, 53. S. Dokoza napominje da treba jasnije definirati vremensku granicu između te dvije faze u razvoju gradskoga plemstva. Dokoza, "Problematika proučavanja", 26.

³¹² Termin "gradsko plemstvo" u svojim radovima koriste S. Dokoza i Z. Nikolić Jakus, Dokoza, "Problematika proučavanja", 27. Iako Z. Nikolić Jakus smatra da bi termin "gradska elita" bolje odgovarao za opis gradskoga plemstva u ranom srednjem vijeku, ona nastavlja koristiti termin "gradsko plemstvo" u svojim radovima, s obrazloženjem da se taj termin koristi za pripadnike plemstva i u samim izvorima 11. stoljeća, Nikolić Jakus, "The Formation", 14-15; Nikolić, "Madijevci", 2.

³¹³ Više o društvenoj strukturi Zadra u ranom srednjem vijeku vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 80-86.

³¹⁴ Usp. Dokoza, "Problematika proučavanja", 32; Nikolić Jakus, "The Formation", 13-14.

skupina tijekom ranog srednjeg vijeka, dio službeničkih i crkvenih funkcija u gradu ne obavljaju samo plemići³¹⁵ i stoga navedene dužnosti ne možemo povezivati samo i isključivo uz pripadnike gradskoga plemstva. Stoga, određena pitanja vezana za podrijetlo određenih plemićkih obitelji, pogotovo u ranijim razdobljima srednjega vijeka, ostaju i dalje otvorenima za znanstvenu diskusiju.

Prema rezultatima provedenih istraživanja V. Jakić Cestarić i Z. Nikolić Jakus o obrascu nasljeđivanja osobnih imena³¹⁶ te kognatskom modelu obiteljskih veza unutar pojedinih obitelji (Z. Nikolić Jakus),³¹⁷ došlo se do određenih saznanja o podrijetlu i strukturi nekih od najutjecajnijih obitelji tijekom ranosrednjovjekovnog razdoblja. Moramo napomenuti da se prva prezimena kod gradskih plemića u Zadru javljaju tek u 12. stoljeću i da je u većini slučajeva nemoguće povezati te obitelji sa njihovim mogućim prethodnicima iz ranijih razdoblja.³¹⁸ Primjenom obrasca nasljeđivanja osobnog imena u sljedećih nekoliko generacija, utvrđeni su potomci (12. stoljeće) članova gradske elite iz druge polovice 11. stoljeća. Riječ je o obitelji nadbiskupa Lampredija (1154.-1178.) kao potomcima dvaju posljednjih zadarskih priora Lampredija i Vitače te plemiću Martinu Lipi, potomku Petra Lipe i sina mu Dobronje.³¹⁹ Istraživanja Z. Nikolić Jakus uspjela su dokazati obrazac nasljeđivanja osobnih imena isključivo unutar nekoliko obitelji u ranosrednjovjekovnom razdoblju – obitelji

---

³¹⁵ Dokoza, "Problematika proučavanja", 32

³¹⁶ Obrazac nasljeđivanja imena u zadarskim obiteljima 10.-13. stoljeća, na temelju lingvističke analize osobnih imena, temeljito su istražile, prema izvorima iz tog razdoblja, V. Jakić Cestarić te Z. Nikolić Jakus, Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 99-167; Nikolić, *Rodaci*, 34-38, 39-45. V. Jakić Cestarić je utvrdila način nasljeđivanja imena - prvi sin dobiva ime djeda po ocu, mlađi po majčinom ocu a ostali sinovi po stričevima i ujacima, Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 154. Z. Nikolić Jakus je utvrdila da se sistem nasljeđivanja imena prema djedovima te prema stričevima i ujacima koristio paralelno tijekom 11. stoljeća, što ukazuje na određene promjene unutar obiteljske strukture, Nikolić, *Rodaci*, 45; Nikolić Jakus, "The Formation", 200. Ista imena se često ponavljaju u više generacija iste obitelji, te se uvijek isticalo ime oca, što je bio slučaj i u tadašnjim europskim gradovima, posebice talijanskim, Jacques Heers, *Family clans in the Middle Ages: A Study of Political and Social Structures in Urban Areas (Europe in the Middle Ages)*, prev. Barry Herbert (Amsterdam; New York; Oxford: North-Holland Publishing Company, 1977), 54. Sistem nasljeđivanja imena bilo je korišteno kod Franaka i u Bizantu, Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", bilj. 74, str. 153.

³¹⁷ Modele obiteljskih veza u ranom i razvijenom srednjem vijeku istraživala je Z. Nikolić Jakus. Prema njezinim istraživanjima u ranosrednjovjekovnoj obitelji prevladava kognatski model, prema kojem se nasljeđivanje provodilo preko muške i ženske linije (ponekad su se više gledale ženske linije, ovisno o važnosti pretka s majčine strane). Cilj kognatske obitelji bilo je povećanje članova određene obitelji ili roda, što bi osiguralo i njegovo preživljavanje tijekom kasnijih razdoblja. Od razdoblja 11. stoljeća taj se model postupno kreće prema agnatskom modelu, Nikolić, "Madijevci", 7; Nikolić, *Rodaci*, 33-34. Vidi više i Herlihy, *Medieval*, 82-83.

³¹⁸ Dokoza, "Problematika proučavanja", 35; Nikolić Jakus, "The Formation", 27.

³¹⁹ Vezu između posljednjih zadarskih priora iz druge polovice 11. te početka 12. stoljeća sa potomcima u 12. pa čak i u 13. i 14. stoljeću utvrdila je Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 156-157. Dalje vidi Nikolić, *Rodaci*, 82-84; Nikolić Jakus, "The Formation", 194-195; Nikolić, "Madijevci", 6.

priora Andrije,³²⁰ Madijevaca i obitelji suca Madija Sege.³²¹ Lingvistička analiza osobnih imena zadarskoga plemstva u razdoblju od 10.-13. stoljeća otkriva proces kroatizacije³²² postojećih plemićkih obitelji. S obzirom da je Zadar uspio, osim svog prostornog, sačuvati i svoj društveni kontinuitet, na prijelazu iz kasne antike u rani srednji vijek,³²³ logično je pretpostaviti da članovi zadarskoga gradskoga plemstva vuku svoje podrijetlo djelomično i od romanskoga plemstva.³²⁴ Na to ukazuje i prisustvo romanskih imena među članovima najvažnijih obitelji tijekom 10. stoljeća. Međutim, rezultati istraživanja V. Jakić Cestarić pokazali su da unutar tih istih uglednih obitelji, osim romansko-kršćanskih, postoje i hrvatska imena, a koja ulaze u te obitelji, najvjerojatnije ženidbenim vezama sa Hrvatima iz zadarskog zaleđa već od 10. stoljeća.³²⁵ Udio hrvatskih osobnih imena, u odnosu na romanska imena, postaje sve veći do razdoblja 12. stoljeća.³²⁶ Rezultati ovih istraživanja opovrgnuli su tumačenja povjesničara starije, uglavnom iredentističke historiografije, a koja je tvrdila da je gradsko plemstvo bilo isključivo romansko dok su donji slojevi gradskog stanovništva pripadali slavenskom etničkom sloju.³²⁷

Zbog malobrojnosti izvora iz ranog srednjeg vijeka, nije bilo moguće utvrditi točan broj obitelji koje su pripadale krugu tadašnje gradske elite.³²⁸ Jedina obitelj, čija je genealogija dobro istražena na temelju dostupnih povijesnih izvora,³²⁹ bila je obitelj Madijevaca koja je u historiografiji dobila ime po prvom poznatom članu – prioru Madiju. Riječ je o najutjecajnijoj zadarskoj obitelji koja je držala važne političke i crkvene položaje u

---

³²⁰ Istraživanje je provedeno na temelju oporuke priora Andrije iz 918. godine, u kojoj se navode članovi obitelji iz triju generacija. Njegove potomke se ne može pratiti dalje od 986. godine - tad se spominju posljednji put kao njegovi nasljednici, Nikolić, *Rodaci*, 39-41; *ista*, "Madijevci", 6.

³²¹ Z. Nikolić Jakus je istraživala sistem nasljeđivanja kod obitelji Madijevaca – od prvog poznatog člana obitelji Madija, zabilježenog 986. godine, do zadnjeg zabilježenog Drage II., koji se spominje zajedno sa sinom 1095. godine, Nikolić, "Madijevci", 7-8; Nikolić, *Rodaci* (Madijevci 22-23; 27, 41-43). Obitelj suca Madija Sege može se pratiti putem imena od 1070-ih, od stanovitog Petrica (Petrizo), *ista*, *Rodaci*, 43-44.

³²² Više o procesu slavizacije stanovništva Zadra te odnosu prema hrvatskoj državi u zaleđu Zadra vidi Raukar, "Društveni obzori", 154; Budak, "Urban elites", 190.

³²³ Raukar, "Društveni obzori", 153.

³²⁴ Dokoza, "Problematika proučavanja", 27; slično i Budak, *Prva stoljeća*, 153; Budak, "Urban elites", 189.

³²⁵ U obitelji priora Andrije u 10. stoljeću mogu se uočiti i hrvatska imena kod nekih ženskih članova obitelji - antroponimi potvrđuju ulazak žene Hrvatice, udajom, u tu staru gradsku romansku obitelj. To je utvrđeno i za obitelj priora Madija te u ostalim zadarskim obiteljima 11. i 12. stoljeća, vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 114-116, 136, 144-145, 163; Dokoza, "Problematika proučavanja", 28-29.

³²⁶ Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 144-150. Postoji velik udio osobnih hrvatskih ženskih imena među zadarskim plemstvom od kraja 11. stoljeća. Više vidi Jakić Cestarić, "Ženska osobna", 291-337.

³²⁷ O tome vidi više Dokoza, "Problematika proučavanja", 28.

³²⁸ Kod pojedinih imena, koja se pojavljuju unutar izvora, nije bilo moguće točno odrediti njihovu pripadnost nekom određenom rodu ili čak društvenoj skupini, Dokoza, "Problematika proučavanja", 34.

³²⁹ Genealoško stablo obitelji Madijevaca, koju su napravili povjesničari Velerije de Ponte u 17. te Ferdo Šišić u 19. stoljeću, uz objašnjenje Jakić Cestarić vidi u "Etnički odnosi", 119-120.

gradskoj vlasti u razdoblju od kraja 10. do kraja 11. stoljeća a koju je temeljito istražila Z. Nikolić Jakus.³³⁰ Nakon kraja 11. stoljeća, članove ove obitelji ne nalazimo zabilježene u izvorima, što ukazuje ili na nedostatak ključnih izvora ili na mogućnost da su se članovi te obitelji počeli pozivati na nekog drugog bliskog rođaka,³³¹ što odgovara opisu kognatskog modela shvaćanja obiteljskih veza. Zabilježena povijest te obitelji svjedoči kao primjer političke i društvene uloge gradskoga plemstva u tom razdoblju, kao i primjer za istraživanje obiteljske strukture. Osim Madijevaca djelomično se mogu pratiti do kraja 11. stoljeća i članovi obitelji suca Madija Sege te obitelj Dobroslava, sina Petra Dobrina, muža opatice Većenege, kćeri opatice Cike iz druge sredine 11. stoljeća.³³²

Razvoj tih zadarskih obitelji tijekom navedenog razdoblja najbolje se može pratiti kroz njihovu političku, društvenu te ekonomsku ulogu na kojoj te obitelji izgrađuju svoju materijalnu podlogu unutar gradske zajednice. U razdoblju 9. stoljeća, prije pojave Madijevaca, Zadar dolazi pod vlast Bizanta koja traje neprekidno sve do 12. stoljeća. Tijekom 9. stoljeća Zadar postaje središtem bizantske arhontije, odnosno teme Dalmacije na čelu sa strategom/priorom kao glavnim upraviteljem grada.³³³ Prvi zabilježeni podaci o gradskim administrativnim funkcijama - prior, sudac (*iudex*), tribun (*tribunus*) - javljaju se od 9. stoljeća; riječ je, većinom, o titulama nastalim procesom militarizacije gradskog društva za vrijeme učvršćivanja bizantske vlasti od 6. do 9. stoljeća.³³⁴ Prema analizi imena zadarskih priora, u razdoblju od kraja 10. do kraja 11. stoljeća Z. Nikolić Jakus,³³⁵ vidljivo je da tijekom kraja 10. i prve polovice 11. stoljeća tu funkciju obnašaju većinom Madijevci. Upravo za vrijeme Madija II. (999.) i njegovog sina Grgura, također zadarskog priora 1030-ih, Madijevci

---

³³⁰ Vidi bilj. 20, 21; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 83.

³³¹ Usp. Nikolić, "Madijevci", 10.

³³² Nekoliko članova obitelji suca Madija Sege zabilježeno je u osnivačkoj ispravi samostana sv. Marije 1066. godine (*domna Bona filia Madii Sege, filia sua Marichina te Petrizo filius Trunzanni, nepote Sege*), Nikolić, *Rodaci*, 22-23, 27, 43-44, 82; Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 119, 125, 156.

³³³ Više o političkim događajima u tom razdoblju vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 72-80, 86-94; Nikolić, *Rodaci*, 13-14, 122-139.

³³⁴ Nastanak titule priora se povezuje s titulom gradskog vojnog zapovjednika tijekom bizantske vladavine. S obzirom da je Zadar bio i središte provincije Dalmacije, uz navedenu titulu često su se dodavali i drugi bizantski naslovi u razdoblju od 9.-12. stoljeća – prokonzula, stratega, katepana, protospatara, arhonta ili toparha. Titula tribuna prethodno je bila vojna funkcija te se odnosila na vojne zapovjednike pojedinih gradskih četvrti, Nikolić Jakus, "The Formation", 24; Nikolić, "Madijevci", 3; Nikolić, *Rodaci*, 10, 123-128, 133, 135-139, 173-174; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 66-67, 79-80; Lujo Margetić, "Povezanost strukture", 29-32, 34; Beuc, "Statut", 506-507.

³³⁵ Prvi poznati zadarski prior bio je Madije I. (oko 986.), zatim Madije II. (unuk/nećak Madija I., prva polovica 11. stoljeća), njegov sin Grgur 1030-ih (brat Dobronja, arhont i toparh) te Drago II. (druga polovica 11. stoljeća), koji je obnašao tu dužnost čak tri puta, Nikolić, "Madijevci", 3-5.

imaju najveću političku moć unutar grada.³³⁶ Prema pojedinim ispravama, postoje i indicije o mogućim obiteljskim vezama Madijevaca sa kraljevskom kućom Trpimirovića.³³⁷ Međutim, iako su bili međusobno povezani ženidbenim ili obiteljskim vezama, nema dovoljno podataka koji bi potvrđivali utjecaj tih veza na dobivanje političkih položaja Madijevaca u Zadru. Općenito o vezama između članova zadarske gradske elite i hrvatskih kraljeva ne postoji puno podataka u izvorima, iako je poznato (prema tim istim izvorima) da su se hrvatski kraljevi miješali u politiku dalmatinskih gradova te obilno darivali gradske samostane.³³⁸

Prema mišljenju Z. Nikolić Jakus i V. Cestarić Jakić, Madijevci te pripadnici ostalih zadarskih uglednih obitelji bili su povezani i sa pojedinim hrvatskim velikaškim obiteljima,³³⁹ o čemu svjedoči prisustvo hrvatskih imena među njihovim obiteljskim članovima.³⁴⁰ O vezama između mletačkoga i zadarskoga plemstva ne postoji puno podataka, iako je tijekom 11. stoljeća Venecija sve češće prisutna na istočnojadranskoj obali.³⁴¹ Prema mišljenju Z. Nikolić Jakus, koja analizira imena pojedinih priora u razdoblju druge polovice 11. stoljeća,³⁴² polako dolazi do slabljenja političke prevlasti Madijevaca nakon 1030-ih.³⁴³ Prema tim podacima, vidljivo je da, iako je titula priora bila izborna, članovi Madijevaca i ostalih obitelji

---

³³⁶ *Isto*, 4.

³³⁷ Iako se smatra da je rođak (*cognatus*) kralja Petra Krešimira III. bio Madije II. i njegov sin Dobronja, njihova veza nije sasvim razjašnjena unutar postojeće historiografije. Također, postoje i određene teze po kojima su obitelji Madijevaca pripadale i majka Krešimira III. (supruga Stjepana Držislava), baka Krešimira III. /supruga Mihajla Krešimira II. te kraljica Jelena, Nikolić, "Madijevci", 4, 10-11; vidi i CD 1, str. 104-105, isp. 77. V. Jakić Cestarić smatra da je možda čak i neka žena iz roda Trpimirovića bila udana za Madijevca, što dokazuje prisustvom rijetkog imena Večenega u obitelji Madijevaca, Jakić Cestarić, "Ženska osobna", 309. O obiteljskoj vezi između opatice Cike i kralja Petra Krešimira IV. vidi više Nikolić, *Rođaci*, 146-150.

³³⁸ O politici i položaju dalmatinskih gradova prema hrvatskim vladarima još uvijek se raspravlja unutar historiografije. Iako postoje podaci o utjecaju tih vladara na politiku dalmatinskih gradova, počevši od 9. stoljeća kad gradovi plaćaju tribute hrvatskom vladaru, pa sve do 11. stoljeća kad hrvatski kraljevi daruju zadarske samostane, pitanje jurisdikcije Bizanta a s tim i hrvatskih kraljeva nad tim istim gradovima, ostaje nejasno i danas. Više o tome vidi Nikolić, *Rođaci*, 139-144.

³³⁹ Sinovi Cikinog rođaka Črne (Krine) spominju se kao rođaci hrvatskog velikaša Petra Semivitova, Nikolić, "Madijevci", 12. V. Jakić Cestarić smatra i da je obitelj Dobroslava, Večeneginog muža, bila podrijetlom ugledna hrvatska obitelj koja se doselila iz zaleđa u Zadar, vidi više Nikolić, *Rođaci*, 152 (bilj. 548); Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 122-123.

³⁴⁰ Nikolić, *Rođaci*, 151-152.

³⁴¹ Iako se spominju samo pojedini primjeri o mogućoj vezi između mletačkog i zadarskoga plemstva u 10. stoljeću, ti primjeri nisu dovoljni da nam pojasne glavna obilježja tih veza, Nikolić, *Rođaci*, 156-162.

³⁴² Obitelji Madijevaca najvjerojatnije nisu pripadali priori u razdoblju od 1044.-1065. godine (Andrija, Grubiša ili Gorbin, Nikola), zatim protospatar i katepan Lav (Leo) krajem 1060-ih, Andrija i Kandid (Candidus) tijekom 1070-ih te nekoliko priora 1090-ih, Nikolić, "Madijevci", 4-5; Nikolić, *Rođaci*, 182-183; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 92.

³⁴³ Podaci o političkim vezama braće priora Grgura te arhonta i toparha Zadra i Splita, Dobronji, te njihovom sukobu sa Bizantom, ukazuju na činjenicu da su Madijevci htjeli proširiti svoj politički utjecaj i izvan Zadra na ostale dalmatinske gradove (Split, Trogir). To je najvjerojatnije bio uzrok događajima o kojima piše *Strategikon*, djelo bizantskog kroničara Kekaumena iz 11. stoljeća. Više o tim događajima vidi Nikolić, *Rođaci*, 127-138; *ista*, "Madijevci", 12-15; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 90-91.

(njih barem šest) žele osigurati tu funkciju kao "nasljednu čast" što bi im omogućilo i određeni društveni ugled unutar gradske zajednice.³⁴⁴

Osim obnašanja dužnosti gradskog priora, Madijevci pokušavaju ojačati društveni položaj svoje obitelji tijekom 11. stoljeća i preko izbora svojih članova na pojedine crkvene funkcije (mjesto biskupa, nadstojnici samostana).³⁴⁵ Za vrijeme vladavine priora Madija II, njegov brat Prestancije bio je izabran na mjesto zadarskog biskupa. Sličan slučaj bilježimo i za vrijeme ponovnog jačanja Madijevaca u drugoj polovici 11. stoljeća, kad je na mjesto priora bio izabran Drago (*nepos* biskupa Prestancija) a na funkciju gradskog biskupa Stjepan. Njih dvojica spominju se, uz nekog Črnu, kao rođaci opatice Cike, unuke Madija II (preko ženske linije) i kćeri Dujma i Vekenega, osnivačice i nadstojnice ženskog benediktinskog samostana sv. Marije 1066. godine. Njezina kćer Vekenega, krajem 1090-ih, naslijedila je svoju majku na mjestu nadstojnice istoimenog samostana, kako navodi i Z. Nikolić Jakus.³⁴⁶ Činjenica da pripadnici gradskoga plemstva sudjeluju u osnivaju i vođenju pojedinih samostana te da su ti isti samostani često bili namijenjeni isključivo plemkinjama,³⁴⁷ svjedoči o važnim društvenim vezama između gradskoga plemstva i Crkve. Na ovaj način, pripadnici najuglednijih i najbogatijih obitelji žele osigurati obiteljsku *memoria* te podignuti društveni ugled svoje obitelji unutar gradske zajednice. Također, Z. Nikolić Jakus smatra da podaci o ubojstvu Cikinog muža Andrije te borbi Madijevca Drage II. za položaj gradskog priora ukazuju na potencijalne sukobe Madijevaca sa članovima ostalih zadarskih obitelji zbog osiguranja vodećih pozicija unutar gradske vlasti.³⁴⁸ Prema razmišljanju S. Dokoza, nakon Madijevaca se ne pojavljuje nijedan drugi rod na čelu grada, što će ostaviti prostora za jačanje najuglednijeg društvenog sloja koji će postati jezgra zadarskoga gradskoga plemstva tijekom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka.³⁴⁹

Uz obnašanje najvažnijih političkih i društvenih funkcija unutar gradske vlasti, i stjecanje materijalnog bogatstva pojedinih članova gradske elite uzrokovat će njihovo postupno izdvajanje od ostatka gradskih društvenih skupina tijekom ranosrednjovjekovnog

---

³⁴⁴ Usp. Nikolić Jakus, "The Formation", 24; Nikolić, "Madijevci", 16 (vidi bilj. 88); Klaić, Petricioli, *Zadar*, 93.

³⁴⁵ Nikolić, "The Formation", 25; Nikolić, *Rodaci*, 103-104; *ista*, "Madijevci", 19-21; Budak, "Urban elites", 192.

³⁴⁶ O tome vidi više Nikolić, "Madijevci", 4; *ista*, *Rodaci*, 181-182. Vidi i CD 1, str. 101, isp. 73.

³⁴⁷ U ispravi, kojom se samostanu sv. Marije potvrđuje oslobođenje od gradskih nameta 1095. godine, također se navodi da je samostan namijenjen isključivo onima plemenitog roda. Više o tome vidi Nikolić, *Rodaci*, 111-112, 117-118.

³⁴⁸ Nikolić, "The Formation", 209; *ista*, "Madijevci", 17.

³⁴⁹ Usp. Dokoza, "Problematika proučavanja", 35.

razdoblja. Prema istraživanju N. Budaka i N. Klaić, bogatstvo tadašnjeg zadarskog plemića temeljilo se na zemljišnom posjedu (pašnjaci, vinogradi, maslinici), uzgoju stoke na zadarskim otocima³⁵⁰ te djelomično na posjedovanju gradskih nekretnina.³⁵¹ Međutim, s obzirom na ograničenost zadarske astareje u ranom srednjem vijeku,³⁵² N. Klaić smatra da zemlja nije bila jedini izvor prihoda "patricijata" već da su to djelomično bili i prihodi iz pokretnog kapitala koji se davao u zajam ili koji se ulagao u trgovačka društva. Također, iako o tome postoji jako mali broj podataka u tadašnjim izvorima, trebalo bi uzeti u obzir da su najvjerojatnije postojali i određeni prihodi od soli, ribarenja i trgovine.³⁵³ Međutim, o stjecanju materijalnog bogatstva, a putem trgovačkih djelatnosti kod pojedinih pripadnika gradske elite, možemo govoriti sa većom sigurnošću tek od 12. stoljeća pa nadalje, kada se pojavljuje i veći broj podataka u povijesnim izvorima.³⁵⁴

Proces društvene i imovinske diferencijacije zadarskoga gradskoga plemstva nastavlja se tijekom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka.³⁵⁵ U razdoblju od 12. do 14. stoljeća formiraju se najpoznatije zadarske plemićke obitelji, čiji se članovi zatvaraju unutar Velikog vijeća najvjerojatnije već krajem 14. stoljeća. Tim činom dolazi do izdvajanja gradskoga plemstva kao posebnog staleža sa svim svojim povlasticama.³⁵⁶ Na mišljenje N. Klaić o tome da se, s obzirom na *formalnu izjednačenost zadarskog društva* unutar notarskih spisa do 1350-ih bilježe uglavnom samo dvije kategorije stanovnika *cives et habitatores* te da se *nobilis* koristi kao oznaka društvenog položaja isključivo kod uglednih pojedinaca, ukazuju i podaci u bilježničkim spisima od 13. do sredine 14. stoljeća. Ti dokumenti potvrđuju korištenje oznaka za društveni status *ciues/nobilis* za pripadnike gradskoga plemstva u navedenom razdoblju.³⁵⁷ Gradsko plemstvo se unutar hrvatske historiografije nazivalo i "patricijatom", s

---

³⁵⁰ Budak, "Urban elites", 191; Nikolić, "Madijevci", 21; Nikolić, *Rodaci*, 191. Više o poljoprivredi Zadra vidi Nikola Čolak, "Poljoprivreda zadarske komune u ranom srednjem vijeku", *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 9 (1962): 163-190.

³⁵¹ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 82-83. Vidi i podatke o gradskim nekretninama iz oporuke priora Andrije iz 918. godine te Agape, kćeri tribuna Dabre, iz 999. godine u bilješkama 169-170.

³⁵² Tome u prilog govori i činjenica da tijekom 11. i 12. stoljeća postoje uglavnom samo podaci o širenju crkvenih zemljišnih posjeda u astareji te na zadarskim otocima (crkvene isprave o donacijama posjeda) te gotovo nikakvi podaci o širenju posjeda zadarskog plemstva prije 13. stoljeća. Usp. Nikolić Jakus, "The Formation", 141-142; Raukar, *Zadar*, 108-109.

³⁵³ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 82-83. Sačuvani su određeni podaci o prihodima od soli i ribarenja u zadarskom distriktu. Više o tome vidi Nikolić, *Rodaci*, 192-193.

³⁵⁴ Budak, "Urban elites", 191-192; Nikolić Jakus, "The Formation", 25.

³⁵⁵ Raukar, *Zadar*, 53.

³⁵⁶ Dokoza, "Problematika proučavanja", 26; Budak, "Urban elites", 187; Raukar, "Društveni obzori", 155.

³⁵⁷ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 224; Florence Fabijanec, "Društvena i kulturna", 58-59. U ispravama 13. stoljeća često se ne navode *nazivi* ispred imena plemića ali kad se pojavljuju, zapisuju se na sljedeći način: najviše plemića je zapisano sa oznakom *ciues* – Dobra de Carbone, SZB 1, str. 31, isp. 114 (13. stoljeće); Ivan

ciljem da ga se jasno razlikuje od pripadnika feudalnog plemstva te ostalih društvenih skupina unutar zadarske komune. Naziv "patricijat" za gradsko plemstvo koristili su N. Klaić, T. Raukar i N. Budak. S obzirom da se u izvorima 12.-14. stoljeća bilježi uglavnom *nobiles* kao naziv za pripadnike gradskog plemstva, tako će ga nazivati i S. Dokoza i Z. Nikolić Jakus,³⁵⁸ a koristit ćemo ga i mi u ovom radu.

Podrijetlo i razvoj pojedinih plemićkih obitelji u 12. stoljeću, nije bilo moguće utvrditi zbog malobrojnosti izvora, nedefiniranog obiteljskog prezimena kao i nemogućnosti da se (zbog prethodno navedenih razloga) pripadnike tih obitelji poveže sa njihovim prethodnicima u prijašnjem razdoblju.³⁵⁹ Međutim, pojava većeg broja različitih izvora tijekom 13. i 14. stoljeća, u kojima se sve više pojavljuju prezimena najvažnijih plemićkih obitelji, omogućilo je sustavnija istraživanja podrijetla gradskoga plemstva. Iako postoje rijetki zabilježeni primjeri plemićkih prezimena u 12. stoljeću,³⁶⁰ ona se ipak većim dijelom definiraju tek tijekom 13. i 14. stoljeća.³⁶¹ Moramo napomenuti da se prezimena pojedinih plemićkih obitelji³⁶² zapisuju ili na više različitih načina ili se za određene obitelji pojavljuju

---

Rajnerijev de Varicassis, CD 6, str. 286, isp. 241 (1279.); Micha de Scolatura, SZB 1, str. 41, isp. 150; zatim *nobilis uir* - Andrea de Petričo, CD 4, str. 4, isp. 4 (1236.); Andrea Andree Cresti de Cotopagna, Filip *condam nobilis uir* Grisogonus de Mauro Grisogoni, Damjan Barthe de Slurado, Damjan Dobre de Begna, CD Supp. 2, str. 98, isp. 36 (1280.); Jakov Andrijin de Petrico SZB 1, str. 199, isp. 222 (1290.). U prvoj polovici 14. stoljeća još se koristi oznaka *ciues* – npr. Laurencius Ciualellis, SZB 2, str. 64, isp. 127 (1304.); Blasius de Curtisia, CD Supp. 2, str. 315, isp. 227 (1303.).

³⁵⁸ Dokoza, "Problematika proučavanja", 25; Nikolić Jakus, "The Formation", 14-15, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 222; Budak, "Urban elites", 189-190. Naziv *bourgeois patriciate* koristio se za gradsko plemstvo i u pojedinim radovima u inozemnoj literaturi, vidi više A. B. Hibbert, "The Origins of the Medieval Town Patriciate", *Past & Present* 3 (1953): 19-20.

³⁵⁹ Usp. Dokoza, "Problematika proučavanja", 35. Međutim, postoje i određene iznimke - prethodno spomenuti potomci dvaju posljednjih zadarskih priora Lampredija i Vitače i plemića Martina Lipe, vidi str. 49, bilj. 319.

³⁶⁰ Primjerice u ispravi 14. svibnja 1190. godine, u kojoj Zadrani vraćaju samostanu sv. Krševana otok Maun nakon pobjede nad Mlečanima, spominju se pojedina prezimena koja će se javljati i tijekom 13. i 14. stoljeća - Sluradis, Cucilla, Cande, Cotopanie (Cotopagna) i sl. Vidi CD 2, str. 244, isp. 229.

³⁶¹ Nikolić Jakus, "The Formation", 197-198.

³⁶² Prezimena plemićkih obitelji formiraju se na nekoliko načina. Prvo, kako navodi Z. Nikolić Jakus, prema nadimku nekog pretka - Zigalis, Sloradis ("onaj koji čini zlo"), Maldenarius ("loš novac"), Soppe ("sopac, onaj koji ima problema sa disanjem"), Cucilla, Miligosto ("dragi gost") i sl. Nikolić Jakus, "The Formation", 194, 197, 42 (bilj. 144); Jakić Cestarić, "Ženska osobna", 327. Drugo, prema imenu jednog ili nekoliko predaka koji su nosili ime s nekim od hrvatskih sufiksa ili imenu pretka hrvatskog podrijetla, Begna, Bitessa, Bogde (de Cande) ili Bogde (de Lourechna), Calcina, Cande, Fanfogna, Grubogna, Nasce (Nassis), Nosdrogna, Petrizo, Quale/Qualis (Hvališa i Hvale), Scioppe/Soppe, Vitaza ("Vitača"), Varikaša (prvi poznati član obitelji Varicassis), više o imenima njihovih osnivača vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 142-143; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 217. Treće, prema očevu imenu (patronimik) - primjer obitelji rodonačelnika suca Josepha (1167.) u kojoj imena Joseph, Lourechna, Stephanus i Bogde postaju patronimici te primjer obitelji koja dobiva prezime po patronimiku Bogde, Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 159-160. Četvrto, prema mjestu podrijetla određene obitelji, vidi primjer zabilježenih članova obitelji iz popisa Zadrana 1247. godine (de Morbiza – Murvica, Gezernik (Jezernik) i sl.), Klaić Petricioli, *Zadar*, 225. Vidi i primjer Drage, rođaka Nosdronje, po kojemu obitelj Draginići nose ime (prema imenu sela Draginići u Lučkoj županiji), Klaić, Petricioli, *Zadar*, 217. Peto, prema

dva prezimena unutar izvora. Stoga, potrebno je biti oprezan prilikom istraživanja njihove genealogije.

Prisutnost velikog broja hrvatskih imena unutar zadarskih plemićkih obitelji svjedoči o nastavku procesa kroatizacije zadarskog gornjeg sloja, koji je započeo doseljavanjem hrvatskih velikaša u Zadar te sklapanjem bračnih veza između zadarskoga i hrvatskoga plemstva još od 10. stoljeća. Tu problematiku istraživala je, kako smo već ranije naveli, V. Jakić Cestarić.³⁶³ Utjecaj društvenih veza između zadarskih plemićkih i hrvatskih velikaških obitelji, imao je veliku ulogu u procesu formiranja zadarskoga gradskoga plemstva.³⁶⁴ Utvrđeno je da pojedine zadarske plemićke obitelji vuku svoje podrijetlo iz hrvatskog zaleđa³⁶⁵ te od hrvatskih plemićkih obitelji i velikaša koji se doselili u Zadar tijekom 12. i 13. stoljeća.³⁶⁶ S obzirom da je riječ o poznatijim zadarskim obiteljima u kasnijem razdoblju, Z. Nikolić Jakus pretpostavlja, u svojim istraživanjima, da većina hrvatskih velikaša ili njihovih obitelji odmah ulazi u krug zadarskog plemstva po dolasku u Zadar.³⁶⁷

---

prema nekoj službeničkoj tituli – V. Jakić Cestarić navodi da prezime Cotopagna potječe od bizantske vojne titule katepana koja se koristila u 11. stoljeću, Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 113; *ista*, "Ženska osobna", 327.

³⁶³ Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 144-150, 162-163; *ista*, "Ženska osobna", 332; Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", 177-178. Više o procesima migracija iz hrvatskog zaleđa te Slavonije, Bosne, dalmatinskih gradova, Italije ali i iz područja zapadne i srednje Europe, od razdoblja ranog srednjeg vijeka do 15. stoljeća, vidi Raukar, *Zadar*, 65-69.

³⁶⁴ Utjecaj genealoških, obiteljskih, bračnih te društvenih veza između zadarskoga i hrvatskog plemstva na formiranje zadarskih plemićkih obitelji, proučavala je Z. Nikolić Jakus u sklopu svoje doktorske disertacije - vidi, "The Formation", 28-29, 30-36, 37-40, 41-49.

³⁶⁵ Primjerice, za obitelj Varicassis se ne zna točno mjesto podrijetla ali se prema hrvatskom nazivu njihovog prezimena pretpostavlja da dolaze iz hrvatskog zaleđa. Usp. Nikolić Jakus, "The Formation", 43.

³⁶⁶ Primjerice, pripadnici roda Lapčani, Jurislav i Grgur, sinovi Stjepana, koji dolaze u Zadar u prvoj polovici 13. stoljeća (iz sela Kokićani); Kurtiše (Curtisia) od rodonačelnika Mihaela, u izvorima 13. stoljeća poznati kao Curtiscia/Lacurtisci a u izvorima 14. stoljeća kao Cortexia/Cortesia; Nosdrogna iz roda Draginića, bili su porijeklom iz sela Draginića sjeverozapadno od Nadina u Lučkoj županiji (prvi put zabilježeni sredinom 13. stoljeća); Ljubavac (Lubavac, Gliubavaz), porijeklom iz Skradina; Maldenarius – upitno podrijetlo ali ima veze sa posjedom u Suhovarama (12. stoljeće). Postoje i primjeri potomaka hrvatskih velikaša kao npr. nekoliko grana od obitelji Šubić - Suronja Šubić (12. stoljeće), zadarska obitelj Martinušić-Pećar (Martinussio-Pechiaro). Nažalost, iako nisu do kraja razjašnjene njihove genealoške veze sa hrvatskim velikašima, smatra se da je nekoliko poznatih osoba bilo povezano s njima preko obiteljskih veza, kao npr. zadarski knez Petronja ili potomci kneza Elije, trogirskog kneza (prva polovica 13. stoljeća). Smatra se da se nekoliko zadarskih obitelji povezuje sa nekim pretkom slavonskog imena, iako za to ne postoje čvrsti dokazi u izvorima. To su bili npr. Miligosto, Soppe, Sluradis, Lisiza, Varicassis. Zanimljiv je podatak da se obitelj Fanfogna pozivala na hrvatskog kneza Musola – Vavohju kao njihovog osnivača (plemić u Zadru 1104. godine) dok su Soppe umetnuli Jurja, viteza kralja Imre, u svoju genealogiju, Nikolić Jakus, "The Formation", 42 (bilj. 143); Jelić, "Moći sv. Šimuna", 194, 201. Više podataka o podrijetlu navedenih obitelji vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 28-29, 30-36, 37-40, 41-45; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 191, 225; Grbavac, "Zadarska plemićka obitelj Ljubavac", 50.

³⁶⁷ Jedini preduvjet za primanje u redove gradskoga plemstva je bio taj da je doseljenik morao imati stalan boravak na području komune, Ivan Jurković, "Socijalni status i prisilni raseljenici podrijetlom iz hrvatskih plemićkih obitelji u zemljama njihovih doseoba za trajanja osmanske ugroze", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 23 (2005): 67. Više o njihovoj integraciji unutar zadarskoga plemstva vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 43-45.

Prihvatanje hrvatskih velikaša u krug zadarskoga plemstva potvrđuju i bračne veze između pripadnika zadarskoga i hrvatskoga plemstva; brakovima i nasljednim pravima težilo se proširiti utjecaj i teritorij zadarske komune na izvangradsko područje.³⁶⁸ Rezultati tih istraživanja Z. Nikolić Jakus pokazuju da se nekoliko različitih zadarskih plemićkih obitelji povezuje bračnim vezama sa istom velikaškom obitelji (Šubić) te da pojedine zadarske obitelji pokazuju tendenciju sklapanja bračnih i obiteljskih veza sa istim velikaškim obiteljima kroz više generacija.³⁶⁹ Prema njezinom mišljenju, bračne veze najutjecajnijih zadarskih obitelji odražavaju političke tendencije tih istih obitelji – većina njih povezuje se sa pobočnim granama velikaške obitelji Šubića,³⁷⁰ jedne od najutjecajnijih hrvatskih obitelji krajem 13. i u prvoj polovici 14. stoljeća. Osim bračnih veza, pojedini pripadnici zadarskoga plemstva (Rosa, Calcina, Ljubavac) bili su povezani sa hrvatskim velikašima i prijateljskim vezama.³⁷¹ U skladu sa navedenim, može se tvrditi da je većina obitelji zadarskoga gradskoga plemstva bila romansko-hrvatskog etničkog sloja, pri čemu je važnu ulogu imala i uporaba hrvatskog jezika među zadarskim plemstvom.³⁷² Osim utjecaja hrvatskih velikaša na formiranje zadarskoga gradskoga plemstva, postojale su i plemićke obitelji mletačkog i talijanskog podrijetla u Zadru. Međutim, samo za mletačku obitelj Contarini te za obitelj Petra

---

³⁶⁸ Podatke o bračnim vezama u razdoblju od 13. do 15. stoljeća, prikupila je Z. Nikolić Jakus. Rezultate istraživanja iznijela je u dvjema tabelama u svojoj doktorskoj disertaciji. Autorica bilježi brakove najutjecajnijih Zadrana u u prvoj polovici 13. stoljeća - Martina Zlurada, Petrica, Mihaelovog sina, te Ciprijana, Damjanovog sina, sa kćerima bogatog hrvatskog posjednika Bogdana, Nikolić Jakus, "The Formation", 45-47.

³⁶⁹ Rezultati istraživanja koje donosi Z. Nikolić Jakus u svojim tabelama pokazuju, s obzirom na sklapanje braka između zadarskih plemkinja sa hrvatskim velikašima te obratno, da se bračnim vezama povezuju međusobno sljedeće obitelji: "Vitače" sa krčkim knezovima, Martinussio sa Karinjanima, Civalelis sa Glamočanima i obitelji Vučetić, Soppe sa Potajice (Šibenik), Sluradis sa Stipšićima, te Saladinis, Galellis, Drechia, Varicassis, Nosdrogna, Georgiis, Begna i Cucilla sa Šubićima, Nikolić Jakus, "The Formation", 46-48.

³⁷⁰ Isto, 48.

³⁷¹ Filip de Rosa bio je povezan sa knezom Grgurom Kurjakovićem a Ivan de Calcina sa krčkim knezom Ivanom, sinom Dujma. Prvi poznati član obitelji Ljubavac, sin Bratodruža, bio je kao skradinski građanin i gradski sudac povezan bliskim vezama sa Pavlom I. Šubićem (1294.) - to je vidljivo iz isprave 1304. godine prema kojoj je Ljubavac uspio ishoditi, zajedno sa ostalim predstavnicima gradske vlasti, poseban pravni status grada Skradina. Bliske veze sa Šubićima nastavlja i njegov sin Radoslav u prvoj polovici 14. stoljeća kao kancelar (*protonotarius*) na dvoru bana Pavla I. Međutim, nakon pada Mladena II., Radoslav prelazi na mletačku stranu, postavši mletačkim građaninom. Zadarska grana obitelji potječe od Radoslavovog sina Jurja. Više o svemu navedenom vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 49; Grbavac, "Zadarska plemićka obitelj Ljubavac", 50-53.

³⁷² Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", 178; Budak, "Urban elites", 190. S. Dokoza upozorava da se kod većine zadarskih rodova susreće izmiješanost romanskih i hrvatskih imena te se stoga etnička pripadnost pojedinog plemićkog roda ne može određivati prema njihovim imenima, vidi Dokoza, "Problematika proučavanja", 29.

Lombardo, koja je bila talijanskog podrijetla, postoje podaci da su pripadali zadarskom plemićkom krugu.³⁷³

Prema istraživanju Z. Nikolić Jakus o promjenama unutar obiteljske strukture zadarskog plemstva u razdoblju od 12. do 14. stoljeća, također je moguće utvrditi utjecaj na formiranje pojedinih plemićkih obitelji.³⁷⁴ Z. Nikolić Jakus primjenjuje kod pojedinih obitelji način nasljeđivanja imena prema istraživanjima V. Jakić Cestarić te utvrđuje promjenu kognatskog u agnatski model obiteljskih veza u razdoblju od 12. do 14. stoljeća.³⁷⁵ Promjena u obiteljskim vezama odrazila se i na sistem nasljeđivanja imovine prema kojem ženski nasljednici postupno gube pravo na nasljeđivanje jednakog dijela imovine u korist novčanog miraza tijekom 14. stoljeća.³⁷⁶ Prema mišljenju D. Herlihy, tom praksom željelo se osigurati da pojedini plemićki rod sačuva svoj posjed unutar obitelji.³⁷⁷

Već smo ranije istaknuli kako je utvrđivanje podrijetla i razvojnog pravca plemićkih obitelji, a koje se javljaju u 13. i 14. stoljeću, znatno otežano zbog manjka izvora što uzrokuje nemogućnost njihovog povezivanja sa pripadnicima zadarskoga plemstva u dokumentima 12.

---

³⁷³ Iako postoje podaci o prisustvu mletačkih obitelji u Zadru od 12. do 14. stoljeća (primjerice Drusaceo ili obitelj zadarskog nadbiskupa Lovre Perijandera iz 13. stoljeća), nemamo podatke o njima kao dijelu zadarskoga plemstva. O obitelji Contarini također nedostaju podaci o njihovoj povezanosti sa istoimenom obitelji u Veneciji te sa zadarskim knezovima Contarini krajem 13. te u prvoj polovici 14. stoljeća. Međutim, dokaz da su pripadali zadarskom plemstvu u 13. stoljeću, prisustvo je njihovog prezimena u popisu plemića iz 1283. godine, vidi Jelić, "Moći sv. Šimuna", 196. O povezivanju sa zadarskim plemićkim krugom svjedoče i njihove bračne veze sa obitelji Begna, Piloso, Cigalis i Paulo. Više vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 62-65. Obitelj Petra de Lombardus pojavljuje se krajem 13. stoljeća (zabilježeni su također u popisu plemića 1283.). Tijekom 14. stoljeća njihovo se ime bilježi u izvorima kao Perlombardo, Nikolić Jakus, "The Formation", 83-84; Jelić, "Moći sv. Šimuna", 194.

³⁷⁴ Istraživanja obiteljske strukture, u prvom redu obrasca nasljeđivanja imena, braka te promjena u načinu nasljeđivanja imovine kod zadarskih plemkinja, općenito kod dalmatinskog plemstva, provela je Z. Nikolić Jakus u sklopu svoje doktorske disertacije, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", pogl. *Family structure*, 173-217.

³⁷⁵ Sistem nasljeđivanja imena proučavala je V. Jakić Cestarić, čije spoznaje iznosi u svojim istraživanjima i Z. Nikolić Jakus. Više o sistemu nasljeđivanja osobnih imena u razdoblju od 12.-14. stoljeća vidi na primjeru članova obitelji de Zigalis (Damianus i Micha), Carbonis (Cerne i Damianus), Ginnano (Stephanus i Vulcina), Soppe (Micha i Blasius), Varicassis (Damianus) i Matafaris (Vulcina) kod Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 157-159. Pomoću obrasca nasljeđivanja imena Vitalis/Lampredije utvrđeno je da obitelji Petričo i Paulo (možda i Vitchor) vuku svoje podrijetlo od zadarskih priora Lampredija i Vitače u 11. stoljeću, Nikolić Jakus, "The Formation", 194-195; Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 156-158. Vidi primjer nasljeđivanja djedovog imena u obitelji Scolatura, Nikolić Jakus, "The Formation", 200-201.

³⁷⁶ Kao primjer agnatske strukture obitelji odnosno patrilinearnog roda navodi se primjer Koše de Saladinis, Nikolić Jakus, "Obitelj dalmatinskog", 61; *ista*, "The Formation", 174-175 (bilj. 742); SZB 1, str. 87, isp. 48. Zadarske primjere o nasljeđivanju ženskih potomaka te njihovom mirazu, unutar studije o obitelji dalmatinskog plemstva, vidi Nikolić Jakus, "Obitelj dalmatinskog", 61-64, 67, 69, 83; *ista*, "The Formation", 183; Herlihy, *Medieval*, 82.

³⁷⁷ Herlihy, *Medieval*, 87-88.

stoljeća.³⁷⁸ Njihovu točnu identifikaciju onemogućava i činjenica da neke obitelji izumiru u kasnijem razdoblju ili se preimenuju u druge obitelji, te je na taj način gotovo nemoguće pratiti genealošku liniju pojedinih obitelji, što naglašava Z. Nikolić Jakus.³⁷⁹ Preuzimanje imena/nadimka nekog drugog rođaka može upućivati i na namjerno odbacivanje starog obiteljskog imena u korist popravljanja "političkog imidža", kako predlaže N. Budak.³⁸⁰ S obzirom da se veći broj dostupnih izvora za detaljnija genealoška istraživanja gradskog plemstva javlja tek od druge polovice 14. stoljeća, kvalitetniji kvantitativni pristup u navedenim istraživanjima bilo je moguće primijeniti tek od navedenog razdoblja. U skladu s tim, otežano je bilo kakvo definiranje gradskoga plemstva sve do druge polovice 14. stoljeća kad, osim razvojnog puta plemićkih obitelji, ne možemo točno definirati niti da li je postojala neka vodeća skupina obitelji unutar grada.³⁸¹ Međutim, iako točan broj plemićkih obitelji nije jasno utvrđen,³⁸² prema provedenim genealoškim istraživanjima postoje naznake da je u razdoblju od 13. do 15. stoljeća postojalo negdje oko devedesetak plemićkih obitelji u Zadru. Većina tih obitelji može se sustavnije pratiti u izvorima već od druge polovice 13. stoljeća.³⁸³

Imena plemića, članova najpoznatijih zadarskih plemićkih obitelji, ostala su zabilježena u nekoliko dokumenata u razdoblju od 12. do 15. stoljeća, koje su istražili V. Jakić Cestarić, Z. Nikolić Jakus, N. Klaić i ostali. Unutar tih dokumenata prepoznajemo ih kao članove onih obitelji čije se obiteljsko prezime formira do 14. stoljeća. U dokumentima 12. stoljeća,³⁸⁴ pojavljuju se obitelji "Vitače",³⁸⁵ Cucile/Mergia,³⁸⁶ Sluradis (Sloradis),³⁸⁷

---

³⁷⁸ Vidi str. 50, 57-58.

³⁷⁹ Nikolić Jakus, "The Formation", 13-14.

³⁸⁰ Budak, "Urban elites", 192.

³⁸¹ Zahvaljujem se Serđu Dokoza koji mi je ljubazno ustupio za izradu ovog rada rezultate svojih dosadašnjih neobjavljenih arhivskih istraživanja o zadarskom gradskom plemstvu u prilogu *Osnovne postavke o zadarskom plemstvu*, 1-2.

³⁸² Nikolić Jakus, "The Formation", 14.

³⁸³ Primjerice sljedeće obitelji; Begna, Civalellis, Galellis, Zadulinis, Matafaris, Grisogono, Pechiaro, Nassis ili Varicassis, Dokoza, *Osnovne postavke*, 1. Z. Nikolić Jakus navodi da negdje oko 86 % zadarskih plemićkih obitelji potječe od gradskih upravljača iz 12.-13. stoljeća, Nikolić Jakus, "The Formation", 241.

³⁸⁴ Vidi bilj. 360. Isti popis, uz još neke isprave iz 12. stoljeća, vidi kod Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 145-147; *ista*, "Ženska osobna", 326-327.

³⁸⁵ Pretpostavlja se da je začetnik roda "Vitača", prior Vitača (1096.), brat nadbiskupa Lampredija, vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 109, 130, 143, 154, 157; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 225; Nikolić Jakus, "The Formation", 27, 36, 46, 48, 80-81, 119, 126 (bilj. 539), 133, 195.

³⁸⁶ Najpoznatiji članovi obitelji bili su Črne de Mergia (Cucilla) te njegov sin Guido, potestat Splita (1275.-1284.), Nikolić Jakus, "The Formation", 51, 54, 96-97, 134, 194.

³⁸⁷ Jedna od najstarijih zadarskih obitelji, pojavljuje se u izvorima od 12. do sredine 15. stoljeća. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 47; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 240-241, 301, 309, 312, 346, 410-411; Raukar, *Zadar*, 114, 116, 130, 131; Nikolić Jakus, "The Formation", 194 (bilj. 816).

Ciprianis,³⁸⁸ Cande,³⁸⁹ Cotopanie (Cotopagna),³⁹⁰ Lourechna,³⁹¹ Petrizo.³⁹² Veći broj članova plemićkih obitelji pojavljuje se u dokumentima 13. stoljeća. U mirovnom ugovoru između Zadra i Venecije 1247. godine spominje se popis od sto Zadrana, među kojima se nalaze članovi najuglednijih obitelji kao npr. Matafaris,³⁹³ Cotopagna, Soppe,³⁹⁴ Scolatura (Rosa),³⁹⁵ Figasolo,³⁹⁶ Varicassis,³⁹⁷ Lemessis,³⁹⁸ Ginanno,³⁹⁹ Civalellis,⁴⁰⁰ Zadulinis,⁴⁰¹ Grobegna

---

³⁸⁸ Kao prvi članovi obitelji spominju se u izvorima braća Dobrana i Prestancije. Obitelj Ciprianis ne spominje se za vrijeme mletačke vlasti 1409.-1797. te nije poznato da li su uopće koristili obiteljski grb, Zrinka Nikolić Jakus, "Prva stoljeća zadarskoga plemstva" (Sažeci predavanja za Sjednicu VPV-a u Zadru 2009.), u: *Glasnik Hrvatskog plemićkog zbora*, ur. Ivo pl. Durbešić (Zagreb: Hrvatski plemićki zbor, 2009), 106. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 37-38, 40-41; Raukar, *Zadar*, 114,116.

³⁸⁹ Spominju se i u popisu plemića 1283. godine (Andreas i Cerne de Cande). Više vidi Jelić, "Moći sv. Šimuna", 198, 200; Nikolić Jakus, "The Formation", 78, 101, 192, 230-231.

³⁹⁰ Obitelj koja se spominje u izvorima od 12. do sredine 14. stoljeća. Vidi Nikolić, *Rodaci*, 83; Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 146-147; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 226-228; Karbić, "Odnosi gradskoga", 54; Raukar, *Zadar*, 110, 114-118, 123-125; Kolumbić, "Grbovi", 38.

³⁹¹ Prezime obitelji prema Lourechna de Joseph (1190.), vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 113, 136, 140-143, 147, 159-160; Nikolić Jakus, "The Formation", 51, 100, 132, 189, 232-233.

³⁹² Jedna od najstarijih zadarskih obitelji koja se spominje u izvorima od 12. do 15. stoljeća, o njima postoji jako malo podataka. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 73; Raukar, *Zadar*, 56, 58, 114, 116, 130; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 300, 353-354.

³⁹³ Iako nije sasvim pouzdano da li je rodonačelnik obitelji bio Matafar, redovnik sv. Krševana u 11. stoljeću, smatra se da se porijeklo obitelji može pratiti od 1201. godine, kada se spominje Vučina Prestancijev, od kojeg potječe nekoliko obiteljskih grana u kasnijem razdoblju, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 191, 230-231, 294-295, 307, 309, 331, 334, 337, 429; Raukar, *Zadar*, 56, 114-116, 124-125, 209; Kolumbić, "Grbovi", 67-69, 83; Grbavac, "Zadarski plemići", 102, 106-109.

³⁹⁴ Prvi član obitelji je Sciope *filius Georgii* (1183.); sin mu je Georgius Soppe i Sciope, sudac (1184.-1201.). Vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 143, 157-158; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 225-226, 238-239, 430; Raukar, *Zadar*, 56, 114, 116, 124-125; Kolumbić, "Grbovi", 76-77.

³⁹⁵ Prvi poznati član je Creste, 13. stoljeće. Prema Mihi de Rosa mijenjaju prezime iz Scolatura u Rosa krajem 13. stoljeća, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 191, 225-226, 233-234; Kolumbić, "Grbovi", 43-44; Raukar, *Zadar*, 56, 114-116, 129-130, 209.

³⁹⁶ Spominje se i sredinom 14. stoljeća, Nikolić Jakus, "The Formation", 78.

³⁹⁷ Među najbogatijim zadarskim plemićkim obiteljima, vuku podrijetlo od Varikaše, 13. stoljeće. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 46-47; Grbavac, "Zadarski plemići", 109-111; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 207-208, 228, 231-233, 309, 311, 331, 334, 411; Raukar, *Zadar*, 56, 114-116, 123-126.

³⁹⁸ Iako se spominju u izvorima još od 12. stoljeća, postoji malo podataka o toj obitelji, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 79, 101 (bilj. 438), 156 (bilj. 668).

³⁹⁹ Plemićka obitelj u Zadru od 13. do 15. stoljeća. Obiteljsko ime izvedeno je iz osobnog imena Ginano (Ghinano, Ginannus), koje se spominje već 1199. godine. Nakon druge polovice 15. stoljeća, obitelj se više ne spominje u izvorima. Vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 191, 358, 472, 478; Kolumbić, "Grbovi", 31, 38; Serđo Dokoza Nikpalj, "Ginano", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6813>.

⁴⁰⁰ Jedna od najuglednijih i najrazgranatijih zadarskih obitelji, čije prezime upućuje na romansko podrijetlo. Prvi je poznati član Mihovil, spomenut u dokumentu iz 1247. godine. Vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 225, 297, 345-346, 348, 430, 452, 546; Raukar, *Zadar*, 56, 114-117, 119-120, 217-218, 287-288; Kolumbić, "Grbovi", 33, 38, 56-57, 75, 80; Krešimir Čvrljak, "Civalelli", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3617>.

⁴⁰¹ Zapisani u izvorima kao Cedulinis, Cedolini, Cedulinus, Cedulini, Zadulinis, Zadulinus itd. Prisutni u javnom životu Zadra od 12.-17. stoljeća. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 54-55; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 309; Raukar, *Zadar*, 41, 56, 58, 113-116, 122-124, 140, 287; Nikolić Jakus, "The Formation", 51-52, 57, 60, 66, 78-79, 97-98, 110, 142, 145, 147, 149, 153.

(Grubogna),⁴⁰² Butovano,⁴⁰³ Martinussius⁴⁰⁴ i dr.⁴⁰⁵ Većina tih plemićkih obitelji zapisana je i u popisu plemića iz rake sv. Šimuna (1283.), a koji predstavlja zaokruženu cjelinu zadarskoga gradskoga plemstva u 13. stoljeću. U tom popisu zapisana su i ona obiteljska prezimena koja se učestalo bilježe i u zadarskim notarskim dokumentima tijekom 14. stoljeća. U njemu se tako spominju, uz gore navedene,⁴⁰⁶ i Saladinis,⁴⁰⁷ Qualis,⁴⁰⁸ Fumatis,⁴⁰⁹ Butadeo,⁴¹⁰ Lombardi,⁴¹¹ Pecchiaro,⁴¹² Contarenis,⁴¹³ Grisogonis, Carnaruto,⁴¹⁴ Galellis,⁴¹⁵ Vitcov

---

⁴⁰² Ta obitelj je grana roda "Vitača", od pretka Grube Lampredii (1190.). Vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 132, 135, 143; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 392; Raukar, *Zadar*, 114,116; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 392, Dokoza, "Grubonja", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8062>; Grbavac, "Zadarski plemići", 105-106.

⁴⁰³ O njima postoji jako malo podataka u literaturi, često ih se zamjenjivalo sa imenom obitelji Botono. Njihovo prezime se zapisivalo kao *Butoanne*, *Butovane*, *Butiuan*, *Batovano*. Spominju se u prvoj polovici 13. stoljeća. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 31; Nikolić Jakus, "The Formation", 111 (bilj. 478.)

⁴⁰⁴ Obitelj poznata kao Martinussius-Pechiaro, vuče podrijetlo od kneza Vučine Bribirskog, koji je bio trogirski knez i splitski načelnik (13. stoljeće). Obitelj je dobila prezime prema imenu njegovog sina Martinussius (Martinušić, Martinussio). Obitelj Martinušić koristi oba prezimena već krajem 13. stoljeća. Vidi Jakšić, "Zadarska plemićka", 93-123; Raukar, *Zadar*, 117-118; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 391-392, 540.

⁴⁰⁵ Od sto navedenih plemića, za većinu njih navodi se samo osobno ime ili osobno ime uz ime oca. Popis donose Lučić (nepotpun) i Šime Ljubić, vidi i Ioannis Lvcii Dalmatini, *De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex* (Amsteladami: Apud Ioannem Blaeu, 1666), lib. 4, cap. 6, 170-171; Listine 1, dok. XCVI, str. 73-74. Više o tome vidi i Klaić, Petricioli, *Zadar*, 190-192.

⁴⁰⁶ Dokoza, "Problematika proučavanja", 36-37 (vidi i bilj. 50). Popis plemića prvi je objavio Lorenzo Fondra, *Istoria della insigne reliquia san Simeone profeta che si venera a Zara* (Zadar: coi tipi dei fratelli Battara, 1855), 69; objavljen je i pod inicijalima FA, kao "Nomina Domorum Nobilium" u *Bullettino di archeologia e storia dalmata* 12 (1889), 183; zatim u radu Jelić, "Moći Sv. Šimuna", 190-206. Jelić je uspio od stotinjak zabilježenih imena identificirati njih 55. Spominju se: Andreas de Cotopana, Marinus de Sabbo, Bogde de Lourechna, Cossa de Saladinis, Volcina de Ginanis, Stane de Varicassis, Thomas Qualis, Desa de Fumatis, Jacobus de Scolatura, Stephanus de Soppe, Johannes de Butadeo, Paulus de Petri Lombardi, Franciscus de Zadulinis, Johannes de Civalellis, Bartholomeus de Sloradis, Micha de Pezaro (Pecchiaro), Johannes de Contarenis, Martinus de Grisogonis, Cerne de Carnarutis, Nicholaus de Matafaris, Fredericus de Martinuscio, Madius de Galellis, Creste de Vitcov (Vitcor), Stephanus de Carbonis, Andrea de Cande, Matheus de Nassis, Damianus de Miligosto, Petrus de Sloradis, Buico (Bivaldus) de Botono, Cerne de Cande, Dessa de Fanfogna (de Plebanis - jedan ogranak obitelji Plebanis se zvao i Fanfogna, tako se spominje u ispravama – vidi genealošku tabelu, str. 201), Andrea de Grubogna, Blasius de Calcina, Drago de Nodrogna, Nicholaus de Carnaruto, Johannes de Calcina, Dobre de Begna, Franciscus de Lampredio, Jadre de Raua. Ostali plemići imaju ili nepotpune podatke ili samo navedeno ime oca prema kojem nije moguće napraviti identifikaciju.

⁴⁰⁷ Ugledna i bogata obitelj već u 13. stoljeću – osnivač obitelji Saladinus. Vidi Raukar, *Zadar*, 117-118; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 228-230, 304, 312, 382, 384,411, 490; Kolumbić, "Grbovi", 33, 38 (bilj. 52), 40.

⁴⁰⁸ Obitelj potječe od pretka Qualissa i Quale (1283.-1285.), odnosno Hvališa i Hvale. Spominju se u izvorima od početka 14. do sredine 15. stoljeća. Vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 109, 133, 135, 143; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 226, 445, 517; Raukar, *Zadar*, 114, 117; Kolumbić, "Grbovi", 37, 38, 40.

⁴⁰⁹ Zabilježeni su i kao de Fumatis, Fumati, de Fumato, de Fumadis, de Fumado, Fumatus, de Fomat, de Fumaj, Fumatti, Fuamati. Obitelj je bila najvjerojatnije romanskog podrijetla, prvi put zabilježena 1278. godine kada se u ožujku među Zadranima, opljačkanima od gusara, spominje neki Fumato. Prvi pak imenom poznati član obitelji jest Desa (umro prije travnja 1288. godine). Vidi Kolumbić, "Grbovi", 33, 37-38; Nikša Lučić, Lovorka Čoralić, "Fumatis", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6474>.

⁴¹⁰ O njima postoji jako malo podataka u literaturi, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 129 (bilj. 556); Raukar, *Zadar*, 275, bilj. 90.

⁴¹¹ Obitelj poznata krajem 13. stoljeća, talijanskog podrijetla (osnivač Petar), kasnije postaju Perlombardo. Vidi, Nikolić Jakus, "The Formation", 84, 101.

(Vitcor),⁴¹⁶ Carbonis,⁴¹⁷ Nassis,⁴¹⁸ Miligosto, Fanfogna,⁴¹⁹ Calcina,⁴²⁰ Grubogna, Nosdrogna,⁴²¹ Begna,⁴²² Raua,⁴²³ Ferra⁴²⁴ i dr. Uz navedene izvore moramo spomenuti još dva

---

⁴¹² Spominju se od 13. pa sve do 16. stoljeća. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 31-32 (bilj. 19), 33, 38; Nikolić Jakus, "The Formation", 51, 97-98, 142; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 385, 495; Jakšić, "Zadarska plemićka", 93-123.

⁴¹³ Jedna od najstarijih mletačkih obitelji (prva polovica 13. stoljeća), ostaju nerazjašnjene njihove veze sa istoimenom obitelji u Veneciji te sa zadarskim knezovima krajem 13. i u prvoj polovici 14. stoljeća. Pripadaju zadarskom plemstvu od kraja 13. stoljeća, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 63-66, 79, 82.

⁴¹⁴ Obitelj se spominje u razdoblju od 13.-18. stoljeća; najstariji poznati pripadnik obitelji Črna (1280.). Vidi i Zoran Ladić, "Karnarutić", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9878>; Kolumbić, "Grbovi", 33.

⁴¹⁵ Zapisani i kao de Galeli, Galelis, Galellis itd. Obitelj Galelli javlja se tijekom 13. stoljeća (Vito de Cerne Galellus, egzaminator 1268.). Osobno ime Galellus zabilježeno je u zadarskoj plemićkoj obitelji Mergya, koju se povezuje s obitelji Galelli krajem 13. stoljeća. Obitelj Galellis je grana obitelji Cucilla. Vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 298, 309, 413, 441; Raukar, *Zadar*, 56, 58, 114, 116, 129; Kolumbić, "Grbovi", 63; Serđo Dokoza Nikpalj, "Galelli", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998), pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6554>; Nikolić Jakus, "The Formation", 98, bilj. 410.

⁴¹⁶ Iako se spominju kao nasljednici obiteljske grane koja je potekla od zadarskih priora Vitače i Lampredija (11. stoljeće), obiteljsko ime koriste tek od kasnijeg 13. stoljeća, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 78, 97, 150, 194-195, 235; Kolumbić, "Grbovi", 31, 38, 77; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 244, 331, 413, 546.

⁴¹⁷ Vidi o njima Nikolić Jakus, "The Formation", 53, 78.

⁴¹⁸ Obitelj Nassis potječe od pretka Nasce de Bivaldo (1274./1279.). Više o njima vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 132, 143; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 345, 392, 417, 433, 437, 439, 440, 450, 479, 496; Kolumbić, "Grbovi", 70-71; Raukar, *Zadar*, 56, 58, 75, 77, 114-116, 119, 126-127, 209, 286; Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi", 93-144.

⁴¹⁹ Zapisani u izvorima i kao Fafogna, Falfogna, de Fefognis. Od 14. stoljeća nazivaju se Fanfonja (Fanfogna). Pretpostavlja se da je obitelj hrvatskog podrijetla te da su u početku koristili dva prezimena - Fantonja i Plebanis. Prema jednom rodoslovu iz obiteljskog arhiva, prvi poznati član obitelji bio je Musol, hrvatski knez s pridjevkom »Vavonja« i zadarski plemić spomenut 1104. godine. Iz druge polovice 12. stoljeća poznat je Marko Fanfonja. Vidi Serđo Dokoza Nikpalj, "Fanfonja", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5831>; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 302, 311-312, 416-417, 430-431; Raukar, *Zadar*, 56, 114-116, 126, 290; Kolumbić, "Grbovi", 60-61.

⁴²⁰ Prezime Calcina nastaje od imena Gaudius, hrv. oblik Gaucigna (Calzina, Galzigna). Podrijetlo obitelji nije poznato; prvi poznati član obitelji bio je Marinus, sin Petra Kalcine Jadrensibus (1239.), a 1245. godine spominje se Petar Calchina. Obitelj Calcina spominje se u izvorima od 13.-18. stoljeća. Vidi Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 132, 134, 140-143; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 226, 309; Vjekoslav Maštrović, "Calcina", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3302>; Kolumbić, "Grbovi", 33, 37, 40.

⁴²¹ Nosdrogna ili Draginići podrijetlom iz istoimenoga nestalog sela na području današnjeg sela Biljani Gornji u benkovačkoj općini. Jedna od obiteljskih grana Draganića preseljava u Zadar u 13. stoljeću s baštinskog posjeda na kojem žive pripadnici plemena do potkraj 14. stoljeća. Prvi član obitelji je Drago de Nosdrogna, koji se spominje u popisu 1283. godine. Od tih zadarskih Draganića potekla je tamošnja plemićka obitelj Nozdronja, u kojoj se ističu potomci Jordanovi, zvani ponekad i Jordanići. Više Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 126, 131-133, 135, 143; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 217-218, 412; Raukar, *Zadar*, 42-43, 111, 114, 116, 131; Kolumbić, "Grbovi", 70; Franjo Smiljanić, Tatjana Radauš, "Draginići", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1993), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5303>; Grbavac, "Zadarski plemići", 100-102.

⁴²² Obitelj Begna se u svojoj obiteljskoj povijesti pozivala na Dobronju kao prvog člana i nositelja roda, Dokoza, "Problematika proučavanja", 29. Prvi pisani izvori u kojima se spominje obitelj Begna potječu iz 12. stoljeća. Prema postojećim arhivskim podacima vidljivo je da obitelj postoji i u kasnijem razdoblju (15.-16. stoljeće). Vidi Kolumbić, "Obitelj Benja", 93-103; Kolumbić, "Grbovi", 49-50; Jakić Cestarić, "Etnički odnosi", 132, 134, 140, 142; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 194, 226, 312, 353, 382, 408, 437, 439-440, 450, 473, 532; Raukar, *Zadar*, 56, 114-116, 118-119, 130-131, 209, 286-288, 290-292.

⁴²³ O ovoj obitelji postoji jako malo podataka, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 219, 432; Kolumbić, "Grbovi", 47.

važna izvora, koja nam mogu pomoći u istraživanjima genealogije navedenih o bitelji. To su djelomično sačuvani nekrolog samostana sv. Marije u Zadru, a koji sadrži imena pojedinih plemića u razdoblju od 13. do 15. stoljeća,⁴²⁵ te najstariji sačuvani registar građanskih parnica srednjovjekovnog Zadra *Curia maior ciuiliium* (1351.-1353.).⁴²⁶ Prema dosadašnjim genealoškim istraživanjima, utvrđeno da je postojalo nekoliko biološki najznačajnijih plemićkih obitelji - Zadulinis, Varicassis, Matafaris, Sloradis, Nassis, Grisogono,⁴²⁷ Begna, Georgiis,⁴²⁸ Botono⁴²⁹ - sve ostale obitelji imale su manje članova. Međutim, S. Dokoza ističe kako biološka premoć neke obitelji ne znači nužno da su te iste obitelji pripadale krugu politički, društveno ili gospodarski najmoćnijih plemićkih obitelji.⁴³⁰

Izdvajanje gradskoga plemstva kao zasebne društvene skupine u uskoj je vezi sa razvojem i izgradnjom komunalnog sustava u razdoblju od 12. do 15. stoljeća.⁴³¹ Pripadnici

---

⁴²⁴ Obitelj Ferra je stara zadarska obitelj čije se ime spominje već od 12. stoljeća. Tijekom 15. i 16. stoljeća izvori bilježe njihovu veliku brojnost – dijele se na više obiteljskih grana. Vidi Kolumbić, "Grbovi", 41; Raukar, *Zadar*, 114, 116, 130.

⁴²⁵ Više o izvoru vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 7 (bilj. 20). Djelomičnu transkripciju izvora vidi kod Marijan Grgić, "Dva nepoznata svetomarijska rukopisa u Budimpešti", *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru* 13-14 (1967): 125-169.

⁴²⁶ U tom registru spominju se članovi obitelji Soppe, Sloradis, Rosa, Senzadeo, Bogde, Cande, Grubogna, Drechia. Detaljnije vidi Ravančić, "Curia", 85-160.

⁴²⁷ U 12. stoljeću nalazimo zapisanog rodonačelnika obitelji Grisogona, koja vjerojatno potječe od suca Grisogona, odnosno Krševana, Nikolić Jakus, "Prva stoljeća", 106. Vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 229, 240, 334, 336, 384, 406, 428, 431, 435, 489, 514, 528; Raukar, *Zadar*, 56, 114-116, 121-122, 131, 209, 287; Kolumbić, "Grbovi", 64-65; Serdo Dokoza Nikpalj, Tatjana Radauš, "Grisogono", Hrvatski biografski leksikon (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7822>; Antoljak, pogl. "Artium et medicinae doctor Federik Grisogono, njegova obitelj i javno djelovanje u Zadru (prilog proučavanju starih zadarskih plemićkih porodica", u: *Hrvati u prošlosti*, 446-449; Grbavac, "Zadarski plemići", 102-105.

⁴²⁸ Obitelj se pojavljuje u izvorima od 13. stoljeća te izumire do kraja 15. stoljeća, jedna od najutjecajnijih obitelji tijekom 14. stoljeća. U izvorima zapisani i kao Đorđić, Gjorgjić, Jurin, Jurjev, Georgii, Georgiis, Georgio, Georgis, Giorgi, Giorgio, Giorgis, Zorzi. Vidi Raukar, *Zadar*, 56, 58, 114, 116, 128, 131; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 217, 219, 244, 301, 322, 330-331, 334, 345, 354, 356, 361, 489-490, 492; Kolumbić, "Grbovi", 33, 41-42; Grbavac, "Zadarski plemići", 89-116; Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog", 35-54; Branka Grbavac, "Jurjević", Hrvatski biografski leksikon (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

⁴²⁹ Obitelj poznata iz izvora od 14.-16. stoljeća, vidi Kolumbić, "Grbovi", 33 (bilj. 24), 38; Nikolić Jakus, "The Formation", 51, 74-75, 78, 96, 98, 131; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 243, 492.

⁴³⁰ Za razdoblje od 13. do druge polovice 14. stoljeća Dokoza je utvrdio sljedeće podatke: Zadulinis 82, Varicassis 74, Matafaris 71, Sloradis 59, Nassis 57, Grisogono 51, Begna 47, Georgiis 44, Botono 42. Iste obitelji zadržavaju isti poredak i tijekom druge polovice 14. stoljeća, ali uz manji broj članova: Zadulinis 34, Varicassis 17, Matafaris 35, Sloradis 16, Nassis 41, Grisogono 31, Begna 32, Georgiis 24, Botono 16, Dokoza, *Osnovne postavke*, 1.

⁴³¹ O političkom razvoju dalmatinskih komuna, uključujući i društvenih struktura u Dalmaciji i Zadru, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 167-174, 191-196, 214-215, 224-225; Nada Klaić, "Neki problemi", 129-133; Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", 139-209; Raukar, "Društvene strukture", 102-110; Raukar, *Povijest Hrvata*, 205-206; Raukar, *Zadar*, 53-56; Margetić, "Povezanost strukture", 131-134. Beuc smatra da početak razvoja zadarske komune počinje već od 10. stoljeća kao "autonomna upravna organizacija građana na

gradskoga plemstva obnašaju važne političke funkcije unutar zadarske komune već od 12. stoljeća. Proces formiranja i razvoj komunalnih političkih tijela u Zadru u bliskoj je vezi sa tadašnjim političkim prilikama. Od početka do kraja 12. stoljeća izmjenjuje se vlast ugarsko-hrvatskih kraljeva (Arpadovići) te Venecije nad Zadrom.⁴³² Tijekom tog razdoblja, za vrijeme vladavine Arpadovića, titulu priora zamjenjuje titula bana princepsa i zadarskog kneza u jednoj osobi, što nailazi na protivljenje zadarskoga gradskoga plemstva.⁴³³ Osim ugarsko-hrvatskog kralja i mletačka vlast nameće svoje ljude tijekom svoje vladavine nad Zadrom. Zbog pokušaja nametanja gradskih knezova iz redova mletačkog plemstva te podvrgavanja zadarske nadbiskupije gradeškom patrijarhu, mletačka vlast ulazi u sukobe sa zadarskim gradskim plemstvom kao nositeljem komunalne vlasti već tijekom 12. stoljeća.⁴³⁴ U skladu s tim, djeluje i konzulat kao nova općinska funkcija koju je, uz obnašanje sudačkih časti, držalo zadarsko gradsko plemstvo do kraja 12. stoljeća (za vrijeme vladavine Bele III.).⁴³⁵ Njega zamjenjuje institucija stranih načelnika (*potestates*) do 1202. godine, koja se nakratko vraća za vrijeme bana Mladena II. Šubića u drugom desetljeću 14. stoljeća.⁴³⁶

Gradsko plemstvo nastavlja borbu protiv Venecije za samostalnost i ekonomsku neovisnost zadarske komune i tijekom 13. te prve polovice 14. stoljeća. Tijekom tog razdoblja mletačka vlast pokušava oslabiti moć zadarskoga gradskoga plemstva, namještajući pri tome svoje ljude na mjesta gradskog kneza i njegovih savjetnika. Iako se Zadru pokušava nametnuti strana politička vlast, gradsko plemstvo i dalje jača najvažniju komunalnu instituciju – Veliko vijeće, koje je postojalo i za vrijeme izgnanstva Zadrana iz grada (1243.-1247.).⁴³⁷ Unutar Velikoga vijeća, kao glavnog komunalnog političkog tijela, ulazi određeni broj zadarskih građana odnosno plemića.⁴³⁸ Međutim, prema N. Klaić, broj članova zadarskoga Velikoga

---

čelu sa priorom", vidi Beuc, "Statut", 507-519. Općenito o formiranju dalmatinske komune i njezinih institucija vidi i Steindorff, "Stari svijet", 141-152.

⁴³² Vidi str. 29-30.

⁴³³ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 154; Raukar, *Povijest Hrvata*, 187-188; Margetić, "Povezanost strukture", 39. Funkciju gradskog kneza obavljali su pripadnici mletačkog i ugarskog plemstva te hrvatski velikaši, Nikolić Jakus, "The Formation", 88-89 (bilj. 369).

⁴³⁴ Više o tim događajima vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 161-167; Raukar, "Društveni obzori", 152-153; Raukar, *Zadar*, 28-29.

⁴³⁵ Više o političkoj instituciji gradskog konzulata vidi Raukar, *Zadar*, 55; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 167 – 172; Nikolić Jakus, "The Formation", 89; Beuc, "Statut", 510-511.

⁴³⁶ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 172, 195.

⁴³⁷ O mletačkim odredbama unutar mirovnih ugovora sa Zadranima nakon završenih pobuna 1205. i 1247. godine, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 181- 184, 188-191; Lvcii, *De regno*, lib. 4, cap. 7, 167-172; Beuc, "Statut", 512-516.

⁴³⁸ Raukar, *Zadar*, 53-54; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 222.

vijeća mijenja se do sredine 14. stoljeća.⁴³⁹ Iako pretpostavljamo da se proces zatvaranja gradskoga plemstva unutar Velikog vijeća događa u drugoj polovici 14. stoljeća, točan podatak o tome ostaje nam i dalje nepoznatim.⁴⁴⁰ Osim funkcije gradskih vijećnika, u pravnim izvorima 13. stoljeća navode se i funkcije suca (rektora), upravitelja, vijećnika, rektorovih savjetnika, gradskog glasnika i blagajnika koje obavljaju zadarski plemići. Te funkcije obnašaju pripadnici obitelji Matafaris, Scolatura, Ginnano, Limiso (Lemesso), Cotopagna te članovi ostalih plemićkih obitelji.⁴⁴¹ Daljnja izgradnja komunalnih tijela – službeničkog sloja (prokuratora), vijeća umoljenih (*consilium rogatorum*) i Velikog vijeća - nastavlja se i tijekom prve polovice 14. stoljeća. Osim kratkotrajne vladavine Šubića nad Zadrom, na čelu sa Mladenom II. kao zadarskim knezom (1311.-1313.), grad ostaje pod vlašću Venecije sve do 1358. godine.⁴⁴² Tijekom tog razdoblja Venecija donosi blaže mjere prema Zadru, dozvoljavajući upravljanje gradom prema zakonima zadarskog statuta te nesmetani rad najvažnijih komunalnih institucija. Prema N. Klaić, stvaraju se uvjeti za nastanak *plemićkih vijeća* preko kojih raste i utjecaj plemstva u političkom vodstvu komune.⁴⁴³ Političko vodstvo tih vijeća bilježi se i u narativnom izvoru *Obsidio Iadrensis*, u kojem autor daje podatke o načinu vođenja komunalne politike prema Veneciji i Ludoviku za vrijeme opsade grada 1345.-1346. godine.⁴⁴⁴ Prema tim podacima, gradsko plemstvo postoji kao zasebna društvena

---

⁴³⁹ Pretpostavlja se da načelo izbora plemića u Veliko vijeće ostaje nepromijenjenim i u drugoj polovici 14. stoljeća. Broj vijećnika varirao je od nekih šezdesetak do dvjestotinjak, više Klaić, Petricioli, *Zadar*, 195, 215, 222-225. *Obsidio Iadrensis* također navodi dvjestotinjak članova Velikoga vijeća, Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 2, gl. 18, 280.

⁴⁴⁰ Problem predstavlja manjak dostupnih izvora. Naime, poznato je da za srednjovjekovno razdoblje nemamo sačuvane zaključke Velikog vijeća prije 15. stoljeća (*Libri consiliorum Jadrae* 1442.-1797.) te da zadarski statut ne sadrži odredbe koje bi nam pružile uvid u način formiranja komunalnih političkih tijela. Pretpostavlja se da su te odredbe bile sadržane unutar zasebnih *Capitulares*. Sve do 1458. godine ne postoji jasna odredba u gradskom statutu o primanju članova za Veliko vijeće. Više Raukar, *Zadar*, 55 (i bilj. 9), 58; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 203-204, 223; Nikolić Jakus, "The Formation", 6; Beuc, "Statut", 521.

⁴⁴¹ U tekstu mirovnog ugovora iz 1247. godine, vidi Lvcii, *De regno*, lib. 4, cap. 7, 170-171; Listine 1, dok. XCVI, str. 73-74; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 191.

⁴⁴² Vidi str. 40, bilj. 249.

⁴⁴³ Prema N. Klaić, u navedenom razdoblju se pojavljuje Vijeće umoljenih (*consilium rogatorum*) i Veliko vijeće (*consilium maius*). Više o mletačkoj politici prema Zadru u prvoj polovici 14. stoljeća vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 213-215, 291-297; Raukar, *Zadar*, 26, 29; Nada Klaić, "Problem vrhovne vlasti nad Dalmacijom do početka XV stoljeća", u: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, ur. Jakša Ravlić (Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964), 163-165.

⁴⁴⁴ Plemići se bilježe unutar djela kao oni koji raspravljaju, odlučuju i izabiru poslanike kralju Ludoviku ili Mlečanima. Prema pojedinim podacima vidljivo je da je za vrijeme opsade grada politička vlast povjerena rektorima i plemstvu u Velikom vijeću nakon odlaska mletačkog kneza. To dokazuje i tekst u kojem se opisuje buna puka protiv plemića i njihove politike: "Postadoše mirni kao janjad iskazujući poštovanje prema plemićima i pristanu se podvrgnuti volji upravljača." Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 1. gl. 9, str. 144, 146, 148; gl. 19, 174, 176; knj. 2, gl. 6, 230, 232; gl. 11-12, 250- 258; gl. 18, 280, 282, 286; gl. 19, 286; Raukar, *Zadar*, 55; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 242-246.

skupina koja drži vlast u gradu te odlučuje o svim važnim političkim pitanjima sredinom 14. stoljeća.

Osim obnašanja važnih političkih funkcija unutar zadarske komune, društveni razvoj zadarskoga gradskoga plemstva pokazuje se i kroz sklapanje političkih i društvenih veza sa određenim društvenim skupinama unutar i izvan granica srednjovjekovnog Zadra. Već smo ranije u tekstu istaknuli važnost sklapanja bračnih veza između pripadnika zadarskoga plemstva i pojedinih hrvatskih velikaških obitelji na proces formiranja zadarskih plemićkih obitelji.⁴⁴⁵ U skladu sa već iznesenim, ukratko ćemo pojasniti utjecaj tih veza na društveni razvoj pojedinih zadarskih plemićkih obitelji.

Prema Z. Nikolić Jakus, razlog bračnih povezivanja obitelji Saladinis, Galellis, Drechia, Varicassis, Nosdrogna, Georgiis, Begna i Cucilla sa pobočnim granama obitelji Šubić tijekom 13. i 14. stoljeća, bio je ekonomske (proširenje posjeda tih obitelji na hrvatskom teritoriju) i političke prirode (većina tih obitelji politički podržava Šubiće).⁴⁴⁶ Osim navedenih obitelji Šubiće su politički podržavale još neke zadarske obitelji (Civalellis, Zadulinis, Fanfogna, Matafaris).⁴⁴⁷ Članovi pojedinih zadarskih obitelji, povezanih sa Šubićima (Carbonis, Cotopagna, Civalellis, Varicassis, Cucilla) obnašali su političke dužnosti (suci, rektori, načelnici) u dalmatinskim gradovima koji su se nalazili pod političkom kontrolom Šubića krajem 13. i početkom 14. stoljeća.⁴⁴⁸ Prema podacima Z. Nikolić Jakus i D. Karbić, najvažnije političke funkcije obnašao je Domald de Zadulinis, koji je preko bana Pavla I. Šubića održavao i političke veze sa anžuvinskim dvorom u Napulju krajem 13.

---

⁴⁴⁵ Primjere zadarskih plemićkih obitelji, koje se povezuju sa pojedinim hrvatskim velikaškim obiteljima, vidi str. 56-57.

⁴⁴⁶ Z. Nikolić Jakus provela je istraživanje tih bračnih veza na temelju proučavanja pojedinih dokumenata te rezultata istraživanja D. Karbića, Nikolić Jakus, "The Formation", 45, 48. Više o odnosu Šubića i dalmatinskih gradova vidi Karbić, "Odnosi gradskoga", 43-60.

⁴⁴⁷ Imena pojedinih zadarskih plemića, koji su bili novčani jamci Šubićima prilikom ugovaranja mira između kneza Jurja I. Šubića i Venecije 1294. godine: Lovro de Civalellis, Gallo, sin Črne de Mergia (Cucilla), Domald de Zadulinis, Desa de Fanfogna, Bartol, sin Grisogona de Mauro (Grisogonis), Bivald de Botono, Miha, sin Jakova de Scolatura, Stjepan pok. Marina de Labe. Uz njih kao svjedoci su potvrđeni Guido Črne de Mrđa (Cucilla), Mihovil de Varicassis, Jakov de Zadulinis, Bogde de Lovrehna, Vučina de Matafaris, Miha de Pechiaro i Grgur *dictus Grescus* Botono. Vidi Listine 1, dok. CCLXIII, str. 183-184.

⁴⁴⁸ Primjerice, Črne de Carbonis bio je rektor i sudac u Trogiru (1242.); Preste de Cotopagna potestat u Trogiru (1274.-1275.); Ivan de Civalellis u Ninu (1280.) i Lovro de Civalellis u Šibeniku (1293.); Stane de Varicassis kapetan i potestat u Trogiru (1290.) te njegov sin Madije koji je bio potestat u Šibeniku i Trogiru i unuk Guido kapetan u Trogiru; Guido (Vito), sin Črne de Mrđa, bio je podestà Splita (1275.-1284.) te brački knez (1278.), vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 50-55; Karbić, "Odnosi gradskoga", 54-55; Antoljak, *Hrvati u prošlosti*, 205.

stoljeća.⁴⁴⁹ Naime, prema podacima D. Karbića, veze između Domalda i Šubića bilježe se od 1270-ih. Za vladavine Mladena I., Domald je obnašao i funkciju potestata Splita krajem 1280-ih. Njegovi prvi kontakti sa anžuvinskim dvorom i Karlom Martelom bilježe se još krajem 1290-ih.⁴⁵⁰ Prema tim podacima mogli bismo zaključiti kako je ta suradnja sa Šubićima donijela i određeni društveni ugled tim zadarskim plemićkim obiteljima. Kako ističe D. Karbić, Šubići su također imali svoj interes u povezivanju sa zadarskim plemstvom – stvaranjem svojih pristaša među zadarskim plemstvom nastojali su osigurati veći politički utjecaj nad Zadrom i njegovo preuzimanje od Venecije, što su i pokušali ostvariti 1311. godine.⁴⁵¹ S obzirom da su upravo Šubići bili najzaslužniji za dolazak dinastije Anžuvina na ugarsko-hrvatsko prijestolje 1301. godine, dio tih istih zadarskih obitelji koje su podržavale Šubiće davat će svoju političku potporu i kralju Ludoviku u drugoj polovici 14. stoljeća, kako navodi Z. Nikolić Jakus.⁴⁵²

Bračne veze između zadarskoga plemstva i plemićkih obitelji mletačkog podrijetla bilježi u svom istraživanju Z. Nikolić Jakus. Postoje podaci koji ukazuju na ulazak plemićke obitelji mletačkog podrijetla Contarinija u krug zadarskoga plemstva već tijekom druge polovice 13. stoljeća – članovi te obitelji povezuju se bračnim vezama sa pripadnicima zadarskih obitelji Begna, Piloso, Cigalis i Paulo.⁴⁵³ Postoje snažne pretpostavke o političkoj podršci te obitelji mletačkoj vlasti, na što jasno upućuju podaci o njihovom političkom djelovanju u Veneciji i Zadru.⁴⁵⁴ Tome u prilog govori i činjenica da članovi te obitelji nisu posjedovali velika bogatstva niti su bili birani na važne političke funkcije unutar zadarske komune.⁴⁵⁵ Osim njih, još nekoliko zadarskih obitelji povezuje se bračnim vezama sa mletačkim obiteljima tijekom 13. i 14. stoljeća: Civaellis (Badoer, Dandolo), Saladinis (Dolfin), Parlumbardo i Grubogna (obitelj Franje Sacreda), Qualis (obitelj Marka Michelija).

---

⁴⁴⁹ Domald de Zadulinis bio je načelnik Splita (1286.-1287.) i načelnik Skradina (1293.-1303.). Sudjelovao je zajedno sa drugim plemićima (Cotopagna, Varicassis) u sklapanju ugovora između dalmatinskih gradova i Venecije sa Šubićima, te je bio *familiaris* Anžuvina Karla II. Više o njemu vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 51-53; Karbić, "Odnosi gradskoga", 55.

⁴⁵⁰ Vidi Karbić, "Odnosi gradskoga", 55-56.

⁴⁵¹ Nikolić Jakus, "The Formation", 50; Karbić, "Odnosi gradskoga", 48, 58.

⁴⁵² Nikolić Jakus, "The Formation", 49-50, 56-57, 58-59. Usp. Karbić, "Odnosi gradskoga", 45, 48-49; Budak, "Urban elites", 183.

⁴⁵³ Osnivač obitelji, Ivan de Contarini, oženio je Slavu de Begna u drugoj polovici 13. stoljeća. Više o bračnim vezama sa navedenim obiteljima vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 63-65 (bilj. 270), 69-70.

⁴⁵⁴ Tijekom 13. i 14. stoljeća članovi te obitelji obnašali su funkcije mletačkih savjetnika u Zadru i Veneciji te su okupljali mletačke građane unutar bratovštine sv. Marka u Zadru. Više o tome vidi, Nikolić Jakus, "The Formation", 63, 65-66.

⁴⁵⁵ Nikolić Jakus, "The Formation", 66.

Postojale su i prijateljske veze, posebno između obitelji Picega i obitelji Badoer i Gradenigo.⁴⁵⁶

Prema istraživanju Z. Nikolić Jakus, povezanost između pojedinih zadarskih obitelji sa mletačkim i hrvatskim plemićkim obiteljima ukazuje da ne postoji jasna granica u određivanju njihove političke pripadnosti mletačkoj ili ugarsko-hrvatskoj kraljevskoj vlasti i hrvatskim velikašima. Tome u prilog svjedoče i političke aktivnosti pojedinih članova iste obitelji prema objema stranama.⁴⁵⁷ Međutim, poznati su i primjeri onih zadarskih plemićkih obitelji koji su cijelo vrijeme bili politički aktivni protiv Venecije, o čemu svjedoče procesi zatvaranja ili progona njihovih članova od strane mletačkih vlasti.⁴⁵⁸

Z. Nikolić Jakus bilježi i podatke o sklapanju bračnih veza između članova istih plemićkih obitelji - Rosa, Grisogonis, Lovrehna, Varicassis, Matafaris i Saladinis.⁴⁵⁹ Također, zabilježeni su i primjeri sklapanja bračnih veza između različitih grana iste obitelji (primjerice Zadulinis), za koje S. Dokoza ističe da su bili u dalekom srodstvu. On objašnjenje tome nalazi u mnogobrojnosti te obitelji.⁴⁶⁰ Postoje i primjeri povezivanja pripadnika najutjecajnijih zadarskih obitelji (primjer sklapanja braka između članova obitelji Martinussio sa obiteljima Saladinis i Matafaris).⁴⁶¹

Odnos između zadarskoga plemstva i Crkve možemo promatrati na dvije razine - kroz obnašanje važnih crkvenih funkcija od strane pripadnika zadarskog plemstva te kroz povezanost između crkvenih institucija i pojedinih zadarskih obitelji. Prema izvorima koje je istražila Z. Nikolić Jakus o izboru članova za mjesto zadarskog biskupa te kasnije nadbiskupa, utvrđeno je da se na te najvažnije funkcije biraju članovi zadarskih plemićkih obitelji tijekom 12. i 14. stoljeća - Lampridije (potomak priora Lampridija i Vitače), Nikola (nećak Martina de

---

⁴⁵⁶ Nikolić Jakus, "The Formation", 70-72 (vidi tabele 3. i 4.)

⁴⁵⁷ Djelovanje članova obitelji Paulo, Varicassis, Fanfogna, Matafaris, Botono vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 72-73.

⁴⁵⁸ Zbog svojih političkih djelovanja, pripadnici pojedinih zadarskih plemićkih obitelji (Picega, Cigalis), bili su smatrani neprijateljima Venecije te su često bili zatvarani u Veneciji ili izgnani izvan Zadra tijekom 13. stoljeća. Više o tome vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 75-76. Vidi u trećem poglavlju dio teksta o demografskim gubicima zadarskoga plemstva u drugoj polovici 14. stoljeća, str. 86-90.

⁴⁵⁹ Nikolić Jakus, "The Formation", 205; *ista*, "Obitelj dalmatinskog", 75.

⁴⁶⁰ Riječ je o obitelji koja je imala najrazgranatiju genealogiju te su pojedine grane te obitelji imale veoma udaljeno srodstvo, što je omogućavalo njihove međusobne ženidbene veze, Dokoza, *Osnovne postavke*, 1.

⁴⁶¹ Primjeri: Vučina Mihe de Martinussio oženio je svoje sinove za kćerima najuglednijih plemića u prvoj polovici 14. stoljeća – Kože de Saladinis i Petra de Matafaris. O povezivanju obitelji Saladinis sa obiteljima Varicassis i Grisogonis, vidi Jakšić, "Zadarska plemićka", 106; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 229.

Manzavina), Aleksandar (povezan sa obitelji Zadulinis), Ivan Butuano (Butovane) ili članovi obitelji Matafaris (Nikola).⁴⁶²

Osim navedenih funkcija članovi pojedinih plemićkih obitelji obavljali su odvjetničke i svećeničke službe za određene gradske samostane ili su im ostavljali legate putem oporuka.⁴⁶³ Prema istraživanju Z. Ladića i Z. Nikolić Jakus, benediktinski samostani najviše su se darivali tijekom 11. i 12. stoljeća dok se od 13. stoljeća to mijenja u korist franjevac i dominikanaca (samostani sv. Franje i sv. Platona (Dominika)),⁴⁶⁴ što svjedoči o popularnosti novih crkvenih redova i u Zadru. Prema zabilježenim legatima u oporukama vidljivo je da pojedine obitelji pokazuju naklonost prema određenim samostanima – primjerice Lourechna ostavljaju legate uglavnom dominikancima, Saladinis i Zadulinis franjevcima (nešto i benediktincima) dok Georgiis i Civalelis ostavljaju podjednako svima.⁴⁶⁵

Veze između plemstva i gradskih samostana potvrđuju i rezultati istraživanja o načinu primanja novih članova u samostanske zajednice. Istraživanja Z. Nikolić Jakus utvrdila su da je većina gradskih ženskih samostana bila rezervirana isključivo za zadarske plemkinje (primjerice benediktinski samostan sv. Marije) dok su samostani sv. Nikole i sv. Dimitrija primali u pojedinim slučajevima strankinje i ne-plemkinje.⁴⁶⁶ Unutar muških samostana (sv. Krševan) primali su se ne-plemići dok su opati bili uglavnom iz redova zadarskoga

---

⁴⁶² Tijekom 13. stoljeća zadarski nadbiskupi dolaze uglavnom iz redova mletačkih plemićkih obitelji. Više o zadarskim nadbiskupima u razdoblju od 12. do sredine 14. stoljeća vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 104-111.

⁴⁶³ Ivan, sin priora Vitače, obavljao je funkciju odvjetnika samostana sv. Marije u 12. stoljeću dok je sestra nadbiskupa Lampridija, imenom Rozana, bila opatica sv. Marije. Odvjetnici (*advocatus*) koji su zastupali crkvene institucije štitili su njihove interese na sudu te su ih zastupali i u parnicama vezanima za transakcije crkvenih nekretnina, Wood, *The Proprietary*, 328. Više o vezama obitelji nadbiskupa Lampridija te njihovim srodnicima Petrico, Cucilla, Mutaganga i Georgiis vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 133-135. O udjelu pripadnika zadarskoga plemstva u sastavljanju oporuka vidi Ladić, *Last will*, 139-144. Koliko nam je poznato nije obrađena zasebna tema koja istražuje oporuke zadarskog plemstva preko kojih bi se mogla ustanoviti veza sa crkvenim institucijama - Z. Ladić spominje u svojoj knjizi samo pojedinačne članove pojedinih zadarskih plemićkih obitelji koji ostavljaju legate određenim crkvama i samostanima – npr. Bogde de Lourechna ostavlja veliki novčani iznos više različitih crkvenih subjekata, posebice franjevcima. Slično radi i Marica de Soppe. Krajem 13. te u prvoj polovici 14. stoljeća postotak legata, u obliku izvangradskih zemljišnih posjeda, bio je izrazito malen – 1,7 % u odnosu na sveukupan broj oporuka, dok u drugoj polovici 14. stoljeća iznosi 2,6 %, Ladić, *Last will*, 242, 247, 271-274.

⁴⁶⁴ Od prikupljenih 190 oporuka u razdoblju od 1288.-1350. godine, najviše legata dobivaju franjevci i dominikanci pa zatim benediktinski samostani - sv. Marija (25), sv. Nikola (36), sv. Dimitrije (6), sv. Krševan (14), franjevci i dominikanci (47), Nikolić Jakus, "The Formation", 131-132. Ladić spominje 15 crkvenih institucija koje su primile sveukupno 182 legata (od 1280-ih do 1307.), od kojih su najvećim dijelom bili upravo gradski samostani. Navise se ostavljalo franjevačkom i dominikanskom samostanu, te crkvi sv. Mihovila, Ladić, *Last will*, 183-185.

⁴⁶⁵ Nikolić Jakus, "The Formation", 132.

⁴⁶⁶ Više o tome vidi Nikolić Jakus, "Prva stoljeća", 106; *ista*, "The Formation", 124-129.

plemstva.⁴⁶⁷ Z. Nikolić Jakus zaključuje da se proces zatvaranja gradskih samostana za primanje ne-plemića podudara sa procesom zatvaranja plemstva unutar Velikog vijeća krajem 14. stoljeća,⁴⁶⁸ što svjedoči u prilog stvaranju staleškog plemstva tijekom navedenog razdoblja. Iako nije bilo pravilo, u pojedinim slučajevima su se hijerarhijski najviše crkvene funkcije koristile za ekonomski ili obiteljski probitak,⁴⁶⁹ posebice u drugoj polovici 14. stoljeća.⁴⁷⁰ Međutim, prema mišljenju Z. Nikolić Jakus, riječ je o vezama koje su bile privremene i koje nisu bile jedini način društvenog uspona pojedine obitelji. Također, Z. Nikolić Jakus zaključuje da u Zadru ne postoji tendencija da pojedine plemićke obitelji žele imati monopolizaciju nad crkvenim položajima jer su njihove obitelji već imale određeni društveni ugled.⁴⁷¹ Društvene veze sa Crkvom nisu utjecale na primanje određenih obitelji u krug zadarskog plemstva ali su podizale tim obiteljima društveni ugled i status.⁴⁷²

O društvenim vezama između pripadnika zadarskoga gradskoga plemstva i pripadnika ostalih društvenih grupa (trgovaca, obrtnika, mornara i sl.), od 12. do 14. stoljeća postoji malo obrađenih podataka.⁴⁷³ Pojedini zadarski narativni izvori opisuju odnos između plemstva i pučana sredinom 14. stoljeća – njihovi međusobni sukobi⁴⁷⁴ svjedoče o tadašnjem stanju društvenih odnosa unutar zadarske komune. Kako opisuje *Obsidio Iadrensis*, pučani

---

⁴⁶⁷ Nikolić Jakus, "The Formation", 124-125.

⁴⁶⁸ Zatvaranje ženskih samostana za ne-plemkinje krajem 14. stoljeća vidi se i na primjeru samostana sv. Katarine – sve su opatice plemkinje, Nikolić Jakus, "The Formation", 128-129.

⁴⁶⁹ Pojedinci ilegalno imenuju članove svoje rodbinu na druge crkvene položaje ili im dodjeljuju mjesta u gradskim samostanima, vidi primjer Nikole de Matafaris, Filipa de Sloradis i nećakinje nadbiskupa Lovre Periandera, Nikolić Jakus, "The Formation", 119-120.

⁴⁷⁰ Više o utjecaju članova obitelji Matafaris na crkvenim položajima u drugoj polovici 14. stoljeća vidi treće poglavlje o društvenim vezama zadarskog plemstva za vladavine Ludovika I., str. 96-97.

⁴⁷¹ Nikolić Jakus, "The Formation", 133, 136-137.

⁴⁷² *Isto*, 136-138.

⁴⁷³ Općenito društvenim strukturama unutar zadarskog srednjovjekovnog društva bavio se T. Raukar u sklopu svojih istraživanja o komunalnim društvima, vidi bilj. 17, 431. Osim T. Raukara i dijela starije historiografije (M.M. Frejdenberg, V. Brunelli i dr.) društveni sloj zadarskog građanstva istraživali su unutar svojih zasebnih priloga N. Klaić i S. Florence Fabijanec (uglavnom trgovci). Vidi Klaić, Petricioli, *Zadar* (vidi popis broja stranica o obrtnicima i trgovcima na str. 584, 586-591); Florence Fabijanec, "Društvena i kulturna uloga", 55-120; *ista*, "Profesionalna djelatnost", 31-60; *ista*, "Pojava profesije", 83-125; Sabine Florence Fabijanec, "Dva trgovačka inventara kao pokazatelji ekonomskog i kulturnog života u Zadru u XIV. stoljeću", *Povijesni Prilozi* 25, Zagreb (2003): 93-131.

⁴⁷⁴ Naziv "pučani" koristio se u starijoj historiografiji – označavao je sve one društvene grupe u gradu koje nisu pripadale plemstvu te koje nisu imale udjela u političkoj vlasti komune (tzv. *populares*). T. Raukar upozorava da u pojedinim gradovima, kao npr. Splitu, ne postoji sasvim jasna "politička i društvena razdioba" između te dvije društvene skupine, vidi kod Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću", 180. Naziv pučani koristi i N. Klaić, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 242-244. S ciljem razlikovanja pripadnika gradskoga plemstva u Zadru od ostalih društvenih grupa u gradu, i mi ćemo koristiti pojam pučani. Prve podatke o sukobima između plemića i pučana donosi narativni izvor *Obsidio Iadrensis* koji opisuje pobunu puka protiv gradske vlasti (plemstvo) te način djelovanja zadarskoga plemstva protiv pobunjenika. Vidi Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 2, gl. 11, 250-254; gl. 12, 254-258; Budak, "Urban elites", 194; Tomislav Raukar, *Hrvatsko srednjovjekovlje – prostor, ljudi, ideje* (Zagreb: Školska knjiga; Zavod za hrvatsku povijest FF-a u Zagrebu, 1997), 224.

dižu pobunu protiv protumletačke politike gradskoga plemstva, zahtijevajući predaju grada Veneciji. U tekstu se navode i podaci o sudjelovanju pojedinih plemića na strani pobunjenika (Bivald de Botono i njegov sin Grgur) kao i podaci o suradnji vođa pobune s mletačkim napadačima.⁴⁷⁵ Iako navedeni podaci upućuju da je obitelj Botono bila na mletačkoj strani za vrijeme ratnih sukoba, podatak o zarobljavanju dvojice članova te iste obitelji od strane Mlečana nakon završene opsade ukazuje da ne postoji jedinstveno političko stajalište unutar iste obitelji, kako to navodi Z. Nikolić Jakus.⁴⁷⁶

Osim političkih, postoje i određene naznake o obiteljskim vezama između pojedinih pripadnika plemićkih obitelji i pučana, a što je istražila Z. Nikolić Jakus. Iako nije postojala politička zabrana o sklapanju bračnih veza između plemića i pučana,⁴⁷⁷ članovi zadarskih plemićkih obitelji uglavnom se žene međusobno. Međutim, Z. Nikolić Jakus navodi i podatke o pojedinim bračnim vezama plemića i pučana⁴⁷⁸ kao i podatke o izvanbračnoj djeci zadarskih plemića koja unatoč dobrostojećem ekonomskom položaju, nisu mogla dobiti priznati društveni status.⁴⁷⁹

Uz obnašanje političkih i upravnih funkcija unutar komunalnih institucija, pripadnici zadarskoga gradskoga plemstva temelje svoj društveni položaj i na materijalnom bogatstvu, stečenom velikim dijelom kroz različite ekonomske aktivnosti unutar i izvan granica zadarskog distrikta. Međutim, moramo napomenuti da različite grane iste plemićke obitelji nisu bile jednako bogate te da krugu najbogatijih zadarskih plemića pripada jako mali broj zadarskih plemićkih obitelji.⁴⁸⁰ Obavljanje ekonomskih aktivnosti bilo je omogućeno političkim i gospodarskim razvojem Zadra u razdoblju od 12. do 15. stoljeća.⁴⁸¹ Stjecanje zemljišnih posjeda urbane elite na otocima i u zaleđu Zadra omogućilo je širenje komunalnog

---

⁴⁷⁵ Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 2, gl. 11, 250-254; gl. 12, 254- 258. O samom Bivaldu de Botono vidi *Isto*, knj. 1, gl. 7, 138, bilj. 45, str. 298-299.

⁴⁷⁶ Nikolić Jakus, "The Formation", 74-75.

⁴⁷⁷ Nikolić Jakus, "Obitelj dalmatinskog", 75; *ista*, "The Formation", 205.

⁴⁷⁸ Nikolić Jakus, "The Formation", 163 (vidi i bilj. 694, str. 164).

⁴⁷⁹ Vidi primjer Petra, sina Vitače de Lemessio, *Isto*, 164 (uklj. i bilj. 695).

⁴⁸⁰ Usp. Dokoza, *Osnovne postavke*, 1-2; Raukar, "O nekim obilježjima", 420-421.

⁴⁸¹ Ekonomskim razvojem Zadra te ulogom plemstva u ekonomskim aktivnostima zadarske komune, u razdoblju od 12. do 15. stoljeća, bavio se T. Raukar (uglavnom 14. i 15. stoljeće), vidi "O nekim obilježjima", 411-443; Tomislav Raukar, "Zadarska trgovina solju u XIV i XV stoljeću", *Radovi FF, Odsjek za povijest 7-8* (1970): 19-80; vidi i pogl. u *Zadar u XV stoljeću*, ekonomska topografija (20-22), agrar i kmetstvo (82-102), zemljišni posjed (105-151), stočarstvo (197-198), sol (206-214) obrt (220-225); "Prilog poznavanju", 343-370. Vidi i Nikola Čolak, "Zemljišni posjed zadarske komune u XII. stoljeću", *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 10 (1963): 367-397; Borislav Grgin, "Osnovna obilježja društvenog razvoja zadarskog otočja u razvijenom srednjem vijeku", *Rad. zavoda hrv.povij.* 29 (1996): 40-52; Nikolić Jakus, pogl. *The economic status of the urban nobility* u "The Formation", 139-173; vidi radove Sabine Florence Fabijanec (bilj. 473).

teritorija na otočnom i kopnenom dijelu distrikta, čime su se stvorili i preduvjeti za intenzivniji razvoj zadarske trgovine.⁴⁸² Najveća zapreka kako političkom tako i ekonomskom razvoju Zadra bila je mletačka vlast, koja često ograničava rast zadarske trgovine donošenjem različitih ekonomskih mjera od 13. do sredine 14. stoljeća. Cilj tih ekonomskih mjera bilo je smanjivanje komunikacije između Zadra i trgovačkih puteva prema zaleđu i talijanskoj obali, kontrola proizvodnje i izvoza zadarske soli te zadarskih proizvoda (vino, žito i sl.).⁴⁸³ Slabljenjem političkog i ekonomskog razvoja Zadra, mletačka vlast htjela je osigurati sigurnost svog trgovačkog puta prema Bizantu te sačuvati svoju vodeću ulogu na Jadranu, zbog čega često dolazi u sukob sa zadarskom komunom sve do 1358. godine.⁴⁸⁴

Iako se zadarski plemić bavio različitim ekonomskim aktivnostima (trgovina, poljoprivreda, novčarski poslovi) zemljišni posjed ostaje njegovim trajnim ekonomskim temeljem koji je imao i važnu ulogu u stjecanju plemićkog statusa.⁴⁸⁵ U dosadašnjim istraživanjima o ekonomskom razvoju zadarske elite ipak je detaljnije analiziran način stjecanja izvangradskih zemljišnih posjeda za razliku od gradskih nekretnina. Prema T. Raukaru, gradski samostani (sv. Marija, sv. Krševan, sv. Platon, sv. Dimitrije) bili su većinski vlasnici zemljišnih posjeda u razdoblju od 10. do 12. stoljeća,⁴⁸⁶ što se nastoji ograničiti statutarnim odredbama u 13. stoljeću u svrhu zaštite ekonomskih interesa komune.⁴⁸⁷ U skladu s tim, povećava se broj zemljišnih posjeda zadarskoga plemstva na otocima i u hrvatskom zaleđu od 13. stoljeća nadalje, što je omogućilo i proširenje teritorija zadarskog distrikta na područje Lučke županije, Nina i Biograda tijekom 13. i 14. stoljeća.⁴⁸⁸

---

⁴⁸² Više o pravcima zadarske trgovine na Jadranu te robom kojom se trguje vidi Raukar, *Zadar*, 254-258.

⁴⁸³ Mjere koje donosi mletačka vlast od 13. do sredine 14. stoljeća odnose se najčešće na smanjivanje komunalnih prihoda, obrađivanje zemlje u distriktu ili ograničavanje zadarske trgovine, uvođenjem sistema novih carina i podavanja, više Klaić, Petricioli, *Zadar*, 182-183, 189-191, 193, 292- 296, 313-314; Raukar, *Zadar*, 26-28, 29-30; *isti*, "O nekim obilježjima", 440.

⁴⁸⁴ Dižući protumletačke pobune, Zadar se najčešće oslanjao na ugarsko-hrvatske vladare, od Bele III. (1180.-1202.) do Ludovika I. (1358.-1382.), te na hrvatske velikaše (Pavao I. Bribirski, 1311.-1313.), Raukar, "Društveni obzori", 155-156.; Budak, "Urban elites", 184-185. O sukobima Venecije i Zadra vidi i Raukar, *Zadar*, 25-30.

⁴⁸⁵ Nikolić Jakus, "The Formation", 139; Raukar, "O nekim obilježjima", 420-421.

⁴⁸⁶ Raukar, *Zadar*, 107-109; Čolak, "Zemljišni posjed", 367-397.

⁴⁸⁷ To se nastoji postići odredbom o zabrani stjecanja nekretnina samostanima (statut 1305.) – zabrana građanima da prodaju ili daruju svoje posjede crkvi, Raukar, *Zadar*, 108; ZS, knj. 3, gl. 14, str. 259, 261.

⁴⁸⁸ Širenje gradskog područja je bilo u interesu gradskoga plemstva, čiji su pripadnici bili, uz crkve i samostane, najveći zemljišni posjednici. To je omogućavalo čvršće političko i ekonomsko povezivanje Zadra i njegovog zaleđa. O prvom širenju granica zadarskog distrikta u 12. stoljeću (nakon 1115. godine) vidi Čolak, "Zemljišni posjed", 391-392. Više o načinu širenja zadarskog distrikta i stvaranju gradskog zemljišnog prostora na području ninskog distrikta te Lučke i Sidraške županije od 12. do 14. stoljeća vidi Raukar, *Zadar*, 37-45, 109-114; Antoljak, pogl. "Nekoliko primjera o postojanju feuda u zadarskoj kopnenoj regiji iza 1409. godine", u *Hrvati u prošlosti*, 305.

T. Raukar analizirao je zemljišni posjed 25 plemićkih obitelji od kojih, kao najbogatije obitelji od 13. do 15. stoljeća, ističe sljedeće: Detrico,⁴⁸⁹ Grisogonis,⁴⁹⁰ Zadulinis,⁴⁹¹ Begna,⁴⁹² Ciprianis, Civalellis,⁴⁹³ Fanfogna,⁴⁹⁴ Georgiis,⁴⁹⁵ Matafaris,⁴⁹⁶ Nassis,⁴⁹⁷ Pechiaro,⁴⁹⁸ Soppe,⁴⁹⁹ Varicassis.⁵⁰⁰ Tijekom 13. stoljeća i obitelji Cotopagna i Saladinis pripadali su velikim zemljoposjednicima ali njihova moć opada već tijekom 14. stoljeća.⁵⁰¹ Ostale zadarske plemićke obitelji pripadale su srednjim i manjim

---

⁴⁸⁹ Obitelj posjeduje zemljišta u zaleđu Biograda na moru, u blizini Turnja i Rogova, već potkraj 13. stoljeća, Tatjana Radauš, Josip Vrandečić, "Detrico", Hrvatski biografski leksikon (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002), pristup ostvaren 15. 8. 2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4653>; Raukar, *Zadar*, 120-121.

⁴⁹⁰ Tijekom 13. stoljeća imaju posjede na Ugljanu i u okolici Nina, dok se u prvoj polovici 14. stoljeća njihovi posjedi spominju u Crnom, Ozrinju, Bokanjcu i Podiću, Dokoza Nikpalj, Radauš, "Grisogono", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7822>; Raukar, *Zadar*, 122-123.

⁴⁹¹ Tijekom 13. i 14. stoljeća imaju zemljišta na otocima i astareji ali rano prodiru na hrvatski i ninski teritorij - primjerice posjedi u Komorči, Skrilu, Jošanima, Brdima, Pagu, Dugom otoku te zemljišta u Kolovarama, bližoj okolici Zadra, Čelopek, Petrčani, vidi više Raukar, *Zadar*, 122-123; Grgin, "Osnovna obilježja", 45.

⁴⁹² Već u drugoj polovici 13. stoljeća imaju posjede u distriktu – sv. Sofija (blizu Murvice) - izvan čijih granica ulaze na hrvatski teritorij već krajem 13. i u prvoj polovici 14. stoljeća – Čudomirščina i veliki posjed u Miljacki. Partimonijalni posjed imali su u Crnom, na granici astareje, Raukar, *Zadar*, 118; Nikolić Jakus, "The Formation", 168-169.

⁴⁹³ Širili su se prema biogradsko-pašmanskome području te u otočni dio distrikta (Pašman, Iž, Dugi otok) i hrvatski teritorij (Tršci, Kamenjani), više vidi Raukar, *Zadar*, 119-120; Grgin, "Osnovna obilježja", 45.

⁴⁹⁴ Imali su posjede na otocima i u astareji – Dugi otok, Crno – te na hrvatskom području (Rača, Skril, Polišani), Raukar, *Zadar*, 126; Grgin, "Osnovna obilježja", 45.

⁴⁹⁵ Također su imali prve posjede na području graničnog dijela astareje – Ozrinj, Crno, vidi Raukar, *Zadar*, 128.

⁴⁹⁶ Jedna od najbogatijih zadarskih obitelji u zemljišnim posjedima. Vrlo rano prodiru na hrvatski teritorij, kao i Zadulinis, Cotopagna ili Saladinis (Tršci) i to već tijekom 13. stoljeća. U 14. stoljeću šire se i na otoke te Bibinje u okolici grada. Tijekom prve polovice 14. stoljeća imaju posjede u Kamenjanima, Rači, vidi Raukar, *Zadar*, 124; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 230-231; Nikolić Jakus, "The Formation", 165-167 (o njihovim izvangradskim posjedima vidi i bilj. 701-705.), o otočnim posjedima Grgin, "Osnovna obilježja", 45.

⁴⁹⁷ Već krajem 13. stoljeća imaju svoje posjede na otocima (Iž) te astareji (Crno, Čelopek). U prvoj polovici 14. stoljeća šire se na Kotopaštinu, Miljacku te biogradsko-rogovsko područje, Raukar, *Zadar*, 126; Grgin, "Osnovna obilježja", 45.

⁴⁹⁸ Tijekom 13. i 14. stoljeća imali su zemljoposjed u Račicama, Raukar, *Zadar*, 128.

⁴⁹⁹ Krajem 13. stoljeća imali su zemljišta u graničnom dijelu distrikta (Murvica). Većina njihovih posjeda tijekom 14. stoljeća nalazila se na otocima (Rab, Dugi otok, Rava, Iž, Ugljan) te u Petrčanima i Bokanjcu, Raukar, *Zadar*, 125; Grgin, "Osnovna obilježja", 45.

⁵⁰⁰ Oni su imali najveću prostornu raširenost svojih posjeda – otoci (Pašman, Dugi otok), u distriktu (Petrčani, Bokanjac, sv. Ciprijan, Crno). Tijekom 14. stoljeća, ova obitelj ima najveće teritorijalno širenje unutar zadarskog zaleđa – Gladuša, područje Visočana, Suhovara te naselja oko Nadinskog blata. Imaju veliku ulogu i u zakupu tuđih posjeda, što svjedoči o njihovoj ulozi u zemljišnoj proizvodnji, Raukar, *Zadar*, 125; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 231-233; Grgin, "Osnovna obilježja", 45-46.

⁵⁰¹ Kao jedna od najstarijih obitelji, Cotopagna već u 13. stoljeću imaju velike posjede sa uzgojem stoke – glavnina tih posjeda je na otocima (Pašman, Ugljan, Rab, Dugi otok). Tijekom druge polovice 13. stoljeća, velik dio posjeda imaju i na hrvatskom teritoriju (tzv. Kotopaština, između Brda, Skrila i Polišana). Njihovo širenje opada sredinom 14. stoljeća. Obitelj Saladinis također tijekom 13. stoljeća stvara jako veliki zemljišni posjed – Petrčani, Brda – te na hrvatskom teritoriju gdje im se nalazila glavnina posjeda (Skril, Visočani, Radukova vas blizu Suhovara, Rači, Biogradu). Širenje i cijepanje njihovih posjeda započinje u drugoj polovici 14. stoljeća, Raukar, *Zadar*, 116-117; Nikolić Jakus, "The Formation", 142; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 227-230.

zemljoposjednicima.⁵⁰² Većina plemićkih obitelji stječe te posjede različitim transferima na više različitih lokacija u zadarskoj astareji te otocima na kojima se najviše uzgajala stoka, koja je uz sol i vino bila najvažniji trgovinski proizvod.⁵⁰³ Pojedini plemići bave se i trgovinom stoke – tako, primjerice, Miha de Matafaris kupuje 2000 i prodaje 150 grla sitne stoke.⁵⁰⁴ Neke od najutjecajnijih obitelji iz 12. i 13. stoljeća bile su među manjim zemljoposjednicima u 14. stoljeću (Ferra, Grubogna, Nosdrogna, Petrico),⁵⁰⁵ iz čega možemo zaključiti da politička moć i društveni utjecaj ipak nisu ovisili isključivo o veličini posjeda.

Prema T. Raukaru, ključnu ulogu u stjecanju bogatstva kod pripadnika pojedinih zadarskih plemićkih obitelji imala je trgovina (vino, ulje, žito, drvo, meso i dr.), posebice proizvodnja i trgovina solju. Podaci iz notarskih spisa od 1280-ih do 1350-ih pokazuju da u tom razdoblju još ne postoji profesionalni sloj trgovaca, već da se trgovinskom djelatnosti bave svi slojevi zadarskog društva, a ponajviše pojedini plemići koji imaju najviše kapitala za poslovna ulaganja te nadziru trgovačko poslovanje.⁵⁰⁶ U skladu s tim T. Raukar smatra da se "patricijat" jednim dijelom oblikovao od pojedinaca koji su se aktivno bavili trgovačkom djelatnošću te da je trgovina bila jedan od ekonomskih čimbenika u procesu formiranja gradskoga plemstva,⁵⁰⁷ što dokazuje i slučaj primanja trgovca Galla, sina Jurja u krug plemićkih obitelji u 14. stoljeću.⁵⁰⁸ Zabilježeni su i podaci o pojedinim plemićima koji su, pomoću trgovačkih djelatnosti, stjecali svoja bogatstva, ali i društvene veze. Nekoliko imena zadarskih plemića, koji se aktivno bave trgovinom, spominje se krajem 13. i u prvoj polovici 14. stoljeća - Benedikt de Matafaris, Domald de Zadulinis, Dessa Michaelis,⁵⁰⁹ Mihael de

---

⁵⁰² Veoma velike posjede imali su samo Detrico, Grisogonis, Zadulinis. Obitelji Cressaua, Galellis, Rosa (srednji posjed - do 20 ždrijebova, do 140 ha) dok su obitelji Canaruto, Ferra, Grubogna, Nosdrogna i Petrizo imali male posjede (ispod 20 ždrijebova, 140 ha). O zemljišnom posjedu kao ekonomskoj podlozi zadarskoga plemstva od 12. do 15. stoljeća vidi više Raukar, *Zadar*, 113-132; Nikolić Jakus, "The Formation", 140; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 381.

⁵⁰³ Vidi Raukar, *Zadar*, 114-115, 197-198; Raukar, "O nekim obilježjima", 441-442; Nikolić Jakus, "The Formation", 141. Jedino obitelj Nosdogna ne širi svoje posjede u široj okolini zadarskog distrikta već samo oko svog sela Draganića iz kojeg su došli u Zadar. Tek u prvoj polovici 14. stoljeća ostaju zabilježeni pojedini primjeri njihovih posjeda izvan područja Draganića –Bokanjac i otoci, Nikolić Jakus, "The Formation", 165.

⁵⁰⁴ Raukar, "O nekim obilježjima", 420-421.

⁵⁰⁵ Detaljnije vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 143.

⁵⁰⁶ Raukarovo mišljenje dijeli i S. Florence Fabijanec ali pri tome ne odbacuje niti mogućnost da su *comerzarius* u 11. stoljeću možda označavali i profesionalne trgovce. Vidi Florence Fabijanec, "Pojava profesije", 86-90. Vidi i Nikolić Jakus, "The Formation", 151.

⁵⁰⁷ Raukar, "O nekim obilježjima", 419-421; Nikolić Jakus, "The Formation", 158. Tadašnjom trgovinom bavili su se i nezakoniti sinovi plemića, Nikolić Jakus, "The Formation", 151.

⁵⁰⁸ Nikolić Jakus, "The Formation", 152.

⁵⁰⁹ Domald i Benedikt uvoze žito iz južne Itaije tijekom 1280-ih i 1290-ih. Obitelj Matafaris nastavlja i tijekom 14. stoljeća obavljati svoje trgovačke djelatnosti. Vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 56-57, 151-153 te bilj. 657, 167; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 230-231, 429; CD 6, str. 339, isp. 284.

Fanfogna, Matej de Nassis i Pavao Jurjev de Matheo,⁵¹⁰ Vučina Mihe de Martinussio, Detajd de Cotopagna, Ivan Rajnerijev de Varicassis i Miha de Rosa (Scolatura).⁵¹¹

Pojedini zatarski plemići poslovno se povezuju sa bogatim pučanima "trgovcima" preko trgovačkih i novčarskih poslova (poslovi zajma, zakupa i ulaganja novca) – jedni su drugima jamci u trgovačkim udruženjima (*societas*), izvršitelji oporuka ili posuđuju novce za poslovna ulaganja.⁵¹² Neki od najpoznatijih primjera uspješnog poslovanja u novčanim transakcijama među pripadnicima gradskoga plemstva, krajem 13. te u prvoj polovici 14. stoljeća, bili su obitelj Matafaris, Frederik de Grisogono, Ivan de Lemesso, Brana, udovica krčkog kneza Petra te Jakov de Fanfogna.⁵¹³ Prema Z. Nikolić Jakus, pripadnici plemstva koji sudjeluju u tim poslovima uglavnom se udružuju u manja trgovačka udruženja s ciljem prodaje svojih poljoprivrednih proizvoda.⁵¹⁴ Međutim, ipak nešto veću ekonomsku aktivnost zadarskoga plemstva bilježimo kod proizvodnje i trgovine solju kao najvažnije grane zadarske trgovine.⁵¹⁵ Iako postoje pojedine naznake o toj aktivnosti u dokumentima ranog srednjeg vijeka, veća količina podataka javlja se sa notarskim dokumentima, od 1280-ih; najviše podataka o zadarskoj trgovini solju javlja se tek od sredine 14. stoljeća.⁵¹⁶

Tijekom tog razdoblja članovi najutjecajnijih zatarskih obitelji Matafaris, Begna, Grisogonis, Nassis, Rosa, Civalellis, Zadulinis i Gallelis posjeduju solane, najviše u otočnom dijelu distrikta (Pag, Pašman, Ugljan, Dugi otok, Iž itd.), te sudjeluju u proizvodnji i trgovini solju.⁵¹⁷ Njihovu djelatnost ugrožavali su jedino Venecija od 1205. do 1358. godine te firentinski trgovci krajem 14. stoljeća. Trgovinskim poslovima solju sve se više bavio i sloj bogatih pučana-trgovaca tijekom druge polovice 14. stoljeća.⁵¹⁸ Prema T. Raukaru, ekonomski interesi gradskoga plemstva ležali su i u zakupu odnosno podzakupu komunalne

---

⁵¹⁰ Florence-Fabijanec, "Pojava profesije", 93-94.

⁵¹¹ Jakšić, "Zadarska plemićka", 104; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 228, 232-233; Kolumbić, "Grbovi", 43-44.

⁵¹² Npr. Miha Damjanov de Zigalis bio je jamac ljekarniku Franji de Pocusto u njegovom poslovanju sa Branom, udovicom Stjepana de Labe (oko 1317.). Jakov de Fanfogna posuđuje novce od skrbnika nasljednika Nikole de Jurisso da bi ih uložio zajedno sa trgovcem Mihovilom de Mezo de Veneciis (1341.). Trgovac ser Nikoleta Bono de Venetiis bio je izvršitelj oporuke pokojnog Janina de Carbono (de Piloso) oko 1350. godine, vidi više Florence Fabijanec, "Profesionalna djelatnost", 32-34.

⁵¹³ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 430; Nikolić Jakus, "The Formation", 156-157 (bilj. 668), 167.

⁵¹⁴ Nikolić Jakus, "The Formation", 157-158 (bilj. 669).

⁵¹⁵ Najvažnijom granom zadarske trgovine najviše se bavio T. Raukar, vidi "Zadarska trgovina solju", 19-80; *isti*, *Zadar*, 206-220.

⁵¹⁶ Raukar, "Zadarska trgovina solju", 21; Nikolić Jakus, "The Formation", 145.

⁵¹⁷ Nikolić Jakus, "The Formation", 145, 167; Raukar, *Zadar*, 207-214. O najuspješnijim plemićima u toj djelatnosti (npr. Miha de Varicassis ili Miha de Rosa) vidi Raukar, "Zadarska trgovina solju", 49, 53-54.

⁵¹⁸ Venecija ograničava zadarsku trgovinu solju oštrim mjerama, pogotovo sredinom 14. stoljeća, vidi više Raukar, "Zadarska trgovina solju", 23-24, 49-50; Nikolić Jakus, "The Formation", 146.

imovine (općinsko zemljište) i prihoda,⁵¹⁹ čime je individualna dobit pripadala pojedinim obiteljima (primjerice Nassis, Matafaris, Varicassis i Begna).⁵²⁰ Z. Nikolić Jakus bilježi da su se najunosniji načini zarade odnosili na zakup solana, u čemu je sudjelovalo i više članova iste obitelji (Civalellis, Cerna, Fanfogna)⁵²¹ te na zakup izvangradskih mlinova i peći.⁵²²

3. URBANI RAZVOJ ZADRA I GRADSKOGA PLEMSTVA U VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA (1358. - 1382.)

3.1. ZADAR U VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA

Za razliku od dinastije Arpadovića, dolaskom dinastije Anžuvina na ugarsko-hrvatsko prijestolje 1301. godine mijenja se politika ugarskog dvora prema Dalmaciji pa tako i Zadru. Uzrok promjene smjera te politike bilo je nastojanje Anžuvina da stvore jaku centraliziranu državu jačanjem kraljevskih prava te provođenjem novih reformi. U skladu s tim, Ludovikov otac Karlo I. Robert (1301.-1342.)⁵²³ nastoji proširiti proces jačanja kraljevske vlasti i na područje Hrvatske, vješto iskorištavajući međusobne sukobe hrvatskih velikaških obitelji te njihove sukobe sa dalmatinskim gradovima.⁵²⁴ Međutim, iako je porazom Mladena II. Bribirskog kod Blizne 1322. godine Karlo I. Robert uspio skršiti moć najjače hrvatske velikaške obitelji – Bribiraca⁵²⁵ - ipak nije uspio proširiti svoju vlast u

---

⁵¹⁹ Prihodima dalmatinskih gradova bavio se T. Raukar, koji ih je podijelio na zakup komunalnih posjeda, sustav gradskih carina i daća (potrošarine, uvezno-izvezne daće). U svojim istraživanjima koristio je (loše) sačuvan izvor o popisu komunalnih prihoda zadarske komune *Datia et incantus ciuitatis Jadre et eius districtus* (1303. - 1325.) koji se čuva u Državnom arhivu u Zadru, više o komunalnim приходima vidi Raukar, "Prilog poznavanju", 343-370.

⁵²⁰ Pojedini članovi tih obitelji davali bi u najam daće na vino ili žito (Miha, sin Paška de Varicassis, 1313.; Leonard de Formino, Dobra de Begna, 1317.), sol (Damjan, sin Pavla de Begna, Miha de Zadulinis, Šimun de Contareno, Frane de Nosdrogna, 1315.) ili prihode od otoka (Micha de Rosa/Scolatura (Žirje, 1315.; Damjan de Nassis (Olib, Molat, Ist, Dugi otok), Nikolić Jakus, "The Formation", 162-163 (bilj. 689-690). Vidi o tome i Raukar, "Prilog poznavanju", 367-68 (bilj. 138); Raukar, "O nekim obilježjima", 427-428.

⁵²¹ Više o zakupu paških solana obitelji Civalellis (Ivan i Lovro de Civalellis), Cerne (Cucilla) – Guido, sin Mihaela, te Fanfogna (Jakov, Črne), u prvoj polovici 14. stoljeća vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 162 (bilj. 688).

⁵²² Mlinove u posjedu najutjecajnijih zadarskih plemićkih obitelji, bilježi se od kraja 13. do sredine 14. stoljeća. Posjedovale su ih najutjecajnije zadarske obitelji: Zadulinis, Begna, Nassis, Matafaris, Sloradis, Civalellis, Saladinis, Fanfogna, Varicassis, Cotopagna, Grisogonis. Peći su većinom bile u posjedu obitelji Galellis, Grisogonis, Matafaris, Vitchor, Martinussio, Nikolić Jakus, "The Formation", 149-150.

⁵²³ Više o Karlovoj vladavini vidi János M. Bak, Pál Engel, James Ross Sweeney, prir., *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary, vol. 2 (1301-1457)* (Salt Lake City: Charles Schlacks, Jr. Publisher, 1992), xx-xxii; Klaić, *Povjest Hrvata*, 1900, 7-71. Od Klaića vidi i novije izdanje *Povijest Hrvata 2*, 9-84.

⁵²⁴ Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 219-222.

⁵²⁵ Za dolazak Anžuvina Karla I. Roberta na ugarsko-hrvatsko prijestolje 1301. godine bili su zaslužni Bribirci. U vrijeme bana Pavla I. Bribirskog i njegovog sina Mladena II., Bribirci se nalaze na vrhuncu svoje moći – 1299.

Hrvatskoj i nad dalmatinskim gradovima. U ostvarenju tih ciljeva, sprječavale su ga ostale velikaške obitelji (knezovi Kurjakovići i knez Nelipac) kao i mletačka vlast koja nije htjela prepustiti dalmatinske gradove, uključujući i Zadar, utjecaju ugarsko-hrvatskog kralja. Za razliku od ostalih dalmatinskih gradova, a koji dolaze pod vlast Venecije nakon 1322. godine, Zadar dolazi u posjed Mlečana već 1313. godine, nakon neuspjelog pokušaja Bribiraca i Karla I. Roberta da ga oslobode mletačke vlasti. Za vrijeme borbi za Zadar 1311.-1313. godine, Karlo I. tražio je od Venecije diplomatskim putem da mu vrati Zadar na koji je polagao pravo ali nije uspio u svojoj namjeri. Tijekom tih ratnih događanja Karlo I. priznaje stare privilegije Zadranima koje je grad imao još od Bele IV. ali ne šalje nikakvu vojnu pomoć Zadranima protiv Venecije te grad dopijeva 1313. godine ponovno pod mletačku vlast.⁵²⁶

Naslijedivši oca na ugarsko-hrvatskom prijestolju od 1342. do 1382. godine,⁵²⁷ Ludovik I. Veliki aktivno se okreće politici prema Dalmaciji, želeći ju uklopiti zajedno sa Hrvatskom⁵²⁸ unutar šireg anžuvinskog prostora koji se protezao od Poljske do Napulja,⁵²⁹ što će ga dovesti u sukob sa Venecijom.⁵³⁰ U tim planovima, važno mjesto zauzimao je i Zadar, kao glavna geostrateška točka u povezivanju kraljevskih posjeda sa obje strane jadranske obale. S ciljem uspostavljanja kraljevske vlasti u Hrvatskoj, a s time i otvaranja slobodnog puta prema dalmatinskim gradovima, Ludovik kreće u borbu protiv hrvatskih velikaša i Venecije u razdoblju od 1344.-1348. godine.⁵³¹ Iskorištavajući prisutnost ugarsko-hrvatskog

---

godine ban Pavao nosi naslov "ban Hrvatske, Dalmacije i gospodar Bosne (*dominus Bosne*)" te je nadzirao važna uporišta - Klis, Ostrovicu i Knin - i bio gospodar cijelog istočnojadranskog prostora od Kvarnera do Dubrovnika (osim Zadra). Njegov sin Mladen II., bosanski ban i *princeps* Dalmacije, postaje nakratko i zadarskim knezom od 1311. do 1313. godine, Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 214-216; Mladen Ančić, u: *Anžuvinci i hrvatske zemlje*. Obrazovni videoprogram, dio 1-2, režija Miljenko Bukovčan, Zagreb: Zagreb film, 2008.

⁵²⁶ Klaić, *Povijest Hrvata 2*, 1972, 23-32; Novak, "Presjek kroz povijest", 25-29.

⁵²⁷ Više o važnim događajima u navedenom razdoblju vidi Brunelli, *Storia della città*, 497-515; Pál Engel, *The realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary 895-1526* (I.B Tauris, 2005), 157-195; Klaić, *Povijest*, 1900, 75-194.

⁵²⁸ Engel, *The realm*, 161.

⁵²⁹ Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 222-223.

⁵³⁰ Zoran Ladić, "Diplomatske aktivnosti Zadrana u vrijeme opsade Zadra 1345./1346. godine (do odlaska Ludovika od Zadra)", u: *Hrvatska srednjovjekovna diplomacija. Zbornik Diplomatske akademije 2*, ur. Mladen Andrić i Mirko Valentić (Zagreb: Diplomatska akademija MVP RH, 1999), 259.

⁵³¹ Udovica kneza Nelipca, Vladislava sa sinom Ivanom, predaje kralju Ludoviku Knin, Počitelj, Srb, Ostrog i Unac a zauzvrat kralj im daje Sinj s cetinskom županijom Brečevom i Kamičcem. Ludovik prihvaća vjernost Budislava Ugrinića od plemena Šubić, kojemu potvrđuje 1345. godine kao posjede grad Rog i otok Visovac te ostavštinu pok. Ivana, sina Jurja Jurišića od Bribira (umro bez potomaka). Iste godine prihvaća vjernost i dotadašnjih mletačkih saveznika, krbavskih knezova Grgura i Budislava Kurjakovića. Bribirski knezovi Pavao II. i Mladen III. ostali su i dalje na strani Venecije. Međutim, nakon vojnog poraza na Zadru te vojne u Napulju 1347. godine, kralj uspijeva, nakon Pavlove smrti, dobiti Ostrovicu. Uz Ostrovicu, ključnu točku za obranu Zadra, kralj je dobio i Lučku županiju, a zauzvrat je knezovima Bribirskim (Grguru Bribirskom i sinovcu mu Pavlu) dao u Slavoniji utvrdu Zrin s okolicom, Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 1, cap. 3, 120, 122, 124; cap. 4, 126,

kralja, Zadranici se dižu protiv mletačke vlasti te traže kraljevu zaštitu, zbog čega Venecija opsjeda Zadar od 1345.-1346. godine; tijekom opsade grada lijepo je opisan u djelu *Obsidio Iadrensis*.⁵³² Međutim, doživjevši poraz na Zadru 1. srpnja 1347. godine, kralj Ludovik povlači se prema Ugarskoj te uskoro potpisuje primirje sa Venecijom (1348.-1356.),⁵³³ nastojeći u tom razdoblju osigurati bolje strateške pozicije prema Mlečanima i njihovim saveznicima (knez Pavao III., gospodar Klisa, Skradina i Omiša). U tom razdoblju, Zadar ostaje pod mletačkom vlašću a kralj Ludovik se priprema za daljnje sukobe sa Venecijom - napušta politiku prema Napuljskom kraljevstvu (1350.), sklapa savez sa Genovom protiv Venecije (1352.), dobiva dio humskog kneštva između Cetine i Neretve (1353.) te dolazi u posjed Omiša i Klisa (1355.-1356.), čime započinje novi rat sa Venecijom (1356.-1358.).⁵³⁴ Nastojeći u tom ratu izbaciti Veneciju sa istočnojadranske obale, Ludovik vodi vojne operacije u zaleđu dalmatinskih ali i talijanskih gradova pod vlašću Venecije. Dolaskom kraljevske vojske pred grad Treviso, a s tim i pred samu Veneciju, te osvajanjem Zadra i ostalih dalmatinskih gradova, završava dvogodišnji rat te Ludovik i Venecija 18. veljače 1358. godine potpisuju Zadarski mir u franjevačkom samostanu u Zadru.⁵³⁵

Sklapanjem Zadarskog mira, sve hrvatske zemlje od Drave do Jadrana, uključujući i Dubrovnik, bile su povezane u jednu političku zajednicu pod anžuvinskom krunom, koja je okupila velik broj zemalja od Češke i Poljske do Jadrana i južne Italije. S obzirom na važnost svog geostrateškog i političkog položaja, Zadar postaje metropola Dalmacije za vrijeme

---

128; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 291, 297-298, 316-317; Engel, *The realm*, 163; Gruber, "Vojevanje", 5-10; Klaić, *Povjest Hrvata*, 1900, 81-84, 95-102.

⁵³² Zadranici šalju poslanstvo kralju (Martinušić de Butouan, Mihael Blažev de Soppe, Nikola Makijev de Galellis) da iskažu vjernost kralju dok se nalazio 1345. godine u Bihaću, ali prema riječima autora *Obsidio Iadrensis*, zadarski poslanici ne stižu na vrijeme. Saznavši za planove Zadrana, Venecija šalje vojsku na grad te započinje opsada grada od 12. kolovoza 1345. do 21. prosinca 1346. godine. Tijekom razdoblja od 8. rujna 1345. - 27. ožujka 1346. godine, Zadranici izmjenjuju pisma sa kraljem, koji im stalno obećava svoju pomoć i zaštitu, više o tome vidi, Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 1, cap. 8, 144., lib. 1, cap. 9, 146; lib. 1, cap. 11, 152, 154; cap. 15, 162; lib. 2, cap. 2, 204, 206, 208; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 298-310; Klaić, *Povjest Hrvata*, 1900, 85-90; Gruber, "Vojevanje", 3-83.

⁵³³ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 306-307, 315-317; Raukar, *Hrvatsko srednjovjekovlje*, 79-80; Engel, *The realm*, 162; Klaić, *Povjest Hrvata*, 1900, 90-93; Klaić, *Povijest Hrvata 2*, 1972, 122.

⁵³⁴ U ovoj pripremnoj fazi za daljnje ratovanje sa Venecijom, Ludovik nastoji, osim talijanskih saveznika, osigurati pod svojom vlašću preostale brijunsko-gradove (Skradin, Omiš, Klis). Oženivši Elizabetu Kotromanić, kćer bosanskog bana Stjepana II., kralj zadobiva dio humskih posjeda čime okružuje mletačke posjede u Dalmaciji. Na taj način kralj dobiva povoljniju geostratešku poziciju da u narednim borbama opkoli dalmatinske gradove pod mletačkom vlašću, vidi Klaić, *Povjest Hrvata*, 1900, 104-114, 120-123; Dane Gruber, "Borba Ludovika I. s Mlečanima za Dalmaciju 1348-1356" i "Rat između Ludovika I. i Mlečana (1356.-1358)", *Rad JAZU* 152 (1903): 32-161.

⁵³⁵ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 319-322; Klaić, *Povjest Hrvata*, 1900, 123-129; Raukar, *Hrvatsko srednjovjekovlje*, 80; Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 225; Milko Brković, "Isprave o Zadarskom miru 1358. godine", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 51 (2009): 71-72; Engel, *The realm*, 162-163; Ančić, "Anžuvinci", 2008; Foretić, "Pogled", 233 (13) - 242 (22).

Ludovika I. Anžuvina. U skladu s tim, kralj Ludovik potvrđuje privilegije Zadranima i prije sklapanja mirovnog sporazuma sa Venecijom. Pojedini navodi u tekstu tog privilegija otkrivaju elemente budućeg političkog uređenja anžuvinskog Zadra.⁵³⁶ S ciljem osnaživanja kraljevskih prava i društveno-političkog uređenja države, provodile su se vojne, novčane i porezne reforme⁵³⁷ i u novo osvojenim područjima (Hrvatska i Dalmacija). U skladu s provođenjem procesa uređenja kraljevskih prava na području Hrvatske i Dalmacije promatra se i dolazak kraljice Elizabete sa kraljevskim *prisežnicima* 1360. godine na sabor u Zadar.⁵³⁸ Međutim, moramo napomenuti kako su se, za razliku od područja srednjovjekovne Hrvatske, kraljevske reforme različito primjenjivale unutar zadarske komune. Zadarska komuna uspjela je zadržati određene komunalne slobode i prava potvrđene kraljevskim privilegijem 1358. godine koje su se odnosile na pojedine segmente društvenog i političkog uređenja tijekom druge polovice 14. stoljeća.

3.1.1. Političko i administrativno uređenje

O procesu provođenja reformi te vojnog i administrativnog preustroja u anžuvinskom Zadru za vladavine kralja Ludovika postoje tek malobrojni podaci. Ti podaci odnose se na političko-administrativno uređenje zadarske komune, poreznu politiku te na određene elemente vojne organizacije. U razdoblju mletačke vlasti od 1346. do 1358. godine zadarsko gradsko plemstvo bilo je isključeno iz procesa donošenja bilo kakvih političkih ili sudskih odluka – tu funkciju obavljao je mletački knez i njegova dva savjetnika.⁵³⁹ Nakon 1358. godine dolazi do promjena u političkom upravljanju nad Zadrom. Dolaskom posebnog kraljevskog izaslanstva sa kraljicom Elizabetom 1360. godine u Zadar, održani su pregovori

---

⁵³⁶ Na molbu zadarskih plemića Jakova de Cessano, Danijela de Varicassis i Grgura de Georgiis, te u ime tadašnjih rektora, sudaca i cijele zadarske općine, kralj Ludovik potvrđuje 10. veljače 1358. godine privilegije gradu Zadru. Prema tom privilegiju, kralj potvrđuje zadarskoj komuni sve njezine posjede i granice koje je imala u opsegu prije rata te sva dotadašnja prava, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 331-332; CD 12, str. 451-452, isp. 346; Brunelli, *Storia della città*, 497; Dane Gruber, "Dalmacija za Ludovika I. (1358.-1382.), I. dio (1358.-1367.)" *Rad JAZU* 166 (1906): 166.

⁵³⁷ Već za vrijeme Karla I. Roberta uvodi se niz reformi sa ciljem jačanja gospodarstva i kraljevske vlasti. Porezna reforma odnosila se na uvođenje tridesetine (porez vezan za uvozno-izvoznu carinu za trgovačku robu) i dobiti kovnice. Poreznu reformu podupirala je i novčana reforma, koja donosi kovanje stalnog novca (kovanje *denara* te zlatnika florena). Osim navedenih reformi, uvodi se i vojna reforma tzv. *banderijalni sistem* čime je ojačana i vojna moć anžuvinskog vladara. Više o reformama vidi Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 218-219; Klaić, *Povijest Hrvata* 2, 1972, 82-84; Engel, *The realm*, 148-151, 153-156, 183-184; Bak, Engel, Sweeney, *The Laws*, xxviii-xxix.

⁵³⁸ Cilj tog sabora bilo je provođenje kraljevskih prava i uređenje odnosa u Hrvatskoj i Dalmaciji – to je uključivalo i kraljičino sudjelovanje u parnicama oko posjeda u Hrvatskoj, vidi Gruber, "Dalmacija za Ludovika I.", 196-198, 200-203; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 328, 335-336.

⁵³⁹ Više o ulozi sudaca u razdoblju mletačke vlasti nad gradom do 1358. godine kao i sudskoj vlasti od 1346. do 1358. godine vidi Popić, *Krojenje pravde*, 61-65.

sa gradskom elitom koji su odredili buduću organizaciju vlasti u Zadru. U zadarskoj komuni, postojao je dvojni sustav izvršne vlasti od 1361. godine.⁵⁴⁰ Na čelu zadarske komune nalazio se knez,⁵⁴¹ predstavnik kralja, koji je istovremeno bio i hrvatsko-dalmatinski ban koji se nije miješao u unutrašnju komunalnu politiku. Uz zadarskog kneza, sa istim ovlastima, pojavljuju se i trojica rektora, koje je biralo Veliko vijeće te koji su predsjedavali tim istim vijećem te su bili i članovi Malog vijeća koje je određivalo politiku komune.⁵⁴² Prema T. Popiću, osim uloge izvršne vlasti, uloga zadarskog kneza i rektora kao predstavnika zadarske elite, bila je i u području gradskog sudstva čija se djelatnost naglo razvija tijekom anžuvinskog razdoblja.⁵⁴³ Prema njegovom istraživanju, unutar zadarskoga Velikoga sudbenoga dvora (*Curia maior*) dolazi do razdvajanja kaznene i građanske sudbenosti u razdoblju od 1361. godine.⁵⁴⁴ Kralj Ludovik I. imao je status vrhovnog sudskog organa koji je u posljednjoj fazi mogao rješavati sve apelacije na donesene sudske presude.⁵⁴⁵ Dužnosti, obveze i pravne norme koje su regulirale aktivnosti gradskih rektora, sudaca, vijećnika i egzaminatora, bile su zapisane u kapitularima koji nisu ostali sačuvani.⁵⁴⁶

---

⁵⁴⁰ Detaljnije o promjenama u organizaciji gradske vlasti u razdoblju od 1358. do 1361. godine vidi *isto*, 10, 66-68.

⁵⁴¹ Brunelli donosi popis zadarskih knezova u Ludovikovo vrijeme; Brunelli, *Storia della città*, 489. U razdoblju 1370-ih postoje i podaci o imenovanjima stranaca na mjesto zadarskog kneza (Ivan i Rafael de Surdis iz Piacenze), što može ukazivati na pokušaj kraljevske vlasti da utječe na gradsku politiku, Popić, *Krojenje*, 82.

⁵⁴² Beuc, "Statut", 520; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 335; Popić, *Krojenje*, 10.

⁵⁴³ Vidi Popić, *Krojenje*, 68. Razvoj i strukturu zadarskog sudstva odnosno postojeću sudsku dokumentaciju, osobe koje su bile zadužene za vođenje spisa i organizaciju zapisnika te njihove ovlasti kao i ustroj, nadležnost, djelovanje i položaj gradskih sudova unutar komunalnog sustava tijekom druge polovice 14. i prve polovice 15. stoljeća, istražio je i analizirao Tomislav Popić. Više o tome vidi bilj. 59. Vidi i ostale radove, Tomislav Popić, "Službenici zadarskoga Velikoga sudbenoga dvora građanskih sporova iz druge polovice 14. stoljeća", *Acta Histriae* 22 (2014): 207-224; Popić, "Zadarski sud", 2011.

⁵⁴⁴ Gradski knez i rektori djeluju u području kaznenog prava unutar zasebnog ogranka Velikoga sudbenoga dvora (*Curia maior*) tzv. *Curia dominorum comitis et rectorum* i *Curia dominorum rectorum*, dok se rješavanje građanskih sporova od 1361. godine, povjerava sucima Velikoga sudbenoga dvora za građanske sporove (*Curia maior ciuilium*), također u sklopu Velikoga sudbenoga dvora. T. Popić navodi i sudbenu djelatnost nižih gradskih sudova koji su rješavali probleme vezane za pokretnine i nekretnine te rješavanje trgovačkih i pomorskih sporova nakon 1358. godine. To su bili sljedeći sudovi: Sudbeni dvor za pokretnine i nekretnine (*Curia mobilium et stabilium*), Sudbeni dvor za pokretnine (*Curia mobilium*), Sudbeni dvor konzula i mora (*Curia consulum et maris*). Na čelu svakog od ovih sudova nalazila su se tri suca, više o tome vidi Popić, *Krojenje*, 68-72.

⁵⁴⁵ Gruber, "Dalmacija za Ludovika I.", 166. Postavljanje Galeazza de Surdis iz Piacenze na mjesto kraljevog suca za prizive u Dalmaciji, a koji je obnašao i ulogu zadarskog suca 1373. godine, ukazuje da se Ludovik oslanjao na stručnost stranih pravnih stručnjaka u administrativnom preustroju zadarskog sudstva. Osim Galeazza, u Zadru djeluju kao suci Velikoga sudbenoga dvora građanskih sporova i Antun iz Marostice, Pavao de Blanchardis iz Parme, te Antun de Ghisis iz Ferma, usp. Popić, *Krojenje*, 81-83.

⁵⁴⁶ O njihovom postojanju svjedoče pojedine odredbe iz sadržaja tih kapitulara, koje su ostale zapisane unutar pojedinih sudskih zapisnika. Ti su kapitulari bili, uz gradski statut, dio normativnog okvira tadašnje komune. Više o tim odredbama vidi Tomislav Popić, "Srednjovjekovni zadarski kapitulari", *Povijesni prilozi* 42 (2012): 43-80.

Osim promjena u sudstvu dolazi do promjena i unutar gradske administracije. U razdoblju do Zadarskog mira institut "javne vjere", vezan za proces izdavanja javnih isprava, bio je povjeren isključivo zadarskom notarijatu. Međutim, od siječnja 1371. godine odobrenjem kraljevske kancelarije započinje aktivno djelovanje i Katedralnog zadarskog kaptola kao *locus credibilis* za izdavanje javnih isprava, što je temeljito istražio M. Ančić.⁵⁴⁷ Osim kaptola, pretpostavlja se da su u Zadru postojale i *cancelaria superior* i *cancelaria inferior* koje su također izdavale dokumente u Ludovikovo vrijeme ali o njima nemamo nikakvih saznanja.⁵⁴⁸

Zahvaljujući nastavku procesa ekonomskog širenja te stvaranjem gradskog zemljišnog posjeda na hrvatskom teritoriju, mijenjaju se i granice kopnenog dijela zadarskog distrikta tijekom druge polovice 14. stoljeća. U razdoblju od 1324. do 1358. godine sjeveroistočna granica distrikta pomiče se na teritorij lučke (Zadar-Draganići) te sidraške županije (Rogovo).⁵⁴⁹ Potvrdom privilegija Zadranima 1358. godine, kralj Ludovik priznaje granice zadarskoj komuni koje je imala prije rata sa Venecijom. Tom privilegijom, potvrđeni su i ugovori koji su se odnosili na prava komune unutar i izvan granica svoga distrikta kao i pravo na vlastitu sudsku nadležnost na tim područjima,⁵⁵⁰ što dokazuju kraljevske, banske i županske isprave iz druge polovice 14. stoljeća.⁵⁵¹ Međutim, oko procesa širenja granica distrikta u razdoblju od 1358. do 1409. godine postoje dva suprotna mišljenja – prema I.

---

⁵⁴⁷ U skladu s tim, M. Ančić smatra da bi trebalo povezati osnivanje i djelovanje zadarskog kaptola s aktivnostima posebnog kraljevskog izaslanstva koje dolazi 1370. godine regulirati pravna pitanja u Hrvatskoj i Dalmaciji. Na kraju svog razmatranja, M. Ančić zaključuje da je kralj Ludovik I. upravo preko ovakvih posebnih izaslanstava "gradio autoritet u ovim krajevima nakon 1358. godine". Više o osnivanju i djelovanju Katedralnog zadarskog kaptola vidi Ančić, "Anžuvinci", 2008; Mladen Ančić, "Splitski i Zadarski kaptol kao "vjerodostojna mjesta"", *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 11 (2005): 30, 44-48, 51-61. Sačuvana su četiri zadarska registra od 1380-ih pa nadalje, koji sadrže i do nekoliko stotina dokumenata te se čuvaju u Državnom arhivu u Zadru. Sadržaj tih registara objavljen je u seriji Zadarskoga i Splitskoga kaptola (*Registra medievalia Capitulorum Iadre et Spalati*), u suradnji Mladena Ančića, Damira Karbića i Hrvatskog državnog arhiva (Stjepan Ćosić) u izdanju časopisa *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest*. Ovdje navodimo samo izdanja za razdoblje od 1380-ih do kraja 1390-ih: Mladen Ančić, prir., *Registar Artikucija iz Rivignana/Registrum Articutii de Rivignano*, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 11 (2005): 79-315; Damir Karbić, Maja Katušić, Ana Pisačić, prir., *Velika bilježnica Zadarskog kaptola: Quaternus magnus Capituli Iadrensis*, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 13 (2007): 5–296; Mladen Ančić, prir., *Registar Petra de Sercane/Registrum Petri de Sercane, II. Vannes quondam Bernardi de Firmo*, u: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 15 (2009): 7-232. (uključujući i Nicolaus Benedicti, 15. stoljeće).

⁵⁴⁸ Dokoza, "Problematika proučavanja", 39.

⁵⁴⁹ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 220-221; Listine 1, dok. DXXV, str. 347-349; Raukar, *Zadar*, 38-39; Budak, "Urban elites", 185. Do kraja prve polovice 14. stoljeća granica distrikta išla je linijom u području Draganići-Rogovo te se kretala prema Vrbici, Bubnjanima, Jošanima, Kamenjanima a završavala u Draganićima. Iako postoje naznake da su se granice širile prema Visočanima, koji se spominju u zadarskom distriktu prema ispravi iz 1373. godine., ipak ostaju upitne granice ninskog distrikta prema zadarskom području, Beuc, "Statut", 537.

⁵⁵⁰ Usp. Beuc, "Statut", 538; CD 12, str. 451-452, isp. 346.

⁵⁵¹ Beuc, "Statut", 538.

Beucu granice zadarskog distrikta nisu se puno mijenjale⁵⁵² dok T. Raukar tvrdi da tijekom navedenoga razdoblja dolazi do najvećeg širenja zadarskog distrikta te da se upravo u to vrijeme dovršava proces oblikovanja "zadarske ekonomske topografije".⁵⁵³

3.1.2. Ekonomsko uređenje i trgovina

Zahvaljujući političkoj i ekonomskoj povezanosti Zadra sa hrvatskim zaleđem u sklopu Ludovikove države, dolazi do velikog gospodarskog razvoja Zadra u drugoj polovici 14. stoljeća. Svojim geografskim položajem Zadar postaje sjecište važnih trgovačkih puteva prema sjevernim krajevima (Zagrebu), hrvatskom zaleđu te prema Apeninskom poluotoku.⁵⁵⁴ Osim novina u političko-administrativnom uređenju, uvode se i novi oblici anžuvinske porezne politike u gospodarskom životu grada. U razdoblju nakon 1358. godine, uvodi se nova kraljevska institucija, dosad nepoznata na području Hrvatske i Dalmacije - Kraljevska komora soli i tridesetine (*Camera regia salis et tricesime*), o kojoj piše T. Raukar. Glavno sjedište te institucije bilo je u Zadru te je njezina glavna zadaća bila prikupljanje poreza na sol, poreza na prodaju soli i novog poreza tzv. uvozno-izvozne carine odnosno tridesetine na području Dalmacije i Hrvatske. Najveći prihod Kraljevskoj komori dolazio je od davanja sabiranja poreza na sol u zakup zadarskim građanima (*officiales et conductores salis et trentessimi camere regie Hungarie in partibus Dalmacie*).⁵⁵⁵ Postoje podaci i o ostalim komunalnim prihodima u anžuvinskom Zadru, primjerice daćama na vino i meso (stočna trgovina) te njihovim zlouporabama od strane kraljevskih službenika protiv kojih su Zadran

---

⁵⁵² Beuc, "Statut", 538-539.

⁵⁵³ Iako T. Raukar napominje kako su podaci na koje se oslanja u svojim istraživanjima pretežno fragmentarnog karaktera, on zaključuje kako se proces širenja posjeda gradskoga plemstva kreće prema Visočanima, predjelu Suhovara, između Zemunika i Suhovara, prema Draginićima, oko Nadinskog blata, istočno od Babinduba prema Jošanima ali i prema biogradskom zaleđu, vranskom distriktu i ostrovičkom komitatu. Točnu granicu širenja zadarskog distrikta, T. Raukar postavlja na područje zapadno-sjeverozapadno od Nadinskog blata (sela Jošani, Tršci, Podbrđani, Kamenjani, Uskipah, Kokićani, Veterinići, Lišani). T. Raukar navodi i pomicanje sjeveroistočne granice prema ninskom distriktu - od Suhovara prema Visočanima i Krbavaclugu, te pomicanje od poteza Grusi-Murvica na hrvatski teritorij, Raukar, *Zadar*, 43-45, 112-113.

⁵⁵⁴ Budak, "Urban elites", 186; Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 231; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 330-331; Raukar, "Prilog poznavanju", 363-365; Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u anžuvinskom", 245 (25).

⁵⁵⁵ Međutim, iako su uvedeni novi porezi i monopol na sol, T. Raukar ističe da porezna djelatnost Kraljevske komore nije ograničavala razvoj gradskog gospodarstva - nove porezne namete nadoknađivale su nove mogućnosti koje su se otvarale u poslovanju zadarskih građana sa kontinentalnim područjima. Za razliku od N. Klaić, T. Raukar pozitivnije ocjenjuje utjecaj anžuvinske vladavine na ekonomski razvoj grada, vidi Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 228; Raukar, "Prilog poznavanju", 363-365. Općenito o trgovini u anžuvinskom razdoblju vidi i Klaić, Petricioli, *Zadar*, 432-455; Klaić, "Problem vrhovne vlasti", 165; Raukar, "Zadarska trgovina solju", 41.

ulagali i prigovore kralju.⁵⁵⁶ Pojedini primjeri ukazuju da su se zakupi na daće za vino koristile i u svrhu vraćanja posuđenog novca za popravak obrambenog sustava Zadra.⁵⁵⁷ Komunalne daće na vino i meso donosile su veliku zaradu te su ih najčešće uzimali u zakup zadarski plemići, uključujući i zakup komunalnih zemljišta (najčešće otoci).⁵⁵⁸

U anžuvinskom Zadru nakon 1358. godine, raste i novčarsko poslovanje - kreditna trgovina, porast trgovačkih društava i količina uloženog kapitala te trgovanje solju kao najvrjednijom namirnicom.⁵⁵⁹ U optičaju nalaze se nove kraljevske monete⁵⁶⁰ te se u trgovačkom poslovanju grada pojavljuje skupina firentinskih trgovaca koja snažno utječe na ekonomski razvoj grada.⁵⁶¹ Kralj Ludovik ih postavlja, zajedno sa Đenovljanima, kao glavne činovnike na čelo Kraljevske komore s ciljem prikupljanja kraljevskih poreza u Hrvatskoj i Dalmaciji, čije su prihode davali u zakup.⁵⁶² Kraljevska blagajna imala je i koristi od zadarske proizvodnje i trgovine solju, o kojoj se podaci mogu pratiti u izvorima tek od 1360-ih.⁵⁶³ Prema S. Florence Fabijanec, kraljevska uprava oduzima zadarskoj komuni prihode od soli, ali ih i oslobađa obveze davanja jednog dijela proizvedene soli kraljevskoj komori te ostavlja na snazi samo pristojbe na njezin izvoz.⁵⁶⁴ Proizvodnjom i trgovinom solju bavili su se gotovo

---

⁵⁵⁶ Raukar, "Prilog poznavanju", 348-349, 353. Zadarska komuna ulaže kod kralja prigovor 1366. godine protiv Baltazara Sorbe, koji je kao *exactor* Komore namjeravao uvesti strano vino u Zadar na štetu domaće proizvodnje, *isto*, 357, 359.

⁵⁵⁷ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 333-334. Zadarska komuna obećala je 1366. godine prihode (od zakupa na daće za vino) kao izvor vraćanja posuđenog novca za popravak tvrđave sv. Mihovila na Ugljanu, Raukar, "O nekim obilježjima", 429.

⁵⁵⁸ Raukar, "Prilog poznavanju", 365-367 (vidi bilj. 139, 140); Raukar, "O nekim obilježjima", 427-428.

⁵⁵⁹ Raukar, "Komunalna društva u Dalmaciji u anžuvinskom", 247 (27).

⁵⁶⁰ Zlatni dukati, floreni (firentinski i ugarski), srebrna libra, koja u 14. stoljeću ima vrijednost 240 malih denara ili 20 solida (svaki solid 12 denara), te velika libra (dvostruka vrijednost obične libre), vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 447.

⁵⁶¹ Njihova pojava u gradu posljedica je dobrih Ludovikovih političkih i gospodarskih odnosa sa Firencem te oni vode, uz domaće plemstvo i bogato građanstvo, glavnu riječ u gospodarskom razvoju grada, Ančić, "Anžuvinci", ep. 2, 2008. Ključnu ulogu u dolasku Firentinaca u Zadar od 1370-ih imao je zadarski plemić Guido de Matafaris, koji je 1364. godine bio načelnik u Firenzi, Nikola Jakšić, u: *Anžuvinci i hrvatske zemlje*. Obrazovni videoprogram, dio 1-2, režija Miljenko Bukovčan, Zagreb: Zagreb film, 2008. Zadarsko gradsko plemstvo i bogati sloj građana-trgovaca aktivno sudjeluju u trgovačkom životu grada, Nikolić Jakus, "The Formation", 158; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 432-435; Raukar, "O nekim obilježjima", 414. Više o bogatom trgovačkom sloju i njihovim glavnim predstavnicima (suknari Mihovil Petrov i Luka Leonis, Andrija pok. Nuti iz Ancone itd.) u anžuvinskom Zadru vidi Florence Fabijanec, "Profesionalna djelatnost", 40-50; Zdenka Janeković Römer, "Ser Micouillus Petri, draparius, civis Iadre – život kao znak vremena", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 56 (2014): 45-68.

⁵⁶² Đenovljani: Baltazar de Sorba *exactor* 1366. godine. Firentinci se na čelu te Komore nalaze od 1372. godine - Andrija Barlotnijev, Honorije Ivanov, Cion (Cionus Matigni de Florentia), Petar de Florentia. Kraljevski činovnici često su davali i prihode Komore u zakup plemstvu ili bogatim trgovcima kao glavni zakupnici Kraljevske komore, Raukar, "Prilog poznavanju", 363-365; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 444. Više o djelatnosti Kraljevske komore vidi Raukar, "Zadarska trgovina solju", 24-29, 38-39.

⁵⁶³ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 444-445. O trgovini soli vidi Raukar, "Zadarska trgovina solju", 19-79.

⁵⁶⁴ Florence Fabijanec, "Profesionalna djelatnost", 44.

svi bogatiji slojevi zadarskog društva a posebice gradsko plemstvo tijekom 1360-ih. Njihovu prednost u trgovanju solju preuzimaju sve više Firentinci u razdoblju od 1370-ih.⁵⁶⁵

3.1.3. Vojno uređenje

O provođenju vojnih reformi, posebice banderijalnog sistema, na području zadarske komune za vrijeme anžuvinske vlasti nemamo raspoložive podatke. Jedini podaci koji se odnose na novine u vojnoj organizaciji, govore o zadarskim i đenoveškim plemićima - admiralima koji obnašaju funkciju zapovjednika nove kraljevske mornarice. Naime, po završetku rata sa Venecijom Ludovik želi organizirati svoju mornaricu na čelu sa kraljevskim admiralima. Međutim, s obzirom da nije mogao natjerati niti Veneciju niti ostale dalmatinske gradove da mu pomognu u izgradnji ili slanju prijeko potrebnog brodovlja,⁵⁶⁶ teško je mogao realizirati planove o njezinoj izgradnji.⁵⁶⁷ Osim prvog admirala i kraljevskog viteza, koji je bio zadarski plemić Jakov de Cesamis (1358.-1365.), kralj je na mjesto kraljevskih admirala uvijek postavljao Đenovljane (Baltazar de Sorba,⁵⁶⁸ Simon de Auria de Janua) što je i očekivano s obzirom da je s Genovom imao sklopljen sporazum protiv Venecije.⁵⁶⁹

---

⁵⁶⁵ T. Raukar bilježi plemićke obitelji Nassis, Ciualellis, Galellis, Zadulinis i Begna, vidi Raukar, "Zadarska trgovina solju", 26, 50-51.

⁵⁶⁶ Dane Gruber, "Dalmacija za Ludovika I.", 24; Vjekoslav Klaić, "Admirali ratne mornarice hrvatske godine 1358–1413.", *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 2 (1900): 34.

⁵⁶⁷ Prema podacima koje donosi V. Klaić, Ludovikova mornarica sastojala se od nekoliko galija koje su osposobili zadarski plemići, od splitskih i trogirskih galija te okretnih omiških liburna. S obzirom da nije imao pomorsku flotu koja bi se mogla nositi na Jadranu sa mletačkom pomorskom vojskom, kralj Ludovik bio je primoran sklapati savezništva s neprijateljima Venecije na talijanskom tlu - Padovancem Franjom Carrarom i Genovom, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 326-327; Brković, "Isprave", 73; Raukar, *Povijest Hrvata*, knj. 1, 230; Klaić, "Admirali", 34. S obzirom na dogovorene obveze između dalmatinskih gradova i Ludovika o davanju galija u ratnim uvjetima, V. Klaić zaključuje da je hrvatsko-dalmatinska ratna mornarica brojala nekih 12-15 galija, a uz njih više manjih ladja (liburnâ, brigantinâ i sl.). Više o ulozi kraljevske mornarice vidi Klaić, "Admirali", 35-36.

⁵⁶⁸ Baltazar de Sorba bio je admiral kraljevske mornarice od 1365. do 1369. godine, Klaić, "Admirali", 36-37.

⁵⁶⁹ *Nobilis vir Simon de Auria de Janua admiratus et consiliarius regis* (1374.-1383.) - najvjerojatnije rodak Lucijana Dorije koji je u ratu protiv Venecije 1378.-1381. godine, vodio đenovešku mornaricu. Kraljevski admirali uvijek su nosili i titulu hvarsko-bračkog kneštva - Simon se spominje kao *honorabilis comitis Braciensis et Farrensis* te ostaje kraljevskim admiralom i nakon Ludovikove smrti do 1383. godine, Klaić, "Admirali", 37-38.

3.2. GRADSKO PLEMSTVO I GRADSKI PROSTOR U VRIJEME LUDOVIKA I. ANŽUVINCA

Tijekom navedenoga razdoblja, završava se i proces staleškog izgrađivanja gradskoga plemstva koji predstavlja vodeći društveni sloj u zadarskoj komuni.⁵⁷⁰ Također, u tom istom razdoblju bilježi se i pojava većeg broja notarskih i sudskih dokumenata u kojima se nalaze podaci o gradskom plemstvu.⁵⁷¹ Kako navodi S. Dokoza, pripadnici gradskoga plemstva bilježe se u navedenim dokumentima u ulozi stranaka pri sklapanju nekog pravnog posla ili u sudskim sporovima. Također, zaključuje kako ti spisi predstavljaju dobar izbor podataka za genealogiju plemićkih obitelji, njihovo bogatstvo i njihove društvene veze ali ne bilježe njihovu ulogu u gradskim političkim strukturama.⁵⁷² Unutar tih spisa, pripadnici gradskoga plemstva nose oznaku *nobilis* ili *ser* (ili kombinacija *ser* i *cives*) ispred osobnoga imena.⁵⁷³ Međutim, postoje i podaci koji ukazuju da se oznaka *ser* stavljala i ispred imena važnih ljudi koji nisu bili plemići.⁵⁷⁴

U pojedinim dokumentima koji se nalaze u našoj bazi podataka za 14. stoljeće, notari bilježe i oznaku *dominus* ispred imena pojedinih plemića u razdoblju druge polovice 14. stoljeća. Ta se oznaka bilježila samostalno ili u kombinaciji sa oznakama *nobilis*, *cives/habitor*, *honorabilis*.⁵⁷⁵ Zanimljiv je podatak da se kod tituliranja ovih pojedinaca ne

---

⁵⁷⁰ Od trenutka zatvaranja Velikog vijeća, bio je otežan pristup onim građanima čiji preci, (djed, otac), nisu bili njegovi članovi. I. Beuc tvrdi da su od tog trenutka pučani mogli obnašati samo one funkcije koje nisu bile izabrane u Velikom vijeću, Beuc, "Statut", 521.

⁵⁷¹ Kako navodi S. Dokoza, ostalo je sačuvanih desetak ovećih svežanja bilježničke građe, pet kutija sa spisima općinskoga suda (*Curie maior*) te samo jedan koji je pripadao Sudbenom dvoru konzula i mora (*Curia consulum et maris*), usp. Dokoza, "Problematika proučavanja", 38.

⁵⁷² S. Dokoza naglašava kao glavni problem i nedostatak zapisnika Velikoga vijeća ili kraljevskih kancelarija, Dokoza, "Problematika proučavanja", 40.

⁵⁷³ U razdoblju od sredine 14. stoljeća, javlja se oznaka *nobilis uir*, samostalno ili u kombinaciji sa *dominus* ili *cives* – primjerice Andrija Uiti de Sloradis, CD 11, str. 307, isp. 229; Vučina de Ghinano (1340.), CD 10, str. 538, isp. 382; Bartolomej Maurov de Grisogonis (1358.), CD 12, str. 470, isp. 361. U notarskim spisima pojavljuje se i oznaka *ser* od druge polovice 14. stoljeća (samostalno ili u kombinaciji sa *cives*) - Nikola de Carbono (1349.), SZB 3, str. 27, isp. 43; Lompre de Nassis (1349.), SZB 3, str. 56, isp. 83; Cerne de Botono (1359.), CD 12, str. 580, isp. 436; ili *nobilis uir* (druga polovica 14. stoljeća) - Petar de Lemessio, (1372.), HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 33v.

⁵⁷⁴ S. Florence Fabijanec smatra da se oznaka *nobilis* koristila kod plemstva zbog socio-kulturne a ne političke uloge te da se status plemića jasnije definira tek tijekom druge polovice 14. stoljeća, kad se društveni ugled i ekonomska snaga plemstva poistovjećuju sa njihovim pravnim i političkim položajem. Primjerice, S. Florence Fabijanec navodi i primjere plemića koji su se bavili trgovinom izvan grada a koje su se u dokumentima bilježili kao *mercator* (*ser* Ivan pok. *ser* Galli de Galellis, *ser* Andrija pok. Zojla de Cesamo). Prema njezinom mišljenju, ta se oznaka koristila za označavanje zanimanja a ne društvenog ili političkog statusa. O navedenom kao i o zadarskim trgovcima koji su nosili titulu *ser* vidi Florence Fabijanec, "Društvena i kulturna uloga", 62, 68-71.

⁵⁷⁵ Primjerice, Krešo pok. Lovre de Ciualellis kao *nobilis uir dominus*, Stipišić, "Inventar, Grizogon", str. 394 (f. 11); Petar de Ualle, *dominus habitator*, SZB 4, str. 84, isp. 47 (1353.); Rafael de Sorba, *dominus miles cives*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 29, fol. 21-21v (1388.).

bilježi niti u jednom primjeru oznaka *ser*, što može ukazivati na različito značenje ovih dvaju naziva. Također, uz oznaku *dominus* bili su zabilježeni i nazivi koji su se odnosili na pojedine političke funkcije i titule zadarskih plemića (*rector, consiliarius, miles, comes*).⁵⁷⁶ S obzirom da se slični primjeri bilježe i među pripadnicima splitske gradske elite,⁵⁷⁷ možemo zaključiti da se oznaka *dominus* koristila kod onih plemića koji su imali najviši društveni ugled u tadašnjem Zadru. Međutim, slično kao i oznaka *ser*, i navedena oznaka se bilježila kod tituliranja ljudi koji su pripadali drugim društvenim skupinama, primjerice obrtnicima ili liječnicima.⁵⁷⁸ Međutim, jedini način da plemiće razlikujemo od ostalih, slično tituliranih osoba, njihova su obiteljska prezimena, koja se u Zadru formiraju u potpunosti do 15. stoljeća, kako ističe i Z. Nikolić Jakus.⁵⁷⁹

Da bismo mogli što preciznije odrediti ulogu zadarskoga gradskoga plemstva u političkom i društvenom životu zadarske komune tijekom Ludovikove vladavine, ukratko smo istražili demografsko stanje pojedinih plemićkih obitelji neposredno prije 1358. godine. Podaci o demografskom stanju i političkoj pripadnosti zadarskoga gradskoga plemstva u razdoblju 1340-ih i 1350-ih važna su polazna točka u procesu istraživanja političkog i društvenog razvoja najutjecajnijih plemićkih obitelji za vladavine Ludovika I. nad Zadrom. U svojim istraživanjima o demografiji i političkoj pripadnosti zadarskih plemićkih obitelji, Z. Nikolić Jakus donosi važne podatke o uzrocima i posljedicama demografskog propadanja pojedinih obitelji. Rezultati tih istraživanja, temelje se najvećim dijelom na narativnom izvoru *Obsidio Iadrensis*, zatim najstarijem registru sačuvanih građanskih parnica srednjovjekovnog Zadra (1351.-1353.) te mletačkim dokumentima od 1340-ih do sredine 1350-ih.⁵⁸⁰ Ti dokumenti ocrtavaju demografsko stanje gradskoga plemstva tijekom i nakon opsade Zadra te

---

⁵⁷⁶ Primjerice, Rafael de Surdis, *uir dominus honorabilis comes*, Leljak, MCI 1, str. 276, isp. 36 (1377.); Nikola de Uitchor, *nobilis uir dominus rector*, CD 12, str. 521, isp. 401 (1358.); Petar Contareno, *dominus consiliarius comite*, SZB 5, str. 207, isp. 138 (1355.); Jakov de Uaricassis, *dominus regio miles et rector*, Leljak, MCI 1, str. 276, isp. 36 (1377.). Vidi slično objašnjenje i kod Grbavac, "Notarijat", 139-140.

⁵⁷⁷ Meri Kunčić, Zoran Ladić, "Društvena i gospodarska slika splitske komune u 14. stoljeću na temelju analize bilježničkih spisa", u: *Splitski statut iz 1312. godine: Povijest i pravo. Zbornik radova*, ur. Željko Radić, Marko Trogrlić, Massimo Meccarelli i Ludwig Steindorff, (Split: Književni krug Split; Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Splitu; Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2015), 400-401.

⁵⁷⁸ Primjerice, neki Jakov de Medicis de Papia kojeg notar bilježi kao *dominus magister fisicus et habitator Jadre*, SZB 4, str. 126, isp. 73 (1353.) ili Filip, zvan Pule, koji je bio *dominus magister calafatus*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 53 (1388.).

⁵⁷⁹ Nikolić Jakus, "Obitelj dalmatinskog", 71-72.

⁵⁸⁰ U navedenim izvorima ne postoji cjelovit popis zadarskih zatvorenika – osim u zadarskim izvorima, podatke o pojedinim zadarskim plemićima kao mletačkim zarobljenicima, može se pronaći u odlukama mletačkih vlasti (posebne tjeralice, odluke o zamjeni zarobljenika ili posebna rješenja o sudbini pojedinih Zadrana), vidi Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 1-19; *ista*, "The Formation", 72-83, 228-234.

nakon pojave Crne kuge i to u razdoblju od 1346. do 1353. godine. Osim ratnih razaranja⁵⁸¹ i mletačke mjere zatvaranja i protjerivanja zadarskih plemića iz grada, imale su utjecaj, ne samo na demografsko, već i na imovinsko stanje pojedinih obitelji. Kako smo već prije ustanovili, tim mjerama mletačka vlast nastojala je suzbiti političku moć i utjecaj zadarskih plemića s ciljem sprječavanja pobuna, imajući na umu i njihovu političku sklonost prema Šubićima i kralju Ludoviku.⁵⁸² U skladu s tim, u razdoblju od 1346. do 1348. godine, u Veneciji nalazilo se zatvoreno otprilike pedesetak, većinom mladih, zadarskih plemića. Dokumenti bilježe i nekoliko smrtnih slučajeva. Jedan dio tih plemića, odlukom mletačkih vlasti, vraća se ili u Zadar ili stupa u mletačku službu zbog siromaštva dok drugom dijelu zarobljenika, koji uspijevaju pobjeći iz zatvora, Venecija plijeni imovinu.⁵⁸³ Ovi pokazatelji ukazuju da je primjena ove mletačke mjere mogla utjecati na demografiju i imovinsku stabilnost pojedinih obitelji.

Prema Z. Nikolić Jakus, podaci o gubitku imovine ukazuju kako su u tom procesu najteže stradali članovi obitelji Galellis, Saladinis, Begna, Sloradis, Vitchor, Petrico, Nassis, Carbanosso.⁵⁸⁴ Iako se broj zarobljenika u Veneciji smanjuje u razdoblju od 1348. do 1353. godine, Venecija im dozvoljava boravak samo na otocima ali ne i u Zadru, Ninu i Senju. Tijekom navedenog razdoblja mletačka vlast i dalje protjeruje dio plemića i pučana izvan grada.⁵⁸⁵ Prema podacima iz tabele Z. Nikolić Jakus o broju zatvorenih zadarskih plemića, možemo zaključiti da se više članova iste obitelji slalo u Veneciju te da su najveći broj zatvorenika imale obitelji koje su podržavale anžuvinsku dinastiju prije i tijekom Ludovikove

---

⁵⁸¹ Prema podacima iz *Obsidio Iadrensis*, u opsadi grada stradalo je sveukupno oko osamdeset plemića, njih dvadesetak nasilnom smrću, Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 1, gl. 21, str. 184.

⁵⁸² Klaić, Petricioli, *Zadar*, 166, 183, 190; 311-312; Raukar, *Zadar*, 29; Nikolić Jakus, "The Formation", 75-80; Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 1, gl. 6, str. 136.

⁵⁸³ Primjerice, Saladin de Saladinis služio je u mletačkoj vojsci u Tarvizu nakon 1348. godine ili Bartol Sloradis koji je otišao u Rim. U tom razdoblju Venecija plijeni i prodaje posjede pojedinih zatvorenika nakon njihovog bijega iz Venecije – primjerice: pokojni Mihael de Fanfogna i njegov sin Ivan 1348. godine, Črne de Fanfogna, Rada de Varicassis, Marin de Grisogonis, Krešo (Grisogonus) de Georgio, Nikola de Zadulinis, Andrija Pavlov de Georgiis, Krešo de Civallellis, Danijel de Varicassis, Franjo Pavlov de Georgiis, Frederik Lompinov ("Vitača"), Jakov Mihovilov de Varicassis, Nikola Mihovilov de Botono te Lompri Guidov de Paulo. Postoji i nekoliko podataka o smrtnim slučajevima u mletačkom zarobljeništvu (brat i nećak Galla de Cande, Grizogon Marina de Soppe, Damjan Paškov de Varicassis, Nikola Vučine de Martinussio itd.). Vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 311-312; Nikolić Jakus, "The Formation", 73, (bilj. 305), 79-80 (vidi bilj. 339, 341); Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 6, 12 (bilj. 44); Listine 2, dok. DCCXXVIII, str. 463-464; Listine 3, dok. X, str. 8; Listine 2, dok. DCXCVI, str. 440-441; Listine 3, dok. CLXI, str. 106-107.

⁵⁸⁴ Usp. Nikolić Jakus, "The Formation", 80 (bilj. 340-341), 83.

⁵⁸⁵ Postojale su i iznimke: Miha de Rosa se vraća 1353. godine u Zadar s kneževom dozvolom. Iste godine pušten je od strane mletačkih vlasti i Juraj de Carbonosso koji je imao kuću u Zadru. Vidi više Nikolić, "Zadarske plemićke obitelji", bilj. 52, str. 12; Listine 3, dok. CCCLXXXIV, str. 259; dok. CCCLXXXVI, 259; Klaić, "Problem vrhovne vlasti", 165; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 313.

vladavine u Zadru - Varicassis (5/6), Georgiis (5), Cande (4), Fanfogna (4), Matafaris (3/4), Begna (3/4) i Zadulinis (3).⁵⁸⁶ Postoje podaci i o zatvorenim članovima onih plemićkih obitelji za koje se ne može sasvim točno odrediti njihova politička pripadnost (Botono, Saladinis, Ginanno).⁵⁸⁷ Međutim, nedostaju podaci o zarobljeništvu članova obitelji Contarini, Ursulino, Ossesico, Cotopagna, Ferra, Detrico i Lemesso, što Z. Nikolić Jakus pokušava objasniti različitim uzrocima.⁵⁸⁸ Iako navedeni podaci pokazuju da su pojedine zadarske plemićke obitelji bile povezane, kako sa mletačkom, tako i sa ugarskom stranom (Saladinis), Z. Nikolić Jakus smatra da političkom podrškom ili progonima Venecija ipak nije mogla utjecati na društveni status tih obitelji u Zadru.⁵⁸⁹

Osim rata i mletačkog izгона, na demografsko stanje pojedinih plemićkih obitelji utjecala je i pojava Crne kuge oko 1348. godine, o čijim posljedicama na život grada Zadra nemamo dovoljno podataka. U svom istraživanju, Z. Nikolić Jakus donosi nekoliko važnih spoznaja vezanih za demografsko stanje tih obitelji sredinom 1350-ih. Te spoznaje temelji na podacima o članovima pojedinih plemićkih obitelji, zabilježenim u sudskim procesima o građanskim parnicama u sveščiću *Curie maior* za 1351.-1353. godinu.⁵⁹⁰ Z. Nikolić Jakus

---

⁵⁸⁶ O tabeli sa imenima zadarskih plemića u mletačkom zatvoru od 1346. do 1353. godine vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 77-78. U članku "Zadarske plemićke obitelji", Z. Nikolić Jakus mijenja broj zadarskih zatočenika za jednog člana (kod obitelji Begna, Grisogonis, Matafaris, Nassis, Saladinis, Sloradis, Varicassis) što se može objasniti, s obzirom na datum nastanka obaju radova, novim spoznajama u njezinim istraživanjima. Vidi i "Zadarske plemićke obitelji", 11-17. Članovi ovih obitelji bili su politički aktivni protiv Venecije i za vrijeme opsade Zadra – primjerice Črna de Fanfogna bio je jedan od poslanika kralju Ludoviku, zajedno sa Pavlom de Grubogna i Franjom de Georgiis, krajem 1345. godine. Črna i Franjo de Georgiis, zajedno sa Pavlom de Varicassis i Andrijom de Sloradis, dolaze kralju kad se utaborio pred Zadrom 1346. godine. Plemići koji su izabrani od strane Maloga vijeća, prema punomoći Velikoga vijeća, da utanače mir sa Venecijom nakon 1346. godine, bili su: Pavao de Varicassis, Petar de Matafaris, Bartol de Sloradis, Nikola de Galellis, Marin de Calcina i Mihael de Zadulinis, Ladić, "Diplomatske aktivnosti", 266, 268-269; Gruber, "Vojevanje", 12, 26, 51, 78-79.

⁵⁸⁷ Marin de Paulo je bio protjeran za vrijeme opsade grada jer je pomogao zarobljenim Trogiranima u bijegu. Bivald de Botono i sin mu Grgur htjeli su predati grad Mlečanima tijekom opsade, vodeći bunu među pukom unutar grada. Nikola, sin Mihaela de Botono, bježi iz mletačkog zatvora 1348. godine a Mihael, sin Črne de Botono, umire u mletačkom zatvoru. Mihovil de Ghinanno, zet Marina de Carnaruto koji je bio na mletačkoj strani, bio je zatvoren u Veneciji. Zanimljiva je činjenica da, iako su braća Marin i Mihovil de Carnaruto bili sestrići nadbiskupa Nikole de Matafarisa, oni su ipak bili pristaše mletačke vlasti. Međutim, postoje i suprotni primjeri - pojedini članovi zadarskih plemićkih obitelji, koje su podržavale kralja Ludovika, bili su povezani i sa Mlečanima (Guido de Varicassis ili Koša II. Saladinis koji je oženio Mlečanku iz obitelji Dolfin), Nikolić Jakus, "The Formation", 72- 75, 81-82; *ista*, "Zadarske plemićke obitelji", 5-6.

⁵⁸⁸ Članovi obitelji Contarini i Ursulino su podržavali mletačku vlast, za obitelji Ossesico i Cotopagna se pretpostavlja da su bili na rubu izumiranja dok za obitelji Ferra, Detrico i Lemesso nemamo podatke o njihovim članovima u zarobljeništvu, Nikolić Jakus, "The Formation", 79.

⁵⁸⁹ *Isto*, 82-83.

⁵⁹⁰ Sveščić sadrži dvadeset i devet ostavinskih građanskih parnica koje je autor članka, G. Ravančić, prilikom transkripcije i analize, svrstao u šezdeset i tri dokumenta – najveći dio tih parnica pokrenut je upravo uslijed nedostatka oporuka onih ljudi koji su umrli u vrijeme Crne kuge. Tim putem se riješavao nered u imovinskim odnosima. U ovom izvoru, u svjedočenjima različitih svjedoka, nalazimo velik broj podataka o pojedinim plemićkim obiteljima, na osnovu kojih je moguće sastaviti ili upotpuniti njihove genealogije unatrag nekoliko

procjenjuje gubitke članova devet zadarskih plemićkih obitelji (Senzadeo,⁵⁹¹ Detrico, Botono, Cande, Sloradis, Soppe, Saladinis, Rosa, Drechia, Bogde/Lovrehna), zaključujući kako su ti gubici imali utjecaja na daljnji razvoj društvenog i političkog statusa tih obitelji tijekom Ludovikovog razdoblja.

Iako su rezultati tog istraživanja nastali na osnovu podataka iz spomenutog registra, upotpunjeni podacima iz tadašnjih mletačkih i zadarskih izvora, Z. Nikolić Jakus upozorava da je teško odrediti prave razmjere tih demografskih gubitaka s obzirom na mali broj sačuvanih parnica.⁵⁹² Dobiveni podaci ukazuju da su mlade i stare plemićke obitelji, sa malim brojem članova, bile najviše demografski oslabljene - neke od tih obitelji izumiru (Senzadeo)⁵⁹³ ili ostaju na jako malo muških članova (Detrico, Osessico, Cotopagna, Ferra, Lemesso, Cande, Bogde/Lovrehna).⁵⁹⁴ Unatoč demografskim gubicima, ipak se uspijevaju održati stariji zadarski plemićki rodovi koji su imali više obiteljskih grana - primjerice, Sloradis, Soppe, Rosa, Saladinis, Varicassis, Grisogonis.⁵⁹⁵ Među demografskim gubicima, uzrokovanim Crnom kugom, bilo je više od polovice maloljetnika, što je također utjecalo na održanje pojedinih obitelji.⁵⁹⁶

Demografski gubici utjecali su i na nužnost preraspodjele obiteljske imovine između članova iste grane obitelji,⁵⁹⁷ različitih grana iste obitelji⁵⁹⁸ ili dvaju različitih obitelji.⁵⁹⁹

---

generacija. Upravo pomoću tih podataka, moguće je upotpuniti praznine u genealogiji pojedinih zadarskih plemićkih obitelji te utvrditi moguće demografsko stanje tih obitelji nakon opsade Zadra (1345.-1346.) te Crne kuge (1348.), Vidi i Ravančić, "Curia", 86-88 (85-160).

⁵⁹¹ Dominik Senzadeo spominje se kao rodonačelnik obitelji u zadarskim izvorima još od kasnog dvanaestog stoljeća. Z. Nikolić Jakus ističe mogućnost da su Senzadeo bili grana neke još starije obitelji, a moguće je da od njihovog rodonačelnika potječe i obitelj Ciprianis, Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 3. Više o obitelji vidi kod iste autorice i bilj. 12.

⁵⁹² Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 10.

⁵⁹³ Obitelj nestaje sa smrću Damjana i njegovog sina Dominika, Nikolić Jakus, "The Formation", 229.

⁵⁹⁴ Navedene obitelji ostaju na jakom malom broju muških nasljednika – primjerice Ivan Grgurov de Detrico. Kao posljednji potomci obitelji Cande spominju se Gallo, Černe de Cande, rođak Bogde de Cande te Candolinus drugi rođak (sin pok. Andrije, Gallov brat). Obitelj Bogde/Lovrehna nastavlja svoje postojanje preko unuka Frane de Bogde, Mavre de Grisogono, sina Franine kćeri, više vidi Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 4-5, 7-10; Nikolić Jakus, "The Formation", 230.

⁵⁹⁵ Sloradis nastavljaju daljnju egzistenciju obitelji preko Mihe Bartovog de Sloradis, Soppe preko četvorice sinova Blaža de Soppe, Rosa preko Mihaela, unuka Mihe de Rosa. Iako je obitelj Saladinis imala manje demografske gubitke te se njihova obitelj nastavila dalje preko pet sinova Kože de Saladinisa, obitelj ipak izumire prema kraju 14. stoljeća. Obitelji Varicassis i Grisogonis imaju više obiteljskih grana koje nastavljaju svoju egzistenciju i u kasnijim razdobljima, više vidi Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 8, 11; Nikolić Jakus, "The Formation", 231-232.

⁵⁹⁶ Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 10.

⁵⁹⁷ Primjerice Miha Bartov de Sloradis nasljeđuje imovinu pokojnog brata Grgura i sestre Marije, Nikolić Jakus "Zadarske plemićke obitelji", 8.

Prema posljednje navedenome, nasljeđivanje imovine jedne plemićke obitelji od strane druge obitelji preko ženskih (kognatskih) a ne agnatskih nasljednika, Z. Nikolić Jakus objašnjava naklonošću suda da na taj način dodjeljuje imovinu, u čemu vidi i razlog bogaćenja tih istih obitelji.⁶⁰⁰ Međutim, čak i u takvim slučajevima, postojale su i iznimke u daljnjem nasljeđivanju te imovine – sastavljanjem oporuke kognat je mogao i zaobići obitelji koje su imale pravo nasljeđivanja sporne imovine te ju ostaviti crkvenim ili dobrotvornim institucijama.⁶⁰¹ Prema iznesenim podacima o demografskim gubicima određenih plemićkih obitelji, vidljivo je da pojedine obitelji prolaze kroz velike promjene u svojoj obiteljskoj strukturi nekoliko godina prije razdoblja Ludovika I. Velikog. Tijekom našeg istraživanja pokušat ćemo utvrditi da li su ovi demografski gubici imali utjecaja na daljnji razvoj tih obitelji u navedenom razdoblju. Naravno, to se odnosi i na one zadarske plemićke obitelji koje nisu spomenute u ovom pregledu a koje su bile jako aktivne u političkom i društvenom životu anžuvinskog Zadra.

3.2.1. Zadarske plemićke obitelji – politička, ekonomska i društvena uloga

Istražujući razvoj najutjecajnijih zadarskih plemićkih obitelji za vladavine Ludovika I. Anžuvinca, utvrdili smo da postoje razlike u političkom, društvenom i ekonomskom statusu pojedinih obitelji. Obnašanje određenih političkih funkcija unutar ali i izvan zadarske komune tijekom Ludovikovog razdoblja, bilo je važno kako u samom procesu formiranja pojedinih plemićkih obitelji tako i u stjecanju političkih ovlasti i društvenog ugleda. Istraživanjima Z. Nikolić Jakus, utvrđeno je da 80% plemića, koji drže javne položaje tijekom anžuvinskog razdoblja, pripada potomcima onih plemićkih obitelji koje su držale najviše položaje u

---

⁵⁹⁸ Primjerice nakon što izumire grana Bogde Cande de Detrico, oko njegove imovine bore se Gallo, Mihovilov rođak te Kandolin, sin Mihovilovog rođaka, sa njegovim sinovima Krešom, Stjepanom i Mihovilom, Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 7-8.

⁵⁹⁹ Plemićke obitelji, koje su bile u srodstvu sa članovima obitelji koji nisu imali nasljednika, nasljeđuju u sudskim parnicama njihovu imovinu. Obiteljsku imovinu Sensadea nasljeđuju sinovi Margarete, sestre Damjana Ivanova de Sensadeo i udovice Nikole de Nassis. Imovinu obitelji pok. Petra de Detrico dobivaju najbliži srodnici - prvo Agapa (sestra Petrovog sina Salbe) pa preko nje i njezinih potomaka i obitelj Carnaruto, Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 4, 9.

⁶⁰⁰ Sudskom odlukom je obitelj Rosa izgubila pravo na imovinu pok. Petra de Detrico dok obitelj Ciprianis, koji su bili rođaci obitelji Sensadeo, gube pravo na njihovu imovinu u korist obitelji Nassis, Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 10.

⁶⁰¹ O tome svjedoči primjer o procesu nasljeđivanja imovine jedne od izumrlih grana obitelji Rosa (obitelj Mihovila "Pičurina") u kojem je Miha Petrov de Rosa, kao agnat, bio zaobiden sudskom odlukom u nasljeđivanju te je imovina dodijeljena unuci pok. Mihovila, Palmuči. Varikaše su polagale pravo na imovinu preko njezine pokojne majke Lucije, udane za Franju de Varicassis, Rosa preko njezinog djeda a Matafaris preko nje jer je bila udana za Mafeja de Matafarisa (s kojim nije imala djece). Nasljeđenu imovinu ostavlja oporučno Crkvi i siromasima, Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 8-9.

komunalnoj upravi u 12. i 13. stoljeću.⁶⁰² Taj postotak odnosi se na one zadarske plemićke obitelji čiji su članovi obnašali funkciju gradskih rektora u razdoblju od 1358. do 1409. godine.⁶⁰³ Najviše kandidata za tu javnu funkciju dale su obitelji Grisogonis, Matafaris, Nassis, Zadulinis, Soppe, Vitchor, Ciprianis, Paulo, Petrico, Begna i Georgiis.⁶⁰⁴ Z. Nikolić Jakus primjećuje da pojedine plemićke obitelji, a koje nisu pripadale krugu tadašnjih najbogatijih zadarskih obitelji (Paulo, Petrico ili Grubogna), također dobivaju položaj rektora, što ukazuje na to da je stjecanje političkih položaja ovisilo o već stečenom društvenom ugledu pojedinih obitelji.⁶⁰⁵ Isto tako postoje i primjeri među članovima bogatih obitelji, primljenih u krug zadarskog plemstva do sredine 14. stoljeća, koji nisu bili odmah izabirani na položaj gradskih rektora (Gallo, Cressava) ili su dobivali tek niže službeničke položaje (Liubavac). Međutim, članovi pojedinih starih uglednih zadarskih plemićkih obitelji nisu bili birani na položaj rektora (Cotopagna, Lovrečna, Drechia, Cande, Osessico i sl.), što se pokušava objasniti procesom njihovog izumiranja ili njihovom nezainteresiranošću za bavljenje politikom.⁶⁰⁶

Osim rektorske funkcije, pripadnici zadarskoga gradskoga plemstva bili su birani od strane Velikog vijeća i na ostale javne položaje u komuni, pri čemu je vrijedilo pravilo da srodnici ne mogu birati druge srodnike na te funkcije.⁶⁰⁷ Plemići su se birali na mjesta *cancelarius*, *camerarius*, gradskih sudaca, egzaminatora, tribuna i odvjetnika.⁶⁰⁸ Prema Aniti

---

⁶⁰² Ova tvrdnja se odnosi na sljedeće obitelji: članove onih obitelji koje su vukle svoje porijeklo od zadarskih priora 11. stoljeća (Paulo i Petrico); obitelji čiji su članovi u 12. stoljeću obnašali sudačke funkcije (Ciprianis, Cucilla, Sloradis, Soppe, Grisogonis); obitelji koje imaju svoju zabilježenu povijest političkih aktivnosti tijekom 12, 13. i prve polovice 14. stoljeća, od kojih su najvažniji bili Matafaris, Vitchor, Galellis, Begna, Calcina, Civalellis, Fanfogna, Varicassis i sl., Nikolić Jakus, "The Formation", 97-99.

⁶⁰³ Položaj trojice rektora birao se na najviše dva mjeseca. Utvrđeno je da od trideset šest "rektorskih obitelji", njih trideset jedna vuče porijeklo s kraja 13. stoljeća, od čega se njih dvadeset dvoje pojavljuje tijekom 12. i 13. stoljeća, vidi detaljnije Nikolić Jakus, "The Formation", 96, 99. Čini se kako je institucija rektora postojala i 1340-ih te je uz članove Malog vijeća donosila politički najvažnije odluke, Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 2, cap.11, 252.

⁶⁰⁴ Većina rektora dolazi iz ovih obitelji i nakon 1382. godine. Popis imena zadarskih rektora od 1382.-1408. kojeg donosi Pavao de Paulo, vidi kod Šišić, "Ljetopis Pavla", 56-57; Raukar, *Zadar*, 56 (bilj. 15).

⁶⁰⁵ Podatke o navedenim obiteljima vidi u tablici br. 6, *The families of rectors of Zadar from 1358-1409* kod Nikolić Jakus, "The Formation", 96-97, 99.

⁶⁰⁶ *Isto*, 100-102.

⁶⁰⁷ Odredba o izboru srodnika u javne službe zapisana je u zadarskom statutu - izbornici službi ne smiju birati u službe svoje sinove i obrnuto, niti braću ili polubraću. Prilikom službenog glasovanja, kandidat i njegov otac (ili brat) morali su napustiti izbornu odaju. Slično je bilo određeno i za procese suđenja, u kojima srodnici nisu smjeli suditi drugim svojim bliskim srodnicima (čak niti rođaci), vidi ZS, knj. 1, nasl. 2, gl. 4 i 5. str. 103; knj. 2, nasl. 1, gl. I, 127; Nikolić Jakus, "The Formation", 206; Nikolić Jakus, "Obitelj dalmatinskog", 75-76.

⁶⁰⁸ *Cancelarius* je vodio u posebnim knjigama zaključke Vijeća dok je *camerarius* vodio brigu o prihodima i rashodima komune te njihovo registriranje. Gradske suce (najčešće po trojicu za svaki sud) biralo se na mandat od šest mjeseci. Među egzaminatorima, tribunima i odvjetnicima najčešće se u sudskim spisima spominju Žuve Sergijev de Cesamis, Ivan Kožin de Prode, Franjo de Sloradis te Pavao de Paulo. Obnašanje položaja

Bartulović, analiza bilježničkih spisa pokazala je da čak 70% općinskih prokuratora dolazi iz kruga zadarskoga gradskoga plemstva.⁶⁰⁹ Osim navedenih položaja, Pavao de Paulo zapisuje još neke nazive političkih funkcija i tijela u anžuvinskom Zadru; spominje funkciju *vicarius* 1381. godine te *consilium sapientes* od 12 članova i Veliko vijeće.⁶¹⁰ U skladu sa iznesenim podacima, možemo zaključiti kako je tadašnji zadarski politički i sudski sustav u cijelosti bio u rukama zadarskoga gradskoga plemstva te nije ovisio "o korištenju usluga profesionalnih elita", kako to navodi T. Popić.⁶¹¹

Međutim, osim navedenih funkcija u gradskoj vlasti, pripadnici pojedinih zadarskih plemićkih obitelji obnašaju i određene političke i vojne funkcije u službi kralja Ludovika. Riječ je o vodećim političkim i vojnim položajima, a koje su imali članovi tih plemićkih obitelji u Zadru te ostalim dalmatinskim gradovima. U skladu s tim, došli smo do zaključka kako je unutar tadašnjeg gradskog plemstva u Zadru postojao krug politički najutjecajnijih plemićkih obitelji koji se oblikuje upravo tijekom Ludovikove vladavine. Osim tih obitelji postoji i širi krug gradskog plemstva kojemu pripadaju one plemićke obitelji koje zadržavaju postojeći ugled u političkom i gospodarskom životu grada.

U krug politički najmoćnijih zadarskih plemićkih obitelji tijekom druge polovice 14. stoljeća izdvojili bismo one obitelji čiji su pojedinci uz funkciju kraljevskog viteza (*aule regis miles*) obnašali i vodeće političke i upravne funkcije u Zadru i ostalim dalmatinskim gradovima. Kraljevske vitezove, kao poseban društveni stalež, organizirali su kralj Karlo I. Robert i njegov sin Ludovik – riječ je o najodanijim kraljevim ljudima na koje se oslanjala anžuvinska vlast, posebice u borbi protiv nepokornih velikaša. Ti vitezovi bili su povezani zakletvom vjernosti prema anžuvinskom kralju.⁶¹² Kralj Ludovik je dodijelio ovu čast

---

examinatora zahtijevao je određena znanja - pojedini plemići su, nakon završetka obavljanja te funkcije, vršili i dužnost rektora, Beuc, "Statut", 520-521; Popić, *Krojenje*, 84-85, 87, 92; Nikolić Jakus, "The Formation", 91.

⁶⁰⁹ Razlog leži u ovlastima koje je prokurator imao kao općinski službenik – za obavljanje te funkcije bila je potrebna i određena razina naobrazbe za sudjelovanje u različitim fazama sudskog procesa, Anita Bartulović, "O jezičnoj komunikaciji prema spisima zadarskoga notara Petra Perencana (1361.-1392.)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 33 (2015): 85.

⁶¹⁰ Rigaskol *vicarius* se spominje kao stanovnik u kući pored *porta becharie*. Prema F. Šišiću *vicarius* je bio gradski načelnik koji je mijenjao gradskog kneza u slučaju njegove odsutnosti. Za Vijeće mudaraca navodi da nije uvijek imalo isti broj članova – na nekoliko mjesta u tekstu, Pavao de Paulo spominje ih 11 pa 13, vidi Šišić, "Ljetopis Pavla", 4 (bilj. 10), 5.

⁶¹¹ Popić, *Krojenje*, 75-83.

⁶¹² Klaić, "Značenje vladavine Anžuvina", 225 (5). Prema Engelovoj pretpostavci, riječ *aula* je označavala kraljev "privatni dvor". Prema tome, riječ *aule regie milites* označavalo je vitezove koji su osobno služili kralju od 1324. godine – imali su ulogu kraljevih poslanika koji su išli u diplomatske misije i organizirali vojne pohode, Engel, *The realm*, 145-146; Enikő Csukovits, "Le innovazioni istituzionali nell'età angioina e i loro parallelismi napoletani", u: *L'Ungheria angioina. Bibliotheca Academiae Hungariae-Roma. Studia*, 3., ur. Enikő

pripadnicima nekoliko najutjecajnijih zadarskih plemićkih obitelji, koje je istražila B. Grbavac. Prema njezinom istraživanju, u izvorima se bilježe sljedeći Zadrani kao kraljevski vitezovi: Georgiis (Franjo Pavlov i sin Pavao), Varicassis (Jakov Mihovilov), Cessamis (Jakov Sergijev), Grisogonis (Ivan), Nosdrogna (Stjepan Franjin), Grubogna (Pavao Krševanov) te Matafaris (Mafej Ivanov). Prema pojedinim izvorima, kao kraljevski vitez bilježi se i Fanfogna (Črne).⁶¹³ Navedeni plemići ulaze u kraljevu službu zbog svoje vjernosti i zasluga kojima su se dokazali prije ili tijekom uspostavljanja Ludovikove vlasti.⁶¹⁴ Važno je istaknuti da, osim Franje de Georgiis, Črne de Fanfogna i Jakova de Varicassis, za ostale kraljevske vitezove nemamo puno podataka o njihovim aktivnostima u političkom i javnom životu grada prije 1358. godine.⁶¹⁵ Imenovanjem tih ljudi kraljevskim vitezovima kralj Ludovik stvara sloj sebi najodanijih pristaša među zadarskim plemstvom - odabrani vitezovi

---

Csukovits (Rim: Viella (Istituto Balassi – Accademia d'Ungheria in Roma), 2013), 85. Više o njima vidi i D'Arcy Jonathan Dacre Boulton, *The Knights of the Crown: The Monarchical Orders of Knighthood in Later Medieval Europe, 1325-1520* (Woodbridge: Boydell Press, 1987), 29-30; Pál Engel, "Struttura sociale e politica dell'Ungheria in epoca angioina", u: *L'Ungheria angioina. Bibliotheca Academiae Hungariae-Roma. Studia, 3*, ur. Enikő Csukovits (Roma: Viella (Istituto Balassi – Accademia d'Ungheria in Roma), 2013), 133-134.

⁶¹³ Vidi Grbavac, "Zadarski plemići", 89-116. U članku B. Grbavac o zadarskim plemićima kao kraljevskim vitezovima, ne spominje se Črne de Fanfogna kao kraljevski vitez, njega u tom statusu (1345.) spominje Dokoza Nikpalj u "Fanfonja", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5831>. Iako se tijekom anžuvinskog razdoblja u literaturi spominje oko desetak kraljevskih vitezova, u svojim preliminarnim istraživanjima o gradskom plemstvu, Dokoza ih navodi oko 25, Dokoza, *Osnovne postavke*, 2. Međutim, u ovom radu se ne navode samo oni kraljevski vitezovi koji su dobili te titule od kralja Ludovika. Nakon njegove smrti slična imenovanja nastavljaju provoditi i Ladislav Napuljski i Žigmund Luksemburški.

⁶¹⁴ U razdoblju od 1345.-1346. godine do završetka drugog rata sa Venecijom (1356.-1358.), pojavljuju se u diplomatskim i vojnim misijama plemići koji će postati Ludovikovi kraljevski vitezovi. Tijekom opsade Zadra spominju se Franjo de Georgiis, Črne de Fanfogna i Pavao de Grubogna, koji su boravili i na dvoru kralja Ludovika 1345. godine. Pretpostavlja se da su, u razdoblju 1345.-1346. godine, Franjo de Georgiis i Pavao de Grubogna postali kraljevskim vitezovima. Više o njihovim aktivnostima tijekom opsade grada vidi Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 1, cap. 9, 146; cap. 17, 166; knj. 2, cap. 2, 206; cap. 6, 230; Grbavac, "Zadarski plemići", 94, 105; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 302; Dokoza Nikpalj, "Grubonja", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8062>. Stjepan Franjin de Nosdrogna (*aule nostre juvenis*) bio je među prvim kraljevim pristašama koji je postao kraljevskim vitezom, Smiljanić, Radauš, "Draginići", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5303>; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 217-218; Grbavac, "Zadarski plemići", 101. Jakov de Cessamis, Jakov de Varicassis i Ivan de Grisogonis, zadarski poslanici kralju u Višegrad 1357. godine, najvjerojatnije tada postaju kraljevskim vitezovima jer svi nose te naslove nakon 1358. godine, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 334; Grbavac, "Zadarski plemići", 103. Mafej de Matafaris postaje kraljevskim vitezom 1376. godine, Grbavac, "Zadarski plemići", 107; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 231, 334; Nikolić Jakus, "The Formation", 58.

⁶¹⁵ Franjo de Georgiis obavlja funkciju gradskog suca (1338.), općinskog poslanika između Zadra i Paga (1339.), te ulogu zadarskog poslanika za vrijeme opsade 1345.-1346. godine. Črne de Fanfogna bio je jedan od najutjecajnijih ljudi u gradskoj vlasti za vrijeme opsade Zadra. Bio je povezan sa kraljevskim dvorom te je zajedno sa Franjom de Georgiis i Pavlom de Grubogna sudjelovao u kraljevskoj vojsci. Jakov de Varicassis je najvjerojatnije postao kraljevskim vitezom nakon dolaska kralju u Višegrad 1357. godine jer se spominje sa tom titulom već 1363. godine. Nekoliko kraljevskih vitezova (Franjo de Georgiis, Črne de Fanfogna, Pavao de Grubogna, Jakov de Varicassis) imaju ulogu zadarskih izaslanika kraljevskoj vojsci ili Ludoviku tijekom rata sa Venecijom, o navedenom vidi Grbavac, "Zadarski plemići", 93, 105, 109; Glavičić et al., *Obsidio*, 16 (bilj. 65), knj. 1, cap. 17, 166, knj. 2, cap. 6, 230.

bili su kraljevski savjetnici, izvršavali su određene diplomatske i vojne misije u kraljevo ime ali su zastupali i interese zadarske komune pred kraljem.⁶¹⁶

Većina navedenih kraljevskih vitezova obnašala je najvažniju političku funkciju u gradu - položaj gradskog rektora - te kneževsku čast na čelu ostalih dalmatinskih gradova.⁶¹⁷ O njihovom visokom društvenom položaju u gradu svjedoči i podatak da čak njih petorica nosi uz svoje ime i oznaku *dominus*, za koju smo utvrdili da je označavala najveće uglednike u zadarskom društvu.⁶¹⁸ Pojedini vitezovi iz obitelji Georgiis, Fanfogna i Cessamis sudjelovali su i u vojnim misijama, kao zapovjednici i visoki časnici kraljevske kopnene i pomorske vojske.⁶¹⁹ Svi kraljevski admirali nose titulu hvarsko-bračkog kneštva (*comes*

---

⁶¹⁶ Franjo i Pavao de Georgiis te Mafej de Matafaris bili su pouzdanici kraljice Elizabete prilikom izrade njezine narudžbe kod majstora Franje iz Milana. Škrinja je nosila na sebi kraljevska obilježja anžuvinske dinastije (grb) i inicijale kralja Ludovika, više vidi Ivo Petricioli, "Zapažanja o škrinji sv. Šimuna u Zadru", *Radovi. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet Zadar. Razdio filoloških znanosti* 14-15 (1976): 451-461; Nikola Jakšić, "Od hagiografskog obrasca do političkog elaborata – škrinja Sv. Šimuna, zadarska *arca d'oro*", *Ars Adriatica* 4 (2014): 95-124; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 532-535. Pavao de Georgiis sudjeluje kao kraljev izaslanik u pregovorima sa Mlečanima oko Kotora 1381. godine dok Ivan de Grisogonis sudjeluje uz Jakova de Cessamisa u pregovorima između bana Seča i Venecije oko mletačko-zadarskih odnosa nakon 1358. godine. Jakov de Cessamis je bio najvažniji kraljev savjetnik za pitanja Dalmacije i Hrvatske na dvoru, koji je na njegov nagovor potvrdio privilegije Zadru. Više vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 218-219, 334; Grbavac, "Zadarski plemići", 95-96, 103, 105, 107; Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog", 39.

⁶¹⁷ Rektorsku čast obnašali su Franjo de Georgiis, Stjepan de Nosdrogna, Ivan de Grisogonis, Pavao de Grubogna, Jakov de Varicassis i Mafej de Matafaris. Većina zadarskih kraljevskih knezova obnašalo je i funkciju kneza u pojedinim dalmatinskim gradovima – Franjo de Georgiis bio je doživotni knez Trogira (od 1358.) dok je njegov sin Pavao bio knez Raba (do 1378.), šibenski (nakon 1382.) te trogirski knez nakon očeve smrti (1384.–1386., 1401.–1402.). Ivan de Grisogonis bio je knez Splita (1363.-1368) i Nina (1359.-1365.). Njegov sin Andrija bio je u rujnu 1366. te na početku 1367. i 1369. godine njegov namjesnik na položaju splitskog kneza. Na čelu splitske komune bio je i Mafej de Matafaris (1374.-1379.). Stjepan de Nosdrogna bio je omiški knez 1358. godine. Za političke aktivnosti Pavla de Grubogne, izvan zadarske komune, ne znaju se točni podaci dok Jakov de Varicassis nije obavljao dužnosti izvan Zadra. O ostalima vidi Dokoza Nikpalj, Radauš, "Grisogono", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7822>; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 334; Brunelli, *Storia della città*, 498; Grbavac, "Zadarski plemići", 94-96, 101, 103, 105, 107, 109, 110.

⁶¹⁸ O značenju tog naziva vidi str. 85-86. Među kraljevskim vitezovima koji su imali taj naziv, zabilježen u notarskim dokumentima, bili su Stjepan Nosdrogna, Jakov de Cessamis, Jakov de Uaricassis, Pavao de Georgiis te Đenovljanin Rafael Sorba. Uz njihovo ime se zapisuje najčešće formulacija *dominus miles et ciues*, vidi primjere CD 13, str. 126, isp. 83; CD 12, str. 594, isp. 445; Leljak, MCI 1, str. 276, isp. 36, str. 284, isp. 40; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 29, fol. 21-21v.

⁶¹⁹ Iako identitet četvorice Zadrana koji 1. srpnja 1346. godine predvode napad sa 800 ugarskih vojnika na mletačku bastidu ostaje nepoznat, mogli bismo pretpostaviti da je riječ upravo o kraljevskim vitezovima, Glavičić et al., *Obsidio*, knj. 2, cap. 9, str. 236. Franjo de Georgiis se spominje u sastavu kraljevske banske vojske 1345. godine te je bio zapovjednik kraljevske vojske u Zadru 1373. godine. Črne de Fanfogna također zapovijeda dijelom kraljevske vojske 1345. godine. Jakov de Cessamis je bio za vrijeme opsade Zadra zapovjednik gusarskih brodova (*pirata*) te 1358. godine kraljev admiral *aulae nostrae miles, amiratus noster maritimus* kao i njegov sin Matej nakon Ludovikove vladavine 1390-ih. Među imenima vikara (*vicecomes*) kraljevskih admirala, Brunelli navodi i ime Andrije de Cessamis (vjerojatno sin Zoila, 1380-ih), Brunelli, *Storia della città*, 498; Grbavac, "Zadarski plemići", 94, 97-98; Dokoza Nikpalj, "Fanfonja", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5831>; Klaić, "Admirali", 33.

insularum Farae et Brataiae).⁶²⁰ O sudjelovanju kraljevskih vitezova u radu gradskih političkih tijela ne postoji puno podataka. B. Grbavac bilježi sačuvani dokument notara Petra Perenčanus iz 1366. godine koji sadrži podatke o trojici kraljevskih vitezova Jakovu de Varicassis, Stjepanu de Nosdrogna te Mafeju de Matafaris kao članovima Tajnog vijeća petnaestorice mudrih.⁶²¹

Važno je napomenuti da većina plemićkih obitelji, iz kojih dolaze spomenuti kraljevski vitezovi, pripadaju krugu politički (a neke i ekonomski) najutjecajnijih obitelji u Zadru koje su podržavale Šubiće pa zatim i Anžuvince. Prema istraživanju S. Dokoza, obitelji Varicassis, Grisogonis, Matafaris i Georgiis pripadale su prema broju svojih članova među "biološki" najjače obitelji u tadašnjem Zadru.⁶²² Prema B. Grbavac i ostalim istraživačima, osim navedenih kraljevskih vitezova politički su bili aktivni i ostali članovi uže (sinovi ili braća) i šire obitelji Georgiis,⁶²³ Nosdrogna,⁶²⁴ Varicassis,⁶²⁵ Grisogonis,⁶²⁶ Cessamis⁶²⁷ i

⁶²⁰ Grbavac, "Zadarski plemići", 98; Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa denoveškog", 230.

⁶²¹ Tajno vijeće imalo je ulogu "privremene gradske vlade" te je odlučivalo o važnim komunalnim pitanjima zajedno sa gradskim rektorima, Grbavac, "Zadarski plemići", 109. Latinski naziv tog vijeća u dokumentu:...*in consilio secreto Jadre...* vidi HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 97v-98 (1384.).

⁶²² Broj članova u tim obiteljima od 13. do kraja 14. stoljeća istražio je Dokoza – uz obitelj Zadulinis, Sloradis, Nassis, Begna i Botono, ove obitelji pripadaju bročano najvećim plemićkim obiteljima. U drugoj polovici 14. stoljeća, spominje se iz istih obitelji Varicassis 17 članova, Matafaris 35, Grisogonis 31 i Georgiis 24 člana. Dokoza, *Osnovne postavke*, 1.

⁶²³ Potomci dvaju ogranaka obiteljske grane Jurja (II.) Matejevog de Georgiis, bili su politički najaktivniji članovi obitelji. Riječ je o sinovima navedenog Jurja, Mateju i Pavlu, te njihovim potomcima. Matejevi sinovi, Pavao i Juraj, obnašali su uglavnom gradske funkcije suca i egzaminatora, dok je Krševan bio imenovan zamjenikom korčulanskog kneza 1370-ih. Osim kraljevskog viteza Franje Pavlovog, i njegov brat Juraj bio je na važnim položajima u Zadru (egzaminator, sudac, rektor) te izvan Zadra (omiški kaštelan 1361., paški knez 1376.). Za razliku od ostalih kraljevskih vitezova, prema ispravi iz 1359. godine, Franjo dobiva još jednu titulu uz titulu kraljevskog viteza – *egregius et potens*. Njegov sin, kraljevski vitez Pavao, mijenja oca 1373.-1374. godine na mjestu trogirskog kneza (kraljev *familiaris*), te se prvi put spominje kraljevskim vitezom 1377. godine. Obnaša niz političkih funkcija te podržava Anžuvince i nakon smrti Ludovika. Osim najviših položaja i velikog bogatstva, koje Georgiis stječu za vrijeme Ludovikove vlasti, riječ je i o obitelji koja je bila jako povezana sa Ludovikom. Prema Franjinoj oporuci iz 1377. godine, saznajemo da je obitelj podigla oltar sv. Ludovika (*altare dicti testatoris*) u crkvi sv. Frane, ispod kojeg se nalazio grob Franjinog oca Pavla. Titular oltara (anžuvinski svetac, prastric kralja Ludovika) ukazuje na jaku vezu između obitelj Georgiis i Anžuvinaca. O svemu navedenom vidi Miroslav Granić, "Paško-zadarski odnosi tijekom 14. stoljeća", *Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti. Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa. Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti". Zadar, 4.-5. 12.1980"*, *Radovi FF u Zadru*, sv. 23 (1983-84): 294 (74); Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog", 36, 43-44; Grbavac, "Zadarski plemići", 95-96; Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>; Glavičić et al., *Obsidio*, bilj. 56, 300-301.

⁶²⁴ Tijekom anžuvinskog razdoblja, politički je najaktivnija obiteljska grana Franje Stjepanovog de Nosdrogna odnosno njegovih sinova Filipa i Stjepana. Brat kraljevskoga viteza Stjepana, Filip de Nosdrogna, postaje omiški kaštelan (1361.-1366.) te banov povjerenik na neretljanskom tržištu, Grbavac, "Zadarski plemići", 102.

⁶²⁵ U drugoj polovici 14. stoljeća, politički su aktivne obje obiteljske grane koje čine potomci Varikašinih sinova Damjana i Paška. Iz Damjanove grane politički je aktivan Krešo Rajnerijev de Varicassis (rektor, sudac, poslanik) dok su najaktivniji članovi Paškove loze, osim kraljevskog viteza Jakova Mihovilovog, i sin njegovog brata Franje, Ivan de Varicassis. U literaturi se spominje neki Krešo de Varicassis koji je bio izabran za vikara ili upravitelja Paga 1372. godine te Rajnerije de Varicassis, koji je također bio izabran od Zadrana za vikara Paga

Matafaris.⁶²⁸ Osim pomoću političkih funkcija obitelj Matafaris učvršćuje svoju političku moć, odnosno društveni status, i pomoću crkvenih pozicija. Njihove veze sa anžuvinskom dinastijom sežu još od 13. stoljeća⁶²⁹ - vjernost kraljevskoj dinastiji dokazuje i simbol anžuvinskog ljljana u njihovom obiteljskom grbu.⁶³⁰ Pripadnici dvaju obiteljskih grana Matafaris, braće Guida i Petra, stječu važne političke položaje – njihovi unuci Mafej Ivanov (1370-ih) te Guido i Ludovik Vučine (u razdoblju nakon 1380-ih) bili su kraljevski vitezovi i knezovi dalmatinskih gradova.⁶³¹ Sam Mafej imao je blizak odnos sa kraljem, a na to upućuje i sadržaj njegove oporuke iz 1380. godine koju bilježi B. Grbavac.⁶³² Međutim, Matafaris nastoje očuvati prednost nad ostalim zadarskim plemićkim obiteljima i u stjecanju najviših crkvenih položaja za vrijeme anžuvinske vlasti. Iz obiteljskog ogranka Guida de Matafarisa

---

1373. godine, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 233; Jakić Cestarić, "Obiteljska pripadnost", 272 (52)- 273 (53); Granić, "Paško-zadarski", 294 (74).

⁶²⁶ Obitelj Grisogonis bila je jedna od politički i ekonomski najutjecajnijih zadarskih obitelji, koja je imala i veliko bogatstvo, Nikolić Jakus, "The Formation", 97, 142, 145, 150; Raukar, *Zadar*, 121-122. Političke funkcije obnašali su potomci dvaju obiteljskih grana, Krševana de Mauro te kraljevskog viteza Ivana de Grisogonis. Najvažnije gradske dužnosti (rektor, sudac, egzaminator) obnašali su potomci Krševanovih sinova Federika i Bartola tijekom 14. stoljeća – najvažniji su bili potomci Federikovog sina Andrije (sin Andrije Krševan i njegovi sinovi Federik i Andrija) te sinovi Bartola (Franjo i Mavro te njihovi sinovi Mavro i Bartol koji su bili rektori i paški knezovi). Nažalost, ne znamo iz koje obiteljske grane potječe Ivan de Grisogonis, čiju smo obitelji zasebno izdvojili od ostalih. Njegov sin Andrija bio je njegov namjesnik na položaju splitskog kneza 1360-ih, više o Grisogonis vidi Dokoza Nikpalj, Radauš, "Grisogono", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7822>; Grbavac, "Zadarski plemići", 102-105.

⁶²⁷ Kod obitelji Cessamis najviše političke položaje imali su samo Jakov Sergijev i njegov sin Matej, koji je bio admiral za vrijeme kraljice Marije. Nije poznato da li su potomci ostalih Sergijevih sinova – Mateja, Ivana i Zoila, postigli više političke položaje izvan Zadra, Grbavac, "Zadarski plemići", 98-100.

⁶²⁸ Četvorica članova obitelji nalazili su se na položaju gradskog rektora čak i tijekom opsade grada 1346. godine. Članovi dvaju obiteljskih grana, poteklih od braće Guida i Petra de Matafaris, obnašali su najviše političke i crkvene dužnosti. Guidov ogranak (sinovi Demetrije i Nikola) su bili najviši crkveni dužnosnici dok od njihovog brata Vučine, koji je i sam bio rektor, dolaze njegovi sinovi Guido i Ludovik kao kraljevski vitezovi te Petar kao zadarski nadbiskup. Ogranak Guidovog brata Petra de Matafaris, bio je politički aktivan – unuci Petra odnosno sinovi Ivana i Vučine, obnašali su rektorsku čast (Marin) te funkciju kraljevskog viteza (Mafej), više o njima vidi gore u tekstu. O navedenom vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 57; Grbavac, "Zadarski plemići", 106-109.

⁶²⁹ *Mercator* Benedictus 1280. godine dobiva od Karla I. dozvolu za izvoz žita i graška iz Apulije, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 230-231; Nikolić Jakus, "The Formation", 56-57; CD 6, str. 339, isp. 284.

⁶³⁰ Nikola Jakšić, "Anžuvinci", 2008; Nikolić Jakus, "The Formation", 58; Ivo Babić, "Anžuvinski biljezi u Dalmaciji", u: *Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti. Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa. Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti". Zadar, 4.-5. 12.1980.", Radovi FF u Zadru*, sv. 23 (1983-84): 323 (103).

⁶³¹ O Mafeju vidi bilj. 601, 614, 616-617, 628. Braća Guido i Ludovik, sinovi Vučine de Matafaris (brat Nikole i Demetrija), nastavili su i nakon 1382. godine politički podupirati Anžuvince, odnosno Ladislava Napuljskog u borbi protiv Žigmunda Luksemburškog, Nikolić Jakus, "The Formation", 58, 122, 136.

⁶³² Mafej navodi u oporuci kako mu je Ludovik darovao 1.000 zlatnih florena, koje je on zatim prosljedio zadarskom trgovcu i bankaru Petru de Moneta, za njihov zajednički posao vezan uz trgovinu tkaninama, Grbavac, "Zadarski plemići", 108.

dvojica članova obitelji Matafaris postaju zadarskim nadbiskupima, u čemu su imali i podršku anžuvinske dinastije - Nikola (1333.-1367.) i njegov nećak Petar (1376.-1400.).⁶³³

Kako je utvrdila Z. Nikolić Jakus, čini se kako su ti članovi obitelji znali iskoristiti prednost svog društvenog položaja te su nastojali omogućiti i drugim članovima svoje obitelji određene crkvene položaje ili prednosti. Postoje zabilježeni primjeri suradnje između braće Nikole i Demetrija sa bliskim rođacima s obje strane,⁶³⁴ čak i u procesu zajedničkih aktivnosti usmjerenih na okupljanje obiteljskih posjeda unutar grada, o čemu će biti rasprave nešto kasnije. Taj "crkveni" obiteljski ogranak Guida de Matafaris izumire zbog nedostatka nasljednika u prvoj polovici 15. stoljeća.⁶³⁵ Međutim, Z. Nikolić Jakus smatra da je riječ o kratkotrajnim vezama obitelji Matafaris sa crkvenim službama, koje su se ograničavale uglavnom na jednu obiteljsku liniju.⁶³⁶ Za razliku od Matafaris, koji imaju važne pojedince unutar Crkve ili članove obitelji koji su bili povezani s njom,⁶³⁷ o sličnim aktivnostima ostalih plemićkih obitelji ne postoji puno saznanja.⁶³⁸ O njihovim vezama sa crkvenim službama potrebna su detaljnija i sveobuhvatnija istraživanja u hrvatskoj historiografiji.

Osim navedenih plemićkih obitelji, navest ćemo i nekoliko đenoveških obitelji koje su politički podupirale kralja Ludovika. Jedina strana plemićka obitelj čiji ogranak ulazi u krug zadarskoga plemstva upravo u vrijeme Ludovikove vlasti, bila je đenoveška obitelj Sorba, o kojoj je pisala i B. Grbavac.⁶³⁹ Njezina dva najistaknutija predstavnika, Baltazar i sin mu Rafael, bili su također Ludovikovi kraljevski vitezovi te su obnašali najvažnije vojne,

---

⁶³³ Smatra se da je Nikola bio povezan sa anžuvinskim dvorom već 1330-ih jer tad nosi naslov varadinskog kanonika, Nikolić Jakus, "The Formation", 57-58, 111-112. Više o njegovoj društvenoj ali i kulturnoj djelatnosti vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 338-344.

⁶³⁴ Nikola de Matafaris imenuje brata Demetrija, ninskog biskupa, svojim vikarom u vrijeme njegove odsutnosti iz grada te pokušava namjestiti svog rođaka Mihovila umjesto opata Martina na čelo samostana sv. Kuzme i Damjana, Nikolić Jakus, "The Formation", 119, 121-122.

⁶³⁵ Njihovu imovinu naslijeđuju Mlečani. Guidova imovina prelazi Mlečanima preko njegove kćeri Klare na njezinog muža Tomu Venier. Ludovikova imovina, zbog nedostatka muških nasljednika, prelazi mletačkoj vlasti, *Isto*, 123-124.

⁶³⁶ Vidi str. 68-70 (vidi i bilj. 462).

⁶³⁷ Smatra se da je čak osnivač obitelji Matafaris umro kao svećenik sv. Krševana na početku 12. stoljeća. Stric nadbiskupa Nikole, Petar, bio je odvjetnik sv. Nikole te prokurator za sve franjevce u Slavoniji. Pojedini članovi obitelji bili su službenici unutar gradskih samostana (Nikolina sestra Fumija u dominikanskom samostanu) ili su bili njihovim prokuratorima (Ivan, sin Guida de Matafaris), Nikolić Jakus, "The Formation", 121, 136.

⁶³⁸ Članovi obitelji Sloradis i Fanfogna imali su ili su pokušali namjestiti svoje najbliže rođake unutar gradskih samostana. O Filipu de Sloradis, svećeniku sv. Petra Novog, koji je pokušao utjecati na namještenje svoje sestre Lipe u samostan sv. Marije te šibenskom biskupu Grizogonu de Fanfogni, koji je imao rođake u samostanu sv. Nikole, vidi *Isto*, 119-120.

⁶³⁹ Vidi Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa đenoveškog", 227-240.

političke i upravne funkcije u anžuvinskoj Dalmaciji, uključujući i Zadru.⁶⁴⁰ Druga đenovska obitelj, prisutna u tadašnjem političkom i društvenom životu Zadra, bila je plemićka obitelj Doria (de Auria) čiji su najpoznatiji članovi obnašali funkciju kraljevskog admirala i korčulanskog kneza (Šimun) te se bavili trgovačkim poslovima (njegova braća Bartol i Hugolin). Trgovačkim poslovima, vezanima uz nabavku oružja, brodovlja i soli bavili su se i članovi obitelji Spinola (braća Baltazar, Ambrozije i Juraj) dok je Rafael Rover (Rouor) bio vikar Baltazara Sorbe pri kraljevskoj Komori i u hvarsko-bračkom kneštvu.⁶⁴¹

Kao posebnu skupinu pristaša kralja Ludovika izdvojili bismo istaknute pojedince čije obitelji nisu bile toliko utjecajne i brojne kao ostale zadarske plemićke obitelji.⁶⁴² Osim već navedenih Jakova de Cessamisa i njegovog sina Andrije, svojim ugledom i aktivnostima u političkoj i društvenoj povijesti anžuvinskog Zadra isticali su se i Pavao de Paulo i Jakov de Raduchis. Navedeni zadarski plemići, kao vrhunski pravници, započinju svoju aktivnu političku karijeru za vladavine kralja Ludovika a koja se aktivno nastavlja i u razdoblju nakon njegove smrti 1382. godine.⁶⁴³ Oba plemića pripadaju krugu Ludovikovih pristaša te se obiteljskim i društvenim vezama povezuju i sa ostalim zadarskim plemićkim obiteljima koje su podržavale vlast Anžuvina.⁶⁴⁴ U skladu s tim, obojica obnašaju mnoge dužnosti u gradskoj upravi. Pavao de Paulo bio je član zadarskoga Velikoga vijeća, gradski sudac, odvjetnik i rektor kojeg susrećemo i u ulozi zadarskog poslanika u obavljanju važnih

---

⁶⁴⁰ Njihov politički i društveni uspon započinje od sredine 1360-ih. Baltazar obnaša funkciju *exactor* za Kraljevsku komoru tridesetine i soli ranih 1360-ih, bio je zapovjednik kraljevskog brodogradilišta u Zadru i gradski rektor, hvarsko-brački, korčulanski i omiški knez (1366). Bio je i kraljevski admiral koji 1369.-1370. godine na toj funkciji nasljeđuje Jakova de Cessamisa. Obnašao je funkciju trogirskog kneza 1379.-1381. godine. Njegov sin Rafael nalazi se na mjestu splitskog kneza 1369.-1372. te na mjestu šibenskog kneza (1384.) dok u Zadru obnaša funkciju gradskog vijećnika i rektora 1380-ih. Baltazarov brat Nikola obnašao je samo položaj njegovog zamjenika na mjestu hvarskog kneza te je bio i *vicarius*, više o njima vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 435; Brunelli, *Storia della città*, 498; Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa đenovskog", 227-229, 231-235; Klaić, *Povijest Hrvata*, 1900, 176; Raukar, "Prilog poznavanju", 357.

⁶⁴¹ Više o navedenom vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 434-435; Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

⁶⁴² Dokoza, *Osnovne postavke*, 2.

⁶⁴³ Pavao de Paulo u svojem *Memoriale* bilježi sve važne političke i društvene događaje u Zadru od 1371. do 1408. godine, vidi Šišić, "Ljetopis Pavla", 1-176; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 244, 337, 344-345; Andrea Zlatar, "Memoriale Pauli de Paulo patritii Jadrensis", u: *Dani Hvarskog kazališta: hrvatski humanizam: Dubrovnik i Dalmatinske komune*, ur. Nikola Batušić...et al., (Split: Književni krug, 1991), 241-249. Više o političkim i društvenim aktivnostima Pavla de Paulo i Jakova de Raduchis, u razdoblju nakon 1382. godine, kad obnašaju dužnost rektora te postaju i gradskim knezovima u pojedinim dalmatinskim gradovima, vidi Serdo Dokoza, "Tragom jedne Brunellijeve priče", *Povijesni prilozi* 37 (2009): 97-114; Mladen Ančić, "Od tradicije "sedam pobuna" do dragovoljnih mletačkih podanika. Razvojna putanja Zadra u prvome desetljeću 15. stoljeća", *Povijesni prilozi* 37 (2009): 43-96; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 363, 369; Ivna Anzulović, "Pavao Pavlović – istaknuti Zadranin 14. i 15. stoljeća (oko 1330.33-1416.)", *Zadarska smotra* 1-2 (1995): 78-79.

⁶⁴⁴ Više o tome vidi pod društvene veze najutjecajnijih zadarskih obitelji, str. 105-107.

političkih zadataka vezanih za otok Pag u razdoblju od 1360-ih do 1380-ih.⁶⁴⁵ Jakov de Raduchis, *legum doctor* rodom iz Senja,⁶⁴⁶ postaje dijelom kruga zadarskoga plemstva najvjerojatnije za vrijeme Ludovikove vladavine nad Zadrom. O njegovim aktivnostima prije 1382. godine postoji malo podataka. Jakov se spominje kao kraljev izaslanik prilikom mirovnih pregovora u Torinu 1381. godine, otkad započinje uspon u njegovoj bogatoj političkoj karijeri.⁶⁴⁷

Osim stjecanja važnih političkih položaja i titula, većina navedenih plemićkih obitelji proširuje svoje posjede u zadarskom distriktu i hrvatskom zaleđu tijekom druge polovice 14. stoljeća, što su istraživali u svojim radovima T. Raukar i Z. Nikolić Jakus. Najstarije i najbogatije zadarske plemićke obitelji (Grisogonis, Matafaris, Varicassis) proširuju postojeće i stječu nove velike zemljišne posjede, posebno na hrvatskom političkom teritoriju. Veličinom svog posjeda ove obitelji pripadaju krugu velikih zemljoposjednika.⁶⁴⁸ Plemićka obitelj Fanfogna također je imala velike zemljišne posjede, ali o njihovoj zemljišnoj politici u drugoj polovici 14. stoljeća nemamo zabilježenih podataka, kako navodi i T. Raukar.⁶⁴⁹ Krugu zemljišno najbogatijih zadarskih plemićkih obitelji pridružuje se i obitelj Georgiis, koja tijekom druge polovice 14. stoljeća najviše proširuje svoje posjede na hrvatski teritorij, u prvom redu zahvaljujući kralju Ludoviku.⁶⁵⁰ Obitelj Nosdrogna, koja pripada krugu malih zemljoposjednika kao i obitelj Grubogna,⁶⁵¹ proširuje svoje posjede izvan baštinskog posjeda Draginića tijekom druge polovice 14. stoljeća.⁶⁵² Osim podatka o Ludovikovoj odluci da

---

⁶⁴⁵ Rekonstruirajući genealogiju predaka zadarskog plemića i kroničara Pavla (Marinovog) de Paulo, Jakić Cestarić iznosi mišljenje da je on potomak jednog ogranka obitelji Matafar, vidi Jakić Cestarić, "Obiteljska pripadnost", 267 (47)-285 (65). O njemu vidi i Popić, "Zadarski sud", 159, 187; Anzulović, "Pavao", 272 (52)-273 (53).

⁶⁴⁶ Jakov je bio sin Filipa Jakovljeva, čija obitelj vuče podrijetlo od Raduke iz Senja, kneževog *vicecomesa* (zamjenik) iz prve polovice 14. stoljeća. Bio je na studiju prava u Padovi 1360-ih, više o navedenom vidi Ozren Kosanović, "Potknežin i vikar kao službenici knezova krčkih u Senju (1271.-1469.)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 31 (2013): 4-5, 7; Popić, *Krojenje*, 80; Popić, "Službenici zadarskoga", 213-214.

⁶⁴⁷ Krajem 1380-ih postaje sudac *Curie maior*, više puta gradski rektor te gradski knez Trogira 1388. godine, Šišić, "Ljetopis Pavla", 4; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 330, 345; Dokoza, "Tragom", 105; Ančić, "Od tradicije", 50; Popić, *Krojenje*, 80; Popić, "Službenici zadarskoga", 213-214.

⁶⁴⁸ Navedene obitelji jako rano stječu svoje posjede na hrvatskom teritoriju, na koji se najviše šire upravo tijekom druge polovice 14. stoljeća, opširnije vidi Raukar, *Zadar*, 121-122, 124-126; Nikolić Jakus, "The Formation", 142, 166-167.

⁶⁴⁹ Raukar, *Zadar*, 126.

⁶⁵⁰ Nikolić Jakus, "The Formation", 61. Pavlovim sinovima, Jurju i kraljevskom vitezu Franji, kralj Ludovik daruje sela Krbavaclug i Visočane, Raukar, *Zadar*, 128. Vidi i Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>; Glavičić et al., *Obsidio*, 56 (bilj. 300).

⁶⁵¹ Nikolić Jakus, "The Formation", 99, 142-143.

⁶⁵² Mogućnost stjecanja baštinskih posjeda u Draginićima omogućila im je odluka kralja Ludovika iz 1350. godine, kojom daje Franji i njegovim potomcima pravo nasljeđivanja svih posjeda Draginića koji umiru bez

potvrđi sela Banjave i Kašić svome vitezu Jakovu de Cessamisu 1350-ih, o veličini i širenju zemljišnog posjeda obitelji Cessamis tijekom druge polovice 14. stoljeća nemamo drugih podataka.⁶⁵³ Znakovito je da se za većinu navedenih obitelji smatra da su bile ili hrvatskog podrijetla ili da su bile povezane sa hrvatskim velikašima (Šubićima) te su vodile aktivnu protumletačku politiku.⁶⁵⁴ Taj podatak ukazuje da se Ludovik u provedbi svoje vlasti najviše oslanjao na one zadarske plemićke obitelji koje su bile povezane sa hrvatskim političkim teritorijem. U zamjenu za vjernu službu i zasluge, kralj im je dodjeljivao osim političkih pozicija i zemljišne posjede.

Povezanost najutjecajnijih plemićkih obitelji sa hrvatskim zaleđem bila je jedan od ključnih faktora koji su utjecali i na ekonomski status tih obitelji.⁶⁵⁵ Iako je zemljišni posjed bio glavni ekonomski temelj gradskoga plemstva, većina zadarskih plemića bavila se i različitim ekonomskim aktivnostima⁶⁵⁶ koje su pridonosile njihovom bogatstvu. Zadarsko plemstvo ulaže svoj kapital, zajedno sa profesionalnim trgovcima, u zemljišne posjede, solane, trgovačka udruženja te različite novčarske poslove.⁶⁵⁷ Zadarski plemići bave se različitim zakupima - zakupi komunalnih prihoda (komunalne daće i zemljišta te prihodi Kraljevske komore), dućana i izvangradskih zemljišta, pri čemu pobiru velike zarade.⁶⁵⁸ U skladu s tim, ostaje važno za istražiti u ovom radu i ulogu njihovih gradskih nekretnina u procesu trgovanja nepokretnim dobrima (*bona immobilia*).

---

nasljednika. Povlasticom od 5. listopada 1359. godine, kralj im je također omogućio i da se na svojim stečenim posjedima služe starim pravom "12 hrvatskih plemena". Te oduke omogućile su obitelji Nosdrogna širenje posjeda izvan Draginića tijekom 14. i 15. stoljeća (Drenovac, Komorane, Biljani, Kačina gorica, Domagovci). Kaštelan Ostrovice, Ivan Gorjanski i četiri suca Lučke županije, dosudili su Filipovim sinovima Jordanu, Gabrijelu, Nikoli i Stjepanu te Stjepanovim sinovima Filipu, Franji i Petru, posjede već umrle braće Tome i Stjepana (sinovi Drage de *generatione Draginighy*), koji su im pripali po pravu nasljedstva iz 1350. godine, Raukar, *Zadar*, 131; Smiljanić, Radauš, "Draginići", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5303>; Nikolić Jakus, "The Formation", 32-34.

⁶⁵³ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 219; Grbavac, "Zadarski plemići", 98.

⁶⁵⁴ Za obitelji Georgiis, Varicassis, Nosdrogna, Cesamis, Fanfogna se pretpostavlja da su imale hrvatsko podrijetlo dok ono ostaje upitno za obitelji Grubogna, Grisogonis i Matafaris. Obitelji Matafaris, Varicassis, Grisogonis, Georgiis i Nosdrogna podržavali su velikaše Šubiće te su najčešće s njima imali obiteljske veze, Nikolić Jakus, "The Formation", 32-34, 43, 46, 48, 58-59; Dokoza Nikpalj, "Fanfonja"; <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5831>; Karbić, "Odnosi gradskoga", 54-55; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 217-219; Nikolić Jakus, "Prva stoljeća", 105-106.

⁶⁵⁵ Nikolić Jakus, "The Formation", 236.

⁶⁵⁶ Raukar, "O nekim obilježjima", 420-421; Nikolić Jakus, "The Formation", 158.

⁶⁵⁷ Popić, *Krojenje*, 10; Budak, "Urban elites", 186.

⁶⁵⁸ Vidi bilj. 558. Većina zakupodavaca u Zadru, između 1366. i 1370. godine, bili su plemići, bilo da se radi o davanju zakupa na zemljišni posjed ili ulozi oporučnih izvršitelja ili prokuratora ili zastupnika privatnih osoba i samostana, Bartulović, "O jezičnoj", 86. Primjerice, zakup daća na meso (Miha de Nassis, 1375.) i vino (Marin de Matafaris, 1385.), zakup komunalnih zemljišta (otoci Kornati – 1364. Šimun de Botono i Ivan de Gallo; 1377. Olib, Molat i Ist - Damjan de Nassis), Raukar, "Prilog poznavanju", 365-367 (vidi bilj. 139, 140). U Zadru je plemstvo, u drugoj polovici 14. stoljeća, posjedovalo dućane (*stationes*) koje je davalo u zakup, Raukar, "O nekim obilježjima", 427.

Pojedini kraljevski vitezovi bavili su se gospodarskim aktivnostima, kao i članovi njihove uže obitelji.⁶⁵⁹ Među najbogatijim kraljevskim vitezovima, bio je Jakov de Varicassis, koji je imao nekretnine na otocima (kuće, solane) i jako puno zemljišnih posjeda čija je vrijednost iznosila 1.350 libara.⁶⁶⁰ U krugu politički najutjecajnijih plemićkih obitelji gospodarski su bile najjače obitelji Grisogonis, Matafaris te Varicassis i Fanfogna. Prema Z. Nikolić Jakus, osim velikih posjeda bavili su se različitim gospodarskim aktivnostima – zakupima komunalnih daća na vino i meso (Marin i Filip de Matafaris), zakupom na prihode Kraljevske komore (Mafej de Matafaris), zakupima zemljišnih posjeda (Guido i Petar de Matafaris), zakupima mlinova (Matafaris, Fanfogna, Varicassis, Grisogonis) i peći (Grisogonis, Matafaris).⁶⁶¹ Prema dostupnim podacima, trgovinom su se bavili članovi obitelji Cessamis (Andrija)⁶⁶² i Grisogonis (kraljevski vitez Ivan)⁶⁶³ te pripadnici ostalih zadarskih plemićkih obitelji.

Najbolji uvid u ekonomsku moć kruga najutjecajnijih obitelji pružaju nam podaci o njihovoj ulozi u proizvodnji i trgovini solju tijekom druge polovice 14. stoljeća, a što je istražio S. Dokoza.⁶⁶⁴ Solane u posjedu gradskoga plemstva nalazile su se na zadarskim otocima i u obalnom dijelu zadarskog distrikta te u susjednom ninskom distriktu.⁶⁶⁵ Većina plemića, koji posjeduju solane, davali su ih u zakup te su na taj način stjecali materijalnu zaradu od njihovog najma. Od svih zadarskih plemićkih obitelji koje su posjedovale solane⁶⁶⁶ najviše ih je bilo u posjedu obitelji Matafaris (Marin de Matafaris). U usporedbi s obitelji

---

⁶⁵⁹ Stjepan de Nosdrogna bio je zajedno sa bratom Filipom gospodarski aktivan u davanju zakupa na posjede kolonima. Ivan de Grisogonis se bavio novčarskim poslovima te trgovinom. Mafej de Matafaris također se bavio trgovinom posjedima i nekretninama te ulaganjem u zajedničke poslove oko trgovine tkaninama. Mafej je bio i zakupnik kraljevskih solana dok su mu braća Filip i Marin bili članovi posjedničke aristokracije. Zoilo de Cesamis, brat Jakova de Cesamisa, bavio se kupnjom i zakupima zemljišnih posjeda, Grbavac, "Zadarski plemići", 99, 101, 103, 105-108; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 231.

⁶⁶⁰ Grbavac, "Zadarski plemići", 110; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 233.

⁶⁶¹ Nikolić Jakus, "The Formation", 163, bilj. 690; 149-150, 167-168.

⁶⁶² Klaić, Petricioli, *Zadar*, 441.

⁶⁶³ Ivan de Grisogonis bavio se prodajom i izvozom soli, Serđo Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol u drugoj polovici 14. i početkom 15. stoljeća", *Povijesni prilozi* 49 (2015): 115.

⁶⁶⁴ S. Dokoza analizira na temelju postojećih bilježničkih spisa udio zadarskoga plemstva u proizvodnji i trgovini solju na Pagu i u zadarskom distriktu, u drugoj polovici 14. i na početku 15. stoljeća. S. Dokoza je utvrdio broj solana i količinu soli kojom se trgovalo. Također, utvrdio je i najveće solare među pojedinim obiteljima zadarskoga plemstva kao i način njihovog funkcioniranja. Na kraju rada, donosi popis svih zadarskih plemića koji su se bavili solju, broj solana koje su posjedovali kao i količinu soli koju su proizvodili, vidi opširnije Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol", 85-125.

⁶⁶⁵ Najviše solana u posjedu zadarskoga plemstva zabilježeno je na Pagu, koji se uglavnom nalazio pod vlašću Zadra u drugoj polovici 14. stoljeća. Dvadeset i dva zadarska plemića posjedovalo je solane na dvadesetak lokaliteta, čak i na Ugljanu te manjim otocima (Molat, Škarda, Kornati, Iž, Vrgada, Dolac), o ostalim lokacijama vidi *Isto*, 90, 92-93.

⁶⁶⁶ Od devedesetak plemićkih obitelji, u poslovima vezanima za sol u drugoj polovici 14. i početkom 15. stoljeća, bilježi se devedeset i devet članova iz trideset i sedam plemićkih obitelji, *Isto*, 93.

Matafaris, obitelj Grisogonis imala je dosta manji broj solana. Plemići tih obitelji koji imaju, pa čak i oni koji nemaju solane u svom posjedu, prodaju sol na tržištu⁶⁶⁷ ili nastavljaju poslovne aktivnosti sve do kraja 14. te prve polovice 15. stoljeća.⁶⁶⁸ S obzirom da obitelj Nosdrogna nije posjedovala solane kao niti većina Ludovikovih najutjecajnijih ljudi u tadašnjem Zadru, S. Dokoza zaključuje da je njihov izvor zarade bio u zemljišnom posjedu, trgovini ili u diplomatskim i političkim aktivnostima.⁶⁶⁹ Nakon obitelji Matafaris i Grisogonis, najviše solana posjeduju pripadnici ostalih zadarskih obitelji koji ne pripadaju krugu "povlaštenih" plemićkih obitelji u tadašnjem Zadru.

Osim kruga politički "povlaštenih" plemićkih obitelji, moramo ukratko spomenuti i ostale zadarske plemićke obitelji koje su ostavile traga u tadašnjoj povijesti Zadra. Iako članovi ovih obitelji nisu bili kraljevi najbliži suradnici, oni su također obnašali političke i upravne funkcije u Zadru i ostalim dalmatinskim gradovima. Naravno, broj gradskih knezova iz ovih obitelji puno je manji u usporedbi sa brojem kraljevskih vitezova i njihovih potomaka koji su obnašali tu dužnost u dalmatinskim gradovima.⁶⁷⁰ Uz krug "povlaštenih" plemićkih obitelji, u obnašanju rektorske funkcije najviše susrećemo pripadnike obitelji Nassis, Zadulinis, Soppe, Vitchor, Ciprianis, Paulo, Petrico, Begna, što je istražila u svojoj disertaciji Z. Nikolić Jakus.⁶⁷¹ Pripadnici politički važnijih plemićkih obitelji (Saladinis, Sloradis, Begna, Ginanno) obavljaju više općinskih funkcija (egzaminator, rektor, sudac)⁶⁷² dok

---

⁶⁶⁷ Marin de Matafaris ima u svom posjedu 233 solane dok su Juraj, Ludovik i Guido imali manji broj (63, 50, 48). Marin Matafar, zajedno sa bratom Filipom, smatra se najvećim vlasnikom solana u Zadru – sve su smještene na otoku Pagu, osim dvije na Pašmanu i na Dugome otoku. Kolan de Matafaris nema solane u svom posjedu ali prodaje sol na tržištu. Antonio de Grisogonis imao je oko šezdeset i sedam solana u svom posjedu, više *Isto*, 93-102; Raukar, *Zadar*, 209.

⁶⁶⁸ Poslove sa solju nastavljaju unuci Guida de Matafarisa – Matej te braća Filip i Marin, zajedno sa prihodima od mlinova. Matej de Matafaris daje u najam prihode Komore 1376. godine, Nikolić Jakus, "The Formation", 167 (vidi i bilj. 712).

⁶⁶⁹ S. Dokoza navodi da solane nisu posjedovali kraljevski vitez Pavao de Georgiis, admirali Jakov i Matej Cessamis, Filip de Georgiis kao niti najutjecajniji pojedinci Ludovikovog razdoblja – primjerice Jakov de Raduchis ili Pavao de Paulo, Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol", 111.

⁶⁷⁰ Primjerice, Franjo de Zadulinis bio je knez Paga krajem 1350-ih, Granić, "Paško-zadarski", 293 (73)-294 (74).

⁶⁷¹ Tablicu sa prezimenima plemićkih obitelji, koje su dale najveći broj članova za obavljanje funkcije gradskih rektora, vidi kod Nikolić Jakus, "The Formation", 96-97.

⁶⁷² Najpoznatiji član obitelji Saladinis bio je Saladin, sin Koše, koji je obavljao najvažnije funkcije u tadašnjem Zadru - funkciju rektora 1362. te egzaminatora 1366. godine. Iz obitelji Ginanno dolaze također gradski rektori - Vučina Stjepanov (1365.-1366.), koji je bio i sudac 1359.-1360. godine. Sin njegovog brata Mihovila, Marin, bio je sudac egzaminator (1379., 1381.) te rektor 1380. i 1390-ih. Politički utjecajni članovi obitelji Sloradis bili su prokurator Andrija de Sloradis te Mihael i Ivan de Sloradis kao egzaminatori i rektori 1365. i 1366. godine. Najpoznatiji pripadnik obitelji Begna, Koža, sin Matejev, bio je aktivni član gradske uprave tridesetak godina, pri čemu je obnašao funkciju rektora ali i člana Tajnoga vijeća. Vidi više Nikolić Jakus, "The Formation", 91, bilj. 382; Dokoza Nikpalj, "Ginano", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6813>; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 230, 346; Kolumbić, "Obitelj Benja", 95.

pojedinci iz politički manje utjecajnih obitelji obnašaju i niže vojne funkcije (Calcina, Galellis, Fumatis, Stumulo, Butovano).⁶⁷³ Prema S. Dokoza, obitelji Zadulinis, Sloradis, Nassis, Begna i Botono bile su prema broju članova među najvećim plemićkim obiteljima u razdoblju od 13. do kraja 14. stoljeća. Međutim, S. Dokoza ističe da biološka moć nije bila presudna u stjecanju materijalnog bogatstva pojedine obitelji ili njezinog političkog položaja ili ugleda,⁶⁷⁴ što potvrđuju i primjeri bogatih obitelji s malim brojem članova (Detrico, Lubavac).⁶⁷⁵

Uz krug politički najutjecajnijih plemićkih obitelji, koje intenzivno proširuju svoje posjede u zadarskom distriktu i na hrvatskom teritoriju za vladavine Ludovika, svoje posjede šire i ostale zadarske plemićke obitelji, a što je istraživao T. Raukar. Iznimno velike posjede imale su obitelji Begna i Detrico dok su skupini velikih zemljoposjednika pripadale i obitelji Ciprianis, Civallellis, Nassis, Pechiaro, Soppe, Zadulinis. Obitelji Cressaua, Galellis i Rosa bile su u skupini srednjih zemljoposjednika.⁶⁷⁶ Kako analizira T. Raukar, veliki izvangradski posjedi obitelji Saladinis raspadaju se nakon smrti Košinih sinova 1388. godine te se dijele sistemom nasljeđivanja između četiri obitelji (Matafaris, Soppe, Raduchis, Martinussio). Tim postupkom dolazi do slabljenja ekonomske moći obitelji Saladinis.⁶⁷⁷ Mogućnost stjecanja velikih posjeda pojedinim plemićkim obiteljima (Zadulinis, Begna ili Civallellis) na hrvatskom teritoriju bilo je olakšano i zbog činjenice da su bile politički bliske sa hrvatskim velikašima (Šubići) i Anžuvincima.⁶⁷⁸ Tome u prilog govori i podatak da obitelji, koje nisu bile povezane sa njima (Canaruto, Ferra ili Petrizo), imale su male zemljišne posjede unutar granica zadarskog distrikta.⁶⁷⁹ Osim podataka koji svjedoče o političkoj pripadnosti Veneciji

---

⁶⁷³ Grisogon de Stumulo, Ivan de Calcina, Kolan de Butovano, Nikola de Galellis i Ivan de Fumatis obnašaju položaj vikara admirala, Lučić, Čoralić, "Fumatis", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6474>; Brunelli, *Storia della città*, 498.

⁶⁷⁴ Prema provedenoj statistici o broju članova tih obitelji u drugoj polovici 14. stoljeća, S. Dokoza bilježi pad broja članova kod obitelji Sloradis i Botono, Dokoza, *Osnovne postavke*, 1. Usporedi i dio u tekstu vezano za rektorske mandate tih obitelji, str. 102, bilj. 671 i 672.

⁶⁷⁵ Obitelj Detrico je postala jedna od najbogatijih zadarskih obitelji u razdoblju kasnog 14. i ranog 15. stoljeća, zahvaljujući djelatnosti preživjelog nasljednika Ivana i njegova sina Šimuna, Nikolić Jakus, "Zadarske plemićke obitelji", 4. O obitelji Ljubavac vidi Grbavac, "Zadarska plemićka obitelj Ljubavac", 65-67.

⁶⁷⁶ Pojedinci, koji su najzaslužniji u širenju posjeda svojih obitelji, bili su Koža Matejev de Begna, Krševan Lovrin de Civallellis, Šimun Ivanov de Detrico. O pojedinim obiteljima nedostaju podaci o načinu širenja posjeda u drugoj polovici 14. stoljeća (primjerice Rosa). Detaljnije o navedenom vidi Raukar, *Zadar*, 113-132.

⁶⁷⁷ *Isto*, 117-118.

⁶⁷⁸ Prve političke veze između obitelji Zadulinis i dinastije Anžuvincina uspostavljaju se u Napulju tijekom 13. stoljeća, vidi str. 67 (bilj. 449-450). Mihovil de Zadulinis bio je povjerenik za kraljevske financije i sustav kraljevske uprave dok su Domald i Jakov de Zadulinis dobili od kralja dozvolu slobodne trgovine po cijelom napuljskom kraljevstvu 1277. godine, Ančić, "Anžuvinci", 2008; Peričić, "Zadar u doba", 259 (39); o Begna i Civallellis vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 60-61 (bilj. 249), 78-79.

⁶⁷⁹ Nikolić Jakus, "The Formation", 61, 143.

pojedinih članova zadarskih plemićkih obitelji Carnaruto,⁶⁸⁰ Contarini⁶⁸¹ i Liubavac,⁶⁸² za političku naklonjenost obitelji Ferra i Petrizo, nemamo dovoljno podataka, kako ističe Z. Nikolić Jakus.⁶⁸³ Svima im je zajedničko da su imali male posjede te da nisu obavljali najviše političke funkcije u vrijeme anžuvinske vlasti.

Dakle, većina plemićkih obitelji, koje su imale veliko zemljišno bogatstvo, bile su među politički utjecajnijim plemićkim rodovima (Zadulinis, Nassis, Ciprianis, Soppe, Begna, Martinussio). Među pojedinim članovima tih obitelji, bilježi se i velik broj vlasnika solana i skladišta te trgovaca solju⁶⁸⁴ kao i nešto manji broj plemića koji uzimaju u zakup komunalna zemljišta i prihode te prihode Kraljevske komore.⁶⁸⁵ Neki od njih, kao, primjerice, Grgur de Zadulinis obnašaju i funkciju *generalis exactor* za Kraljevsku komoru tridesetine i soli za Dalmaciju 1372. godine.⁶⁸⁶ Međutim, postojale su i obitelji koje su imale politički utjecaj u zadarskom javnom životu, ali nisu bile među velikim zemljoposjednicima (Paulo, Vitchor, Sloradis, Saladinis, Petrico, Galellis),⁶⁸⁷ kao i obitelji koje su imale veliki zemljišni posjed ali su imali osrednji utjecaj u gradskoj politici (Detrico, Civalellis, Martinussio/Pechiaro). Najpoznatiji članovi tih obitelji, Šimun de Detrico, Krešo Lovrin de Civalellis i Krešo Grgurov de Civalellis, osim stjecanja velikih posjeda i solana, bili su aktivni i u proizvodnji te

---

⁶⁸⁰ U prilog političkoj pripadnosti obitelji Carnaruto mletačkoj strani govori i podatak da 1358. godine Marin de Carnaruto živi u Veneciji. Prilikom sklapanja Zadarskog mira (1358.), odlučeno je da Mlečani ne mogu imati kuće i posjede u Zadru te da zadarski plemići Marin de Carnaruto i Zovo de Picola, koji žive u Veneciji, smiju zadržati posjede ali ne mogu doći živjeti u Zadar ili njegov distrikt, Gruber, "Borba Ludovika I.", 159. Mlečani su ishodili da Marin dobije pravo raspolaganja svim svojim dobrima u gradu i njegovoj okolini što je kasnije bilo ukinuto. Više o tome vidi i Ladić, "Karnarutić", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9878>; Gruber, "Dalmacija za Ludovika I.", 166-168, 170, 173-175, 182.

⁶⁸¹ Zadarska obitelj Contarini pripadala je grani istoimene mletačke obitelji te je u Zadru bila primljena u krug zadarskoga plemstva. Podaci o toj obitelji govore da su bili na strani Mlečana, bili su skromnog ekonomskog statusa, nisu imali važnih političkih položaja te su se u drugoj polovici 14. stoljeća bavili uglavnom trgovinom na moru, Nikolić Jakus, "The Formation", 63, 65-66, 79.

⁶⁸² Poznata povijest obitelji Ljubavac, hrvatskog podrijetla, svjedoči o njihovim dobrim vezama u 13. stoljeću sa Šubićima te kasnije u prvoj polovici 14. stoljeća i sa Venecijom - Radoslav i njegov sin Ivan i brat Juraj primaju mletačko građanstvo. Iako je Jurjev sin Petar bio jedan od najbogatijih ljudi u anžuvinskom Zadru, nije obnašao najvažnije političke funkcije, što je čudno s obzirom da je imao dobre veze s Anžuvincima, možda čak i preko žene Pelegrine koja je bila povezana sa obitelji Georgiis. Obitelj nastoji širiti svoje posjede i u hrvatskom zaleđu, Grbavac, "Zadarska plemićka obitelj Ljubavac", 52-53, 57, 66-67, Nikolić Jakus, "The Formation", 35, 100, 142

⁶⁸³ Nikolić Jakus, "The Formation", 79.

⁶⁸⁴ Isto, 144-145; Raukar, *Zadar*, 207-214; Raukar, "Zadarska trgovina solju", 50-51; Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol", 93, 95, 109-111.

⁶⁸⁵ Raukar, "Prilog poznavanju", 365-367 (vidi bilj. 139, 140); Nikolić Jakus, "The Formation", 162 (bilj. 690.). Zadarski plemići uzimaju tridesetinu prihoda na sol Kraljevske komore u zakup - Petar de Liubavac i Tadija de Sgano, Raukar, "Zadarska trgovina solju", 24-29, 38-39. Najpoznatiji splitski trgovac-plemić, Ciprijan Zaninov de Ciprianis, zajedno sa Matejem de Matafaris i još dva Firentinca, udružuje se i uzima u zakup prihode Kraljevske komore na tri godine, Nikolić Jakus, "The Formation", 146-147.

⁶⁸⁶ Nikolić Jakus, "The Formation", 147.

⁶⁸⁷ Benedikt de Galellis bio je među većim posjednicima solana i njihovim zakupcem te se bavio i trgovinom solju, Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol", 94, 105-106.

trgovini solju.⁶⁸⁸ Pojedine obitelji, o čijem širenju zemljišnih posjeda u drugoj polovici 14. stoljeća nemamo dovoljan broj podataka (Rosa, Qualis) ili znamo da su njihovi posjedi bili malobrojni (Liubavac), imale su slabiji politički utjecaj u komuni za razliku od najutjecajnijih plemićkih obitelji. Međutim, pojedini članovi tih obitelji (Miha i Juraj de Rosa, Petar Liubavac, Bartul de Qualis) pronalaze izvor svog bogatstva u trgovini, najmu gospodarskih gradskih nekretnina i posjedu solana⁶⁸⁹ te su pripadali krugu najutjecajnijih krupnih trgovaca među gradskim plemstvom, kojemu su pripadali Koža Matejev de Begna i Petar de Nassis.⁶⁹⁰

Podaci o društvenim vezama između plemićkih obitelji odnose se uglavnom na njihove međusobne obiteljske i bračne veze kao i na njihove bračne veze s gradskim plemstvom u Trogiru, Kotoru i Splitu. Politički najutjecajnije obitelji, Matafaris, Georgiis, Varicassis, Cesamis, Fanfogna, Grisogonis i Sorba te istaknuti pojedinci iz obitelji Paulo i Raduchis povezuju se međusobno bračnim vezama te vezama sa pojedinim zadarskim, trogirskim ili splitskim plemićkim obiteljima koje su politički podržavale dinastiju Anžuvina.

O bračnim vezama članova obitelji Grubogna i Nosdrogna postoje malobrojni podaci - obiteljska grana Guida de Grubogna povezuje se sa mletačkom obitelji Sacredo,⁶⁹¹ dok se kraljevski vitez Stjepan de Nosdrogna povezuje bračnim vezama sa talijanskom obitelji Barbeta iz Apulije. O ostalim članovima te obitelji postoji podatak da se povezuju i sa

---

⁶⁸⁸ Krešo Lovrin de Civalellis kupovao je velik broj izvangradskih zemljišta i solana te je zajedno sa unukom Krešom Grgurovim de Civalellis bio je među najvećim posjednicima solana. Velik broj solana imao je i Marin de Civalellis. Šimun de Detrico bavio se trgovinom solju, vidi više Raukar, *Zadar*, 119-120; Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol", 93, 95, 108-109.

⁶⁸⁹ Raukar, "O nekim obilježjima", 423. Gradsko plemstvo posjedovalo je određeni broj dućana koje su davali u zakup najčešće trgovcima – primjerice 1384. Godine, Miha de Rosa daje u godišni zakup od 20 dukata trgovcu Jakovu Ivanovu jedan svoj dućan na gradskom trgu - iz ugovora se vidi da Miha na istom mjestu posjeduje više dućana, Raukar, "O nekim obilježjima", 427. Miha i Juraj de Rosa bave se i prodajom soli i nakon 1382. godine; Juraj de Rosa posjeduje i velik broj solana te je bio zakupnik Kraljevske komore. Solane posjeduje i Petar de Liubavac koji se bavi trgovinom različitih proizvoda, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 445; Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol", 93-94, 100-102, 106-107, 111-113; Raukar, *Zadar*, 209; Kolumbić, "Grbovi", 43-44; Grbavac, "Zadarska plemićka obitelj Ljubavac", 54-57.

⁶⁹⁰ Koža Matejev de Begna uspješno trguje firentinskim tekstilom 1370-ih te od 1380-ih dobiva i najvažnije upravne funkcije u gradskoj vlasti. Osim trgovine tkaninama bavio se i trgovinom šećera i papra te je ulagao kapital u brojnim trgovačkim kolegancama u Zadru, Veneciji i Apuliji – bio je jedan od najbogatijih Zadrana do kraja 14. stoljeća. Koža je zajedno sa Petrom, Mihom i Ivanom de Nassis bio među većim posjednicima solana i prodavateljima soli, više o njima vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 439-440; Dokoza, "Zadarsko plemstvo i sol", 93-94, 98-100, 103-105, 114-115; Nikolić Jakus, "The Formation", 169.

⁶⁹¹ Nikola pok. Guida de Grubogna bio je u braku sa Katarinom, kćerkom *dominus* Franje Sacredo iz Venecije, Nikolić Jakus, "The Formation", 71. O supruzi kraljevskog viteza Pavla de Grubogna nema zabilježenog prezimena.

zadarskom obitelji Fumatis.⁶⁹² Prema ostalim istraživanjima, utvrđeno je da je obitelj Matafaris imala obiteljske veze sa obitelji Paulo, Rosa, Saladinis, Varicassis i Martinussio te u kasnijem razdoblju i sa mletačkom obitelji Venier, koja je naslijedila imovinu Guida de Matafarisa nakon smrti njegove kćeri Klare.⁶⁹³

Obitelj Georgiis bila je povezana prijateljskim vezama sa obitelji Paulo i Raduchis⁶⁹⁴ te bračnim vezama sa obiteljima Rosa, Zadulinis, Fanfogna, Nassis, Matafaris, Šubić i trogirskom obitelji Cega,⁶⁹⁵ što je razumljivo s obzirom da je vitez Franjo de Georgiis bio doživotni trogirski knez te je u tom razdoblju stvorio u Trogiru brojne društvene veze. Veze s Trogirom, posebice nakon smrti Ludovika, razvija i Pavao de Paulo, a koji je bio na čelu tog grada 1386. godine te je i sam oženio plemkinju iz obitelji Cega, kako bilježi Ivna Anzulović.⁶⁹⁶ Obitelj de Paulo bila je povezana i sa zadarskim obiteljima Qualis, Grisogonis, Varicassis i Carnaruto.⁶⁹⁷ Obiteljska grana Sergija Matejevog de Cessamis bila je povezana

---

⁶⁹² Stjepan je bio u braku s Agnezom, kćerkom viteza Ivana Filipa de Santa Croce de Barbata iz Apulije. U obitelj Nosdrogna bila je udana Cecilija de Fumatis, majka plemića Gabriela de Nosdrogna, sina Filipa Franjinog de Nosdrogna, Grbavac, "Zadarski plemići", 101; Lučić, Čoralić, "Fumatis", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6474>.

⁶⁹³ Utvrđeno je da je obitelj Pavla de Paulo bila obiteljski ogranak obitelji Matafaris, vidi str. 98 (bilj. 645). Guidov sin Vučina oženio je Honestu de Saladinis. Kraljevski vitez Mafej de Matafaris oženio je Palmuču de Varicassis, bogatu unuku Mihovila "Pičurina" (unuk Mihe de Rosa) čija je žena bila Palmuča de Saladinis. Palmuča je bila kćer njegove kćeri Lucije, udane za Franju de Varicassis. Vučina Mihe de Marinussio je oženio svog sina sa kćeri Petra de Matafarisa. S njima su Matafaris imali i poslovne veze - Miho Ivana Vučine de Martinussio imao je dućan u najmu u kući Marina de Matafaris 1380. godine, Nikolić Jakus, "The Formation", 71, 124, 231-232; Jakšić, "Zadarska plemićka", 106, 111, Grbavac, "Zadarski plemići", 108.

⁶⁹⁴ Osim prijateljskih veza, Georgiis su možda bili povezani i obiteljskim vezama sa obitelji de Paulo preko Grubule, prve supruge Pavla de Paulo, u prvoj polovici 15. stoljeća, Anzulović, "Pavao", 96. Ostavljanje legata obitelji Raduchis (baštinicima pok. Guida, brata Jakova de Raduchisa) u Senju, svjedoči o povezanosti tih dviju obitelji, Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog", 46.

⁶⁹⁵ O podrijetlu triju supruga viteza Franje de Georgiis ne znamo ništa. Njegov sin Pavao oženio je Živicu, kćer Damjana de Zadulinis, a kćer Tomazina bila je udana za Mateja de Fanfogna, Grbavac, "Zadarski plemići", 95-96; Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog", 41-42. Unuk kraljevskog viteza Franje de Georgiis oženio je Katarinu iz trogirske plemićke obitelji Cega krajem 14. stoljeća, Anzulović, "Pavao", 76, 96. Pavao Matejev de Georgiis, iz druge obiteljske grane Andrijinog brata Jurja, bio je oženjen sa Marijom de Rosa. Kćer Andrije Matejevog, Tomazina, bila je udana za Tomu Matafara u prvoj polovici 14. stoljeća. Njezin brat Matej bio je u braku sa Katarinom Nassis. Matejeva kćer iz drugog braka, Tomazina, bila je udana za kneza Budislava Miserića iz roda Šubića, Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

⁶⁹⁶ Njegova kći Mikilina udaje se krajem 14. stoljeća u drugu važnu trogirsku obitelj Zorić (Zoro), vidi više Anzulović, "Pavao", 77-78, 89-91.

⁶⁹⁷ S obitelji Carnaruto bila je obiteljski povezana i obitelj Drechia, od koje nasljeđuju imovinu pok. Petra de Drechia i njegovih preminulih nasljednika te koja je bila povezana i sa obitelji Cucilla. Agapa, žena Marina de Carnaruto, dobila je pravo na nasljedstvo njezinog brata Salbe Petrovog de Drechia, Nikolić Jakus, "The Formation", 189-190, 232-233. Grana obitelji Cucilla bila je i obitelj Galellis, također pristaše dinastije Anžvinaca. Pokojni Salbe de Drechia oženio je Maricu, kćer Kolana Tomasa de Cucilla. Žuvica de Cucilla bila je udana 1380-ih za Dobrola, sina Nikole Šubića. Ta obitelj bila je rodbinski povezana i sa obitelji Šubić krajem 13. stoljeća, Ravančić, "Curia", 141; Nikolić Jakus, "The Formation", 46-48, 98. Magdalena, majka Pavla de Paulo, bila je kćer Ivana de Qualis i žena Marina Vite de Paulo. Preko nje je obitelj de Paulo bila povezana sa

bračnim vezama sa obitelji Nassis, Botono i Georgiis te sa plemićkom obitelji Bisantis iz Kotora.⁶⁹⁸ Obitelji Grisogonis i Varicassis bile su povezane međusobno bračnim vezama te sa splitskim (Petrachis)⁶⁹⁹ i zadarskim plemićkim obiteljima (Martinussio, Raduchis, Nassis, Sorba).⁷⁰⁰ Osim sa obitelji Grisogonis, Jakov de Raduchis bio je povezan ženidbenim vezama i sa obitelji Saladinis.⁷⁰¹ Obitelj Saladinis imala je svoje veze i sa obitelji Rosa, Martinussio, Grisogonis, Civalellis, koji su se prije 1358. godine povezivali i sa mletačkim obiteljima, iako su bili pristaše Šubića i Anžuvina.⁷⁰² Prema istraživanju Z. Nikolić Jakus, obitelj Sloradis nasljeđuje imovinu obitelji Cande te su bili povezani i sa bogatom obitelji Detrico.⁷⁰³ Soppe, koji su također bili bogata i politički utjecajna plemićka obitelj, povezivali su se sa trogirskim i splitskim obiteljima te nisu bili pristaše dinastije Anžuvina. Također, jedan od pripadnika obitelji, Blaž de Soppe, spominje se i 1388. godine prilikom diobe zemljišnih posjeda obitelji Saladinis.⁷⁰⁴

Grisogonis i Varicassis. Njegova nećakinja Mandica bila je žena Pavla de Carnaruto, vidi više o tim vezama Anzulović, "Pavao", 82-86, 91-94, 98.

⁶⁹⁸ Podrijetlo dvaju supruga kraljevskoga viteza Jakova Sergijevo de Cessamis nije poznato. Njegova braća Matej i Zoilo oženili su plemkinje iz obitelji Botono i Georgiis dok je njegov sin Matej oženio Maricu pok. Dominika de Nassis. Jakovljeva kći Urša bila je udana za Franju Črnula de Botono. Obiteljski ogranak Zoila de Cessamis nastavlja sklapati bračne veze sa obitelji Nassis (kći Katarina udana za Grgura Damjana de Nassis) te sa plemićkom obitelji Bisantis iz Kotora (sinovi Andrija i Pavao), vidi više Grbavac, "Zadarski plemići", 98-100; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 233.

⁶⁹⁹ Kraljevski vitez Ivan de Grisogonis bio je oženjen sa Katarinom, splitskom plemkinjom. Njegov sin Andrija bio je oženjen s Marijom de Varicassis a drugi sin Dujam sa Margaritom, kćerkom pok. ser Novaka de Petrachis iz Splita. Fumija, kćer viteza Jakova de Varicassis, bila je udana za Antonija Barte de Grisogonis, Grbavac, "Zadarski plemići", 103, 105, 110.

⁷⁰⁰ Grisogonis su bili povezani i sa obitelji Martinussio – tetka Mihe Ivana (Buzole) Vučine de Martinussio bila je Pelegrina (Saladinis, udana za Franju Bartulova de Grisogonis), u čijoj je obitelji odrastao. Njezina sestra Konstanca bila je udana za Ivana de Martinussio. Sam Mišul oženio je Kaću, kćerku Andrije Maurova de Grisogonis, vidi više Jakšić, "Zadarska plemićka", 108-110. Grisogonis su bili povezani i sa obitelji Raduchis (Jakov de Raduchis oženio je Palmuciju, kćer Ivana de Grisogonis), Klaić, Petricioli, *Zadar*, 240; Popić, "Službenici zadarskoga", 213. Obitelj Nassis nasljeđuje imovinu obitelji Senzadeo 1350-ih (rođaci obitelji Ciprianis) te su bili povezani sa Varicassis preko Katarine koja se udaje za Krešu Rajnerijevog de Varicassis. Đenoveška obitelj Sorba bila je povezana bračnim vezama sa Genovom i Dubrovnikom ali i sa zadarskom obitelji Varicassis – Rafael de Sorba je oženio kćer kraljevskog viteza Jakova de Varicassis, Katarinu, Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa đenoveškog", 232.

⁷⁰¹ Prema N. Klaić, Jakov je oženio kćer Košinog sina Saladina, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 230. Riječ je o Košinoj unuci Fantini koja mu je bila prva žena, Popić, "Službenici zadarskoga", 213.

⁷⁰² Košina kćer Palmuča bila je udana za Miha "Pičurina", Ravančić, "Curia", 129. Civalellis su se prije 1358. godine povezivali i sa obitelji Badoer, Dandolo, Nikolić Jakus, "The Formation", 71. Tijekom druge polovice 14. stoljeća, stvaraju veze sa Saladinis – vidi primjer sestara Stane i Pribe de Saladinis koje su se udale za Lampredija i Ivana de Civalellis, Nikolić Jakus, "The Formation", 205.

⁷⁰³ Sestre Radica i Franica de Detrico udale su se za braću Andriju i Tomasa de Sloradis. Obitelj Sloradis nasljeđuje preko obiteljskih veza imovinu Mihe de Cande – njegova žena Marija bila je sestra Mihaela de Sloradis, Nikolić Jakus, "The Formation", 101, 204-205, 231.

⁷⁰⁴ Rođakinja sa majčine strane poginulog Ivana de Soppe, bila je kćer Ivanove tetke i splitskog Ivana Rambaldija, Nikolić Jakus, "The Formation", 61, 190. Oko 1388. godine vodi se parnica oko ostavštine Grgura i Saladina de Saladinis te se njihovi posjedi dijele između Košinih unuka iz obitelji Matafaris (Petar i Ludovik,

3.2.2. Gradski prostor u vrijeme Ludovika I. Anžuvinca

Prema mišljenju I. Petriciolija izgled gradskog prostora za vladavine Ludovika I. Anžuvinca ostaje isti kao i u prvoj polovici 14. stoljeća.⁷⁰⁵ Jedina razlika u odnosu na prethodno razdoblje je veća količina podataka u ondašnjim izvorima koji svjedoče o izgledu gradskog prostora u Ludovikovo vrijeme.⁷⁰⁶ Podaci o nekretninama, koji su zabilježeni u dosadašnjim istraživanjima, biti će važni kao polazišna točka u procesu identifikacije nekretnina gradskoga plemstva iz neobjavljene arhivske građe. Pojedine podatke o gradskom prostoru i javnim građevinama iz arhivskih izvora druge polovice 14. stoljeća zabilježio je I. Petricioli. Neki od tih podataka svjedoče o pojavi novih naziva gradskih predjela, ulica ili crkava. Primjerice, u notarskim dokumentima bilježi se naziv *Puteuac* u blizini gradskog predjela Pusterle, novi naziv za ulicu *ruga*, javna cisterna u blizini crkve sv. Jurja na Poljani (*cisterna comunis Jadre*) te nova crkva sv. Kuzme i Damjana *prope plateam*.⁷⁰⁷ I. Petricioli bilježi i spomen Kneževe palače kao "velike palače Zadra" (*palatium comitatus comunis*) 1358. godine. Također, navodi kako je ta ista građevina bila ustupljena i hercegu Karlu Dračkom za stanovanje prilikom njegovog boravka u Zadru 1366. godine.⁷⁰⁸ Njezin topografski položaj, kao i smještaj njezinih susjednih nekretnina, zabilježen je *in confinio sancti Stephani prope plateam magnam* u zadarskom katastru iz 1421. godine.⁷⁰⁹

Osim prethodno spomenute crkve sv. Kuzme i Damjana *prope plateam* u studijama se spominje i podatak o izgradnji ostalih gradskih crkava. Rogovski samostan sv. Kuzme i Damjana kupuje od članova obitelji Matafaris zemljišta u predjelu sv. Vida za izgradnju nove gradske crkve *ad honorem conceptionis gloriose virginis Marie* 1373. godine.⁷¹⁰ Iako postoji

---

sinovi Košine kćerke Honeste), Mihe Martinušića (sin Košine kćeri Konstantine) te muževa dvaju Košinih unuka, Blaža de Soppe i Jakova de Raduchisa, Jakšić, "Zadarska plemićka", 111-112; Raukar, *Zadar*, 117-118.

⁷⁰⁵ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 504. Vidi prilog 3.

⁷⁰⁶ Vidi Uvod, *Izvori*, str. 9-12.

⁷⁰⁷ ...*ad pusterlam in confinio Putevaç...*(1367.), vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 501-502; HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 6 (1367.); PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 19-19v (1375.). Za naziv *ruga* (*ruga magistra*, *ruga Marchianorum* blizu sv. Vida, *ruga aurificum*), cisternu i crkvu sv. Kuzme i Damjana vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502, 504. Prema I. Petricioliju, postojala je još jedna crkva sv. Kuzme i Damjana koja se nalazila u južnom dijelu grada (*de perna /ad babas*) u blizini gradskog zida i crkve sv. Silvestra (1325.). Crkva je bila srušena u kasnijem razdoblju, Petricioli, "Lik Zadra", 154 (bilj. 67).

⁷⁰⁸ Klaić, Petricioli, *Zadar*, 503; Gruber, "Dalmacija za Ludovika I.", 62-63.

⁷⁰⁹ Petricioli, "Lik Zadra", 164-166. O lokaciji Kneževe palače i susjednim nekretninama 1421. godine vidi Antoljak, "Zadarski katastr", 374.

⁷¹⁰ Navedeni samostan kupuje zemljišta od Mafeja Ivanovog i braće Filipa i Marina Vučine de Matafaris 17. svibnja 1373. godine: *..de borea monasterium sancte Marie monacarum de Jadra, de siroco partim sunt loca cum muraleis dicti monasterii sanctorum Cosme et Damiani, partim heredes domini Jacobi militis de Cesano, partim uia conuicinalis, vnde dicta loca vendita habent introytum et exitum et partim dominus presbiter Philippus de Sloradis...et de quirina partim dictus dominus presbiter...partim via convicinalis....partim*

spomen neke crkve s. *Marie Uirginis* u nešto kasnijim arhivskim dokumentima, ostaje nepoznato da li je crkva pod tim nazivom zaista i bila izgrađena na navedenoj lokaciji u predjelu sv. Vida.⁷¹¹ Ovo nije jedini primjer gradske crkve čija točna lokacija ostaje neidentificirana u srednjovjekovnoj arhitekturi Zadra - kao sličan primjer navodi se i položaj crkve sv. Petra Novog na glavnom gradskom Trgu.⁷¹²

Prema I. Petricioliju, postoji nekoliko neubiciranih romaničkih crkava koje se spominju u dokumentima druge polovice 14. stoljeća. Primjerice, na temelju dosadašnjih podataka, pretpostavljalo se da se crkva sv. Petra *de Argata* nalazila uz jugoistočni gradski zid, *sanctus Uigilius* pored benediktinskog samostana sv. Marije, *sanctus Antonius* u južnom dijelu grada te crkva *sanctus Georgius* na Kampi. O navedenim crkvama, zabilježili smo i pojedine podatke prema dokumentima koji se nalaze u našoj bazi podataka za 14. stoljeće.⁷¹³

---

commissaria dum (!) presbiteri Radosclai dicti Suonçay condam Petri de Segnia, partim commissaria Colani Petrenich de Eççio et partim magister Yuanes dictus Glauina... Za izgradnju planirane crkve i još jedne njezine zgrade, koja je trebala služiti kao skladište za ljetinu, samostan je dobio dozvolu Velikoga vijeća 25. siječnja 1370. godine, više o tome vidi Grbavac, "Zadarski plemići", 107; CD 14, str. 523–527, isp. 403. Podatak o namjeri izgradnje crkve od strane rogovskog samostana je i dokaz o širenju kulta Blažene Djevice Marije u Zadar. Naime, zabilježen je podatak da je samostan sv. Kuzme i Damjana njegovao navedeni kult kao dio tradicije svog reda, više o tome vidi "Benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana - Čokovac na Pašmanu", Benediktinski samostan Čokovac, pristup ostvaren 15. 9. 2016., http://www.benediktinci.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=70&Itemid=55.

⁷¹¹ U arhivskim dokumentima zabilježen je podatak o *ecclesia sancte Marie Uirginis* kao vlasniku susjednih zemljišta, koja su se nalazila uz privatno prazno zemljište koje je ser Miha pok. Petra de Rosa dao u koncesiju Jakovu pok. Alegretiju (10. listopada 1376.). U dokumentu se ne navodi gradski predio u kojem su se nalazila navedena zemljišta, niti se spominje lokacija navedene crkve. Stoga, ne možemo znati sa sigurnošću da li je uopće riječ o crkvi u predjelu sv. Vida nakon 1373. godine ili o nekoj drugoj gradskoj crkvi koja je nosila navedeni titular, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 7v (10. listopada 1376.).

⁷¹² Crkva sv. Petra Novog postojala je na Velikom trgu u razdoblju od 12. do 15. stoljeća. Međutim, iako se navedena crkva često spominje u arhivskim dokumentima, njezini arhitektonski ostaci nisu ostali sačuvani te se u dosadašnjim istraživanjima nije mogla utvrditi njezina točna orijentacija niti dispozicija naspram glavnog Trga, Vežić, "*Platea civitatis*", 340; Petricioli, "Lik Zadra", 150. U dokumentima druge polovice 14. stoljeća, crkva se spominje pod nazivima *sanctus Petrus Nouus de platea* ili *sancti Petri de platea*, najčešće u ulozi vlasnika gradskih nekretnina, CD 11, str. 483, isp. 393, (1329.); HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 9, fol. 35v-36 (1367.); Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 118, isp. 18 (1354.).

⁷¹³ Petricioli, "Lik Zadra", 151, bilj. 41-43; Petricioli, "Maketa Zadra", 116. Rezultati najnovijih istraživanja, provedenih 2006.-2007. godine, ukazuju na lokaciju crkvu sv. Petra *de Argata* kod antičke oktogonalne kule koja je flanirala gradski ulaz s kopnene strane, vidi bilj. 148. Crkva sv. Petra *de Argata* spominje se u dokumentima druge polovice 14. stoljeća, krajem 1380-ih i 1390-ih, najčešće kao vlasnik posjeda, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 53 (1388.); CD 17, str. 287, isp. 204 (1390.). Crkva sv. Vigilija se spominje kao vlasnik nekretnina koje su se nalazile u gradskom predjelu a koji je također nosio ime navedene crkve (CD 9, str. 333, isp. 275 (1327.); CD 10, str. 89, isp. 52, (1333.)). Crkva *sanctus Antonius* spominje se kao susjedna nekretnina (fiksni orijentir) jednog zemljišta u gradskom predjelu Babe 1371. (*ad Babas...apud ecclesie sancti Anthony*) te 1386. godine, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 4, 44v-45-45v (1371.); AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 76 (1386.). Crkva sv. Jurja na Kampi spominje se često u dokumentima – crkva se navodi kao susjedna nekretnina u opisu lokacije pojedinih gradskih nekretnina ili se navodi njezina lokacija unutar gradskog predjela koji nosi njezino ime, vidi CD 11, str. 286, isp. 218 (1346.); SZB 4, str. 334, isp. 207 (1354.); SZB 5, str. 227, isp. 151 (1355.); SZB 5, str. 438, isp. 279 (1356.); CD 14, str. 489, isp. 367 (1373.); CD 17, str. 44, isp. 32 (1386.).

Međutim, dodatne probleme, prilikom identifikacije pojedinih gradskih crkava, uzrokovala je promjena njihovih titulara te njihov premještaj ili nestanak unutar gradskog prostora, što je uvelike otežavalo proces njihove identifikacije. Naime, pojedine gradske crkve često mijenjaju svoje titulare tijekom srednjovjekovnog ali i kasnijih razdoblja.⁷¹⁴ Primjerice, u srednjovjekovnom Zadru postojale su dvije crkve sv. Silvestra na različitim gradskim lokacijama⁷¹⁵ čija je identifikacija bila i dijelom znanstvene rasprave o ubiciranju kraljevskih nekretnina unutar grada.⁷¹⁶ Osim navedenih crkava, svoje titulare mijenjaju i crkva *sanctorum Quadrageutorum/Quadrageinta*, crkva *sancti Saluatoris* te crkva *sancti Platonis*.⁷¹⁷

Tijekom kasnijih razdoblja, pojedine crkvene građevine se ili premještaju u drugi dio grada (*monasterium sancte Catarine*)⁷¹⁸ ili se ruše uslijed novih urbanističkih zahvata (crkva *sancte Marie maioris*, crkva *sancte Marie de Bongauldo*, crkva sv. Petar Novi).⁷¹⁹ Osim spomenutih građevina, u dokumentima druge polovice 14. stoljeća pojavljuje se, uz poznate romaničke i gotičke gradske crkve, i određeni broj nepoznatih gradskih crkava (*Sanctus Clementus*, *Santa Maria de li Preiudiculi*, *Sanctus Matheus*, *in confinio sancti Vagagli*) koje

---

⁷¹⁴ O tim sakralnim objektima donosimo podatke prema I. Petricioliju te bazi podataka za 14. stoljeće.

⁷¹⁵ Crkva sv. Silvestra nalazila se u južnom dijelu grada te su se njezini titulari zapisivali prema gradskom predjelu u kojem se nalazila - primjerice *ad Baybas/in confinio ecclesie sancti Siluestri ad Cartinicho* (13. stoljeće) – ili prema nazivu bratovštine bičevalaca koja se sastajala u njoj (*fratalia verberatorum, frustatorum, frustancium, de batutis* - 1388. ...*in confinio sancti Siluestri batutorum*), CD 11, str. 2, isp. 2; CD 10, str. 472, isp. 332, str. 523, isp. 370. U postojećoj literaturi povezivalo se tu crkvu sv. Silvestra s crkvom sv. Tome, koja se počela također nazivati crkvom sv. Silvestra od 1412. godine, kad se u nju premjestila bratovština bičevalaca. Iako se od tog razdoblja ranije spomenuta crkva sv. Silvestra počela u dokumentima nazivati sv. Silvestar stari, isti naziv zabilježen je i u drugoj polovici 14. stoljeća. U 16. stoljeću crkva sv. Silvestra starog mijenja titular u sv. Ivana Krstitelja, Petricioli, *Umjetnička baština*, 29-30, 56-57; *isti*, "O položaju kuće", 125-126.

⁷¹⁶ Vidi raspravu Antoljaka i Petriciolija o kraljevskim nekretninama u Zadru, Antoljak, "Vladarski dvor", 61-68, 70; Petricioli, "O položaju kuće", 125-127, 130.

⁷¹⁷ Crkva Četrdesetorice mučenika koja se, prema Petricioliju, nalazila jugozapadno od crkve sv. Tome (kasnije sv. Silvestar), na uglu nekadašnje ulice Ive Lole Ribara i Petranovićeve ulice, odnosno na uglu ulice Š. Benje i Široke ulice Kalelarge. Crkva mijenja titular u 17. stoljeću u sv. Barbara, Petricioli, "O položaju kuće", 130-131; Petricioli, *Umjetnička baština*, 59-61;... *in confinio Sanctorum Quadrageinta Martirum* – SZB 5, str. 207, isp. 138. Romanička crkva sv. Spasitelja mijenja titular u sv. Antun Opat nakon srednjeg vijeka te je bila porušena u Drugom svjetskom ratu, Petricioli, "Lik Zadra", 150; ... *in confinio sancti Saluatoris*, CD 16, str. 270, isp. 222. Titular sv. Platon bio je raniji naziv za dominikansku crkvu sv. Dominika, vidi bilj. 229. Prema dokumentima druge polovice 14. stoljeća, dominikanska crkva i dalje nosi naziv sv. Platon - *in confinio ecclesie sancti Platonis*, CD 18, str. 370, isp. 256 (1398.); HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 8, fol. 32-32v (1367.). Jugozapadno od crkve sv. Dominika (Platona) nalazio se muški dominikanski samostan, koji je kasnije preuređen u vojnu kasarnu u 19. stoljeću, Petricioli, "Lik Zadra", 168.

⁷¹⁸ Prema I. Petricioliju, ženski samostan sv. Katarine nalazio se u predjelu Babe ali je na početku 15. stoljeća izgradnjom Citadele bio premješten u centar grada (kasnije lokacija kavane Central). Uz samostan se nalazila istoimena crkva koja se također spominje na početku 15. stoljeća, Petricioli, "Lik Zadra", 154, 167.

⁷¹⁹ Crkva sv. Petra Novog bila je porušena 1445. a crkva sv. Marije Velike 1570. godine. Crkva sv. Marije *de Bongauldo* nalazila se *prope portam magnam* uz gradski zid u istočnom dijelu grada odnosno na uglu nekadašnje namjesničke palače prije sv. Dominika (današnjoj Medulićevoj ulici) te je bila porušena 1704. godine, Antoljak, "Zadarski katastik", 402 (bilj. 48), Petricioli, "Lik Zadra", 150, 153-154.

nisu ostale zabilježene u postojećim znanstvenim analizama.⁷²⁰ S obzirom da se većina navedenih titulara spominje kao naziv gradskih predjela, lokaciju tih nepoznatih crkava pokušat ćemo odrediti prilikom ubikacije gradskih plemićkih nekretnina u sljedećim poglavljima.

O istraživanjima gradskog prostora, tijekom Ludovikovog razdoblja, nemamo podataka. Pojedine gradske ulice i predjeli ostali su zabilježeni u istraživanju S. Florence Fabijanec o prostornom smještaju zadarskih trgovaca tijekom anžuvinog razdoblja.⁷²¹ U tom istraživanju navode se gradske ulice koje su dobile ime prema zadarskim obrtnicima (primjerice Zlatarska ulica).⁷²² Te iste ulice bilježe se i u arhivskim izvorima, koje slično kao i glavna gradska ulica, nose nazive *ruga* te su se prema njima nazivali i pojedini gradski predjeli.⁷²³ U pojedinim primjerima notari su bilježili i nazive gradskih predjela u kojima su se nalazile navedene ulice. U skladu s tim, najčešće se bilježe *ruga aurificum* i *ruga Marchianorum* u blizini glavnog gradskog trga, u predjelima koji su nosili nazive po istoimenom trgu te crkvi. Sv. Vida.⁷²⁴ Također, u svom istraživanju, S. Florence Fabijanec zabilježila je i gradske predjele u kojima su se nalazile gradske crkve te pojedine javne gradske prostore (Poljana), vrata (*beccaria*) i građevine (Arsenal, Kaštel).⁷²⁵

U pojedinim objavljenim arhivskim izvorima iz druge polovine 14. stoljeća postoje različiti podaci o gradskim nekretninama koje se povezuju sa određenim političkim strukturama te pripadnicima najutjecajnijih zadarskih plemićkih obitelji. Gradske nekretnine, koje se spominju u vezi sa pojedinim političkim institucijama, odnose se na stambene objekte u kojima su boravili pripadnici vranskog priorata i kraljevske obitelji Anžuvina. Prema postojećim podacima, kuća vranskog priorata nalazila se u središnjem dijelu grada, *in confinio sancti Uiti*. Osim o načinu stjecanja zemljišta za izgradnju palače priorata,⁷²⁶ analizirani

---

⁷²⁰ Leļjak, MCI 1, str. 139, isp. 13 (1347.); CD 15, str. 278, isp. 200 (1377.); Leļjak, MCI 1, str. 106, isp. 11 (1346.); CD 13, str. 44, isp. 31 (1360.).

⁷²¹ Vidi Uvod, str. 5, bilj. 18.

⁷²² O prostornom smještaju trgovaca vidi Florence Fabijanec, "Društvena i kulturna", 77-81.

⁷²³ Primjerice: *...in capite plathee magne comunis in capite ruge aurificum* ili *in contrata seu ruga aurificum*, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 39, str. 116, isp. 13 (1370.); *in confinio Platea in ruga Marchianorum*, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 30-30v-31 (1375.); *in Ruga Marchisanorum*, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 329v (1388.); *in ruga magistra*, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, f. 17 (1362.).

⁷²⁴ Vidi prethodnu bilješku. Vidi i primjere: *...in confinio Sancti Petri de plathea in contrata aurifaborum*, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 115, isp. 10 (1374.); *in confinio sancti Uiti in ruga Marchianorum*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 74-74v (1390.).

⁷²⁵ Vidi radove u bilj. 18.

⁷²⁶ U zadarskom katastru iz 1421. godine, spominje se podatak da je plemić Gabrijel Filipov de Nosdrogna mijenjao svoju kuću (ne navodi se lokacija te kuće niti vrijeme izvršene zamjene) *pro domo prioratus Avrane*, in

podaci svjedoče i o povezanosti stare zadarske plemićke obitelji Spingarolo i vranskog priorata, za kojeg se pouzdano smatra da je uživao naklonost kraljevske anžuvinske dinastije.⁷²⁷

Osim kuće vranskog priorata, u zadarskim dokumentima druge polovice 14. stoljeća bilježe se zemljišne čestice i nekretnine koje su pripadale kralju Ludoviku I. Velikom i njegovoj obitelji. Poziciju tih nekretnina te njihov prostorni raspored u odnosu na katedralu sv. Stošije i *castrum uetus*, u čijoj blizini se spominju te nekretnine u dokumentima, pobliže analiziraju S. Antoljak i I. Petricioli u svojim međusobnim raspravama 1984.-1985. godine.⁷²⁸ U kraljevskoj darovnici iz 1389. godine, kralj Žigmund daruje Pavlu Zrinskom kraljevsku kuću *domus regia...in platea sancte Stossie...* za koju tvrdi da je pripadala pokojnom kralju Ludoviku a koji ju je konfiscirao od pobunjeničkog kneza Grgura Kurjakovića. Polovicu te

---

qua ad presens habitat idem ser Gabriel, posita Jadre in confinio sancti Uiti, Antoljak, "Zadarski katastik", 376, 403 (bilj. 67). O postojanju te kuće odnosno njezinoj izgradnji u istom gradskom predjelu, u razdoblju između 1363. i 1369. godine, svjedoči nekoliko notarskih dokumenata o dražbovnoj prodaji i prodaji prava (*uigor et robor*) nekih zemljišta sa zidinama i dvorom...*muralea cum sua curia et locis positi in confinio sancti Uiti de Jadre...* unutar kojih je postojala *palatium* odnosno *domus magna prioratus*. Navedene nekretnine su mijenjale nekoliko vlasnika – izvršitelji oporuke pokojnog plemića Jurja de Carbonossis prodavaju te nekretnine na dražbi Franji pok. Damjana de Sloradis 1363. godine. Međutim, zbog dugova prema Mihi de Sloradis, Franjo prodaje te posjede na dražbi 1369. godine, kad ih kupuje (zajedno sa pripadajućim im pravima) Nikola pok. Tolomerija de Spingarolo koji ih, zajedno sa dvjema dražbovnim ispravama, preprodaje osnažujući prava na te iste nekretnine (*fecit uigorem et robor*) novom vlasniku, vranskom prioru (ivanovcu) Baudono (Cornuto). Transakcija je izvršena nakon samo tjedan dana – cijena u svim transakcijama je iznosila dvjesto zlatnih florena, vidi HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. I, fasc. 13, fol. 10-11v (21. siječnja 1369., *ind.octa*); isto, fol. 14-15 (26. siječnja 1369., *ind.octa*).

⁷²⁷ Veze plemićke obitelji Spingarolo i vranskog priorata sežu još od 13. stoljeća – G. Sabalich spominje u Zadru kuću Spingarolli, u kojoj je nekoć bilo sjedište vranskih templara prije ukinuća reda 1311. godine. Iz njegovog opisa nije sasvim jasno gdje se nalazila ta kuća ali je navodi kao drugu zgradu desno od palače Bonaldi u *Calle del Duomo*, blizu zadarske katedrale, Sabalich, *Guida*, 35-36. Ovaj podatak svjedoči da je vranski priorat imao svoje sjedište u Zadru i prije 14. stoljeća. U prilog tome govori i podatak da je Deša de Spingarolo, zadarski plemić, bio vranski prior krajem 13. stoljeća. Veze te obitelji sa vranskim prioratom nastavljaju se i u prvoj polovici 14. stoljeća preko Kodula Lukinog de Spingarollo, skradinskog, vranskog i zadarskog uglednika, kojemu je vranski prior Filip dao neki posjed kao nagradu za uspješnu obranu Vrane 1328. godine. Vranski priorat bio je blisko povezan i sa anžuvinskom dinastijom, više o navedenom vidi Ivan Kukuljević Sakcinski, "Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana u Hrvatskoj", *Rad JAZU. Razredi filologičko-historički i filozofičko-juridički* 14 (1886): 24, 50-61; Zoran Ladić, "Kasnosrednjovjekovni stanovnici Zadra podrijetlom iz Vrane u zadarskim bilježničkim spisima", objavljeno u elektroničkom izdanju - vidi pod izvor Academia. edu, pristup ostvaren 19. kolovoza 2016., [http://www.academia.edu/7914845/KASNOSREDNJOVJEKOVNI_STANOVNICI_ZADRA_PODRIJETLOM_IZ_VRANE_U_ZADARSKIM_BILJE%C5%BDNI%C4%8CKIM_SPISIMA_LATE_MEDIEVAL_DENIZENS_OF_ZADAR_ORIGINATING_FROM_VRANA_ACCORDING_TO_THE_ZARATIN_NOTARY_RECORDS], str. 5 (vidi i bilj. 9), 29.

⁷²⁸ Raspravu oko točne identifikacije i lociranja navedenih nekretnina unutar gradskih predjela sv. Stošije i *castrum uetus*, kao i problematiku ubiciranja *castrum uetus* kao prostornog orijetira, u čijoj blizini se navode spomenute nekretnine, vidi detaljnije Petricioli, "O položaju kuće", 119-132; Antoljak, "Vladarski dvor", 55-76. Vidi prilog 2.

kraljevske kuće koristio je zadarski plemić Ludovik Jurjev de Georgiis.⁷²⁹ Podatke o konfiskaciji Grgurove kuće, od strane kralja Ludovika 1358. godine, S. Antoljak potkrepljuje dodatnim primjerima, napominjući pri tome kako se u preslici originalne isprave navode kraljevske kuće u množini - *domos nostras* - te njihova lokacija, koja se ne navodi u originalu.⁷³⁰ Pretpostavljamo da je riječ o pogrešci prilikom prijepisa isprave s obzirom da se u notarskim dokumentima od 1360-ih do 1402. godine spominje uglavnom *domus regie* odnosno *palatia/palatia magna*.⁷³¹ U tim dokumentima, uz kraljevsku palaču, navode se i kraljevska zemljišta (*loca*) te *curia regis* (kraljevski dvor). Činjenica da se kraljevska zemljišta bilježe u množini, ali i jednini, ovisilo je i o načinu notarevog zapisivanja lokacije kraljevske nekretnine kao susjedne nekretnine u odnosu na glavnu nekretninu unutar dokumenta; u većini navedenih primjera bilježe se prazne zemljišne čestice *loca* (*uacua/discoperta*).⁷³² Zanimljivo je istaknuti da notari na dva različita načina bilježe lokaciju tih kraljevskih nekretnina – *in confinio sancte Anastasie (prope castrum uetus)* ili *in confinio Castris*, o čemu su raspravljali u svojim radovima S. Antoljak i I. Petricioli.⁷³³ I. Petricioli je

---

⁷²⁹ "...dedimus, donauimus et contulimus, ymmo damus, donamus et conferimus perpetuo et irreuocabiliter possidendam, tenendam, pariter et habendam saluo iure alienio." Ludovik de Georgiis bio je sin Jurja Pavlovog, brata kraljevskog viteza Franje de Georgiis. Ludovik je bio pristaša kraljice Marije i kralja Žigmunda te istaknuti zadarski rektor i sudac do dolaska Aldemariska u Zadar 1402. godine. U skladu s njegovim političkim opredjeljenjem, polovicu kraljevske kuće dobiva najvjerojatnije kao nagradu za učinjene usluge prema kralju Žigmundu, vidi i CD 17, str. 204-205, isp. 152; Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>; Damir Karbić, Suzana Miljan, "Političko djelovanje kneza Pavla I. Zrinskog (1362.-1414.)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 30 (2012): 91.

⁷³⁰ Grgur Kurjaković imao je posjede i kuću u Zadru dozvolom Venecije 1349. godine, koji su mu bili oduzeti nakon 1358. godine. U kopiji originala navodi se da su *de trauersa, de austro et de quirina sunt uie publice et de borea est domus quondam ciui eadem ciuitatis cuiusquidem aliam medietatem domorum suorum Lodouico de Georgiis de Iadria perhibemur...* Antoljak, "Vladarski dvor", 57-59 (vidi bilj. 27, 28).

⁷³¹ *Domibus regalibus habitationis* spominju se samo u ispravi 1402. godine. U toj ispravi navodi se da kraljevski vikar Aldemarisko živi u kraljevskim kućama, što bi ukazivalo na činjenicu da je Pavao Zrinski izgubio darovanu kuću, Antoljak, "Vladarski dvor", 59 (prema Listine 5, dok. I, str. 2). U notarskim ispravama iz 1367., 1379., 1385., 1387. te 1390.-1391. godine, spominju se *domus/palatium regis, domus regie, palatia magna*, vidi HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 5v (1367.); b. 1, fasc. 7, fol. 3-3v-4 (1367.); HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 76v (1390.); HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 12v-13-13v (1387.-1379.); HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 43v (1387.); ostale izvore vidi Antoljak, "Vladarski dvor", 59-61; Petricioli, "O položaju kuće", 120-123.

⁷³² Zemljišni posjedi (*loca/locus uacuus/loca uacua discoperta*) spominju se 1367., 1385., i 1387. godine (3. veljače., 29. ožujka., i 19. travnja.). Jedini primjer *locus uacuus* navodi se 7. rujna 1367. godine u opisu lokacije kuće Nikole pok. Marina kojoj se *de quirina* nalazi dijelom kraljevski dvor, kuća ali i zemljište. Kraljevski dvor (*curia regis*) bilježi se također 7. rujna 1367. te 3. siječnja 1399. (1400.) godine, o izvorima vidi prethodnu bilješku 731.

⁷³³ Zbog nedostatka izvornog materijala, I. Petricioli je prvo tvrdio da je riječ o staroj utvrdi *castrum* u južnom dijelu grada, pored crkve sv. Silvestra, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 503. Međutim, objavom Žigmundove darovnice i još nekoliko važnih zadarskih dokumenata (S. Antoljak), I. Petricioli ipak postavlja kraljevski kompleks u blizini kaštela koji se nalazio na ulazu u zadarsku luku, u sjeverozapadnom dijelu grada. Međutim, identificirati *castrum uetus* koji se spominje u blizini kraljevskih posjeda i sv. Stošije značilo je riješiti i samo pitanje lokacije

predložio mogući smještaj kraljevskih nekretnina prema njihovom opisu lokacije iz dvaju najranijih dokumenata (1367.) te Žigmundove darovnice iz 1389. godine – on smješta kraljevski dvor, palaču i posjede unutar gradskog bloka koji se nalazio sjeverozapadno od katedralnog kompleksa, na njegovoj suprotnoj strani.⁷³⁴ Naravno, položaj i vlasnici susjednih nekretnina oko kraljevskog kompleksa mijenjali su se ovisno o opisu objekta transakcije te vremenskoj odrednici dokumenta.⁷³⁵

Osim gradskih nekretnina, a koje su pripadale navedenim političkim institucijama, u objavljenim studijama navode se i podaci o pojedinim nekretninama koje su pripadale članovima najutjecajnijih zadarskih plemićkih obitelji u razdoblju od 1358. do 1382. godine. Riječ je, uglavnom, o stambenim nekretninama, koje su se nalazile u različitim dijelovima grada. Navedene nekretnine spominju se u ulozi glavne ili susjedne nekretnine u zadarskim dokumentima, a koji su objavljeni unutar pojedinih znanstvenih studija. S ciljem određivanja načina prostornog okupljanja pripadnika gradskoga plemstva unutar grada, razvrstali smo sve spomenute nekretnine prema pojedinim plemićkim obiteljima.

Prema objavljenim podacima od 1381. do 1402/1421. godine, vidljivo je da članovi plemićke obitelji Georgiis grupiraju svoje nekretnine uz vrata Klaonice (*porta beccaria*) ili unutar predjela *porte Beccarie*. Kroničar Pavao de Paulo navodi 11. rujna 1381. godine podatak o palači kraljevskoga viteza Pavla Franjinog de Georgiis koja se nalazila *prope portam becharie*.⁷³⁶ Riječ je najvjerojatnije o "kući roda Georgiis" koju Pavao de Paulo bilježi

---

kraljevskog kompleksa u gradu. Stoga su obojica autora nastojala u svojim raspravama razriješiti to pitanje, analizirajući jednake nazive obaju gradskih kaštela u zadarskim dokumentima kao i položaj crkve sv. Silvestra. Međutim, I. Petricioli napominje da je S. Antoljak krivo tražio crkvu sv. Silvestra pored Kaštela u luci, detaljnije o svemu navedenom vidi Petricioli, "O položaju kuće", 120-131; Antoljak, "Vladarski dvor", 60-68.

⁷³⁴ I. Petricioli ga smješta na poručje nekadašnje "Komerrijalne banke" odnosno na jugoistočnom dijelu bloka što su ga zatvarale nekadašnje ulice J. Biankinija, Natka Nodila i Riječka te Trg tri bunara, Petricioli, "O položaju kuće", 121.

⁷³⁵ U većini navedenih dokumenata, kraljevske nekretnine se spominju kao susjedne nekretnine onih nekretnina koje su bile glavni objekt pravne radnje unutar tih istih dokumenata – primjerice, kuća trgovca Kolana Guidovog odnosno *domus magna* trgovca Luke Leonovog, (1367., 1390., 1387., 1391.) ili kuća na dražbi plemića Radihe pok. Klapca de Bitina (1367.). U navedenim dokumentima spominju se kao susjedne nekretnine i nekretnine pojedinih zadarskih plemića, primjerice *hospicium* Jakova pok. Ivana de Butadeo (1367./1387./1390.), *posjed* Krševana pok. Nikole de Grubogna (1367.) ili *domus* plemića Mihe Petrova de Rosa (1367.), vidi izvore u bilješci 731. O vlasnicima tih nekretnina biti će više riječi u kasnijim poglavljima.

⁷³⁶ "Ea die de nocte, videlicet circa primum somnum, combusta fuit domus magistri Tomani pilliparii cum certis aliis domibus, et cras hora tertiarum fuit ignis in quadam domo seu solarario, quae est prope portam becharie, iuxta palatium domini Pauli de Georgiis, ubi habitat Rigascolus vicarius." Opisujući dužinu broda u zadarskoj luci, Pavlović još jednom spominje palaču kraljevskog viteza Pavla de Georgiis (22. prosinca 1398.), Šišić, "Ljetopis Pavla", 4, 27.

nasuprot glavne gradske mesnice u svom zapisu od 1. siječnja 1393. godine.⁷³⁷ U tom gradskom predjelu, nalazile su se i kuće Filipa Jurjevog i Jurja Pavlovog de Georgiis. Nije poznato kad je točno Filip Jurjev de Georgiis došao u posjed svojih dvaju kuća u Zadru. Prema nešto kasnijim podacima (1402.,1421.), pok. Filip posjedovao je *domus undique murata, cuppis coperta cum curia, hortulo, cameris, coquina, ballatoriis, sala, puteo, magazenis, canipis....in confinio porte Beccarie* pored koje se *de trauersa* nalazila kuća (*domus*) Jurja Pavlovog de Georgiis.⁷³⁸ Filip je posjedovao i kuću *apud ecclesiam Sanctae Anastasiae*; obje Filipove kuće su prvo zaplijenili zadarski rektori i kralj Ladislav 1402. pa Venecija nakon 1409. godine.⁷³⁹

U pojedinim objavljenim studijama i arhivskim dokumentima postoje podaci i o nekretninama plemićke obitelji Cessamis. Članovi te obitelji posjedovali su nekretnine na najatraktivnijim gradskim lokacijama – gradskom trgu odnosno *in confinio sancti Laurencii*, predjelu crkve *Sanctorum Quadragintorum* u blizini katedralnog sklopa te *in confinio sancti Uiti* u blizini samostana sv. Marije.⁷⁴⁰ Zgrada romaničkih stilskih karakteristika, koja se i u današnje vrijeme nalazi zapadno uz zgradu Velike straže i crkvu sv. Lovre, pripadala je kraljevskom admiralu Jakovu de Cessamis u drugoj polovici 14. stoljeća.⁷⁴¹ Međutim, tijekom obavljenih arheoloških istraživanja zgrade Vele straže, koja opisuje P. Vežić, utvrđeno je da su se na tom mjestu nalazile dvije romaničke trokatnice sa unutrašnjim dvorištem, a koje su bile međusobno povezane krilom u jedinstvenu prostornu cjelinu tijekom 13.-14. stoljeća.⁷⁴² Pripadnost te arhitektonske cjeline kraljevskom admiralu Jakovu de Cessamis potvrđuju i objavljeni podaci iz notarskih dokumenata 1350-ih. Iako se kraljevski vitez Jakov de

---

⁷³⁷ "...combuste fuerunt quattuor stations iuxta bechariam in opposito domus eorum de Georgiis, cum certis domunculis", *Isto*, 17.

⁷³⁸ Jedini Juraj koji se spominje u to vrijeme je mogao biti sin Pavla de Georgiisa, dok su Filip i Juraj bili u bliskom rodbinskom srodstvu, Antoljak, "Zadarski katastik", 376, bilj. 70 (403); Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

⁷³⁹ S obzirom da je Filip bio u službi kralja Žigmunda te da nije htio prepustiti Vranu Anžuvincu Ladislavu, proglašen je odmetnikom te mu je zadarska općina konfiscirala posjede u gradu 10. rujna 1402. godine. U jednu od tih kuća, koja se nalazila *apud ecclesiam sancta Anastasie*, uselio se Ladislavov namjesnik Aldemarisko 15. listopada 1402. godine. On ju je na kraju, prema nalogu kralja Ladislava, predao Hrvoju Vukčiću Hrvatiniću (9. prosinca 1402.). Filipove nekretnine zaplijenila je i Venecija nakon 1409. godine, Antoljak, "Zadarski katastik", bilj. 73 (403-404); Šišić, "Ljetopis Pavla", 35-36.

⁷⁴⁰ Nasljednici Jakova de Cessamis spominju se kao susjedi, čiji se posjed opisuje *de siroco partim* u odnosu na zemljišta koja kupuje rogovski samostan sv. Kuzme i Damjana 1373. godine, vidi bilješku 710.

⁷⁴¹ Vežić, "Platea civitatis", 340-341; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 281, Petricioli, "Ostaci stambene", 143-144; Nikolić Jakus, "The Formation", 225, bilj. 927.

⁷⁴² I. Petricioli ju naziva "blok romaničkih zgrada iza lože gradske straže", Petricioli, "Ostaci stambene", 143. P. Vežić tvrdi da se upravo na mjestu tog bloka nalazila kuća Cessamis. Uz tu kuću sa zapadne strane nalazila se još jedna romanička zgrada skromnije izvedbe, Vežić, "Platea civitatis", 342.

Cessamis navodi u dokumentu i kao vlasnik susjedne polovice iste nekretnine, nije poznato kad ju je kupio. Prema podacima iz navedene isprave, možemo pretpostaviti da je, u razdoblju nakon Zadarskog mira, Jakov uspio otkupiti cjelokupnu zgradu na glavnom gradskom trgu. Prema podacima iz 1398. godine, saznajemo da navedena kuća ostaje u posjedu obitelji Cessamis jer ju Pavao de Paulo spominje kao kuću u posjedu njegovih nasljednika *domus...que est in platea haeredum domini Iacobi de Cesanis militis*.⁷⁴³

Prema objavljenim dokumentima, Jakov de Cessamis posjedovao je i kuću *in confinio sanctorum Quadragintorum*, koja se spominje kao susjedna nekretnina njegovih nasljednika uz *domus uacua cum curia* njegovog brata Zoila, čiji sin, Pavao de Cessamis, dobiva kuću prilikom diobe očinske imovine sa bratom Andrijom 25. rujna 1381. godine.⁷⁴⁴ Pavao de Cesamis obvezuje se dana 15. ožujka 1386. godine doktoru prava Jakovu Filipovom de Raduchis da će mu prodati tu istu kuću na javnoj dražbi za *quatuor millum centum librarum soldorum paruorum*, što je i učinjeno 24. ožujka te iste godine. Jakov de Raduchis prodao je kuću nakon dvije godine nasljednicima pok. trgovca Mihovila Petrovog.⁷⁴⁵

---

⁷⁴³ Prema dokumentu iz 1359. godine, Jakov de Cesamo kupuje na javnoj dražbi preko svog posrednika Kreše Damjanovog de Begna *medietas trauersalis domus...in confinio sancti Laurentii* od prezbitera Ivana Marionija, nasljednika Marka Marionija. Prema ispravi, *commissarii* prezbitera Ivana, kao nasljednika Marka Marionija, morali su prema dvjema sudskim presudama (1350., 1354.) dati polovicu nekretnine na dražbu zbog nepodmirenog duga njezinog bivšeg vlasnika prema Stjepanu de Soppe koji je, zajedno sa Tomasom de Nosdrogna, bio "deffensor bonorum Marinelli Marioni". Stjepan de Soppe je, prema sudskoj odluci, bio u posjedu te nekretnine do trenutka njezine prodaje na dražbi. Notar navodi lokaciju prodane nekretnine za *libras quadrigentas denariorum paruorum:...de quirina est alia medietas domini Jacobi militis de Cesamo, de borea est Radichus filius Clapci de Bitina...de trauersa androna conuicinalis inter dictam domum et ecclesiam sancti Laurentii, de austro stationes sancti Petri de Platea...CD 12, str. 594, isp. 445; Šišić, "Ljetopis Pavla", 27.*

⁷⁴⁴ Lokacija kuće pok. Zoila de Cessamis: *...de borrea domus heredum condam domini Iacobi de Cesamo militis, de quirina et de austro possident moniales monasterii sancti Marie de Iadra, de trauersa uia publica...Grbavac, "Zadarski plemići", 100; CD 16, str. 214–215, isp. 179; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 9; b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 208v.*

⁷⁴⁵ Prema podacima *instrumentum uenditionis* od 15. ožujka 1386. godine, saznajemo podatke o prodaji kuće koja će se izvršiti u budućnosti. Notar opisuje nekretninu *...domum de muro copertam cuppis cum omnibus eis caminis balatorys cameris canipis coquina curte puteo...Ukoliko usporedimo opis njezine lokacije sa lokacijom iste kuće iz isprave 1381. godine, uočavamo da u razdoblju od 1381. do 1386. godine, samostan sv. Marije gradi kuće na svom zemljištu te da se u istom tom razdoblju podižu granični zidovi među susjednim nekretninama: *...in confinio sanctorum Quadraginta...de trauersa est uia publica, de siroco sunt domus monasterii sancte Marie monialium de Jadra mediante muro comuni, de quirina est dictum monasterium sancte Marie mediante androna, de borea est domus et curtis heredes q.domini Jacobi de Cessamis mediante muro comuni*. Prema sadržaju *instrumentum obligationis* istog datuma, Pavle de Cessamis *permisit, conuerit et se obligauit* budućem kupcu Jakovu de Raduchis *uendi et deliberari facere publicam ad incantum*, prema statutu i običajnom pravu Zadra, u roku od petnaest dana, što je i učinjeno 24. ožujka 1386. godine. O prodaji nekretnine na dražbi svjedoči isprava o Jakovljevom osnaživanju/prepuštanju prava (*ex tam uenditionis fecit uigorem et robur*) na postojeću kuću izvršiteljima oporuke pok. trgovca sukara Mihovila Petrovog u ime Mihovilovih sinova kao nasljednika 7. lipnja 1388. godine. Prema ovom dokumentu, Jakov prodaje navedenim strankama postojeću ispravu o prodaji na dražbi, za isti iznos koji je dao prilikom kupnje nekretnine njezinom prodavatelju Pavlu de Cessamis. Lokacija koja se opisuje u ovoj ispravi, razlikuje se od prethodne dvije isprave. Naime, uz*

Gradske nekretnine plemićke obitelji Matafaris nalazile su se na važnim lokacijama u zapadnom, središnjem i istočnom dijelu grada tijekom druge polovice 14. stoljeća. U notarskim dokumentima 1360-ih i 1370-ih zabilježeno je nekoliko nekretnina u vlasništvu Matafaris čiji su ih članovi prodavali pripadnicima Crkve te pripadnicima ostalih zadarskih plemićkih obitelji. Osim već spomenutih zemljišta *in confinio sancti Uiti*,⁷⁴⁶ kraljevski vitez Mafej pok. Ivana i Filip pok. Vučine prodavaju i polovicu kuće *in ruga Marchianorum*, blizu Velikog trga, Grguru Krešinom de Zadulinis 1368. godine. Taj isti Grgur prodati će prava na kupljenu polovicu kuće Rafaelu Rouor iz Genove te otkupiti i drugi dio te kuće od Ivane, žene Kreše de Zadulinis, 1370. godine. Međutim, Grgur najvjerojatnije prodaje i drugi dio kuće Rafaelu jer se u dokumentima bilježi da je on prodaje u cijelosti sukнару Mihovilu dana 19. veljače 1376. godine. Također, i Grgur de Zadulinis odriče se prava na tu nekretninu, uz pristanak Rafaela Rouor, u korist trgovca Mihovila Petrovog dana 7. travnja 1376. godine.⁷⁴⁷

Osim navedene polovice kuće *in ruga Marchianorum*, Matafaris su posjedovali i *domus magna* na glavnom gradskom trgu. Franjo pok. Jakova Benediktovog de Matafaris mijenja svoju *domus magna...in angulo aurificum* uz Veliki trg za *domus magna...in confinio arsenatus* Franje pok. Nikole de Grubogna 1378. godine.⁷⁴⁸ Međutim, Franjo de Grubogna

---

pretpostavku da se radi o istoj nekretnini (a mislimo da jest), možemo primjetiti da je notar zamijenio susjedne nekretnine pod *auster* i *quirina* odnosno samostan smješta JI (*auster*) a kuće koje su pripadale samostanu JZ (*quirina*):...*de austro monasterium sancte Marie monialis de Jadre mediante muro comuni cum iuribus dicti monasterii, de borea heredes q.domini Jacobo de Cesamo mediante muro comuni, de quirina est domus dicti monasterii cum suo stiticio, de trauersa uia publica*, HR-DAZD-31-ZB, AR, b. 1, fasc. 2, fol. 139v-140, 140-140v (1386.); b. 1, Instrumenti, fasc. 3, br. 3, 14v-15-15v (1388.).

⁷⁴⁶ Vidi bilj. 710.

⁷⁴⁷ Grgur Krešin de Zadulinis je kupio *muralie cum locis uacuis...et cum medietate vnius domus pro indiuiso sum domina Zanna,, uxore ser Cresii de Zadulinis posite ladre in confinio plathee in ruga Marchianorum* od kraljevskoga viteza Mafeja pok. Ivanovog i Filipa pok. Vučine Matafaris (25. veljače 1368.). Isti podaci o opisu susjednih nekretnina se ponavljaju u *instrumentum uigoris et roboris* 23. kolovoza 1368./1369. godine, prema kojoj Grgur daje trajna prava (*fecit uigorem et robur*) Rafaelu pok. Petra Rouor de Ianua na kupljenu polovicu kuće. Razlika u opisu tih nekretnina je u opisu pozicije susjeda, koji se nalazi *de borea*; 25. veljače se spominje Volcina Legalis uocatus Belgarçon dok se na tom istom mjestu spominje magister Petrus cirogicus 23. kolovoza. Grgur pok. Kreše de Zadulinis kupuje...*domus cum casamento, edificiiis, curia et statione...*(odnosno preostalu polovicu kuće iz 1368.) od udove Ivane (Zanne) pok. Kreše de Zadulinis koja se nalazila *...de trauersa uia publica, de borea possidet ser Raphael Rouer de Ianua, de quirina uia conuicinalis de siroco uia comunis...* (28. kolovoza 1370.). Sljedeći dokument spominje da je Rafael zajedno sa ženom Leoninom prodao tu kuću sukнару Mihovilu, prema čijem se opisu lokacije može shvatiti da mu je pripadala u cijelosti.... *domum cum tribus stationibus, curtiu et balatoriis...de borea possident heredes condam magistri Petri medici cirugici mediante muro communi, de quirina uia conuicinalis, de austro et de trauersa sunt uie publice...* (19. veljače 1376.). Međutim, nedostaje nam isprava kojom je Grgur prodao Rafaelu prava na drugu polovicu te kuće. Dokaz da je prodao Rafaelu i drugi dio te kuće je dokument u kojem se Grgur odriče prava na tu nekretninu, uz pristanak Rafaela de Rouera, u korist trgovca Mihovila Petrovog (7. travnja 1376.). O navedenim dokumentima vidi Janeković Römer, "Ser Micouillus", 52 (prema Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 135-137, dok. 61-65.).

⁷⁴⁸ Franjo pok. Jakova Benediktovog de Matafaris mijenja svoju *domus magna de muro...cum toto suo terreno...et solaratam copertam partim de cupis et partim partim de planchis cum coquina, balatoriis, curia et*

prodaje svoju sadašnju, odnosno bivšu *domus magna* Franje de Matafaris, također bogatom sukнару Mihovilu Petrovom, koji je na toj lokaciji već posjedovao neku kuću sa dućanima 1381. godine.⁷⁴⁹ Podaci iz navedenih dokumenata ukazuju na nekoliko važnih spoznaja. Rafael Rouor, važan kraljev čovjek sa visokim političkim funkcijama, otkupljuje, pomoću posrednika Grgura de Zadulinis, cijelu kuću u blizini *platea magna* 1368.-1376. godine. Njegovu nekretninu te "zamijenjenu" nekretninu Franje de Grubogna u Zlatarskoj ulici blizu Trga otkupljuje isti, bogati trgovac suknom Mihovil Petrov 1376. i 1381. godine, koji na taj način okuplja svoje nekretnine u najvažnijem gradskom trgovačkom središtu.⁷⁵⁰ Također,

---

*vno zardineto...positam Iadre in angulo aurificum iuxta platheam Iadre...de quirina partim uia publica et partim loca et domus monasterii sancti Nicolai de Iadra vnde dicta domus permutata habet vnum abitum, qui respicit a parte quirinali ueniendo uersus sirocum de borea partim uia publica et partim stationes Produli aurificis mediante muro comuni et partim domus et stationes Micouilli draparii. De trauersa partim domus ser Micouilli draparii et partim domus dicti Produli aurificis mediante muro comuni et partim stationes dicti Produli. De austro possidet hereditas q.domine Catarine, relicte q,ser Damiani Miche Pasque de Varicassis mediante muro comuni partim et partim loca et domus dicti monasterii sancti Nicolai de Iadra za domus de muro magna cum suo terreno ...cum curia, orto et vno solario adherente ipsi domui za kuću Franje pok. Nikole de Grubogna koja se nalazila in confinio arsenatus: de trauersa et borea uia publica communis, de quirina ambitus et uia conuicinalis inter heredes domini Stephani militis de Nosdrogna et dictam domum permutatam et desuper est solarium dicte domus permutate cum muro comuni et de austro partim vna domus Zordani q.ser.Philipi de Nosdrogna mediante muro comuni et partim curia heredum dicti domini Stephani militis de Nosdrogna, Janeković Römer, "Ser Micouillus", 52 (prema Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 113-114, dok. 7, (24.3. 1378.).*

⁷⁴⁹ Za primjer zamjene dviju kuća 1377.-1378. godine, Z. Janeković Römer navodi nekoliko podataka. Navodi da je Nikola a ne njegov sin, Franjo de Grubogna, prodavatelj nekretnine Mihovilu 22. kolovoza 1381. godine (koju je dobio zamjenom od Franje de Matafarisa). U opisu lokacije kuće navodi se kao jedan od susjeda samostan sv. Nikole. Međutim, ovdje nije riječ o samom samostanu kao susjednoj nekretnini, kako to navodi Janeković Römer, već o *loca et domus monasterii Nicolai de Iadra* (nekretnine u vlasništvu samostana sv. Nikole). Također, kuća se navodi...*in angulo aurificum iuxta platheam Iadre...*dok se samostan sv. Nikole nalazio na zapadnom kraju grada (vidi prilog *Karta*). Prema Z. Janeković Römer, kuća je, osim obitelji Matafaris, pripadala i obitelji Cernuti. Naime, u dvama dokumentima 16. listopada 1378. (*millesimo trecentesimo octauo, ind. secunda*), koje navodi i Z. Janeković Römer, spominje se da je u oporuci iz 1349. godine (1375.) Prodana, žena Frane de Černuto, ostavila mužu svoju imovinu (*residuum omnium suorum bonorum*). Sam Frane de Černuto, *habitor Spaleti*, ostavio je u svojoj oporuci iz 1353. godine *residuum omnium suorum bonorum* Franji pok. Jakova Benedikta de Matafaris *suo nepoti*. Međutim, nigdje se ne spominje u tim dokumentima da je i kuća u Zadru bila među navedenom imovinom. Z. Janeković Römer vjerojatno pretpostavlja da je ta kuća bila u posjedu obitelji Cernuti prije Matafarisa, jer su se dokumenti o oporučnom ostavljanju njihove imovine nalazili u Mihovilovom inventaru, vjerojatno kao dokaz prijašnjeg vlasništva, vidi Janeković Römer, "Ser Micouillus", 52 (prema Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 112-114, dok. 6-9). Također, bilježi se i neka kuća Frane de Cernugo na sličnoj lokaciji krajem 1350-ih, što može ukazivati da je riječ o istoj nekretnini, vidi bilj. 784.

⁷⁵⁰ Z. Janeković Römer opisuje u svojoj studiji ser Mihovila, sina Petra Mihovilovog iz Nina i Marine Deminenove s Paga, kao jednog od najvažnijih i najbogatijih poslovnih ljudi u Zadru koji je i politički podržavao kralja Ludovika I. s kojim je bio u bliskim odnosima. Nadalje, bilježi način na koji Mihovil trguje gradskim nekretninama, kupujući ih od gradskoga plemstva i franjevac; osim u blizini glavnog trga, u Zlatarskoj ulici i *ruga Marchianorum*, Mihovil kupuje i nekretnine u četvrti svetog Spasitelja, sv. Petra *de Platea*, sv. Marije Velike te u blizini samostana sv. Krševana. Z. Janeković Römer spominje njegove nekretnine u predjelu sv. Martina te uz samostan sv. Nikole (o čemu smo raspravili u prethodnoj bilješci). Međutim, koliko je poznato, hospital odnosno predio sv. Martina, spominje se u gradu tek u drugoj polovici 15. stoljeća. Također, hospital sv. Martina bilježi se u izvorima izvan grada *prope Jadram* već od 1254. godine. Vezano za problematiku lokacije hospotala sv. Martina u gradu i izvan grada, raspravljali smo u daljnjem dijelu rada (smještaj plemićkih obitelji).

podaci o opisu lokacije nove palače Franje de Matafaris *in confinio arsenatus* navode njezine susjedne nekretnine (kuća, dvor) u posjedu obitelji Nosdrogna, kraljevskog viteza Stjepana odnosno njegovih nasljednika te Jordana Filipovog de Nosdrogna. Navedeni podaci ukazuju da su se u ovom dijelu grada okupljali članovi plemićkog roda Nosdrogna.⁷⁵¹

Prema ispravama iz 1380-ih, saznajemo da najutjecajniji članovi obitelji Matafaris, ninski biskup Demetrije i njegovi nećaci Guido i Ludovik Vučine de Matafaris, proširuju svoje postojeće obiteljske posjede u zapadnom te istočnom dijelu grada, što je analizirala u svojoj doktorskoj disertaciji Z. Nikolić Jakus. U svojem istraživanju, utvrdila je da su članovi obitelji Matafaris imali nekoliko obiteljskih nekretnina u predjelu sv. Stošije,⁷⁵² crkve sv. Platona (Dominik) i sv. Mihovila⁷⁵³ te na području Arsenala.⁷⁵⁴ Prema navedenim dokumentima, nije poznato kako su ti članovi obitelji Matafaris stekli navedenu obiteljsku imovinu, ali je vidljivo da, s ciljem proširenja obiteljskih gradskih nekretnina, uz već postojeće, kupuju i susjedne nekretnine. U skladu s navedenim, podaci ukazuju da, nakon 1382. godine, navedena obitelj Matafaris širi svoje obiteljske posjede na više različitih gradskih lokacija.⁷⁵⁵ Detaljnijom analizom preostalih neobjavljenih arhivskih dokumenata iz

---

Više o navedenom vidi Janeković Römer, "Ser Micouillus", 45-49, 50-54; o predjelu sv. Martina vidi Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 112-113, dok. 6; Petricioli, "Lik Zadra", 168; Meri Kunčić, "Dalmatinski patricijat i socijalno kršćanstvo. O srednjovjekovnim rapskim hospitalima s posebnim osvrtom na hospital Tijela Kristova i njegova utemeljitelja Petra de Zaro", *Croatica Christiana periodica* 40 (2016), br. 77: 28; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 43 (1389.).

⁷⁵¹ Vidi opis lokacije njihovih nekretnina u bilješci 748. Navedenu tvrdnju detaljnije ćemo istražiti u sljedećim poglavljima prilikom analize smještaja preostalih gradskih nekretnina te plemićke obitelji.

⁷⁵² U tom području, Ludovik Vučine de Matafaris kupuje 1384. godine kuću, uz koju su se *de quirina* nalazili *locus* i *cisterna patrimonialis* njegovog strica ninskog biskupa Demetrija. Ludovik daruje stricu kupljenu nekretninu 1386. godine. U dokumentu iz 1386. godine, spominje se i *domus habitationis* Demetrija *in contrata sancte Anastasie* kao mjesto sastavljanja isprave ali se ne navodi njezina lokacija. U istom predjelu nalazila se *domus magna* Ludovikovog brata Guida, uz koju Demetrije posjeduje dvije kuće. Jedna od tih kuća je pripadala Matijašu i njegovom sinu Pavlu a druga Marku Greci. Nakon smrti Demetrija, njegovi nećaci naslijeđuju navedene kuće 1388. godine: Guido dobiva dvije navedene kuće uz svoju *domus magna*, Ludovik dobiva Demetrijevu *domus patrimonialis in confinio sancti Petri de Argata*. Z. Nikolić Jakus smatra da je to možda *domus patrimonialis* koja se spominje kao *domus habitationis* u predjelu Arsenala te predlaže smještaj crkve sv. Petra *de Argata* sjevernije (prema Arsenalu) na jugoistočnom gradskom zidu. Međutim, s obzirom da postoje novija arheološka saznanja o lokaciji te crkve u blizini nekadašnjih rimskih kopnenih vrata, zasad bismo ostavili raspravu otvorenom, barem dok se predložena lokacija crkve dodatno ne potvrdi novim podacima, o navedenom vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 226-227, bilj. 936-938; HR-DAZD-31-ZB, AR, b. 1, fasc. 1, fol. 189-189v; fasc. 2, fol. 8-8v; dioba kuća - b. 1, fasc. 3, br. 2, fol. 46-46v; b. 1, fasc. 2, fol. 8v-9.

⁷⁵³ Obitelj Matafaris posjedovala je kuću *in contrata sancti Michaelis* (biskup Demetrije). Također, Z. Nikolić Jakus navodi kako su sinovi prvog Demetrijevog rođaka, Vučine, imali posjed u blizini crkve sv. Platona, Nikolić Jakus, "The Formation", 226, bilj. 938.

⁷⁵⁴ U tom gradskom predjelu, živio je ninski biskup Demetrije, koji je sa svojim nećakom Ludovikom mijenjao svoju kuću *in contrata sancti Micaelis* za četiri Ludovikove nekretnine koje su se nalazile u susjedstvu njihovih rođaka (pok. Petar Ivanov te sinovi pok. Vučine Petrovog) *in contrata Arsenatus*, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 226, bilj. 938.

⁷⁵⁵ Usp. *Isto*, 227.

razdoblja od 1358. do 1382. godine, pokušat ćemo dati odgovor na pitanje da li je ta pojava započela i prije završetka Ludovikove vladavine.

Većinu podataka o nekretninama članova obitelji Civaellis iz razdoblja 1358.-1382. godine, saznajemo iz inventara dobara pok. Kreše Lovrinog de Civaellis iz 1384. godine.⁷⁵⁶ U popisu nepokretne imovine u inventaru, nalaze se zapisane dvije njegove nekretnine koje su se nalazile u jugoistočnom dijelu grada – *domus de muro (habitationis)...in confinio sancte Marie de Bongaudio te domus de muro... in confinio sancti Michaelis.*⁷⁵⁷ Prema podacima iz isprave 1356. godine, Krešo de Civaellis dobio je pravo na navedenu kuću u predjelu crkve sv. Marije de Bongaudio od Nikole de Civaellis koji ju je kupio od Dobre, udovice Ivana de Varicassis 1352. godine. Isti Nikola dao je Kreši i prava na *domus...in confinio sancte Marie maioris* koju je Nikola kupio na javnoj dražbi od *commissarie* Žuve de Civaellis 1333. godine.⁷⁵⁸ Među dokumentima iz Krešinog obiteljskog arhiva, a čiji je popis zapisan u inventaru, nalazi se i kupoprodajna isprava o Krešinoj kući sa ograđenim zemljištem *in confinio sancti Francisci*. S obzirom da se navedena nekretnina ne spominje u popisu nekretnina, kao niti kuća u predjelu sv. Marije Velike, možemo pretpostaviti da su ove nekretnine bile prodane prije sastavljanja oporuke.⁷⁵⁹ Okupljanje obiteljskih posjeda Civaellis, u jugoistočnom dijelu grada, nastavlja se i tijekom 1370-ih i 1390-ih, posebno u gradskim predjelima crkve sv. Marije de Bongaudio i crkve sv. Stjepana.⁷⁶⁰

---

⁷⁵⁶ Inventar zadarskoga plemića Kreše Lovrinog de Civaellis objavio je Stipišić, "Inventar, Grizogon", 375-410.

⁷⁵⁷ *Imprimis vna domus de muro et coperta cuppis posita ladre in confinio sancte Marie de Bongaudio, in qua ipse testator habitabat, cum suis pertinentiis...Item vna domus de muro coperta partim de planchis et partim de cuppis posita ladre in confinio sancti Michaelis, in qua habitabat in vna parte ipsius ser Thoma de Veneciis et in alia parte domina Dobra cognata sua cum stationibus, curiis et aliis suis iuribus et pertinentiis.* Prema ispravi iz 1344. godine (ind. XIII, 15. studenog.), Krešo je svojoj rođakinji Dobri dao u najam cijelu kuću, Stipišić, "Inventar, Grizogon", 401, 405. U postojećoj literaturi, spominje se palača Civaellis u ulici sv. Mihovila, gdje je prema Sabalichu, bilo sjedište prizivnog suda, Antoljak, "Zadarski katastik", 402 (bilj. 55); Sabalich, *Guida*, 325.

⁷⁵⁸ S obzirom da se navedena isprava *instrumentum uigor et robur* nalazi u Krešinom arhivu, možemo pretpostaviti da je riječ o istoj nekretnini u predjelu sv. Marije *de Bongaudio* iako se lokacija kuće ne navodi niti u ispravi iz 1352., 1356. niti u inventaru iz 1384. godine. Osim navedene kuće, u istoj ispravi se navodi da je Nikola *fecit uigorem et robur* na još jednu kupoprodajnu ispravu za kuću *in confinio sancte Marie maioris*, Stipišić, "Inventar, Grizogon", 396-397.

⁷⁵⁹ U njegovom inventaru nalazi se kupoprodajna isprava iz 1379. godine (ind. II, 25. lipnja), prema kojoj je Krešo kupio od plemića Petra pok. Katarina de Katarino *domum cum loco cuppis copertam a duabus partibus etiam muro muratam positam ladre in confinio sancti Francisci*...Stipišić, "Inventar, Grizogon", 394.

⁷⁶⁰ Krešo Lovrin de Civaellis proširuje svoj posjed u predjelu sv. Marije de Bongaudio kupujući susjednu *muralea discoperta* od Domola pok. Zaninija de Chalcina 1377. godine:...*muraleam discopertam...posita Jadre in confinio sancte Marie de Bongaudio...hy sunt confines ut dixerunt: de trauersa est...dicti emptoris de borea uia publica comunis de austro unum balatorium copertum dicti ...et dictum uenditorem et de quirina sunt muralee dicti uenditoris*...Kuća Kreše de Civaellis navodi se kao *domus habitationis*, mjesto sastavljanja isprave (*actum*). Drugi Krešo de Civaellis, koji je dobio 1409. godine mletačko građansko pravo, imao je također kuću *in confinio sancte Marie de Bongaudio prope portam magnam*, koju je mijenjao sa komunom za neki otok. Obitelj

U razdoblju od 1370-ih do 1390-ih spominju se gradske nekretnine Petra Zoilovog i Damjana Bivaldovog de Nassis u različitim dijelovima grada. Jedan od najutjecajnijih zadarskih trgovaca-plemića tijekom anžuvinskog razdoblja, Petar de Nassis,⁷⁶¹ trgovao je i sa gradskim nekretninama. Prema S. Florence Fabijanec, Petar je kupovao ili unajmljivao kuće sa dućanima i skladištima između 1374. i 1382. godine a koje su se nalazile u sjevernom dijelu grada, točnije u predjelu sv. Krševana, crkve sv. Spasitelja i sv. Petra Starog.⁷⁶² Taj isti Petar daje (*dedit et tradidit*) nećacima, braći Zoilu i Ivanu Dominikovom de Nassis, svoje nekretnine i novac u ispravi datiranoj dana 11. lipnja 1383. godine. Osim *duas stationes cum habitatione* koji su se nalazili uz posjed dvojice braće *in platea comunis Jadre in confinio sancti Petri de platea*, Petar im daruje i zemljište *in confinio sancti Saluatoris* uz koje je posjed imao i Petrov rođak, Damjan Bivaldov de Nassis.⁷⁶³ Također, poznat je i podatak da je u tom istom gradskom predjelu i Damjan de Nassis imao neko zemljište (*terrenum*), a na kojem se nalazila neka nastamba.⁷⁶⁴ Navedeni podaci ukazuju na okupljanje obiteljskih posjeda članova obitelji Nassis *in confinio sancti Saluatoris*, a ne *in contrata sancti Siluestri*, kako to navodi S. Dokoza. Međutim, dokument koji S. Dokoza navodi iz 1387. godine,

---

Civalellis imala je i kuću *in confinio sancti Stephani* 1391. godine, o navedenom vidi HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 9v-10 (1377.); Stipišić, "Inventar, Grizogon", 399; Antoljak, "Zadarski katastik", 374-375, 402 (bilj. 55); Nikolić Jakus, "The Formation", 225, bilj. 927.

⁷⁶¹ Vidi str. 105, bilj. 690.

⁷⁶² Petar kupuje od kovača Bogdola, sina pok. Slavogosta, kuću sa dućanima u predjelu sv. Krševana 1374. godine. Također, trgovac Luka pok. Leonisa daje u najam Petru de Nassis svoje kuće s okućnicama, dućanima i skladištima, koje su zbog dugovanja Luke prema Petru završile na javnoj dražbi 1382. godine. Kupio ih je trgovac Mihovil Petrov za 2000 dukata, vidi kod Florence Fabijanec, "Profesionalna djelatnost", 46-47; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 433.

⁷⁶³ Granice dućana i zemljišta: *...de trauersa dicti Zunulus et Johannes de borea Petrus Francalancia de quirina uia publica de austro curia et anditus conuicinalis...de trauersa ser Damiani de Nassis de borea uia conuicinalis de quirina uia publica de austro Parna q. Bogdani de Lesna*, Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi", 113; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b.1, fasc. 1, br. 2, fol. 66-66v. Navedena zemljišta braće Zoila i Ivana Dominikovog te Damjana Bivaldovog de Nassis, spominju se i u ispravi 1392. godine, *...in confinio sancti Saluatoris...de quirina est uia publica, de borea sunt loca Zoili et ser Johannis fratrem et filiorum q. ser Dominici de Nassis partim et partim sunt loca ser Damiani q. ser Biualdi de Nassis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, b. 2, fasc. 6, fol. 69v (30. travnja 1392.). Konfiscirane kuće nekog pok. Ivana de Nassis, od strane mletačkih vlasti, spominju se i u zadarskom katastiku iz 1421. godine i to *in confinio sancti Laurentii* te *in confinio sancti Demetrii*. Međutim, s obzirom da se u katastiku ne navodi ime njegovog oca, ne možemo biti sigurni da li se zaista radi o imovini Ivana Dominikovog de Nassis. S. Antoljak tvrdi da je riječ o Ivanu koji je oženio kćer kraljevskoga viteza Frane de Georgiis te koji se krajem 1402. godine spominje u poslanstvu kralju Ladislavu u Apuliju. Taj isti Ivan bio je i član gradskog tajnog vijeća (1405.), o tome vidi Antoljak, "Zadarski katastik", 376-377, 404 (bilj. 78).

⁷⁶⁴ Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi", 113; *...quod terrenum positum Jadre in confinio sancti Saluatoris iuxta domum habitationis ser Magioli fratris dicti ser Begnoli...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 34. Damjan ulazi u sudski spor sa Benjolom de Gallo zbog te nastambe 1385. godine, čiji je brat Mazolo bio Damjanov susjed. O Damjanovoj sklonosti ka susjedskim razmiricama svjedoči i isprava iz 1378. godine, u kojoj njegov susjed Mazolo de Fanfogna traži podizanje zajedničkog zida ali se ne navodi lokacija njihovih nekretnina, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 1-1v (1378.).

svjedoči i o zemljištima koja su pripadala Damjanu de Nassis *in contrata sancti Thome* koje S. Dokoza u svome tekstu izjednačava sa predjelom sv. Silvestra. Uzevši u obzir navedene podatke, smatramo da je do greške u identifikaciji gradskog predjela došlo najvjerojatnije zbog poistovjećivanja crkve sv. Silvestra sa crkvom sv. Tome, što nije bilo moguće prije 1412. godine.⁷⁶⁵ Preostale gradske nekretnine Damjana de Nassis nalazile su se *in contrata Marchianorum prope platea (uiridarium et loca)* 1380-ih.⁷⁶⁶ Tijekom 1390-ih Damjan širi svoje obiteljske posjede i u predio sv. Vida, gdje su se nalazile njegove kuće (*hospicium*) i zemljišne čestice, zatim u predio dominikanskog samostana sv. Platona, Pusterle i sv. Mihovila.⁷⁶⁷ Prema ovim podacima, vidljivo je da Nassis imaju nekretnine na važnim lokacijama u gradu, od kojih je jedna bila i lokacija na kojoj se bilježi njihova obiteljska palača preko puta crkve sv. Platona (Dominika). Međutim, o njezinim vlasnicima nemamo zabilježenih podataka.⁷⁶⁸

Gradske nekretnine ostalih plemićkih obitelji, a koje se navode u pojedinim studijama, odnose se uglavnom na mali broj zapisanih primjera. Prema istraživanju P. Vežić, poznato je da je obitelj Grisogonis imala nekoliko kuća u Zadru - na području današnje

---

⁷⁶⁵ Prilikom analize pojedinih dokumenata koji svjedoče o imovini Damjana de Nassis u Zadru, a koje navodi S. Dokoza u svom tekstu o Damjanu de Nassis, pronalazimo nekoliko nelogičnosti. Naime, za tvrdnju da je Damjan imao većinu nekretnina *in contrata sancti Silvestri* odnosno sv. Tome, S. Dokoza navodi samo dokument iz 1387. godine, koji svjedoči o njegovom zemljištu *in contrata sancti Thome*. Također, navodi da su u istom predjelu živjeli i njegovi sinovi, mada se u navedenoj ispravi iz 1392. godine navode samo sinovi Dominika de Nassis kao susjedi Damjana Bivaldovog de Nassis i to *in confinio sancti Saluatoris* a ne *sancti Silvestri*. S. Dokoza spominje i Damjanov sudski spor sa Mazolom 1385. godine, za kojeg tvrdi da je bio iz obitelji Fanfogna dok u ispravi piše da je taj isti Mazolo bio brat Benjole iz obitelji Gallo. Mazolo de Fanfogna spominje se u narudžbi za izgradnju zida između njegove kuće i susjedne kuće Damjana de Nassis 1378. godine, što pravilno navodi i Dokoza u svome članku. Prema tekstu članka, izgledno je da S. Dokoza poistovjećuje crkvu sv. Silvestra sa onom sv. Tome te stoga dolazi do određenog niza navedenih pogreški, ostale greške su rezultat interpretacije navedenih dokumenata u tekstu članka, o svemu navedenom vidi Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi", 113, bilj. 106-109; vidi prethodnu bilješku. Postoji podatak da se bratovština sv. Silvestra seli u crkvu sv. Tome tek nakon 1412. godine, kada crkva sv. Tome postaje novom crkvom sv. Silvestra, više o problematici s titularima dvaju crkava sv. Silvestra u srednjovjekovnom Zadru vidi str. 110, bilj. 715.

⁷⁶⁶ S. Dokoza navodi da je riječ o kući i vrtu iako u dokumentu piše *uiridarium et loca*. Dokozinu tvrdnju, da je *uiridarium* bila riječ koja je označavala vrt za zabavu odnosno travnjak na tragu renesansnih vrtova, potvrđuje i M. Petricioli koja tvrdi da je *hortus* označavao utilitarni a *uiridarium* i *zardinus* ukrasni vrt odnosno perivoj. S. Dokoza također tvrdi da kuće s okućnicom često nisu bile blizu glavnog gradskog trga u srednjovjekovnim gradovima, što čini ovaj primjer iznimkom od pravila, vidi Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi", 111, 114-115; CD 16, str. 441-442, isp. 334; Mirna Petricioli, "Perivoji Kneževe palače u Zadru", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 36 (1998), br. 1: 398.

⁷⁶⁷ Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi", 113-115, 129.

⁷⁶⁸ Vidi bilj. 11. Kuća je imala lijepo sačuvano gotičko pročelje, vidi Sabalich, *Guida*, 309; Antoljak, "Zadarski katastik", 404 (bilj. 78). U daljnjem istraživanju neobjavljenog arhivskog materijala analizirat ćemo i smještaj ostalih gradskih nekretnina koje su pripadale obitelji Nassis u razdoblju od 1358. do 1382. godine, te na taj način upotpuniti provedena istraživanja. U skladu s tim, pokušat ćemo odgovoriti i na pitanje kojem članu obitelji Nassis je pripadala navedena palača u drugoj polovici 14. stoljeća.

gradske tržnice, u blizini samostana sv. Marije i crkve sv. Stjepana (Šimuna).⁷⁶⁹ Od navedenih kuća preživjela je samo palača Grisogono-Vovo u nekadašnjoj ulici sv. Stjepana (Šimuna).⁷⁷⁰ Vezano za nekretnine obitelji Grisogonis, zabilježen je tek jedan primjer iz 1383. godine u kojem Antun pok. Bartolomeja de Grisogonis daje ponudu za otkup neke nekretnine skrbnicima imovine pok. Krševana de Raua.⁷⁷¹

Također, nešto veći broj gradskih nekretnina spominje se i kod obitelji Paulo i njegovih rođaka iz obitelji Qualis.⁷⁷² U svojoj studiji o Pavlu de Paulo, I. Anzulović donosi i nešto kasnije podatke o nekretninama koje su članovi tih obitelji imali jedni uz druge, odnosno koje su posjedovali u istoj ulici/gradskom predjelu crkve sv. Vida. Osim Bartola de Qualis, i Pavao de Paulo je imao kuću u istoj ulici, u blizini sv. Vida.⁷⁷³ Također, Pavao je imao još jednu kuću, a koju je iznajmio za stanovanje slikaru Menegelu Ivanovu, čija se lokacija ne spominje u njegovoj drugoj oporuci 1416. godine.⁷⁷⁴ Međutim, u navedenim dokumentima ne spominju se nikakvi podaci koji bi ukazivali na vremenski okvir unutar kojeg su članovi tih obitelji stekli spomenute nekretnine.

O gradskim nekretninama obitelji Fanfogna spominju se tek pojedinačni primjeri; o nekretninama pok. Nikole Krešinog de Fanfogna, koje su se nalazile *in confinio sancti Saluatoris* i *sancti Uiti*, svjedoči nekoliko isprava 1373. i 1378. godine. Zbog postojećeg Nikolinog duga od 1000 libri, njegova supruga Dobra prodaje na javnoj dražbi 1373. godine, zajedno sa sinom Macolom, trgovcu Mihovilu Petrovom devet dućana i kuće koje su pripadale njezinom pokojnom suprugu. Zdenka Janeković Rómer navodi da je Mihovil dobio

---

⁷⁶⁹ Na prostoru današnje tržnice nalazile su se dvije zgrade – jedna u nekadašnjoj Ljubljanskoj a druga u nekadašnjoj ulici *Calle del Sale*. U blizini samostana sv. Marije spominje se uništena palača Grisogono-Franceschi, koja se nalazila na mjestu današnjeg Arheološkog muzeja – za nju se pretpostavlja da je bila prva kuća obitelji Grisogonis. Poznata je i njihova kuća koja se nalazila na mjestu današnjeg suda te već spomenuta, jedina preživjela palača Grisogono-Vovo, Vežić, "Obnova palače Grisogono u Zadru", 47. Prema našim saznanjima, za navedene kuće nisu zabilježeni njihovi vlasnici niti korisnici u postojećim studijama.

⁷⁷⁰ Vidi bilj. 244. Na prostoru današnje palače nalazile su se dvije manje zgrade u 12. i 13. stoljeću. Tijekom 13. i 14. stoljeća prigraduju se novi objekti, sa zapadne strane dvorišta te sa istočne strane veliko jednokatno krilo kuće, čime je palača dobila unutrašnje dvorište te svoj konačni izgled, više vidi Vežić, "Obnova palače Grisogono u Zadru", 49-50.

⁷⁷¹ Popić, "Izvorne cjeline", 344.

⁷⁷² O obiteljskim vezama između dvaju obitelji vidi bilj. 697.

⁷⁷³ Prema kupoprodajnoj ispravi iz 1396. godine, Juraj, sin Mihe Dražila, prodaje Koži de Begna kuću (*domus*) u ulici sv. Vida koju je kupio od Bartola de Qualis, Pavlovićeva rođaka, 1392. godine (ind. 15, 8. svibnja.):...*in confinio siue contrata sancti Uiti...de austro uia publica, de trauersa domus Carini...de borea murale ser Simonis de Stana, de quirina ser Vulcina de Segatina...*I. Anzulović navodi podatak iz oporuke 1398. godine, prema kojoj je Pavao također imao kuću u istoj ulici, na mjestu današnje ulice braće Vranjana, vidi i CD 18, str. 163-165, isp. 108; Anzulović, "Pavao", 90 (bilj. 68), 105-106, bilj. 133.

⁷⁷⁴ Kuća se spominje u njegovoj drugoj oporuci te ju ostavlja ženi Grubuli odnosno nakon njezine smrti kćeri Mikilini, Anzulović, "Pavao", 106.

nekretnine tek nakon rješenja spora sa obitelji Fanfogna 1378. godine.⁷⁷⁵ U blizini ovih nekretnina nalazila se i najpoznatija romanička palača obitelji Fanfogna, smještena u gradskom predjelu crkve sv. Petra Starog te u blizini crkve sv. Spasitelja.⁷⁷⁶ Prema postojećim saznanjima, poznato je da je palača postojala najvjerojatnije od 13. stoljeća, ali se u objavljenim studijama ne navode nikakvi podaci o članovima obitelji Fanfogna kao vlasnicima ili korisnicima navedene palače.

O gradskim nekretninama članova plemićkih obitelji Gallo, Zadulinis, Soppe, Caldarutti, Cernugo, Sloradis i Cigalis navodi se jako malo podataka u postojećoj literaturi. Pavao de Paulo donosi oskudne podatke o pojedinim nekretninama koje su pripadale članovima zadarskoga plemstva. Pavao spominje urušavanje dijela kuće u kojoj je živio Ivan de Gallo 7. prosinca 1378. godine, ali ne navodi gdje se nalazila ta kuća.⁷⁷⁷ Osim već spomenutog Grgura Krešinog de Zadulinis,⁷⁷⁸ spominje se i kuća pok. Damjana de Zadulinis. Isti kroničar, Pavao de Paulo, navodi podatak o njegovoj zapaljenoj kući, a koja se nalazila *in contrata sancti Michaelis* dana 11. listopada 1391. godine.⁷⁷⁹ Također, Pavao opisuje u svom ljetopisu i udaljenosti između pojedinih kuća i palača gradskog plemstva, što nam može poslužiti i kao svojevrsni pokazatelj o tome kako se u srednjovjekovnom razdoblju shvaćala percepcija prostornosti.⁷⁸⁰ Prema istraživanjima ostalih autora, utvrđeno je da su postojale i

---

⁷⁷⁵ Z. Janeković Römer navodi da su se te nekretnine nalazile u blizini sv. Krševana. Međutim, prema opisu lokacije, izgledno je da su se nalazile između crkava sv. Spasitelja i sv. Vida: *...nouem stationes cum vna domo muratas cum toto suo terreno, super quo edificate sunt...in confinio sancti Saluatoris et sancti Uiti...de quirina et de borea est uia publica communis, de trauersa partim ecclesia siue curia ecclesie sancti Saluatoris de Iadra et partim furnus ser Mathey condam ser Damiani de Begna et de siroco sunt stationes monasterii sancti Grisogoni de Iadra...*(1373.). U vremenski sličnim dokumentima, navodi se ista lokacija (10. siječnja 1373.) dok se u kasnijim dokumentima drukčije opisuju susjedne granice nekretnina sa njihove JI strane – taj podatak ukazuje da je u roku od dva mjeseca izgrađen prolaz (*ambitus*) između navedenih nekretnina i dućana koji su pripadali sv. Krševanu: *...de siroco ambitus conuicinalis* (6. ožujka 1373. - 6. ožujka 1378.), Janeković Römer, "Ser Micouillus", 52 (prema Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 116, isp. 14; str. 117, isp. 15; str. 112, isp. 4. i 5); Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 304, br. 65.

⁷⁷⁶ I. Petricioli navodi da je stradala u Drugom svjetskom ratu, vidi "Ostaci stambene", 136. Također, vidi i njezin položaj na Petriciolijevoj karti (između str. 160-161).

⁷⁷⁷ *... pars quirinalis domus habitationis Ioannis de Gallo...*Šišić, "Ljetopis Pavla", 3.

⁷⁷⁸ Vidi bilj. 747.

⁷⁷⁹ Šišić, "Ljetopis Pavla", 24.

⁷⁸⁰ Kad opisuje dužinu broda, koji je uplovio u zadarsku luku 22. prosinca 1398. godine, Pavao ju uspoređuje sa udaljenošću od kuće koja je pripadala braći Blažu i Ivanu de Soppe, sinovima pok. Jurja de Soppe, pa sve preko *porta beccarie* i palače Pavla de Georgiis. U tom opisu spominje i već prethodno spomenutu udaljenost od kuće nasljednika pok. Jakova de Cessamis *in platea* sve do drugog stupa Velike gradske kože...*vel longitudo eius erat cum ipso corridorio, quantum est ab angulo domus ser Ioannis et ser Blasii fratrum, filiorum quondam ser Georgii de Soppe, procedendo usque portas becharie et usque ad finem domus domini Pauli militis de Georgiis, vel quantum distat ab angulo domus alterae, quae est in platea haeredum domini Iacobi de Cesanis militis, procedendo usque logiam magnam Iadre et usque ad secundam columnam ipsius logiae...*", Šišić, "Ljetopis Pavla", 27. Prema navedenim podacima, možemo pretpostaviti da se kuća braće Blaža i Ivana de Soppe nalazila

gradske palače obitelji Soppe. Jedna od njih, prema Petriciolijevim istraživanjima, ubicirana je u jugozapadnom dijelu grada, u blizini crkve Stomorice,⁷⁸¹ dok se druga nalazila na istočnoj strani trga sv. Stjepana.⁷⁸² Napoljetku, Pavao de Paulo navodi i kuću Viktorinija de Caldarutii, a koja se nalazila *in confinio sancti Petri Veteris* 1390-ih.⁷⁸³

Drugi izvor podataka o pojedinim nekretninama gradskog plemstva donosi Z. Janeković Rómer u svojoj studiji o trgovcu sukнару Mihovilu Petrovom. Autorica navodi kako je Mihovil živio od 1359. godine u kući u predjelu sv. Petra *de Platea*, koju je iznajmio na deset godina od plemića Frane Ivanova de Cernuc(g)o, zajedno sa Mišulom Dražilovim. Mihovil i Mišul isplaćuju sve dugove prema Frani 1361. godine, kao i najamninu njegovim izvršiteljima oporuke nakon 1364. godine.⁷⁸⁴ S obzirom da je kuća imala hospicij (*hospicium*) i dućane u prizemlju i na katu, možemo pretpostaviti da je navedena nekretnina osim stambene imala i poslovnu namjenu. Pretpostavljamo iz priloženog opisa da se navedeni hospicij nalazio uz kuću – riječ je najvjerojatnije o manjem građevnom objektu tipa prenoćišta ili gostinjske. Slični objekti bilježili su se u Zadru i tijekom 13. stoljeća.⁷⁸⁵ Međutim, prema zadarskim notarskim dokumentima druge polovice 14. stoljeća, isti naziv koristio se i za kuće i velike građevne sklopove, a koji su se izjednačavali sa palačama gradskoga plemstva. Također, zabilježeni su i primjeri u kojima su opisani kao samostalni objekti sa više stambenih jedinica.⁷⁸⁶ Ovi podaci ukazuju da je taj naziv označavao u Zadru dvije različite

---

negdje u blizini gradske luke. Na sličan način i autor *Obsidio Iadrensis* opisuje udaljenosti između pojedinih građevina: "*Longitudo uero ipsius bastide erat quantum ianua magistra Iadre ab ecclesia S. Uiti recta linea procedendo distat et amplitudo eiusdem quantum forum a dicta ianua prolongatur.*", Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 1, cap. 12, 156, 157.

⁷⁸¹ Riječ je o dvokatnoj palači, najvjerojatnije iz romaničkog razdoblja. I. Petricioli navodi kako se palača nalazila u istočnom dijelu kompleksa zgrada, koje su bile porušene početkom 20. stoljeća zbog izgradnje nove sudske palače. I. Petricioli je, prema postojećim starim nacrtima, objavio i njezin tlocrt, vidi Petricioli, "Ostaci stambene", 139-143. Također, vidi i njegovu kartu između str. 160-161.

⁷⁸² S. Antoljak navodi, prema Sabalichu, da se ta palača nalazila u bivšoj ulici *Calle Carriera* (potez od Narodnog trga prema poljani Šime Budinića), uz kuću Krekić koju Piplović spominje na istočnoj strani poljane sv. Šimuna, vidi Antoljak, "Zadarski katastik", 402 (bilj. 45); Stanko Piplović, "Slikar i konzervator Ivan Smirić", *Croatica Christiana Periodica* 16 (1992), br. 29: 135; vidi i "Ars memoriae-sveti Šime", Zadaretro, pristup ostvaren 5. rujna 2016., http://zadaretro.info/ars%20memorie/2_sv_sime.htm.

⁷⁸³ Šišić, "Ljetopis Pavla", 16.

⁷⁸⁴ Lokacija nekretnine: *...domum cum eius curia, furno, hospiciis et stationibus superius et inferius existentibus...in confinio sancti Petri de plathea/in confinio de plathea...de borea et de quirina uia publica, de austro partim domus done Propane et partim Catarine uxoris Damiani de Pasque...* (1356.-1359.), vidi Janeković Rómer, "Ser Micouillo", 53 (vidi izvore u bilj. 63); Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 148, isp. 101-102.

⁷⁸⁵ Primjere za Zadar vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 18, bilj. 101-102.

⁷⁸⁶ Tijekom 14. stoljeća, hospicij se bilježi kao kamena/zidana kuća u vlasništvu gradskoga plemstva - *hospicium, hospitium* ili kao *hospicium siue (seu) domum, palacium seu hospicium, hospitium uetus, hospitium magnus*, vidi HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, IRR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 19v, 20v (1363.); CD 10, str. 538, isp. 382 (1340.-1366.); HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. 1, fol. 62 (1365.); CD 10, str. 277, isp. 207 (1336.); CD 10, str. 27, isp. 23 (1332.). Hospicij kao samostalni objekt: *...hospitium magnus*

vrste građevnih objekata.⁷⁸⁷ Sličan takav objekt (*domus seu hospicium*) zabilježio je notar *in confinio sancte Marie maioris* 1356. godine. Njega je kupio Mihovil od izvršitelja oporuke pok. Andrije de Sloradisa za 600 libara.⁷⁸⁸ Sudeći prema navedenim susjedima, u istom gradskom predjelu okupljali su se članovi obitelji Zadulinis, Ciualellis i Georgiis.⁷⁸⁹ Kao susjedna kuća sukna Mihovila, bilježi se još jedna nekretnina zadarskog plemstva - kuća plemića Augustina de Cigalis u susjedstvu crkve sv. Petra Starog.⁷⁹⁰

3.3. SMJEŠTAJ PLEMIČKIH OBITELJI UNUTAR GRADA

Analizom objavljenih dokumenata te velikoga dijela neobjavljenog arhivskog materijala iz razdoblja od 1358. do 1382. godine, uspjeli smo rekonstruirati smještaj određenih gradskih nekretnina plemićkih obitelji na području unutar gradskih zidina. Neobjavljeni arhivski materijal sadrži raznovrsne notarske i sudske dokumente koji bilježe podatke o smještaju gradskoga plemstva. Za proces istraživanja navedenoga smještaja, najvažniji su dokumenti o kupoprodaji, najmu, darivanju, nasljeđivanju i dijeljenju imovine,

---

cum omnibus domibus, curtio, ballatorio et loco uacuo et quibuscumque aliis eidem hospicio adiacentibus...in confinio sancti Uiti...CD 10, str. 376, isp. 281 (1338.).

⁷⁸⁷ O značenju naziva hospicij vidi Marko Kostrenčić, Veljko Gortan, Zlatko Herkov, prir., *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae. Rječnik srednjovjekovnog latiniteta Jugoslavije*, sv. 1-2 (Zagreb: JAZU, 1969-78), sv. 2, 545; Grbavac, "Notarijat", 165.

⁷⁸⁸ Z. Janeković Römer krivo navodi ime za prodavatelja - Dobra, udovica Mateja de Sloradis. Nekoliko dana prije toga otkupio je prava na navedenu nekretninu od gospođe Margarite i njezinih sinova Jadrola i Mišula. U dokumentu piše da su je prodali izvršitelji oporuke pok. Andrije de Sloradisa – Marin, *prior conuentus fratrum predicatorum de Jadre* i Krešo pok. Vide Domalda de Zadulinis. Udovica Dobra se navodi kao jedan od susjeda: *...uendiderunt dicto commissario nomine iure proprii in perpetuum dicto ser Micouillo drapario...domum vnam se hospicium cum curia et loco uacuo eidem hospicio adiacente a parte quirinali positam Iadre in confinio ecclesie sancte Marie maioris...de trauersa uia publica, de borea Cressius de Ciualellis, de austro partim dona Maria de Zadulinis et partim Franciscus Iohannis de Zadulinis et de quirina uiridarium olim Francisci de Georgio, quod nunc possidet dona Helena, relicta Laurentii Zambonino partim et partim uiridarium done Dobre relicte Mathei de Sloradis...*(20. travnja 1356.), Janeković Römer, "Ser Micouillus", 51; Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 117-118, isp. 17.

⁷⁸⁹ U ovoj ispravi se navode bivše granice nekretnine: *...de trauersa uia publica, de borea heredes Laurentii de Ciualellis, de quirina partim Micha de Milgosto et partim heredes Pauli de Georgio, de austro dona Fumia de Zadulinis partim et partim dona Maria eius filia...te sadašnje granice (1356.):...de trauersa uia publica, de borea Cressius de Ciualellis, de austro partim dona Maria de Zadulinis et partim Franciscus Iohannis de Zadulinis et de quirina uiridarium olim Francisci de Georgio, quod nunc possidet dona Helena, relicta Laurentii de Zambonino partim et partim uiridarium done Dobre, relicte Mathei de Sloradis....*Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 117, isp. 16.

⁷⁹⁰ To je kuća koju je Mihovil kupio od Luke Leonovog na dražbi za 2000 dukata (1382.) *...domus murata et coperta cuppis olim solite habitationis supradicti condam ser Micouilli posita Iadre in contrata sancti Saluatoris...de quirina et borea est uia publica, de trauersa est curtis ecclesie sancti Petri ueteris, de sirocco est domus ser Augustini de Cigalis...*Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 38, pogl. 2. Ostale dokumente vidi Janeković Römer, "Ser Micouillus", 53 (prema Stipišić, *Inventar, Mihovil*, pogl. 8, 79, 82, 83, 84, 86; *isti*, br. 272, 186; br. 277 - 670, 187 - 252).

mirazu i zamjeni nekretnina. Tijekom istraživanja, koristili smo i zapisnike zadarskoga Velikoga sudbenoga dvora građanskih sporova⁷⁹¹ i Sudbenoga dvora rektora⁷⁹² te manji broj ostalih notarskih dokumenata o pravnim poslovima vezanim za nekretnine. U procesu istraživanja tih podataka, primjenili smo metodološke obrasce koje smo preuzeli prema studijama I. Benyovsky Latin.⁷⁹³

Proučavajući navedeni arhivski materijal, morali smo uzeti u obzir i one notarske isprave koje datiraju desetak godina ranije ili kasnije od gore navedenog vremenskog razdoblja. Razlog tome je jednostavan – analizom njihovog sadržaja utvrdili smo da su pojedine nekretnine i njihovi vlasnici/korisnici (uključujući i njihove nasljednike) bili povezani sa osobama i nekretninama koje se navode u dokumentima iz Ludovikovog razdoblja.

U našoj informacijskoj bazi, koja sadrži podatke za 14. stoljeće, prikupljeno je sveukupno oko 1325 dokumenata, od kojih se otprilike njih 600-tinjak odnosi na gradske nekretnine zadarskoga plemstva u gore navedenim dokumentima. Među njima, zabilježeno je 234 ugovora o kupoprodaji, od kojih se njih 91 odnosi na Ludovikovo razdoblje. Za pojedine dokumente o kupoprodaji bile su vezane i isprave o prepuštanju prava na kupljenu nekretninu drugoj osobi, najčešće za istu cijenu (*instrumentum vigor et robor*).⁷⁹⁴ Takvih dokumenata bilježimo ukupno 23, od kojih njih čak 11 datira iz Ludovikovoga razdoblja. Također, podatke o prodaji nekretnina bilježimo i u dokumentima o javnim dražbama (sveukupno 25), od kojih se njih 16 odnosi na Ludovikovo razdoblje. Jedan od glavnih razloga prodaje nekretnina, na javnoj dražbi, bilo je i dugovanje prema vjerovnicima, zbog čega se ulazilo u postupak ovrhe nad tuženikovim nekretninama. Navedene ovrhe bile su zapisane u sudskoj

---

⁷⁹¹ Riječ je o sudskim knjigama procesa - knjiga za parnice o nekretninama *Petitiones de stabilibus*, knjiga za parnice o dražbovnim prigovorima *Liber de contradictis*, knjiga za parnice o pokretninama (*Petitiones et actus ciuiles mobilium*) i knjiga zahtjeva za bezoporučno nasljeđivanje imovine pokojnika koji je umro bez oporuke (*Liber successionum*). Zasebno se navodi i knjiga sudskih presuda (*Liber sententiarum*), vidi Popić, *Krojenje*, 43-47, 48-49. Sadržaj tih sudskih knjiga vidi Uvod, *Izvori*, str. 12, bilj. 60.

⁷⁹² Sudska knjiga izvršenja presuda (*Liber possessorum*) i *Acta ciuilia extraordinaria* (zapisi o podjeli založnoga prava tužiteljima zbog ogluhe tuženika odnosno Izvještaji (*districtae*)), vidi Popić, *Krojenje*, 50-52, 53-54; Popić, "Izorne cjeline", 351-352. Sadržaj tih sudskih knjiga vidi Uvod, *Izvori*, str. 12, bilj. 60.

⁷⁹³ Vidi Uvod, *Metodologija*, str. 13-14.

⁷⁹⁴ Tim dokumentom su se prenosila prava kupca na drugu osobu, usp. Grbavac, "Notarijat", 87-88, 274-275. U skladu s tim, osoba kojoj se prepuštaju prava na već kupljenu nekretninu, plaća kupovnu cijenu te dobiva i kupoprodajni ugovor. Primjerice: braća Marin i Filip de Matafaris su prodali Andriji Nutijevom iz Ankone *locus uacus cum muralia et cum uno puteo* za 60 libri malih mletačkih dinara (1374.). Andrija *fecit uigorem et robor ac dedit cessit transtulit mandauit* Dominiku Putijevom de Firmo prava na navedene nekretnine odnosno na navedeni kupoprodajni ugovor za istu cijenu, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 3, fol. 17v-18; Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br.1, fol. 595-595v (9. ožujka 1375.).

knjizi izvršenja presuda. U svrhu istraživanja, bilo ih je izdvojeno ukupno 48, od kojih se samo njih 4 navode tijekom Ludovikovog razdoblja.

Među analiziranim dokumentima, nalazi se i oko 70-ak ugovora o najmu/zakupu i koncesiji, uključujući i ugovore u kojima se miješa formula koncesije (*cessio*) i najma (*locatio*)⁷⁹⁵ te prodaje (*venditio*) i koncesije. Tijekom Ludovikovog razdoblja, zabilježeno je tek 30-ak takvih dokumenata, od kojih se njih 9 spominje i tijekom Ludovikovog razdoblja. Također, moramo napomenuti da su zabilježena i 3 ugovora koja sadrže formulu o prodaji nekretnine uz koncesiju,⁷⁹⁶ od čega su dva zabilježena prije 1382. godine. Na ugovore o najmu/zakupu nekretnina, odnosi se negdje oko 26 dokumenata, od kojih je njih 17 zabilježeno tijekom Ludovikovoga razdoblja. Broj zabilježenih ugovora o koncesiji raste nakon 1382. godine – tad ih se bilježi oko 9, dok je tek 2 primjera zabilježeno prije 1382. godine.

Osim kupoprodaje, zabilježeni su i ostali dokumenti kojima se vršio trajni prijenos vlasništva (darovanja ili zamjena nekretnine). Takvih ugovora zabilježeno je puno manje u odnosu na prethodno navedene ugovore. Sačuvano je oko 19 ugovora o darovanju, od čega samo 4 za vrijeme Ludovika. Također, bilježi se tek 9 ugovora o zamjeni nekretnina od kojih samo 4 nastaju u razdoblju prije 1382. godine.

Sličan broj dokumenata odnosi se i na oporuke i kodicile, diobe oko nasljedstva te miraze. Sačuvano je otprilike negdje oko 19 oporuka, od čega se njih 4 bilježe u vrijeme Ludovika. Također, sličan broj zabilježen je i u ugovorima oko diobe nasljedstva, koji su osim izvangradskih često navodili i podjelu gradskih nekretnina između dvaju ili više nasljednika. Takvih primjera ostalo je sačuvano ukupno 11, od čega samo 3 u razdoblju nakon 1358. godine. Ukupno je ostalo sačuvano i 9 miraza u kojima se spominju nekretnine – tek 1 primjer bilježi se tijekom Ludovikovog razdoblja.

U ostalim notarskim dokumentima, nekretnine se spominju u izrazito malome broju. Riječ je o obveznicama (*obligatio*), priznanicama (*finis*), ispravama u sačuvanim inventarima,

---

⁷⁹⁵ Takvi su se ugovori odnosili na duže vremensko razdoblje te su sadržavali sljedeću formulu – *concessit et locavit* ili *nomine afflictionis et pensionis concessit et locavit ad pensionem*. Iako su zabilježeni i primjeri kuća i dućana koji su se davali na kraći vremenski rok, ipak u većini zabilježenih primjera bilježe se zemljišta koja se davaju u koncesiju najčešće na 20, 22, 27 ili 29. godina, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 90-91 (1386.); CD 17, str. 139, isp. 103; HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 195 (1387.); PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 5v, 6v (1372.). O navedenom vidi i Grbavac, "Notarijat", 148.

⁷⁹⁶ Primjerice: *...dedit uenditit tradidit cessit atque concessit iure proprio et inperpetuum...* HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. I, fasc. 1, br. 1, fol. 9v (1375.).

bilješkama iz ljetopisa, ispravama o sklapanju udruženja (*societas, emancipatio*) te ispravama o dugovanju (*mutui, debito*) i nasljeđivanju. Također, nekretnine su ostale zabilježene i u 10-ak različitih ugovora (o gradnji, dozvolama i sl.).⁷⁹⁷

Osim notarskih dokumenata, nekretnine se spominju i u sudskim knjigama. Najviše ih je ostalo zabilježeno u dražbovnim prigovorima te u parnicama o nekretninama. Svi analizirani dražbovni prigovori odnose se na razdoblje Ludovikove vladavine (26 dokumenata). Ostalo je zabilježeno negdje i oko 30-ak sudskih parnica vezanih za nekretnine i pokretnine, s tim da ih je najviše nastalo tijekom 1360-ih i 1370-ih. Zabilježeno je ukupno oko 24 parnice za nekretnine te 7 parnica vezano za nekretnine koje su se nalazile u knjizi parnica o pokretninama.⁷⁹⁸ Nešto manje je ostalo sačuvano sudskih presuda vezano za nekretnine (uključujući i njihova izvršenja sveukupno 11). Polovica navedenih dokumenata odnosi se na razdoblje prije 1382. godine.

U većini navedenih dokumenata nalazimo podatke o nekretninama i osobama (plemstvu). Primijenjenu metodologiju istraživanja o identifikaciji i određivanju smještaja nekretnina pojedinih plemićkih obitelji preuzeli smo prema studijama I. Benyovsky Latin, koja je napravila slična istraživanja za Trogir i Dubrovnik.⁷⁹⁹

Prema navedenoj metodologiji, primjenili smo dvije osnovne metode o određivanju⁸⁰⁰ smještaja zadarskoga gradskoga plemstva. Prvi korak u istraživanju bio je izdvojiti sve podatke o nekretninama i osobama koji su zapisani u analiziranim notarskim i sudskim dokumentima. Slično kao i I. Benyovsky Latin,⁸⁰¹ istraživali smo sve podatke o tipologiji, strukturi, veličini i vrijednosti nekretnina. U većem broju zadarskih dokumenata bilježili smo i podatke o opisu položaja glavne nekretnine u odnosu na susjedne nekretnine. Također, prikupili smo i podatke koji se odnose na vlasnike/korisnike glavne, susjednih nekretnina te nekretnina koje se spominju u formuli *actum* (mjesto sastavljanja pojedinog

---

⁷⁹⁷ Najviše je ostalo sačuvano bilješki o nekretninama u priznamicama (*finis, refutatio, quietatio*) – ostalo je sačuvano njih 28, od čega se njih 19 odnosi na Ludovikovo razdoblje. Ostalo je sačuvanih 11 obveznica (2 iz Ludovikovog vremena), 14 isprava iz inventara zadarskih građana (6 iz Ludovikovog vremena), dvije bilješke iz Pavlovićevog ljetopisa, dvije isprave o nasljeđivanju te jedna *societas, emancipationis* i isprava o nasljeđivanju nekretnine. Među analiziranim ispravama, nalazi se i oko 14 različitih ugovora o posebnim dogovorima vezanim za gradnju i izdavanje dozvola, o restituciji i slično.

⁷⁹⁸ Prema T. Popiću u toj sudskoj knjizi bile su zabilježene i one parnice koje notari nisu mogli unijeti u druge knjige procesa, pa ne čudi što su se u toj knjizi našle i pojedine parnice o nekretninama, vezane uglavnom za zahtjeve za povratom najamnine, podmirenje troškova ili novčanom naknadom, usp. Popić, *Krojenje*, 47.

⁷⁹⁹ Vidi str. 13, bilj. 65.

⁸⁰⁰ Vidi str. 13-14.

⁸⁰¹ Podatke o osobama i nekretninama vidi Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 37-38; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 9-10.

dokumenta).⁸⁰² Također, u tim dokumentima ponekad se navode i osobni podaci o vlasnicima, njihovoj rodbini ili susjedima, na osnovu čega je bilo moguće dobiti i određene spoznaje o njihovoj obiteljskoj pripadnosti.

Primjenom prve metode istraživanja povezali smo sve dobivene podatke o osobama i nekretninama da bismo mogli dobiti neke važne pokazatelje u procesu identifikacije promjena u vlasničkoj strukturi pojedinih nekretnina. Također, do smještaja pojedinih nekretnina došli smo i pomoću druge metode istraživanja,⁸⁰³ kojom smo uspjeli na osnovu podataka identificirati njihov položaj na određenim gradskim lokacijama. Tijekom tog procesa, od velike nam je važnosti bio i položaj pojedinih fiksnih točaka u gradskom prostoru (javne građevine ili ulice), pomoću kojih smo pojedine nekretnine mogli sa većom sigurnošću skicirati na našem slikovnom predlošku.⁸⁰⁴ Cilj aplikacije tih identificiranih nekretnina, na postojeću kartu, bio je utvrditi njihovu prisutnost te gustoću u određenim dijelovima gradskog prostora.

Osim navedenih dokumenata i načina istraživanja moramo pojasniti i izbor plemićkih obitelji tijekom provedenog istraživanja. S obzirom da je nemoguće istražiti nekretnine svakog pojedinog plemića u anžuvinskom Zadru,⁸⁰⁵ odlučili smo u svoje istraživanje uvrstiti one plemićke obitelji koje su imale najveći broj zabilježenih gradskih nekretnina u analiziranim dokumentima kao i one obitelji koje su imale određeni politički, društveni i gospodarski utjecaj u gradu. Nekretnine članova ostalih plemićkih obitelji, spomenut ćemo u odnosu sa prethodno navedenim obiteljima te na taj način dobiti i neke glavne smjernice o njihovom smještaju unutar grada. U skladu sa navedenim, cilj ove analize bio je dobiti uvid u način stjecanja i grupiranja nekretnina određenih plemićkih obitelji kao i njihovo pozicioniranje unutar pojedinih dijelova grada. Dobivenim podacima o vezi plemić-

---

⁸⁰² Usp. Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva", 42; Benyovsky Latin, Ledić, "Posjed obitelji Volcassio", 28-29; Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 105, 107 (bilj. 638).

⁸⁰³ Vidi str. 13-14.

⁸⁰⁴ Vidi i Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 38. Napomena: s obzirom da u većini analiziranih dokumenata nemamo navedenu veličinu analiziranih nekretnina, one su nacrtane u proizvoljnim odnosima u prilogu br. 4. pod nazivom *Skice položaja nekretnina gradskoga plemstva*. Raspored tih skiciranih nekretnina nastao je kao rezultat opisa smještaja tih istih nekretnina u različitim dokumentima. Položaj skiciranih nekretnina prenešen je na zasebnu *Kartu* (prilog 5.), koja je nastala na podlozi Petriciolijeve karte, vidi Petricioli, "Lik Zadra", vidi između stranica 176. i 177. Prilikom ucrtavanja položaja tih skiciranih nekretnina na našu *Kartu*, njihovu smo veličinu i moguću lokaciju uspoređivali sa postojećim veličinama čestica/nekretnina, ucrtanim na franciskanskom katastru za grad Zadar 1826. godine, vidi Archivio di Stato di Trieste, "Mappe catastale", <http://www.catasti.archiviodistatotrieste.it/Divenire/document.htm?idUa=10653093&idDoc=10659976&first=13&last=13>.

⁸⁰⁵ Poznato je otprilike devedesetak plemićkih obitelji u tadašnjem Zadru (vidi Dokoza, *Osnovne postavke*, 1-2).

nekretnina mogli smo prema opisu lokacije te nekretnine identificirati njezino pojavljivanje u različitim ispravama, najčešće uz pomoć imena prethodno poznatih vlasnika susjednih nekretnina (ukoliko su ostali isti) ili poznatih gradskih fiksnih orijentira (glavne ulice, crkve, utvrde i sl.). Rezultate istraživanja tih ključnih elemenata iznijeli smo zasebno prema svakoj plemićkoj obitelji i njezinim članovima.

Prva grupa plemićkih obitelji, čije smo nekretnine istraživali, pripadala je krugu politički najbližih suradnika kralja Ludovika te krugu najutjecajnijih obitelji anžuvinskog Zadra. Riječ je o obiteljima Georgiis, Cessamis, Nosdrogna, Grubogna, Matafaris, Varicassis, Grisogonis i Fanfogna.

3.3.1. *Georgiis*

Prema podacima u analiziranim ispravama u razdoblju druge polovice 14. stoljeća, došli smo do važnih spoznaja o nekretninama plemićke obitelji Georgiis. Prema tim podacima, najveći broj nekretnina ostao je zabilježen kod članova dvaju obiteljskih grana – braće Andrije i Jurja II., sinova Mateja Jurjevog. Nekretnine u njihovom vlasništvu/posjedu nalazile su se u različitim dijelovima grada.

U predjelu sv. Stošije svoja obiteljska zemljišta (*loca*) imali su potomci Andrije pok. Mateja de Georgiis.⁸⁰⁶ Za vrijeme Ludovikovog razdoblja, Andrijina žena Priba bila je vlasnica zemljišta (*loca*) u susjedstvu neke palače (*palatia magna*) u kojoj je živio Rafael Rouor prema nalogu *maistates reginales Hungarie* od 1383. godine. Pokojna Priba ostavlja ta zemljišta, na korištenje, svojim kćerima Dobri i pokojnoj Marini, redovnicama samostana sv. Nikole, uz oporučni uvjet da se nakon Dobrine smrti zemljišta vrate Pribinim muškim nasljednicima odnosno Dobrinom bratu Mateju. Međutim, kako pokojni Matej nije imao muških nasljednika, njegova kćer Tomazina postaje nasljednikom tih zemljišta.⁸⁰⁷ To potvrđuje i njezina tetka Dobra, a koja se odriče svih prava na navedena zemljišta u njezinu

---

⁸⁰⁶ Iako se u obrađenim dokumentima od 1383. do 1389. godine nigdje ne spominje ime oca pokojnog Andrije, prema imenu njegovog sina Mateja, za kojeg pretpostavljamo da je naslijedio djedovo ime, smatramo da je Andrija možda bio sin Mateja i brat Jurja II., što ujedno odgovara i vremenu u kojem su živjeli Andrijini nasljednici.

⁸⁰⁷ S obzirom da su Tomazinin djed i otac umrli bez oporuke, Tomazina je tražila svoje pravo da naslijedi njihovu imovinu sudskim putem 1360-ih. Osim nje, to je tražila i Marija, sestra Matejeve majke Pribe i žena plemića Šimuna de Botono. Tomazina je naslijedila i imovinu svog strica Marina, kojemu je jedini nasljednik Jadrol umro oko 1350. godine, HR-DAZD-22-CMC, *Liber successionum*, BFF, kut. 3, fasc. 1, fol. 6, fol. 15v, fol. 19; Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

korist.⁸⁰⁸ Osim navedene isprave iz 1383. godine, u rekonstrukciji smještaja tih zemljišta koristili smo podatke iz još dvaju isprava s kraja 1380-ih.⁸⁰⁹ Dobra se navodi kao susjeda istom Ivanu Patassus te Kolici, udovici mornara Prodana 1388 godine.⁸¹⁰ Isprava, u kojoj se knez Budislav Bribirski navodi kao vlasnik zemljišta umjesto Dobre de Georgiis 1389. godine, ukazuje da je njezina zemljišta ipak naslijedila nećakinja Tomazina, odnosno njezin suprug Budislav, najvjerojatnije nakon njezine smrti 1388.-1389. godine.⁸¹¹ Podaci iz tih dokumenata, pomogli su nam da odredimo granice navedenih zemljišta *de borea* (Petrico) i *de quirina* (Kolica). S obzirom na utvrđene granice prema susjedima te da se 1388. godine navedena zemljišta navode i na drugoj lokaciji - *in contrata sancti Elie* – možemo pretpostaviti da su se ta ista zemljišta nalazila poviše crkve sv. Ilije. Međutim, porijeklo vlasništva velike palače koja se spominje u njihovoj blizini ostaje nam i dalje nepoznato.⁸¹² Prema navedenim podacima ne znamo da li su se na tim zemljištima nalazile neke nekretnine (stambeni ili gospodarski prostori) te gdje su se nalazile kuće Andrijinih potomaka.

Članovi druge obiteljske grane, one Jurja II. Matejevog odnosno njegovog sina Pavla, okupljali su svoje nekretnine u predjelu Mesničkih vrata/sv. Marije Velike u razdoblju od 1356. do 1421. godine.⁸¹³ Prema podacima iz objavljenih dokumenata iz tog razdoblja, poznato nam je da su se u blizini Mesničkih vrata nalazile stambene nekretnine (kuće, palača,

---

⁸⁰⁸ Opis lokacije zemljišta: *...in confinio sancte Anastasie...de trauersa uia publica, de austro palatia magna cum zardino in quibus habitat ad primis Raffael Rouer de Janua de mandato maistates reginales Hungarie, de quirina possidet Johannes Patassus, de borea possidet ser Johannes de Petrico...CD 16, str. 349, isp. 276 (1383.).* Kako se Dobra odriče prava na zemljišta, muž Tomazine, knez Budislav pok. Jurislava Meserić *de Breberio*, obvezuje se Dobri isplaćivati doživotno svake godine u rujnu (do fešte sv. Mihovila) *libris uiginti paruorum*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 20, fol. 11v (1383.).

⁸⁰⁹ Rekonstrukciju smještaja navedenih zemljišta vidi prilog *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 1. Predloženu lokaciju unutar grada vidi prilog *Karta* (označeno Georgiis).

⁸¹⁰ Dobra se spominje u dokumentu kao susjed neke Colice, udovice mornara Prodana, zajedno sa Ivanom Patassus: *...de austro est paruus domus dicte Colice, de quirina possidet dicta Colica, de borea Johannes Patas, de trauersa possidet soror Dobre de Georgiis monialis sancti Nicolai de Jadre...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 365v (1388.).*

⁸¹¹ U tom dokumentu se bilježi zemljište Ivana de Petrico kao glavna nekretnina: *...de borea et trauersa possidet dictus ser Johannes de Petrico, de quirina possidet partim Demetrius famulis domini archiepiscopi et partim heredes Patasy piscatoris de austro possidet Budisclauus M(u)s(er)ich....HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 99v-100 (1389.).*

⁸¹² Ne možemo točno identificirati porijeklo navedene palače jer se u postojećoj literaturi ne spominje sličan podatak. Mislimo da nije riječ o kraljevskoj palači jer ne nosi pridjev *regis* kao kraljevska palača smještena u gradskoj inzuli poviše crkve sv. Stošije. Prema navedenom opisu, ovu palaču su dale kraljice (Elizabeta i Marija, nakon Ludovikove smrti) Rafaelu de Rouor za potrebe stanovanja. Nije isključeno da je riječ o palači nekog zadarskog plemića koja je bila ustupljena za potrebe kraljevskog dvora. Također, postavlja se pitanje da li je ova palača možda pripadala Filipu Jurjevom de Georgiis. Naime, njegova se palača također nalazila kod katedrale ali njezina lokacija nije utvrđena. Također, nije poznato niti kako je Filip došao u njezin posjed, o toj palači vidi str. 115, bilj. 739.

⁸¹³ Rekonstrukciju tih nekretnina vidi prilog *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 2.

vrt) Pavla Jurjevog de Georgiis i njegovih nasljednika. Kuća Georgiis ("domus eorum de Georgiis") spominje se nasuprot nekih zapaljenih dućana *iuxta bechariam* (1393.), gdje se navodi i kuća kraljevskog viteza Pavla de Georgiis kod *portas becharie* (1398.), odnosno njegova palača (*palatium*), uz koju je bila zapaljena neka kuća (1381.).⁸¹⁴ Međutim, opis lokacije te Pavlove kuće/palače ne opisuje se u navedenim podacima te smo ih pokušali pronaći u ostalim dokumentima.

U dvjema ispravama iz 1356. godine, spominje se kuća/hospicij suknara Mihovila (*in confinio ecclesie sancte Marie maioris*), a uz koju su se nalazili nasljednici Pavla de Georgio (vrt kraljevskog viteza Franje).⁸¹⁵ Uz istu Mihovilovu kuću, na susjednoj lokaciji *in confinio sancte Marie presbiterorum partim et partim in contrata porte becarie*, navodi se i Franjin sin, kraljevski vitez Pavle, 1385. godine. Osim što raspored susjednih nekretnina otkriva promjenu u vlasništvu nad navedenim nekretninama 1356. godine,⁸¹⁶ taj isti razmještaj ukazuje i da se na zemljišnoj čestici obitelji Georgiis okupljaju tri generacije njezinih vlasnika (djed, otac, sin). Ovi podaci potvrđuju da se na ovoj lokaciji nalazila obiteljska kuća (palača) Georgiis koja se spominje 1381. godine.

Ukoliko međusobno usporedimo navedene opise lokacije tih nekretnina, možemo primijetiti da nam nedostaju podaci o nekretninama koje su se nalazile *de borea* od Milešića te *de quirina* od prezbitera Mihe i Pavla. Taj nedostatak upotpunjuje jedini neobjavljeni dokument koji smo upotrijebili u ovoj rekonstrukciji – dokument koji opisuje položaj nekretnina uz ulicu *de borea* kod Mesničkih vrata oko 1384. godine.⁸¹⁷ Pavle de Georgio se spominje kao susjed Grguru de Zadulinis, što bi ukazivalo da je Grgur prodao nekretninu prezbiteru Mihi a samostan sv. Marije Velike Milešiću u vremenskom razmaku od godine dana.⁸¹⁸ Prema navedenom opisu, granice Pavlove palače nalazile bi se na toj glavnoj ulici, što ukazuje da je zauzimala jako veliki prostor unutar gradskog bloka. Ovi podaci ukazuju da je ovo jedina moguća lokacija gdje bi se mogle smjestiti navedene nekretnine (u odnosu na

---

⁸¹⁴ Vidi str. 114; Šišić, "Ljetopis Pavla", 4, 17, 27.

⁸¹⁵ Vidi str. 126 (bilj. 788-789).

⁸¹⁶ Također se ne spominje neka određena Pavlova nekretnina nego samo njegovo ime. Kuća Grgura de Zadulinis spominje se *ad portas becarie...de trauersa est uia publica, de sirocco possidet ser Franciscus de Zadulinis, de quirina possidet presbiter Micha (plebanus ecclesie sancti Micaelis de Iadra) partim et partim dominus Paulus miles de Georgiis, de borea possidet Liubenus Milessich...Stipišić, Inventar, Mihovil, str. 39 (3v), 1384.*

⁸¹⁷ Opisuje se lokacija kuće Grgura de Zadulinis: *Item alius domus positam ad portas becarie...de borea uia publica, de austro uia conuicinalis, de quirina dominus Paulus de Georgio de trauersa loca sancte Marie presbiterorum...HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 25.*

⁸¹⁸ Prilikom istraživanja arhivskih dokumenata nismo naišli na dokumente o tim transakcijama. Vidi prilog *Skice položaja nekretnina*, Georgiis br. 2 (označeno ljubičastom bojom).

položaj *porta becarie*). U prilog tome govori i opis lokacije kuće koja je pripadala pobunjeniku Filipu de Georgiis (unuk Pavla i sin Jurja Pavlovog) do 1402. godine, koja se nalazila *in confinio porte beccarie* ispod očeve kuće uz glavnu ulicu koja se nalazila *de borea*.⁸¹⁹ Postoji mogućnost da je Jurjeva kuća bila Pavlova kuća (palača) koja se spominje 1381. i 1384. godine. Međutim, s obzirom da nam nedostaju granice Pavlove palače⁸²⁰ i Filipove kuće *de quirina* teško je odrediti veličinu zdanja obiteljske kuće Georgiis.

O nekretninama ostalih članova obitelji Jurja II. de Georgiis postoje malobrojni podaci. Gruba, žena Pavlovog brata Andrije Jurjevog, spominje se kao susjed Bribircima *in confinio sancti Grisogoni* 1367. godine – njezina se nekretnina nalazila uz *domus magna* Ivana pok. Nikole Bribirskog, uz kojeg se nalazio još jedan Bribirac – Butko, sin kneza Mateja iz Bribira.⁸²¹ Međutim, u ispravi iz 1368. godine navodi se podatak da se Ivanova *domus magna* nalazila i *in confinio sancti Petri Ueteris*,⁸²² što znači da je notar smješta negdje na polovici gradskog bloka koji se nalazio između tih dvaju crkava. Točnu lokaciju ovih nekretnina nismo mogli odrediti zbog nedostatka podataka o ostalim susjednim nekretninama.⁸²³

U analiziranim ispravama navode se i podaci o nekretninama ostalih članova obitelji Georgiis za koje nisu do kraja razjašnjene obiteljske veze. Među analiziranim dokumentima spominje se neki Jakov pok. Kreše de Georgio koji je dobio presudu protiv branitelja očeve imovine u sudskom procesu zbog miraza njegove pokojne majke Elene u vrijednosti *mille LXXV auri* 1385. godine. Jakov dolazi u posjed dviju očevih nekretnina – kuće *in confinio*

---

⁸¹⁹ Vidi str. 114 – 115 (bilj. 738).

⁸²⁰ Ne znamo da li je to njegova *domus habitationis* koja se spominje uz kuću magistra Venturina pokojnog Pacisa iz Cesene 1387. godine - *instrumentum obligationis* kojim majstor Boxa pok. Stadija iz Dubrovnika se obvezuje napraviti Venturinu šest kamenih *volta* na njegovoj kući a koji su se trebali naslanjati na Pavlovu kuću. Ne spominje se s koje se strane nalazila Pavlova kuća, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192v (1387.).

⁸²¹ ...*de quirina uia publica, de austro possidet dona Gruba relicta ser Andree de Georgio, de borea Butcho comitis Mathey de Breberio et de trauersa* (.....)HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 5, fol. 34v.

⁸²² HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 25.

⁸²³ Vidi prilog *Karta*, označeno žuto (Georgiis).

sancti Francisci te polovice zida *in confinio Uirginum*,⁸²⁴ kojeg je pokojni Krešo dijelio sa nećakom Mišolom Pavlovim.⁸²⁵

Prilikom identifikacije smještaja tog zida u navedenom predjelu postavilo se i pitanje porijekla naziva tog istog predjela. Naime, ime tog predjela nije ostalo zabilježeno u postojećoj literaturi. Tijekom analize njegovog imena tragovi su nas vodili prema predjelu gdje se trebala nalaziti nova crkva s. *Marie Uiriginis (in confinio s. Uiti*, od 1373.). Međutim, pronašavši dokument iz 1389. godine, koji govori o istom zidu u predjelu Stomorice (*in confinio Stomorice*),⁸²⁶ naziv *Uirginum* mogli smo poistovjetiti sa gradskim predjelom u kojem se nalazila crkva Stomorice.⁸²⁷

U analiziranim ispravama navode se i nekretnine nasljednika pokojnog Mateja de Georgio (ne znamo kojeg) *in confinio sancti Grisogoni* (1355.)⁸²⁸ te vrt nasljednika Jurja de Georgio *in contrata sancti Petri Ueteris* (1389.)⁸²⁹ Ukoliko usporedimo lokacije tih dvaju nekretnina, možemo pretpostaviti da je riječ o pok. Mateju Jurjevom i njegovom sinu pok. Jurju (potomci Jurja II.).⁸³⁰ Znakovito je da se njihove nekretnine navode u istim predjelima kao i nekretnina Matejeve šogorice Grube de Georgiis,⁸³¹ što bi ukazivalo na okupljanje obiteljskih nekretnina braće Andrije i Mateja Jurjevog de Georgiis u tome području.

---

⁸²⁴ Opis lokacije kuće:...*de borea hospitale sancti Francisci de quirina uia publica de austro dona Drasula relicta Jacobi de Zadulinis de trauersa ser Crescius de Nassis...*Lokacija zida *in confinio Uirginum*:... *de austro et quirina uia publica de borea possidet monasterium sancte Marie monialium de Jadre de trauersa ser Marcus de Pomo...*Ovu lokaciju zida smo okvirno označili i na prilog *Karta*, vidi Georgiis (označeno žuto); HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 31-31v (1385.).

⁸²⁵ Pretpostavljamo da su Jakov i Mišul bili djeca dvojice braće – Pavla i Krševana Matejevog (Jurja II.), usp. Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

⁸²⁶ U ovom dokumentu se spominje i presuda u korist Petra de Liubauac protiv istih branitelja imovine Kreše de Georgio. Zbog Krešinog duga prema Petru, on dolazi u posjed Krešine polovice zida kojeg je dijelio sa Mišulom, vidi HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VDF, kut. 2, fasc. 3, fol. 64 (1389.).

⁸²⁷ U raspravi oko imena crkve s. *Marie de Pusterla/s. Iohannis de Pusterla/Stomorice* spominje se i neka crkva "svetih Djevice" u tom predjelu, vidi Bianchi kod Petricioli, "Stomorica", 28-30.

⁸²⁸ SZB 5, str. 119, isp. 76. Prema godini, pretpostavljamo da je riječ o pok. Mateju, bratu Andrije Jurjevog.

⁸²⁹ Vrt (*ortus*) se nalazio u susjedstvu nekog zemljišta koje je pripadalo oltaru sv. Ivana Evanđeliste a koji se nalazio u kapeli u crkvi sv. Marie Velike:...*in ecclesia sancte Marie maioris et cappellam altaris sancti Iohannis Euangeliste que est in dicta ecclesia cui altaris est locus...super loco dicti altaris sancti Iohannis...de borea hedifitum domus de lignamine Stane uxoris q. G.Mogorouich de trauersa ortus heredrum q. ser Georgy de Georgiis de austro hedifitum domus de lignamine Mathei Tococich de quirina locus uacuu dicti altaris...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 8-9 (1389.).

⁸³⁰ Nije sigurno o kojem je Jurju zaista riječ ali, s obzirom na lokaciju nekretnine, smatramo da je vjerojatnije da je riječ o Matejevom sinu, o njima vidi Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

⁸³¹ Ukoliko je to bila Matejeva nekretnina, onda se nalazila u istom predjelu kao i nekretnina njegove šogorice Grube de Georgiis, vidi str. 134, bilj. 821. Ne znamo da li je to bila njezina nekretnina ili nekretnina njezinog muža Andrije. S obzirom da je Andrija tad već bio mrtav, nekretnina je mogla biti njegovo vlasništvo koje je ostavio ženi na uživanje putem svoje oporuke. Nažalost, o tome nemamo potvrdu u izvorima.

3.3.2. Cessamis

Članovi dvaju obiteljskih grana, nastalih od sinova Sergija de Cessamis, imaju najveći broj zabilježenih gradskih nekretnina od svih ostalih članova obitelji u izvorima druge polovice 14. stoljeća. Njegovi sinovi, Jakov i Zojlo, i njihovi potomci, okupljaju svoje nekretnine u istom gradskom predjelu *in confinio/contrata sanctorum quadratorum* u blizini samostana sv. Marije od 1350-ih do kraja 1380-ih.

Prvi dokumenti o Jakovljevoj prisutnosti na ovoj lokaciji datirani su 1355. i 1357.-1358. godine. Naime, njegov dio kuće, spominje se kao konfiscirana polovica kuće⁸³² sa zemljištem koju kupuje Filip pok. *Bertuzzi de Borra* iz Venecije od obitelji Milegosto 1355. godine.⁸³³ Filip prodaje cijelu kuću kraljevskome vitezu Jakovu, kako se navodi u kupoprodajnoj ispravi 1358. godine. Ukoliko usporedimo opis smještaja te kuće sa njezinim granicama opisanim 1355. godine, čini se da je Filip došao u posjed i druge (Jakovljeve) polovice kuće sa zemljištem negdje u razdoblju od 1355. do 1357. godine. U njezinom susjedstvu, na lokaciji *de austro*, nalazila se kuća koja je pripadala školi zadarskog Kaptola (sv. Stošije), gdje će se nalaziti i kuća njegovog brata Zojla u ispravama 1380-ih.⁸³⁴ S obzirom da se Filip nakon te godine više ne pojavljuje u zadarskim izvorima, možemo pretpostaviti da je navedena kupoprodaja bila posljedica odredbi Zadarskog mira 1358. godine.⁸³⁵

---

⁸³² U tom vremenskom razdoblju Jakov je bio odsutan iz grada – nakon što bježi iz mletačkog zatvora 1352. godine, pretpostavlja se da je otišao kralju Ludoviku u Višegrad, Grbavac, "Zadarski plemići", 97. Njegovu polovicu kuće zaplijenila je zadarska komuna za vrijeme mletačke vlasti.

⁸³³ Prema opisu lokacije, ne može se jasno utvrditi da li se *de austro* od Jakovljeve polovice nalazila kuća koja je pripadala školi prezbitarijata ili se ona nalazila *partim* kao i Jakovljeva polovica na položaju *de austro* od Filipove polovice kuće...*integram medietatem a parte quirinali unius domus cum muris lapideis, coperte cuppis et dicoperte cum loco proprio ipsius medietatis domus...in confinio sanctorum quadraginta martirum...medietatem a parte quirinali unius domus...cum loco proprio ipsius medietatis domus...cuius medietatis domus et loci fuit partem de silocho Iacobi Subichii de Zexamo et nunc est communis Iadre, et in parte domus Scole sive scholariorum Schole presbyterorum de Iadra, de quirina et borea loca commissarie Petrici de Mathafaris et de trauersa uia publica in parte et in parte dicti ser Phylipi emptoris...*SZB 5, str. 207-209, isp. 138.

⁸³⁴ Filip pok. ser Bertuzzija d'Boura de Uenetiis *olim habitator Jadre* prodaje Jakovu de Cesamo *unam suam domum de muro cuppis et planchis cohoptam positam Jadre in confinio sanctorum quadraginta...de trauersa uia publica, de borea et quirina heredes ser Petrici de Matafaris, de austro domus scole capituli s.Anastasiae de Jadre...preci nomine florenorum decenorum auri...*O tome vidi Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog", 38; HR-DAZD-31-ZB, PZB, b. 1, br. 32. Vidi i prilog *Skice položaja nekretnina, Cessamis*, br. 2.

⁸³⁵ Filip de Borra, sin pok. ser Bertucci de Borra, bio je mletački trgovac i stanovnik Zadra. Njegove aktivnosti u najmu i kupnji nekretnina u Zadru zabilježene su i 1356. godine, vidi SZB 5, str. 307, isp. 202; *isto*, str. 438, dok. 279. Prema odredbama Zadarskog mira iz 1358. godine, Mlečani nisu smjeli imati nekretnine u Zadru i okolici te su ih stoga najvjerojatnije prodavali Zadranima prije odlaska iz grada. U razdoblju od šest mjeseci nakon potpisivanja Zadarskog mira 1358. godine, trebalo je procijeniti mletačku imovinu te otkupiti ili odštetiti Mlečane koji su posjedovali nekretnine u dalmatinskim gradovima, posebice u Zadru i Ninu. Sličnu sudbinu kao i Mlečani (uključujući Nicoleta de Avancio), doživjeli su i zadarski plemići Marin de Carnaruto i Zovo de Picola

Jakovljeva kuća ponovno se spominje kao kuća njegovih nasljednika 1381. godine, kada se navodi uz praznu kuću sa dvorom (*domus uacua cum curia*) svog brata Zojla, koju dobiva njegov sin Pavao diobom očinske imovine sa bratom Andrijom 1381. godine.⁸³⁶ Nažalost, nije nam poznato kako je Zojlo postao vlasnikom te kuće, iz razloga što nemamo podatke o njezinom otkupu od bivšeg vlasnika u razdoblju od 1358. do 1381. godine. Jakovljev sin Matej naslijedio je očevu kuću pored stričeve odnosno rođakove kuće, o čemu svjedoče i podaci o njihovom zajedničkom zidu koji se nalazio između njihovih kuća (1383., 1386.).⁸³⁷ Međutim, u opisu lokacije njihovih kuća 1386. godine, krivo je zapisana lokacija glavne ulice (*de quirina* umjesto *de trauersa*) u tadašnjoj ispravi. S obzirom da se u toj istoj ispravi navodi podatak da je Pavao živio u toj kući, smatramo da je riječ o istoj nekretnini te da je notar krivo zapisao lokaciju glavne gradske ulice.⁸³⁸ Ovu tvrdnju dokazuje i opis lokacije kuće u dvjema sudskim presudama kad Pavlovu kuću privremeno posjeduju dva vjerovnika zbog neplaćenih dugova (1386.).⁸³⁹ Ove dvije presude ukazuju da Pavle prodaje svoju kuću Jakovu de Raduchisu na javnoj dražbi u ožujku 1386. godine s ciljem da plati svoje vjerovnike. Na kraju, taj isti Jakov prodaje prava na navedenu kuću nasljednicima

---

koji su boravili u Veneciji. Iako je prema Zadarskom miru određeno da im se vrte zaplijenjeni posjedi, oni se nisu smjeli vratiti u Zadar ili u distrikt. Marin i Zovo ulažu žalbu u ljeto 1358. godine jer im nisu bili vraćeni posjedi prema odredbama mira, što Mlečani pokušavaju nadalje riješiti sa kraljem, banom Nikolom Seč i Zadranima. Vrijednost posjeda Marina Karnarutića procijenjena je negdje otprilike na 5-6000 dukata te je utvrđeno da je dio njegovih izvangradskih posjeda došao u ruke kralja preko kneza Grgura Kurjakovića kojemu je Marin prodao te posjede. Pitanje povratka tražene imovine bezuspješno se rješavalo godinama, sve do 1362. godine, više o navedenom vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 322; Klaić, *Povjest Hrvata*, 1900, 153; Gruber, "Borba Ludovika I.", 159; Gruber, "Dalmacija za Ludovika I.", 165-168, 170-171, 173-179, 180, 182-183; Ladić, "Karnarutić", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9878>.

⁸³⁶ Pavle mora za kuću bratu isplatiti još *centum ducatis auri* a čija se lokacija opisuje...*in confinio sancta XL... de borea heredrum domini Jacobi de Cessamo de quirina et de austro possidet monasterii sancte Marie monialium de Jadra de trauersa uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 9. (1381.). Vidi rekonstrukciju lokacije njihovih kuća od 1355.-1358. te do 1388. godine u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 1.

⁸³⁷ Iako se ne navodi predio gdje se nalaze njihove kuće, pretpostavljamo da je riječ upravo o gore navedenim nekretninama koje su pripadale njihovim očevima. Matej i njegov brat (Nikola) isplatili su svom rođaku Pavlu 1383. godine *ducatos septuaginta duos auri* za zajednički zid između njihovih kuća, koji je podignuo Pavao *lapidibus et calcina* veličine *duodecim passibus*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc.1, br. 2, fol. 75 (1383.).

⁸³⁸ ...*de quirina est uia publica de borea possidet ser Mateus de Cessamis de trauersa et de austro possidet moniales monasterii sancte Marie de Jadre...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 38v (1386.).

⁸³⁹ Navodi se presuda u korist Koše de Begna (1386) te druga u korist Barnola de Drechia (prosinac, 1386.) koji mu ovršavaju nekretninu (do isplate duga). U prvoj ispravi se navodi kriva lokacija *de quirina uia publica/de trauersa* posjedi samostana sv. Marije dok se u drugoj ispravi navodi:...*de borea possidet ser Matheus de Cessamis mediante muro comuni de trauersa uia publica de austro possidet monasterium sancte Marie moniales de Jadre mediante muro comuni cum suis iuribus de quirina domus dicti monasterii cum suo stilicidio...*HR-DAZD-22- CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 38v (16. rujna 1386.); *isto*, f. 41.

suknara Mihovila 1388. godine.⁸⁴⁰ Prema navedenim dokumentima navodi se i da je Pavlov susjed bio samostan sv. Marije, čije granice *de austro* i *de quirina* omeđuje zajednički zid (1385./1386.).⁸⁴¹

Jakovljevi sin Matej posjeduju na lokaciji *de borea* od navedene kuće i parcelizirana zemljišta koja je davao u najam za izgradnju drvenih kuća. Navedena se zemljišta spominju u dokumentima od 1375. do kraja 1380-ih. Prema dobivenim podacima, uspjeli smo ih rekonstruirati na lokaciji uz rub gradskog bloka, a gdje su se nalazile njegova i Pavlova kuća.⁸⁴² U dvama dokumentima lokacija tih zemljišta navodi se i u predjelu odnosno *in contrata s. Marie monialium* (1384., 1388., 1389.),⁸⁴³ što potvrđuje da su se nekretnine obitelji Cessamis nalazile u području između dvaju predjela te uz glavne gradske ulice.

---

⁸⁴⁰ Doktor prava Jakov de Raduchis, kupac Pavlove kuće na dražbi (24. ožujka 1386.), prodaje i potvrđuje nasljednicima pok. Mihovila suknara kuću Pavla de Cessamis *per pretio ducatorum mille ad libras quatuor paruorum per ducato...*koja se nalazila *de austro monasterium sancte Marie moniales de Jadre mediante muro comuni cum iuribus dicti monasterii, de borea heredes q.domini Jacobo de Cesamo mediante muro comuni de quirina est domus dicti monasterii cum suo stilicidie de trauersa uia publica.* (7. lipnja 1388.), vidi HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 139v-140; *isti*, Instrumenti, b.1, fasc. 3, br. 3, 14v-15v.

⁸⁴¹ CD 16, str. 515, isp. 396; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc.1, br. 3, fol. 95v.

⁸⁴² Vidi rekonstrukciju u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 3 te opis lokacije: *...de siroco est hedificum domus Mare uxoris q. Petri Lubich de Muola hab. Jadre mediante quadam androna parua de trauersa uia conuicinalis de borea hedificum domum Radice nutricis dicti ser Mathei de quirina hedificum domum Rade uxoris q. Zoroli marinaris...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 109v (7. ožujka 1385.); Matej, uz pristanak majke Urše, daruje doživotna prava na zemljište Radoslavi pok. Priboja, na kojem se nalazi njezina drvena kuća koja se nalazila *de borea* uz *uia publica* te je bila okružena Matejevim zemljištima, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b.1, fasc. 1, fol. 141v (20. kolovoza 1386.). U prilog teoriji da je Matej imao nekoliko malih čestica u uglu gradskog bloka sjeverozapadno od svoje kuće, svjedoči i isprava iz lipnja 1389. godine, u kojoj stanoviti Anibaldo Tadejev iz Firence dolazi u posjed jednog od Matejevih posjeda *in contrata sanctorum quadraginta*. Sud donosi presudu u korist Anibalda zbog toga što je Matej bio jamac Stjepanu Ungaris a koji je napravio Anibaldu određene troškove u hospiciju. Riječ je o Matejevoj čestici na uglu gradskog bloka u koji smo ucrtali njegove i Pavlove nekretnine od 1381.-1386. godine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 58. Dokument iz 1375. godine svjedoči da je ta čestica bila u vlasništvu Jakovljevićevih nasljednika (Mateja) te da se na njoj nalazila *hediffitium/domus* koju je splitski kanonik Ilija dao u trajni najam zadarskim svećenicima crkve sv. Petra starog, Marinu de Butadeis (sindik zadarskog kaptola) i Nikoli (sindik i gastald *scole presbiterorum capitoli Jadrensis*) *nomine et uice dicti capitoli et scole* . Prema dokumentima, kaptol ima u najmu tu kuću od 1375. do 1389. godine, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 14-14v.

⁸⁴³ Opisuje se lokacija Matejevog zemljišta: *...in contrata monasterii sancte Marie monialis de Jadre...de borea est uia publica, de austro possidet dictus monasterium mediante partim modico muri comunis inter dictum monasterium et dictam domum, de quirina dictus monasterium mediante muro comuni inter ipsum monasterium et domum eandem, de trauersa partim sunt loca domini Matei de Cesamis regii admiralis et partim una domuncula mediante muro comuni inter dictam domum uenditam et ipsam domunculam dicti domini Matei...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 25-25v (1389.). Uz ovu ispravu je vezana i isprava i 1384. godine, u kojoj se spominje jedan dio čestice plemića Augustina de Cigalis, koja se nalazila uz zemljište nasljednika pok. Jakova (Mateja). Spominje se isti raspored nekretnina kao i u dokumentu iz 1389. godine: *...in confinio sancte Marie monialium...de borea uia publica, de trauersa possidet heredes domini Jacobi de Cesamis de austro et quirina possidet monasterium sancte Marie...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 67v-f.68. Matej se naziva i *nobilis uir ser Matolus q. domini Jacobi militis de Cesamo ciuis Jadre regis admiralus* te se pod tim imenom spominje i kao vlasnik čestice *in contrata S. Marie monialium* u

Zojlo i njegov sin Andrija imali su nekretnine i u drugim dijelovima grada. Zojlo se bavio trgovinom nekretninama, uključujući i gospodarskim, kako se navodi u dvama sporovima vezanima za kuće *in confinio sancti Elie* i *in confinio sancti Luce de Campo* 1365. i 1366. godine.⁸⁴⁴ Zojlov sin Andrija spominje se u blizini velikog gradskog zida blizu Kopnenih vrata *in contrata beati Stephany* u razdoblju nakon vladavine kralja Ludovika (1387.), što ukazuje na promjenu gradske lokacije u procesu okupljanja obiteljskih nekretnina.⁸⁴⁵ S obzirom da se bavio trgovinom, pretpostavljamo da je njegova lokacija bila povezana sa njegovim trgovačkim aktivnostima.

Osim navedene kuće u predjelu sv. Četrdesetorice, kraljevski vitez Jakov de Cessamis kupio je i veliko romaničko zdanje koje se nalazilo na glavnom gradskom trgu (*platea magna*), što je poznato prema već prethodno utvrđenim podacima.⁸⁴⁶ Iako je poznata transakcija kojom Jakov kupuje drugu ali ne i prvu polovicu kuće, u postojećim studijama nisu objavljeni niti podaci o vlasništvu susjedne zgrade, koja je zajedno sa Jakovljevom kućom bila sastavni dio cjelovitog "bloka romaničkih zgrada" na gradskom trgu. Prema već spomenutom dokumentu u kojem Jakov kupuje svoju drugu polovicu kuće 1359. godine, kao vlasnik te susjedne zgrade navodi se Radiha, sin Klapca *de Bicina* (iz Bitine).⁸⁴⁷ Prema toj ispravi poznate su nam samo susjedne granice druge polovice Jakovljeve kuće.⁸⁴⁸ Međutim, prema podacima o susjednim granicama Radihine kuće, odnosno njegovog sina Filipa, koji drugu polovicu kuće prodaje bratu Jakovu 1382. godine, saznajemo njezine granice prema *quirina (uia publica)* i *borea (uia conuicinalis)*.⁸⁴⁹ Također, prema podacima 1391. godine,

---

kupoprodajnom ugovoru iz 1388. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 29, fol. 15 (17. prosinca 1388.).

⁸⁴⁴ Zojlo potražuje natrag od kupca Dobre svoju kuću u predjelu sv. Ilije te neku kuću *cum uno molendino ab oleo et de una uinea* u predjelu crkve sv. Luke na Kampi, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. I, fol. 64-64v; *isto*, fol. 199-200.

⁸⁴⁵ Spominje se kao svjedok i susjed Kolanu de Ghinanno prilikom prodaje njegove kuće magistru bankaru Petru pok. Ivana iz Firenze koja se nalazila...*in contrata beati Stephany.....de austro est murus magnus ciuitatis Jadre de borea partim uia conuicinalis partim ser Gregorius de Nassis et partim magister Franciscus aurifex de Mediolano hab. Jadre, de trauersa partim dona Pria de Matafaris et partim ser Filippus de Matafaris de quirina ser Andreas de Cesamis...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192 (17. srpnja 1387.).

⁸⁴⁶ Vidi str. 115.

⁸⁴⁷ Radicha je umro negdje oko 1382. godine. Klapčić su roda Lapčana (hrvatsko plemstvo). Izvršitelj Radihine oporuke bio je Miha Ivanov de Martinussio-Pechiaro, Jakšić, "Zadarska plemićka", 111.

⁸⁴⁸ ...*de quirina est alia medietas domini Jacobi militis de Cesamo, de borea est Radichus filius Clapci de Bicina ...de trauersa androna conuicinalis inter dictam domum et ecclesiam sancti Laurentii, de austro stationes sancti Petri de Platea...*CD 12, str. 594, isp. 445.

⁸⁴⁹ ...*de austro domus heredes domini Jacobi de Cesamo mediante muro comuni de quirina uia publica de borea uia conuicinalis de trauersa androna sancti Laurentii...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 45-45v. Usporedbom podataka iz oba dokumenta dobivamo susjedne granice i Jakovljeve i Radihine kuće. Kuća

saznajemo da se *de borea* od Filipove kuće opet navodi *uia conuicinalis* (ali ovaj put kao *uia publica*) te *domus ecclesie s. Laurentii*,⁸⁵⁰ što u potpunosti odgovara čak i razmještanju tih zemljišnih čestica na franciskanskom katastru 1826. godine.⁸⁵¹ Granicu Jakovljeve kuće, prema gradskom trgu, saznajemo prema ispravi u kojoj se navodi njegova kuća kao susjedna nekretnina dućana kojeg prezbiter Filip de Sloradis daje u najam protomagistru Andriji pok. Dese u ime crkve sv. Petra novog *de platea* 1386. godine.⁸⁵² Zahvaljujući podacima iz navedenih isprava od 1359.-1391. godine, uspjeli smo dobiti cjelokupnu rekonstrukciju navedenog bloka gradskih nekretnina.⁸⁵³

Jakov de Cessamis i njegovi nasljednici imali su zemljišne čestice i *in confinio s. Uiti*, u susjedstvu zemljišta koja su pripadala rogovskom samostanu za izgradnju crkvu sv. Marije *Uirginis* 1373. godine (između samostana sv. Marije i crkve sv. Vida). Navedena zemljišta služila su za najam zadarskim građanima za izgradnju njihovih drvenih kuća.⁸⁵⁴

---

koja je pripadala obitelji Bittina je upravo ta kuća smještena sa zapadne strane Cesamisovog bloka, "romanička zgrada skromnije izvedbe", usp. Vežić, "*Platea civitatis*", 342.

⁸⁵⁰ Izgleda da je Filip došao ponovno u posjed očeve kuće (možda nakon smrti brata Jakova) jer se spominje kao njezin prodavatelj/koncesionar magistru zlataru Stjepanu pok. Petra...1391. godine:...*dedit uendit et tradidit cessit atque concessit iure proprio inperpetuum magistro Stephano aurifici quondam Petri...per precio et nomine precy trecentorum ducatorum auri in auro...domum muratam undique et cuppis copertam cum stationibus canonis ambitis...in confinio sancti Laurency de platea...de austro domus heredrum quondam domini Jacobi de Cessamis mediante muro comuni, de trauersa ecclesia sancti Laurency mediante androna super qua androna caduit stillicidia dicte domus uendite et stillicidia ecclesie sancti Laurency, de borea uia publica partim et partim domus ecclesie sancti Petri de platea super dictam uia comunis, de quirina uia publica...U posjed Stjepanove kuće dolazi Mazolo pok. Nikole de Fanfogna (sudskom presudom 4.4. 1391. zbog Stjepanovog duga *per quantitatis centum et quinquaginta ducatorum auri*), koji također magistru Stjepanu daje u koncesiju (*dedit cessit et concessit ac uigorem et roborem*) tu istu kuću preko javne dražbe...*per pretio et nomine precy trecentorum ducatorum auri in auro...* HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 69. i fol. 70.*

⁸⁵¹Vidi: Archivio di Stato di Trieste, "Mappe catastale", <http://www.catasti.archiviodistatotrieste.it/Divenire/document.htm?idUa=10653093&idDoc=10659976&first=13&last=13>.

⁸⁵² Navedeni dokument proširuje prostornu organizaciju nekretnina jugoistočno od kuće nasljednika Jakova de Cessamisa...*de trauersa possidet dicta ecclesia sancti Petri, de siroco est platea magna comunis Jadre, de quirina est uia publica per quam itur de dicta platea uersus ecclesiam sancte Anastasie, de borea possidet hereditas q.domini Jacobi de Cessamis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 112-112v.

⁸⁵³ Vidi rekonstrukciju u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 4.

⁸⁵⁴ Vidi str. 108, bilj. 710. Njegova se zemljišta spominju u sudskom procesu Andrije Nuti de Ancona protiv Dobre, *nutrix* q. Miche de Rosa, koja je ilegalno zaposjela drvenu kuću na Jakovljevom zemljištu oko kojeg su se nalazile ostale Jakovljeve čestice (1385.)... *de austro est hedifitium domus dicti Andree de trauersa et borea sunt loca dictorum heredrum q.domini Jacobi de Cesamo de quirina uia conuicinalis...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 29. Andrijina kuća spominje se na zemljištu crkve sv. Vida na istoj lokaciji kao i u prethodno navedenom opisu:...*de austro est hedificum dans dicti Andree emptoris super terreno ecclesie sancti Uiti, de trauersa et de borea sunt loca dictorum heredes quondam dictum dominum Jacobum, de quirina est uia conuicinalis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 33v (1376.). Pretpostavljamo da su ta zemljišta povezana sa njegovim česticama koje se spominju na toj lokaciji uz zemljišta rogovskog samostana još od 1373. godine...*de borea monasterium sancte Marie monacarum de Jadra, de siroco partim sunt loca cum muraleis dicti monasterii sanctorum Cosme et Damiani, partim heredes domini*

3.3.3. Nosdrogna

O nekretninama članova plemićke obitelji Nosdrogna ne postoji puno podataka – oni okupljaju svoje nekretnine, uglavnom na području Arsenala. Prema utvrđenim podacima, nasljednici Franje (Stjepanovog) de Nosdrogna imali su svoje obiteljske nekretnine u susjedstvu *domus magna* Franje de Matafaris, odnosno Franje de Grubogna *in confinio Arsenatus* 1378. godine.⁸⁵⁵ Prema opisu smještaja susjednih nekretnina, zemljište tada već pokojnog kraljevskog viteza Stjepana i kuća njegovog nećaka Jordana Filipovog, nalazili su se na zajedničkoj lokaciji. Prema nekoliko neobjavljenih izvora od kraja 1360-ih do sredine 1380-ih uspjeli smo rekonstruirati proces formiranja njihovih obiteljskih zemljišta na navedenoj lokaciji.⁸⁵⁶

Proces okupljanja obiteljskih nekretnina započinje od 1369. godine - Filip Franjin de Nosdrogna kupuje, zajedno sa sinovima pokojnog brata Stjepana, zemljišta (*locus tabulis copertus* i *locus discopertus*) Ivana i Vulčine Budislava na lokaciji gdje se spominje kuća njegovog sina Jordana te dvor Stjepanovih sinova 1378. godine. Znakovito je da se na poziciji *de austro* od tog zemljišta spominje i kuća Franjinih nasljednika (najvjerojatnije njegovih sinova Stjepana, Filipa i Bartolomeja).⁸⁵⁷ Prema tim podacima, Jordan podiže kuću na zemljištu svog oca Filipa u razdoblju od 1369. do 1378. godine. Prostornu situaciju u ovom dijelu gradske inzule dodatno rasvjetljava još jedna isprava – *carta locationis*, sastavljena isti dan kad je Filip i kupio navedena zemljišta 1369. godine. U toj ispravi, Filip daje u najam na pet godina istom marangonu Vulčini Budislavu *domum murata cum suo balatorio*, koja se nalazila na mjestu Stjepanovih nasljednika *de quirina* od kuće Franje de Grubogna 1378. godine. Zanimljiv je podatak da Filip daje Vulcini kuću u najam za isti iznos koliko je iznosila Filipova jednokratna rata (*libras nonaginta denariorum paruorum*) za kupljena

---

*Jacobi militis de Cesano, partim uia conuicinalis, vnde dicta loca vendita habent introytum et exitum et partim dominus presbiter Philippus de Sloradis...et de quirina partim dictus dominus presbiter...partim via conuicinalis...partim commissaria dum (!) presbiteri Radosclau dicti Suonçay condam Petri de Segnia, partim commissaria Colani Petrenich de Eççio et partim magister Yuanes dictus Glauina...CD 14, str. 523–527, isp. 403. Vidi rekonstrukciju tih zemljišta u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 5 i 6.*

⁸⁵⁵ Vidi str. 117-118, bilj. 748.

⁸⁵⁶ Vidi rekonstrukciju tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nosdrogna, br.1.

⁸⁵⁷ Zemljište je uključivalo i mlin...*ex parte australi, boreali et trauersali amuratum cum suo mollendino ab oliuis in dicto loco constructo et cum loco discoperto ex parte quirina dicti loci partim amurato ex parte australi, contiguo cum dicto loco tabulis coperto...a nalazilo se...de trauersa uia publica de quirina ambitus conuicinalis de borea domus Francisci condam Nicolay de Grubogna et de austro domus heredum Francisci de Nosdrogna* (Filip i braća). Sinovi Budislava Zadranina kupili su ga od Stošice, žene zlatara Stjepana pok. Galci 1363. godine, CD 14, str. 215, isp. 154 (5. studenoga 1369.). Isti dokument vidi i HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 11, fol. 24-25v; *instrumentum obligationis, isto*, fol. 25-25v.

zemljišta, što se jasno i navodi u spomenutoj ispravi. Iznajmljivanjem druge nekretnine, Filip isplaćuje preuzetu novčanu obvezu koju je bio dužan, prema dogovoru, isplatiti u dvije rate.⁸⁵⁸

Sa navedenim nekretninama, koje se spominju 1369. i 1378. godine, pokušali smo povezati i nekretnine Filipovih i Stjepanovih nasljednika koje se spominju u istom predjelu u razdoblju od 1385. do 1421. godine. Stjepanov sin Franjo bavio se najmom nekretnina *in contrata Arsenatus*. Lokaciju ograđenog praznog zemljišta kojeg uzima u koncesiju od Kreše de Zadulinis (1385.) ne možemo dovesti u vezu sa prethodnim dokumentima.⁸⁵⁹ Međutim, njegovu kuću, koju daje u koncesiju na deset godina marangonu Grguru pok. Dismana iz Šibenika (1386.),⁸⁶⁰ možemo identificirati na mjestu kuće nasljednika pok. Stjepana iz 1378. godine. Navedenu identifikaciju dobili smo, zahvaljujući spomenu istog susjeda, Franje de Matafaris, koji je u to vrijeme još uvijek bio prisutan na navedenoj lokaciji.

Ukoliko promotrimo skicu razmještaja tih nekretnina, vidjet ćemo da do promjene vlasništva dolazi i na susjednim česticama.⁸⁶¹ Neka Franjina kuća spominje se i kao susjedna nekretnina njegovih rođaka Gabrijela i Stjepana de Nosdrogna (1390.) uz kuću Guida de Grubogna. Upravo lokacija kuće obitelji Grubogna povezuje ovaj raspored nekretnina sa Gabrijelovom kućom koja se spominje u katastru, najvjerojatnije na istoj lokaciji 1421. godine.⁸⁶² Međutim, iako tu lokaciju ne možemo izravno povezati s našom glavnom

---

⁸⁵⁸...*una suam domum murata cum suo balatorio posita Jadre in confinio Arsanati cui hos dixerunt fore confines; de trauersa Franciscus de Grubogna, de austro curia conuicinalis, de quirina Radonis capator et de borea uia publica...* HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 11, fol. 25v-26; *obligationis/quietationis, isto, fol. 26-26v.*

⁸⁵⁹ Raspored tih zemljišta ne odgovara već navedenoj lokaciji ali možemo pretpostaviti da su se nalazila u njezinoj blizini. Franjo de Nosdrogna je vlasnik i susjednih zemljišta *de trauersa i de austro*. Opis lokacije: *locum uacuum curtumdatum fundamento murorum...de borea uia conuicinalis de austro et de trauersa possidet dictus Franciscus de quirina possidet Zelasius ortolani habitatoris Jadre...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 70.

⁸⁶⁰ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 53v (1386.).

⁸⁶¹ Najvjerojatnije je riječ o *domus magna* Franje de Matafaris. Na mjestu *curie conuicinalis* (1369.) sad se nalaze Franjina zemljišta a na mjestu Radonisove čestice Krešo de Nassis...*de borea est uia publica de trauersa possidet ser Franciscus de Matafaris de siroco sunt loca dicti locatoris de quirina possidet ser Cressius dictus Buçola de Nassis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 53v; vidi rekonstrukciju tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina, Nosdrogna*, br. 1.

⁸⁶² Stjepan de Nosdrogna prodaje sukнару Petru pok. Andrije svoju kuću...*de trauersa uia publica de austro domus Uidi de Grubogna de quirina domus ser Gabriel de Nosdrogna fratris ei et de borea domus ser Francisci de Nosdrogna...*Istu kuću Stjepan uzima isti dan nakon njezine prodaje u koncesiju na godinu dana od novog vlasnika, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 17 (27. kolovoza 1390.); *isti*, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 17v. Neka kuća Gabrijela, sina Filipa, spominje se kao kuća koju je mijenjao za kuću vranskog priorata u predjelu sv. Vida 1421. godine. Njezina lokacija predjela se ne navodi u zadarskom katastru:...*de levante est domus ser Guidonis de Grubogna, de ponente est domus ser Marci de Nosdrogna, de meridie sunt loca heredum condam domini Cressi de Zadulinis et ser Damiani de Cipriano...et de trauersa est uia publica...*,Antoljak, "Zadarski katastik", 376.

lokacijom, mislimo da je ipak riječ o kućama koje su se nalazile *de austro* od Jordanove kuće 1378. godine.⁸⁶³

Zanimljivo je istaknuti da prilikom analize nekretnina obitelji Nosdrogna gotovo se uopće ne spominju njihove nekretnine u ostalim gradskim predjelima. Prilikom analize navedene dokumentacije naišli smo na jedino na kratki zapis o sudskom procesu između Klare, udovice Filipa de Nosdrogne, i Franje de Nosdrogna oko isplate njezinog duga, vezano za prodaju njezine drvene kuće koja se nalazila na posjedu magistra Andrije *marangony dicti Brusaç... in confinio sancti Johannis Baptiste*.⁸⁶⁴

3.3.4. Grubogna

O gradskim nekretninama plemićke obitelji Grubogna, postoje podaci u razdoblju od 1360-ih do kraja 1380-ih. Analizirani podaci odnose se na potomke obiteljske grane Andrije Marinovog a posebno na njegove unuke, sinove Krševana (Matija, Krsto i kraljevski vitez Pavao) te njihove potomke. Također, zabilježili smo i podatke o gradskim nekretninama onih članova Grubogna kojima se ne navodi u dokumentima ime oca ili djeda, a s tim i pripadnost određenoj obiteljskoj grani. Podaci iz navedenog razdoblja svjedoče o smještaju stambenih te gospodarskih nekretnina tih plemića u pojedinim gradskim predjelima, kao i o načinu njihovog grupiranja oko pojedinih gradskih crkvi.

Tijekom Ludovikovog, odnosno anžuvinskog razdoblja, bilježimo najveći broj stambenih nekretnina ali i zemljišta i dućana obitelji Grubogna u blizini katedralnog sklopa (predio sv. Stošije), sv. Četrdesetorice/sv. Tome, Arsenala te glavnog gradskog trga. Također, njihove nekretnine bilježimo i ostalim dijelovima grada – predjelu sv. Mihovila, sv. Jurja i sv. Stjepana. Krešo pok. Marka de Grubogna mijenja svoju kuću *hospicium domus* pored kraljevskog kompleksa *in confinio s. Anastasie/Castelli uetis*⁸⁶⁵ za polovicu kuće i vrta koja se

---

⁸⁶³ Vidi rekonstrukciju tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nosdrogna, br.1.

⁸⁶⁴ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VDF, kut. 2, fasc. 3, fol. 64v.

⁸⁶⁵ Hospicij se nalazio...*de borea sunt loca cum muraleis dictarum commissiarum dictorum q.ser Jacobi et ser Johannis de Butadeis partim et partim sunt loca presbiteri Simeonis Saccich officialis in ecclesie Sancte Marie presbiterorum de Jadre mediante quadam androneta parua comuni, de trauersa est ortus dictarum commissiarum dictorum q.ser Jacobi et ser Johannis de Butadeis de quirina est domus commissiarum dictorum q.ser Jacobi et ser Johannis de Butadeis per sub qua est auditum ad dictum hospicium, de siroco est domus ser Colani spaziary q. Guidonis mediante curte comuni dicti hospicy et dictarum commissiarum dictorum q.ser Jacobi et ser Johannis de Butadeis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v. Luka će ubrzo prodati taj hospicij Mihi de Rasol koji je već imao nekretninu u njegovom susjedstvu (1388.), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 29, fol. 9-9v. Zastupnici Mihe Rasola gube sudski spor 1389. godine te

nalazila *in confinio Arsenatus* a koja je pripadala Luki pok. *ser* Filipa iz Vrane (1387.).⁸⁶⁶ Odmah nakon njezine zamjene, trgovac Grgur pok. Miroslava dolazi, sudskom presudom, u posjed te polovice kuće zbog Krešinog dugovanja u nekom poslu sa kupovinom vina.⁸⁶⁷ Osim Krešinog hospicija u navedenom predjelu, spominje se i Krešo Nikolin de Grubogna, najvjerojatnije brat Franje Nikolinog de Grubogna (1367.). Opise o smještaju kraljevskih te njihovih susjednih nekretnina usporedili smo prema objavljenim i neobjavljenim izvorima.⁸⁶⁸ Na temelju tih podataka došli smo do spoznaje da hospicij Kreše Markovog de Grubogna nastaje na mjestu nekretnine Kreše Nikolinog iz 1367. godine. Međutim, ostaje nepoznato da li je Krešo Markov naslijedio tu nekretninu ili ju je dobio pomoću nekog transfera od Kreše Nikolinog de Grubogna. Prema ovim podacima, obitelj Grubogna imala je svoje nekretnine u susjedstvu obitelji Butadeis i Matafaris u blizini kraljevskih posjeda 1367. i 1387. godine.⁸⁶⁹

U blizini katedralnog kompleksa, *in contrata s. Quadraginta*, imao je svoju stambenu kuću (*domus habitationis*) i neki Ilija de Grubogna 1384. godine,⁸⁷⁰ za kojeg postoje snažne indicije da je bio sin kraljevskog viteza Pavla.⁸⁷¹ Lokaciju njegove druge kuće, smještene uz stambenu kuću na istoj lokaciji, saznajemo u ispravi o koncesiji 1389. godine. Međutim, zbog nepotpunih podataka, ne možemo biti sigurni koja od tih navedenih kuća se daje u koncesiju 1389. godine.⁸⁷²

---

hospicij dolazi privremeno u posjed brata Jurja pok. Kristofana de Farra, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VDF, kut. 2, fasc. 3, 59v.

⁸⁶⁶ *...medietatem domum sirochalem...medietatem sirocalem ortis existentis a parte transuersali dicte domus...* Luka je dijelio obiteljsku kuću i vrt sa braćom Ivanom i Filipom, sinovima pokojnog Jakova iz Vrane. Lukin dio kuće se nalazio...*de borea est altrā medietas domus et orti dictorum Johannis et Philippi de trauersa sunt loca Crissani drapary q. Martini mediante queddā androna de siroco est uia publica partim et partim est domus Leonis de Ciçono de quirina est uia publica partim et partim domus dicti Leonis de Ciçono*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v. Vidi rekonstrukciju čestica u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 4; vidi i prilog *Karta*.

⁸⁶⁷ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 46v (29. srpnja 1387.).

⁸⁶⁸ Vidi str. 113-114 (posebno bilj. 731-732, 735). Neobjavljeni dokumenti biti će citirani kod obitelji Grubogna i Matafaris.

⁸⁶⁹ Vidi smještaj navedenih nekretnina obitelji Grubogna u rekonstrukciji kraljevskih nekretnina i njihovih susjeda, prilog *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 5; vidi smještaj u gradskom predjelu u prilogu *Karta*.

⁸⁷⁰ Kuća se spominje u ispravi *instrumentum obligationis* u kojem se majstor Blaž obvezuje Iliji izvršiti radove i obnovu njegove kuće, ne opisuje se lokacija kuće, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 53v-54.

⁸⁷¹ U jednoj se ispravi naziva *Helias*, a u drugoj *Elias, filius q. domini Pauli de Grubogna*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 53v-54; HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 404v.

⁸⁷² Ilija najvjerojatnije daje svoju drugu kuću u koncesiju na tri godine Cvitku pok. Klapca iz Obrovca, koja se nalazila uz njegovu *domus habitationis...domum de muro cum eis curte puteo canipa...in contrata sanctorum Quadraginta...de borea et quirina uia publica de austro ser Benedictus de Gallo de trauersa dictus locator...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc.1, fol. 404v.

Postoje snažne pretpostavke da je ta Ilijina *domus habitationis* bila obiteljska kuća njegovog oca, kraljevskoga viteza Pavla. Naime, u obližnjem gradskom predjelu pored crkve sv. Tome (*in confinio sanctorum Grisogoni et Thome*) bilježi se neki posjed Pavlovih nasljednika odnosno njegove supruge Margarite. Ta nekretnina navodi se u dokumentima od 1385. do 1387. godine kao susjedna nekretnina uz *domus* i crkvu sv. Tome te *domus habitationis* plemića Benedikta de Galellis 1386. i 1387. godine. Zahvaljujući podacima o smještaju većine njezinih susjednih nekretnina uz crkvu sv. Tome, uspjeti smo rekonstruirati sve nekretnine koje su se nalazile uz navedenu crkvu.⁸⁷³ Položaj susjednih ulica i nekretnina (plemić Benedikt de Galellis/Gallo) koji su opisani u tim ispravama u potpunosti odgovaraju dokumentu koji opisuje lokaciju Ilijinih kuća 1389. godine. Spoznaju da dokumenti navode različite nazive gradskog predjela, u kojima su se nalazile te nekretnine, možemo objasniti notarevim izborom o načinu bilježenja lokacije određene nekretnine koja je pripadala dvama gradskim predjelima. Naime, ukoliko promotrimo na priloženoj karti položaj Ilijinih/Margaretinih nekretnina u odnosu na crkve sv. Tome i sv. Četrdesetorice, možemo primijetiti da su se te nekretnine nalazile u području između tih dvaju crkava.⁸⁷⁴ Slične primjere već smo susretali i kod bilježenja ostalih gradskih nekretnina u notarskim dokumentima.

U najvećem broju isprava, vezanim za gradske nekretnine obitelji Grubogna, navodi se Franjo pok. Nikole de Grubogna, zabilježen u dokumentima od 1369. do 1390. godine. Franjo je bio vlasnik obiteljske kuće *domus magna... in confinio Arsenatus* koja se nalazila uz obiteljske nekretnine obitelji Nosdrogna. Navedena nekretnina zabilježena je na toj lokaciji 1369. i 1378. godine.⁸⁷⁵ Franjo mijenja navedenu kuću za *domus magna...in angulo*

---

⁸⁷³ Smještaj tih nekretnina opisan je u tri isprave – u jednoj se spominje Pavlova supruga...*de borea et trauersa sunt uie publice, de siroco est ecclesia predicta sancti Thome de quirina possidet dona Margarita relicta q. domini Pauli de Grubogna...*(1387.); u drugoj njegovi nasljednici (1386.), dok su nam podaci iz treće isprave otkrili lokaciju Benedikta de Galellis, koji je uz svoju *domus habitationis* imao čestice za najam a kupio ih je od Marina de Matafaris te je prodao prava na njih bankaru Petru iz Firence (1385.), HR-DAZD-31-ZB, AR, b. 1, Instrumenti, fasc. 3, br. 2, fol. 25v-26; *isti*, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 90-91; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 1-1v. Vidi i rekonstrukciju tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 8, vidi i prilog *Karta*.

⁸⁷⁴ Vidi ucrtanu lokaciju nekretnina u prilogu *Karta*.

⁸⁷⁵ Njegova kuća (*domus*) zabilježena je kao susjedna nekretnina obitelji Nosdrogna *in confinio Arsane* 1369. godine:...*de trauersa uia publica de quirina ambitus conuicinalis de borea domus Francisci condan Nicolay de Grubogna et de austro domus heredum Francisci de Nosdrogna* (Filip i braća), CD 14, str. 215, isp. 154, (5. studenoga 1369.), isti dokument, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 11, fol. 24-25v; *instrumentum obligationis, isto*, fol. 25-25v. Za istu godinu vidi *isto*, fol. 25v-26; *instrumentum obligationis/quietationis, isto*, fol. 26-26v. O položaju njegove nekretnine u predjelu Arsenala 1378. godine vidi tekst u disertaciji, str. 117-118, bilj. 748. Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 113-114, isp. 7. Položaj kuće vidi i u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Nosdrogna, br. 1.

aurificum Franje de Matafaris koja se nalazila u blizini glavnog gradskog trga (*platea*).⁸⁷⁶ Tu istu kuću Franjo de Grubogna prodao je sukнару Mihovilu koji je imao uz nju svoju kuću sa dućanima 1381. godine.⁸⁷⁷ Prema opisima lokacije te nekretnine u navedenim ispravama, predložili smo njezin smještaj na mjestu palače Ghirardini, označene na karti I. Petriciolija.⁸⁷⁸

Nakon prodaje hospicija i kupovine polovice kuće u predjelu Arsenala, Krešo Markov de Grubogna nastavlja okupljati svoje nekretnine u istom predjelu gdje je već imao svoje nekretnine koje je uzimao ili davao u najam od 1370-ih. Krešo je u tom gradskom predjelu posjedovao zemljišta za najam već oko 1378. godine.⁸⁷⁹ Krešo se spominje kao najmoprimac u tom istom predjelu i 1389. godine - uzima u najam na dvije godine kuću od izvršitelja Ivana pok. Jakova iz Vrane. Iako se u dokumentu ne navodi njezina lokacija, pretpostavljamo da je riječ o susjednom dijelu kuće koji se nalazio *de borea* od Krešine polovice kuće koju je kupio od Luke iz Vrane 1387. godine.⁸⁸⁰

Grubogna su imali i dućane u predjelu *platea* – u ovom predjelu nalazila se kuća sa dućanima Prije, udovice Kreše Nikolinog de Grubogna, koja ih daje u najam na četiri godine sukнару Martinu pok. Jurja 1369. godine. Njezina nekretnina spominje se na toj lokaciji i 1389. godine, u susjedstvu Kreše Markovog de Grubogna, njezinog sina Guida i obitelji Pechiaro. Usporedivši podatke o susjedima iz opisa lokacije Prijine i kuće Nikole de Cressaua, dolazimo do spoznaje da su nastale velike promjene u vlasništvu, izgledu i strukturi

---

⁸⁷⁶ O položaju *domus magna* Franje de Matafaris u navedenom predjelu vidi također tekst u disertaciji, str. 117-118, bilj. 748. Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 113-114, isp. 7. Raspored nekretnina vidi u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 1.

⁸⁷⁷ Franjo de Grubogna prodao je sukнару Mihovilu pok. Petra ovu *domus magna* zajedno sa dijelom nekog vrta izvan grada u predjelu sv. Martina, vidi str. 118, bilj. 750.

⁸⁷⁸ Usporedivši ove podatke sa lokacijom te palače, primjetili smo da je ona također smještena u blizini obiteljskih nekretnina obitelji Nosdrogna. Tome u prilog govori i podatak da se u postojećoj literaturi smatra da palača Ghirardini ima starija, romanička obilježja gradnje. Obitelj Ghirardini dolazi u posjed palače najvjerojatnije tek od 15. stoljeća. O palači i njezinoj arhitekturi vidi Petricioli, "Ostaci stambene", 145-147; Sabalich, *Guida*, 389-391. S obzirom na opise lokacije iz dokumenta i rasporedu parcela na franciskanskom katastru, lokacija palače Ghirardini nam se čini kao jedina moguća lokacija za smještaj te kuće, vidi prilog *Karta*.

⁸⁷⁹ Spominje se kao susjed nekoj Miri, udovici *Mathei becarii*, čija se drvena kuća nalazila na zemljištu crkve sv. Marije Velike – iako se ne navodi koju vrstu nekretnine je Krešo imao na toj lokaciji, s obzirom na susjedne nekretnine možemo pretpostaviti da je i on imao čestice za najam, HR-DAZD-31-ZB, PH, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, fol. 7 (1378.).

⁸⁸⁰ O prodaji 1387. godine vidi HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 30, fol. 2v. Nikola de Spingarolo, *procurator et procuratio nomine Johannis q. Iacobi de Aurana* daje Kreši u najam na dvije godine kuću *in confinio Arsane...per affictu libris xxx par. per quolibet anno...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 30, fol. 2v (1389.).

navedenih kuća u razdoblju od tridesetak godina.⁸⁸¹ S obzirom da se Krešo Markov de Grubogna ovaj put pojavljuje i kao susjed uz obitelj Kreše Nikolinog de Grubogna, pretpostavljamo da je između njih postojala obiteljska povezanost.

Nakon 1380-te godine, pojedini članovi obitelji Grubogna stječu svoje nekretnine i u ostalim gradskim predjelima. Prema sadržaju dokumenata u razdoblju od 1384. do 1390. godine, Franjo pok. Nikole okuplja svoje nekretnine *in confinio s. Michaelis* nakon 1381. godine, što se povezuje sa sklapanjem braka između njega i Urše, kćeri Margarete i pok. Martina de Bosco. U navedenom predjelu, Franjo je dobio kuću u miraz od obitelji Bosco 1380. godine, a uz koju su se nalazile i parcele njegove svekrve Margarite.⁸⁸² Na jednoj od tih čestica Franjo kupuje i drvenu kućicu 1384. godine.⁸⁸³ Kuću, koju je dobio u miraz, ostavlja mu u nasljedstvo njegova žena Urša oporukom 1390. godine.⁸⁸⁴ Ovi podaci ukazuju da su te dvije obitelji, međusobno povezane bračnim vezama,⁸⁸⁵ okupljale svoje nekretnine na istoj lokaciji. Osim Franje, i Guido Krešin de Grubogna imao je kuću u navedenom predjelu nakon 1382. godine. Zanimljiv podatak je da su i njegovi susjedi bili članovi obitelji Matafaris te Martinussio-Pechiaro.⁸⁸⁶

---

⁸⁸¹ Lokacija: *...de trauersa et de quirina uia publica, de borea ser Nicolaus de Creserina et de austro ser Micha de Pechiaro...*HR-DAZD-31-ZB, PP, b. 1, fasc. 12, fol. 22v-23 (1369.). Nikola de Cressaua daruje Kreši Markovom de Grubogna svoju kuću sa dućanima: *...iuxta plateam magnam comunis..de borea est uia publica, de quirina est domus siue statio ser Guidonis q.ser Cressy de Grubogna de austro est coquina de lignamine dicti ser Guidonis partim et partim domus heredes olim ser Miche de Pechiaro de trauersa possidet dona Pria relicta q.ser Cressy de Grubogna...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 98v-99 (1389.). Jedan od tih dućana se spominje i kao mjesto potpisivanja dokumenta (*actum*) o dogovoru Marina pok. Grizogona de Butadeo i Bartola de Sloradis 1389. godine (bez opisa lokacije), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 75v-f. 76. Vidi i rekonstrukciju u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 6-6a.

⁸⁸² Podatak o njegovom braku sa Uršom saznajemo iz njezine oporuke 1390. godine – u tom se dokumentu spominje da je Franjo dobio kuću u miraz 1380. godine a koja se nalazila u predjelu sv. Mihovila: *...una domo de muro coperta cuppis cum curte ballatorio suo terreno proprio super quo edificata est....de trauersa et borea possidet ser Philipus de Matafaris de siroco possidet dicta dona Margarita /dodano; licet modo de trauersa ipsa dona Margarita possideat partim med.muro comuni/ de quirina est uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 38-40v (3. listopada 1390.).

⁸⁸³ Franjo kupuje *...lignaminis hedificum construcum...*od Jakova, prezbitera sv. Mihovila: *...de quirina uia publica, de borea dictus emptor de trauersa dicta dona Margarita et de austro...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 82-82v. Na *Karta* i *Skice* smo označili mogući položaj Franjinih dviju kuća uz crkvu sv. Mihovila, s obzirom da je to jedina pozicija gdje se glavna ulica nalazi *de quirina*, vidi priloge *Karta* i rekonstrukciju nekretnina uz crkvu sv. Mihovila u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 2.

⁸⁸⁴ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 38-40v (1390.).

⁸⁸⁵ Franjo de Grubogna se spominje i kao kupac ograđenog praznog zemljišta pokojnog Bogdana pok. Tunarisi u predjelu Arsenala na javnoj dražbi u ime neke Matije, žene Stjepana de Bosco 1377. godine; ne znamo u kakvom su obiteljskom odnosu – možda je Stjepan bio brat Martina de Bosco, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 47-47v (20. prosinca 1377.).

⁸⁸⁶ Guido se spominje kao susjed Demetriju odnosno Ludoviku de Matafaris na lokaciji iznad crkve sv. Mihovila, koja se nalazila uz gradski trg (*in contrata sancti Micaelis prope plateam magnam comunis*) 1386. godine. Lokacija: *...de borea est uia publica, de trauersa est domus ser Guidonis de Grubogna partim et partim*

Osim trgovinom,⁸⁸⁷ Franjo de Grubogna se bavio i kupoprodajom nekretnina – osim drvenih kućica u predjelu sv. Mihovila, kupuje i dvije kuće u predjelu sv. Jurja 1386. godine. Franjo prepušta te kuće za istu cijenu bratu pokojne oporučiteljice Stošije *Sgobe filie quondam Butchi calafati* 1390. godine. Prema opisu lokacije tih dvaju kuća, kao i njezinih susjednih nekretnina, uspjeli smo rekonstruirati raspored navedenih nekretnina na toj lokaciji.⁸⁸⁸

Osim najmom dućana, Prija se bavila i kupoprodajom gospodarskih sadržaja zbog ostvarivanja zarade – kupuje od Filipa de Matafaris kuću sa peći (*furnus*) te neku konobu (*canipa*) u susjednoj kući (koja se nalazila uz prethodno navedenu peć) *in confinio sancti Stefani* 1381. godine.⁸⁸⁹ U istom predjelu i Guido de Grubogna posjeduje kuću od 1392. godine, uz koju kupuje još jednu zidanu kuću koja je imala i drvenu nastambu na istom zemljištu.⁸⁹⁰

Iako ne znamo ništa o nasljednicima Andrije Vidovog de Grubogna, poznat nam je samo podatak da se oni najranije spominju u navedenom predjelu, već oko 1353. godine.⁸⁹¹ Najmom i prodajom zemljišnih čestica (*locus*) i njihovih drvenih kuća (*hedifficum de*

---

*possidet ser Mica q. ser Johannis de Martinussio de siroco possidet dictus ser Mica de quirina est domus ser Miche de Rosa...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 8v-9. Rekonstrukciju nekretnina na toj lokaciji uspjeli smo dobiti i pomoću podataka o nekretninama obitelji Pechiaro i Rosa (vidi u daljnjem tekstu pod obitelji Pechiaro, Rosa). Rekonstrukciju nekretnina na toj lokaciji u razdoblju od 1386.-1390. godine vidi i u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 7.

⁸⁸⁷ Čak i zbog dugova poslovnih partnera, nastalih u trgovačkim poslovima, Franjo dolazi sudskim putem u posjed njihovih nekretnina do trenutka njihove prodaje na dražbi – Blaž Kasarolo pok. Dragoslava bio mu je dužan novac za prodano vino te Franjo ovršava njegove nekretnine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 40v.

⁸⁸⁸ Franjo kupuje od izvršitelja pok. Stošije dvije kuće *copertas cuppis partim de muro et partim de tabulis...in contrata sancti Georgy...de trauersa possidet Philipus calafatus dictus Pale frater dicte quondam Stossie de siroco possidet heredes quondam ser Marini de Cressaua partim et partim dictus Philipus de quirina est uia publica de borea sunt loca sancti Petri de insula Gigliani...*U ispravi *uigor et robor* Franjo prodaje prava na navedene nekretnine Filipu, bratu pokojne Stošije, za istu prodajnu cijenu 1390. godine. Franjo se navodi i kao susjed Filipovih nekretnina koje su se nalazile uz dvije sestrine kuće:... *de quirina partim possidet ser Nicola de Cressaua et partim ser Franciscus de Grubogna de borea locus uacus ecclesie sancti Petri de Argata de trauersa partim heredes Jacobi Stuticich piscatoris et partim ser Franciscus de Gusco de austro uia conuicinalis...*(1388.). Prema dvjema navedenim lokacijama te prema podijeljenosti čestica na franciskanskom katastru, procijenili smo mogući smještaj tih nekretnina u gradskom predjelu, vidi priloge *Karta te Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 3; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 30v (1386.); HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 33, fol. 9v-10 (1390.); HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 53 (26. listopada 1388.).

⁸⁸⁹ *...de trauersa et de borea possidet ser Lodouicus de Matafaris de austro et de quirina dictus uenditoris...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 11-11v.

⁸⁹⁰ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br.1, fol. 602 (1392.).

⁸⁹¹ Njegov nasljednik se spominje kao susjed Petra pok. ser Simeonisa de Valle, stanovnika Zadra *in confinio sancti Stephani – de quirina ser Valle suprascripti de borrea heredum condam Uiti de Prodano, de trauersa heredum condam Andree Uidi de Grubogna, de silocho Minuzii de Vitcho...* SZB 4, str. 84, isp. 47.

lignamine) bavili su se i Kolan Kreste i Vid de Grubogna. Kolan je posjedovao te nekretnine na području Plankita,⁸⁹² u sjeverozapadnom dijelu grada (1370.),⁸⁹³ dok je Vid (Guido) imao svoje zemljište u susjedstvu obitelji Lourechna i Varicassis kod crkve sv. Kuzme i Damjana *de Perna* u predjelu Babe.⁸⁹⁴

3.3.5. *Matafaris*

U odnosu na ostale plemićke obitelji, članovi obitelji Matafaris bilježe se u najvećem broju isprava vezanih za gradske nekretnine u razdoblju od 1350-ih do 1390. godine. Najveći broj analiziranih podataka odnosi se na pripadnike dvaju obiteljskih grana, nastalih od braće Guida i Petra, potomaka Vučine (Prestancijevog) de Matafaris. Osim njihovih nekretnina bilježimo i podatke o gradskim nekretninama koje su pripadale pojedinim članovima "trgovačke" obiteljske grane Benedikta de Matafaris.⁸⁹⁵ Također, utvrdili smo i nekretnine koje su pripadale onim članovima Matafaris kojima nismo, barem zasad, uspjeli naći pripadnost nekoj određenoj obiteljskoj skupini.

Analizom smještaja Petrovih nekretnina, utvrđeno je da ih nasljeđuju njegovi sinovi i unuci. Petar de Matafaris imao je zabilježene nekretnine u nekoliko gradskih predjela. Osim kuće sa kuhinjom *in confinio s. Siluestri frustatorum* (1321.),⁸⁹⁶ zemljišta na Pusterli (1329, 1338),⁸⁹⁷ kuhinje kod palače/hospicija Dragoslava, pok. Bratka *in confinio sancti Thome*

---

⁸⁹² Prema I. Petricioliju, *Plancheta* (predio Plankit ili Malpass) nalazio se na području oko crkve sv. Dimitrija kao predio zapadno od samostana sv. Krševana odnosno kao područje između dviju navedenih crkava, vidi tekst disertacije, str. 41, bilj. 251.

⁸⁹³ Kolan prodaje nekom zidaru Nikoli pok. Petra de Vegla *totum effictum et hedifficum de lignamine unius sue domus...in contrata Planchete...*koja se nalazila na zemljištu (*terrenum*) Koše de Saladinis, koji je posjedovao i susjedne čestice, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 28v-29 (28. listopada 1370.).

⁸⁹⁴ Vid se spominje kao susjed *domus* Jurja pok. Mihe Drassily: *...de trauersa possidet commissaria olim ser Bogdi de Lourechna partim med.muro comuni et partim possidet Dobra filia q.Dobraty med.androna dicte domus et partim possidet ser Uiti de Grubogna med.androna comuni de austro possidet commissaria olim ser Johannis de Uaricassis med.muro comuni de quirina possidet dictam commissariam dicti q.ser Johannis partim et subtis domum cui commissarie est anditum ad dictam domum dicti Georgy et partim est uia publica de borea possidet dicta commissaria dicti q.ser Bogdi partim med.muro comuni et partim possidet commissaria olim ser Micouilli drapary q.Petri de Jadre...HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 36v. I. Petricioli nije označio na karti crkvu sv. Kuzme i Damjana *de Perna*, samo crkvu sv. Kuzme i Damjana u blizini glavnog trga – prema njegovom mišljenju ta se crkva nalazila u južnom dijelu grada, u predjelu Babe u blizini gradskog zida i crkve sv. Silvestra, vidi str. 108, bilj. 707.*

⁸⁹⁵ Njegovi potomci bavili su se aktivno trgovinom, novčarskim poslovima i proizvodnjom soli - posebno sin Tomas, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 167.

⁸⁹⁶ Mira, kćer Ivana de Ciualellis, prodala mu je prava na neku *domus cum coquina* u navedenom gradskom predjelu...*de borea et quirina est uia publica, de austro locus Martini piscatoris, filii condam Tolle, et de trauersa domus Radoy Tolsich...CD 9, str. 2, isp. 2.*

⁸⁹⁷ *...locus (Brodareuich/Coranus f. Michaelis) ...ad Pusterlam...de austro est locus tui dicti Corani, de trauersa et de borea locus Petri de Matafaro et de quirina locus Cresti Brodareuich...CD 9, str. 480, isp. 390.* Petar je imao i dvije kuće *in confinio sancte Marie de Posterula* u susjedstvu obitelji Rosa (Petar)...*de austro possident*

(1332.),⁸⁹⁸ imao je i kuće u susjedstvu obitelji Rosa *in confinio plathee te in confinio sancte Marie de Posterula* (1338).⁸⁹⁹ Podatak iz isprave, koja se nalazi u inventaru Fumice Salvagnele, navodi njegovo zemljište i *in contrata Martinussii de Butouano* 1346. godine.⁹⁰⁰ U postojećoj literaturi, naziv *contrata* uglavnom se poistovjećuje sa pojmom gradskoga predjela (*confinium*), čak i u drugim dalmatinskim i mediteranskim gradovima.⁹⁰¹ J. Heers navodi da su i u talijanskom gradu Sieni pojedine četvrti (*contrade*) nosile nazive plemićkih obitelji, što ukazuje na moć tih obitelji u tom dijelu grada.⁹⁰² S obzirom da se i u Zadru pojavljuje sličan primjer, nije isključeno da je u ovom dijelu grada obitelj Butouano imala velik utjecaj.⁹⁰³

O nekretninama Petrovih sinova, Ivana i Vučine, nemamo zabilježenih podataka. U postojećim ispravama, navodi se jedino podatak o ulozi Vučine kao očevo izvrsitelja u sporu oko neke kuće *in confinio s. Cusme et Damiani* protiv Ivana pok. Damjana de Uaricassis 1359. godine.⁹⁰⁴ Nekretnine njegovih nasljednika, odnosno nekretnine koje su nekoć

---

heredes condam Mathei....est uia publica partim et partim possidet supradictus Petrus de Rosa, de borea possident Hodane et Petre filii Michouilli Pribicich partim et partim Boscho...heredes Çori filii dicti Michouilli, et de trauersa Marinus de Bucharo, partim Petrus de Matafarris, et partim heredes Georgii de Matheo, CD 10, str. 376, isp. 281.

⁸⁹⁸ *...cuius palatii medietas frontalis muri ex parte boreali est Petri de Matafaro, de loco amurato predicto est fundamentum muri, ex parte australi Johannis condam Dmini eundo recto tramite de trauersa uersus quirinam ita, quod stilicidium dictus Johannes nec Dragoslauus facere possunt nec debent super dictum fundamentum, ...medietas muri seu frontalis ex parte trauersali dicti loci est predicti Dragoslaui, quibus de trauersa partim sunt loca ecclesie sancti Thome et partim coquina dicti Petri, et de austro est dictum fundamentum predicti Johannis.....CD 10, str. 27, isp. 23.*

⁸⁹⁹ Osim na Pusterli, Petar je imao i dvije kuće u susjedstvu obitelji Rosa (Filip) kod glavnog gradskog trga.... *de austro est uia publica, de quirina possidet Petrus de Matafarris, de borea partim possidet dictus Petrus ...supradicti Michaelis et de trauersa idem Michael* (condam Mathei de Rosa)...CD 10, str. 376, isp. 281. Kuće na Pusterli se bilježe u istoj ispravi, vidi bilj. 897.

⁹⁰⁰ Leljak, MCI 1, str. 66, isp. 8.

⁹⁰¹ I. Benyovsky Latin također smatra da su ta dva naziva imala isto značenje, Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, str. 43, bilj. 217. Slično je smatrao i I. Petricioli, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 501; Petricioli, "Lik Zadra", 176-177. Vidi slično za Trogir u 13. stoljeću, Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 23. U talijanskim gradovima su bilježili taj naziv kao *contrada*, vidi Heers, *Family clans*, 138.

⁹⁰² Heers, *Family clans*, 147-148.

⁹⁰³ Iako se ne navodi da li je zemljište smješteno u gradu Zadru, pretpostavljamo da bi moglo biti, s obzirom da se ovaj podatak navodi zajedno sa kućom Fumice na glavnom trgu te kućom *in contrata capeliorum super locum olim Eufemie, relictæ Grisogoni de Piciga*, Leljak, MCI 1, str. 67, isp. 8. U srednjovjekovnom zadarskom notarijatu nije bilo neuobičajeno i da se dvorište/dvor (*curia*) bilježe po imenu nekog plemića ili njegove obitelji. Primjerice: *curia Butadeis* ili *curia Uitcor* (*in contrata sancti Petri ueteris*), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, 4v (1375.); *isti*, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 5-5v (1378.). Vjerojatno su se i pojedine ulice bilježile imenom plemića, posebno ako su ih posjedovali kao što je bio slučaj Ivana de Petrico 1372. godine: ... *de trauersa, de austro et de quirina est uia conuicinalis que est dicti ser Johannis et de borea est alia medietas...* HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 16, fol. 28-28v.

⁹⁰⁴ Vučina pokreće spor pred sudom zbog te kuće u kojoj je živio Ivan de Uaricassis a koji ju je prodao Petru de Matafarris. S obzirom da je dokument dosta oštećen ne vidimo ostatak teksta, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 74.

pripadale i Petru, spominju se i tijekom Ludovikovoga razdoblja: *in confinio s. Michaelis* (1350.),⁹⁰⁵ zemljišta *in confinio s. Quadraginta* (1355.),⁹⁰⁶ *in confinio s. Saluatoris* (1370.)⁹⁰⁷ te na Putevcu *prope puteum dictum Puteuac* (1367.).

Prema podacima o nekretninama koje su pripadale obitelji Matafaris, a koje se spominju na lokaciji u predjelu Pusterle/Putevac u razdoblju od 1367. do 1389. godine, utvrdili smo da se navode dva različita opisa njihovog smještaja. Također, utvrdili smo da postoji mogućnost da se ta dva opisana smještaja ne odnose na iste nekretnine. Jedna skupina analiziranih dokumenata odnosi se na razmjestaj nekretnina obitelji Matafaris u blizini *domus magna* Kolana pok. Martinussio de Butouano (1367., 1378., 1384., 1385., 1387., 1389.) dok se druga skupina isprava odnosi na smještaj njihovih nekretnina u susjedstvu obitelji Grisogonis (1375.). Ti dokumenti svjedoče o promjeni vlasništva nad tim nekretninama u navedenom razdoblju. Petrovi nasljednici spominju se na Putevcu kao susjedi nekoj kući te *domus magna* koje su pripadale Kolanu de Martinussio (Butouano) 1367. godine.⁹⁰⁸ U dokumentima od 1378. do 1389. godine navode se i Petrovi unuci Mafej i Filip kao vlasnici susjednih nekretnina oko *domus magna* Butouano. Zemljište Mafeja spominje se kao susjedna nekretnina Kolanovih kuća 1378. godine,⁹⁰⁹ dok se Filip spominje kao Kolanov susjed te susjed Ivana de Botoño i Petra de Nassis (1384.-1389.). Filip vjerojatno kupuje dio Kolanovog zemljišta uz drugu kuću između 1384. i 1385. godine,⁹¹⁰ jer se spominje kao

---

⁹⁰⁵ ...a borea heredum Petrice de Matafaris, a trauersa heredum condam Petrice de Matafaris, a siloco uia, a quirina domus heredum Bartolini sartoris condam Pasqualis, SZB 3, str. 126, isp. 183.

⁹⁰⁶ Zemljišta su se nalazila uz kuću koju će od Filipa de Borra iz Venecije otkupiti Jakov de Cessamis, vidi smještaj nekretnine, str. 136, bilj. 833.

⁹⁰⁷ ...de trauersa partim dictam Jelice et partim loca uacua mediante androna, de borea sunt loca ser Damiani de Nassis mediante androna, de quirina domus dictorum uenditorum et de austro loca heredum ser Petrici de Matafaris... HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 53-53v.

⁹⁰⁸ Kolan se u dokumentu spominje kao *Colanus q. Martinussi de Butouano... prope puteum dictum Puteuac... de austro domus magna dicti uenditoris, de quirina et de borea uia publica comunis et de trauersa hereditas condam ser Petrici de Matafaris*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 6.

⁹⁰⁹ Iako se u ispravi navodi *domum ipsius Colani (de Martinussio)* koju daruje sinu Andriji *positam Jadre in confinio Pusterle in qua habitat ad presens ipse Colanus...* zbog njezine veličine smatramo da je riječ upravo o *domus magna*, o čemu govori u prilog i podatak da je Kolan živio u njoj a nalazila se...*de trauersa domus ser Johannis de Botoño de austro ortus sancti Platonis de quirina uia publica de borea partim domus dicti Colani et partim locus domini Maffei de Matafaris...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 3v. Vidi i rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 2. te položaj u prilogu *Karta*.

⁹¹⁰ Kolan se još spominje na toj lokaciji 1384. godine a Filip već 1385. godine. Filip je susjed *ser Nicolaus q. ser Martinussy de Butouano...in contrata Pusterle - de trauersa partim ser Philippus de Matafaris et partim jardinus dicti ser Philippi de siroco domus habitationis dicti locatoris de quirina et de borea uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 32-32v. Filipovo zemljište, koje se spominje 1385. godine, nalazilo se uz drugu Kolanovu kuću:... *de trauersa heredes q. ser Johannis de Botoño mediante muro comuni inter dictum ser Philippum et dictum heredum de austro partim heredes dicti q. ser Johannis et partim heredes ser Colany de Martinussio mediante muro comuni inter ipsum ser Philippum et dictos heredes dicti q. ser Johannis et dicti q.*

njegov vlasnik i 1389. godine.⁹¹¹ U razdoblju od 1385. do 1389. godine, Filip prodaje sva zemljišta plemiću Petru de Nassis te trgovcu Nikoli *flio Stançi*.⁹¹² Pomoću analiziranih podataka, uspjeli smo dobiti rekonstrukciju navedenih nekretnina, kojoj ne pripadaju Filipove i Mafejeve nekretnine koje se navode u istom predjelu 1375. godine. Nasljednici pokojnog Bartola de Grisogonis, ne spominju se u nijednom od gore navedenih dokumenata.⁹¹³

Najveći broj podataka o Petrovim potomcima kao vlasnicima/posjednicima nekretnina odnosi se na njegove unuke Mafeja te braću Filipa i Marina (sinovi Ivana i Vučine). Mafej, Filip i Marin navode se u analiziranim dokumentima kao samostalni vlasnici, pa čak i kao suvlasnici pojedinih gradskih nekretnina. Zemljišta za najam kraljevskoga viteza Mafeja pok. Ivana spominju se u predjelu gradskih crkava sv. Tome i sv. Mihovila te na Pusterli 1378. godine.⁹¹⁴ Mafej je bio susjed zemljištima koje je obitelj Vitcor davala u najam za izgradnju drvenih kuća *in confinio s. Michaelis* 1372. godine.⁹¹⁵ Također, njegova se zemljišta (*loca*) navode kao susjedna nekretnina zemljištu crkve sv. Tome *in contrata s. Thome*, na kojem se nalazila drvena kuća Bogoslava pok. Radoslava 1381. godine.⁹¹⁶ Iako se i njegov djed Petar spominje u blizini zemljišta te iste crkve 1332. godine, nismo sigurni da li su se Mafejeva zemljišta nalazila na istoj lokaciji kao i Petrova – za potvrdu nedostaje podatak o palači koja se tu bilježi u dokumentu iz 1332. godine.

---

ser Colany, de quirina partim heredes dicti q. ser Colany mediante muro comuni et partim uia publica et de borea uia publica, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 95.

⁹¹¹ *...de borea uia publica de trauersa* (nečitko...*possidet ser Petrus q. Zoylli...*) pod *de austro* piše isto – *possidet ser Petrus q. Zoylli de Nassis de quirina uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 12v.

⁹¹² Filip prodaje svoja dva zemljišta Petru de Nassis koja su se nalazila uz Kolanove kuće 1385. i 1387. godine, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 95 (1385.);...*de trauersa heredes q. Johannis Lancelle de Botono mediante muro comuni de austro partim dicti heredes et partim heredes q. ser Colani de Martinussio mediante muro comuni de quirina partim dicti heredes ser Colany et partim dictus ser Philippus de borea partim uia publica et partim dictus ser Philippus...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 210v-211. Također, svoje posljednje zemljište na toj lokaciji prodaje trgovcu Nikoli 1389. godine – prema opisanom smještaju navodi se zemljište koje je Petar de Nassis kupio od Filipa 1387. godine a prema ovim podacima izgleda da je Petar kupio i *domus magna* Martinussio Butouano...*de borea uia publica de trauersa* (nečitko...*possidet ser Petrus q. Zoylli...*)pod *de austro* piše isto – *possidet ser Petrus q. Zoylli de Nassis de quirina uia publica...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 12v.

⁹¹³ Mafej se spominje kao susjed ograđenog zemljišta svog rođaka Filipa na Pusterli 1375. godine...*ad Pusterlam...de trauersa possidet...de austro possidet dominus Mapheus de Matafaris miles regius, de quirina uia publica, de borea possidet heredes quondam Bartolany de Grisogonis mediante androna...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, br. 1. fol. 26. Rekonstrukciju navedenih nekretnina vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 2. i 3.

⁹¹⁴ Za zemljišta na Pusterli vidi bilj. 909.

⁹¹⁵ *...de sirocho ser Mapheus de Matafaris mediante uno muro comunis, de trauersa, de borea et de quirina sunt loca dicatorum locatorum...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 5v.

⁹¹⁶ *...de borea loca domine Pelegrine, de trauersa et austro loca dicte ecclesie, et de quirina loca olim domini Maphei de Matafaris...*CD 16, str. 157, isp. 138.

Krajem 1360-ih, zabilježena je i kuća njegove žene Palmuče *prope platea* u susjedstvu Mihe de Rosa, koju je morala prodati na dražbi, zbog duga prema franjevcima samostana *Michaelis de Monte*, a na što prigovor ulaže zastupnik *ser Jan..q. Nicolai de Calcina*.⁹¹⁷ Osim ove kuće, spominje se još jedna njezina nekretnina u posjedu njezinog izvršitelja, koja se nalazila kod glavnog trga u susjedstvu kuća Marina de Matafaris te Mihe de Rosa 1380. godine. Opisi razmještaja susjednih nekretnina, koji se navode u objema ispravama, ukazuju da je riječ o istoj Palmučinoj kući. Također, isprava iz 1369. godine ukazuje da se na lokaciji Marinove kuće nalazio dio neki dvor (*curia*).⁹¹⁸

Mafejev rođak, Filip pok. Vučine, zabilježen je u najvećem broju isprava vezanih za gradske nekretnine. Postoje podaci o dvjema *domus magna* koje su pripadale Filipu. Jedna od njih, koju je najvjerojatnije imao u suvlasništvu sa bratom Marinom, nalazila se *iuxta Platea*. Filip prodaje navedenu kuću Cernulu zvanom Abraham pok. Mihe de Botono 1369. godine; prvi susjed bio mu je daljnji rođak Guido Vučine de Matafaris.⁹¹⁹

Najvjerojatnije nakon što je prodao kuću, kupuje kod trga svoju drugu *domus magna* pored crkve sv. Mihovila. Tu kuću Filip privremeno daje u zalog na tri godine Damjanu pok. Zojla de Cipriano 1370. godine. Uz ovu kuću, nalazila su se i Filipova zemljišta te još jedna kuća (*domus*), u susjedstvu čestica njegovog brata Marina te rođaka Mafeja 1372. godine. Većinu navedenih nekretnina uz crkvu sv. Mihovila uspjeli smo rekonstruirati na temelju isprava datiranih 1370-ih i 1380-ih.⁹²⁰

---

⁹¹⁷ ...*de trauersa domus ser Miche de Rosa, et ab alys tribus partibus curia et ambitus conuicinales...*HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, BFF, kut. 3, fasc. 1, fol. 60.

⁹¹⁸ ...*de trauersa dicta platea comunis, de sirocho partim commissarius condam domine Palmucie (Matafaris), et partim ser Micha condam ser Petri Miche de Rosa, de borea partim dictus ser Micha...et partim dictus emptor et de quirina dictus ser Marchus emptor...*CD 16, str. 119, isp. 110. Spomen Mihe de Rosa kao susjeda u oba dokumenta, ukazuje na mogućnost da je zaista riječ o istoj kući iako nemamo dokumenata pomoću kojih bi potkrijepili promjenu vlasništva u susjednim česticama u razdoblju od 1369. do 1380. godine. Smještaj te nekretnine vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 4, vidi i prilog Karta.

⁹¹⁹ ...*de trauersa partim sunt heredes quondam ser Damiani de Uaricassis partim possidet ser Uido de Matafaris et partim Stephani quondam Grixogoni de Petrico, de austro partim Caninus apotecarius et partim Chandolini de Chande, de quirina uia publica et de borea ser Johannes quondam ser Gali mercatoris...*(1369.), HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 2v-3.

⁹²⁰ Filip daje kuću u zalog Damjanu pok. Zojla de Cipriano kao garanciju dok ne vrati posuđeni novac unutar tri godine:...*iuxta ecclesiam sancti Michaelis...de trauersa dona Dobra relicta Coilli de Ciualellis mediante quadam andronella, de austro loca uacua dicti Philippi, de borea ecclesia cum loco sancti Michaelis et partim dicta dona Dobra et de quirina partim ser Marinus de Matafaris et partim dona Magdalena relicta ser Danielis de Uaricassis mediante ambitum dicte domus pignorate...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45v-46 (1370.). Riječ je najvjerojatnije o istoj *domus magna...in contrata sancti Michaelis*, pored koje se nalazila kuća koja je također pripadala Filipu a koju on daje u najam na godinu dana *Michaeli Uiti et Antonio...geni de Florentia* 1387. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 27, fol. 6 (1387.). U tom predjelu spominje se posjed njegovog rođaka Mafeja 1372. godine, te njegovi posjedi uz nekretnine Franje

Filip je prisutan u ovom predjelu i na drugoj lokaciji tijekom 1380-ih. Plemiću Petru de Nassis prodaje zemljište na kojem su se nalazila tri dućana u najmu drugih osoba *in confinio sancti Micaelis* 1381. godine.⁹²¹ Također, Filip se spominje i kao vlasnik zemljišta za najam drvenih kućica na trećoj lokaciji unutar istog predjela (1387.).⁹²² Navodi se i kao vlasnik kuće sa dućanima koju kupuje na dražbi njegov rođak Guido, koji je daje u najam (uz uvjet restitucije) Pelegrini de Saladinis, udovici Franje de Grisogonis (1390). U opisu lokacije tih nekretnina, kao susjed navodi se obitelj Rosa.⁹²³ Prema navedenim podacima, Filip je živio u kući pored crkve sv. Mihovila u čijoj bližjoj okolini je posjedovao još nekretnina koje je prodavao ili davao u najam. Također, ovi podaci ukazuju i da je crkva sv. Mihovila bila važno mjesto okupljanja obiteljskih nekretnina potomaka Petra de Matafaris.

Filip je imao zemljišta *in confinio sancti Laurenty* koja je prodao "pobunjeniku" Petru Opatičiću 1383. godine uz uvjet restitucije a koja je zaplijenila komunalna vlast nakon Petrove smrti.⁹²⁴ Uz Filipove posjede, nalazila se i kuća u zalogu koja je pripadala Jurju de Matafaris.⁹²⁵ Filip je posjedovao svoja zemljišta i gospodarske objekte (peć, konoba u dvije različite kuće) u predjelu sv. Stjepana (1381., 1387., 1390.),⁹²⁶ s. *Siluestri iuxta castrum uetis*

---

de Grubogna i Margarite de Bosco. Vidi pod Grubogna te isprave iz 1370-ih i 1380-ih: HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 5v (1372.); HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 82-82v (1384.); HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 38-40v (1390.). Na mjestu Filipove *domus magna* se kao susjed Magdalene de Uaricassis navodi zemljište Mihe de Pechiaro, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 13 (1375.). Također, vidi položaj nekretnine u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 2 te u prilogu *Karta*.

⁹²¹ Kako se u ovom primjeru spominje glavna ulica de *quirina*, nismo sigurni da li se ovo zemljište nalazilo u bloku *de borea* preko puta crkve sv. Mihovila ili pored čestica Saladinis u blizini kuće Marina de Matafaris. U prilogu *Karta* označili smo prvu predloženu lokaciju tih nekretnina kao moguću lokaciju: *...de quirina uia publica de borea anditum conuicinalis de austro ser Saladinus de Saladinis mediante muro dicti loci et de trauersa ser Micha de Pechia...* HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, fol. 15v. Drugu moguću lokaciju Filipovog zemljišta *de borea* od Saladina, koji se nalazio uz *domus habitationis* Marina de Matafaris, vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, 5a.

⁹²² Smještaj tih nekretnina nismo označili na karti kao sigurnu već kao moguću lokaciju *de quirina* od crkve sv. Mihovila, vidi prilog *Karta*; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 2, fol. 35-35v.

⁹²³ Kuća se nalazila *in contrata s. Michaelis* – prema rasporedu njezinih susjednih nekretnina, nalazila se najvjerojatnije u bloku *de borea* preko puta crkve sv. Mihovila, gdje se nalazilo njegovo zemljište do 1381. godine. Guido ju je kupio na dražbi 1389. godine *...de austro est uia publica, de trauersa est domus quam possidet her.q.ser Miche de Rosa de borea possidet Nicoletus barberius med.muro comuni de quirina possidet ser Philipus de Matafaris...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, 10v-11.

⁹²⁴ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 133-133v.

⁹²⁵ Vidi kod Juraj de Matafaris, str. 170, bilj. 1014.

⁹²⁶ Filip je imao dvije kuće sa gospodarskim sadržajima (peć u jednoj i konoba u drugoj) *in contrata portarum terre firme in confinio sancti Stefany* koje je prvo htio prodati Kolanu de Matafaris (prekrižen dokument) ali ih naposljetku prodaje Priji de Grubogna. Te nekretnine su se nalazile u susjedstvu većeg broja zemljišta njegovog rođaka Ludovika de Matafaris, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 10v-11, fol. 11-11v (1381.). Ne znamo pouzdano da li su ove nekretnine bile smještene iznad njegovih nekretnina koje se spominju zajedno sa Prijom de Matafaris uz kuću Kolana de Ginnano, koja se nalazila u blizini velikog gradskog zida blizu Kopnenih vrata *in contrata beati Stephany* 1387. godine. Ne znamo da li su Prija de Grubogna i Prija de

u jugoistočnome uglu grada (1386.)⁹²⁷ te *in confinio Castri Uetis* gdje su mu susjedi bili i rođaci Ludovik i Mafej. Najveći broj isprava, a u kojima se spominje Filip de Matafaris, odnosi se upravo na ovaj gradski predio te na predio Pusterle/Putevca.

Prema pojedinim ispravama, članovi obitelji Matafaris (Mafej, Ludovik, Filip) imali su čestice i kuće u blizini kraljevskog kompleksa sve do kraja 1380-ih. Mafej se spominje kao susjed rođaku Filipu i u nekom nepoznatom predjelu 1380. godine. Prema smještaju susjeda Mihe de Rosa, pretpostavljamo da je riječ o *in confinio Castri Uetis*.⁹²⁸ Usporedivši ove podatke zajedno sa podacima o Nikoletijevoj kući i zemljištima koja se navode u istom predjelu 1380. i 1387. godine, utvrdili smo da je najvjerojatnije riječ o istim nekretninama. Prema dobivenim podacima o smještaju tih nekretnina, u susjedstvu Filipa i Mafeja nalazila se i kuća njihovog rođaka Ludovika, čiju je polovicu darovao nekoj Marici *uxori Tomany peliparii*. U navedenim opisima lokacije tih nekretnina, ne navodi se nijedan poznati gradski orijentir, a prema čijoj poziciji bismo mogli odrediti točan smještaj tih nekretnina u navedenom gradskom predjelu.⁹²⁹

U predjelu *Castri Uetis*, Filip posjeduje zemljišta uz vrt Butadeis te kuću koju je Luka iz Vrane dobio zamjenom od Kreše de Grubogna (1389.).⁹³⁰ Također, Filipova zemljišta spominju se (*ad Castrum uetis*) na različitim lokacijama kao susjedna nekretnina Pervoslava

---

Matafaris iste osobe, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192, (1387.). Također, Filip se spominje u predjelu sv. Stjepana i 1390. godine ali se ne spominju isti susjedi i raspored susjednih nekretnina pa pretpostavljamo da je riječ ipak o nekoj drugoj lokaciji unutar istog predjela, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 41v.

⁹²⁷ Filip ulaže prigovor protiv Ivana Scarso koji je zauzeo njegovo zemljište *in confinio sancti Siluestri iuxta castrum uetis*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 132.

⁹²⁸ Mafej se navodi kao susjed ograđenoj kući (*domus circumcata murate et cuppis coperta*) te uz posjede svog rođaka Filipa – ne piše u kojem se gradskom predjelu nalazi -...*de borea uia conuicinalis de trauersa ser Marcus de Pomo de quirina dominus Maffeus de Matafaris et de austro partim ser Micha de Roxa et partim ser Phillipus de Matafaris...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 108-108v. O predloženom smještaju navedenih nekretnina u predjelu stare utvrde vidi str. 219, bilj. 1315.

⁹²⁹ Isprava u kojoj Ludovik daruje dio neke kuće Marici:...*unum domum de muro cuppis copertam cum demedietatis omnium eius murum et partim positam Jadre in confinio Castri Uetis cui totius domus hy sunt confines: de trauersa est uia publica de quirina loca ser Philippi de Matafaris de austro sunt..conuicinalis de borea loca Nicoletti barberii*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 256. Vidi rekonstrukciju tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 7.

⁹³⁰ "Castelli uetis":...*de trauersa zardinus Johannis de Butadio partim et partim loca ser Filippi de Matafaris de austro est curia per quam itur ad dictum domum de quirina domus suprascripti Johannis de Butadeo de borea loca que possident dictus Johannis et Marinus de Ginano partim et partim loca ser Filippi de Matafaris...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 29, fol. 9-9v. Vidi položaj nekretnine u rekonstrukciji kraljevskih nekretnina, u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 5 te u prilogu *Karta*.

pok. Obrada (1387.) te kao prazno zemljište kojeg izvršitelji Pregmola, prezbitera sv. Stošije prodaju Alegretu pok. Bogdana *ad Castrum uetus* (1386).⁹³¹

Sam naziv predjela *Castrum uetus* nije dovoljno pouzdan, a da bi se uspješno identificirala lokacija navedenih nekretnina – uz taj naziv, ne bilježi se određeni gradski orijentir ili predio koji bi ga pouzdano smjestio ili na lokaciju Kaštela u luci ili kod utvrde koja se nalazila uz crkvu sv. Silvestra u jugoistočnom dijelu grada.⁹³² Međutim, u pojedinim ispravama notari su bilježili spomen neke poznate javne građevine (crkva, palača i sl.) ili gradskog predjela uz naziv *Castrum Uetus*, što nam je olakšalo lociranje gradskih nekretnina koje se navode u tim ispravama.⁹³³ U skladu s tim, lokaciju nekretnina, a koje smo spomenuli u gore navedenom primjeru, ne možemo pouzdano locirati, iz razloga što ne znamo na koju se utvrdu odnosi navedeni naziv gradskoga predjela. Također, nemamo niti poznatu građevinu koja bi nam poslužila prilikom identifikacije smještaja tih nekretnina.

Petrovi nasljednici posjeduju i velik broj zemljišta koja daju u najam za izgradnju drvenih kuća u predjelu Pusterle/Putevca od 1370-ih. Najviše nekretnina u ovom predjelu zabilježeno je kod Filipa de Matafaris. U tom gradskom području Filip je prisutan već od 1370-ih kada se navode njegove čestice koje prodaje ili daje u najam: *in confinio Pusterle fabrorum siue Putey uocati Putauac* (1370.)⁹³⁴ *in contrata Puteuac* (1388., 1389.),⁹³⁵ *in*

---

⁹³¹ ...*de borea possidet (presbiter) Simoni Saxich de trauersa possidet ecc. Sancti Siluestri de austro ser Philippi de Matafaris et partim uia publica de quirina ser Philippi de Matafaris...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 251v (1387.);...*de quirina possidet dona Tolia uxor ser Bartoli de Milano de austro Bogdany Baboche de trauersa ser Philippi de Matafaris de borea Cecilia uxor q. Jacobi murary...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 150v (1386.).

⁹³² Naime, postojale su dvije gradske utvrde koje su se isto nazivale u zadarskim notarskim dokumentima od druge polovice 13. pa do kraja 14. stoljeća, više o tim nazivima vidi bilj. 215-216, 222, 278, 715, 733.

⁹³³ Kaštel u luci: *in confinio castru ueteris/ad castrum uet(er)is in loco qui dicitur Malpas*, CD 14, str. 229, isp. 166 (1370.); HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 183-183v (1384.); *in confinio Castru Ueteris/in confinio Castelli*, Leljak, MIC 1, str. 298, isp. 42; *ad castrum ueteris* koji se spominje uz samostan sv. Nikole, za kojeg znamo da se nalazio u jugozapadnom dijelu grada u blizini Kaštela, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 24v (1384.) ili *in confinio sancte Anastasie/prope castrum uetis*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 76v (1390.). Utvrda pored crkve sv. Silvestra: *in confinio sancti Siluestri iuxta castrum uetis*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 132 (1386.); *ad castrum ueteris in confinio sancti Siluestri*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 14-14v (1382.).

⁹³⁴ ...*de trauersa uia publica, de borea de quirina et de austro loca cum muraleis hereditatis dicti ser Petri de Matafaris...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45-45v; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br.1, fol. 28v.

⁹³⁵ Filip je vlasnik *muralea...in contrata Puteuac* iznad kojih se nalazila drvena kuća Martina Dabrovića - *de borea possidet Drasci merzarii de austro uia publica ab alyp partes terrenum dictis ser Philippi...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc.1, fol. 379v (1388.). Također, Filip prodaje *locus muratus* trgovcu Nikoli *f. Stançi habitatoris Jadre* na kojem se nalazila drvena kuća Biloše Krančića i Nicole M...ch:... *de borea uia publica de trauersa* (nečitko)...*possidet ser Petrus q. Zoylli...*) pod *de austro* piše isto – *possidet ser Petrus q. Zoylli de Nassis de quirina uia publica...*Filip daje Biloši u koncesiju na 29. godina *casamentum seu*

contrata Stomorice (1380.),⁹³⁶ *in contrata Pusterle* (1384.),⁹³⁷ *ad Pusterlam in confinio s. Iohanni* (1385.),⁹³⁸ *confinio Puteuac* (1382., 1386.)⁹³⁹ te *confinio Pute( )sci* (1389.).⁹⁴⁰ Osim u predjelu sv. Mihovila, Filip prodaje svoja zemljišta za najam Petru Zojlovom de Nassis i na Putevcu (*in contrata Puteuaç*), u susjedstvu nasljednika Ivana de Botono i Kolana de Martinussio Butouano 1385.⁹⁴¹ i 1387. godine.⁹⁴² Ovim dvjema ispravama, postaje vidljiva promjena u vlasništvu i veličini čestica od 1367. do 1387. godine.⁹⁴³ Prema priloženoj skici, vidimo širenje obitelji Botono na jedan dio Kolanove *domus magna* te Filipa de Matafaris na dio zemljišta koje je prodao Petru de Nassis 1385. godine. Osim Mafeja na Pusterli,⁹⁴⁴ uz Filipova zemljišta bilježimo susjedne nekretnine koje su pripadale njegovom rođaku Ludoviku⁹⁴⁵ te bratu Marinu⁹⁴⁶ i u ostalim gradskim predjelima.

---

muraleam undique muratum passum quinque za izgradnju te kuće 1388. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 12v; HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 328v (1389.).

⁹³⁶ Filipovo zemljište nalazilo se uz kuću i zemljišta hospotala sv. Ivana te Jakova....*Zerglinio...in contrata Stomorice... de trauersa uia publica de austro domus et loca hospitali sancti Iohannis ...*(nečitko)...*de quirina locus ser Filippi et ser...de Matafaris de borea uia publica...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 15, fol. 21.

⁹³⁷ Filip je susjed *domus habitationis* Nikole pok. Martinušića de Butouano *in contrata Pusterle*, vidi str. 151-152.

⁹³⁸ Filip je susjed mornaru Vulcoius pok. Gifca/Krševanu pok. Drasoja, CD 16, str. 553, isp. 427.

⁹³⁹ Filip je susjed *Drascus mercarius filius q. Ulatchi habitatoris Jadre* koji prodaje *domum de muro copertam cuppis cum omnibus ei cameris coquina sallis curte ballatorio canipis...domino presbiterio Gregorio seniori q. Dominici offitalis in ecclesie sancte Anastasie in confinio Puteuaç*, gdje Filip posjeduje zemljišta za najam (drvene kućice). 4 godine ranije (1382.), na mjestu te Draškove kuće se spominje *uni muralee dicti ser Philippi cum orto positas...in contrata Pusterle pen..puteum Putenaç* (isti susjedi), koji dolaze sudskom presudom zbog dugovanja u posjed Petra pok. Ivana iz Firence (novčara), koji je tad obnašao dužnost *officialis regy camararum salis et trigesine Dalmacie*. Prema ovim podacima, Filip nije podmirio dug pa su zidine sa vrtom najvjerojatnije završile na dražbi gdje ih je kupio Draško, o čemu nažalost ne postoji dokument. Lokacija:... *in confinio Puteuaç...de trauersa est uia publica, de borea possidet ser Mica q.ser Stephani de Soppe de quirina possidet commissaria q. ser Stephani de Qualis...de austro sunt loca ser Philippi q. ser Uolcine Petri (de Matafaris) super quibus sunt aliqne domus de lignamine*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 141v-142; HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 14v.

⁹⁴⁰ HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 3v. U tom istom predjelu, Filip se spominje kao vlasnik zemljišta uz nasljednike Kolana de Martinussio (Butouano) te Petra de Nassis i 1389. godine, isti, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc.1, br. 1, fol. 13-13v.

⁹⁴¹ Na tom se zemljištu nalazila drvena kuća nasljednika pok. Cvitana, vidi, bilj. 910.

⁹⁴² Te godine Filip prodaje Petru još jedan dio zemljišta (*locum seu casamentum passum XVIII*) na istoj lokaciji kao i 1385. godine. Međutim, u usporedbi sa prijašnjim opisom lokacije, vidljiva je promjena granica tog zemljišta *de borea*, vidi bilj. 912.

⁹⁴³ Vidi raspored nekretnina te promjenu u vlasništvu čestica Rekonstrukcija, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 2.

⁹⁴⁴ Mafej se spominje kao susjed ograđenog zemljišta svog rođaka Filipa na Pusterli 1375. godine, vidi bilj. 913.

⁹⁴⁵ Filip je posjedovao dvije kuće uz rođaka Ludovika u predjelu sv. Stjepana 1381. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 10v-11, fol. 11-11v.

⁹⁴⁶ Marin je susjed bratu uz njegovu *domus magna* u predjelu sv. Mihovila 1370. godine, vidi rekonstrukcija, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 2. Marin prodaje svoje zidine unutar kojih su se nalazila tri mlina za masline uz kuću vranskog priorata te Filipove zidine *in contrata (S)tomorice* 1383. i 1385. godine, HR-

Poput Filipa, i njegov brat Marin de Matafaris bavio se najmom i kupoprodajom nekretnina, samostalno ili u suradnji sa bratom Filipom. Marin je posjedovao dvije kuće na glavnom gradskom trgu (*in platea comunis*), u susjedstvu obitelji Rosa, Girardo i Palmuče de Matafaris 1380. godine. Marin je prodao te kuće Marku de Girardo ali bez dvaju dućana koji su se nalazili u jednoj od tih kuća.⁹⁴⁷ Prema podacima iz 1382. godine, Marin prodaje još dva svoja dućana *in plateis comunis* susjedu Mihi de Rosa – smještaj tih dućana zajedno sa njihovim susjednim nekretninama, ukazuje da nije riječ o istim dućanima kao iz isprave 1380. godine. Ista lokacija tih dućana i njihovih susjednih nekretnina opisuje se i 1379. godine, kada Marin daje u najam jedan od tih dvaju dućana Mihi de Rosa.⁹⁴⁸ Prema položaju glavne ulice (*trauersa*) i smještaju susjednih nekretnina, a koje su pripadale Marku de Girardo, čini se kako je riječ o drugim Marinovim dućanima koje je on posjedovao u blizini navedenih kuća 1380. godine. Analizirani podaci omogućili su nam rekonstrukciju smještaja svih nekretnina u području trga⁹⁴⁹ – prisutnost većeg broja Marinovih nekretnina u ovom području, uz susjedne nekretnine (dućane) još dvojice navedenih plemića, ukazuje na to da, osim zadarskih trgovaca, i gradsko plemstvo je posjedovalo svoju "poslovnu" četvrt na glavnom gradskom trgu.

Marin prodaje i svoje gospodarske objekte (*muralia in tribus molendinis hedificie*, 1383.),⁹⁵⁰ zemljišta u predjelu Arsenala (1373.),⁹⁵¹ Pusterle/Putevca (1375.),⁹⁵² sv. Dimitrija

---

DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b.1, fasc. 1, br. 5, fol. 124-124v; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 103v.

⁹⁴⁷ Marin je jedan dućan dao u najam Mihi pok. Ivana de Martinussio a drugi Filipu pok. mag. Aleksandra. Opis lokacije kuća u odnosu na trg: *...una quarum, que est uersus plateam a parte trauersali coperta est de planchis, sub qua sunt infrascripte due stationes..alia que est a parte quirinali est coperta de cupis, exceptis dictis duabus stationibus existentibus sub dicta domo uersus plateam comunis siue subtus primum solarium dicte domus...* Opis lokacije u odnosu na susjedne nekretnine vidi u bilj. 918.

⁹⁴⁸ Opis lokacije navedenih dućana 1379. godine isti je kao i u ispravi iz 1382. godine – jedina razlika je što se u kasnijoj ispravi navodi da je glavna ulica u biti gradski trg. Lokacija (1379.): *...de trauersa uia publica comunis seu platea comunis...de quirina ser Marcus quondam Marci de Gerardo et de borea dictus locator...* Lokacija (1382.): *... de austro et borea possidet dictus emptor de trauersa uia publica de quirina dictus ser Marcus...* HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 6v-7; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 35.

⁹⁴⁹ Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 3.

⁹⁵⁰ Oštećen dokument, ne vidi se lokacija nekretnina koje prodaje Kolanu de Matafaris, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 22, fol. 2-2v.

⁹⁵¹ Marin se spominje kao prodavatelj nekog zemljišta sukнару Kreši pok. Martina 1373. godine. Krešo prodaje navedeno zemljište Franji pok. Jakova de Matafaris nakon 16. godina: *... de trauersa et austro et nunc redactum in zardinum, passum xiii uel circa et plus uel minus positus Jadre in contrata Arsenatus..de austro et trauersa uia publica, de borea possidet Ulatco sartoris, de quirina Uulcina marangony...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc.1, fol. 402v.

⁹⁵² *....locus uacus de passibus triginta uel circa ad mensuram comunis Jadre in ciuitatis Jadre in confinibus sancti Johannis ad Puteuaç....de trauersa predicti emptoris in partim et in partim ser Uitcory et ser Johannis fratrem filiorum quondam Nicolay de Uitcor, de austro Johannis sartoris de quirina et de borea predicti ser Marini uenditoris...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 19-19v.

(*in contrata monasterii sancti Demetrii*, 1386.),⁹⁵³ te zemljišta uz crkvu sv. Tome⁹⁵⁴ i sv. Platona 1385. i 1375. godine.⁹⁵⁵ Lokacija Marinovog zemljišta u predjelu sv. Platona bit će jako važna u procesu rekonstrukcije obiteljskih nekretnina obitelji Nassis i Saladinis.

Obitelj Nassis (Damjan) imala je, na ovom području, obiteljske nekretnine za koje vjerujemo da pripadaju ubiciranoj palači Nassis. Naime, Marinovo zemljište postaje, sredinom 1380-ih, vlasništvo Damjana de Nassis, a u čijem se susjedstvu spominju zemljišta i *domus magna* obitelji Saladinis. Osim crkve sv. Platona (Dominika), navedene nekretnine nalazile su se i u blizini Kneževe palače što čini ovaj gradski blok iznimno važnim u analizi smještaja tzv. "blokova" obiteljskih nekretnina pojedinih plemićkih obitelji.⁹⁵⁶

Također, Marin je u navedenom predjelu ali na drugoj lokaciji u blizini navedenoga zemljišta, imao i neku *domus* u susjedstvu zemljišta Grgura pok. Koše de Saladinis (1372.).⁹⁵⁷ Prema podacima iz 1390. godine, a koji spominju Marina kao susjeda Jelente de Saladinis, pretpostavljamo da se Marin nalazio na istoj lokaciji kao i kuća iz 1372. godine – uz Grgura de Saladinis posjeduje velike zemljišne čestice na ovoj lokaciji.⁹⁵⁸ Međutim, podaci iz 1386. godine navode da se *in contrata sancti Platonis* nalazila i njegova *domus habitationis* koju je

---

⁹⁵³ Zemljišta prodaje Andriji pok. Desse ...*in curia qua uocatur Mateldina....de borea partim possidet Radica relicta q. Stanoy zappatoris, et partim Rada relicta q. Dragoslau Bastasy et partim Buna uxor Martini Filicanipi, de quirina partim Bella uxor Jacobi zapatoris et partim Draga mater domini Bartolomei archipresbiteri Jadrensis et partim commissaria Sestany marinarii et partim Mladinum zapatoris et partim Stephany piscatoris et partim Simony q. Bratoslaui et partim Dobrolus de Bosnia et partim dona Magdalena relicta q. ser Daniel Uaricassis mediante inter dicta loca uendita et dictos omnes possidentes a parte quirinali quedam androna parua de austro partim uia conuicinalis et partim ser Jacobi de Lubauac de trauersa partim dictus ser Jacobi et partim murus magni ciuitatis Jadre....*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, br. 10, fol. 371-371v.

⁹⁵⁴ Sva svoja zemljišta prodaje Benediktu de Galelli, koji prodaje prava na njih bankaru magistru Petru iz Firenze a koja su se nalazila...*in contrata sancti Thome iuxta domus habitationis ipsius ser Benedicti...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 1-1v. Vidi označeno u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 8.

⁹⁵⁵ Marin prodaje prezbiteru Iliji *locuum muratum arcibus lateribus supra Jadre* koje se nalazilo *prope ecclesiam sancti Platonis....de austro domus heredrum quondam Francisci de Saladino mediante una androna, de quirina uia publica, de trauersa loca done Bire relicte quondam Uiti de Nassis, de borea loca ser Damiani de Nassis...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 20-20v. Navedeno zemljište Marin prvo daje prezbiteru Iliji u najam, kako se navodi u ispravi nekoliko dana ranije. Iako prodaje svoje zemljište, Marin je prisutan na ovom području i 1389. godine. Marin uzima u koncesiju od Jurja Uitulovog *hedifitum de lignaminis uni domus cuppis copertam positam super loco done Bire relicte q. Uiti de Nassis in ciuitatis Jadre in contrata sancti Platonis*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 2, fol. 20v; *isti*, fasc. 31, fol. 19v.

⁹⁵⁶ Više o tome vidi pod Nassis i Saladinis, str. 209, 232-234. Smještaj Marinovog zemljišta vidi rekonstrukcija, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 3.

⁹⁵⁷ ...*in confinio sancti Platonis....de trauersa et de borea sunt loca dicti ser Gregory, de quirina domus ser Marini de Matafaris et de sirocho partim dictus ser Gregorius et partim dictus ser Marinus de Matafaris...* HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 27-27v.

⁹⁵⁸ ...*in contrata sancti Platonis...de trauersa et de austro possidet ser Marinus de Matafaris de quirina uia publica et de borea Marica uxor q. Iuanis calegaris...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 36, fol. 11.

darovao svom sinu Federiku prilikom njegovog odlaska iz očeve kuće. Navedeno darovanje bilo je izvršenje Marinove obveze preuzete ugovorom iz 1378. godine. Naime, Marin je tu istu kuću primio u miraz od svoje žene Markete, kćerke pok. Frederika de Grisogonis, koju se ugovorom obvezao vratiti njihovoj djeci kao dio majčinog miraza nakon svoje smrti.⁹⁵⁹ Međutim, iako se, prema opisu susjednih nekretnina 1378. godine, navedenu *domus habitationis* ne može identificirati na mjestu gore navedene kuće, smatramo da se ona ipak nalazila u njezinoj blizini (*de austro*). Uzevši u obzir sve navedene podatke, Marin je, uz susjede Saladinis (Grgur i Grizogon), imao najveće zemljišne čestice na ovom području, što ukazuje na moguću lokaciju njegove obiteljske kuće.⁹⁶⁰

Marin se bilježi kao vlasnik zemljišta za najam i u predjelu *in contrata sancti Saluatoris* 1384. godine;⁹⁶¹ u istom predjelu prodaje i svoja zemljišta Venturinu Paxini de Cesena koji kupuje drvene kuće na njegovim zemljištima od 1382. godine.⁹⁶²

Zajedničke aktivnosti Mafeja i njegovih rođaka Filipa i Marina, povezanih sa transferima gradskih nekretnina, ukazuju na koji je način plemićka obitelj posjedovala zajedničke nekretnine te na koji način je upravljala i trgovala sa tim istim nekretninama. Kraljevski vitez Mafej te njegovi rođaci, braća Filip i Marin, trguju gradskim nekretninama koje su imali u zajedničkom vlasništvu (Mafej sa Filipom ili zajedno braća Marin i Filip). Njih trojica daju u najam te kupuju i prodaju obiteljska zemljišta u središnjim dijelovima

---

⁹⁵⁹ HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 110-110v. U ugovoru se navodi lokacija te *domus habitationis:...in contrata sancti Platonis in hos confines: de trauersa loca ser Grisogonis de Saladinis de austro uia conuicinalis de quirina uia publica de borea partim loca dicti ser Marini et partim loca ser Saladini de Saladinis...*(1378.), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 9v-10.

⁹⁶⁰ Vidi rekonstrukciju smještaja navedenih nekretnina, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 5.

⁹⁶¹ Marin se spominje se kao vlasnik terena na kojem se nalazila drvena kuća Rade, žene pok. Jakova, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, br. 5, fol. 133v-134.

⁹⁶² Na ovoj lokaciji Venturin okuplja zemljišne čestice uz svoju kuću od 1382. do 1386. godine. Venturin je kupio od Marina zemljište na kojem se nalazila njegova kuća koju je dijelio sa sestrom Glubom. Iste godine, kupuje i drvenu kuću Fulcija *q. Arthichi de Articho* koja se nalazila na susjednom Marinovom zemljištu (1382.). Navedena susjedna zemljišta Venturin kupuje od Marina (1385.) te mu prodaje još jedno zemljište koje se nalazilo u blizini, sad većinom, Venturinovih čestica 1386. godine. Međutim, Marin nije prodao sva svoja zemljišta u navedenom području – spominje se u dokumentima i 1389. godine. Analizom navedenih isprava uspjeti smo rekonstruirati navedena Marinova zemljišta za najam te smo ih i skicirali u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 5. Vidi izvore: HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 35v-36; *isti*, br. 1, fol. 38-38v; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 25, fol. 11v; HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc.1, fol. 146-146v; *isti*, fasc. 1, fol. 400v; prilog *Karta*.

grada. Prema C. Lansing, zajedničko suvlasništvo braće imalo je za cilj očuvanje obiteljske imovine.⁹⁶³

Njih trojica prodaju zajednička zemljišta rogovskom samostanu u blizini gradske crkve sv. Vida 1373. godine.⁹⁶⁴ Također, navode se i u ispravi iz 1363. godine kao *patroni*, kada iznajmljuju svoje zajedničko zemljište magistru marangonu Uituluku pok. Radovana *in confinio fabrorum*⁹⁶⁵ za izgradnju njegove drvene kuće. Zemljišne čestice, koje su se nalazile u susjedstvu toga zemljišta, također su bile u vlasništvu navedenih članova obitelji Matafaris.⁹⁶⁶

Mafej i Filip zajednički su sudjelovali u prodaji svojih nekretnina - Grguru Krešinom de Zadulinis prodali su polovicu kuće *in confinio plathee in ruga Marchianorum* blizu Velikog trga (1368.).⁹⁶⁷ Braća Filip i Marin posjeduju i zajedničku peć (*furnus*), a koja se nalazila u susjedstvu četiriju kuća njihovog rođaka Ludovika te pokojnog rođaka Petra pok.

---

⁹⁶³ C. Lansing bilježi primjere sličnog suvlasništva između braće kod firentinskih obitelji – obilježava ga kao *sistem* koji je držao obiteljske nekretnine na okupu – "*fraternal co-proprietorship*", Lansing, *The Florentine*, 37-38.

⁹⁶⁴ Vidi str. 108, bilj. 710.

⁹⁶⁵ Tijekom dosadašnjeg istraživanja nismo naišli na objašnjenje lokacije *in confinio fabrorum* za 14. stoljeće. Prema dokumentima iz sredine 15. stoljeća, koje navodi Petar Runje, taj se predio nalazio u području *de borea* od samostana sv. Katarine, kad je taj samostan već bio premješten u centar grada. Glagoljaški svećenik Juraj Zubina kupio je 1448. kuću *in confinio fabrorum...de borea via publica, de traversa Margareta Dobrosichia, de siroco monasterium s. Catherine monialium de quirina Nicolas zapator Jadre...* U dokumentu iz 1451. godine, navodi se da je taj isti Juraj dobio dio neke kuće u području "*ruqa fabrorum*", koja graniči s onim terenom koji je već nabavio prije tri godine. Da bismo odredili lokaciju tog predjela, bilo je nužno identificirati položaj crkve/samostana sv. Katarine. Prema mišljenju I. Petricioliya, prvotni položaj samostana sv. Katarine bio je u području Babe, odakle se preselio u centar grada negdje početkom 15. stoljeća, odnosno nakon 1409. godine, kada se gradila mletačka Citadela u jugoistočnom kutu grada. I. Petricioli ucrtava na svojim kartama samo položaj samostana iz 15. ali ne i 14. stoljeća. Ukoliko te podatke usporedimo sa onima iz 15. stoljeća, položaj predjela *fabrorum/ruqa fabrorum* nalazio se u području *de borea* od navedenog samostana. Međutim, na lokaciji gdje se prema opisu iz 1448. godine trebala nalaziti *ruqa fabrorum* uz Jurjevu kuću, glavna ulica nije ucrtana na Petriciolijevoj karti i franciskanskom katastru, što ukazuje da je ta ulica bila zatvorena negdje u razdoblju od 15. do 19. stoljeća. Tome u prilog govori i crveno naznačena ulica na njezinom položaju, koji se točno navodi kao i u dokumentu iz 1448. godine. Ali gdje se taj predio nalazio u 14. stoljeću? Ova isprava iz 1369. godine ne navodi nijednu poznatu nekretninu u tom predjelu s kojom bi mogao povezati njegov smještaj u određenom dijelu grada. Međutim, položaj neke nekretnine, opisan *in confinio Pusterle fabrorum siue Puthey uocati Putauac* 1370. godine, ukazuje da se taj predio nalazio u području Pusterle i nije povezan sa samostanom sv. Katarine koji se u to vrijeme nalazio *in contrata Babarum*, kako to sugerira i I. Petricioli te potvrđuje isprava 1388. godine. Dakle, prema tim podacima, gradske kovačnice su se nalazile na Pusterli u 14. stoljeću dok podaci iz 15. stoljeća sugeriraju da su se te iste kovačnice tada nalazile u centru grada, u području između crkava sv. Vida i sv. Katarine, vidi franciskanski katastar; Petar Runje, "Don Juraj Zubina, svećenik hrvatske knjige (o. 1400.–1480.)", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 45 (2003): 31 (bilj. 57, 58); Petricioli, "Lik Zadra", 167; HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45-45v (1370.); HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc.1, fol. 358.

⁹⁶⁶ *...de trauersa, de borea et de quirina sunt loca dictorum ser Maphey ser Philippi et ser Marini patronum et de austro uia publica et forte alie sunt sibi confines...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. br. 11, fol. 16-16v.

⁹⁶⁷ Vidi str. 117, bilj. 747.

Ivana *in contrata Arsenatus* (1386.).⁹⁶⁸ Također, braća posjeduju *in confinio Castri* prazno zemljište *cum sua muralea et cum vno puteo* koje prodaju Andriji Nuti iz Ancone te polovicu zida koju prodaju prezbiteru sv. Stošije, Jurju pok. Ivana (*in contrata Castri ueteris*). Navedene nekretnine kupio je Dominik pok. Putija de Firmo 1374. i 1375. godine.⁹⁶⁹ Rekonstrukciju tih nekretnina, odredili smo prema ispravi o njihovoj koncesiji i prodaji Dominiku de Firmo te prema ispravi u kojoj Dominik prodaje prava na navedene nekretnine Magdaleni, udovici Danijela de Varicassis. Međutim, točan smještaj tih nekretnina ne znamo pouzdano.⁹⁷⁰

Osim u trgovini nekretninama, Mafej i braća Filip i Marin zajednički nastupaju i u sudskim sporovima protiv obitelji Varicassis. Procesu između ovih dviju obitelji vodili su se i prije 1358. godine – zabilježen je podatak o ispravi u kojoj se nalazi presuda procesa o dogovoru između Dobre, žene Ivana de Varicassis, i Volcine Mihinog oko njegovog hospicija 1333. godine.⁹⁷¹ U dokumentima, ostao je zabilježen i sudski spor čiji se postupak opisuje 1359. godine. U tom sudskom procesu Petrov sin Vučina vodi spor kao izvršitelj svog oca i prokurator nadbiskupa Nikole de Matafaris protiv Ivana pok. Damjana de Varicassis oko kuće *in confinio sanctorum Cusme et Damiani*. Ivan je živio u spornoj nekretnini ali čini se kako ju je prodao pok. Petru zbog sudske presude.⁹⁷² Protiv obitelji Varicassis, i Mafejeva žena Palmuča ulaže prigovor 1360. godine na prodaju kuće pok. Franje Nikolinog de Varicassis, a koja se nalazila *in confinio s. Thome*. Kuća je dana na dražbu na zahtjev Franjinog izvršitelja

---

⁹⁶⁸ Znakovito je da se na ovoj lokaciji okupljaju nekretnine i Guidovih i Petrovih nasljednika, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, 8v-9.

⁹⁶⁹ U dokumentu se ne navodi lokacija tih nekretnina, CD 16, str. 446, isp. 338.

⁹⁷⁰ U ispravi iz 1375. godine, navode se susjedne nekretnine polovice zida koju prezbiter Juraj daje u koncesiju Dominiku de Firmo...*de quirina murus antiquus domus ipsius presbitery Gregory usque ad spallectam dicti muri nouy uenditi per medietatem, de trauersa murus dicti presbitery Gregory, de borea locus dicti presbitery Gregory cum muro predicto uendito per medietatem, de austro domus sue splactum ipsius emptoris quod fuit olim dictorum Philipuy et Mariny de Mactafaris*, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 9v. Andrija Nuti prodaje prava na kupljeno zemljište Dominiku te se u ispravi navodi njegova lokacija:...*de borea possidet presbitro Gregory sancte Anastasie de trauersa ser Nicola de Cressaua et heredes Mariny de Cressaua de quirina est ortus done Marchesine partim et partim domo Radice Domisone de austro est uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 3, fol. 17v-18. Dominik otkupljuje na istoj lokaciji i nekretnine Markezine udovice Andrije de Raua (*ortus/locus*) te ispravu o njihovoj kupnji prodaje zajedno sa ispravama o polovici zidina i praznom zemljištu Magdaleni de Uaricassis 1384. godine, vidi HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 75v-76; CD 16, str. 446, isp. 338; HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 9v; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 3, fol. 17v-18. Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 8.

⁹⁷¹ Leljak, MCI 1, str. 252, isp. 32.

⁹⁷² U dokumentu nedostaju podaci, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 74.

Bartolomeja Maurovog de Grisogonis.⁹⁷³ Protiv tog istog Bartolomeja kraljevski vitez Mafej, zajedno sa rođacima Filipom i Marinom, pokreće prigovor protiv ilegalnog zauzeća Franjine kuće (1366.).⁹⁷⁴ Pretpostavljamo da razlog njihovog parničenja je bio taj što je, prema njihovom tumačenju, Franjina kuća pripadala njihovom djedu Petru, čije se nekretnine i spominju u tom predjelu 1332. godine. Međutim, ovo nije jedina Petrova nekretnina oko koje se spore Mafej, Filip i Marin protiv obitelji Varicassis. Oni sudjeluju i u parnici protiv Katje, kćeri *q.ser ...erti de Grisogonis* i žene Nikole de Varicassis te Pelegrine, udovice Franje de Grisogonis, 1365. godine.⁹⁷⁵

U drugoj polovici 14. stoljeća, bilježe se i aktivnosti vezane za najam i kupoprodaju nekretnina i kod Guidovih potomaka, ponajviše sina Demetrija (ninskog biskupa) te njegovih nećaka, kraljevskog viteza Guida i Ludovika, sinova Vučine Guidovog de Matafaris. Za razliku od Petrovih potomaka, nekretnine Guidovih nasljednika većinom se spominju u razdoblju nakon 1382. godine. Analizom pojedinih dokumenata, utvrdili smo da Guidovi nasljednici grupiraju svoje nekretnine u središnjem i istočnom dijelu grada. Također, utvrđeni podaci ukazuju da je u procesima stjecanja i očuvanja obiteljskih nekretnina glavnu riječ imao ninski biskup Demetrije, brat Vučine.

Prvi važan sklop nekretnina biskupa Demetrija i njegovog nećaka Guida nastaje u predjelu odnosno *in contrata* katedrale sv. Stošije. Prema već utvrđenim, ali i nekim novim podacima, utvrdili smo grupiranje njihovih nekretnina na tri različite lokacije, a unutar navedenog gradskog predjela. Rekonstrukciju tih lokacija, na kojima su se nalazile nekretnine

---

⁹⁷³ Palmuča ulaže prigovor na dražbu: *...domus..planchis cohoptis cum curia putheo et ballatorys olim Francisci Nicolai Madii de Uaricassis positam apud ecclesiam sancte Thome* koja se želi prodati na zahtjev Bartolomeja Maurovog de Grisogonis, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 3.

⁹⁷⁴ Mafej i rođak Filip daju zahtjev na sudu da se pokrene postupak protiv Bartolomeja pok. Maura de Grisogonis...*tamque comm.q.Francisci q. Nicolai de Uaricassis* koji drži imovinu pok. Franje zbog njegovog protupravnog zauzeća *domum positam in confinio sancte Thome* koja je pripadala njihovom pradjedu pok. Petru de Matafaris, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. I, fol. 161.

⁹⁷⁵ Spominju se dvije isprave vezane za sudski process između nasljednika pok. Nikole Madijevog de Uaricassis i pok. Petra de Matafaris. U ispravi iz 1365. godine, navodi se kako izvršitelji pok. Katje de Grisogonis, žene pok. Nikole Madijevog de Uaricassis, sudjeluju u procesu protiv onih koji drže u posjedu imovinu pok. Madija de Uaricassis, odnosno protiv zadarskog nadbiskupa Nikole de Matafaris, kao izvršitelja pok. Petra i njegovog unuka Mafeja, Mateja de Fanfogna, Ivana de Galli i Pelegrine de Grisogonis - u tom postupku se tražila izrada monstre za neku kuću: *...de quirina est uia publica in parte et in parte possidet commissaria q.Petri de Matafaris de austro possidet dicta commissaria de trauersa commissaria Damiani q. Johannes de Uaricassis et de borea hospicium quo fuit dicti olim Damiani quod possidet supr.Johannes Galli ...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. I, fol. 204-204v. U drugoj ispravi, Pelegrina de Grisogonis traži od izvršitelja pok. Vučine odnosno Petra, Mafeja, Filipa i Marina, povrat kuće vezane za razmjenu kuća između pok. Nikole de Uaricassis i Petra de Matafaris, *isto*, fol. 206v-207v.

biskupa Demetrija i njegovoga nećaka Guida de Matafaris, dobili smo prema njihovim opisima koji se navode u ispravama od 1383. do 1388. godine.

Prema dobivenim podacima, utvrdili smo da biskup Demetrije stječe svoje nove nekretnine, uz već postojeću kuću i zemljište *in contrata sancte Anastasie*. Na prvoj utvrđenoj lokaciji,⁹⁷⁶ spominje se Demetrijeva kuća, kao susjedna nekretnina kuće mornara Matijasa i suknara Matije 1383. godine.⁹⁷⁷ U istom predjelu navodi se i Demetrijevo zemljište i cisterna *partimonialis*, također u susjedstvu mornara Matijasa, čiju kuću kupuje Ludovik 1384. godine. Tu istu kuću, Ludovik daruje svome stricu dvije godine kasnije.⁹⁷⁸ Demetrije je vodio i sudski spor za darovanu kuću protiv nasljednika pokojnog prodavatelja Matijasa pok. Pavla tijekom 1386.-1387. godine.⁹⁷⁹

Prema postojećim spoznajama, na drugoj, odnosno istoj lokaciji i njegov nećak Guido pok. Vučine imao je svoju *domus magna*, uz koju je njegov stric Demetrije posjedovao dvije kuće (1388.).⁹⁸⁰ Jedina njegova nekretnina koja se spominje prije tog datuma bila je kuća sa pripadajućim joj zemljištima koju mu daruje njegov stric Demetrije u blizini zemljišta sa cisternom 1384. godine. Dva dana kasnije, Demetrije kupuje susjedno zemljište koje se nalazilo *trauersa* a pripadalo je mornaru Gesku. Zahvaljujući opisu tih nekretnina, dobili smo njihovu granicu prema glavnim ulicama koje su se nalazile *austro/quirina*.⁹⁸¹ Jedna od dvaju Demetrijevih kuća, koja se navodi i 1388. godine, bila je kuća koja je pripadala pok. Matijasu i njegovu sinu Pavlu (1383.-1384.) dok je druga kuća pripadala pok. Mauru *Greci*. Demetriju je prava na tu drugu kuću prodao Ivan de Grisogonis koji ju je kupio na javnoj dražbi 1386.

---

⁹⁷⁶ Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 9.

⁹⁷⁷ Prema dvama opisima lokacije, koji su ostali zabilježeni u dvjema ispravama iste godine, saznajemo smještaj tih nekretnina – prva lokacija (kuća suknara Matije):...*de borea domus Johannis Merzidogna de quirina domus episcopus Nonensi de trauersa uia publica et de austro domus Matias marinari*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 18v. U drugoj ispravi opisuje se isti smještaj nekretnina, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 17-17v.

⁹⁷⁸ Ludovik Vučine de Matafaris kupuje od mornara Matijasa pok. Pavla godine kuću *in contrata sancte Anastasie*, uz koju su se *de quirina* nalazili *locus* i *cisterna patrimonialis* njegovog strica ninskog biskupa Demetrija (1384.). Ludovik daruje stricu Demetriju kupljenu nekretninu 1386. godine, vidi bilj. 752.

⁹⁷⁹ Nasljednik pok. mornara Matasija, njegov sin Paulin, pokreće parnicu protiv Demetrija 1386. godine, vidi o tome HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 46 (1387.); HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, RM, kut. 6, fasc. 5, fol. 75-75v; HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 46-46v.

⁹⁸⁰ Vidi str. 119, bilj. 752.

⁹⁸¹ ...*in confinio sancta Anastasie...de trauersa Matia marinarii partim et partim heredes Drapai marinarii de austro uia publica de borea uia conuicinalis de quirina uia publica...HR-DAZD-31-ZB*, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 89. Demetrije kupuje od Geska mornara pok. Marina *locus cum duabus muraleis...de quirina possidet ser Guido de Matafaris cuius Jadre, de borea Mathyas marinarius de austro uia publica de trauersa Gregorius Creuatnich...HR-DAZD-31-ZB*, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc.1, fol. 18v-19. Vidi i rekonstrukciju, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 9.

godine. Prema opisu njezinog smještaja u navedenom dokumentu, riječ je o lokaciji kuće Ivana *Merzidogna* iz 1383. godine.⁹⁸² Nakon smrti Demetrija njegov nećak Guido dobiva diobom njegovih dobara dvije navedene kuće uz svoju *domus magna* 1388. godine,⁹⁸³ čime proširuje svoj obiteljski kompleks. Nažalost, točna lokacija te *domus magna* ne navodi se u dokumentu 1388. godine – jedina moguća lokacija na kojoj bi se ona nalazila, u odnosu na dvije navedene kuće, bila bi lokacija Demetrijevih nekretnina.⁹⁸⁴ Prema toj pretpostavki, Guido je naslijedio Demetrijeve nekretnine na ovoj lokaciji između 1386. i 1388. godine.

Ovu tvrdnju potvrđuje i proces proširenja Guidovih nekretnina na ovoj lokaciji nakon smrti Demetrija 1388. godine. Na mjestu Grgurove kuće, koja se navodi 1383. godine, spominje se opet neki Grgur sa Dugog otoka 1386. godine. Prema ispravama iz 1388. i 1389. godine, Guido de Matafaris kupuje kuću koju je dijelila obitelj sa Dugog otoka sa Grgurom *Ciruatinich* te njegovim bratom i djecom. U susjedstvu te kuće nalazile su se Guidove nekretnine koje su nekoć pripadale biskupu Demetriju.⁹⁸⁵ Zahvaljujući navedenim ispravama, utvrdili smo da granice tih nekretnina završavaju prema glavnoj ulici, a koja se nalazila *de austro* od navedenih nekretnina. Kuća nasljednika sa Dugog otoka i Grgura *Cr(o)uatinich* poveznica je između Guidovih nekretnina sa obje lokacije - podaci potvrđuju prisustvo Guidovih nekretnina prema ulicama *de trauersa* i *de austro*. Prema rekonstrukciji analiziranih

---

⁹⁸² ...*in confinio sancte Anastasie...de borea et trauersa uia publica de quirina est ambitus conuicinalis inter dominum episcopum Nonesem et dictam commissariam q. Mauri...de austro possidet partim dictus episcopus Nonensem Dimitrius et partim commissarii Drapay marinarii...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 16v-17. Možda je Maurova kuća bila na zemljištu kojeg je on kupio od Nikole Spingarolo 1363. godine, vidi Leljak MCI 1, str. 318, isp. 46 (4r.).

⁹⁸³ Vidi bilj. 752. Demetrijevu imovinu dijele njegova dva nećaka Guido i Ludovik – Guido dobiva te dvije kuće: ...*duas domos unas uidelicet que fuit olim Mathiasy et Pauli eis filij et alteram que fuit olim Mauri Greci positas in ciuitate Jadre in confinio sancte Anastasie prope domum magnam habitationis dicti domini Guidonis...* – ne navodi se lokacija, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 2, fol. 46-46v (1387./1388.).

⁹⁸⁴ Vidi rekonstrukciju, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 9.

⁹⁸⁵ Guido kupuje šesti dio kuće od *Georgius et Martinus et Matolus fratres et filii Domuli M..desich de insula Magna .... sextam partem unius domus de muro partim et partim de lignamine cuppis copertam cum sexta parte omnium dicte domum m(urum) et partes quam dicti uenditoris possidebant per indiuiso cum Gregorio Ciruatinich a Drasoyo fratre ipsi Gregory et Canino et Cusma et Dmina fratribus et sorore positam jadre in contrata sacte Anastasie....de trauersa et austro uia publica, ab alys partibus possidet dictus emptor...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 293; *isti*, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, br. 4, fol. 99-99v. Svoj šesti dio kuće mu je prodao i *Gregorius C(ro)uatinich* te preostali suvlasnici, njegovi sinovi i kćer... *sextam parte unius domus posite Jadre in confinio sancte Anastasie ...de trauersa et austro est uia publica, de borea et quirina possidet dictus dominus Guido ...*HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 3. Trećinu iste kuće prodavaju mu i *Cusmas et Caninus fratres, filii q. Georgy Creuatinich de insula Magna .... quam habere dixerunt pro indiuiso cum suprascripti emptore per tertia parte et cum Drasoyus .frater et Dminca sorore ipsorum Cosme et Canini per alia tertia pars....*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 30, fol. 19. Drasoje, sin Jurja *Coruatinich de insula Magna*, također mu prodaje svoj šesti dio kuće, HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti, (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 8v (1389.).

nekretnina, Guido de Matafaris posjeduje čitav taj gradski blok do početka 1390-ih. Međutim, položaj navedenoga sklopa Guida de Matafaris, unutar gradskog bloka, nismo mogli preciznije odrediti zbog nedostatka podataka o fiksnom orijentiru koji bi nam pomogao u preciznijem određivanju njihovog smještaja.

U istom gradskom predjelu, *in confinio sancte Anasztasie* Guidu daruje zemljište i Pelegrina de Saladinis (Grisogonis). To zemljište nalazilo se uz njegova postojeća zemljišta (za najam) na trećoj lokaciji 1387. godine.⁹⁸⁶ Ne znamo u kakvoj su vezi ta zemljišta sa prethodno spomenutim nekretninama.

Osim u predjelu sv. Stošije, biskup Demetrije okuplja svoje nekretnine i u području Arsenala te crkve sv. Mihovila. Demetrije je bio vlasnik *domus patrimonialis...in confinio sancti Petri de Argata* koju je oporučno ostavio svom nećaku Ludoviku 1388. godine. Ta kuća se navodi u dokumentu kao kuća u kojoj je živio biskup Demetrije odnosno kao *domus habitationis* 1386. godine.⁹⁸⁷ Položaj te kuće tražili smo na mjestu četiriju kuća *in contrata Arsenatus*,⁹⁸⁸ koje su se nalazile uz nekretnine Ludovikovih rođaka (pok. Petar, sin Ivana Petrovog te nasljednici pok. Vučine Petrovog). Navedene kuće pripadale su prvo Ludoviku, koji ih je mijenjao za stričevu kuću *in contrata sv. Michaelis prope plateam magnam comunis*.⁹⁸⁹ Svoju kuću, poviše crkve sv. Mihovila, biskup je najvjerojatnije davao u najam

---

⁹⁸⁶ Pelegrina de Saladinis (Grisogonis) daruje Guidu *locum uacum discopertis passum trium uel circa positus Jadre in confinio sancte Anasztasie...de austro possidet prefatis domini Guido de quirina uia publica de borea uia conuicinalis de trauersa possidet monasterium sancti Dimitri monialium de Jadre...te mu daruje još jedno zemljište (vjerojatno u blizini prvog zemljišta)...passum quatuor uel circa super quo est quoddam hedifitum de lignaminis quod dictum hedifitum positus Jadre in confinio sancte Anastasie...de borea uia couicinalis ab omnibus alys partibus dictus dominus Guidonis...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 244v.*

⁹⁸⁷ Vidi str. 119, bilj. 752.

⁹⁸⁸ Prema Nikolić Jakus, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 226-227, bilj. 936-938. Smještaj tih kuća vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 10.

⁹⁸⁹ Demetrije mijenja svoju *unam suam domum de muro copertam cuppis cum eis statione coquina canipa curte...in contrata sancti Micaelis prope plateam magnam comunis...de borea est uia publica, de trauersa est domus ser Guidonis de Grubogna partim et partim possidet ser Mica q. ser Johannis de Martinussio de siroco possidet dictus ser Mica de quirina est domus ser Miche de Rosa za Ludovikove quatuor domibus de muro cuppis copertis insimul se tenentibus cum omnibus et singulis eorum curtibus cameris coquinis canipis anditis et omnibus alys eorum iur.et pert. positus Jadre in contrata Arsenatus..de borea est uia publica, de trauersa possidet commissaria olim ser Petri q.ser Johannis de Matafaris de siroco est furnus heredrum q. ser Uolcine Petri de Matafaris partim et partim est murus comunis de quirina est curia conuicinalis...Prema toj ispravi Ludovik ne može mijenjati ili dati tu zamjenjenu nekretninu – Ludovik ju mora prenijeti dalje na nasljednike po muškoj obiteljskoj liniji (...*ipsa domus ut permittitur ipsi ser Lodouico permutata et dana a dicto domino Demetrio episcopo in heredes masculos et defredentes per lineam masculinarum ex dicto ser Lodouico debeat deuenire...*), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 8v-9. Vidi smještaj kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnine*, Grubogna, br. 7.*

1370-ih.⁹⁹⁰ Granice njezinih susjednih nekretnina, odredili smo, prema položaju tih istih nekretnina, a koje su pripadale obitelji Grubogna i Rosa, o čemu će biti riječi kasnije.

Prisustvo članova druge obiteljske grane (potomaka Guidovog brata Petra), u području Arsenala, ukazuje na to da su se na ovoj lokaciji okupljali potomci obaju obiteljskih grana plemićke obitelji Matafaris. U dokumentu o sporu između Ludovika, kao prokuratora svog brata, nadbiskupa Petra, te franjevačkog gvardijana, Bogdana, navodi se opis lokacije Petrove kuće sa kuhinjom, dvorom i dvoranom (*salla*) kod Arsenala 1389. godine. Lokacija te kuće ukazuje da je bila jedna od četiriju prethodno navedenih obiteljskih kuća (*domus patrimonialis*). Jedna od tih kuća se navodi i kao Ludovikova.⁹⁹¹ U skladu s navedenim podacima, u predjelu Arsenala zaista se nalazio kompleks obiteljskih nekretnina Matafaris, a čiju smo lokaciju ucrtali u gradskom bloku ispod Arsenala.⁹⁹²

Osim što su potomci Petra pok. Vučine često imali svoje nekretnine na istim lokacijama, također su ih imali i u susjedstvu svojih rođaka, potomaka Petrovog brata Guida. Ludovik posjeduje neke nekretnine, zajedno sa rođakom Filipom, *in confinio sancti Stephany*, u blizini Kopnenih vrata 1381. godine.⁹⁹³ Filip mu je bio susjed i *in confinio Castris Uetis*, gdje je Guido dijelio neku kuću sa bratom Ludovikom – braća daruju svoje polovice navedene kuće istoj osobi, Marici ženi Tomana *pellipari* 1387. godine.⁹⁹⁴

Prema podacima iz 1389. godine, Ludovik je živio *in contrata sancti XL* gdje se spominju dvije njegove kuće – kuća koju prodaje Margariti udovici *q. ser Bernabonis Jambony de Janua*, koja se nalazila se uz njegovu *domus habitationis*.⁹⁹⁵ Ludovik je kupio

---

⁹⁹⁰ Vezano za neku priznanicu 1378. godine - saznajemo da je Demetrije tada posjedovao neku kuću *ad platea Jadra* koju je zakupio notar Petar de Sercana ali se ne navodi lokacija, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 1, fol. 606.

⁹⁹¹ Kuća se nalazila: *...ad Arsenatis in confinio sancti Petri de Argata..de trauersa est curtis dicte domus de quirina est domus ser Lodouici de Matafaris de borea est sala dicte domus de sirocho est locus uacus com.predicte...*(Francisce de Martinussio), HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VDF, kut. 2, fasc. 3, fol. 58v. Vidi rekonstrukcija, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 10.

⁹⁹² Vidi smještaj tog kompleksa u prilogu *Karta*.

⁹⁹³ Imao je nekretnine u susjedstvu Filipa koji prodaje svoju kuću sa gospodarskim sadržajima Priji de Grubogna, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 11-11v. Vidi i str. 148, bilj. 889.

⁹⁹⁴ Negdje krajem veljače, Ludovik daruje Marici svoju polovicu kuće: *...demeditatem unum domum de muro cuppis copertam cum demeditatis omnium eius murum et partim...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 256. Guido prvi daruje svoju polovicu kuće sa polovicom dvora negdje sredinom veljače: *... de trauersa est uia publica, de quirina loca ser Philippi de Matafaris de austro ambitus conuicinalis de borea loca Nicoletti barberi ...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 244v-245. Vidi i str. 155, bilj. 929.

⁹⁹⁵ *...de austro uia publica de trauersa domus heredrum q. Prose becaris de borea ortus ser Cressy de Nassis de quirina domus ser Lodouici de Matafaris in quam ipse habitat...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 9v-10. Toj istoj Margariti prodao je još jednu kuću krajem 14. stoljeća – kuća se nalazila uz njegovu

prvu kuću od Jakova pok. Petra Blondi 1387. godine.⁹⁹⁶ Također, početkom 1390-ih, Ludovik je i dalje imao stričevu kuću *in confinio sancti Micaelis et platee magne comunis* uz obitelji Rosa, Pechiaro, Varicassis i Ciualellis.⁹⁹⁷ Riječ je o kući koju mu je dao stric Demetrije, a u zamjenu za njegove nekretnine u području Arsenala.⁹⁹⁸

Za vrijeme Ludovikove vladavine, Guido posjeduje gradske nekretnine, većinom u području oko glavnog gradskog trga. Slično kao i rođak, Marin de Matafaris, posjeduje dućane uz glavni trg *in confinio sancti Petri de Platea*, a koji su se nalazili u kućama u susjedstvu obitelji Detrico. Guido iznajmljuje te dućane obrtnicima 1367. godine.⁹⁹⁹ Guido posjeduje i zemljišta u blizini kuće Benedikta pok. Nikole Galellis u predjelu sv. Lovre (*in contrata sancti Laurentii* 1379.),¹⁰⁰⁰ što bi se moglo dovesti u vezu sa četvrtinom nekog zemljišta njegove žene Fumije koju prodaje kao njezin izvršitelj bankaru Petru pok. Ivana iz Firence 1381. godine.¹⁰⁰¹ Dokumenti iz 1384. i 1390. godine povezuju ove nekretnine sa nekretninama iz isprave iz 1379. godine, određujući pri tome granicu tih nekretnina prema javnoj ulici na *austro*, što ostavlja prostora za razmišljanje o nekadašnjem postojanju glavne ulice u tkivu između crkava sv. Lovre i sv. Spasitelja.¹⁰⁰²

---

domus magna ...in contrata sancti (Helye), vidi HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 2, fol. 626 (oko 1399.).

⁹⁹⁶ HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 255v.

⁹⁹⁷ *...in confinio sancti Micaelis et platee magne comunis.... de borea est uia publica, de trauersa est domus ser Ludouici de Matafaris med.muro comuni partim et partim est domus cum curte commissarie olim ser Miche de Pechiaro med.muro comuni et partim est domus ser Damiani de Uaricassis etiam med.muro comuni de siroco sunt loca ecc.sanctorum Cosme et Damiani de Pena de quirina possidet commissaria olim ser Cressy de Ciualellis med.muro comuni partim et partim possidet dona Dobrica de B..sso med.muro comuni...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 29-29v.

⁹⁹⁸ Vidi str. 119, bilj. 753.

⁹⁹⁹ Guido daje u najam na tri godine svoj dućan *magistro Petro Cirinyco de Roxarys de Peruxio condam Johannis...in confinio sancti Petri de Platea cui de austro et de quirina est uia publica, de borea et de trauersa possidet ser Johannes Detrico...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 7, fol. 28.

¹⁰⁰⁰ Guido je imao susjedna zemljišta u blizini *domus* Benedikta pok. Nikole Galellis, koju on 1379. godine prodaje trgovcu Jurju pok. Miroslava...*in contrata sancti Laurentii... de trauersa uia publica de austro domus magistri Petri de (skr: Maeta) partim et partim loca ser Guidonis de Matafaris et partim domus heredrum Stipoli Ma..de quirina domus ser Johannis Gally de borea domus done Tomasine rellicte q. Mathei de Fanfogna...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 13, fol. 11.

¹⁰⁰¹ Guido prodaje bankaru Petru...*quartam partis loci uacui...quinque passum quarte partis altius passis uel circa...de quirina possidet dictus emptor, de austro possidet Draga uxoris Alegreti marinarii, de trauersa uia publica, de borea partim dicti heredes dicti q. Stipoli et Mathia prefacta et partim Georgius mercarius q. Miroslau habitatoris Jadre...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 169v-170.

¹⁰⁰² U ispravi iz 1384. godine, opisuje se lokacija kuće Tomazine de Fanfogna *in contrata sancti Laurenty* - spor sa trgovcem Jurjem oko zida među njima, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 157v-158. U drugoj ispravi iz 1390. godine, Petar, sin Ivana de Gallo, prodaje svoju stambenu kuću Petru de Nassis... *in confinio Sancti Laurenty /dodano; et Saluatoris/ ..de borea sunt domus et loca mon. sancti Grisogoni de Jadre de trauersa est domus et curtis done Tomasine rellicte q.ser Matei de Fanfogna mediante muro comuni partim et partim est domus Georgy mercarius q. Miroslau mediante muro comuni de siroco est domus magna Petri*

Osim Ludovikovih, u dokumentima se spominju i nekretnine njegove majke, Honeste de Matafaris. Honesta je ostavila, u svojoj oporuci, na posjedovanje i korištenje Katarini de Gusco *domum positam in contrata sancte Anastasie ad habendum et usufructuendum in uita* koje se Katarina ipak odriče u korist njezinog sina Ludovika (1382.).¹⁰⁰³ Iako se u navedenoj oporuci ne navodi lokacija te nekretnine, njezini i Vučinini nasljednici se spominju u tom predjelu, uz *domus habitationis* Žuve Markovog de Ciuaellis 1376. godine.¹⁰⁰⁴ Nasljednici Honeste de Matafaris spominju se i *in confinio s. Grisogoni* 1373. godine.¹⁰⁰⁵

Guidova žena Fumia bavila se iznajmljivanjem nekretnina – posjedovala je, zajedno sa Grgurom pok. Grizogona de Zadulinis, zemljišta za najam (*terrenum*) u blizini palače Bartolomeja de Grisogonis *in confinio sancte Marie maioris* (1366.)¹⁰⁰⁶ te četvrtinu terena u predjelu sv. Lovre. Dio zemljišta u predjelu sv. Lovre, njezina izvršiteljica Franciska de Ciuaellis dijelila je sa nasljednicima Stipole pok. Kreše de Petro, a koje prodaje Fumijin muž Guido kao njezin izvršitelj bankaru Petru pok. Ivana iz Firenze 1381. godine.¹⁰⁰⁷ Fumia ostavlja, oporukom, navedena zemljišta u predjelu sv. Marije Velike Fumiji, kćeri Grgura de Zadulinis, suvlasnika tog istog zemljišta 1381. godine.¹⁰⁰⁸ Fumija je umrla, najvjerojatnije negdje oko 1381. godine jer njezina izvršiteljica oporuke prodaje na dražbi njezine

---

monetary q.ser Johannis de Florentia med.muro comuni partim et partim est uia publica, de quirina uia publica ...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 26v. Ukoliko se taj opis usporedi sa postojećom Petriciolijevom kartom i katastarskom kartom, nije moguće vidjeti nikakvu ulicu između crkava sv. Lovre i sv. Spasitelja. Međutim, ne možemo isključiti mogućnost da nije postojala u srednjovjekovnome razdoblju. Vidi rekonstrukciju prema navedenim dokumentima 1379.-1384. i 1390. godine u prilogu, *Skice položaja nekretnina, Matafaris*, br. 11.

¹⁰⁰³ HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 46v.

¹⁰⁰⁴ Djelomično razumljiv dokument – nasljednici su susjedi *domus magna C(uue)Marcy de Ciuaellis* do 1376. godine a nakon toga Grizogonu pok. Nikole de Nassis...*in confinio sancte Anastasie...de quirina uia publica comunis, de borea dictus ser Grixogonus...trauersa partim Damnolus Criuos...ich de insula Giglani et partim Yuanus...mediante muro comunis et de austro partim..Miche dicti Pure partim heredes done Honeste relicte....ser Uulcine de Matafaris et partim murus comunis...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. br. 5, fol. 18-18v.

¹⁰⁰⁵ Susjed kući Stošice, udove Luke Zurić...*in confinio sancti Grisogoni....de trauersa uia publica de sirocho ipsa Fumia de quirina her.q.done Honeste relicte q.Uulcine de Matafaris...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 3, fol. 12.

¹⁰⁰⁶ Zajedničko posjedovanje terena za najam (za izgradnju drvenih kuća) ukazuje da su Grgur de Zadulinis i Fumia imali poslovnu suradnju. Opisuje se lokacija:...*de borea, transversa et quirina sunt loca dictorum ser Gregory et done Fumie et de austro est domus sive palatium ser Bartholomeus de Grixogonis...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 12-12v.

¹⁰⁰⁷ Vidi o prodaji te četvrtine zemljišta (Guido) u bilj. 1001.

¹⁰⁰⁸ U kodicilu oporuke *nobilis dona Fumia, uxor nobilis uiri ser Guidonis de Matafaris cuius Jadre...reliquid Fumie filie q. ser Gregory de Zadulinis suam partem locis quo habet in contrata sancte Marie maiorum de Jadra inperpetuum...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 1, fol. 600-600v.

izvangradske posjede da bi obnovila njezinu kuću *iuxta plateam magnam comunis et iuxta domum habitationis ser Simonis de Detrico* 1389. godine.¹⁰⁰⁹

O gradskim nekretninama potomaka plemića-trgovca Benedikta de Matafaris¹⁰¹⁰ postoji jako malo podataka. U analiziranim ispravama, navodi se tek nekoliko podataka o nekretninama rektora Jurja, koji je najvjerojatnije bio sin Tomasa pok. Benedikta de Matafaris.¹⁰¹¹ Juraj je imao kuću *in contrata sancte Marie maioris* koju je prodao pok. Luki Leonis pa ju je uzeo u najam (uz uvjet restitucije) 1384. godine. Prema tumačenju T. Popića, riječ je najvjerojatnije o vraćanju zajma sa kamatama.¹⁰¹² Iako se ne navodi njezina lokacija, u ispravi se bilježi da je neki nasljednik pok. Tomasa Benediktovog imao u tom predjelu nekretnine i 1353. godine, pa možemo pretpostaviti da je riječ upravo o Jurju.¹⁰¹³ U isto vrijeme, Jurjeva kuća navodi se kao susjedna nekretnina Filipu de Matafaris *in confinio s. Laurentii* (1384.).¹⁰¹⁴ Navodi se i njegova kuća sa vrtom u susjedstvu Kolana Damjanovog de Zadulinis *in confinio sancti Ueteris (Petri)* 1377. godine. Ista Jurjeva kuća spominje se i u dokumentu u kojem Mauro de Grisogonis kupuje kuću Kolana de Zadulinis, što nam je omogućilo da rekonstruiramo granice tih nekretnina.¹⁰¹⁵

---

¹⁰⁰⁹ Fumijina kuća se nalazila *iuxta plateam magnam comunis et iuxta domum habitationis ser Simonis de Detrico*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 20v-21.

¹⁰¹⁰ Z. Nikolić Jakus navodi da su braća Petar i Guido de Matafaris bili najvjerojatnije Benediktova braća ili rođaci, više o njemu i imenima njegovih sinova vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 57 (bilj. 231), 122, 151, 153 (bilj. 657), 168.

¹⁰¹¹ Benediktov sin Tomas bilježi se jedino u vezi spora protiv obitelji Ginnano 1339. godine. Članovi obitelji Ghinano (Stjepan i njegovi sinovi) su dugovali *libras ducentis denariorum paruorum* Tomasu pok. Benedikta de Matafaris 1339. godine. Stoga, da bi mogli vratiti svoju kuću *in confinio sancti Stephani* dug su morali vratiti njegovom sinu Jurju. Ne znamo da li se to zaista i dogodilo ali podatak iz 1366. godine govori da se Juraj protivio prodaji kuće Vulcine de Ghinano na dražbi, koja je stavljena na zahtjev Nikole Krešinog de Grubogna zbog duga od 100 dukata, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 26-26v; HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, IP, kut. 3, fasc.1, fol. 43v.

¹⁰¹² HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 23, fol. 13. Prema T. Popiću, Juraj je uzeo zajam od Luke, s kojim je imao i poslovni odnos, te je na ovaj način najamnikom plaćao kamate za taj pozajmljeni novac, vidi Popić, "Zadarske mirazne parnice", 62.

¹⁰¹³ Nasljednik ima posjede: *...de quirina et de austro de domus presbyterii Tolse in confinio sancte Marie presbyterorum...de trauersa uia publica, de borea Cressole becarii...* SZB 4, str. 87, isp. 49.

¹⁰¹⁴ Njegova kuća je dana u zalog nasljednicima pok. Luke de Leonis, od kojeg je kupio pa unajmio kuću u predjelu sv. Marije Velike. Podatak o zalogu ove kuće ukazuje na posuđene novce koje je trebao vratiti njegovoj obitelji: *...de trauersa domus ser Georgy de Matafaris pignerata hereditati et commissarie q. Luce q. Leonis de Jadra, de austro Johannes de Cuçola de borea heredes q. Žufci peliparii de quirina uia publica...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc.1, fol. 133-133v.

¹⁰¹⁵ *...de borea domus ecclesie sancti Petri ueteris de trauersa uia publica partim et partim domus heredrum q. Georgy mercary de austro partim domus et ortus Georgy de Matafaris et partim dictorum heredes dicti q. Georgy mercary* (iznad teksta ubačeno: *et partim dicti Colani de Fanfogna de quirina domus ser Johannis de Petriço partim et partim heredrum siue commissarie Çuschi pellizarii...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 10, fol. 8v; vidi i HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 49v. Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 1. te položaj u prilogu *Karta*.

Analizom dokumenata, primjećujemo da se i na području *Malpasso* (Plankit/Malapass), slično kao i na Pusterli, nalaze brojne zemljišne čestice koje su se davale u najam za izgradnju drvenih kućica. U tom gradskom predjelu *in confinio Malpassi*, svoje nekretnine ima i spomenuti Juraj 1389. godine.¹⁰¹⁶ Uz Jurja, navode se i podaci o Benediktovoj snahi Desi, udovici njegovog sina Vučine, koja uzima u najam na tri godine *domus magna...in confinio s. Petri ueteris* Ivana pok. Nikole de Breberio 1366. godine.¹⁰¹⁷

Osim članova navedenih obiteljskih grana, u dokumentima se spominju i nekretnine onih članova obitelji koje nismo mogli svrstati u međusobne odnose sa ostalim članovima obitelji Matafaris. U ispravama, spominju se nekretnine Nikole pok. Jakova de Matafaris *in confinio s. Uiti* nakon 1382. godine. Nikola kupuje, u navedenom predjelu, kuću od Antona pok. Barte de Grisogonis u susjedstvu sinova nasljednika Ivana de Cose (1383.).¹⁰¹⁸ Od tih istih nasljednika kupuje i kuću *cum muralea* poviše koje se nalazi *hedifitum seu copertorum de lignamine* u najmu (1388.). Obje isprave navode raspored nekretnina na istoj lokaciji.¹⁰¹⁹ U opisu lokacije, navode se kao susjedi obitelj Nassis ali i hospital sv. Martina koji se inače spominje izvan gradskih zidina. Podatak o hospitalu može ukazivati na dvije pojavnosti - da se u njegovom susjedstvu zaista nalazio hospital¹⁰²⁰ ili da je to način notarevog bilježenja vlasnika susjedne nekretnine. Naime, ponekad su zadarski notari, umjesto susjedne nekretnine, zapisivali samo ime susjeda/vlasnika neke nekretnine.¹⁰²¹ Također, u ispravama se spominje i neki Kolan de Matafaris (brat Pribe de Grubogna) koji je bio susjed nekretninama hospotala sv. Martina 1384. godine. Prema rasporedu nekretnina, možemo zaključiti da je riječ o istom Nikoli (pok. Jakova) jer je povezan sa gore spomenutom lokacijom 1383. i 1388.

---

¹⁰¹⁶ Spominje se samo kao susjed Andrije pok. Andrije Pukmanić sa Paga ali ne i njegova nekretnina: *...de borea possidet Belica rel. Radouani de quirina partim Zuana predicta et partim est uia publica de austro Ug(on)is de insula Passmani partim et partim est curia conuicinalis et partim possidet mon.sancti Nicolai de Jadre de trauersa ser Georgius de Matafaris...HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, br. 1, fol. 21v-22.*

¹⁰¹⁷ HR-DAZD-31-ZB, PP, b. 1, fasc. 3, fol. 25.

¹⁰¹⁸ *...de austro et quirina heredes ser Zanini de Cosa qui heredes adherent muro dicte domus cum se..tutibus quibus dictus murus tenetur dictus heredibus uidelicet quod si dicti heredes habeant in dicto muro iura aliqua salua remaneat, de borea bona hospitalis sancti Martini que famili..muro dicte domus adherent salius iuribus dicti hospitalis sigui habet in dicto muro, de trauersa uia publica...HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 76-76v (54).*

¹⁰¹⁹ *...de austro possidet ser Damianus de Nassis de quirina possidet partim ser Damianus predictus et partim ser Nicola de Cressaua de borea dictus ser Nicola de Cressaua de trauersa partim dictus emptor et partim hospotalis sancti Martini et partim dicti uenditoris...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 362. Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 12.*

¹⁰²⁰ Zanimljiv je podatak da se hospital sv. Martina spominje u gradu već 1383.-1388. godine; poznato je da se hospital navodi izvan grada od 13. stoljeća. Bianchi spominje istoimeni hospital u 15. stoljeću ali u drugom gradskom predjelu – pokraj crkve sv. Stomorice, Petricioli, "Lik Zadra", 168.

¹⁰²¹ Tih primjera ima jako mnogo u zadarskom notarijatu druge polovice 14. stoljeća, npr. vidi bilj. 1019.

godine.¹⁰²² Nikola je trgovao gospodarskim nekretninama i sa svojim rođacima - od Marina je kupio *muralea cum tribus molendinis...in contrata (S)tomorice* 1383. godine dok je od Filipa htio kupiti neku peć u predjelu sv. Stjepana koja je naposljetku bila prodana Priji de Grubogna 1381. godine.¹⁰²³

Nikolin brat, Franjo de Matafaris, mijenja svoju *domus magna...in angulo aurificum* uz Veliki trg za *domus magna...in confinio arsenatus* Franje pok. Nikole de Grubogna 1378. godine. Za Franjinu kuću, kod glavnog gradskog trga, Z. Janeković Römer smatra da je došla u posjed obitelji Matafaris preko nasljeđivanja imovine obitelji Cernuti 1353. godine.¹⁰²⁴ O njegovim ostalim nekretninama ne postoji puno podataka u izvorima – postoji tek podatak da je i on kupovao drvene kuće za najam na Pusterli te *in contrata* sv. Četrdesetorice krajem 1380-ih te početkom 1390. godine.¹⁰²⁵ Franjo je kupovao zemljišta i u predjelu Arsenala 1373. godine – svoje posjede u tom gradskom predjelu Franjo proširuje sa novom *domus magna* od 1378. godine.¹⁰²⁶

U dokumentima se spominje i *domus magna* koju je imala u suvlasništvu neka Cecilija de Matafaris, udovica *quondam uiri nobilis dominis comitis Slauogosti de Possederio*. Cecilija prodaje prava na svoju polovicu kuće *in confinio s. Stephani* Grguru pokojnog Damjana de Nassis. Cecilija je kupila navedenu polovicu kuće od Kristofora Kudinića sa Raba (1367.), koja se nalazila uz drugu polovicu kuće Mandice pokojnog Pavla de Gancigna.¹⁰²⁷ Kao posljednji u nizu neidentificiranih članova obitelji Matafaris, spominje se neki Alojzije de Matafaris kao posjednik zemljišta na kojem se nalazila kuća Fumije *uxoris*

---

¹⁰²² Nikola je imao nekretninu (*de siroco*) *Georgius peliparius q. Dminoi* odnosno *Žuetano q. Martini et Matheo filio ipsi Žuetani (in confinio s. Uiti)...de trauersa quirina et borea sunt loca dicti hospitalis de siroco est domus ser Colani de Matafaris...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 192-192v.

¹⁰²³ Vidi str. 157-158, bilj. 946; str. 154-155, bilj. 926.

¹⁰²⁴ Vidi bilj. 748-749.

¹⁰²⁵ Franjo Jakovljević kupuje drvenu kuću na crkvenom zemljištu, najvjerojatnije radi daljnijeg iznajmljivanja: *unum hedifitum domum de lignamine tabulis copertam positam super muralea dicte ecclesie positam Jadre in contrata sanctorum Quadrageinta..de quirina uia publica, de austro possidet ser Johanni de Calcina de trauersa curia conuicinalis de borea Johannes sartor...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 377; Pusterla (1390.), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 15.

¹⁰²⁶ Kupio je od mornara Kreše neko zemljište koje je bilo reducirano na vrt; to zemljište je Kreši prodao Marin de Matafaris 1373. godine, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 402v.

¹⁰²⁷ *...de austro domus Jacopocy Uicopri de Florentia nunc habitator Jadre, de quirina uia publica, de borea possidet ser Damianus, condam ser Chusine de Cigalis et de trauersa partim domus Radice uxoris Dragosy partim domus Johanne relicte condam Georgy et partim domus Marini Sinocich de Nona...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. br. 5, fol. 24v-25.

quondam Georgy Nosiçe koja je Alojziju i prodala zemljište *prope sancta Anastaxia* 1390. godine.¹⁰²⁸

3.3.6. *Varicassis*

Gradske nekretnine članova obitelji *Varicassis* zabilježene su u prvoj polovici 14. stoljeća u blizini glavnog trga (predio sv. Lovre). U navedenom predjelu, nalazile su se kuća Ivana Rajnerijevog i njegove žene Stane (1329.)¹⁰²⁹ te parcela Madija (1317.)¹⁰³⁰ i kuća njegovoga sina Damjana. Damjan je imao, u navedenom predjelu, neki *hospicium lapideum* u kojem je živio njegov nećak Franjo pok. Nikole Madijevog 1346. godine.¹⁰³¹ Upravo je na prodaju njegove kuće *apud ecclesiam sancte Thome* Palmuča de Matafaris uložila prigovor protiv Bartolomeja de Grisogonis 1360. godine.¹⁰³²

U drugoj polovici 14. stoljeća, za vrijeme vladavine kralja Ludovika, navode se u dokumentima nekretnine onih članova obitelji *Varicassis* koji su, uglavnom, pripadali dvjema obiteljskim granama, nastalih od Paške i Damjana, sinova Varikaše. Također, u dokumentima spominju se i oni članovi *Varicassis* koje ne možemo sa sigurnošću pribrojiti nijednoj od ovih dvaju navedenih obiteljskih grana.

Nasljednik i sin Paške de *Varicassis*, Mihovil, kupio je 1318. godine neko zemljište (najvjerojatnije za najam), pored crkve sv. Marije Velike (*in confinio sancte Marie presbiterorum prope dictam ecclesiam*) uz gradski bedem.¹⁰³³ U blizini te lokacije njegovi

---

¹⁰²⁸ HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 89.

¹⁰²⁹ Izvršitelji njezine oporuke prodavaju prema sudskoj odluci u korist Staninog miraza *domus nouam cum camera australi, curia, quoquina, balatoriis*, koja je pripadala njezinom mužu Ivanu ali i po pravu Stani, *apud plateam comunis Jadre...de austro est domus alia uetus dicti Johannis et partim murus comunis inter curiam predictam et curiam domus ueteris predictae et partim caminus predictae domus ueteris, de quirina uia publica, de borea partim staciones ecclesie sancti Petri noui de Platea et partim locus Franicisci de Bogde et partim ortus siue locus Bogde condam Grisogoni de Bogde, de trauersa partim domus predicti Bogde condam Grisogoni et partim domus heredum Radosi de Sestina et partim domus Mare mediante androna...*CD 9, str. 483, isp. 393.

¹⁰³⁰ U predjelu sv. Lovre, Madije de *Uaricassis* kupuje parcelu od Vita pok. Jakova de Zadulinis - istočno su se nalazili potomci pok. Stane Varikaše, sjeverno također, a južno parcela Vita de Zadulinis, Benyovsky, "Smještaj gradskog plemstva", 53.

¹⁰³¹ U inventaru Damjana pok. Madija de *Uaricassis*, navodi se njegov nećak Franjo pok. Nikole Madijevog kao njegov prokurator. Damjan je posjedovao *hospicium lapideum cum suis scalis lapideis, catunis suis, valis, curia...in confinio ecclesie s. Laurentii...supra uiam publicam uersus quirinam secundum...*u kojoj živi njegov izvršitelj nećak Franjo. U dokumentu se ne navodi točna lokacija te nekretnine, Leljak, MCI 1, str. 135, isp. 12.

¹⁰³² Vidi str. 163, bilj. 973.

¹⁰³³ *...de austro locus Dobre, filie Dise aurificis, et partim locus Crine, filie olim Uercigne aurificis, de quirina uia publica, de borea locus Brisani Cramari, de trauersa murus ciuitatis Iadere...* SZB 2, str. 150, isp. 149.

sinovi i njihovi nasljednici okupljaju obiteljske nekretnine u predjelu Mesničkih vrata u drugoj polovici 14. stoljeća.

Najznačajniji predstavnik ove obiteljske grane bio je Mihin sin, kraljevski vitez Jakov de Varicassis, o čijim nekretninama ne postoji puno podataka u analiziranim izvorima. Podaci o njemu i njegovoj obitelji ukazuju da je živio u kući koja se nalazila kod Mesničkih vrata *in confinio portu bicarie* 1362. godine. Također, Jakov se navodi i kao susjed Ivanu pok. Tomasa de Petrico 1368. godine.¹⁰³⁴ Lokacija njegove kuće u susjedstvu dućana Mihe de Rosa navodi se u dokumentu iz 1362. godine, što nije slučaj i u ispravi iz 1368. godine. Jakov prodaje Ivanu dio zajedničkog zida, a koji se nalazi između njih, da bi Ivan mogao sebi sagraditi neku građevinu – to je ista Jakovljeva kuća čiju će trećinu dobiti njegova kćer Fumija diobom Jakovljeve imovine 1382. godine.¹⁰³⁵ S obzirom da se Jakovljeva kuća spominje 1338. godine kao kuća u kojoj žive nasljednici njegovog oca Mihovila,¹⁰³⁶ smatramo da je riječ upravo o obiteljskoj kući Mihovila de Varicassis. Usporedbom podataka iz opisa lokacije te kuće 1338., 1362. i 1382. godine, uspjeli smo utvrditi prostorni razmještaj te kuće i njezinih susjednih nekretnina.¹⁰³⁷ U blizini Jakovljeve kuće *in contrata beccarie*, nalazila se i kuća koja je pripadala njegovoj kćeri Fumiji, a koju ona prodaje 1382. godine.¹⁰³⁸

---

¹⁰³⁴ Jakov se navodi kao susjed dućana Mihe de Rosa u čiji posjed privremeno sudskom odlukom dolazi Matej pok. Zoilli de Nassis 1362. godine: *...in confinio beccarie...de trauersa domus domini Jacobi de Uaricassis de sirocho uia publica de quirina stationes dicti ser Miche et de borea curia dictarum stationarum...HR-DAZD-22-CMC-CDR, Izvještaji o dodjeli založnoga prava zbog oglehe tuženika (districtae), RC, kut. 2, fasc. 5, fol. 66v. Jakov je posjedovao zid koji se nalazio *ex parte trauersali* od svoje kuće *in confinio portu bicarie*, s njim je graničio Ivan de Petrico koji je imao *domus cum furno*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 34-34v (1368.).*

¹⁰³⁵ Prema toj ispravi, Jakov je imao kuću *in contrata porte beccarie...de trauersa uia publica de quirina ser Micha de Rosa de borea commissaria done Žuuize q. relicte Matey de Uaricassis et partim furnus ser Johannis de Petrus de austro uia publica...HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 47v-48.*

¹⁰³⁶ Spominju se isti susjedi (Rosa, Petrico) – nasljednici Mihovila spominju se *de trauersa* uz kuću obitelj Rosa, *de austro uia publica, de quirina possidet Nicola q. Uulcine de Martinussio de borea partim possident dicti heredes condam Michaelis de Uaricassis et partim An....partim Thomas de Petrico... CD 10, str. 376, isp. 281.*

¹⁰³⁷ Nasljednici Mihovila de Uaricassis živjeli su *in confinio beccario:...de trauersa* uz kuću Rosa, *de austro uia publica, de quirina possidet Nicola q. Uulcine de Martinussio de borea partim possident dicti heredes condam Michaelis de Uaricassis et partim An....partim Thomas de Petrico...CD 10, str. 376, isp. 281.* Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina, Varicassis*, br. 1.

¹⁰³⁸ Fumija de Uaricassis bila je izvršiteljica oporuke svog oca, kraljevskoga viteza Jakova (1378.-1379.). Zajedno sa imenovanim izvršiteljem Mazolom pok. Nikole de Fanfogna, prodaje svoju kuću *copertam tabulis et muratam undique muro cum quodam ei paruo loco ex parte boreali* Mihi de Pechiaro: *...de austro possidet ser Micha de Rosa mediante muro comuni de quirina dictus emptor de borea uia conuicinalis de trauersa dona Magdalena relicte Danielis de Uaricassis mediante muro comuni partem et partem uia publica...Također, prodaje i neko zemljište koje se navjerojatnije nalazilo u blizini njezine kuće: *...locum totum discopertum muratum a duabus partibus...de borea possidet commissaria Luce barberis mediante muro comunis de trauersa possidet ser Colanis de Figazolo de austro uia conuicinalis et de quirina ser Marini de Soppe partem mediante muro comuni et partim possidet Johannis Nicolich de Breberio mediante muro comuni que domus et loca sunt**

Diobom Jakovljeve imovine nakon njegove smrti, suvlasnici njegovih nekretnina bile su njegove kćeri Fumia, Margarita i Marija. Njegove kćeri dijele očevu kuću *in contrata porte becarie* na tri dijela - susjedi su bili pokojna Žuvica, žena Jakovljevog brata Mateja, Miha de Rosa (dućani) te Ivan de Petrico.¹⁰³⁹ Isti dan, prokurator i sestara Margarite i Marije de Varicassis prodali su Fumijinom mužu, Antoniju Bartovom de Grisogonis, svoj dio kuće *pro pretio et nomine pretii ducatorum quatuorcentum auri* (ukupan iznos 800 dukata) te obitelj Grisogonis dolazi u posjed cijele Jakovljeve kuće.¹⁰⁴⁰ Činjenica da braća Jakov i Matej imaju zajedničke obiteljske posjede u predjelu Mesničkih vrata te da Jakovljeva kćer Fumia i Magdalena, žena pokojnog Danijela (stric ili brat), imaju također nekretnine u njihovoj blizini, ukazuje na obiteljsko okupljanje Paškovih i Mihovilovih potomaka u području Mesničkih vrata i gradske luke.

O nekretninama Jakovljeve braće i njihovih supružnika, također, ne postoji puno podataka. Magdalena, udovica nekog Danijela de Varicassis (pretpostavljamo Jakovljevog brata), bila je iznimno aktivna u gospodarenju gradskim nekretninama tijekom Ludovikovog razdoblja. Njezine nekretnine, koje se spominju u dokumentima od kraja 1360-ih do 1390-ih odnose se, uglavnom, na zemljišta koja je davala u najam svojim sugrađanima.

Magdalena prodaje kuću u predjelu sv. Četrdesetorice Nikoli pok. Petra de Feltro 1369. godine.¹⁰⁴¹ Prema podacima o sudskom procesu sa Maricom, ženom Slavoga, saznajemo da je imala još jednu kuću *in confinio s. Quadraginta* (1372.).¹⁰⁴² Također, Magdalena kupuje nekretnine *in confinio/contrata castri uetis* - kupuje prava na *ortus, locis et muralee* Dominika pok. Putija de Firmo koje su braća Filip i Marin de Matafaris prodali

---

*positas Jadre in contrata beccarie...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 27v-28. Vidi skicu u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Varicassis, br. 2.

¹⁰³⁹ Vidi bilj. 1035.

¹⁰⁴⁰ HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 48-48v.

¹⁰⁴¹ Magdalena prodaje Nikoli *domum de muris cum ea parte murorum que sibi tangit cum balatoris curia cameris et suis ambitis, coperta de cupis posita Jadre in confinio sanctorum Quadraginta...de trauersa partim uia publica et partim heredes Pauli de Blanceta, de austro partim dicti heredes dicti Pauli partim dona Mara relicta Grixogoni de Butadie possidet et partim unius ambitus dicte domus uendite, de quirina ser Johannes et ser Damiani...quondam ser Grixogoni de Calcina et de borea dicta uenditrix...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 8-8v.

¹⁰⁴² Od Marice i njezinog muža traži da maknu krov koji su...*fecerunt in uno muro proprio domus ipsius done Madalene...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 13, fol. 264-265.

Dominiku 1370-ih.¹⁰⁴³ Isti dan, Magdalena ih je prodala bankaru Petru iz Firence, a u svrhu miraza njegove žene Milice (1384).¹⁰⁴⁴

Velika zemljišta, koja pripadaju Magdaleni, nalazila su se i *in confinio s. Demetrii/contrata s. Demetrii*. U navedenom predjelu (*in curia uocata Matelda*), posjedovala je velik broj čestica koje je davala u najam za izgradnju drvenih kuća 1378. godine.¹⁰⁴⁵ Na lokaciji *de austro* od navedenih posjeda imala je još čestica veličine *passum uiginti quinque* koje spominje i u svojoj oporuci 1387. godine. U navedenoj oporuci, Magdalena želi da se navedene nekretnine prodaju na dražbi zajedno sa njezinom drvenom kućom veličine *passum quatuor*.¹⁰⁴⁶ Magdalena se spominje 1386. godine i kao susjeda Marina de Matafarisa *in curia Mateldina* u blizini gradskog zida, a za što nismo sigurni da li se radi o istoj lokaciji kao i 1378. godine.¹⁰⁴⁷

Magdalena je posjedovala manje čestice uz crkvu sv. Mihovila 1370-ih te na Pusterli i u predjelu gradske mesnice 1380-ih. U dokumentima navodi se kao susjed braći Matafaris,

---

¹⁰⁴³ Magdalena kupuje prava na navedene nekretnine odnosno na tri kupoprodajne isprave *pro pretio librarum mille paruorum*, vidi str. 162, bilj. 969-970.

¹⁰⁴⁴ CD 16, str. 449, isp. 339; isti dokument, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 76 (53), (1384.).

¹⁰⁴⁵ Jako oštećen dokument – posjedovala je zemljište *in confinio s. Demetrii* koje je davala u najam za izgradnju drvenih kućica - nepotpuni opis susjednih nekretnina - *de trauersa et de quirina....de austro et de borea sunt loca dicte done Magdalene...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 4. Istu poziciju tih zemljišta navodi i druga isprava 1378. godine - na istom zemljištu Magdalene se prodaje druga drvena kuća...*in confinio sancti Demetrii in curia uocata Matelda super loco done Magdalene relicte quondam ser Danielis de Uaricassis ...de trauersa uia conuicinalis, de austro et de borea loca dicte done Magdalene et de quirina uia conuicinalis...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 95-95v.

¹⁰⁴⁶ Zemljišta se prodavaju zajedno sa jednom njezinom drvenom kućom na dražbi 1390. godine...*in contrata sancti Dimitry in loco uocato curia Mar(t)elda infra hos confines: de quirina uia conuicinalis, de austro uia publica, de trauersa est partim uia conuicinalis et partim domus hospitalis monasterii sancti Dimitry mediante muro comuni subqua domo est porticus in uia conuicinalis per quam et tunc ad hedifitia domus existentia super locis predictis, de borea possidet Draga relicta quondam Dobroli de Boscina mediante partim muro et partim pariete (comunibus)...*HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 55-55v (1390.).

¹⁰⁴⁷ ...*in contrata monasterii sancti Demetrii in curia qua uocatur Mateldina...*Ukoliko analiziramo položaj nekretnina u ovoj ispravi, možemo primjetiti da je riječ o velikoj podjeli zemljišnih čestica *de quirina* gdje se nalazi i Magdalena čestica (osam susjeda), što bi značilo da ako je ovo isti dio Magdaleninog posjeda iz 1378. godine, onda je njezin posjed bio rascjepkan na osam manjih parcela, u razdoblju od 1378. do 1386. godine, za što nemamo dokaza. Mislimo da nije riječ o istoj lokaciji, iako se slično nazivaju *curia* unutar kojih su smještene čestice. Opis lokacije:...*de borea partim possidet Radica relicta q. Stanoy zappatoris, et partim Rada relicta q. Dragoslauui Bastasy et partim Buna uxor Martini Filicanipi, de quirina partim Bella uxor Jacobi zapatoris et partim Draga mater domini Bartolomei archipresbiteri Jadrensis et partim commissaria Sestany marinarii et partim Mladinum zapatoris et partim Stephany piscatoris et partim Simony q. Bratislauui et partim Dobrolus de Bosnia et partim dona Magdalena relicta q. ser Daniel Uaricassis mediante inter dicta loca uendita et dictos omnes possidentes a parte quirinali quedam androna parua de austro partim uia conuicinalis et partim ser Jacobi de Lubauac de trauersa partim dictus ser Jacobi et partim murus magni ciuitatis Jadre...* HR-DAZD-31-ZB, PS, b. 1, Instrumenti, fasc. 1, br. 10, fol. 371-371v.

Filipu i Marinu uz crkvu s. Mihovila (1370.).¹⁰⁴⁸ Prema podacima iz 1375. godine, saznajemo da na toj lokaciji je imala česticu koju je davala u zakup ljudima koji su tu posjedovali drvene kućice te da joj susjed više nije bio Filip, već Miha de Pechiaro. Na istoj lokaciji, njezini izvršitelji zadržavaju posjed sve do 1389.-1390. godine.¹⁰⁴⁹

Jedini smještaj njezinih nekretnina, sa ostatkom obitelji Varicassis, bilježimo *in contrata beccarie* gdje je imala posjed uz kuću Fumije, kćeri kraljevskog viteza Jakova de Varicassis, 1382. godine.¹⁰⁵⁰ Na Pusterli se spominje 1385. i 1388. godine, kao susjed uz crkvene posjede *s. Johannis de Pusterla* te posjede zadarske komune. Tim posjedima upravljala je njezina izvršiteljica, a nakon njezine smrti (nešto prije 1389. godine).¹⁰⁵¹

Ovoj obiteljskoj grani pripada i Paškin praunuk, Ivan pok. Franje, koji se spominje uz obiteljski posjed (*possessio*) Mihovila pok. Drasila *in contrata sancti Cosme et Damiani* blizu gradskog trga, zajedno sa stricem Danijelom 1364. godine.¹⁰⁵² Osim u blizini trga, njegov stric Danijel kupovao je i neka zemljišta *in confinio sancta Quadraginta* 1359. godine.¹⁰⁵³ Iako imamo podatke o njegovoj stambenoj kući koja se nalazila uz Ivana pok. Jakova de Ciçono 1367. godine, ne znamo njezinu točnu lokaciju.¹⁰⁵⁴ S obzirom da je i

---

¹⁰⁴⁸ Navodi se kao susjed *domus magna* Filipa de Matafaris, uz crkvu sv. Mihovila, vidi smještaj njezine nekretnine u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 2; HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45v-46.

¹⁰⁴⁹ *...de trauersa locus ser Miche de Pechiaro, de austro curia conuicinalis, de quirina uia publica de borea ecclesia sancti Michaelis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 13. Njezini izvršitelji kupuju drvenu kućicu koja se nalazila na ovom istom Magdaleninom zemljištu...*in confinio sancti Micaelis post curiam ipsius ecclesie...* granice su iste uz jednu iznimku - *de austro* se nalazi *domus ser Petri Zoili de Nassis mediante ambito conuicinali* 1390. godine, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 26-26v.

¹⁰⁵⁰ Vidi bilj. 1038. Smještaj nekretnine vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Varicassis, br. 2.

¹⁰⁵¹ U dokumentu se ne navodi gradski predio u kojem su se nalazile nekretnine (vjerojatno u Pusterli):...*de austro loca comunis Jadre de borea possidet dona Magdalena relicta q. ser Danielis de Uaricassis ab alys partibus possidet dicta ecclesia sancti Johanes...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 276-276v (1388.). U drugom dokumentu iz 1385. godine, bilježi se kao susjed *domus ad Posterlam dominum Simonem presb.ecc.sancte Marie presb.de Jadre ut procuratorem domini Georgi plebani ecc.predicte....de austro dona Magdalena relicta Danielis de Uaricassis de borea uia publica de trauersa heredes Margarite q.Radichy de Nona de quirina curia conuicinalis...*Ne znamo da li je ova lokacija u vezi sa lokacijom koja se spominje 1388. godine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 34.

¹⁰⁵² Ivan se spominje kao susjed *possessio solaratam cum domibus, curtilibus, uis, puteo, cum terreno, quod est circumcirca ad dictam possessionem cum albergis de muro et lignamine*, koji je Mihovilovu prokuratoru prodao Petar pok. Šimuna de Valle iz Venecije, u ime svog sina Simoneta. Navodi se lokacija:...*in contrata sancti Cosme Damiani carenciatis de meridie uia publica, per quam itur de platea ad palatium, a mane Iohannes de Uaricassis, a sero possessiones ecclesie Sancti Petri de platea partim et partim heredes Bogde de Lorechna, a septentrione quedam muralie ser Danielis Pasque de Uaricassis...*Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 162, isp. 157.

¹⁰⁵³ HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 85.

¹⁰⁵⁴ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 2v-3.

njegova udovica Magdalena imala neke kuće u istom predjelu, u kojem je i on kupovao zemljišta, pretpostavljamo da su na toj lokaciji imali i svoju *domus habitationis*.

O nekretninama Jakovljevog brata Mateja ne znamo ništa, osim da se spominje neko zemljište njegovih nasljednika u susjedstvu zemljišta samostana sv. Nikole *in contrata Platee* 1376. godine.¹⁰⁵⁵ Činjenica da je njegova pokojna žena Žuvica bila susjed Jakovljevoj kući *in contrata beccarie*,¹⁰⁵⁶ ukazuje i na moguće prisustvo Matejevih nekretnina u blizini svoje braće.

Postavlja se pitanje da li je i Krešo pok. Mihe (zvan *Galassius, Galaž*) bio, također, Mihovilov sin i brat Jakova, Mateja i ostale braće. Među analiziranim dokumentima, nalaze se dvije isprave iz 1372. i 1387. godine, koje navode prodaju njegovih dvaju kuća na području Plankita *in contrata Planchete/ad Planchetam* u susjedstvu obitelji Soppe - nekretnine prodaje braći Kristoforu i Petru pok. Franje de Lemessio.¹⁰⁵⁷ Ta ista kuća spominje se u priznanici Klare, udovice Filipa de Nosdrogna, a u kojoj se navodi da joj Franjo de Lemessio vraća pozajmljene novce za kupnju gore navedene Krešine kuće (1387.).¹⁰⁵⁸

Ostali podaci o Krešinim nekretninama odnose se isključivo na razdoblje nakon 1382. godine. Krešo stanuje u kući pored obitelji Vitcor *in confinio s. Petri Ueteris* s kojima dolazi u spor zbog zida kojeg podiže između njihovih kuća 1386. godine. Nažalost, u dokumentu se ne opisuju granice te nekretnine prema njegovim ostalim susjedima.¹⁰⁵⁹ Krešo posjeduje i drvene kuće za zakup *ante portam becarie* koje je i prodavao 1389. godine.¹⁰⁶⁰

---

¹⁰⁵⁵ ... *de trauersa heredes quondam Mathey de Uaricassis et ab omnibus alys lateribus terrenes dicti monastery sancti Nicolay...*HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 39v.

¹⁰⁵⁶ Vidi bilj. 1035.

¹⁰⁵⁷ ...*de trauersa uia publica, de austro partim ser Marinus de Ghinano et partim ser Johannes filius ser Georgy de Soppe per uxoris sua de quirina dictus ser Johannes de Soppe per dicta uxoris sua et de borea partim Francisci quondam ser Gregory de Sloradis et partim Thomica uxoris quondam Strichi marinarii...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. br. 1, fol. 33v.

¹⁰⁵⁸ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 17v-18.

¹⁰⁵⁹ Sud donosi presudu u korist njegovog susjeda Vitkora de Uitcor jer je Grizogon (Krešo) sagradio zid kojim je blokirao *puteum positum supra uia conuicinalis et conuicinale inter domum dicti ser Grisogoni et domos dicti ser Uiticor sitas in confinio sancti Petri Ueteris de Jadre...*HR-DAZD-31-ZB, IC, *Breuiana deliberationum ad incantum*, b. 1, fasc. 4, br. 1, fol. 261v-262.

¹⁰⁶⁰ Nalazile su se izvan gradskih zidina jer se položaj zida spominje *de quirina* a ne *de trauersa*:...*totum lignamine et edificum ante portam becarie....de quirina murus comunis de austro uni de edificum domus Niculuse...de trauersa uia publica de borea edificum Gregory Bilsich...*HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 1.

Posjeduje i susjedna zemljišta uz *domus magna* obitelji Rubeo i hospitalia sv. Marije Velike u obližnjem predjelu *s. Marie presbiterorum* 1388. godine.¹⁰⁶¹

U procesu stjecanja gradskih nekretnina, tijekom druge polovice 14. stoljeća navode se i sinovi Rajnerija Damjanovog de Varicassis, ponajviše Krešo (Grizogon), brat Ivana Rajnerijevo i muž Katarine de Nassis. Krešo stječe svoje nekretnine većinom u području gradske luke odnosno Mesničkih vrata i Arsenala. Poslovnom transakcijom stječe kuću *in confinio porte Becarie* od Ivana Tomasovog de Petrico, koji mu je prvo prodaje uz uvjet restitucije na četiri godine (1365.-1369.) te mu je po isteku roka daruje i u trajno vlasništvo.¹⁰⁶² Međutim, kako se u tim ispravama ne navode susjedne granice, ne znamo gdje je bila smještena navedena kuća. Jedina Ivanova kuća u navedenom predjelu spominje se kod obiteljske kuće Jakova de Varicassis.¹⁰⁶³

Među analiziranim dokumentima, postoji nekoliko isprava u razdoblju od 1366. do 1387. godine koje navode njegove nekretnine u području Arsenala *in confinio s. Petri de Argata/in confinio ecclesie sancti Petri de Argata seu in confinio Rasbay* (Rasboy). Prema podacima iz tih dokumenata, uspjeli smo rekonstruirati granice njegovih zemljišnih čestica (*locus*) na više lokacija.¹⁰⁶⁴ Krešo ima veliko zemljište u susjedstvu Damjana Marinovog de Calcina oko 1370. godine.¹⁰⁶⁵ Prema sudskoj presudi zlatara Pribislava protiv Kreše de Nadrechia iz 1366. godine te ispravi koja navodi Krešu kao susjeda tog istog Kreše de Nadrechia 1369. godine,¹⁰⁶⁶ saznajemo lokaciju Krešinih zemljišta koja su se nalazila *de*

---

¹⁰⁶¹ Krešo je bio susjed *domus magna* koja je pripadala obitelji Rubeo a koja dolazi u ruke Fumijinog muža *Antonius filius ser Francisci de Gusco* kao miraz 1388. godine: *...de siroco est uia publica, de quirina possidet ser Cressius Galassius de Uaricassis nobilis ciuis Jadre mediante muro comuni de borea possidet supradictus presbiter Micael de trauersa possidet dictus presbiter Micael partim et partim hospitale dicte ecclesie sancte Marie presbiterorum...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 2-2v.

¹⁰⁶² Ivan vjerojatno nije mogao vratiti novac prema dogovoru o restituciji pa ju je na kraju darovao Kreši. U ispravi se ne navodi opis granica susjednih nekretnina, CD 13, str. 471, isp. 345; HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 15v.

¹⁰⁶³ Spominje se njegova kuća i peć 1368. godine, vidi str. 174, bilj. 1034-1035. Međutim, u dokumentu iz 1382. godine, bilježi se samo Ivanova peć ali ne i kuća, što ukazuje da je možda riječ upravo o toj kući iz 1368. godine. Ukoliko je to zaista bila navedena kuća, onda notar i dalje bilježi Ivana a ne Krešu kao njezinog pravog vlasnika 1368. godine (zbog restitucije?).

¹⁰⁶⁴ Vidi rekonstrukciju tih zemljišta u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Varicassis, br. 4.

¹⁰⁶⁵ *...de trauersa partim domus Draxoy çapatoris et partim curia conuicinalis, de austro quedam domus dicti ser Johannis emptoris, de quirina partim heredes Georgi Lasnitichi de Bicina et partim ser Grisogonus Raynerii de Varicassis et de borea dictus ser Grisogonus...*CD 14, str. 277, isp. 201.

¹⁰⁶⁶ Granice susjednih nekretnina kuće Kreše de Nadrechia: *...in contrata sancti Petri D'Argata confinio Arsenatus Jadre...de trauersa uia publica de austro sunt muralia...filie Johannis bicary Stopaniç de quirina sunt muralia Mire sororis Martini de Buscho et de borea sunt loca Grisogoni q. Raynerii de Uaricassis...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, PP, kut. 3, fasc. 1, fol. 48 (1366.). Krešo je susjed nekom zemljištu pok. Mire žene pok. Parvona *in confinio ecclesie sancti Petri de Argata seu in confinio Rasbay* (Rasboy)...*de quirina*

trauersa u odnosu na njegovo zemljište iz 1370. godine. Krešo ostaje prisutan u tom području sve do 1387. godine, kada imamo posljednji zapis o njegovim zemljišnim česticama na navedenoj lokaciji.¹⁰⁶⁷ Međutim, s obzirom da se u navedenim dokumentima ne spominje nijedna Krešina kuća, mogli bismo pretpostaviti da je dio posjeda bio namijenjen najmu kao što je to bio i navedeni *locus* iz 1387. godine.

Krešo je bio zapisan u dokumentima i kao *creditor* koji ovršava svoje dužnike, zbog nenaplaćenih dugova,¹⁰⁶⁸ ali i on sam duguje novac te mu se ovršavaju sudskim postupkom *muralia...in confinio s. Uiti* od strane Andrije de Cessamis 1388. godine.¹⁰⁶⁹ Nasljednici Rajnerija de Varicassis, među kojima je možda bio i sam Krešo, imali su nekretnine i *in confinio s. Stephani* 1356. godine.¹⁰⁷⁰ Znakovito je da Kreši ostavlja trećinu cijelog svog imetka i šibenski plemić *ser Hlapcy Bolcon(v)ich de ciuitate Sibenici de olim Radmanus Hranislauich dictus Cliemen de Scardona* 1384. godine.¹⁰⁷¹

O nekretninama onih članova obitelji Varicassis, koje nismo mogli povezati sa navedenim obiteljskim granama, postoji tek nekoliko zabilježenih podataka u postojećim ispravama. Damjan pok. Ivana de Varicassis i njegova majka Dobra sudjeluju u sporu protiv Nikole de Ciualellis oko neke kuće *in confinio portarum* 1354. godine.¹⁰⁷² Oni se spominju i u sporu između obitelji Matafaris (Petrovi nasljednici koji drže u posjedu Madijevu imovinu) te Varicassis, Grisogonis, Fanfogna i Galli. Iz tog spora, saznajemo da je Damjan bio vlasnik hospicija i posjeda u susjedstvu kuće pok. Madija de Varicassis, ali ne znamo u kojem

---

domus et balatorium Draxoy, de trauersa domus Cressy Nadrechia mediante muro comunis de austro uia seu curia seu uia conuicinalis et de borea locus Cressy Raynery de Uaricassis...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 12, fol. 3-3v (1369.).

¹⁰⁶⁷ Krešo je vlasnik zemljišta koji daje pristanak Ivanu pok. Pribena za prodaju njegove drvene kuće koja se nalazila na Krešinom zemljištu...*in confinio Arsenatis...de trauersa est uia publica, de quirina et borea sunt loca dicti ser Cressy de siroco est domus Luce de Nadrichia mediante muro comuni...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 48v-49.*

¹⁰⁶⁸ Primjerice, dolazi u posjed kuće nekog Ivana Pribinića koja se nalazila u predjelu Arsenala (1381.), HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 5.

¹⁰⁶⁹ Lokacija njegovih zidina:...*de quirina uia publica de austro dona Marchesina relicta Bogdi de Lemessio... (iznad piše tekst al je nerazumljiv)...de trauersa partim ser Simon q.Mazoli draparii et partim ser Damianus q.(Marini) de Calcina de borea uia conuicinalis partim et partim uia publica et hoc per...que muralea habet supra se tam hedifitia domos de lignamine quorum unum uidelicet illud quode est a parte australi est dicti ser Cressi et alia sunt Stephani sartoris et Matei cognatis dicti Stephani...HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 50v.*

¹⁰⁷⁰ Leljak, MCI 1, str. 170, isp. 19.

¹⁰⁷¹ Prema svojoj oporuci, Hlapac ostavlja Kreši trećinu cijelog svog imetka (*casamentorum, domorum, habitaculorum, locorum, uinearum, terrarum et possessionum*), HR-DAZD-31-ZB, AR, b. 1, fasc. I, fol. 33.

¹⁰⁷² U dokumentu ne piše ni zašto se spore niti se navodi lokacija te nekretnine. Prema podacima iz druge isprave, poznato nam je da je Damjan bio maloljetan u to vrijeme jer se navode njegovi skrbnici Elena pok. *Sathe de Ziliago* iz Nina i Grgur pok. Tolše iz Šibenika 1354. godine, SZB 4, str. 304, isp. 185; HR-DAZD-31-ZB, RM, *Inuentarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Ciualellis*, fasc. 3, br. 2, fol. 13.

gradskom predjelu (1365.).¹⁰⁷³ Saznajemo i da Damjan ulaže prigovor na prodaju polovice dućana *positi supra Ruga magistrorum apud plateis* 1362. godine.¹⁰⁷⁴

Njegova majka Dobra, udovica Ivana de Varicassis (ne znamo kojeg, možda prema godinama Ivana Damjanovog Paškinog) navodi se u ispravama 1350-ih. Dobra prodaje Nikoli de Ciualellis neku kuću koja se nalazila u predjelu crkve sv. Marije *de Bongauda* (1352.), čija prava Nikola dalje prodaje Kreši de Ciualellis 1356. godine.¹⁰⁷⁵ Ona sudjeluje i u sudskim parnicama zbog nekretnina - spori se sa istim Nikolom oko već spomenute kuće *in confinio portarum*.¹⁰⁷⁶ Do sada nismo uspjeli otkriti njezinu povezanost sa obitelji Ciualellis. U skladu s tim, ne znamo da li je ona ili Dobra, žena Zojlovog de Ciualellis, bila ta rođakinja kojoj Krešo de Ciualellis daje *ad utendum* neku kuću *in confinio sancti Michaelis* 1344. godine.¹⁰⁷⁷

Damjan je imao nekretnine na Glavnom trgu, uz neku *camera preco comunis* te dućan Marka pok. Fasola krajem 1380-ih,¹⁰⁷⁸ što ne čudi s obzirom da je i sam Damjan obnašao funkciju gradskog prokuratora već 1360-ih.¹⁰⁷⁹ Tijekom sudskog procesa između pokojnog krojača Fasola i Jakova de Varicassis, Damjan se spominje u ulozi prodavatelja kuće *in confinio sanctorum Cosme et Damiani* nekom Fasolu. Taj isti Fasol gubi kuću zbog duga na dražbi te zahtjeva da Damjan brani njegovu nekretninu pred Jakovom i Danijelom de Varicassis, kako se i obvezao prilikom njezine prodaje. Prema tumačenju T. Popića, riječ je o pokretanju postupka o zaštiti protiv evikcije.¹⁰⁸⁰ S obzirom da se navodi da je Damjanov otac Ivan živio u nekoj kući u tom predjelu (1359.),¹⁰⁸¹ postavlja se pitanje da li Damjan prodaje u

---

¹⁰⁷³ Nakon Damjana, hospicij je bio u posjedu Ivana Galli de Galli te je bio susjed i nasljednicima Petra de Matafaris, vidi str. 173. S obzirom da se Madijeve nekretnine spominju u predjelu sv. Lovre, možda se taj hospicij nalazio u tom području, vidi bilj. 975.

¹⁰⁷⁴ Ne navodi se lokacija tog dućana, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 16v.

¹⁰⁷⁵ U inventaru Kreše Lovrinog de Ciualellis, bilježi se kako mu je Nikola de Ciualellis prodao prava na kuću, *domum de muro cum suis pertinentiis positam ladre in confinio sancte Marie de Bongauda*, koju mu je prodala Dobra (27.4. 1356.), Stipišić, "Inventar, Grizogon", 396, 12r.

¹⁰⁷⁶ Vidi bilj. 1072.

¹⁰⁷⁷ Stipišić, "Inventar, Grizogon", 401.

¹⁰⁷⁸ Damjan je bio susjed dućanu *Marka cimator filius q. magistri Faxoli...ad platea...de trauersa est uia publica de austro est ca(mera) preco comunis Jadre ab alys partibus possidet ser Damianus de Uaricassis...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, 375v-376.

¹⁰⁷⁹ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 4, fol. 1v-2.

¹⁰⁸⁰ *...debeat intrare per placito cum dicto domino Jacobo et ipsam domum sibi deffendere et excalum...*HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, IP, kut. 3, fasc. 1, fol. 44-45v (1366.). Ovaj slučaj odnosi se najvjerojatnije na postupak utvrđivanja odgovornosti za evikciju, jer je prodavatelj nekretnine bio obvezan prilikom kupoprodaje predati stvar kupcu i odgovarati za obranu te nekretnine pred sudom odnosno evikciju, više o tome vidi Beuc, "Statut", 661-662; o parnicama vezanim za zaštitu od evikcije vidi Popić, *Krojenje*, 99-100.

¹⁰⁸¹ Njegov otac Ivan sporio se sa nasljednicima Petra de Matafaris oko te kuće, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 74.

biti očevu kuću krojaču Fasolu. Ako je to slučaj, onda to bi značilo da ju je Ivan uspio otkupiti od Petra, ali, nažalost, nemamo završetak tog procesa, odnosno ishod sudske presude. Međutim, Damjan se i tijekom 1372. godine spori sa istim Fasolom zbog neke *hedificium balatory* koju je podigao Fasol te tako zapriječio pristup prolazu (*ambitus*), čime je ugrozio i Damjanov pristup danjem svijetlu.¹⁰⁸² Taj podatak ukazuje da se Damjanova stambena kuća nalazila kraj Fasola *in confinio sanctorum Cosme et Damiani* pored gradskog trga (ista lokacija gdje se spominje sin Fasola). Također, u blizini trga, Damjan je imao još jednu kuću *in confinio sancti Micaelis et platee magne comunis*, gdje su se nalazili i posjedi pok. Kreše de Ciualellis 1390-ih.¹⁰⁸³

3.3.7. *Grisogonis*

Prema utvrđenim podacima, članovi obitelji Grisogonis imali su nekoliko kuća u Zadru - na području današnje gradske tržnice, u blizini samostana sv. Marije i crkve sv. Šimuna.¹⁰⁸⁴ Najpoznatija obiteljska grana u tadašnjem Zadru je bila ona Ivana, kraljevskoga viteza, čije ime oca nije poznato. Međutim, uz pripadnike te obiteljske grane, javljaju se i neki drugi članovi obitelji Grisogonis, čije porijeklo još uvijek treba potvrditi ili identificirati.

O nekretninama kraljevskoga viteza Ivana saznajemo, zahvaljujući ispravi, o diobi između njegovih sinova Andrije i Dujma 1388. godine. Prema tom dokumentu, saznajemo da je Ivan imao *domus magna* sa vrtom *in confinio sancti Johannis de Pusterla* koju braća dijele na dva jednaka dijela. Ne znamo gdje se nalazila navedena kuća, jer se u dokumentu ne navode njezine granice u odnosu na susjedne nekretnine.¹⁰⁸⁵ Braća se zajednički dogovaraju

---

¹⁰⁸² HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 13, fol. 262.

¹⁰⁸³ ...*de borea est uia publica, de trauersa est domus ser Ludouici de Matafaris mediante muro comuni partim et partim est domus cum curte commissarie olim ser Miche de Pechiaro mediante muro comuni et partim est domus ser Damiani de Uaricassis etiam mediante muro comuni de siroco sunt loca ecclesie sanctorum Cosme et Damiani de Pena de quirina possidet commissaria olim ser Cressy de Ciualellis mediante muro comuni partim et partim possidet dona Dobrica de B..sso med.muro comuni...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 29-29v. Vidi smještaj te kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnine*, Grubogna, br. 7.

¹⁰⁸⁴ Vidi bilj. 770.

¹⁰⁸⁵ U ovoj ispravi se spominje samo *dominus* Ivan de Grisogonis kao otac Andrije i Dujma, ne spominje se da je vitez (što je čudno jer se ostali vitezovi spominju sa titulom u dokumentima). Andrija i Dujam dijele očevu gradsku i izvangradsku imovinu, između ostalog i njegovu *domus magna*:...*medietatem per indiuiso uni eorum domus magne cum zardino contiguo dicte domui ex parte australi posite in ciuitate Jadre in confinio sancti Johannis de Pusterla...*dobio je Dujam. Drugu polovicu iste kuće...*altram medietatem per indiuiso supradicte eorum domus magne cum zardino contiguo ipsi domum ex parte australi posite in dicta ciuit.Jadre in confinio sancti Johannis de Pusterla...*dobio je Andrija. Jedina palača Grisogonis koja se spominje u literaturi, u blizini ove građevine, bila je palača Grisogono-Bortolazzi, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 46v-47.

oko određenih radova 1390. godine, što dokazuje da su se brinuli o naslijeđenoj obiteljskoj kući.¹⁰⁸⁶

Osim očeve, braća su dijelila i imovinu svoje majke Katarine, koja ju je ona dobila od svoje majke Kolice, žene Lovre de Bogde – Andrija dobiva dvije drvene kuće (najvjerojatnije za najam) *in confinio sancte Marie de Bongauda* nasuprot *domus habitationis* Šimuna de Cucilla. Lokaciju tih nekretnina nismo mogli točno identificirati, iz razloga što Šimunova kuća se ne spominje u analiziranim dokumentima.¹⁰⁸⁷ Podatak da Andrija posjeduje više zemljišta za zakup *in contrata Puteuaç* krajem 1380-ih, ukazuje da Ivanova obitelj okuplja svoje nekretnine upravo u blizini navedene *domus magna*.¹⁰⁸⁸ Drugi sin, Dujam, imao je svoju *domus habitationis...in confinio sancte Marie de Bongauda* koju je naposljetku prodao Koši de Begna 1389. godine.¹⁰⁸⁹

U analiziranim dokumentima, utvrdili smo i pojedine nekretnine onih članova obitelji Grisogonis koje nismo mogli svrstati unutar pojedinih obiteljskih grana. Mauro de Grisogonis se spominje kao vlasnik kuće čiji dio daje Albertinu pok. Majnarda u koncesiju na 5 godina – kuća se nalazila uz gradski bedem *in contrata beccarie* 1386. godine.¹⁰⁹⁰ Ivan pok. Maura (ne znamo kojeg) kupuje na dražbi kuću *in confinio sancte Anastasie* od izvršitelja Marka Greci koja se nalazila uz kuću biskupa Demetrija. Nekoliko dana nakon njezine prodaje, Ivan prodaje prava biskupu na kupljenu kuću za istu cijenu po kojoj ju je i kupio na dražbi 1386. godine.¹⁰⁹¹ Demetrijevom oporukom, kuća prelazi u vlasništvo njegovom nećaku Guidu de Matafaris.

---

¹⁰⁸⁶ Braća se dogovaraju oko izgradnje ograde i skala u dvoru. Iako je dokument oštećen ipak iz njega možemo saznati određene podatke o prostorijama u kući, HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 15 (1390.).

¹⁰⁸⁷ *...duas domos de lignamine contignas coperta cuppis positas Jadre in confinio sancte Marie de Bongauda an angulum per opposito domum habitationis ser Simonis de Cucilla...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 47v-48.

¹⁰⁸⁸ Andrija daje svoju suglasnost Pribi, ženi pok. Ivana Obradovića, za prodaju drvene kuće koja se nalazila na njegovom zemljištu...*de trauersa de austro et de borea sunt loca dicti ser Andree de Grisogonis de quirina uia publica...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 19v-20.

¹⁰⁸⁹ *...de siroco est uia publica de quirina est domus dicti emptoris mediante muro comuni partim et partim est zardinum commissarie olim ser Cose de Saladinis de borea est zardinum dicte commissarie de trauersa possidet ser Augustinus de Bitte muro comuni...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 43v-44.

¹⁰⁹⁰ Ne spominju se ostali susjedi...*de borea et quirina uia publica, de trauersa murus ciuitatis Jadre, de austro dicta domus siue loca dicti ser Mauri...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 379.

¹⁰⁹¹ Vidi bilj. 982; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 20v-21. Vidi i smještaj kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 9.

Mauro pok. Andrije imao je čestice i kuću, najvjerojatnije za najam, *in contrata Żudeche uetis*¹⁰⁹² 1390. godine.¹⁰⁹³ Antonio pok. Barta de Grisogonis, kojeg smo već spomenuli kao muža Fumije pok. Jakova de Varicassis, otkupljuje kuću svog tasta Jakova de Varicassis, koja se nalazila u predjelu gradske mesnice 1382. godine.¹⁰⁹⁴ Taj isti Antonio prodao je kuću Nikoli de Matafaris 1383. godine *in confinio s. Uiti*¹⁰⁹⁵ te je bio i susjed obitelji Mihe de Rosa (sinovi Šimun, Filip i Juraj) te obitelji Nassis *in confinio s. Michaelis* 1388. godine.¹⁰⁹⁶ Svoje posjede u tom predjelu Antonije proširuje od početka 1390-ih pa nadalje.¹⁰⁹⁷

Antonio posjeduje zemljišta za zakup uz obitelj Mihe de Rosa i u drugim dijelovima grada – Pusterli/*in confinio sancti Johannis de Pusterla* (1387.)¹⁰⁹⁸ te predjelu gradske mesnice u kojem se nalazi kao susjed uz čestice Jurja pok. Mihe de Rosa koji na njima posjeduje više kuća za najam 1388. godine.¹⁰⁹⁹ Antonije se spominje i kao nasljednik imovine svog strica Frederika pok. Kreše de Grisogonis 1383. godine.¹¹⁰⁰

Mauro pok. Petra prodaje svoju zidanu kuću, sa podrumskim prostorom (vjerojatno za skladištenje robe) *in confinio sancte Marie monacarum*, magistru Nikoletu, *protomagistro galearum* pok. Andrije iz Zadra. Kuća se nalazila u susjedstvu Blaža de Soppe i Grizogona de

---

¹⁰⁹² Petricioli spominje naziv *Çudecha* kao lokalitet koji se nalazio kod crkve sv. Frane. Naziv *Çudecha uetis* navodi se u ispravi 1336. godine ali ne i crkva sv. Frane, CD 10, str. 277, isp. 207 (1336.). I. Petricioli to navodi prema Ljubićevim *Commissiones*, vidi Petricioli, "Lik Zadra", 170, 178. Vidi bilj. 251.

¹⁰⁹³ *...de trauersa loca monasterii sancte Marie monialium de austro locus uacus dicti uenditoris partim et partim locus ser Mauri de Grisogonis de quirina domus ser Mauri de Grisogonis de borea uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 33, fol. 19v.

¹⁰⁹⁴ Vidi kuću bilj. 1035. Vidi i smještaj kuće u prilogu, *Skice položaja nekrentina*, Varicassis, br. 1.

¹⁰⁹⁵ Vidi str. 171, bilj. 1018. Vidi i smještaj te kuće u prilogu, *Skice položaja nekrentina*, Matafaris, br. 12.

¹⁰⁹⁶ Antonio je bio susjed pok. Mateja Mihinog de Picorini *in contrata sancti Michaelis...de borea heredes dicti q. ser Miche de Rosa de trauersa uia publica de austro partim ser Johannes de Nassis et partim ser Antonius de Grisogonis et partim uia publica de quirina partim dictus ser Antonius et partim heredes dicti ser Miche de Rosa...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 111v-112. Šimun pok. Mihe de Rosa je kupio dio te kuće prodaje ga bratu Jurju, i u toj ispravi se također spominje Antonio de Grisogonis, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 11v.

¹⁰⁹⁷ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 36, fol. 13-13v.

¹⁰⁹⁸ Spominje se kao susjed uz kuću Drage udovice pok.urse odnosno Židova zvanog Cassero...*in confinio sancti Johannis de Pusterla ...de siroco est uia conuicinalis de quirina possidet her.q.Zuetchi zapatoris de borea possidet ser Micha de Rosa partim et partim Marica rel.q.Uolcine de Chermsa de trauersa possidet ser Anthonio quondam ser Barhi de Grisogonis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 39-39v.

¹⁰⁹⁹ Antonio je bio susjed uz tri kuće Jurju de Rosa koji ih iznajmljuje Ambaldu pok. Tadeja iz Firenze...*de siroco est uia publica, de borea possidet ser Colanus de Figazolo de trauersa possidet ser Antonius de Grisogonis de quirina est domus dicti locatoris in qua habitat Nicolosus Sabba de Janua...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 38-38v.

¹¹⁰⁰ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 21v (1383.).

Calcina 1369. godine.¹¹⁰¹ Mauro se bavio i iznajmljivanjem nekretnina – daje u najam svoje dvije kuće na šest godina Šimunu pok. Nikole de Drahia, negdje u blizini gradskih zidina ali ne znamo točno u kojem gradskom predjelu (1379.).¹¹⁰² Međutim, sudeći prema položaju gradskih zidina u navedenom opisu lokacije, kuće su se nalazile negdje u gornjem dijelu grada, prema gradskoj luci. Mauro kupuje od Kolana pok. Damjana de Zadulinis neku kuću *in confinio sancti Petri Ueteris* za jako velik iznos (*mille et quinquegentarum libris d.p*)¹¹⁰³ pa bi mogli pretpostaviti da je riječ o nekoj kući koju je kupio za stanovanje 1376. godine. Na važnost kuće, ukazuje i sam položaj nekretnine koja se nalazila uz nekretnine crkve sv. Petra (najvjerojatnije u blizini istoimene crkve). Osim kuće, koju je prodao u predjelu *s. Marie monacarum*, u istom predjelu Mauro kupuje i *muralea* sa svojim zemljištima, a koja se nalazila u susjedstvu nekretnina u vlasništvu istoimenog samostana.¹¹⁰⁴

Isprava iz 1370. godine, u kojoj se spominje Mauro, sin Franje pok. Barta i Pelegrine de Grisogonis, sadrži podatak koji naziv *contrata* izjednačava i sa nazivom za gradsku ulicu. Naime, u toj ispravi navodi se podatak o položaju Maurove kamene kuće sa četiri dućana *in contrata seu ruga aurificum*.¹¹⁰⁵ Pojam *ruga aurificum* odnosio se na poznatu Zlatarsku ulicu u srednjovjekovnom Zadru.¹¹⁰⁶ Prilikom određivanja smještaja Maurove kuće, u odnosu na Zlatarsku ulicu, postavilo se pitanje dokle je dosezala ta ulica.¹¹⁰⁷ U Maurovom susjedstvu

---

¹¹⁰¹ ...domum muratam circumarcam cum una muralea aut dictam domum cum curia et una uolta murata subtus terram positam Jadre in confinio sancte Marie monacarum....de trauersa et de austro uia publica comunis, de quirina sunt loca ser Blaxy de Soppe et de borea sunt loca et muralee heredes ser Grixogoni de Calcina...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 12, fol. 2v-3.

¹¹⁰² ...trauersa sunt muri comunis ciuitatis Jadre de sirocho sunt schale.....de quirina et de borea uia publica comunis...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 5v-6.

¹¹⁰³ ...de borea est domus ecclesie dicti sancti Petri Ueteris, de trauersa est uia publica partim et partim domus heredrum quondam Gregory mercari...domus Colani quondam Marini de Fanfogna, de austro partim domus ...Matafarys et partim domus heredrum siue commissarie quondam Zuschi pelipparii et partim domus...dicatorum heredrum dicti quondam Georgy mercari et partim domus dicti Colani de Fanfogna...de quirina est domo ser Johannis de Petrico partim et partim heredrum siue commissarie dicti quondam Zuschi pelipparii...HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 49v.

¹¹⁰⁴ ...de trauersa uia publica, de borea possidet Matheus uocatis Subaç presbiteris ecc. Sancte Anastasie de quirina possidet...monialium sancte Marie predictim, de siroco partim Carinus famulis olim dominis ser Mafei de Matafaris et partim ser Dobrolus predictus...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, 49v.

¹¹⁰⁵ ...quorum de borea et trauersa est uia publica, de quirina sunt stationes commissarie olim Francisci de Lompre, quas stationes possidet ser Franciscus de Sloradis condam Damiani nomine fratrum minorum ut procurator...mediante muro communi et partim est domus cum curia et furno commissarie Francisci de Cernugo, et de austro est domus Iacobi Zoilli de Fera ...Stipišić, Inventar, Mihovil, str. 116, isp. 13.

¹¹⁰⁶ Klaić, Petricioli, Zadar, 502, 505 (ucrtana na Karta).

¹¹⁰⁷ Naime, rub dvaju blokova koji bi odgovarali poziciji dviju glavnih ulica opisanih u dokumentu ne odgovaraju prikazu na karti i katastru jer se tu nalaze crkve sv. Petar stari i sv. Spasitelj. Jedini mogući položaj kuće bio bi u gradskom bloku gdje je bila smještena gradska Velika loža. Vidi prilog *Karta i Skice položaja nekretnina*, Grisogonis, br. 1.

bili su dućani i kuće plemića, trgovaca te franjevac, što ukazuje da je Zlatarska ulica bila središte poslovnoga života. Izvršiteljica Maurove oporuke (umro prije 1376.) daje navedenu kuću za prodaju na javnu dražbu zbog duga sukнару Mihovilu, što ukazuje da se Mauro bavio poslovnim ulaganjima ili prodajom. On je također, uz suglasnost svoje majke Pelegrine, stavio prigovor na prodaju kuće pok. Lovre de Ciualellis koja se nalazila *ad sanctam Mariam presbiterorum*; zahtjev za prodajom kuće je dao Paulo de Girardo kojemu je pokojni Lovro dugovao novac.¹¹⁰⁸

Slično kao i Magdalena de Varicassis, i Pelegrina, žena Franje de Grisogonis i kći Koše de Saladinis, pripadala je krugu imućnih "poslovnih" žena tadašnjeg Zadra. U analiziranim ispravama, najvećim dijelom se spominju njezine nekretnine u predjelu crkve sv. Stošije (*domus habitationis*, 1388.)¹¹⁰⁹ te crkava s. Vida (1386.)¹¹¹⁰ i samostana sv. Marije (1382).¹¹¹¹ Također, Pelegrina kupuje prava na kuću *in contrata sancti Micaelis* od svog nećaka Guida, koju je on kupio na dražbi 1389. godine od Filipa de Matafaris.¹¹¹² Pelegrina se obvezuje Guidu da će vratiti Filipu kuću, u slučaju da joj on vrati uložene novce (možda je Filip bio njezin dužnik). Tom istom nećaku Pelegrina daruje i dva zemljišta za zakup u blizini njegovih nekretnina *in confinio sancte Anastasie* 1387. godine.¹¹¹³ U njezinoj oporuci, navodi se da je imala i *domus habitationis in confinio sancte Anastasie (in contrata)*, a koja se identificira i kao *domus habitationis* u ispravi iz 1388. godine.¹¹¹⁴ S obzirom da ju nije smjela oporukom darovati Crkvi, odlučila ju je prodati nakon smrti te onda udijeliti novac od prodaje nadbiskupu Petru de Matafaris.

---

¹¹⁰⁸ HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 10v.

¹¹⁰⁹ Pelegrina prodaje Jakovu de Raduchis svoju stambenu kuću...*in confinio sancte Anastasie... de quirina borea et trauersa sunt uie publice de siroco est uia conuicinalis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 25-25v.

¹¹¹⁰ U ispravi iz 1388. godine, bilježi se da je njoj Krešo pok. Petra de Zadulinis prodao *domum muratam a tribus partibus uidelicet transuersali, sirochali et quirinali cuppis* 1386. godine, koju ona njemu daje u koncesiju na dvije godine te mu je mora restituirati nakon povrata novca po isteku dogovorenog roka. Kuća se nalazila:...*in confinio sancti Uiti...de trauersa...et siroco sunt uie publice de quirina et borea sunt loca monasterii Rogouany...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 351. Prema ovim podacima, možemo zaključiti kako je rogovski samostan kupovao/posjedovao zemljišta u ovom gradskom predjelu od 1373. do 1386.-1388. godine.

¹¹¹¹ Pelegrina se navodi kao susjed kući Marice pok. Volcija - *uxoris prouintialis salinity de Ancona...super terreno ser Zannini de Cosa...de trauersa possidet dona Pellegrina relicta Francisci de Grisogonis...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 166-166v (10), (1382.).

¹¹¹² Vidi str. 154, bilj. 923.

¹¹¹³ Vidi str. 166, bilj. 986.

¹¹¹⁴ U njezinoj oporuci se ne navodi opis susjednih nekretnina ali pretpostavljamo da je riječ o istoj kući, CD 17, str. 287, isp. 204. Navedena kuća se spominje i kao mjesto sastavljanja isprava (*actum*) iz 1384. i 1386. godine, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 85v-86; *isti*, b. 1, Instrumenti, fasc. 1, fol. 162v-163.

Međutim, u kupoprodajnoj ispravi iz 1388. godine,¹¹¹⁵ spominje se ta ista kuća koju Pelegrina prodaje Jakovu pok. Filipa de Raduchis za cijenu od *ducatorum mille boni et puri auri*. Jakov se obvezuje restituirati joj iz prodajne cijene kuće 800 dukata te joj dozvoliti da stanuje u toj kući do kraja života. Sličan primjer "kupovine" nekretnine navodi i T. Popić između dvaju trgovaca Kolana pok. Guida i Luke Leonis 1379. godine. T. Popić tvrdi da nije riječ o klasičnom obliku kupoprodaje već o uzimanju zajma,¹¹¹⁶ s čim se možemo složiti. U skladu s tim, i Pelegrina najvjerojatnije "prodaje" kuću Jakovu, odnosno daje ju kao zalog dok ne isplati posuđeni novac. Podatak koji govori da su njezini izvršitelji imali tu kuću i nakon njezine smrti, ukazuje da je Pelegrina uspjela vratiti posuđeni novac.¹¹¹⁷

Sličnu poslovnu transakciju sa nekretninama Pelegrina sklapa i sa Krešom pok. Petra de Zadulinis, od kojeg otkupljuje njegovu kuću da bi ju je ponovno njemu dala u najam na dvije godine (1386.). Prema ugovoru, Pelegrina će restituirati Kreši njegovu nekretninu unutar dogovorenoga roka, odmah po povratku njezinog uloženog novca. Navedena kuća nalazila se *in confinio sancti Uiti* u susjedstvu posjeda rogovskog samostana.¹¹¹⁸ Međutim, Pelegrina poklanja svoju "koncesiju" na dogovorene dvije godine Marici pok. Pavla uz sljedeći uvjet: nakon što joj Krešo vrati novac, Marica mora vratiti Kreši njegovu nekretninu nakon isteka roka, kako je bilo i ranije dogovoreno.¹¹¹⁹ Navedeni postupci ukazuju na posudbu novca uz nekretninu kao neku vrst zaloga koja se prikazuje kao prodaja – vlasnik ostaje isti, jer mu se nekretnina restituira nakon što vrati posuđeni novac (riječ je uvijek o istoj svoti koja se prikazuje kao prodajna cijena i kao cijena restitucije). Na to ukazuje i T. Popić na sličnom primjeru iz 1379. godine, u kojem navodi kako je najmoprimac, u biti, plaćao najmodavcu povrat novca uz kamate (za posuđeni novac).¹¹²⁰ Pelegrina se bavila i najmom nekretnina – u predjelu *ad Bebas in contrata sancti Siluestri Batutorum*, posjedovala je više zemljišta na kojima su se nalazile drvene kuće različitih vlasnika 1387. godine.¹¹²¹ O nekretninama

---

¹¹¹⁵ Vidi bilj. 1109.

¹¹¹⁶ T. Popić, "Zadarski sud", 143. Postoje i slučajevi u kojima trgovac Luka Leonis posuđuje novac Jurju de Matafaris, koji mu prodaje svoju kuću uz obvezu restitucije 1384. godine, vidi str. 170.

¹¹¹⁷ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 26.

¹¹¹⁸ Vidi bilj. 1110.

¹¹¹⁹ HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 351.

¹¹²⁰ Vidi bilj. 1116.

¹¹²¹ Prema sudskoj presudi protiv Mladena Papratića iz Zadra, saznajemo da je Pelegrina imala veći broj zemljišta na kojem su se nalazile *hedificia plurum personarum*...*Ta loca et terreno* su se nalazili *de quirina est domus habitationis dicti Mladiny de borea possidet hereditas olim Georgy Cogulich pars quorum in eorum locorum et terrenorum heret muro domus habitationis ipsa Mladiny ex parte uidelicet quirinali*...Pelegrina je tužila Mladena zbog neke izgradnje krova iznad njezinog zemljišta, koja su se nalazila *ex parte transuersali et domus ipsi Mladini cum tecto et cuppis prefatis est ex parte quirinali* preko kojeg se slijevala voda na njezin posjed te je tražila da se uklone sporni dijelovi *cuppis dicti stilicidy što sud i odobrava...ita et talis quod per alios*

njezinoga muža Franje de Grisogonis nemamo dostupnih podataka. Međutim, nasljednici nekog Maura, navode se kao susjedi hospiciju Mihe odnosno Filipa de Rosa *in confinio s. Uiti* 1338. godine.¹¹²²

Krešo pok. Andrije (najvjerojatnije unuk Kreše) ostavio je, u svojoj oporuci, ženi Nikoloti pravo na uživanje njegovih gospodarskih nekretnina (peć sa okolnim česticama) *in confinio s. Uiti*. Međutim, kao nasljednicima svoje imovine odredio je svoje sinove, koje bi u slučaju da nemaju muških potomaka, naslijedili rođaci Andrije pok. Nikole te braća Andrija i Dujam (Ivana de Grisogonis).¹¹²³ Lokaciju tih nekretnina saznajemo, prema ispravi, u kojoj Krešo prodaje drvenu nastambu na 29. godina (misli se na koncesiju) na jednom od svojih zemljišta 1381. godine.¹¹²⁴

I njegov sin, Frederik, trguje nekretninama – kupuje na Pusterli *in confinio sancte Marie Uirginis* neku kuću sa pripadajućim joj zemljištem 1381. godine.¹¹²⁵ Frederik je imao i peć *in confinio sancti Uiti in ruga marchianorum* u susjedstvu bankara Petra iz Firence. Taj podatak ukazuje da Frederik posjeduje očeve nekretnine, dok dodatna oznaka lokacije pobliže određuje položaj tih nekretnina bliže gradskom trgu (1390.).¹¹²⁶ To potvrđuje i podatak o nasljednicima Kreše de Grisogonis koji su na tom mjestu imali posjed sa nekom nastambom

---

*cuppos aqua pluuiialis supra dictis locis et terrenis minime discurat...*HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, RM, kut. 6, fasc. 5, fol. 105v-106.

¹¹²² ...*de trauersa est uia publica, de austro possidet Jacobus condam Petri de Georgio partim et partim heredes condam Mauri Bartholomei de Grisogonis et partim heredes condam...de Iuriso, de quirina partim heredes Mauri predicti et partim heredes Stani predicti et partim Grisogonus de Çigalis primicerius Jadrensis et partim heredes Cimcho beccarii mediante uia...de borea partim possidet dictus Petrus de Rosa et partim heredes dicti Cimcho et partim sunt loca s.Marie de Posterula...*CD 10, str 376, isp. 281.

¹¹²³ Testamentum nobili uiri ser Cresii q. Andree de Grisogonis ciui Jadre (1382., ind., vi., die penultimo mensis octobris), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 179v-180.

¹¹²⁴ Krešo prodaje drvenu kuću na svome zemljištu u koncesiju pod uvjetom: ...*per quolibet passu dicti terreni libras decem paruorum in principio cuilibet anno Iuani Casarolo q. Jurmani superficie siue hedifitum uni domus positus super terreno dicti ser Cressy in ciuitatis Jadre in confinio sancti Uiti ...*- vezano za zemljišta koja navodi u oporuci. U ovoj ispravi saznajemo lokaciju: ... *de austro et de quirina loca dicti uenditoris de trauersa uia conuicinalis de borea locus dicti uenditoris...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, 21v.

¹¹²⁵ Frederik kupuje od Stošije, udovice Marina Sachat (Sacchaç)...*domum a tribus lateribus muratam et a quarto lateris tabullis clausam et tabulis copertam cum loco eidem domus continguo lignamine coperto...**de trauersa Grisogonus de uilla sancti Cipriani partim et partim uia conuicinalis, de austro heredes q. Obradi Bodanich, de quirina heredrum siue submiss.q. Marini uocati Saraceni, de borea Drasol marangonis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 201v.

¹¹²⁶ ...*de quirina possidet heredes commissary predicti magistri Petri mon.de austro uia conuicinalis de borea partim furnus ser Frederici de Grisogonis et partim ser Nicole de Fluminis de trauersa muralea dicte commissarie et hereditatis dicti q.magistri Petri...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 74-74v.

(*hedifitium*) 1390. godine.¹¹²⁷ U istom predjelu, Frederik ima i zemljišta sa bratom Andrijom koje zajedno daju u najam 1387. godine.¹¹²⁸

U dokumentima se spominje i neka De(x)ica kao udovica Nikole pok. Andrije de Grisogonis. S obzirom da se De(x)ica spominje oko 1365. godine postavlja se pitanje da li je taj Nikola bio možda brat kraljevskoga viteza Ivana. Na ovu mogućnost ukazuju i isprave koje spominju Nikolu u istom vremenskom razdoblju. Ukoliko je to slučaj, otac Nikole i Ivana bio je Andrija de Grisogonis. De(x)ica se spominje u sudskom procesu između Andrije pok. Nikole de Grisogonis, Dobre, udovice Zojla de Ciualellis kao kćeri pok. Mateja de Nassis, i Dominika de Nassis kao izvršitelja pok. Vida Matejevog de Nassis. Tužitelji traže, u navedenom procesu protiv Andrije, da De(x)ica prihvati obvezu obrane nekog hospicija na Pusterli kojeg je prodala Vitu Matejevom de Nassis kao *defenssor et exculpniator* 1346. godine.¹¹²⁹ S obzirom da je kupac nekretnine tražio zaštitu prodavatelja tog hospicija pred drugim strankama, a koje su osporavale pravo na nekretninu, smatramo da je tu riječ o primjeru koji se može, prema T. Popiću, tumačiti kao "parnica o zaštiti od evikcije".¹¹³⁰

3.3.8. *Fanfogna*

U analiziranim dokumentima, nema puno podataka o nekretninama plemićke obitelji Fanfogna. Spominje se tek nekoliko članova obitelji Fanfogna vezano za gradske nekretnine. U pojedinim primjerima, uspjeli smo međusobno povezati potomke Dese de Fanfogna i njihove nasljednike. Također, zabilježili smo i nekretnine onih članova obitelji koje nismo mogli povezati s tom obiteljskom granom.

Najveći broj gradskih nekretnina obitelji Fanfogna bilježi se u predjelu crkve sv. Spasitelja u razdoblju od 1370-ih do 1390-ih. Prema smještaju njihovih nekretnina u navedenom razdoblju utvrdili smo da je obitelj Fanfogna imala svoje kuće i gospodarske objekte uz crkvu sv. Spasitelja. Rekonstrukciju tih nekretnina utvrdili smo prema zabilježenim podacima o Mazolu i Tomazini de Fanfogna, a koji se navode u ispravama u tom razdoblju.¹¹³¹

---

¹¹²⁷ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 74-74v.

¹¹²⁸ ...*de siroco quirina et borea sunt loca dictorum ser Federici et Andree de trauersa uia conuicinalis...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 180v-181.

¹¹²⁹ HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. 1, fol. 223-224.

¹¹³⁰ T. Popić naglašava da su odredbe o zaštiti od evikcije bile dio kupoprodajnih ugovora, pomoću kojih je prodavatelj štitio prava kupca na nekretninu pred drugim strankama – u slučaju pravnih presezanja od strane drugih osoba, prodavatelj je morao dati kupcu zaštitu od evikcije, vidi detaljnije Popić, *Krojenje*, 99-100.

¹¹³¹ Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Fanfogna, br. 1.

Mazolo (*Magiolus, Mazolus*) pok. Nikole de Fanfogna bio je jedan od najpoznatijih pripadnika obitelji Fanfogna tijekom druge polovice 14. stoljeća.¹¹³² Mazolo je imao kuću pored kuće Damjana de Nassis, ali se ne spominje njezina lokacija (1377.).¹¹³³ Mazolo se spominje, zajedno sa majkom Dobrom, kao prodavatelj kuće sa njezinim zemljištem i dućanima u prizemlju, a koja se nalazila ispod crkve sv. Spasitelja *in confinio s. Saluatoris et sancti Uiti* 1373. godine.¹¹³⁴ Iako ih Mazolo i Dobra, prema dogovoru, prodaju tada na dražbi, suknar Mihovil ih preuzima tek pet godina kasnije. U toj ispravi, također se navodi da je bivši vlasnik tih nekretnina, zajedno sa još nekim kućama, bio Kolan pok. Kreše de Fanfogna. Stoga, Kolan je bio muž Dobre i otac Mazola de Fanfogna. Usporedivši opise tih istih nekretnina, utvrdili smo da dio njihovih dućana ima u zakupu samostan sv. Krševana 1373. godine.¹¹³⁵ Iste Kolanove nekretnine odnosno sedam dućana bilježe se i oko 1359. godine¹¹³⁶ u predjelu sv. Mateja u Zadru (*positis Jadre*). Iako smo već ranije napomenuli kako je utvrđeno da se crkva sv. Mateja nalazila izvan grada (na Melti),¹¹³⁷ nekoliko notarskih dokumenata ukazuje da se crkva istog naziva nalazila i u gradu, uključujući i ovu ispravu iz 1359. godine. Međutim, pojedini dokumenti izjednačavaju naziv tog predjela i sa područjem oko crkve sv. Spasitelja, u čijoj je blizini, pretpostavljamo, bila smještena.¹¹³⁸ Ovi podaci potvrđuju da je riječ o istim nekretninama Kolana de Fanfogna koje se bilježe kod crkve sv.

---

¹¹³² Prema našim istraživanjima, *Magiolus quondam Nicole de Fanfogna* je najvjerojatnije bio brat Marina pok. Nikole, opata samostana sv. Krševana.

¹¹³³ Mazolo je unajmio nekog majstora da mu napravi u roku od dva mjeseca zid od temelja do krova, između njegove kuće i kuće Damjana de Nassis, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 1-1v.

¹¹³⁴ *...nouem stationes cum vna domo muratas cum toto suo terreno, super quo edificate sunt....in confinio sancti Saluatoris et sancti Uiti....de quirina et de borea est uia publica communis, de trauersa partim ecclesia siue curia ecclesie sancti Saluatoris de Iadra et partim furnus ser Mathey condam ser Damiani Dobri de Begna et de siroco sunt stationes monasterii sancti Grisogoni de Iadra mediante quadam uia communi inter furnum dicti ser Mathei et dictas stationes cum domo uenditas...* Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 116, isp. 14.

¹¹³⁵ Za razliku od prethodne isprave iz 1373. godine, u ovoj se opisuju nešto drukčije granice: *...de borea uia publica, de quirina uia publica, de siroco ambitus conuicinalis et de trauersa partim ecclesia s. Saluatoris de Iadra et partim furnus, quem nunc possidet ser Matheus de Begna...* Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 112, isp. 4. O njihovom prethodnom dogovoru sa Mihovilom oko prodaje tih nekretnina vidi i HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 38.

¹¹³⁶ Kolan je dobio presudu (zajedno sa braćom) za *libres mille centum par.supra bonis dicti olim Grisogoni eorum patris per restituendis d(om)um dicte olim done Nicolote matris eorum de dictis lib.MC habuerint solumodo libr.CC II de bonis dicti q.eorum patris...* Njegova braća traže da im Kolan prepusti te dućane *ut ipsi fratres eas ponere possint ad incantum per satisfactis residum sue sindice supradicte...* HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 83v.

¹¹³⁷ Glavičić et al., *Obsidio*, lib. 2, cap. 11, 254. Riječ je o glavnoj varoškoj crkvi o čemu govori izraz *in metis*. Crkva mijenja titular u 15. stoljeću (crkva od Gospe) a bila je porušena tijekom gradnje tvrđave u 16. stoljeću. *Isti, Obsidio*, bilj. 167, 315. Opširnije vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 287; Petricioli, "Lik Zadra", 180. Naziv *ecclesia sancti Mathei extra urbem* ili *extra et prope ciuitatem* bilježe i notarski spisi 1350-ih, vidi SZB 3, str. 93, isp. 134; str. 122, isp. 176.

¹¹³⁸ *... in confinio ecclesie Sancti Mathei seu sancti Saluatoris....* CD 13, str. 335, isp. 248 (1364.).

Spasitelja. Međutim, o gradskoj crkvi sv. Mateja nemamo nikakvih podataka u postojećoj literaturi.¹¹³⁹

Istražujući nekretnine, a koje su pripadale Tomazini, udovici Mateja de Fanfogna, došli smo do saznanja da je ona posjedovala kuću uz peć koja je pripadala obitelji Begna u predjelu sv. Spasitelja. Tu istu kuću Tomazina daje u koncesiju, uz suglasnost Franje, sina viteza Pavla de Georgiis (*gubernator filiarum Tomasine, Catarine et Tomasine*), svome sinu Šimunu 1396. godine.¹¹⁴⁰ U razdoblju od 1379. do 1390. godine, navodi se i njezina kuća *in contrata s. Laurentii*, koja se nalazila uz prethodno spomenuti predio sv. Spasitelja. Usporedivši smještaj njezinih susjeda, koji se spominju kod crkve sv. Spasitelja te *in contrata* sv. Lovre, došli smo do saznanja da je riječ o istoj kući Tomazine de Fanfogna. Prema analiziranim ispravama od 1379. do 1396. godine, smještaj njezine kuće bilježi se u oba navedena gradska predjela.

Naime, u navedenoj ispravi iz 1396. godine bilježi se smještaj njezine kuće u susjedstvu trgovca Jurja i Mihovila de Soppe (predio sv. Spasitelja). Ukoliko te podatke usporedimo sa ispravama od 1379. do 1390. godine, u kojima se opisuje položaj njezine kuće *in contrata* sv. Lovre, možemo primijetiti da se i na ovoj lokaciji spominju trgovac Juraj (od 1379.) te Mihovil de Soppe (od 1390.). U navedenom području *in contrata* sv. Lovre, njezina kuća navodi se kao susjedna nekretnina uz stambenu kuću Benedikta de Galellis odnosno trgovca Jurja (1379., 1390.)¹¹⁴¹ te uz posjede samostana sv. Krševana 1390. godine.¹¹⁴² Nakon 1379. godine, kad kuću Benedikta de Galellis kupuje trgovac Juraj pok. Miroslava, Tomazina ulazi s novim vlasnikom u spor oko zida između njihovih kuća, što rezultira dogovorom o

¹¹³⁹ Predio pod nazivom sv. Mateja *in Jadre* spominje se u nekoliko isprava 1360. i 1384. godine, CD 13, str. 44, isp. 31; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 187-187v.

¹¹⁴⁰ ...*domus partim de muro et partim de lignamine copertam partim cuppis et partim planetis cum omnibus suis curtibus, cameris, balatoriis, salis, coquinis, orto, domunculis...in confinio sancti Saluatoris...de trauersa est uia publica partim et partim est domus ecclesie sancti Saluatoris de Iadra, de siroco possidet Georgius mercarius mediante muro comuni partim et partim pariete de lignamine, ad quirinam possidet ser Michael de Soppe mediante muro comuni usque quo esse alta domus dicti ser Michaelis partim et partim possidet monasterium s. Grisogoni de Iadra muris supradicti orti existentibus dicte domus, de borea est furnum ser Colani de Begna mediante uia conuicinali partim et partim cimiterium et partim domus dicte ecc. Sancti Platonis (greška ?), CD 18, str. 78, isp. 62. Vidi smještaj te kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Fanfogna, br. 1.*

¹¹⁴¹ Benedikt pok. Nikole de Galellis prodaje svoju kuću trgovcu Jurju pok. Miroslava...*in contrata sancti Laurentii de trauersa uia publica de austro domus magistri Petri...partim et partim loca ser Guidonis de Matafaris et partim domus heredrum Stipoli Ma..de quirina domus ser Johannis Gally de borea domus done Tomasine relicte q. Mathei de Fanfogna...HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 13, fol. 11. Tomazina se navodi na istoj lokaciji i 1390. godine, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 26v. Vidi i smještaj tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 11.*

¹¹⁴² Tomazina se navodi kao susjed Petra de Gallo koji prodaje svoju kuću Petru de Nassis, vidi str. 168-169, bilj. 1002.

položaju i načinu gradnje zida 1384. godine.¹¹⁴³ Mihovil de Soppe spominje se kao novi vlasnik *domus habitationis* Petra de Gallo, koja se nalazila u susjedstvu kuće trgovca Jurja.¹¹⁴⁴ Taj isti Mihovil spominje se na istoj lokaciji i u predjelu sv. Spasitelja 1396. godine. U prilog našoj tvrdnji, da je riječ o istoj kući, koja se spominje u dva različita predjela, jest i podatak da notar ubacuje naziv predjela sv. Spasitelj uz već postojeći naziv sv. Lovre u drugu kupoprodajnu ispravu iz 1390. godine.¹¹⁴⁵ Prema navedenim podacima, Tomazina de Fanfogna zadržava svoju kuću na spomenutoj lokaciji u duljem vremenskom razdoblju odnosno od 1379. do 1396. godine.

Podaci o smještaju tih nekretnina ukazuju na još jednu važnu spoznaju. Naime, prema rasporedu navedenih nekretnina, vidljiv je smještaj glavne ulice koja se nalazila *de austro* od susjednih nekretnina kuća trgovca Jurja i Petra de Gallo. Međutim, ta ulica ne postoji danas u području između navedenih crkava¹¹⁴⁶ te je nismo mogli pronaći niti na postojećim slikovnim predlošcima grada Zadra. Ovi podaci ukazuju da se na tom području možda nalazila (danas zatvorena) ulica tijekom srednjovjekovnog razdoblja.

Tomazin muž, najvjerojatnije, bio je Matej, sin pok. Jakova i Dobre, čija se *muralia* sa pripadajućim zemljištima spominje u predjelu crkve sv. Vida (*in confinio s. Uiti*). Navedene nekretnine, Matej je dao svojoj majci u zalog, a koja mu je bila jamac za isplatu duga od 100 florena kod Rade, žene Vulčine de Ginanno 1372. godine. U navedenoj ispravi ne navode se granice tih nekretnina.¹¹⁴⁷ U istom gradskom predjelu, navode se i njegovi nasljednici, zajedno sa Kolanom Marinovim de Fanfogna, 1383. godine.¹¹⁴⁸ O imovini njegovog brata Mihovila i sina Ivana nemamo podataka, što ne iznenađuje, budući da je

---

¹¹⁴³ Majstor mora sagraditi zid *a polodio seu balatorio domus dicti Georgy usque ad supradictum murum qui est medius inter curtes predictorum done Thomasine Georgy et heredes q.ser Johannis de Gallo altum usque ad stilicidia cuporum domorum dictorum done Thomasine et Georgy...* vidi str. 168-169, bilj. 1002.

¹¹⁴⁴ O prodaji *domus habitationis* Petra de Gallo postoje dvije isprave – on prvo prodaje tu kuću Petru de Nassis da bi je zatim ponovno prodao Mihovilu de Soppe te iste godine (1390.), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 26v, 60v.

¹¹⁴⁵ Taj podatak se nalazi u kupoprodajnoj ispravi Petra de Gallo i Petra de Nassis, vidi prethodnu bilješku.

¹¹⁴⁶ Vidi str. 168-169, bilj. 1002. Vidi prilog *Karta* i franciskanski katastar, Archivio di Stato di Trieste, "Mappe catastale", <http://www.catasti.archiviodistatotrieste.it/Divenire/document.htm?idUa=10653093&idDoc=10659976&first=13&last=13>.

¹¹⁴⁷ *...dedit et designavit in pignore et nomine pignoris ...omnes suas muraleas ...in confinio sancti Uiti cum toto suo terreno et loco...* CD 14, str. 446, isp. 332.

¹¹⁴⁸ Matejevi se nasljednici navode kao susjedi nekom Vučini Bratojeviću *de Çurzolo...de borea uia publica, de trauersa possidet her.q.ser Matej de Fanfogna de austro possidet Bartolomeus q.Zaninni de Qualis et de quirina possidet Colanus q.Marini de Fanfogna...* HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 21v.

poznato da Mihovil je bio mletački zarobljenik u Veneciji nakon 1346. godine te da im je mletačka vlast prodala imovinu u Zadru.¹¹⁴⁹

Nažalost, o imovini kraljevskoga viteza Črne de Fanfogna, ne znamo ništa iz dokumenata – u ispravama se spominje samo Černulo pok. Paške kao njegov nećak i nasljednik 1367. godine.¹¹⁵⁰ O nekretninama ostalih članova obitelji Fanfogna postoje samo određeni podaci, uglavnom u ispravama od kraja 1370-ih do kraja 1380-ih. Madije de Fanfogna kupuje kuću od prezbitera Mihovila iz Šibenika *in contrata Arsenatus* (1386.)¹¹⁵¹ te posjeduje polovicu zemljišta zajedno sa Mihovilom Stjepanovim *de Stubal* na Pusterli (*ad Pusterlam*, 1383.). S obzirom da su njegovi susjedi bili većinom ne-plemići, možemo pretpostaviti da je riječ o gospodarskim nekretninama, što dokazuje i proces ovrhe protiv njega koji je pokrenuo Juraj Sardić zbog duga za kupljeno vino. Sudskom presudom, Juraj dolazi privremeno u posjed Madijeve polovice zemljišta na Pusterli.¹¹⁵²

U gradskom predjelu, odnosno *in contrata sancte Anastasie* svoju kuću i zemljišta imao je pokojni Miha de Fanfogna u susjedstvu Mihe de Pechiaro 1384. godine.¹¹⁵³ U tom razdoblju, spominju se i njegovi nasljednici tih istih nekretnina kao susjedi Mihe de Pechiaro, odnosno Mihe de Martinico (vjerojatno je došlo do promjene u vlasništvu). Miha de Martinico traži da se Priba (Matafaris/Grubogna) i njezin brat Kolan de Matafaris izbace sa posjeda kojeg su ilegalno zauzeli, a koji je pripadao Mihi de Pechiaro.¹¹⁵⁴ Ukoliko promotrimo smještaj susjednih nekretnina, u odnosu na raniju ispravu, vidljivo je da su optuženici zauzeli polovicu spornoga posjeda.¹¹⁵⁵

---

¹¹⁴⁹ Dokoza Nikpalj, "Fanfonja", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5831>.

¹¹⁵⁰ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 9, fol. 43v-45.

¹¹⁵¹ Madije kupuje od *pater (plebanus) Micael de Sebenico presbiter et officiales ecclesie sancti Stephany de Jadre...domum partim de muro et partim de assidibus cuppis coperta positis Jadre in contrata Arsenatus...de borea est uia publica, de trauersa Matheus Bonfacinich, de austro magister Uulcina marangonus, de quirina quondam alius Uulcina marangonus...per pretio ductis trecentarum boni et iusti ponderis...*(cijena uključuje i imovinu u Šibeniku), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 376a(v) – 377.

¹¹⁵² *...loci passum quinque uel circa in diuiso...de trauersa Uolcoy Istrouich de austro Cosiza de Sibenico de quirina Cernotta zappator de borea Cresciolus Longich...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Breuiana deliberationum ad incantum, b. 1, fasc. 4, br. 1, fol. 239-240v.

¹¹⁵³ *...de austro uia publica, de trauersa domus olim Miche de Fanfogna mediante androna comuni de borea loca que fuerunt q. ser Miche supradicti, et de quirina partim magister Andreas protomagistri et partim heredes ser Nicolai de Nassis et partim Magioli barberii...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 89.

¹¹⁵⁴ Utvrđene granice prema monstri: *...de austro...uia publica partim et partim dictus ser Micha et de quirina partim heredes ser Nicolai de Nassis et partim uxor olim Magnole barbery et partim Andreas protomagister de trauersa androna partim et partim dictus ser Micha de borea possidebant her.ser Miche de Fanfogna...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 23-23v (1384.-1385.).

¹¹⁵⁵ Vidi smještaj nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Fanfogna, br. 2.

Osim Mazola de Fanfogna, bilježi se veći broj nekretnina i kod Kolana pok. Marina u razdoblju od 1370-ih i 1380-ih. Kolan je imao zemljište u predjelu Arsenala (*in confinio arsane*, 1376/1377),¹¹⁵⁶ kuću *in confinio sancti Petri Ueteris* u susjedstvu Kolana de Zadulinis odnosno Maura de Grisogonis (1376.)¹¹⁵⁷ te zemljište *in confinio s. Uiti* (u susjedstvu Mateja de Fanfogna) 1383. godine.¹¹⁵⁸ Kolan je imao i više zabilježenih drvenih građevina u predjelu sv. Petra Starog na crkvenom zemljištu istoimene crkve, unutar kojih su se nalazila tri dućana. Zemljište sa dućanima nalazilo se u susjedstvu čestica koje su pripadale pok. Mihi de Pechiaro.¹¹⁵⁹ Kolan se bavio i trgovačkom djelatnošću, što dokazuje i proces koji je vodio protiv Nikole de Figazolo zbog duga za kupljeno vino 1383.-1384. godine. Sudskom presudom Kolan dolazi u posjed Nikolinog zemljišta (do prodaje ovršene nekretnine na dražbi) u predjelu sv. Krševana.¹¹⁶⁰

3.3.9. Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru

Osim navedenih zadarskih plemićkih obitelji, iz kojih potječu kraljevski vitezovi, analizirali smo i nekretnine najvažnijih Ludovikovih političkih suradnika za vrijeme njegove vladavine.

Prva skupina, Ludoviku najbližih političkih suradnika, bili su Đenovljani. Prema analiziranim ispravama, iz druge polovice 14. stoljeća bilježimo podatke o nekretninama plemićkih obitelji Sorba i Rouor. O nekretninama kraljevskoga viteza Rafaela pok. Baltazara de Sorba, zabilježeni su isključivo podaci nakon 1382. godine, što ukazuje na njegov ostanak u Zadru nakon Ludovikove smrti. Rafael se bavio najmom drvenih kuća u Zadru – zabilježen je podatak o nekoj drvenoj kući koju daje u koncesiju Rusanu *zapatoris q. Utissem* i njegovoj ženi Marici koji su je i izgradili. Navedena drvena kuća nalazila se uz Rafaelovu kuću *in contrata sancti XL* 1388. godine; položaj te nekretnine u odnosu na njezine susjede nije zabilježen u ispravi.¹¹⁶¹ Drugi podatak odnosi se na njegov spor sa izvršiteljem Tomasom

---

¹¹⁵⁶ Kolan je bio susjed bivšem vlasniku Bogdanu pok. Tunarisija odnosno novome vlasniku, Matiji, ženi pok. Stjepana de Bosco, koja kupuje zemljište *in confinio arsane...de austro possidet Colano quondam Marini de Fanfogna, de quirina possidet ser Johannes de Gallo, de borea possidet partim Drasoy zappator et partim Johannes Babich et partim Cressius Nadrechia mediante muro et de trauersa uia publica...HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 47-47v.*

¹¹⁵⁷ Vidi str. 170, bilj. 1015. Vidi i smještaj kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 1.

¹¹⁵⁸ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 21v.

¹¹⁵⁹ *...de austro et quirina est uia publica, de borea et trauersa possidet commissaria seu hereditas olim ser Miche de Pechiaro...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 75v-76.*

¹¹⁶⁰ Nikolin posjed je kupio Ivan de Petrico u ime Nikole de Figazolo za 150 libri, koji je te novce isplatio Kolanu de Fanfogna, CD 16, str. 437, isp. 331.

¹¹⁶¹ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 29, fol. 21-21v.

speciary q. Johannis Boneny de Ancona – zbog duga Tomasa prema Rafaelu, sud presuđuje u njegovu korist te Rafael dolazi u posjed Tomasove drvene kuće sa dva mlina *in confinio ecclesie sancti Johannis*. Rafaela je zastupao pred sudom Androl, sin pok. Ivana de Grisogonis.¹¹⁶² O nekretninama njegovog oca Baltazara te sina Šimuna de Sorba, ne bilježimo nikakve podatke u ispravama.

Prema podacima iz 1389. godine, kuću sa dvorom u istom predjelu sv. Četrdesetorice kupuje (uz uvjet njezine restitucije) i Margarita, udovica đenovješskog plemića pok. Bernabonisa Jambona. Margariti je kuću prodao Ludovik de Matafaris koji je i sam imao na toj lokaciji *domus habitationis*.¹¹⁶³ Ovaj podatak upućuje na povezanost između obitelji Matafaris i te đenovješke obitelji, najvjerojatnije preko političkih veza.

Nešto više podataka saznajemo o jednom drugom Đenovljaninu i važnom Ludovikovom čovjeku, Rafaelu pok. Petra Rouor. Prema već utvrđenim podacima, Rafael otkupljuje dvije kuće koje će postati jedinstveni arhitektonski sklop u blizini glavnog gradskog Trga *in confinio plathee in ruga Marchianorum* u razdoblju od 1368. do 1376. godine.¹¹⁶⁴ Rekonstrukciju nekretnina na toj lokaciji, utvrdili smo prema podacima o njihovom smještaju te promjeni u njihovoj vlasničkoj strukturi.¹¹⁶⁵ Vlasnička prava na prvu polovicu kuće, koju je dijelio sa Ivanom, ženom Kreše de Zadulinis, te *muralea i locus uacuus* kupuje od Grgura pok. Kreše de Zadulinis 1368. godine.¹¹⁶⁶ Rafael je imao i drugu polovicu kuće, jer postoji podatak da je prodao sukнару Mihovilu jedinstvenu *domum cum tribus stationibus, curtium et balatoriis* zajedno sa svojom ženom Leoninom 1376. godine.¹¹⁶⁷ Rafael ju je najvjerojatnije otkupio, također od Grgura de Zadulinis, jer je poznato da ju je Grgur kupio od Ivane de Zadulinis 1370. godine. Grgur se, također, odrekao prava na potraživanje te iste nekretnine u korist suknaara Mihovila, uz suglasnost Rafaela.¹¹⁶⁸ Međutim,

---

¹¹⁶² HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VDF, kut. 2, fasc. 3, fol. 62v.

¹¹⁶³ Margarita se obvezuje Ludoviku da će po povratku uložene svote ona njemu restituirati kuću, vidi str. 167-168, bilj. 995.

¹¹⁶⁴ Vidi str. 117, bilj. 747.

¹¹⁶⁵ Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru, Rafael Rouor, br. 1.

¹¹⁶⁶ Grgur prodaje trajna prava (*fecit uigorem et robur*) Rafaelu pok. Petra Rouor na kupljenu polovicu kuće, za istu cijenu *centum et quingenta ducatorum auri* po kojoj ju je kupio od braće Matafaris 1368. godine. U toj ispravi, u opisu susjednih granica, bilježi se *Volcina Legalis uocatus Belgarçon* na lokaciji *de borea* dok se nešto kasnije, na istom mjestu, navodi *magister Petrus cirogicus*. Ostale granice su: *...de trauersa uia publica, de austro dicta domina Zanna...de quirina uia conuicinalis...* Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 137, isp. 65; vidi i bilj. 747.

¹¹⁶⁷ Vidi bilj. 747.

¹¹⁶⁸ Vidi bilj. 747.

da bismo zaokružili cjelokupni proces transakcija vezanih za ovu nekretninu, nedostaje nam jedino dokument koji dokazuje da je Rafael otkupio navedenu polovicu kuće između 1370.-1376. godine.

Također, nemamo podatke o ostalim Rafaelovim nekretninama u razdoblju od 1376. do 1383. godine. Navodi se jedino podatak da Rafael stanuje u nekoj palači (*palatia magna cum zardino*), a prema nalogu kraljice iz 1383. godine. Smještaj navedene palače navodi se pored obiteljskih nekretnina Georgiis *in confinio sancte Anastasie*.¹¹⁶⁹

Osim Đenovljana, u Zadru zabilježene su i nekretnine koje su pripadale još jednom važnom Ludovikovom političkom suradniku, kraljevskom i senjskom vikaru Frizonu de Prottis, sinu pok. magistra Marka, vikara grada Senja. Njegove aktivnosti u procesima vezanim za gradske nekretnine u Zadru zabilježene su u razdoblju od 1368. do 1369. godine. Navedene godine odgovaraju vremenskom okviru, unutar kojeg je obnašao dužnost kraljevskog komornika, odnosno sakupljača tridesetine i daće za sol u Dalmaciji i Hrvatskoj (*vicarius Segnensis et pro regia magestate Hungarie exactor trigesimarum et dacia salis tocius Dalmacie et Croacie*).¹¹⁷⁰ Zadarski notarijat ga bilježi kao kraljevskoga komornika odnosno *regius camararius*.¹¹⁷¹

Frizon kupuje od Cernula zvanog *Abraam* pok. Mihe de Botono dvije njegove kuće sa dvorom, vrtom i prolazom uz posjede braće Šimuna i Ivana pok. Bivalda de Botono, uz samostan sv. Platona 1368. godine.¹¹⁷² Cernul de Botono je kupio navedene kuće na javnoj dražbi, čiju prodaju su tražili izvršitelji pokojne Tihe, žene pokojnoga vlasnika Lovre Krešinog, u svrhu isplate njezinog miraza u iznosu od 1300 libri. U toj istoj dražbovnoj ispravi iz 1359. godine, zabilježene kuće navode se kao dio hospicija sa navedenim dvorom, vrtom i prolazom. S obzirom da opis razmještaja susjednih nekretnina iz te isprave odgovara smještaju nekretnina koje se navode 1368. godine, zaključujemo kako je riječ o istoj nekretnini. Također, zahvaljujući toj istoj ispravi, saznajemo kako je Šimun Bivaldov de

---

¹¹⁶⁹ Vidi str. 131-132, bilj. 808. Vidi i smještaj te palače u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 1.

¹¹⁷⁰ O njegovim aktivnostima dok je boravio u Senju kao i dužnostima koje je obavljao za kralja Ludovika vidi Kosanović, "Potknežin i vikar", 12-13.

¹¹⁷¹ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc.10, fol. 5-5v.

¹¹⁷² Cernul de Botono prodaje Frizonu *duas suas domos de muro solaratas cum schala lapidea inter unam et aliam et cum curia et orto et androna positas Jadre iuxta monasterii sancti Platonis....de trauersa uia publica, de austro et de quirina monasterium sancti Platonis et de borea partim ser Simon de Botono et parti ser Johannes condam ser Biualdi de Botono...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 5-5v; *carta debiti* fol. 5v-6 (isti datum).

Botono na toj lokaciji imao hospicij a njegov brat Ivan vrt,¹¹⁷³ što ukazuje na okupljanje obiteljskih nekretnina te obitelji na navedenoj lokaciji. Frizon kupuje od istog Šimuna i polovicu zida, koji se nalazio između Šimunove kuće i Frizonovog dvora, 1368. godine.¹¹⁷⁴

Posljednji dokument koji spominje navedene nekretnine datiran je 1369. godine - u tom dokumentu, Frizonov prokurator Benedikt pok. Nikole de Galeellis prodaje zadarskom plemiću Mihi pok. Federika de Nassis cijelu njegovu kuću uz samostan sv. Platona.¹¹⁷⁵ Prema navedenim dokumentima, možemo zaključiti da je Frizon na neki način bio povezan sa obitelji Botono te da dvije bivše Cernulove kuće postaju njegov jedinstveni stambeni sklop pored samostana sv. Platona.¹¹⁷⁶ Odabir smještaja navedenih nekretnina također nije slučajan, jer u blizini navedene lokacije nalazila se jedna od najvažnijih zdanja političkog života zadarske komune - Kneževa palača (*palatium comitatus*). Proces brze kupnje pa prodaje navedenih nekretnina ukazuje da se Frizon nije dugo zadržavao u Zadru, što bi vremenski odgovaralo i završetku njegovog mandata kao kraljevskog komornika.¹¹⁷⁷

Drugi važan Senjanin koji se isticao svojim društvenim ugledom u anžuvinskom Zadru bio je doktor prava Jakov pok. Filipa de Raduchis. Iako je zabilježen u Zadru već od 1370-ih,¹¹⁷⁸ podaci o njegovim gradskim nekretninama odnose se tek na razdoblje nakon Ludovikove smrti. Jakov uzima, u najam na godinu dana, neko prazno zemljište *in contrata*

---

¹¹⁷³...*hospicium totum cum domibus, curtio et orto et androna...olim Laurencii condam Grisogoni Laurencii Dem...in confinio s. Platonis...de austro possidet fratres Predicatores conuentus dicti s. Plathonis et partim est uia publica, de trauersa est uia publica de borea est hospicium Simonis Biualdi de Botono et partim ortus Johannis condam Biualdi Grigorii de Botono et de quirina possident similiter dicti fratres conuenti predicti...*Cernul je kupio navedeni hospicij za 450 malih libri, CD 12, str. 580-582, isp. 436 (1359.). Šimunov hospicij pripadao je njegovom ocu Bivaldu, koji se spominje na toj lokaciji ali *in confinio sancti Michaelis*, što odgovara smještaju tog hospicija koji se nalazio kod sv. Platona ali i preko puta crkve sv. Mihovila – to je razlog zašto notari zapisuju lokaciju ovog hospicija u oba predjela. Bivald je kupio polovicu navedenog hospicija od svog oca Grgura i brata Zojla *medietatem australem hospicii in confinio sancti Michaelis*, zajedno sa polovicom *uille de Cerodol* i terenom i vrtom *ad Gelanum* za *mille centum LXXII paruorum* 1328. godine, vidi Leljak, MCI 1, str. 85, isp. 10 (1346.), str. 98-99, isp. 10. Vidi i prilog, *Skice položaja nekretnina*, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru, Frizon de Prottis, br. 2. te prilog *Karta*.

¹¹⁷⁴ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 38v-39.

¹¹⁷⁵ ...*iuxta monasterii sancti Platonis ordinis predicatorum...de trauersa uia publica, de austro et de quirina dictus monasterium sancti Platonis de Jadre et de borea partim ser Simon de Botono et partim ser Johannes de Botono...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 12, fol. 18-18v.

¹¹⁷⁶ Vidi rekonstrukciju tog stambenog sklopa u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru, Frizon de Prottis, br. 2.

¹¹⁷⁷ Prema T. Raukaru, Frizon je obavljao navedenu funkciju do 1369. godine, što odgovara vremenskom razdoblju kad prodaje gore navedene nekretnine, Raukar, "Zadarska trgovina solju", 26; usp. Kosanović, "Potknežin i vikar", 13.

¹¹⁷⁸ Njegova obitelj vukla je porijeklo od Raduke iz Senja, važnog kneževog zamjenika početkom 14. stoljeća. U zadarskim ispravama 1370-ih, bilježi se kao *iudex examinador* dok se krajem 1380-ih navodi i kao sudac zadarske *Curie maior ciuiliun*, usp. CD 14, str. 471, isp. 354; Popić, *Krojenje*, 80.

sancte Anastasie (1384.) od Mihe de Pechiaro¹¹⁷⁹ te kupuje od Pavla pok. Zojla de Cesamo njegovu očinsku kuću *in confinio sanctorum Quadraginta* koju je platio *quatuor millum centum librarum soldorum paruorum* 1386. godine. S obzirom da su se pored nje nalazile i nekretnine pok. Jakova de Cessamis, riječ je najvjerojatnije o *domus patrimonialis* iako se nekretnina tako ne klasificira u navedenom dokumentu. Međutim, dvije godine kasnije, Jakov prodaje prava na kuću za istu cijenu nasljednicima pok. suknara Mihovila, njegovoj ženi Filipi i sinovima.¹¹⁸⁰

Jedini primjer, u kojem se vidi njegova obiteljska povezanost sa obitelji Grisogonis,¹¹⁸¹ jest isprava iz 1388. godine prema kojoj kupuje od Pelegrine, udovice Franje de Grisogonis, njezinu *domus habitationis* također *in confinio sancte Anastasie* za iznos od *ducatorum mille boni et puri auri*.¹¹⁸² S obzirom da smo utvrdili da ona tu kuću spominje u svojoj oporuci, pretpostavljamo da ju je Jakov ponovno prodao natrag Pelegrini za isti iznos (restitucija).¹¹⁸³

Tijekom Ludovikovog razdoblja u Zadru, susrećemo i predstavnike pojedinih ogranaka obitelji Šubić (Ugrinić, Meserić) kao vlasnike gradskih nekretnina.¹¹⁸⁴ Naime, poznato je da članovi jedne grane Bribiraca postaju zadarskim građanima - Grgur Miroslavić, Ivanuš i Marko, sinovi kneza Grgura, Stjepan i Toma sinovi kneza Ilije, Mihajlo i Pavao, sinovi Slavogosta, i Stjepan, sin kneza Stjepana - od 1324. godine.¹¹⁸⁵

U zadarskim dokumentima od 1370-ih do 1380-ih bilježimo bribirskog kneza Budislava *de Breberio*, sina pok. Jurislava Miserića (*Messerich*), koji je posjedovao kuću uz kuću Matije pok. Vučine de Sloradis (1372.). Njih dvojica dogovaraju se oko zajedničkoga vlasništva nad zidom između njihovih kuća – lokacija te kuće nije zabilježena u navedenom dokumentu.¹¹⁸⁶ Knez Budislav oženio je Tomazinu, kćer pok. Mateja de Georgiis, što saznajemo iz isprave 1383. godine. U navedenoj ispravi Budislav se obvezuje Dobri, sestri

---

¹¹⁷⁹ ...*locum uacum passum vii comunis per longitudinem et latitudinem de uno muro ad alium positus Jadre in contrata sancte Anastasie...* vidi str. 193, bilj. 1153.

¹¹⁸⁰ Vidi str. 116, bilj. 744-745. Vidi i smještaj te kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 1.

¹¹⁸¹ Jakov je nakon prve žene Fantine, unuke Koše de Saladinis, oženio Palmuču, kćer kraljevskog viteza Ivana de Grisogonis, vidi Grbavac, "Zadarski plemići", 103-104; Popić, *Krojenje*, 80.

¹¹⁸² Vidi str. 187.

¹¹⁸³ CD 17, str. 287, isp. 204.

¹¹⁸⁴ Nakon 1358. godine, javlja se više ogranaka obitelji Šubić na području Bribira - Ugrinić, Marković, Banić, Obradich, Miserić, Stipanić, Stojšić, itd., Damir Karbić, "Zlatni vijek Bribira", *Hrvatska revija* 2 (2007), pristup ostvaren 15. 11. 2016., <http://www.matica.hr/hr/346/Zlatni%20vijek%20Bribira%20/>.

¹¹⁸⁵ Nada Klaić, "Bribirski knezovi (XI-XIV st.)", *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989), pristup ostvaren 15.11.2016., <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2807>.

¹¹⁸⁶ CD 14, str. 471, isp. 354.

Tomazininog oca Mateja, na pomoć pri njezinom uzdržavanju u iznosu od *libris uiginti paruorum*. Razlog doživotnoj alimentaciji vidimo u Dobrinom odricanju svih prava koja je imala na gradska i izvangradska zemljišta svoje majke Pribe u korist Tomazine, kao nasljednice njezine imovine.¹¹⁸⁷

O braći Dobrolu i Ivanu, sinovima pok. kneza Nikole *de Birberio* (Ugrinić) te Dobrolovoj ženi Žuvici de Cucilla,¹¹⁸⁸ saznajemo podatke iz Dobrolove oporuke 1383. godine. Naime, prema toj oporuci, Dobrol navodi da supruga ne može dobiti njegovu kuću u Zadru, ukoliko bude tražila povrat miraza iz njegovih dobara – u tom slučaju, isplatio bi joj se miraz u novcu te pokućstvu i stvarima koje su se nalazile unutar te kuće.¹¹⁸⁹ Na ovaj način, željelo se zadržati njezinu imovinu unutar obitelji.

Ivana Nikolinog iz Bribira možemo identificirati kao Ivana Nikolića *de Berberio*, kako se navodi u pojedinim dokumentima. U zadarskim dokumentima, bilježi se njegova *domus magna...in confinio s. Petri ueteris* koju daje u najam na tri godine Desi, udovici pok. Vučine Benediktovog de Matafaris.¹¹⁹⁰ S obzirom da se ista nekretnina navodi i *in confinio s. Grisogonis*, u ispravi u kojoj se produžuje najam te kuće Desi 1367.-1368. godine,¹¹⁹¹ možemo zaključiti da je navedena nekretnina bila smještena u gradskoj inzuli između te dvije crkve. Uz navedenu nekretninu, nalazile su se i kuće Butka, sina bribirskog kneza Mateja, te Grube, udovice Andrije de Georgiis. Ivan je prisutan u Zadru i 1382. godine, gdje u blizini gore navedene kuće, točnije *in contrata beccarie*, posjeduje neku nekretninu u susjedstvu ograđenog zemljišta Fumije Jakovljeve de Varicassis.¹¹⁹² Također, Ivan je kupio i posjede "nevjernika" Petra Opatičić *in confinio sancti Laurenty* u blizini dvaju prethodno navedenih gradskih predjela, na javnoj dražbi 1384. godine.¹¹⁹³

---

¹¹⁸⁷ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 20, fol. 11v.

¹¹⁸⁸ Nikolić Jakus, "The Formation", 46, bilj. 168.

¹¹⁸⁹ CD 16, str. 335, isp. 269.

¹¹⁹⁰ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 25.

¹¹⁹¹ U ovom dokumentu se navode granice *domus magna* u kojoj živi Dessa. Međutim, umjesto naziva *s. Petri Ueteris* navodi se *in confinio s. Grisogoni*...U tekstu se navode i Desina ulaganja u navedenu kuću za troškove (oko *centum libras*). Ivan i Dessa se dogovaraju da Desa ima od ovog datuma pravo na dvije godine neprekidnog najma *libris uiginti quatuor paruorum per dictis duobus annis* - za vrijeme navedenog roka, u kući ne može živjeti nitko osim Dese. Nakon isteka roka ona mu vraća kuću a Ivan njoj *debeat dare soluere et restituere ipsi donec Desse detractis primo dictis libris viginti quatuor paruorum per affictu dictorum duorum annorum in ratione libris duodecim paruorum in anno quolibet rexiduum quod est libris septuaginta sex paruorum*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 5, fol. 34v.

¹¹⁹² Vidi str. 174-175, bilj. 1038.

¹¹⁹³ Vidi str. 154, bilj. 924.

Među istaknutim pojedincima u društvenom i političkom životu anžuvinskog Zadra, bio je i odvjetnik te istaknuti pravnik Pavao pok. Marina (Pavlovog) de Paulo. Zanimljivo je istaknuti da osim njegove imovine, nekretnine ostalih članova obitelji de Paulo nisu ostale zabilježene u zadarskim ispravama u razdoblju od 1358. do kraja 1380-ih. Stoga, njegove smo nekretnine analizirali u vezi sa nekretninama plemićke obitelji Qualis, s kojom je bio rodbinski povezan preko majke Magdalene.

Prema dosad utvrđenim podacima, Pavao je imao nekretnine *in confinio s. Uiti* kao i njegov rođak Bartol de Qualis tijekom 1390-ih.¹¹⁹⁴ Prema I. Anzulović, Pavao je imao kuću u ulici sv. Vida te još jednu kuću početkom 15. stoljeća čija se lokacija ne navodi u literaturi.¹¹⁹⁵ Ove podatke pokušali smo potkrijepiti novim arhivskim podacima. Isprava, koja potvrđuje Pavlove nekretnine u tom gradskom predjelu, sadržava podatke o sudskom procesu između njega i Petra de Nassis, prema kojem je Pavle bio osuđen od strane zadarskog suda da vrati dug Petru (1376.). Zbog nevraćenog duga, Petar dolazi u posjed Pavlovih kuća te ih daje prodati na javnoj dražbi. Kupuje ih Bartol de Cipriano za Petra de Nassis, u iznosu nešto većem od duga (*pretio duorum milium et octigentarum*). Petar de Nassis prodaje prava na navedene kuće Madiju sukнару pok. Jakova za istu cijenu koju je platio na dražbi.¹¹⁹⁶

Prema ovim dokumentima, Pavao gubi svoje kuće zbog duga prema Petru de Nassis te se postavlja pitanje da li je to onda ista kuća koja se spominje i u njegovoj oporuci krajem 1390-ih. Podaci o smještaju Pavlove nekretnine, kao susjedne nekretnine uz kuću Stane pok. Radoja *in confinio s. Saluatoris* 1381. godine,¹¹⁹⁷ točno odgovaraju tim istim podacima iz 1376. godine.¹¹⁹⁸ U skladu s navedenim, zaključili smo kako je Pavao uspio nekako otkupiti natrag svoje kuće od suknara Madija, ali nam, nažalost, nedostaje dokument koji bi nam to i

---

¹¹⁹⁴ Kuća Bartola de Qualis nalazila se *in confinio siue contrata sancti Uiti...de austro uia publica, de trauersa domus Carini...de borea murale ser Simonis de Stana, de quirina ser Vulcina de Segatina..*(1392.), vidi str. 123, bilj. 773.

¹¹⁹⁵ I. Anzulović navodi podatak iz njegove oporuke, prema kojoj je Pavao također imao kuću u istoj ulici, na mjestu današnje ulice braće Vranjana (1398.), Anzulović, "Pavao", 90 (bilj. 68), 105-106, bilj. 133.

¹¹⁹⁶ Dug je iznosio *libris duarum millum centum sexaginta trium et solidis sex denariorum paruorum per cum pena quarti et expensis*. U presudi se opisuje lokacija Pavlovih kuća: *...in confinio sancti Uiti...de austro et quirina uia publica de borea partim Cressius Paruus marinarius mediante muro partim et partim domus murus dictis Cressi et partim commissaria Miche de Pute, de trauersa partim commissaria dicti Miche de Pute et partim Radoyus calegarius...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 1, fol. 610v-611v; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 8, fol. 10v.

¹¹⁹⁷ Pavao se spominje u inventaru Stane udove postolara Radoja kao susjed njezinoj kući *...in confinio sancti Saluatoris...de trauersa et de austro uia publica, de quirina ser Paulus de Paulo, de borea possidet commissaria condam Miche de Pute...* Leljak, MCI 1, str. 311, isp. 46.

¹¹⁹⁸ Vidi rekonstrukciju navedenih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru, Pavao de Paulo*, br. 3.

potvrdio. Ovi podaci, također, ukazuju da je riječ o istim nekretninama koje su se nalazile u području preklapanja dvaju navedenih predjela, što nije bila rijetkost u načinu opisivanja lokacije kod zadarskih notara.¹¹⁹⁹ Navedeni podaci ukazuju i da bi to zaista mogle biti one kuće (kuća) koje Pavao spominje i u svojoj oporuci krajem 14 stoljeća.

U ranijim notarskim ispravama, navode se i podaci koji bi mogli ukazivati na koji je način Pavao došao u posjed jedne od tih kuća. Naime, on se spominje u nekom sudskom procesu između Grizogona Franjinog de Zadulinis, Franje de Sexenulo iz Venecije te mornara Kreše "Maloga" pok. Ivana oko nekih njihovih međusobnih dugovanja 1377. godine.¹²⁰⁰ Pavao se spominje kao ona stranka kojoj je Krešo morao prepustiti sudskom odlukom neku kuću u predjelu sv. Spasitelja 1352. godine. U procesu, koji se vodi zbog dugovanja Franje de Sexenulo iz Venecije mornaru Kreši u razdoblju 1360-ih – 1370-ih, navodi se da je Franjo prodao tu istu kuću Kreši 1349. godine za *quadraginta ducati auri* koje Krešo potražuje u procesu od Franje. U procesu 1364. godine, navodi se da je Franjo trebao restituirati kuću Kreši nakon povratka novca (prodaja kuće uz restituciju).¹²⁰¹ Iako se u dokumentima ne navodi razlog zašto Pavle dolazi, sudskom odlukom, u posjed Krešine kuće, možemo pretpostaviti da je Krešo dugovao novac Pavlu. Pojedini podaci o tijeku tog postupka ostali su nam nerazjašnjeni do kraja, s obzirom na veći stupanj oštećenosti dostupnih dokumenata. Međutim, znakovito je da je to onaj isti Krešo koji mu je bio susjed i u predjelu sv. Vida do 1376. godine. S obzirom da se ne navode granice te kuće u navedenom sudskom procesu, nemamo potvrdu da je riječ o istoj nekretnini koja se spominje u ispravama iz 1387. i 1388. godine. U tim ispravama, Pavao se navodi kao susjed bivšem vlasniku kuće, Kreši *in contrata s. Saluatoris* te se opisuju i susjedne granice.¹²⁰² Opis smještaja tih susjednih nekretnina ukazuju da bi se one mogle odnositi na nekretnine opisane u ispravama 1376. i 1381. godine.

---

¹¹⁹⁹ U svojim opisima smještaja pojedinih nekretnina zadarski notari ponekad navode lokaciju tih istih nekretnina u dva predjela. Primjerice: *...in confinio sancte Marie monialium et sancte Trinitatis...* CD 14, str. 143, isp. 93 (1368.); *...in confinio sancte Anastasie aut sanctorum quadraginta...* CD 16, str. 155, isp. 137 (1381.); *...ad Castellum seu in confinio Sancti Nicolai et Sancti Francissi...* Leljak, MCI 1, str. 186, isp. 23 (1369.); *...in confinio Sanctorum Luche et Sancti Georgii...* Leljak, MCI 1, str. 219, isp. 27 (1370.).

¹²⁰⁰ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 7, fol. 44v-45.

¹²⁰¹ HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, IRR, kut. 2, fasc. 2, fol. 11v-12; HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR/IRR, kut. 6, fasc. 7, fol. 43-43v.

¹²⁰² *...de trauersa possidet dictus Cressulus de austro ser Paulus de Paulo de borea est partim muralea Tomani pilipary mediante muro et partim domus Domuli Calcouich mediante muro de quirina possidet Procteus Stibinich...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 231 (1387.). Krešo prodaje svoju kuću *Zuete rel. q. Johannis Carpelich de Aurana in confinio sancti Saluatoris* gdje se opet spominje Pavao kao susjed... *de trauersa possidet dictus uenditor med. muro comuni per totum de siroco possidet ser Paulus q. ser Marini de Paulo med. muro comuni per totum de quirina est uia publica partim et partim possidet Georgius pelliparius dictus Uosdenamossina med. muro comuni et partim est uia conuicinalis et partim possidet Milcus*

3.3.10. *Qualis*

Prema ispravama iz prve polovice 14. stoljeća, doznajemo da su članovi roda *Qualis* imali svoje obiteljske nekretnine u predjelu crkve sv. Platona. Braća Ivan i Marin de *Qualis* dijele očinsku imovinu 1310. godine; Ivan je dobio *domus noua*, a Marin staru obiteljsku kuću (*domus uetera*). Osim navedenih kuća, koje su pripadale njihovom ocu, odnosno djedu (*domus uetera*), na istoj lokaciji nalazile su se i kuća i zemljište njihovog strica Demetrija (*de quirina*).¹²⁰³ Prisutnost većeg broja nekretnina, a koje su članovi obitelji posjedovali kroz više generacija (djed, braća, stric) na ovom području, ukazuje da je obitelj okupljala svoje nekretnine u navedenom gradskom predjelu sv. Platona od kraja 13. te početka 14. stoljeća.

Prema podacima o nekretninama njihovih nasljednika u drugoj polovici 14. stoljeća, čini se kako se članovi obiteljske grane Ivana de *Qualis* okupljaju *in confinio s. Uiti*, gdje je svoje nekretnine imao i već gore spomenuti Pavao de Paulo. Stjepan, sin Ivana de *Qualis*, bio je izvršitelj oporuke majke Staše koji je, na dražbi, prodao njezinu kuću *in confinio s. Stephani* da bi vratio dug Franji de *Uaricassis*.¹²⁰⁴ Lokaciju njegove *domus magna...in confinio s. Uiti* pronašli smo prema dokumentu iz 1366. godine. U tom dokumentu navodi se da Stjepan daje, u koncesiju na 29. godina, jedno od svojih zemljišta koja su se nalazila uz njegovu kuću, što nam ukazuje da je ovo najvjerojatnije bila Stjepanova stambena kuća.¹²⁰⁵

Stjepan je imao zemljišta za najam u nekoliko različitih gradskih predjela: na *Kampi (ad Campum)* 1369. godine,¹²⁰⁶ *Pusterli*¹²⁰⁷ te *in confinio sancti Francisci* uz zemljište Luke

---

pelliparius q.Uolchi et partim possidet Crisanus de Nadino, de borea possidet ser Damianus Marini de Calcina partim et partim est uia conuicinalis et partim possidet supr. Georgius pelliparius med.muro comuni...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 26v-27 (1388.).

¹²⁰³ Ivan dobiva *domus noua cum balatoriis (passus unus) et coquina* te sa Marinom dijeli zajedničko dvorište; *ex austro* se nalazila druga *domus (uetera)* koja pripada Marinu, *ex trauersa sunt loca Raue ex borea sunt loca Johannis, ex quirna partim locus condam Zanne sororis Dragin et partim locus qui fuit Demetrii patruis nostrii*. Marinu je pripala diobom ta *domus uetera* koja je pripadala njihovom djedu *cum quoquina sua*, koju Marin mora izgraditi tako da počinje od zida nove kuće (koja je pripadala stricu Demetriju) pa do kuhinje Ivanove kuće (mora biti iste veličine kao i njegova). Također, bilježi se i balatorij širok i dug 1 korak do zida Ivanove kuće a njegova kuća i kuhinja *firmit ex austro iuxta uia publicam et partim domus que fuit Demetrii, ex trauersa est domus Damiani Macede, ex borea partim est domus tui Johannes et partim est curia comunalis inter eos et partim est quoquina tui Johannis, et ex quirina est domus noua et curia que fuit Demetrii...CD 8, str. 268, isp. 225.*

¹²⁰⁴ SZB 4, str. 631, isp. 412.

¹²⁰⁵ Stjepan daje u najam Stojanu Volkoviću *...unum suum locum positum in Jadre in confinio sancti Viti qui est quattuor passum cum dimidio...de borea et de quirina sunt loca dicti locatoris, de austro est uia publica et de transversa est domus magna de muro dicti locatoris...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 10-10v. Vidi smještaj u prilogu, Skice položaja nekretnina, Qualis, br. 1.*

¹²⁰⁶ Jedno od tih navedenih zemljišta Stjepan prodaje Tomanu Chalesado pok. Stjepana. Lokacija ograđenog zemljišta sa tri strane, sa zajedničkim zidom (koji se nalazi između prodanog i njegovih posjeda) te još jednim praznim zemljištem...*de passis quatuor ad mensuram Jadre...ipsi loco uendito a parte transuersali...possit*

de Leonisa 1368. godine.¹²⁰⁸ Na istoj Stjepanovoj čestici, u predjelu samostana sv. Franje, spominje se njegova kuća 1382. godine, što je neobično ukoliko se uzme u obzir da je Stjepan umro oko 1371. godine.¹²⁰⁹

Njegov pokojni brat Ivan, kojemu je Stjepan bio izvršitelj oporuke, imao je *domus magna* sa susjednim zemljišnim česticama, od kojih jedan dio tih zemljišta Stjepan daje u najam (na 29. godina) 1367. godine. Navedene nekretnine nalazile su se *in confinio sancti Siluestri Uerbatorum*,¹²¹⁰ što ukazuje da su braća imala odvojene kuće u kojima su živjeli sa svojim obiteljima.

Ivan je sudjelovao, kao *creditor*, u sudskim raspravama 1360-ih - da bi dobio povrat svog novca od pokojnoga plemića Kolana Cande (de Ragno), tražio je prodaju njegove imovine na dražbi (kuća kod crkve sv. Jurja i hospicij *in confinio sancti Demetri et sancte Anastaxie*, 1361., 1363.).¹²¹¹ Nakon njegove smrti brat Stjepan upravlja svim navedenim

---

ponere hedifficare extra a parte transuersali et coprire balatorium et schalam congrue permittendo et relaxando ambitum) prodaje *Thomano Chalesado quondam Stephani de Jadre...et nomine precii floreni quinquaginta quinque boni auri....de borea et de quirina uia publica comunis, de transuersa partim sunt loca dicti uenditoris et partim loca Stephani marinary et de austro partim sunt loca dicti uenditoris et partim est murus comunis interlocui dicti uenditoris et dictum locum uenditum...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 20-20v.*

¹²⁰⁷ Imao je zemljišta *in contrata Pusterle/ in confinio Puteuac* (1382., 1386.) u susjedstvu Filipa de Matafaris i Mihe de Soppe; u oba dokumenta opisuje se ista lokacija (kuća Filipa de Matafaris):*...de trauersa uia publica, de borea domus ser Miche de Soppe q. Stephany de quirina loca commissarie q. Stephany de Qualis de austro loca dicti ser Philippi super quibus sunt domuncule de lignamine constructe aliquorum fabricum...HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 14v (1382.); susjed kuće trgovca Draška pok. Vlatka ...de trauersa est uia publica, de borea possidet ser Mica q.ser Stephani de Soppe de quirina possidet commissaria q.ser Stephani de Qualis...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 141v-142 (1386.). Stjepanovim nekretninama upravljao je njegov izvršitelj (*commissaria*) nakon njegove smrti.*

¹²⁰⁸ *...de borea et de quirina est uia publica, de trauersa est curia conuicinalis et de austro ser Stephanus de Qualis...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 27v-28.*

¹²⁰⁹ Zemljište Luke Leonisa je posjedovala Buna, udovica ribara Franje Nakastijanić (*Nacastianich*) do 1381. godine.*...de austro domus ser Stephani de Qualis de quirina et borea est uia publica de trauersa curia conuicinalis...HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 18v.*

¹²¹⁰ Stjepan daje dio njegovog zemljišta *Uolchicho condam Dragoy* za izgradnju drvene kuće.*...ad copriendum et hedifficum domum supra ea parte faciendum salius semper iuribus dicte commissie que pars terreni dicti loci est passum ad mensuram Jadre quatuor et et unius quarte partis unius passi ad dictum mensuram....de austro uia publica, de trauersa domus magna dicte commissie, de borea sunt loca dicte commissie et de quirina domus Stane matris presbitri...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 8, fol. 1. Vidi smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Qualis, br. 2.*

¹²¹¹ Prodaji tih nekretnina protivni se Kolanov brat, Gal de Cande i Pavao de Georgio. Hospicij je bio zidana građevina *cuppis copertum cum suis muraleis...HR-DAZD-22-CMC, Liber de contradictis, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 12v; HR-DAZD-22-CMC, Liber de contradictis, IRR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 19v, 20v.*

Ivanovim nekretninama kao njegov izvršitelj. Mlin koji je pripadao pok. Ivanu odnosno njegovim izvršiteljima spominje se *in confinio s. Iohannis de Pusterla* 1391. godine.¹²¹²

Najvjerojatnije se s tim nekretninama može povezati i zemljište Ivanovog sina Grgura (*Grescus*) *in confinio s. Siluestri* 1380. godine¹²¹³ – to zemljište pripadalo je njegovom ocu, što ukazuje isprava koja navodi nasljednike pok. Ivana de Qualis kao susjede Jurja pok. Vita de Zadulinis *in contrata sancti Siluestri Batutorum* 1384. godine.¹²¹⁴ Njegova preostala zemljišta spominju se *in confinio sanctorum Cosme et Damiani* (1379.)¹²¹⁵ te *in confinio sancti Platonis* uz posjede obitelji Raua (Marchesina, 1383., 1389.),¹²¹⁶ uz koje je svoje nekretnine imao i njegov djed Ivan zajedno sa svojom braćom.¹²¹⁷ Međutim, prema rasporedu nekretnina, ne možemo zaključiti da li se ovaj posjed nalazio na istoj lokaciji ili u blizini tih obiteljskih nekretnina iz 1317. godine. Međutim, čini se kako je i sam Ivan Ivanov, Grgurov otac, imao neke čestice u tom predjelu, jer se spominju neki posjedi za najam koji su pripadali njegovim nasljednicima (sinovima – Grguru i Bartolu) 1376. godine.¹²¹⁸ Na kraju, zbog

---

¹²¹² Pokojni Ivan de Qualis je bio vlasnik gospodarskih objekata (mlin) *in confinio s. Iohannis de Pusterla* te susjed *domus habitationis* (bez dva mlina) koju Miha pok. Stjepana de Soppe prodaje Petru pok. Ivana de Galo... *de trauersa est uia publica partim et partim possidet Drascus mercarius mediante muro comuni et partim Paulus faber de siroco est uia publica partim et partim sunt molendina ab oleo commissarie olim ser Iohannis de Qualis, de quirina sunt dicta molendina ab oleo dicte commissarie partim et partim est uia publica et partim sunt supradicta molendina et loca dicti ser Micaelis uenditoris mediante andito comuni uidelitet ipsius emptoris et muralia ser Iohannis et Blasii fratrum de Soppe....anditum est iter uersus boream de borea est uia publica partim et partim est muralia ser Iohannis et ser Blasii fratrum et filiorum q.ser Georgi de Soppe....* CD 17, str. 324, isp. 235.

¹²¹³ Pretpostavljamo zbog sličnosti imena da su *Grescus* i *Gregorius* iste osobe u dokumentima. Grgur je imao susjednu nekretninu uz kuću ribara Šimuna pok. Čanoli...*de siroco et de quirina via publica comunis, de trauersa Grescus condam ser Iohannis de Qualis et de borea possidet monasterium sancta Marie monacarum de Jadra...* CD 16, str. 140, isp. 129.

¹²¹⁴ ...*de quirina partim heredes q. Iohannis Qualis et partim dictus ser Georgius de austro uia publica de trauersa et borea loca dicti ser Georgy...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 113v.

¹²¹⁵ HR-DAZD-31-ZB, PH, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, fol. 14v.

¹²¹⁶ Grgur je bio susjed kući braće Barnola i Barula pok. Nicole de Drechia, *Damiano filio naturali quondam Dobroli de Drechia...in confinio sancti Platonis cui tales dixerunt esse confines: de trauersa ser Iacobus de Fera, de austro f..renus done Marchesine relicte quondam Andree de Raua mediante androna de quirina partim uia publica et partim ser Grisogonis de Qualis de borea loca dicte done Marchesine....* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 5, fol. 123-123v (1383.). Nekoliko godina poslije primjećuje se promjena u vlasništvu čestice Jakova de Ferra...*in contrata s. Platonis - de quirina possidet ser Gregorius de Qualis mediante androna comuni de trauersa austro et borea sunt loca dicte done Marchesine...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 92.

¹²¹⁷ Vidi str. 202.

¹²¹⁸ Njegovi nasljednici (najvjerojatnije sinovi) su vlasnici zemljišta *in confinio sancti Platonis* na kojem se nalazila drvena kuća Bartolomeja *Marinis q. Lypse de Jadre*, koju prodaje Pribaciju pok. Ivana *de uilla sancti monasterii sancti Dimitrii* 1376. godine...*de borea est uia publica, de trauersa est locus dicte commissarie seu ditorum heredrum Iohannis de Qualis, de austro est domus dicte Mare matris dicti uenditoris super loco ipsius commissarie, de quirina est locus monastery sancti Nicolai de Jadre...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 7, fol. 17-17v.

nedostatka nasljednika, Grgur je ostavio dio svojih posjeda Pavlu de Paulo nakon 1392. godine.¹²¹⁹

Drugi Ivanov sin, Grgurov brat Bartol, bio je, također, Pavlov rođak za kojeg bilježimo veći broj podataka u dokumentima nakon 1382. godine. Naime, Bartol prodaje svoju kuću *in confinio s. Uiti...* Jurju pok. Mihe de Drasilli 1396. godine.¹²²⁰ S obzirom da se u dokumentu ne navode podaci o smještaju te kuće, ne znamo da li se ona uopće i nalazila u blizini Pavlovih nekretnina, kako to tvrdi I. Anzulović. Ono što je zanimljivo jest da su i njegove i Stjepanove nekretnine smještene uz glavnu ulicu *de austro*, možda čak i u istom gradskom bloku. Također, i Bartol se spominje u istom predjelu kao susjed obitelji Fanfogna 1383. godine,¹²²¹ ali, sudeći prema opisu susjednih granica, njegov posjed nalazio se ipak na nekoj drugoj lokaciji unutar istog gradskog predjela.

3.3.11. Nassis

Zbog jednostavnijeg pregleda gradskih nekretnina, a koje su pripadale obitelji Nassis, sistematizirali smo sve dobivene podatke o njima prema članovima pojedinih obiteljskih grana. Pomoću tih istih podataka povezali smo pojedine nekretnine sa pripadnicima triju najvažnijih obiteljskih grana Nassis - Damjana, Nikole i Zojla de Nassis.

Obiteljska grana Damjana de Nassis okuplja svoje najvažnije nekretnine pored samostana sv. Platona (uz Kneževu palaču), odnosno u predjelima crkava sv. Vida i sv. Spasitelja te uz samostan sv. Nikole. Također, pojedini članovi te obiteljske grane kupuju, prodaju ili daju u najam i nekretnine koje su se nalazile u ostalim dijelovima grada.

S obzirom na isto vremensko razdoblje, pretpostavljamo da su Frederik i Bivald bili braća te sinovi Damjana de Nassis. Ivan de Pilloso ostavlja, putem oporuke, Frederiku de Nassis kao svome izvršitelju *domus et curia in confinio s. Michaelis* 1345. godine.¹²²² Njegova kćer Kukarina kupuje neku drvenu nastambu na zemljištu crkve sv. Kuzme i Damjana u blizini glavnog trga, gdje se nalazila *domus magna* Grgura de Saladinis.¹²²³

---

¹²¹⁹ Anzulović, "Pavao", 106-107.

¹²²⁰ Lokacija: *...de austro uia publica, de trauersa domus Carini...de borea murale ser Simonis de Stana, de quirina ser Vulcina de Segatina...* CD 18, str. 163, isp. 108. Juraj prodaje tu istu kuću Koši de Begna, Anzulović, "Pavao", 105.

¹²²¹ Frederik pok. Kreše *de Grisogonis* dolazi zbog duga u posjed zida Vučine Bratojević *de Ćurzolo hab. Jadre*, vidi str. 192, bilj. 1148.

¹²²² Navedene nekretnine su pripadale Ivanovom stricu, arhidakonu Marinu, CD 11, str. 244, isp. 190.

¹²²³ Kukarina kupuje od prezbitera Mateja de B. tadio *plebanus sancti Petri Ueteris de Jadre suum effictum unius domus de lignamine coperta de cupis posita Jadre in confinio ecclesie Sanctorum Chusme et Damiani prope*

Za razliku od Frederika, o gradskim nekretninama njegovog sina Mihe postoji više podataka. Miha je bio kupac velike kuće Frizona de Prottis koja se nalazila *iuxta monasterii sancti Platonis ordinis predicatorum*¹²²⁴ te susjed samostanu sv. Nikole *in confinio castru ueteris* 1370. godine.¹²²⁵ Miha okuplja svoje nekretnine i u predjelu sv. Vida - bio je susjed Franji de Sloradis 1369. godine¹²²⁶ te se spominje i kao susjed Biri, udovici Vida de Nassis 1375. godine. Bira de Nassis prodaje *loca uacua et muralias* Mihinom rođaku Damjanu pok. Bivalda de Nassis (ne znamo u kakvoj je vezi Birin muž sa obiteljskom granom Damjana de Nasis). Nije isključeno da su ova Mihina zemljišta povezana sa lokacijom u prethodnoj ispravi iz 1369. godine.¹²²⁷ Miha je susjed svom rođaku Damjanu i *in contrata* Stomorice, gdje je najvjerojatnije imao čestice za najam i neke gospodarske sadržaje (vrt i sl.) 1390. godine.¹²²⁸ Miha kupuje na javnoj dražbi i ribnjake koji su pripadali komuni 1374.-1375. godine.¹²²⁹ Podatak o zapisu komunalne nekretnine u općinskom katastru, koji nije ostao sačuvan, ukazuje na njegovo postojanje za vrijeme Ludovikove vlasti u Zadru.

Frederikov brat Bivald spominje se kao susjed hospiciju pok. Damjana de Varicassis koji je pripadao novom vlasniku Ivanu de Gallo od 1365. godine.¹²³⁰ Bivald daje neko

---

plateam Jadre super terreno dicte ecclesie Sanctorum Chusme et Damiani quod terrenum est passum comunis Jadre quinque quartum trium et brachy dimidium...de sirocho domus magna ser Gregori de Saladinis de trauersa sunt loca dicte ecclesie de austro et de quirina est uia publica....HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 16, fol. 5.

¹²²⁴ Vidi o kupnji i lokaciji kuće str. 197. Vidi i smještaj nekretnine u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru, Frizon de Prottis, br. 2.

¹²²⁵ Miha je bio susjed Petru de Osessico...*de quirina possidet domina Helena relicta q. Laurentii de Zambonin, de austro partim ser Miche q. Federici de Nassis et partim est uia puplica, de trauersa possidet Stephanus piscator uocatus Sucho et de borea dictum monasterium (s. Nicolai)...* CD 14, str. 229, isp. 166.

¹²²⁶ Miha je bio susjed Franji de Sloradis/Nikoli de Spingarolo 1363., 1369. godine – *de trauersa uia publica et partim possidet Mixulus quondam Federici de Nassis mediante comune, de borea uia conuicinalis et partim possidet Marinus de Segatie et partim possidet Stana uxor quondam Cuntani marinarii, de austro possidet Mixulus quondam Federici de Nassis mediante...et partim uia conuicinalis, de quirina possidet Brahmani cum toto suo muro et partim uia conuicinalis...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 10-11v. Vidi smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 1.

¹²²⁷ ...*de trauersa uia publica, de austro predicto emptoris, de quirina loca heredrum ser Damiani de Zigallis prope puteum in partim et in partim loca ser Micaellis de Nassis, de borea iura dicti ser Micaelis de Nassis mediante muro comunis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, br. 1, fol. 22v. Vidi smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 2. Naziv "iura" odnosi se najvjerojatnije na pojam susjednog posjeda, usp. Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 119.

¹²²⁸ ...*de trauersa ortus dicti Damiani de austro possidet ser Georgio de Roxa mediante muro comuni de quirina puteus et uia conuicinalis de borea possidet ser Mice de Nassis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 33, fol. 15.

¹²²⁹ ...*piscatorie per ducatis duobus milibus et quingentis auri per uno anno incepto die xviii mensis decembris proxime futuros...ut patet in catastro dicti comunis...*Zbog slabo vidljivog dokumenta ne može se detaljno pročitati Mihin dogovor o poslovnoj suradnji oko navedenih ribnjaka sa Ivanom pok. Bivalda de Botono, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 10v-11.

¹²³⁰ Za kuću se ne navodi predio nego samo opis granica prema staroj monstri: *de quirina uia publica de borea possidet Johanes Galli de austro possidet partem Can(dolin)us et partim Biualdus de Nassis et de trauersa*

zemljište u najam kao koncesionar, uz suglasnost Dominika, Petra i Matula (Mateja) pok. Zojla de Nassis te Kreše, Damjana i Ivana pok. Nikole de Nassis, za izgradnju drvene kuće Dominiki, *uxoris condam Cimeli sartoris* 1367. godine.¹²³¹ S obzirom da traži dopuštenje svojih rođaka, vjerojatno je riječ o zajedničkom obiteljskom posjedu u gradskom predjelu čija se lokacija ne navodi u dokumentu.

Osim što prodaje Damjanu, Bivaldovom sinu, zemljišta i zidine u predjelu sv. Vida, Bira se bavila i prodajom nekretnina *in confinio s. Siluestri Uerberatorum* (1374).¹²³² Također, Bira ima nekretnine uz istog Damjana i na lokaciji pored crkve sv. Platona 1375. godine.¹²³³ U istom predjelu, *in contrata s. Platonis*, Bira je krajem 1380-ih davala svoja zemljišta u najam, ali ne znamo da li je riječ o istim posjedima, s obzirom da se ne navodi opis granica prema susjednim nekretninama.¹²³⁴ Također, prazna zemljišta Bira posjeduje i na Babama (*in contrata Babarum* 1387.-1388.).¹²³⁵ Bira ulaže i prigovor preko svog prokuratora na prodaju dvaju dijelova dućana *prope plateam in ruga maiori* koje je držao u posjedu Ivan de Nassis (vjerojatno sin Kreše pok. Nikole). Prigovor se ulaže protiv zahtjeva Fumije, kćeri Mateja de Nassis, koji je bio otac Birinom pokojnom mužu Vitulu – riječ je očito o procesu u kojem se želi ostvariti pravo prednosti nad obiteljskom nekretninom jer Fumia želi prodati

---

partim dictus Johannes Gallo et partim Cecharellus et partim uxor Uide de Matafaris...te preinake prema novoj monstri:... de quirina est uia publica in parte et in parte possidet commissaria q.Petri de Matafaris de austro possidet dicta commissaria de trauersa commissaria Damiani q. Johannis de Uaricassis et de borea hospicium quo fuit dicti olim Damiani quod possidet supr.Johannes Galli...HR-DAZD-22-CMC, Petitiones de stabilibus, IP, kut. 3, fasc. 1, fol. 204-204v.

¹²³¹...*quinquem passus terre ad mensuram Jadrem unius sui loci.. in confinio sancti Platonis...*U dokumentu se ne opisuju susjedne nekretnine, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 8, fol. 32-32v.

¹²³² CD 15, str. 54, isp. 37.

¹²³³ Vidi str. 206. Ovo je lokacija na kojoj će obitelj Nassis (Damjan) imati velik broj svojih nekretnina do početka 1390-ih – tu se nalazi lokacija poznate palače Nassis, vidi rekonstrukciju Nassis-Saladinis u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 3.

¹²³⁴ Bira se navodi kao vlasnica zemljišta kojeg daje u najam za drvenu kuću Jurja Uitulovog, koji je daje u najam Marinu de Matafaris. S obzirom da se ne navode susjedne nekretnine, nismo sigurni da li je riječ o istom zemljištu koje se navodi 1375. godine. Na mjestu njezinog zemljišta iz 1375. godine, bilježi se Damjan de Nassis 1386. godine. Stoga, najvjerojatnije je riječ o nekoj drugoj lokaciji unutar istog predjela. Vidi HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 19v.

¹²³⁵ Bilježi se njezino prazno zemljište uz kuću Cigalis:...*de quirina possidet seu est locus uacuis done Birre relictis q. ser Uiti de Nassis de borea possidet Fumia relicta q. Radosloui zapatoris, de trauersa uia publica de austro Matiza et Fumia sorores...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 223v-224. (1387.). U drugoj ispravi, Bira se bilježi kao susjed Fumije, kćeri pok. Pribše i udovice pok. Radoslava Vornića.... *de borea possidet dona Bella relicta q. Uiti de Nassis de trauersa uia publica de austro Uidole dictus Paparedelo marinarius de quirina uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 293v-294 (1388.).

očev dućan zbog njegovih dugova te je i dobila presudu u svoju korist 1368. godine.¹²³⁶ Birin pokojni muž Vitul, sin Mateja de Nassis, imao je *hospicium/domus* na Pusterli kojeg mu je prodala De(x)ica de Grisogonis 1346. godine – zbog tog hospicija vodio se i spor između Andrije pok. Nikole de Grisogonis i Dobre de Ciualellis 1365. godine.¹²³⁷

Osim Petra Zojlovog, i Damjan Bivaldov de Nassis pripada onim članovima obitelji Nassis koji su posjedovali najviše nekretnina. Prema već utvrđenim podacima, Damjan je imao nekretnine u predjelu sv. Spasitelja, sv. Tome, *in contrata Marchianorum prope platea*, sv. Vida, sv. Platona, Pusterle i sv. Mihovila.¹²³⁸ Kao što smo već prethodno spomenuli, njegov otac Bivald imao je nekretninu uz hospicij Varicassis koji je bio u vlasništvu Ivana de Gallo od 1365. godine. U navedenoj ispravi, nije zabilježen gradski predio u kojem se taj hospicij nalazio.¹²³⁹

Međutim, *terrenum* njegovog sina Damjana nalazio se uz *domus habitationis* Mazola de Gallo u predjelu sv. Spasitelja (1385.), što bi moglo ukazivati na istu nekretninu iako se niti u ovoj ispravi ne navode susjedne nekretnine.¹²⁴⁰ Također, u istom predjelu, Damjan je imao i neku svoju nekretninu prvo uz rođaka Petra te uz nećake Zunula i Ivana de Nassis oko 1383. godine.¹²⁴¹ Damjan se navodi i kao susjed Mazola de Fanfogna s kojim se dogovara oko izgradnje zajedničkog zida između njihovih posjeda, ali se ne navodi lokacija.¹²⁴²

Prema postojećim spoznajama Damjan je imao i zemljišta *in contrata s. Thome* kao susjednu nekretninu Mazola pok. Nikole de Galelli (1387.)¹²⁴³ te *uiridarium* i *loca... in contrata Marchianorum prope platea* tijekom 1380-ih.¹²⁴⁴ Prema novim podacima, te nekretnine nalazile su se na polovici posjeda koji je pripadao nasljednicima kirurga Petra, a

---

¹²³⁶ HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, BFF, kut. 3, fasc. 1, fol. 58. Navodi se i lokacija dućana:... *prope plateam in ruga maiori cui hy sunt confines; de austro uia conuicinalis de trauersa uia publica de quirina et borea commissaria infrascripta...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, BFF, kut. 4, fasc. 12, fol. 218.

¹²³⁷ HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. 1, fol. 223-224.

¹²³⁸ Vidi str. 121-122.

¹²³⁹ Vidi bilj. 1230.

¹²⁴⁰ Dokoza, "Damjan Bivaldov Nassi", 113;...*quod terrenum pos.Jadre in confinio sancti Saluatoris iuxta domum habitationis ser Magioli fratris dicti ser Begnoli...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 34.

¹²⁴¹ Damjan je bio susjed njihovom zemljištu u navedenom predjelu, vidi str. 121, bilj. 763.

¹²⁴² Vidi str. 190, bilj. 1133; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 1-1v (1378.).

¹²⁴³ Vidi str. 121-122; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 2, fol. 15-15v.

¹²⁴⁴ Vidi str. 122, bilj. 766. Vidi i smještaj tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru, Rafael Rouor, br. 1.

koji je bio smješten pored kuće (*domus magna*) koju je posjedovao Rafael Rouer (1368.-1376.), odnosno suknar Mihovil (1376.-1384.) i suknar Nikola pok. Mihovila (1384.).¹²⁴⁵

U razdoblju od 1370-ih do kraja 1390-ih, Damjan okuplja svoje posjede i u predjelu sv. Vida, gdje su se nalazili njegova kuća (*hospicium*) i zemljišne parcele (1390.), u predjelu dominikanskog samostana sv. Platona (1398.), Pusterle (1375.) i sv. Mihovila (1388).¹²⁴⁶ Kako smo prethodno spomenuli, Bira de Nassis mu prodaje *loca uacua et muralias* u predjelu sv. Vida 1375. godine te je bio i susjed rođaku Mihi de Nassis na Stomorici (1390.).¹²⁴⁷ Osim zemljišta u predjelu sv. Tome, Damjan ih je posjedovao i u predjelu sv. Ilije (1389.)¹²⁴⁸ te *in contrata s. Platonis* uz Kneževu palaču i obiteljske posjede Saladinis (1386.). Damjan de Nassis navodi se na mjestu zemljišta prezbitera Ilije te Bire de Nassis iz 1375. godine,¹²⁴⁹ što nam ukazuje da je Damjan stekao ove posjede negdje u razdoblju između 1375.-1386. godine, o čemu, nažalost, nemamo potvrdu u dokumentima. Upravo na mjestu tih Damjanovih posjeda nalazila se ubicirana palača obitelji Nassis, smještena preko puta dominikanskog samostana sv. Platona (Dominika).¹²⁵⁰ S obzirom da se u navedenim ispravama spominju samo ograđena zemljišta (jedno sa drvenom kućom za najam), podatak o palači ukazuje da se ona najvjerojatnije gradi na Damjanovim zemljištima tek od kraja 1380-ih. Zanimljiv je i podatak da se Kneževa palača tijekom 1370-ih i 1380-ih naziva *comitatus comunis Jadre* a krajem 1390-ih *palatium comunis Jadre*. Također, Damjan je imao još zemljišta za najam

---

¹²⁴⁵ Lokacija Mihovilove kuće: *...de trauersa et de austro uia publica, de borea partim uiridarium et loca ser Damiani de Nassis et partim domus heredum condam magistri Petri cyrygici, de quirina uia conuicinalis...* CD 16, str. 441, isp. 334; HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 181-182v (40-43); HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 379. Vidi i smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru, Rafael Rouer, br. 1.

¹²⁴⁶ Vidi str. 122.

¹²⁴⁷ Vidi str. 206.

¹²⁴⁸ Damjan je bio susjed Tomici, *uxor q. Stacho marinarii habitatoris Jadre* odnosno Marina de Ghinano *in contrata sancti Helye...de trauersa partim sunt loca ser Damiani de Nassis mediante muro comuni inter eos et partim possidet ser Johannes de Petrico, de austro Martina uxor..Milassy, de quirina et de borea est uia publica...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 8, fol. 254-255v.

¹²⁴⁹ Bilježi se njegovo zemljište, na kojem se nalazi drvena kuća Dragana, pok. Bogdana *odnosno* Lucije *nutri(c)i ser Johannis de Nassis in contrata sancti Platonis...de borea possidet ser Gregorius de Saladinis, de trauersa comitatus comunis Jadre, de austro ortus domus habitationis ser Alberti et ser Georgy de Saladinis, de quirina ser Damiani de Nassis...quod hedificum domo de lignamine sit super terreno dicti ser Damiani...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 366v-367 (1386.). Ova nekretnina je ucrtana na položaju ubicirane palače Nassis, zajedno sa njegovom kućom, koja se najvjerojatnije nalazila *de quirina* od navedenog zemljišta. Također, bilježi se i u drugoj ispravi kao susjed obitelji Saladinis *in contrata sancti Platonis...de quirina est uia publica de borea possidet ser Damianus de Nassis partim et partim est domus in qua habitat Martinus marangonus, de trauersa sunt loca dicti locatoris de siroco est domus magna dicti locatoris et ser Georgy fratrum in qua olim habitauit ad afflictum supradictus q.ser Saladinus...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 81v-82; vidi i smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 3.

¹²⁵⁰ I. Petricioli je identificira pod brojem 47, vidi prilog *Karta*.

koja su se nalazila *de borea* od ovog spomenutog kompleksa oko 1386.-1387. godine.¹²⁵¹ Damjanove čestice spominju se uz Maricu, udovicu pok Nikole Bisanić iz Kotora (1385.)¹²⁵² te kuću braće Filipa i Jurja de Rosa *in confinio sancti Micaelis* (1388).¹²⁵³ Filip de Matafaris daruje mu ograđeno zemljište sa dvorom na Pusterli (1375.),¹²⁵⁴ dok je Damjanov sin Petar imao posjede uz Filipa de Matafaris te svog rođaka Petra de Nassis i *in contrata Puteuaç* 1388. godine.¹²⁵⁵ Damjanov sin Petar imao je nekretninu u predjelu sv. Vida, uz glavni trg, gdje je bio susjed Franji pok. Damjana de Sloradis 1380. godine.¹²⁵⁶ Osim što je davao svoje nekretnine u najam uzimao je i tuđe (primjerice kuću Marice pok. Stjepana de Laurana na godinu dana).¹²⁵⁷

Članovi obiteljske grane Nikole de Nassis okupljali su se u području zadarske katedrale, samostana sv. Franje te crkava sv. Stjepana i sv. Trojstva. Krešo pok. Nikole de Nassis uzima u najam ili kupuje više nekretnina u razdoblju od 1370-ih i 1380-ih – primjerice, uzima u najam zemljište *in Malpasso* od Franje pok. Grgura de Sloradis na 29. godina¹²⁵⁸ te kupuje više čestica u predjelu sv. Stošije.

Krešo okuplja svoje nekretnine u predjelu sv. Stošije od 1372. do 1388. godine. Prvo kupuje *domus magna* od obitelji Ciualellis (1376.),¹²⁵⁹ pa njezino susjedno zemljište sa

---

¹²⁵¹ ...*in contrata sancti Platonis...de trauersa austro dicti ser Damiani de borea uia comunis de quirina locus fratrum predicatorum sancti Platonis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 27, fol. 19v (1387.).

¹²⁵² Ne bilježi se gradski predio...*ab austro et trauersa possidet dicta dona Mariça ab borea ser Damiani de Nassis ab quirina uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 4v-5 (1381.).

¹²⁵³ ...*de trauersa est uia publica de siroco est domus ser Philippus de Rosa eorum fratris mediante muro comunali partim et partim possidet ser Antonius de Grisogonis et partim possidet Draga rel. q. Jurse et partim Maria relicta q. Uolcine Bolcich, de borea possidet ser Damianus de Nassis de quirina est uia conuicinalis partim et partim possidet ecclesie sancte Marie de Stomariça et partim supradicta Maria et partim Andreas dictus Bensaç marangoni filius q. Desse...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 14-14v.

¹²⁵⁴ Vidi položaj, str. 152, bilj. 913.

¹²⁵⁵ Petar je imao neku nekretninu blizu *casamentum seu muraleam* Filipa de Matafaris *in contrata Puteuaç...de borea uia publica de trauersa possidet ser Petrus de Nassis de austro dictus ser Petri de quirina dictus ser Philippus...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 328v.

¹²⁵⁶ Petar je bio susjed *magistri Gregory marangoni dicti Scabiduga in confinio sancti Uiti et prope platis Jadre...de borea partim uia publica comunis et partim muralee ser Colanis et ser Missuli fratres quondam ser Nicolai de Mathei de Fl(umine)...mediante muro comuni, de trauersa partim domo ser Francisci quondam ser Damiani de Sloradis mediante muro comuni prout ad primis iacent domus uendenda et partim uiridarium dicti ser Francisci de austro partim dictum uiridanum dicti ser Francisci mediante muro comuni et partim supradicta uia conuicinalis, de quirina partim muralee ser Petri de Nassis mediante muro comuni et partim Marta soror quondam Federici aurificis mediante muro comuni...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 109v-110.

¹²⁵⁷ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 16, fol. 23 (1372.).

¹²⁵⁸ U inventaru Krševana arhidakona nalazi se isprava o najmu (ne piše godina), prema kojoj je Franjo pok. Grgura de Sloradis dao Kreši u najam na 29 godina *locus in Malpasso pro afflictu librarum quinque paruorum pro quolibet anno*, Leljak, MCI 1, str. 219, isp. 27.

¹²⁵⁹ Vidi str. 169, bilj. 1004.

domuncula...in confinio s. Anastasie aut sanctorum quadraginta koje je kupio od prezbitera Bartolomeja 1381. godine.¹²⁶⁰ Osim navedene kuće i zemljišta, Krešo je imao i nekretnine koje su se nalazile uz katedralu, u susjedstvu Bartola i Bogdola de Rubeo¹²⁶¹ te neke nekretnine na drugoj lokaciji unutar istog gradskog bloka. Na toj drugoj lokaciji, Krešo posjeduje zemljišne čestice koje daje u najam za izgradnju drvenih kućica sve do 1388. godine.¹²⁶² U blizini tih posjeda, imao je i vrt (*ortus*) uz kuću Ludovika de Matafaris *in confinio sanctorum XL* 1389. godine.¹²⁶³ Nasljednici pok. Nikole, za koje pretpostavljamo da se odnose na njegove sinove Krešu, Damjana i Ivana, navode se i kao susjedi Mihe de Pechiaro te pok. Mihe de Fanfogna u predjelu sv. Stošije 1384.-1385. godine.¹²⁶⁴

Krešo se spominje i kao susjed obitelji Cigallis i Spingarolo uz samostan sv. Frane *in contrata s. Francisci*.¹²⁶⁵ Raspored tih nekretnina otkriva njihovu lokaciju između samostana sv. Nikole i Franje, što je na priloženim slikovnom predlošcima¹²⁶⁶ označeno na lokaciji praznoga trga između navedenih crkava. Pretpostavljamo da su se navedene nekretnine nalazile upravo na toj lokaciji, iako nije poznato kako je taj prostor zaista izgledao tijekom

---

¹²⁶⁰ *Archipresbiter Bartolomej prodaje Kreši zemljište cum domuncula de lignamine, qui esse potest passum comunis quatuor...in confinio s. Anastasie aut sanctorum quadraginta...de trauersa uia publica, austro siue sirocco Dminolus Criuosich de Vgiglano de quirina et de borea dictus emptor...CD 16, str. 155, isp. 137. Vidi i smještaj u prilogu, Skice položaja nekretnina, Nassis, br. 4.*

¹²⁶¹ *...in contrata s. Anastasie...de trauersa uia publica de austro ser Cressius de Nassis de quirina idem ser Cressius de borea domus infrascripta q. D....(Bartol). Navodi se i pozicija drugog dijela iste nekretnine koju dijele braća de Rubeo (Bogdul).. ad sanctam Anastasiam cum omnibus suis partibus...de trauersa uia publica de austro domus supradicta q. D.... in parte dicto ser Bogdolo de quirina dictus ser Cressius de Nassis de borea uia publica...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 280-280v (1388.). Vidi i HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b.1, fasc. 1, fol. 317. Prema rasporedu nekretnina, postoji mogućnost da je ova lokacija povezana sa lokacijom gdje su se nalazile Krešine nekretnine 1376., i 1381. godine.*

¹²⁶² Krešo se spominje kao najmodavac već 1372. godine - daje u najam zemljište na 29. godina krojaču Jakovu pok. Vučine...*de borea et de quirina est uia publica de trauersa et de austro sunt loca dicti ser Grixogoni locatoris...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 1. Krešo je davao u najam svoja zemljišta in contrata sancte Anastasie za izgradnju drvenih kuća...de borea uia comunis de trauersa heredes q. Uiti de Rubeo mediante muro comuni de austro et de quirina loca dicti ser Cressy....HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 28, fol. 26v-27 (1388.). Ova posljednja lokacija odnosi se na Krešina zemljišta koja se spominju uz braću de Rubeo.*

¹²⁶³ Vidi str. 167-168, bilj. 995.

¹²⁶⁴ Vidi str. 193, bilj. 1153;...*de austro...uia publica partim et partim dictus ser Micha et de quirina partim heredes ser Nicolai de Nassis et partim uxor olim Magnole barbery et partim Andreas protomagister de trauersa androna partim et partim dictus ser Micha de borea possidebant her.ser Miche de Fanfogna...HR-DAZD-22-CMC, Petitiones de stabilibus, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 23-23v.*

¹²⁶⁵ Krešo se spominje kao susjed kćerima Mihe de Cigallis...*de trauersa possidet Stephanus piscator de borea partim uia conuicinalis et partim loca monasterii Sancti Nicolai de Jadre de quirina ser Cressius de Nassis partim et partim ser Nicola de Spingarolo de austro uia publica partim et partim monasterii Sancti Francisci...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 195.*

¹²⁶⁶ Vidi položaj u prilogu *Karta*. Također, vidi i položaj navedenog trga na franciskanskom katastru, Archivio di Stato di Trieste, "Mappe catastale", <http://www.catasti.archivodistatotrieste.it/Divenire/document.htm?idUa=10653093&idDoc=10659976&first=13&last=13>.

srednjovjekovnoga razdoblja. Pretpostavljamo da je Krešo imao u navedenom predjelu i neko zemljište uz posjede samostana sv. Franje 1382. godine.¹²⁶⁷ Također, u blizini ove lokacije, navodi se i njegov rođak Miha de Nassis koji je imao nekretninu pored samostana sv. Nikole *in confinio castris ueteris* 1370. godine.¹²⁶⁸

Prema dokumentima 1363. i 1369. godine, postoji veza između Franje pok. Damjana de Sloradis i članova obitelji Nassis. U prvome redu, Krešo otkupljuje za *floreni ducentos auri* u Franjino ime zemljište i zidine u predjelu sv. Vida koji su pripadali pok. Jurju de Carbonossis (1363.).¹²⁶⁹ Na toj istoj lokaciji, njegov rođak Miha ima čestice uz Filipova zemljišta 1369. godine.¹²⁷⁰

Ovoj obiteljskoj grani najvjerojatnije pripada i Grgur pok. Damjana de Nassis (možda sin Krešinog brata Damjana). Grgur je posjedovao zemljišta za najam *in contrata sancti XL in curia Billinich* (1380.)¹²⁷¹ te uz komunalna zemljišta, gradske bedeme i *domus* samostana sv. Antuna na Babama (1384.)¹²⁷² Grgur okuplja svoje nekretnine u predjelu crkve sv. Stjepana od 1367. godine – kupuje polovicu *domus magna* od Cecilije de Matafaris koja ju je kupila od Kristofora Kudinića sa otoka Raba. Drugu polovicu navedene nekretnine ima Mandica pokojnog Pavla de Gancigna.¹²⁷³ Druga važna transakcija odnosi se na nekretnine u istom predjelu. Te su nekretnine pripadale mirazu njegove žene Markesine 1384. godine - osim pokretnina, srebrnine i namještaja Grgur dobiva i zidanu kuću u susjedstvu plemića Kolana de Ghinano i majstora zlatara Franje iz Milana u blizini velikog gradskog zida blizu Kopnenih vrata (*in confinio sancti Stephani/contrata beati Stephany*).¹²⁷⁴ Ta kuća spominje se

---

¹²⁶⁷ Spominje se u ispravi neki Cressius ali se ne navodi ime oca - vremenski i po prisustvu nekretnina u ovom predjelu odgovara Kreši Nikolinom; susjed *Jerenominum filium q.Nicolai pictoris de Jadra hab.Uenetiarum in confinio sancti Francisci cui hy sunt confines: de borea et quirina possidet ser Cresco de Nassis de austro uia comunis de trauersa possidet mon.sancti Francisci ordinis minorum de Jadra...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 15v.

¹²⁶⁸ Vidi bilj. 1225.

¹²⁶⁹ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. I, fasc. 13, fol. 10-11v.

¹²⁷⁰ Vidi bilj. 1226.

¹²⁷¹ *...de trauersa uia conuicinalis de austro domus Pernaty de Lucorano de quirina domus Uulcine Danussiny de borea domus Mauri Radislauch positus super loco dicti ser Gregory...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 16, fol. 17.

¹²⁷² *...de trauersa loca comunis Jadre de siroco murus dicte comunis de quirina domus monastery sancti Anthony de borea uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 181-181v. Isprava nam otkriva nekoliko zanimljivih podataka - posjedi građana su se nalazili u blizini gradskih zidina, komuna daje općinska zemljišta u najam u predjelu Babe te se spominje zemljište u posjedu samostana sv. Antuna. Ovo je prvi spomen tog samostana u zadarskom notarijatu, on se ne spominje niti u dosad obrađenoj literaturi.

¹²⁷³ Vidi str. 172, bilj. 1027.

¹²⁷⁴ *...de trauersa est domus Radosloui Lessany partim et partim uia conuicinalis de siroco est domus ser Colani de Ghinano de quirina est domus Francisci aurificis de Mediolano de borea est uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 186v.

na istoj lokaciji i prilikom prodaje kuće susjeda Kolana magistru bankaru Petru iz Firenze, te se u njezinom susjedstvu spominju i Andrija de Cessamis te obitelj Matafaris (Pria, Filip) 1387. godine.¹²⁷⁵ Grgur se spominje na toj lokaciji i 1388.¹²⁷⁶ te 1390. godine, kao posjednik kuće u ime svoje žene (kuća iz miraza).¹²⁷⁷

Grgur je imao i nekretnine *in contrata sancti Trinitatis* koje su se nalazile *de austro* od same crkve, zajedno sa česticama crkve sv. Stošije, plemića Jakova de Fera i Marka de Ghinano te prezbitera sv. Stošije Grgura pok. Dominika 1388. godine.¹²⁷⁸ Nakon 1382. godine nalazimo ga i u području Arsenala u susjedstvu Mihe de Rosa, Jurja Casarolo i Ivana, sina mornara pok. Mihovila te klerika crkve sv. Marije Velike 1386. godine.¹²⁷⁹

Njegov otac, Damjan pok. Nikole de Nassis, imao je zemljišta (najvjerojatnije za najam) *in confinio sancti Saluatoris*, također uz zemljišta obitelji Matafaris.¹²⁸⁰ Nešto više podataka postoji o nekretninama njegovoga brata Ivana – on kupuje neki zid Jakova de Pedrito *in confinio s. Michaelis* 1380. godine¹²⁸¹ gdje je imao i nekretninu uz nasljednike Mihe de Rosa te Antonija de Grisogonis 1388. godine.¹²⁸² Ivan prodaje *locus* (od dva

---

¹²⁷⁵ Vidi str. 154-155, bilj. 926.

¹²⁷⁶ Petar prodaje bivšu Kolanovu kuću Koši de Begna (1388.):... *in contrata beati Stephani...de austro est murus magnus ciuitatis jadre de borea partim curia conuicinalis et partim ser Gregorius de Nassis et partim mag. Franciscus aurifex de Mediolano hab. Jadre de trauersa partim dona Pria de Matafaris se partim ser Philippus de Matafaris de quirina ser Andrea de Cesamis...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 336v-337. Vidi rekonstrukciju tog dijela gradskog bloka od 1386.-1388. u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 5.

¹²⁷⁷...*de quirina et siroco possidet ser Gregorius q.ser Damiani de Nassis per dona Marchesina eis uxorem med.muro comuni per..de borea est uia publica de trauersa sunt loca ser Philipus de Matafaris med.androna quaddam parua comuni inter eos...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 41v.

¹²⁷⁸ Grgur je bio susjed *Lipice filie q. Uulcine zapatoris et uxor Petri q. Johannis marinarii de Dulcigna...in contrata sancti Trinitatis...de borea est dicta ecc. Sancte Trinitatis de quirina sunt loca sancte Anastasie de austro partim possidet ser Jacoby de Fera et partim ser Marcus de Gien..partim dictus presbiter Gregorius q. Dminci off.ecc.sancte Anastasie de Jadre de trauersa ser Gregorius...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 363v-364.

¹²⁷⁹ Spominje se kao susjed Jurju Kasarolu pok. Ratka te Jakova *cimatoris q. Messeçani* u dvama ispravama 1386. i 1388. godine, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 101v-102; *isti*, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 4-4v.

¹²⁸⁰ Damjan je bio susjed Bratku pok. Slavčića *de uilla Terschiane* i Jelice odnosno Mateja zvanog Dudul, prezbitera sv. Stošije, vidi str. 151, bilj. 907.

¹²⁸¹ ...*de trauersa uia publica, de borea et quirina possidet ser Mica de Roxa et de austro possidet ser Federicus de Grisogonis...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 115v-116.

¹²⁸² Susjed pok. Mateja Mihe de Picorini *in contrata sancti Michaeli...de borea heredes dicti q. ser Miche de Rosa de trauersa uia publica de austro partim ser Johannes de Nassis et partim ser Antonius de Grisogonis et partim uia publica de quirina partim dictus ser Antonius et partim heredes dicti ser Miche de Rosa...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 111v-112.

sežnja/koraka) *in contrata sancte Helye* (1390.)¹²⁸³ te uzima u najam dućan pok. Bogde de Lourechna koji je imao i susjedne posjede na glavnom gradskom trgu (prije 1388.).¹²⁸⁴

Ivan je bio i u sporu sa svojim rođakom Damjanom Bivaldovim de Nassis zbog neke robe koju je prodao Damjanu. Zbog neplaćenog duga od *libris octigentis denariorum paruorum per pretio certe quantitatis merzarie*, Ivan privremeno dolazi u posjed Damjanove *muralie* u nepoznatom gradskom predjelu 1383. godine.¹²⁸⁵ Ivan je sudjelovao u još nekoliko sudskih sporova u kojima traži isplatu dugova – tražeći isplatu duga zbog prodanoga vina od Franje de Ciualellis, dolazi u posjed njegove nekretnine u predjelu sv. Marije 1383. godine.¹²⁸⁶

Članovi obiteljske grane Zojla de Nassis (Petar i njegova braća Dominik i Matul te nećaci Zojlo¹²⁸⁷ i Ivan), poznate po svojim trgovačkim aktivnostima, okupljali su veći dio svojih nekretnina u predjelu glavnog trga (sv. Petar *de platea*) te crkve sv. Spasitelja. Njihova zemljišta za najam spominju se i u ostalim dijelovima grada, od Putevca do predjela samostana sv. Krševana.

Prema utvrđenim podacima, Petar pok. Zojla de Nassis trguje gradskim nekretninama: kupovao je ili unajmljivao kuće sa dućanima i skladištima između 1374. i 1382. godine a koje su se nalazile u sjevernom dijelu grada, točnije u predjelu sv. Krševana, crkve sv. Spasitelja i sv. Petra Starog.¹²⁸⁸ Prema novim podacima, Petar kupuje nekretnine u Zadru tijekom 1380-ih. Kupuje nekoliko zemljišta od Filipa de Matafaris, s kojim je imao poslovnu suradnju u trgovanju sa nekretninama. Petar kupuje od njega zemljište *in confinio sancti Micaelis* u susjedstvu čestica obitelji Saladinis i Pechiaro, na kojem su se nalazila tri

---

¹²⁸³ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 36, fol. 5v.

¹²⁸⁴ Ivan je uzeo dućan u najam prije 1388. godine:...*in confinio ecc.sancti Petri Noui de platea magna Jadre...de borea est platea magna comunis Jadre, de trauersa est uia publica, de quirina et siroco sunt loca et stationes dicte commissie dicti q.Bogdi...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 5v-6.

¹²⁸⁵ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 21.

¹²⁸⁶ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 19v.

¹²⁸⁷ U dokumentima se navodi kao *Zunulus*.

¹²⁸⁸ Vidi str. 121, bilj. 762. Petar je kupio u ime suknara Mihovila sve Lukine nekretnine koje su završile na dražbi 1382. godine:...*a parte inferiori ecclesie sancti Saluatoris a parte superiori ecclesie sancti Petri ueteris...de trauersa cimiterium et curia sancti Petri predicti de austro domus mediante muro communi ser Augustini de Cigalis...de quirina et borea uie publice...* Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 111, isp. 2. Petar je došao putem suda u posjed tih nekretnina zbog Lukinog duga *de ducatis ducentis auri mutuati ipsi Luce a dicto ser Petro* te su Lukine nekretnine dane na dražbu, na kojoj ih je kupio suknar Mihovil za *duo milla ducatorum auri* - Mihovil isplaćuje Petru preuzeti dug od *ducatos ducentos auri*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 184v-185. Ovi podaci ukazuju da su se *debitor* i *creditor* dogovarali sa budućim kupcima za dražbu, što je potvrđeno i u još nekoliko primjera tijekom našeg istraživanja.

dućana od drveta koja su imala različite vlasnike (1381.).¹²⁸⁹ Također, Petar kupuje od Filipa još dva zemljišta za najam *in contrata Puteuaç* (1385. i 1387.) i to u susjedstvu obitelji Matafaris, Botono i (Martinussio) Butouano u kojem se spominje i 1389. godine.¹²⁹⁰ Prema ispravi iz 1384. godine, navodi se Petrovo zemljište *in contrata sancti Saluatoris siue sancti Grisogonis*.¹²⁹¹ Krajem 1380-ih Petar kupuje i kuću *in confinio s. Stephani* (1386.)¹²⁹² te *domus habitationis* Petra pok. Ivana de Gallo *in confinio Sancti Laurenty/et Saluatoris* u susjedstvu kuća Tomazine de Fanfogna i bankara Petra iz Firenze (1390.).¹²⁹³

Petar je davao svoje nekretnine i u najam – dva dućana u prizemlju svoje kuće *in contrata sancti Laurentii iuxta platea* daje na dvanaest godina Valentu pok. Pavla. Gornji kat te kuće, također, bio je iznajmljen u svrhu stanovanja trgovcu Jurju 1381. godine.¹²⁹⁴ To je najvjerojatnije ista kuća sa dućanima koju Petar de Nassis predaje svojim nećacima (zbog zarade od najamnina) 1383. godine. Ta kuća sa navedenim dućanima (*duas stationes cum habitatione*) nalazila se uz susjedne posjede njegovih nećaka, braće Zoila i Ivana (sinovi Petrovog brata Dominika) *in platea comunis in confinio sancti Petri de platea*. Također, nećacima daje i zemljište *in confinio sancti Saluatoris* uz koje je neku nekretninu imao i Petrov rođak, Damjan Bivaldov de Nassis.¹²⁹⁵ Navedena zemljišta braće Zoila i Ivana Dominikovog te Damjana Bivaldovog de Nassis spominju se i u ispravi 30. travnja 1392. godine.¹²⁹⁶ Osim nekretnina, Petar predaje nećacima i novac od nasljedstva njihovog drugog strica, Petrovog pok. brata Mateja (*libris quinquecentasnonagintanone et solidis decem*) te novac od njihovoga oca Dominika (*triamiliatrecentum trigintanouem paruorum*) čiji je

---

¹²⁸⁹ Vidi str. 154, bilj. 921.

¹²⁹⁰ Petar kupuje obiteljsko zemljište Filipa de Matafaris, uz *domus magna* (Martinussio) Butouano i nekretnine obitelji Botono, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 95 (1385.). Petar kupuje još jedno Filipovo zemljište na istoj lokaciji i 1387. godine, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 210v-211. Prema njegovom opisu, vidljivo je da Filip najvjerojatnije kupuje dio zemljišta koje je prodao Petru 1385. godine. To isto Filipovo zemljište opisuje se na istoj lokaciji i 1389. godine – prema opisu susjednih nekretnina, uočavamo moguću promjenu vlasništva i na položaju kuće nasljednika Kolana de Martinussio Butouano koja pripada Petru de Nassis 1389. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 12v; HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 13-13v. Vidi smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 2.

¹²⁹¹ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 23, fol. 4v. Položaj navedenih crkava vidi. prilog *Karta*.

¹²⁹² Petar kupuje kuću od trgovca Draška pok. Vlatka...*de trauersa et austro sunt uie publice de quirina possidet commissaria olim Paulum de Medio, de borea possidet Franciscus q. Mathei de Ciçono ciuis Jadre mediante muro communi...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 141v.

¹²⁹³ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 26v. Vidi i str. 192, bilj. 1144. Vidi i smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 11.

¹²⁹⁴ Ne navode se susjedne nekretnine, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 10-10v.

¹²⁹⁵ Vidi str. 121.

¹²⁹⁶ Vidi bilj. 763.

izvršitelj bio Petar.¹²⁹⁷ S obzirom da je Petar bio i *gubernator* svojim navedenim nećacima (brinuo se o djeci svog brata Dominika), ne začuđuje što želi očuvati stečene nekretnine na okupu unutar svoje bliže obitelji. Njegov brat Dominik spominje se kao pokojan 1376. godine te je Petar, upravo kao skrbnik njegovih nasljednika, branio njegovu imovinu. Poznato je da je njegov brat Dominik imao kuću *in confinio s. Demetrii*.¹²⁹⁸ U istom predjelu je i Petar imao kuću koju je kupio na dražbi, pa zatim preprodao svome susjedu Marinu de Ghinano 1389. godine. Ne znamo da li su se njihove nekretnine nalazile u blizini, u istom gradskom bloku.¹²⁹⁹ Nasljednici Dominika navode se i kao susjedi uz *domus maior/domus minor* "nevjernika" Petra Opaticich *in confinio ecclesie sancti Laurenty iuxta platheam magnam Jadre*.¹³⁰⁰

Petar je bio aktivan i u sudskim sporovima zbog naplate dugova - već smo spomenuli njegov proces protiv Pavla de Paulo koji mu je dugovao velik iznos novca 1376. godine.¹³⁰¹ Osim Luke Leonisa i Pavla de Paulo, Petar je posuđivao novac i drugim sugrađanima koji su mu na kraju dugovali taj isti novac te je on morao sudski putem ovršiti njihove nekretnine. Zbog navedenih dugovanja, Petar traži prodaju kuće Franje pok. Matola de Cicono (1385.)¹³⁰² te dućana Mihe de Rosa, zajedno sa bratom Matejom, na što prigovor ulažu Stjepan de Soppe

---

¹²⁹⁷ U navedenoj ispravi, bilježi se i Marija, sestra Zojla i Ivana i kći Dominika, koja se udala za Mateja pok. Jakova de Cessamis. Mariji se daje miraz iz imovine pokojnog oca, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 66-66v.

¹²⁹⁸ Petar je zastupnik bratovih nasljednika u slučaju oko zida *a parte quirinali domus de Nassis* protiv magistra Andrije koji se želi nasloniti na njega sa nekom svojom nekretninom. Stoga, Petar mu prodaje u ime svojih nećaka polovicu navedenog zida...*incipiendo a fundamento ipsius muri usque ad altitudine dicti muri quo usque tendit et durat curia cum balatorio domus dicti magistri Andree...per precio libras quadraginta quatuor d.p...*Kuća i zid su se nalazili:...*de borea uia (?)*, *de quirina domus cum curia et balatorio magistri Andree ser..de Jadre de austro hereditas ser Miche de Sloradis et de trauersa ser Caninus de Sloradis...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 17v-18.

¹²⁹⁹ Petar prodaje Marinu de Ghinano...*unam domum copertam partim cuppis et partim planchis...muratam undique cum sua coquina et balatorio et curia indiuisa. positam Jadre in confinio sancti Demetri...Marinus possidet totam partem australem mediante muro..comuni tantum quantum capa domum ser Francisci de Lemessis in muro dicti ser Marini... de quirina possidet dictus ser Marinus de borea partim Lucas de Spingarolo et partim Tomiça relicta Sterichi marinarii mediante muro comuni tantum quantum capa domum dicte Tomice in muro dicti ser Francisci et no de ulea, de trauersa uia publica per quam curiam ser Marinus predictus debet habere existum et intritum usque ad uiam publicam...*Petar ju je kupio na dražbi za *librarum nonagentarum denariorum* (1389.), HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 403v-404.

¹³⁰⁰ ...*de austro heredes q. ser Dominici de Nassis mediante muro comuni de borea domus maior cum suo sportico que fuit dicti q. Petri mediante pariete de lignamine de trauersa dicta domus maior mediante muro comuni et de quirina uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 97v-98v.

¹³⁰¹ ...*libris duarum millum centum sexaginta trium et solidis sex den. par.per cum pena quarti et expensis...*Vidi str. 200.

¹³⁰² Traži prodaju Franjine kuće zbog duga *libras quatuorcentum paruorum per pretio centum ducatorum auri emptorum habitorum...**de trauersa est uia publica de austro uia conuicinalis de quirina locus uacus que possidet Paulus de Racilo de borea domus altera dicti uenditoris med.muro comuni...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 30. O dućanu Mihe de Rosa vidi i str. 219, bilj. 1319.

i Marija žena Pavla de Georgio (1362.). Na isti način i njegov brat Matej dolazi, sudskom presudom, u posjed jednog od Mihinih dućana *in confinio beccarie* posljednjeg dana siječnja 1362. godine.¹³⁰³

3.3.12. Rosa

Prema analiziranim ispravama, gradske nekretnine, koje se spominju u posjedu/vlasništvu obitelji Rosa, odnose se na obiteljsku granu Mihe Jakovljevog, začetnika obitelji Rosa koja potječe od obitelji Scolatura.¹³⁰⁴ Članovi njegove obitelji stječu svoje nekretnine najvećim dijelom u području crkve sv. Vida, blizini glavnog trga, kod Kaštela, gradske mesnice i na Pusterli (1338.)

Polazna točka u okupljanju obiteljskih nekretnina predstavlja imovina koju su imali Mihini sinovi i njihovi potomci. Miha, sin pok. Mateja (Pičurin) i unuk Mihe Jakovljevog, kupio je od izvršitelja svog strica pok. Filipa (stric Petar i Vučina de Matafaris) sve njegove gradske i izvangradske nekretnine 1338. godine - *hospicius magnus, sex domus*, posjed kod Kaštela, solane, kuće i zemljišta na Pagu te ostale izvangradske nekretnine *pro precio sexdecim (!) milium denariorum paruorum*. Međutim, taj isti Miha prodaje natrag svom stricu Petru polovicu navedene Filipove imovine *pro precio octo millium*.¹³⁰⁵ U tom dokumentu, dalje se nabrajaju gradske nekretnine, a za koje pretpostavljamo da ih je dobio Petar: *hospicium magnus ...in confinio s. Uiti*, u kojem je živio Filip, te šest kuća u predjelu glavnog trga, gradske klaonice i Pusterle. U prilog ovoj tvrdnji govori i podatak da su Petrov sin Miha i njegovi sinovi bili vlasnici većine tih nekretnina u drugoj polovici 14. stoljeća (osim hospicija). S obzirom da je Filipov hospicij uključivao više kuća (*domibus*), prazno zemljište, dvor i balatorij u susjedstvu neke nekretnine Petra de Rosa, smatramo da je ovo bila "kuća roda" Rosa u prvoj polovici 14. stoljeća.

---

¹³⁰³ HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 19; isto, IRR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 19v-20.

¹³⁰⁴ Nikolić Jakus, "The Formation", str. 231, bilj. 956.

¹³⁰⁵ Lokacija velikog hospicija Rosa: *...de trauersa est uia publica, de austro possidet Jacobus q. Petri de Georgio partim et partim heredes condam Mauri Bartholomei de Grisogonis et partim heredes condam..de Iuriso, de quirina partim heredes Mauri predicti et partim heredes Stani predicti et partim Grisogonus de Çigalis primicerius Jadrensis et partim heredes Cimcho beccarii mediante uia...et de borea partim possidet dictus Petrus de Rosa et partim heredes dicti Cimcho et partim sunt loca sancte Marie de Posterula....* CD 10, str. 376, isp. 281.

Dvije Filipove/Petrove kuće nalazile su se *in confinio platee* (uz posjede obitelji Matafaris)¹³⁰⁶ te dvije *in confinio sancte Marie de Posterula* gdje su se također nalazila zemljišta obitelji Matafaris.¹³⁰⁷ Iako se nasljednici Mihe de Rosa spominju u predjelu Pusterle i kao susjedi Petru pok. Franje de Lemessio te obitelji Grisogonis 1361. godine, nismo sigurni da je riječ o nekretninama na istoj lokaciji.¹³⁰⁸ Petar je dobio i dvije Filipove kuće *in confinio beccarie*, uz posjede obitelji Varicassis,¹³⁰⁹ te nekretninu *in confinio Castelli*.¹³¹⁰ Navedene nekretnine smo skicirali prema opisu njihovog smještaja, da bismo ih mogli lakše usporediti sa nekretninama koje su imali Petrovi potomci u istim gradskim predjelima.¹³¹¹ Osim navedenih nekretnina, nasljednik pok. Mihe de Rosa spominje se i kao susjed Nikolote, žene pok. Jurja Mihovilovog *in confinio sancti Ugilii*.¹³¹² O ostalim nekretninama Filipa de Rosa nemamo podataka.

Najveći broj gradskih nekretnina bilježimo kod Petrovog sina Mihe te njegovih sinova Filipa i Šimuna.¹³¹³ Prema tom kriteriju, utvrdili smo da se njegove gradske nekretnine u Zadru spominju u razdoblju od sredine 1360-ih do kraja 1380-ih. Prema ispravi iz 1367. godine utvrđeno je da je Miha imao kuću u susjedstvu kraljevskoga posjeda na poziciji *de quirina*, čija lokacija odgovara položaju Filipove/Petrove nekretnine koja se navodi *in confinio Castelli* 1338. godine.¹³¹⁴ Mihine nekretnine navode se, ponovno, u susjedstvu Filipa

---

¹³⁰⁶ Pretpostavljamo da je taj Mihael možda bio Petrov brat Miha...*de austro est uia publica, de quirina possidet Petrus de Matafaris, de borea partim possidet dictus Petrus de Matafaris...supradicti Michaelis et de trauersa idem Michael...CD 10, str. 376, isp. 281.*

¹³⁰⁷ ...*de austro possident heredes condam Mathei...est uia publica partim et partim possidet supradictus Petrus de Rosa, de borea possident Hodane et Petre filii Michouilli Pribicich partim et partim Boscho heredes Çori filii dicti Michouilli, et de trauersa Marinus de Bucharo, partim Petrus de Matafarris, et partim heredes Georgii de Matheo...Isto, str. 376, isp. 281.*

¹³⁰⁸ ...*de austro uia conuicinalis partim et partim possidet Bartholomeus de Grisogonis mediante muro communi de trauersa possidet dictus Bartholomeus de Grisogonis mediante frontali comuni de borea possident heredes Miche de Rosa.....hospitalis sancti Martini et partim Stephanus Michaelis de Soppe... (ostale granice se slabo vide), CD 13, str. 146, isp. 97.*

¹³⁰⁹ ...*de trauersa possident heredes....Uaricassis, de austro est uia publica, de quirina possidet Nicola condam Uulcine de Martinussio, de borea partim possident dicti heredes condam Michaelis de Uaricassis et partim An....partim Thomas de Petrico...CD 10, str. 376, isp. 281.*

¹³¹⁰ ... *de trauersa est uia publica, de austro possidet Marinus condam Petri de Çane, de quirina heredes condam Mirosclai Poletich et de borea est uia conuicinalis... Isto, str. 376, isp. 281.*

¹³¹¹ Nisu se u crtale nekretnine na Pusterli i u blizini kaštela, vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Rosa, br. 1.

¹³¹² CD 9, str. 549, isp. 445.

¹³¹³ Mihine gradske nekretnine možemo sasigurnošću potvrditi samo u onim ispravama u kojima se točno navodi njegovo uz očevo ime. Postoje i isprave u kojima se samo spominje ime *Micha*, bez navođenja očevog imena, što ne znači da je riječ o ovom Mihi jer je postojao i Miha pok. Mateja, njegov rođak. Međutim, s obzirom da smo prema imenu njegovog oca i navedenim godinama uspjeli nekako izdvojiti njegove nekretnine, pretpostavili smo da su ostale nekretnine pripadale Mihi Petrovom. Ovaj problem se javlja i kod ostalih plemićkih obitelji.

¹³¹⁴ Usporedi sa lokacijom 1338. godine, bilj. 1310. Miha je bio susjed kući Nikole Marinovog koji ju je prodao na dražbi Radiki pok. Klapca *de Bitina* zbog dugovanja. Radika ju je prodao magistru marangonu Jurju pok.

i Mafeja de Matafaris te najvjerojatnije u istom gradskom bloku sa kraljevskim kompleksom *in confinio Castri ueteris* 1380. godine.¹³¹⁵

Miha je imao i nekoliko nekretnina u susjedstvu obitelji Matafaris i Marka de Girardo pored glavnog gradskog trga/*in platea comunis/supra plathea comunis in contrata sancti Petri* od 1360-ih do 1380-ih. Marin de Matafaris mu prodaje dva dućana uz već njegove postojeće nekretnine na toj istoj lokaciji 1382. godine,¹³¹⁶ što ukazuje da Miha okuplja veći broj dućana na navedenom području. Miha je u tom gradskom predjelu posjedovao više dućana koje je davao u najam zadarskim trgovcima - jedan od tih dvaju dućana Miha daje u najam trgovcu Jakovu pok. Ivana 1384. godine¹³¹⁷ te trgovcu Jurju pok. Miroslava od 1378. do 1384. godine.¹³¹⁸ Prodaju jednog od Mihinih dućana *in confinio plathea* na dražbi tražili su i braća Petar i Matej Zojlov de Nassis zbog Mihinog duga 1363. godine. Prigovor na prodaju tog dućana uložila je Marija, žena Pavla de Georgio.¹³¹⁹

U blizini gore navedenih dućana (*de austro*) Miha je imao i svoju *domus* u susjedstvu kuće koja je pripadala pok. Palmuči de Matafaris, čiju prodaju na dražbi Miha želi spriječiti

---

Ivana 1367. godine...*de austro curia serenissimi principis domini domini uiri Lodovyci Dei gratia regis Hungarie, de quirina partim curia et partim domus et partim locus uacuuus dicti domini regis, de borea domus ser Miche Petri de Rosa mediante muro comunis inter domus ipsius ser Miche et domum positam de incantatis et de trauersa uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 7, fol. 3-3v-4. Tu kuću je skicirao i I. Petricioli u svom crtežu a koji prikazuje kraljevske nekretnine i njezine susjede, Petricioli, "O položaju kuće", 121. Vidi i rekonstrukciju gradskog bloka, prilog, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 5.

¹³¹⁵ Iako se Mihina nekretnina ne nalazi na istoj lokaciji kao njegova kuća iz 1367. godine, prema njezinom smještaju mogli bi je identificirati u istom gradskom bloku, zbog položaja glavne ulice *de trauersa*. Lokacija kuće brijača Nikoletija...*de borea uia conuicinalis de trauersa ser Marcus de Pomo de quirina dominus Maffeus de Matafaris et de austro partim ser Micha de Roxa et partim ser Phillipus de Matafaris...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 108-108v. Ovu ispravu iz 1380. godine nadopunjuju podaci o razmještanju istih nekretnina (zemljišta brijača Nikoletija) iz 1387. godine. Ludovikova kuća:... *unum domum de muro cuppis copertam cum demedietatis omnium eius murum et partim positam Jadre in confinio Castri Uetis cui totius domus hy sunt confines: de trauersa est uia publica de quirina loca ser Philippi de Matafaris de austro sunt..conuicinalis de borea loca Nicoletti barberii*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 256. Vidi smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 7.

¹³¹⁶ ... *usque ad solaria siue pauimenta melusine sine usque ad usum (habiti) dicti ser Marci Gerardi... de austro et borea possidet dictus emptor de trauersa uia publica de quirina dictus ser Marcus...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 35. Vidi smještaj tih dućana u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 4.

¹³¹⁷ ...*supra plathea comunis in contrata sancti Petri infra hos confinibus; de trauersa plathea comunis de siroco statio una dicti ser Miche de quirina ser Marcus de Ghirardo de borea una alia statio dicti ser Miche...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 27.

¹³¹⁸ Juraj prvi put uzima taj isti dućan u najam 1378. godine. Miha mu produžuje taj isti najam nekoliko puta do 1384. godine; dućan se nalazio na lokaciji:...*de trauersa dicta platea comunis de borea siroco et quirina dictus locator...* Drugi dućan bio je u najmu suknara Kreše... *unam suam altram stationem desubtis et de supra quam tenuit Crissanus draparius...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 52v-53.

¹³¹⁹ Ne navodi se opis susjednih nekretnina pa ne znamo o kojem se dućanu radi, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 19-20.

na sudu kao *fideiussor Jan..q. Nicolai de Calcina* 1369. godine.¹³²⁰ Njegova kuća navodi se i kao susjedna nekretnina kući Marina de Matafaris 1380. godine.¹³²¹ Zahvaljujući navedenim ispravama od 1369.-1382. godine, uspjeli smo utvrditi rekonstrukciju Mihinih nekretnina na glavnom gradskom trgu.¹³²² Rekonstrukcijom tih nekretnina, došli smo do spoznaje da je to lokacija kuća koje je Petar otkupio od svoga nećaka Mihe Matejevog 1338. godine.¹³²³ Miha je uložio prigovor i na prodaju nekog Palmučinog dućana u navedenoj kući a koju je tražio arhiđakon *dominus presbiter Grisogonus* zbog njezinih dugova 1363. godine.¹³²⁴

Osim navedenih nekretnina, Miha je posjedovao još gradskih zemljišta, kuća i dućana. Neobičan je podatak koji navodi njegovu *domus habitationis* kao mjesto potpisivanja dvaju dokumenata (*actum*). Naime, navode se dva dokumenta iz 1384. godine prema kojima je Miha imao kuću za stanovanje i u *contrata s. Michaelis* ali i *s. Uiti*,¹³²⁵ gdje se spominje i veliki stričev odnosno očev hospicij 1338. godine. Međutim, postojeći dokumenti ne navode njegove nekretnine u predjelu sv. Vida ali navode podatke o nekretninama koje je imao *in contrata/confinio s. Michaelis* u kojem se Miha spominje najranije 1380. godine.¹³²⁶ Prema imenima susjeda odnosno rasporedu nekretnina Ivana de Nassis i Frederika de Grisogonis, koji se nalaze uz velike Mihine posjede, možemo pretpostaviti da se upravo na Mihinom zemljištu koje se spominje *de borea* od Ivana de Nassis, nalazila njegova *domus habitationis*. Lokacija te kuće navodi se i u ispravi 1383. godine¹³²⁷ te se bilježi i kao zajednička kuća njegovih sinova Filipa i Šimuna 1388. godine.¹³²⁸ Iako smještaj tih nekretnina i prisustvo

---

¹³²⁰ Prodaju njezine kuće su tražili franjevci *monasterii sancti Michaelis de Monte* zbog njezinog duga *ducati centum auri...*Lokaciju njezine kuće vidi str. 153, bilj. 917.

¹³²¹ Položaj Marinove kuće vidi str. 158, bilj. 947.

¹³²² Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 4.

¹³²³ Vidi bilj. 1306.

¹³²⁴ HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, RC, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 19v.

¹³²⁵ Ne navodi se lokacija tih Mihinih *domus habitationis*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 27; *isti*, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 52v-53.

¹³²⁶ Miha se spominje se u susjedstvu Frederika de Grisogonis i Ivana de Nassis, koji je imao neki zid poviše Mihinih nekretnina. Položaj zida vidi str. 213, bilj. 1281-1282.

¹³²⁷ Miha se spominje kao susjed Damjanu Bivaldovom de Nassis kojemu Ivan de Nassis dolazi u posjed zida sudskom presudom ali se ne navodi gradski predio. Prema rasporedu nekretnina i imenima susjeda, riječ je o kući iz 1380. godine: *...de trauersa uia publica, de borea dictus ser Damianus de quirina puteus comunis de austro ser Micha de Rosa med.muro comuni usque ad illam partem muri ut dignoscitur uetera calcina murati..* HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 21.

¹³²⁸ Filip je dijelio sa bratom Šimunom neku kuću *in contrata sancti Micaelis*. Šimun je kupio svoju polovicu kuće od izvršitelja pok. Mateja Mihe Pičurina te ju prodaje drugom bratu Jurju *...per pretium et nomine prety librarum mille sexcentarum soldorum paruorum...*(1388.). Lokacija navedene Šimunove polovice kuće: *...borea possidet ser Philipus de Rosa frater ipsorum uenditoris et emptoris, de trauersa est uia publica, de austro possidet ser Johannes de Nassis partim et partim ser Antonius de Grisogonis et partim est uia publica, de quirina possidet dictus ser Antonius de Grisogonis partim et partim supradictus ser Philippus de Rosa...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 11v. Prema analiziranim ispravama od 1380.-1388.

obitelji Grisogonis u njihovom susjedstvu odgovara položaju velikoga hospicija 1338. godine, ipak ne možemo biti sigurni da je riječ o istom obiteljskom posjedu. Naime, oba obiteljska posjeda bilježe se u dvama različitim gradskim predjelima, među kojima je postojala veća prostorna udaljenost.¹³²⁹

U Filipovoj oporuci bilježi se i podatak o još jednoj njegovoj *domus habitationis...prope platea in confinio sancti Michaelis* koju ostavlja svojoj ženi Bilici a u kojoj živi kancelar Artimetije 1390. godine.¹³³⁰ Ta kuća pripadala je njegovom ocu Mihi - bilježi se u dokumentu 1386. godine *in contrata sancti Micaelis prope plateam magnam comunis*, u gradskom bloku nasuprot gradskoj inzuli, a u kojoj su se nalazili njegovi prethodno spomenuti dućani u blizini gradskoga trga.¹³³¹ Važno je istaknuti kako se njegova nekretnina nalazi ponovno u susjedstvu kuće obitelji Matafaris ali i Varicassis i Ciualellis.

Najveći broj Mihinih nekretnina spominje se u predjelu Mesnice (*in confinio beccarie*) te na području Arsenala, što ne iznenađuje s obzirom na njegove trgovačke aktivnosti. U predjelu gradske mesnice nalazile su se dvije njegove kuće u susjedstvu obitelji Varicassis, koje je Petar kupio od Mihe 1338. godine.¹³³² Mihine nekretnine navode se uz obiteljsku kuću kraljevskoga viteza, Jakova de Varicassis, 1362. i 1382. godine.¹³³³ Prema rasporedu njihovih susjednih nekretnina i položaju glavne ulice, smještene na lokaciji *de austro* od navedenih nekretnina *in contrata beccarie/contrata porte beccarie*, možemo potvrditi da pozicija Mihinih nekretnina odgovara poziciji dvaju stričevih kuća iz 1338. godine. Usporedivši razmještaj čestica 1338. i 1382. godine, možemo zaključiti da obitelj Rosa zadržava na ovoj lokaciji Filipove nekretnine tijekom dužega vremenskoga razdoblja. Prema ostalim dokumentima, Miha je imao na toj istoj lokaciji brojne dućane koje je najvjerojatnije, kao i one pored glavnog trga, davao u najam zadarskim trgovcima. Mihini

---

godine, uspjeli smo utvrditi smještaj navedenih nekretnina na toj lokaciji, vidi i smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Rosa, br. 2. Antonio pok. Barta de Grisogonis se bilježi kao njegov susjed u predjelu sv. Mihovila 1388. godine (prije prodaje), HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 111v-112. Smještaj tog obiteljskog posjeda vidi u prilogu *Karta i Skice položaja nekretnina*, Rosa, br. 2.

¹³²⁹ Uspoređi udaljenost između dvaju predjela u prilogu *Karta*. Vidi razmještaj navedenih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Rosa, br. 1. i br. 2.

¹³³⁰ Ne navodi se smještaj njezinih susjednih nekretnina, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc.1, br. 4, fol. 44-44v. Smještaj te kuće vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, 7.

¹³³¹ ...*de borea est uia publica, de trauersa est domus ser Guidonis de Grubogna partim et partim possidet ser Mica q. ser Johannis de Martinussio de siroco possidet dictus ser Mica de quirina est domus ser Miche de Rosa...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 8v-9. Vidi smještaj u bloku u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, 7.

¹³³² Vidi str. 218, bilj. 1309.

¹³³³ Miha se spominje kao susjed navedenoj kući, vidi njezinu lokaciju str. 174, bilj. 1035-1037.

dućani se prvi put spominju na ovom mjestu negdje oko 1362. godine. Matej pok. Zojla de Nassis dolazi sudskim putem u posjed jednog od njegovih dućana uz kuću Jakova de Varicassis 1362. godine, najvjerojatnije zbog već prethodno spomenutog Mihinog duga prema njemu i bratu Petru.¹³³⁴ Miha je imao još svojih nekretnina *in contrata porte becarie* ali na drugoj lokaciji unutar istog gradskog bloka. Miha se spominje i kao susjed Fumiji de Varicassis koja prodaje svoju kuću Mihovilu de Pechiaro.¹³³⁵

Miha se prvi put spominje na području gradskog Arsenala, uz kuću nekog Mateja *Borsacum marangonis* 1372. godine.¹³³⁶ Također, posjedovao je i više zemljišta te kuću na drugoj lokaciji *in contrata Arsenatis (ad Arsanatus)* kao susjed Nigrobona pok. Ariga de Pouerino iz Padove (1380.).¹³³⁷ Navedenu kuću oporučno je ostavio svojoj ženi Frančeski 1385. godine.¹³³⁸ Također, utvrdili smo da je Miha imao svoje nekretnine i na trećoj lokaciji u blizini Arsenala, uz kuću Jurja Casarolo 1385.-1386. godine.¹³³⁹

Mihine nekretnine navode se i u ostalim dijelovima grada: *in confinio s. Grisogoni* uz plemiće Nikolu de Figazolo, Mihu de Pechiaro i Ivana de Petrizo (1384.);¹³⁴⁰ kao susjed obitelji Nassis (nepoznati predio, 1383.);¹³⁴¹ na Pusterli *in confinio sancti Johannis de*

---

¹³³⁴ ....de trauersa domus domini Jacobi de Uaricassis de sirocho uia publica de quirina stationes dicti ser Miche et de borea curia dictarum stationarum....HR-DAZD-22-CMC-CDR, Izvještaji o dodjeli založnoga prava zbog ogluhe tuženika (*districtae*), RC, kut. 2, fasc. 5, fol. 66v. Vidi i str. 216-217..

¹³³⁵ Lokaciju kuće vidi str. 174-175, bilj. 1038. Vidi smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Varicassis, br. 2.

¹³³⁶ Miha se spominje kao susjed zemljištu *Mathei Borsacum marangonis prope domum habitationis dicti Mathei* koji je bio u sporu sa *Micoillus murarius q. Milesich...in confinio Arsane...de quirina ser Micha de Rosa de austro Pribitissa salinarius de trauersa dictus Matheus et de borea dictus Micouillus murarius...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 3, fol. 2-2v.

¹³³⁷ ...de trauersa curia ser Miche de Rosa de austro Fumia uxor q. Helye Rubinich de quirina uia publica de borea domus ser Miche de Rosa...HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 16, fol. 18v-19.

¹³³⁸ ...item reliquit eidem ipsa (sua uxor dona Francisca) uiuente et uiduante domum unam quam habet Jadre ad Arsanatus....HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 188v-189v (55-57).

¹³³⁹ Među analiziranim dokumentima spominju se dvije isprave, u kojima se navodi isti opis lokacije Jurjeve nekretnine u kojemu se spominje Miha kao njegov susjed. Primjerice:...de trauersa possidet Matheus Bonfacinich partim et partim est uia conuicinalis de austro possidet ser Gregorius de Nassis partim et partim Jacobus cimator q. Messeçani de quirina est androna conuicinalis inter ser Micham de Rosa et inter domum predictam uenditam de borea possidet Johannes clericus sancte Marie presb.de Jadra filius q. Micaelis marinarii partim et partim est uia conuicinalis...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 101v-102. Vidi i HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 4v.

¹³⁴⁰ ...de quirina ser Micha de Pechiaro mediante muro usque ad tectum domus Nicolai infrascripti communi, de austro ser Micha de Rosa, de borea uia publica et de trauersa ser Iohanes de Petrizo med.muro communi...CD 16, str. 437, isp. 331.

¹³⁴¹ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 21.

Pusterla gdje je imao zemljišta za najam (*possidet*) 1387. godine¹³⁴² te kao susjed zemljištima *ecclesie sancte Marie Uirginis i s. Michaelis* (1376.).¹³⁴³

Njegov sin Filip bio je izvršitelj očeve oporuke (1385.).¹³⁴⁴ Osim *domus habitationis* koja se nalazila na glavnom trgu *prope platea in confinio sancti Michaelis* 1390. godine,¹³⁴⁵ Filip je dijelio i obiteljsku kuću sa svojim bratom Šimunom koji je svoju polovicu kuće kupio od izvršitelja *olim ser Mathei q. Miche Picorini* 1388. godine.¹³⁴⁶ Prema postojećim podacima o obitelji Mihovila Pičurina - Rosa, poznato je da je imovinu njegovoga pokojnoga sina Ivana naslijedila Palmuča de Varicassis, udana za Mafeja de Matafaris.¹³⁴⁷ Međutim, o imovini njegovoga pokojnoga sina Mateja, barem prema našim saznanjima, ne postoje zabilježeni podaci u dosadašnjim istraživanjima.¹³⁴⁸ Taj podatak ukazuje da je i obitelj Mateja Mihinog živjela na tom obiteljskom posjedu. Spoznaje o njegovim gradskim nekretninama nadopunjuje upravo gore navedeni podatak o otkupu njegove polovice kuće od strane njegovih rođaka.¹³⁴⁹

Kupljenu polovicu kuće Šimun je prodao drugom bratu Jurju¹³⁵⁰ koji toga istoga dana prodaje tu kupljenu polovicu kuće svom bratu Filipu.¹³⁵¹ Navedenom transakcijom Filip

---

¹³⁴² ...*de siroco est uia conuicinalis de quirina possidet her.q.Zuetchi zapatoris de borea possidet ser Micha de Rosa partim et partim Marica rel.q.Uolcine de Chersma de trauersa possidet ser Anthonio q.ser Barthi de Grisogonis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 39-39v.

¹³⁴³ Miha daje u najam *locus uacus* uz svoju kuću *Iacobo q. Alegreti habitatoris Jadre... de trauersa et de austro est zardinus dicti ser Miche de quirina sunt loca ecclesie sancte Marie Uirginis de borea est hedificum domo dicti Iacobi super loco sanctis Micaelis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 7v. Ne znamo točnu lokaciju navedene nekretnine.

¹³⁴⁴ HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 188v-189v (55-57).

¹³⁴⁵ Vidi bilj. 1330.

¹³⁴⁶ Šimun ju je kupio...*per pretium et nomine prety librarum mille sexcentarum soldorum paruorum...* Izvršiteljica je bila Pelegrina de Saladinis/Grisogonis. Drugu Matejevu nekretninu kupuje Miha de Martinussio *in contrata Babarum* 1388. godine, vidi pod Martinussio-Pechiaro, str. 229, bilj. 1389. Druga izvršiteljica imovine pok. Mateja Mihinog Pičurina bila je Katarina de Martinussio (Butouano), *abbatissa monialis sancte Marie monialium de Jadre*, koja se spominje početkom 1390-ih, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 111v-112 (1388.).

¹³⁴⁷ Prema podacima iz najstarijeg sačuvanog registra *Curia maior ciuilium*, Miha Pičurin - Rosa bio je sin Mateja (Mihinog) de Rosa, Ravančić, "Curia", br. 16 (fol. 10), str. 107. Vidi istraživanje o obitelji Mihovila de Picorini (Pichurinus) Nikolić Jakus, "The Formation", 188, 201, 231-232; Ravančić, "Curia", br. 45, 132-133 (1352.).

¹³⁴⁸ Poznato je da je Miha imao tri sina - Mateja, Filipa i Ivana – i šest kćeri, koji se navode kao pokojni 1350-ih. U dosad objavljenim zadarskim izvorima, poznato je da je imovinu Matejevog brata Ivana tražila upravo Palmuča de Uaricassis/Matafaris 1352. godine. O Mateju se navodi samo podatak da je umro bez nasljednika nakon svog oca Mihe, vidi Ravančić, "Curia", br. 23, 112-113; br. 43, str. 128-130, br. 45, 132-133. (1351.-1352.).

¹³⁴⁹ Osim polovice kuće te nekretnine na Babama, pok. Matej je imao i neku kuću koju je prodao Mihi de Cande kod crkve sv. Silvestra *de Batutis* 1342. godine, CD 11, str. 18, isp. 13.

¹³⁵⁰ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 11v.

¹³⁵¹ *Isto.*

dolazi u posjed cijele očinske kuće oko koje okuplja velik broj zemljišnih čestica. Nekoliko dana nakon te transakcije, Juraj prodaje bratu Šimunu polovicu svoje kuće sa vrtom koju je dijelio s njim u istom predjelu (prema rasporedu nekretnina nalazila se *de borea* od Filipove kuće).¹³⁵² Šimun se spominje kao pokojni stanar neke *domus habitationis in contrata s. Michaelis* 1389. godine,¹³⁵³ za koju pretpostavljamo da je gore navedena kuća. Šimun umire u roku od godine dana te braća Filip i Juraj prodaju njegovu kuću udovici Ceciliji za *ducatorum mille auri in auro*. Cecilija se obvezuje na restituciju te kuće u roku od desetak mjeseci *usque ad festum natiuitatis*.¹³⁵⁴ Ovi podaci potvrđuju da je Šimun, najvjerojatnije, oporučno ostavio braći svoju nepokretnu imovinu, želeći na taj način sačuvati obiteljsku imovinu unutar svoje uže obitelji. Prema navedenoj oporuci, braća su morala isplatiti udovici i njezinim kćerima iznos od *ducatos mille auri computandos in dictis tribus millibus ducatis auri de possessionibus que fuerunt supradicti q. ser Simonis possessiones*, što je upravo vrijednost po kojoj Cecilija "kupuje" navedenu kuću.¹³⁵⁵

Filip je naslijedio i očevu kuću preko puta navedenoga bloka, *in confinio sancti Micaelis et platee magne comunis*, gdje se spominje kao susjed uz kuću Ludovika de Matafaris te uz obitelj Ciualellis i zemljišta crkve sv. Kuzme i Damjana 1390. godine (na istom mjestu gdje se spominjao Miha 1386.).¹³⁵⁶ Osim navedenoga naziva gradskoga predjela, za poziciju te iste Filipove kuće notar je zapisao, u drugoj ispravi 1390. godine, da se nalazi *in contrata sanctorum Cosme et Damiani prope plateis*.¹³⁵⁷ Uspoređujući navedenu lokaciju sa

---

¹³⁵² HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 14-14v. Vidi smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Rosa, br. 2.

¹³⁵³ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 78-78v.

¹³⁵⁴ ...*cum omnibus eis curte puteo cameris caminis salis balatorys zardino canipis Cecilia relicta q. dicti ser Simonis de Rosa et filia supradicti q. ser Johannis de Botono*... HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 78-78v.

¹³⁵⁵ *Simon* ostavlja svoju imovinu ženi i braći - ženi i njegovim kćerima Kolici i Priji *omnia et singula bona mobilia ac credita dicti q. ser Simonis per pretio ducatorum mille auri computadorum in ducatis auri tribus milibus supr.* A braći Filipu i Jurju *per tertia parte dictorum bonorum omnium dicti q. ser Simonis quam ex pacto peruenire detreuerant dicte partes ipsi donec Cecilie et Colice et Prie filiabus dicti q. ser Simonis dare soluere et numerare debeant ducatos tria millia auri in auro* te moraju isplatiti ženu i kćeri ---- *ser Philipus et ser Georgius dare et assignare debeant ipsis donec Cecilie et Colice ac Prie eis filiabus suos ducatos mille auri computandos in dictis tribus millibus ducatis auri de possessionibus que fuerunt sup. q. ser Simonis possessiones inf. uidelicet (solane na Pagu)*. Način isplate: ...*ex dictis tribus millibus ducatis auri extrahere debeat supr. dotis dicte donec Cecilie et solu. omnia debita dicti q. ser Simonis et omnia eis q. ser Simonis legata ordinata per eum in eis ultimo test. item quod solutionis supradicta dote debitis et legatis idem totum quod supra erit ex dictis tribus millibus duc. auri dandi debeat in tres partes equales quarum una esse debeat dicte donec Cecilie secunda pars supr. Colice et tertia pars ipsius Prie*... Dvojica braće naslijeduju sve nakon ili u slučaju njihove smrti. Nakon dva mjeseca, braća prodavaju Ceciliji Šimunovu kuću za *ducatorum mille auri in auro*, kako se navodi i u gore navedenoj ispravi iz 1389. godine, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 77-77v.

¹³⁵⁶ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 29-29v. Vidi i bilj. 997, 1083.

¹³⁵⁷ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 32, fol. 17.

katastarskom kartom, može se vidjeti da na tom središnjem dijelu gradske inzule dolazi do "preklapanja" jurisdikcije dvaju predjela.¹³⁵⁸

Osim glavnih obiteljskih posjeda, koje je obitelj pok. Mihe de Rosa okupljala na navedenoj lokaciji, njegovi sinovi Filip i Juraj zajedno kupuju i *domus habitationis* koja se nalazila *in confinio s. Quadraginta*, od Ivana pok. Grizogona de Calcina 1389. godine.¹³⁵⁹ Dokaz koji ukazuje da su braća (kao i otac) zajedno trgovala nekretninama jest podatak da su odmah, nakon kupovine, dali tu istu kuću u najam bivšem vlasniku na godinu dana za *ducatos decem auri in auro*, uz uvjet restitucije nakon isteka najma. Na ovaj način nekretnina je bila zalog kojim se osiguravao povratak posuđenog novca.¹³⁶⁰ Slične poslove "gospodarenja" nekretninama vodio je i Miha Pičurin, sin Petrovog brata Mateja. Miha je prodao Mihi de Cande svoju kuću *in confinio ecclesie s. Siluestri de Batutis*, uz uvjet restitucije za *ducentarum librarum denariorum venetorum paruorum* 1342. godine.¹³⁶¹

Osim sa kućama braća su trgovala i sa dućanima – zajedno daju u najam jedan od svojih dućana na tri godine *positis supra platea Jadre* istome trgovcu Jurju pok. Miroslava kojemu je i njihov otac dao u najam isti dućan na šest godina (1388.).¹³⁶² Ovo ukazuje da su sinovi naslijedili osim dućana i očeve poslove oko najma nekretnina. U privremeni posjed jednog od tih dućana dolazi i Marija, kćer Prije, udovice pok. Mihe de Rosa, s kojom se sporio Juraj kao izvršitelj pok. Prije 1390. godine.¹³⁶³ Braća su posjedovala zemljišta i nekretnine i na Pusterli (*in confinio sancti Johannis*, 1386.)¹³⁶⁴ te *in contrata Stomorice* uz nekretnine obitelj Nassis 1390. godine.¹³⁶⁵

---

¹³⁵⁸ Vidi franciskanski katastar Zadra, Archivio di Stato di Trieste, "Mappe catastale", <http://www.catasti.archiviodistatotrieste.it/Divenire/document.htm?idUa=10653093&idDoc=10659976&first=13&last=13>.

¹³⁵⁹ ... *de quirina est uia publica partim et partim sunt loca ecc.sanctorum quadraginta de Jadre, de siroco est uia publica partim et partim possidet ser Maurus de Rassolo et partim ser Barnolus de Drechia de trauersa sunt loca domini Marini de Butadeo archidiaconi Jadrensis partim et partim possidet Nicolaus cimator, de borea sunt loca dicte ecc.sanctorum quadraginta...nomine prety ducatorum trecentorum uiginti auri in auro...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 64-64v.

¹³⁶⁰ Primjerice, str. 187.

¹³⁶¹ Vidi str. 223, bilj. 1349.

¹³⁶² HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 270v.

¹³⁶³ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 73.

¹³⁶⁴ Šimun kupuje *muraleam cum curte sua in confinio sancti Johannis* od izvršitelja pok. Kreše de Stumulo...*de austro possidet dictus ser Micha de Rosa de quirina uia conuicinalis de borea est Petrus dictus Pulsic de trauersa dictus ser Micha...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 140/a -140/a (v).

¹³⁶⁵ Juraj je bio susjed Damjanu de Nassis...*de trauersa ortus dicti Damiani de austro possidet ser Georgio de Roxa mediante muro comuni de quirina puteus et uia conuicinalis de borea possidet ser Mice de Nassis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 33, fol. 15.

Juraj posjeduje čak nekoliko kuća *in confinio porte beccarie* – riječ je o tri kuće sa dućanima koje su se nalazile na čestici njegovoga oca Mihe, koja se nalazila *de quirina* od *domus habitationis* Jakova de Varicassis a sad njegovoga zeta Antonija de Grisogonis. Nakon očeve smrti, Juraj je naslijedio navedene nekretnine jer se spominje kao njihov najmodavac firentinskom trgovcu Ambaldu pok. Tadeja 1388. godine. Također, Juraj daje u najam Nikoli Sabba iz Genove i kuću koja se nalazila na drugoj zemljišnoj čestici *de quirina* od gore navedenih nekretnina te u najam daje i Nikoli de Figazolo česticu koja se nalazila *de borea* od navedenih nekretnina (*curia stationibus Miche de Rosa*).¹³⁶⁶ Isprave spominju još jednoga njihovoga brata – opata sv. Krševana Tomasa pok. Mihe de Rosa. U postojećim ispravama od 1387. do 1389. godine, on se često javlja u ulozi zastupnika svog samostana – Tomas daje u ime samostana sv. Krševana crkveno zemljište u najam ili ga prodaje Zadranima.¹³⁶⁷

Nasljednici Mihe de Rosa spominju se i na Pusterli (susjedi očevom zemljištu uz obitelj Lemessio, 1388.),¹³⁶⁸ u području Arsenala (uz obitelj Nassis, 1388.),¹³⁶⁹ zatim *in contrata s. Cusme et Damiani* kao susjedi zemljištima istoimene crkve (1388.)¹³⁷⁰ te uz nekretnine obitelji Matafaris *in contrata s. Michaelis* 1390. godine,¹³⁷¹ najvjerojatnije na lokaciji *de quirina* od njihovog već utvrđenog obiteljskog kompleksa u blizini gradskog trga.

3.3.13. Martinussio-Pechiaro

S obzirom da je riječ o obitelji koja se u dokumentima spominje pod dva prezimena – Martinussio/Pechiaro – analizirali smo u ispravama sve nekretnine koje su povezane sa članovima tih obitelji. Također, utvrdili smo da se isti ljudi ponekad zapisuju pod prezimenom Pechiaro, a ponekad kao Martinussio.

Pod prezimenom Pechiaro spominje se jako malo članova obitelji koji su imali gradske nekretnine. U najvećem broju primjera, pojavljuje se Miha pok. Ivana de

---

¹³⁶⁶ *...de siroco est uia publica, de borea possidet ser Colanus de Figazolo de trauersa possidet ser Antonius de Instrumenti*, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 38-38v.

¹³⁶⁷ Primjerice: daje u ime svog samostana dozvolu za prodaju drvene kuće *super terreno dicti monastery in contrata sancti Grisogonis*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 234v (1387.); prima u ime svog samostana novac od najamnine njihove kuće *posita Jadre in contrata monasterii Venturinu q. Pacis de Cesena*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 335.

¹³⁶⁸ CD 13, str. 146, isp. 97.

¹³⁶⁹ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 4-4v.

¹³⁷⁰ CD 17, str. 139, isp. 103.

¹³⁷¹ Vidi str. 154, bilj. 923.

Pechiaro.¹³⁷² Miha kupuje dvije nekretnine *in contrata beccarie* od Fumije de Varicassis kao izvršiteljice pok. kraljevskog viteza Jakova de Varicassis 1382. godine. Miha kupuje kuću sa malim zemljištem, uz svoju već postojeću nekretninu, koja se nalazila u blizini *domus habitationis* pok. Jakova de Varicassis te otvoreno ograđeno zemljište uz susjeda Nikolu pok. Grgura de Figazolo.¹³⁷³ S tim istim Nikolom, Miha je vodio sudski spor jer ga je Nikola optužio da je ilegalno i, protiv odredbi Statuta, zauzeo dio njegovog zemljišta za izgradnju drvene kuće *in confinio s. Grisogoni* gdje je Miha imao zemljišne čestice.¹³⁷⁴ S druge strane, Miha je njega optužio dvadesetak dana poslije da je napravio *stilicidum et finestra in frontali (in loco) domuncularum de lignamine suarum* na onom ograđenom zemljištu u predjelu Mesnice, što ukazuje na loše međususedske odnose između ova dva plemića.¹³⁷⁵

Prema lokaciji nekretnina njegovih nasljednika i izvršitelja krajem 1380-ih odnosno početkom 1390-ih, saznajemo da je Miha imao i nekretnine *in confinio s. Petri ueteris* uz crkvena zemljišta istoimene crkve (1390.). Na tim crkvenim zemljištima Kolan de Fanfogna je imao drvene kućice za najam u kojima su se nalazila tri dućana.¹³⁷⁶

Miha je imao nekretnine na dvije različite lokacije u blizini Trga - *iuxta plateam magnam comunis te in confinio (contrata) sancti Micaelis et platee magne comunis* (1369.-1389., 1386.-1390.). Na tim lokacijama, bilježi se njegova kuća uz kuće sa dućanima obitelji Grubogna (Krešo, Prija i Guido) te kuća sa dvorom koja se nalazila uz obitelji Matafarris, Grubogna, Rosa i Varicassis.¹³⁷⁷

Veći broj nekretnina obitelji Pechiaro spominje se pod prezimenom Martinussio. Prema ispravi iz 1338. godine saznajemo da je Mihin stric Nikola pok. Vučine bio susjed obitelji Rosa i Varicassis *in confinio beccarie*,¹³⁷⁸ na lokaciji gdje se bilježi obiteljska kuća

---

¹³⁷² Poznat u literaturi kao *Micha Pechiaro-Martinussio*, (Miha Pećar-Martinušić, u. 1390.), vidi Jakšić, "Zadarska plemićka", 93-124.

¹³⁷³ Vidi bilj. 1038. Vidi smještaj tih Fumijinih nekretnina u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Varicassis, br. 2.

¹³⁷⁴ HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 21-21v (1384.).

¹³⁷⁵ *Isto*, fol. 22-22v.

¹³⁷⁶ ...*de austro et quirina uia publica de borea heredes q. ser Miche de Pechiaro de trauersa dicti heredes q. ser Miche de Pechiaro mediante muro comuni uidelicet inter dictos heredes et dictum locum ecclesie supradicte...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 35, fol. 8v. Kolan de Fanfogna je posjedovao određeni broj *edificia de lignamine* na zemljištu crkve *s. Petri Ueteris...in quibus sunt tres stationes....in confinio sancti Petri Ueteris...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 75v-76.

¹³⁷⁷ O njegovoj kući na prvoj lokaciji, uz obitelj Grubogna, vidi str. 146-147, bilj. 881. O njegovoj kući na drugoj lokaciji, u predjelu sv. Mihovila, vidi str. 147, bilj. 886.

¹³⁷⁸ Vidi str. 218, bilj. 1309.

Varicassis. Nije poznato da li je Nikola prodao navedenu nekretninu Mihi de Rosa ili ju je dobio njegov nećak, a koji ju je naknadno prodao Mihi 1362. godine.¹³⁷⁹

U dokumentima postoji podatak o nekom Kolanu de Martinussio koji je imao stambenu kuću odnosno *domus magna* u predjelu Pusterle (Putevac).¹³⁸⁰ Međutim, njegovo je ime bilo zapisano u dvama dokumentima i kao Nikola (Kolan) *q. Martinussio de Butouano* 1367. i 1384. godine, koji ga bilježe na istoj gradskoj lokaciji. Ovaj podatak ukazuje da nije riječ o članu obitelji Martinussio-Pechiaro, već o pripadniku plemićke obitelji Butouano (*Butuano*). Riječ je o staroj zadarskoj obitelji koju se često, zbog njezina prezimena, zamjenjivalo i sa obitelji Botono.¹³⁸¹ Zanimljiv je i podatak da je upravo obitelj Ivana de Botono imala svoje obiteljske posjede smještene uz Nikolinu *domus habitationis*, zajedno sa obitelji Matafaris.¹³⁸² U skladu sa ovim spoznajama, postoje snažne indicije da su zemljišne parcele Filipa i Mafeja de Matafaris, koje su se nalazile uz *domus magna* obitelji Butouano, pripadale njihovom djedu Petru. Naime, Petrovo zemljište bilježi se *in contrata* koja je nosila ime Martinušića Butouano u dokumentu iz 1346. godine.¹³⁸³

Osim kao Pechiaro, Miha se spominje i kao Miha, pok. Ivana de Martinussio – pod tim prezimenom, Miha se puno češće pojavljuje u dokumentima vezanim za transakciju gradskih nekretnina. Miha uzima u najam jedan od dućana koji su se nalazili u kući koju Marin de Matafaris prodaje Marku pok. Marka de Girardo *in platea comunis*, u susjedstvu pok. Palmuče de Matafaris te Mihe de Rosa.¹³⁸⁴ Također, daje u najam na dvadeset godina prazno ozidano zemljište za izgradnju drvene kuće *in confinio bicarie* koje je bilo dio zemljišne parcele koju je kupio od Fumije de Varicassis 1382. godine.¹³⁸⁵ Miha iznajmljuje i peć koja se nalazila u kući koju je imao na svojoj već spomenutoj čestici *in confinio s.*

---

¹³⁷⁹ Miha je naslijedio Nikolinu imovinu nakon što su umrli i njegovi sinovi (nakon 1359.-1362. godine), Jakšić, "Zadarska plemićka", 110. O promjeni vlasništva nad Nikolinom nekretninom vidi i u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Varicassis, br. 1.

¹³⁸⁰ Kolan daruje kuću svom sinu Andriji uz neke izvangradske nekretnine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 3v (1378.).

¹³⁸¹ Ta plemićka obitelj pojavljuje se u zadarskim srednjovjekovnim izvorima još od 13. stoljeća – iz ove obitelji potječe i zadarski nadbiskup Ivan (1320.-1333.), više o njima vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 110-111 (posebno bilj. 477-479.).

¹³⁸² Više o promjeni vlasništva na navedenim česticama vidi str. 150-152, 157. Vidi i smještaj te *domus magna* Butouano u prilogu *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 2.

¹³⁸³ Vidi str. 150.

¹³⁸⁴ Lokaciju kuće vidi str. 158, bilj. 947. Dućan se nalazio u Marinovoj kući označenoj na skici kao Kuća 2, vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 4.

¹³⁸⁵ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. br. 1, fol. 6v.

Michaelis (1384.).¹³⁸⁶ Krajem 1370-ih, obnaša funkciju prokuratora komune koji rješava i transakcije između komune i njezinih građana (Demetrije de Matafaris, 1378.).¹³⁸⁷

Također, Miha, uz svoju već postojeću nekretninu, kupuje prazno zemljište kod *Castrum uetis* 1386. godine. S obzirom da se spominje kao susjed obitelji Butadeis, navedene nekretnine su se nalazile najvjerojatnije u blizini kraljevskoga kompleksa.¹³⁸⁸ Miha je, od svoje tetke Pelegrine de Saladinis/Grisogonis, kao izvršiteljice pok. Mateja *q. Miche Pecorini*, kupio neko zemljište za najam *in contrata Babarum* na kojem se već nalazila izgrađena drvena kućica u vlasništvu mornara Desmana (1388.).¹³⁸⁹ Ovaj primjer je zanimljiv po tome što su Mihini susjedi bili obitelj Saladinis s kojom je bio obiteljski povezan. Osim toga, navedena isprava otkriva i važan podatak o položaju samostana sv. Katarine¹³⁹⁰ koji se navodi *de quirina* od gore spomenutoga zemljišta.

Njegovu povezanost sa obitelji Grisogonis, u kojoj je i odrastao, dokazuje i podatak da je bio, zajedno sa tetkom Pelegrinom, izvršitelj Mauru, sinu njezinog muža pok. Franje de Grisogonis 1376. godine.¹³⁹¹ Miha je sudjelovao i u pravnim procesima – spori se sa Petrom de Lubauč (Liubauac) oko zemljišta *in contrata s. Marie presbiterorum iuxta murum magnum ciuitatis Jadre a parte trauersali* (1389.) te sa već spomenutim susjedom u predjelu Mesnice, Nikolom de Figazolo, protiv kojeg sudjeluje u trećem sudskom sporu 1387.

---

¹³⁸⁶ Ne piše lokacija ali pretpostavljamo da je riječ o toj kući, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 33v-34.

¹³⁸⁷ Miha isplaćuje Demetriju de Matafaris u ime komune *in una parte de floreni triginta auri quos floreni treginta auri dictus ser Micha eligerat a comune Jadre uigore unius cedulae et per uno buchio ipsi domini episcopi uendito dicto comuni per dictis floreni triginta ut dixit est in alia parte de floreni nouem auri quos idem ser Micha exigerat a ser Petro de Sercana not. Jadre per affictu et pensione unius domus posite ad platea Jadra nunc ad manibus dicti dominum episcopum....recepisse et in se habere dixit a dicto ser Miche dictos floreni treginta nouem auri..U sljedećem dokumentu obligacije Demetrije se obvezuje Miche *q. ser Johannis de Martinussio ciui Jadre dare soluere et integre satisfacere eidem ser Miche uel suis heredes et successores per se suosque heredes et successores floreni triginta unium auri uel soldos septuaginta duos par. per quolibet florenum et soldos quinquaginta duos per hinc ad unum annum proxime...Et hoc notitiam per resto a complimento solutionis expensarum factarum predictam ser Micham in reparatione et quicum..unius domo ipsius domini episcopi posita Jadre iuxta platea magna comunis...HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b.1, fasc. 5, br. 1, fol. 606-606v.**

¹³⁸⁸ Miha kupuje od Stošije *uxor q. Zufchi ortulany hab. Jadre* prazno zemljište *septem passim uel circa plus uel minus....de borea possidet dictus emptor de quirina commissaria q. Johannis Butadei de austro uia conuicinalis de trauersa uia publica....HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 97.*

¹³⁸⁹ *...de austro possidet ecc.sanctorum Cusme et Damiani de Jadre de quirina monasterium sancte Caterine ab alys partibus possidet commissaria predicta...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 358.*

¹³⁹⁰ I. Petricioli navodi jedino podatak o početnoj lokaciji samostana u predjelu Babe, koji se preseljava u centar grada zbog izgradnje Citadele početkom 15. stoljeća, Petricioli, "Lik Zadra", 154, 167. Točna lokacija samostana prije preseljenja ostaje i dalje nepoznatom.

¹³⁹¹ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 4v-5v.

godine.¹³⁹² Što se tiče nasljedstva njegove imovine, Miha određuje oporukom da njegovi maloljetni sinovi (Ivan, Šimun, Lovro) moraju ostati sa majkom Frančeskom dok ne navrše 25 godina – njegova žena posjeduje imovinu do kraja svoga života, uključujući i sve kuće sa peći koje je Miha imao *in contrata s. Micaelis*. Oporučno je određeno da njegovi sinovi nasljeđuju očevu imovinu nakon majčine smrti.¹³⁹³

3.3.14. *Saladinis*

Prema analiziranim ispravama, najveći broj nekretnina, koje su pripadale obitelji Saladinis u drugoj polovici 14. stoljeća, odnosi se na potomke Koše pok. Bartola de Saladinis. Bartolov sin Koša imao je kuću blizu zemljišta crkve sv. Kuzme i Damjana, koje se nalazilo pokraj istoimene crkve 1355. godine.¹³⁹⁴ Najveći broj gradskih nekretnina imali su njegovi sinovi u predjelu glavnog trga gdje se nalazila i očinska kuća te predjelu crkve sv. Platona u kojem su živjeli Košini sinovi i unuci. Košine kćeri, čije se nekretnine također spominju u dokumentima, živjele su sa svojim muževima u njihovim kućama.

Košin sin Saladin bavio se prodajom i najmom nekretnina u razdoblju od 1360-ih do sredine 1380-ih. Saladin je prodao kuću koja se nalazila *in confinio s. Mathel*¹³⁹⁵ i peć (*in confinio Pecate becharii*) Ivanu pok. Tomasa de Petrico 1359. god. (otplaćuje mu na rok od 4 godine). Međutim, Ivan je prodao te nekretnine Mateju de Sgagno te ih je zbog učinjenoga duga Saladin privremeno ponovno posjedovao.¹³⁹⁶ Saladin je posjedovao velik broj zemljišta za najam (za drvene kuće) na području *in contrata Plankita* gdje se prvi put spominje kao nasljednik pok. Koše (1370.).¹³⁹⁷ Također, Saladin se navodi u istom predjelu uz gradske bedeme,¹³⁹⁸ odnosno *ad Malpasum siue placetum in confinio sancti Grisogoni* uz zemljišta

---

¹³⁹² HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 387v-388. Treći spor sa Nikolom bio je oko krova kojeg je Nikola naslonio na zajednički zid između njihovih kuća te mu sud nalaže da isplati Mihi obeštećenje za iskorištenu polovicu spornog zida, HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, RM, kut. 6, fasc. 5, fol. 99v.

¹³⁹³ CD 17, str. 247, isp. 181 (1390.).

¹³⁹⁴ ...*de borea uia communis, de trauersa dicti emptoris (Nicoletus q. ser Francisci Storlodo de Uenetiis de confinio Sancte Merchole, de sillocho domus ser Cose de Saladino mediante androna una et de quirina uia publica...*SZB 5, str. 167, isp. 110.

¹³⁹⁵ Prethodnu raspravu o navedenoj crkvi vidi str. 190-191.

¹³⁹⁶ Ne navodi se lokacija navedenih nekretnina, CD 13, str. 44, isp. 31.

¹³⁹⁷ Najvjerojatnije je riječ o Saladinu kao Košinom nasljedniku u tom predjelu jer je on na ovoj lokaciji posjedovao najveći broj zabilježenih nekretnina. Zemljišta daje u najam prvo Kolanu de Fanfogna pa magistru zidaru Nikoli pok. Petra sa Krka. Lokacija zemljišta: ...*de trauersa, de austro, de borea et de quirina sunt heredes de Saladinis...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 28v-29.

¹³⁹⁸ Saladin je *dominus et proprietarius loci et terreni* za najam, na kojem se nalazi *edificum et superficiem unius domus de lignamine*, koju prodaje Dragoslava, udovica pok. Mirka *zapatoris hab.Jadre...iuxta murum comunis*

samostana sv. Krševana i sv. Dimitrija te rođaka Grgura pok. Vida de Saladinis 1384. godine. Navedena zemljišta završila su na dražbi, na zahtjev Fantine, supruge Blaža de Soppe, *per debito libris mille trecentarum paruorum* 1383. godine.¹³⁹⁹ Ista Saladinova zemljišta spominju se i 1378. godine¹⁴⁰⁰ – prema navedenim ispravama od 1378. do 1383. godine, vidljiva je parcelizacija tih istih zemljišta. Ono što je zanimljivo jest da su se ta njegova *loca* nalazila uz gradske bedeme te da je Saladin imao pravo na korištenje malih vrata koja su se nalazila u njima.¹⁴⁰¹ Također, Saladin je imao i zemljišta uz sam zid samostana sv. Dimitrija; njegova izvršiteljica navodi se kao njihov vlasnik 1390. godine.¹⁴⁰²

Saladin je u ostalim dijelovima grada imao nekretnine uz obitelj Matafaris (Marin i Filip): njegove čestice bilježe se zajedno uz parcele njegovog rođaka Grizogona uz *domus habitationis* Marina de Matafaris *in contrata sancti Platonis* (1378.).¹⁴⁰³ Na drugoj lokaciji unutar istog područja, Marin de Matafaris je imao i zemljište sa kućom (1375.) – te nekretnine predstavljaju polazišnu točku prema kojoj je nastala rekonstrukcija nekretnina obitelji Nassis i Saladinis u ovom gradskom predjelu.¹⁴⁰⁴

---

*Jadre..de trauersa murus comunis de siroco loca ser Saladiny predicti de quirina uia publica de borea Rada relicta q. Nicoletti petrarii...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc.1, fol. 170 (1384.).

¹³⁹⁹...*de borea domus monasterii sancti Dimitri et partim domus Drage relicte Sulice bichary et partim domus Paladini de Barbigno et partim Migouilus Cognenodich, de austro partim locus ser Saladi de Saladinis in angulo circha murum comunis et partim locha monasterii sancti Grisogoni mediante muro comuni inter monasterium sancti Grisogoni et illorum de Saladinis et partim G(r)egorius q. ser Uiti de Saladinis, de quirina supra dictus G(r)egorius de Zadulinis partim et partim uia comunis et partim Draga relicta Sulice bechiari et partim Radouani Orbus et partim uia que cadit ad puteum et partim Micouilus Cognanodich et de trauersa murus comunis Jadre reseruato iure dicto ser Saladino de po(r)tella que sunt in dicto muro...*Prema kratkom zapisu, izgledno je da ih je Saladin uspio otkupiti jer su zemljišta prodana *per ducatis quadrigentum Petro de Lubauac uice et nomine ser Saladini de Saladinis*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 188. Fantina je bila kćer njegovog brata Lombardina – ona se odriče sveukupne imovine svog oca Lombardina u korist stričeva Grgura i Saladina 1376. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 1, fol. 592v.

¹⁴⁰⁰ Nasljednik Koše de Saladinis se spominje kao susjed kuće *magister Stephanus marangonus Sulcenicich quondam Desse protomagistri de Jadre / Paladino quondam Uulesse de Insula Magna habitatoris in loci uocato Birbigne in confinio sancti Grisogoni...**de austro possidet heredes quondam ser Cose de Saladinis, de quirina uia publica, de borea uia conuicinalis que protendit ad puteum, de trauersa domus Michaelis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 92v.

¹⁴⁰¹ ...*et de trauersa murus comunis Jadre reseruato iure dicto ser Saladino de po(r)tella que sunt in dicto muro...*vidi bilj. 1399.

¹⁴⁰² ...*de borea est murus monasterii sancti Dimitri de quirina et austro loca dicti monasterii de trauersa est commissaria q. Saladini de Saladinis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 32, fol. 15.

¹⁴⁰³ O Marinovoj *domus habitationis* vidi str. 160, bilj. 959. Njezin smještaj vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, 5. i 5a. Ostale dokumente, koji spominju Marinove kuće na ovoj lokaciji, vidi str. 159-160.

¹⁴⁰⁴ Ovo zemljište sa kućom se nalazilo na drugoj lokaciji, najvjerojatnije *de borea* od *domus magna* Saladinis u istom gradskom predjelu, vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 3.

Saladin je bio i susjed zemljištu Filipa de Matafaris *in confinio sancti Micaelis* 1381. godine.¹⁴⁰⁵ Naslijedio je i dio obiteljske imovine – zajedno sa bratom Grgurom, dobiva imovinu njihovoga brata Lombardina koje se odriče njegova kćer Fantina 1376. godine.¹⁴⁰⁶ Također, Saladin je zajedno sa braćom Franjom i Grgurom bio i izvršitelj oporuke drugog brata Rambaldina 1367. godine – zajedno se dogovaraju sa njegovom udovicom Maricom da u roku od pola godine ona zadrži muževu imovinu te isplati *affictus* za kuću u kojoj stanuje.¹⁴⁰⁷

O nekretninama Saladinovoga brata Franje nemamo podataka izravno iz samih izvora. Podatke o njegovim gradskim nekretninama saznajemo preko njegovih sinova Alberta i Jurja. Albert je bio važna politička osoba koja se spominje u izvorima kao *dominus maior cancellarius Iadre* nakon Ludovikovog razdoblja.¹⁴⁰⁸ Njegov brat Juraj spominje se kao stanar u nekoj *domus habitationis* sa *curtino* koja je pripadala obitelji Fumatis, koja se nalazila *iuxta logiam magnam communis* 1381. godine.¹⁴⁰⁹

Njihova zajednička *domus magna*, kao stambena kuća *in contrata s. Platonis* odnosno *prope ecclesiam s. Platonis* (uz *comitatus comunis Jadre*) u susjedstvu obitelji Nassis navodi se u ispravama iz 1386. godine.¹⁴¹⁰ S obzirom da se na njezinom mjestu spominju nasljednici Franje de Saladinis 1375. godine, pretpostavljamo da je ova kuća bila *domus habitationis* njihovog oca Franje koju su braća zajedno naslijedila.¹⁴¹¹ Granice prema susjedima (Nassis, Kneževa palača) uspjeli smo odrediti prema nekoliko opisa smještaja susjednih nekretnina koje se spominju na ovoj lokaciji od 1375. do 1390-ih.¹⁴¹²

---

¹⁴⁰⁵ Vidi str. 215, bilj. 1289.

¹⁴⁰⁶ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 1, fol. 592v.

¹⁴⁰⁷ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. br. 8, fol. 23v-24.

¹⁴⁰⁸ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 81v-82 (1386.).

¹⁴⁰⁹ CD 16, str. 145, isp. 132.

¹⁴¹⁰ Spominje se kao susjed zemljišta Damjana de Nassis...*de borea possidet ser Gregorius de Saladinis, de trauersa comitatus comunis Jadre, de austro ortus domus habitionis ser Alberti et ser Georgy de Saladinis, de quirina ser Damiani de Nassis* (kuća?)... HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 366v-367. U drugoj ispravi, iz te iste godine, njihova kuća se navodi kao susjedna nekretnina još jedne njihove *domus borealis...de quirina est uia publica de borea possidet ser Damianus de Nassis partim et partim est domus in qua habitat Martinus marangonus, de trauersa sunt loca dicti locatoris de siroco est domus magna dicti locatoris et ser Georgy fratrum in qua olim habitauit ad affictum supradictus q.ser Saladinus...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 81v-82.

¹⁴¹¹ Kuća je susjedna nekretnina zemljištu Marina de Matafaris...*de austro domus heredrum quondam Francisci de Saladino mediante una androna, de quirina uia publica, de trauersa loca done Bire relicte quondam Uiti de Nassis, de borea loca ser Damiani de Nassis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br.1, fol. 20-20v.

¹⁴¹² Osim navedenih isprava iz 1375. i 1386. godine, postoji i isprava iz 1398. godine, vidi dalje u tekstu. Vidi rekonstrukciju nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 3, vidi prilog *Karta*.

Prema tim opisima vidljiva je promjena vlasništva u susjednim česticama obitelji Nassis. Prema podacima o novim vlasnicima, Damjan najvjerojatnije preuzima zemljišta koja su pripadala Biri te zemljište prezbitera Ilije. Međutim, dokumenti koji bi potvrdili tu promjenu vlasništva kroz određene transakcije nažalost nisu ostali sačuvani. Albert je dao Saladinovoj ženi Katarini, uz suglasnost brata i majke Budislave, *domus borealis (habitationis)* bez konobe (*canipa*) u najam na godinu dana.¹⁴¹³ U dokumentu se navodi da je ta kuća bila stambeni prostor u kojem je Albert samostalno živio. Kuća je bila smještena *de borea* od *domus magna* u kojoj žive Albert i Juraj (najvjerojatnije sa svojom majkom) te u kojoj je nekoć živio u najmu i njihov stric Saladin. Prema navedenim podacima, možemo zaključiti da su na ovoj lokaciji živjeli Košini sinovi Franjo i Saladin te Košini unuci (Albert i Juraj sa svojom majkom).

Nasljednici Franje (sinovi), spominju se i kao susjedi "nevjernika" suknara Zanina (Ivana) *in contrata ponte Ferree iuxta ecclesiam sancte Marie de Bongauda* 1384. godine.¹⁴¹⁴ Ista nekretnina pok. Franje spominje se kao *zardinus* koji je pripadao izvršiteljici Franjinog oca Koše de Saladinis 1389. godine. Tijekom navedenoga vremenskoga razdoblja, mijenjaju se i susjedi obitelji Saladinis na navedenoj lokaciji – susjedne nekretnine kupuje plemić Koša de Begna.¹⁴¹⁵

Gradske nekretnine Grgura de Saladinis, trećeg sina Koše de Saladinis, nisu zabilježene u velikom broju u analiziranim ispravama. Te isprave bilježe njegovu *domus magna* uz zemljišta crkve sv. Kuzme i Damjana, smještenu u blizini glavnog gradskog trga *in confinio ecclesie Sanctorum Chusme et Damiani prope plateam Jadre* 1372. godine.¹⁴¹⁶ Navedena nekretnina nalazila se točno na mjestu kuće njegovog oca Koše de Saladinis 1355. godine,¹⁴¹⁷ što ukazuje da je riječ o obiteljskoj kući. Ukoliko usporedimo ta dva opisa

---

¹⁴¹³ *...de quirina est uia publica de borea possidet ser Damianus de Nassis partim et partim est domus in qua habitat Martinus marangonus, de trauersa sunt loca dicti locatoris de siroco est domus magna dicti locatoris et ser Georgy fratrum in qua olim habitauit ad afflictum supradictus q. ser Saladinus...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 81v-82 (1386.).

¹⁴¹⁴ *...de trauersa domus que fuit q.illorum de Bogde mediante muro comuni sicut fuit antiquitis de quirina uia conuicinalis de austro uia publica et de borea heredes q.ser Francisci de Saladinis partim mediante muro comuni et partim non...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 99-99v. Vidi smještaj te nekretnine u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Saladinis, br. 2.

¹⁴¹⁵ Dujam de Grisogonis (koji se nalazio na mjestu kuće Bogde) prodaje Koši de Begna svoju kuću, vidi njezinu lokaciju str. 183, bilj. 1089. Vidi rekonstrukciju rasporeda navedenih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnine*, Saladinis, br. 2.

¹⁴¹⁶ Grgur je bio susjed zemljištu *ecclesie Sanctorum Chusme et Damiani...de sirocho domus magna ser Gregori de Saladinis de trauersa sunt loca dicte ecclesie de (borea) et de quirina est uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 16, fol. 5.

¹⁴¹⁷ Vidi bilj. 1394.

smještaja navedene kuće, možemo primijetiti da dolazi do promjene u vlasništvu susjednih čestica uz glavnu ulicu koja se nalazi *de borea* od navedenih nekretnina. Također, i Grgurova *domus magna* bila je smještena u blizini Kneževe palače te obiteljskog kompleksa Saladinis.¹⁴¹⁸

Spominju se i brojna Grgurova zemljišta u blizini kuće Marina de Matafaris *in confinio sancti Platonis* 1372. godine – na jednom od njegovih zemljišta njegova supruga Jelenta prodaje najam na jednu od drvenih kuća.¹⁴¹⁹ Međutim, ne znamo da li su se ova zemljišta nalazila u blizini lokacije na kojoj su Saladin i Grizogon imali svoja zemljišta uz Marina de Matafaris 1378. godine.¹⁴²⁰ Njegova žena Jelenta daje u najam i zemljišta 1373. godine¹⁴²¹ te se spominje kao vlasnica zemljišta u predjelu *contrata s. Platonis* (najvjerojatnije dobila od muža) koja daje u najam za izgradnju drvene kuće 1390. godine.¹⁴²² Mislimo da su ova zemljišta povezana sa njihovom lokacijom uz kuću Marina de Matafaris 1372. godine – novi podaci definiraju granicu tih zemljišta prema glavnoj ulici koja se nalazila na položaju *de quirina*, čime smo dobili raspored čestica Grgura de Saladinis i njegovog susjeda Marina de Matafaris.¹⁴²³

Osim sinova, Koša je imao i četiri kćeri – Palmuču, udanu za Mišu "Pičurina" de Rosa, Pelegrinu (udanu za Franju de Grisogonis), Konstancu (udanu za Ivana de Martinussio) te Honestu (udanu Matafaris).¹⁴²⁴ O gradskim nekretninama Pelegrine de Saladinis/Grisogonis već je bilo riječi u dijelu o obiteljskim nekretninama Grisogonis. O Palmuči, ženi pok. Mihovila Pičurina (Rosa) nemamo podatke (umrla nakon Crne kuge). Osim Pelegrine, i njezina sestra Honesta, majka Ludovika de Matafaris, također je imala *domus in contrata sancte Anastasie*.¹⁴²⁵ U toj oporuci ne navodi se lokacija te nekretnine, ali se spominju njezini nasljednici u nekoj ispravi iz 1376. godine. Ti nasljednici bili su smješteni u istom predjelu

---

¹⁴¹⁸ Vidi prilog *Karta*.

¹⁴¹⁹ Lokaciju tog zemljišta, na kojem se nalazila kuća, vidi str. 159.

¹⁴²⁰ *Isto*.

¹⁴²¹ Jako oštećen dokument pa je bilo moguće dobiti samo djelomične podatke – Jelenta iznajmljuje ozidano zemljište *Canino calegario filio Georgy* na rok od 29. godina ali ne znamo u kojem predjelu. Jelenta posjeduje i susjedne čestice, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 2, fol. 7v.

¹⁴²² Vidi str. 159, bilj. 958.

¹⁴²³ Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 5.

¹⁴²⁴ O Palmuči Saladinis/Rosa vidi Ravančić, "Curia", fol. 24, str. 130; o Pelegrini de Saladinis (Grisogonis) vidi Jakšić, "Zadarska plemićka", 106; o Konstanci de Martinussio, vidi bilj. 700; o Honesti vidi oporuka, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 46v.

¹⁴²⁵ Vidi str. 169.

pored *domus magna* koja je prvo pripadala obitelji Kreše de Ciualellis pa Kreši de Nassis.¹⁴²⁶
O nekretninama Konstance de Martinussio nemamo nikakvih podataka.

3.3.15. Zadulinis

Podatke o nekretninama plemićke obitelji Zadulinis teško je razvrstati prema njihovim obiteljskim granama, jer nemamo potpune podatke o njihovim članovima. Prema postojećim podacima u prvoj polovici 14. stoljeća članovi obitelji Zadulinis imali su nekretnine u predjelu *s. Laurentii* (Vid pok. Jakova de Zadulinis, 1317.).¹⁴²⁷ Također, Vid je prodao Martinusiju Bartola Petra Clauda svoja dva dućana sa balatorijem i zemljištem koji su se nalazili uz gradski trg *in confinio s. Petri Noui* 1320. godine.¹⁴²⁸

O Petru pok. Grizogona (možda Vidov unuk) nemamo podataka, dok o drugom Krešinom sinu, Vidu, postoji podatak da u njegovoj kući živi u najmu neki Matej, zvan *Bisechni q. Tomasi de Jadre* koji isplaćuje ugovorenu najamninu njegovim izvršiteljima 1376. godine. Lokacija te kuće nije navedena u postojećoj ispravi iz te godine.¹⁴²⁹

Također, možda je Krešo pok. Petra bio Vidov praunuk koji je oženio Katarinu, kćer pok. Franje de Zadulinis. Taj Krešo imao je nekretnine *in confinio s. Uiti* – on prodaje svoju kuću Pelegrini de Grisogonis pa ju uzima u koncesiju uz uvjet restitucije na dvije godine (1386., 1388.).¹⁴³⁰

O nekretninama Domalda i Stjepana de Zadulinis, koji su također živjeli u prvoj polovici 14. stoljeća nemamo podataka. Prema rezultatima svojih istraživanja o romaničkoj stambenoj arhitekturi, I. Petricioli je identificirao palaču obitelji Zadulinis u gradskom predjelu sv. Marije Velike (*confinio s. Marie maioris/presbiterorum*).¹⁴³¹ U tom predjelu, spominje se neka *domus habitationis* koja je pripadala Mišulu de Zadulinis – on ostavlja jednu polovicu te kuće svom nasljedniku, stricu Nikoli pok. Damjana 1350. godine.¹⁴³² Pozicija te nekretnine nam nije poznata, jer se u dokumentu ne opisuju njezine granice.

---

¹⁴²⁶ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 18-18v.

¹⁴²⁷ Vidi str. 173, bilj. 1030.

¹⁴²⁸ Oštećen opis lokacije u dokumentu: *...de austro est possessio Damiani olim Micaelis...de quirina partim domus heredum Gregorii de Slorado....Barti de Grisogono....de borea partim domus dicti Barti....de trauersa uia publica....* CD 8, str. 577, isp. 472.

¹⁴²⁹ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 5v.

¹⁴³⁰ Vidi str. 187. O značenju restitucije vidi i str. 170, 198.

¹⁴³¹ I. Petricioli ju je označio pod brojem 29. na svojoj karti u članku "Lik Zadra" (umetnuto između str. 176-177).

¹⁴³² U slučaju da Nikola ne bude imao muških nasljednika, Mišul traži da se dobra prodaju za njegovu dušu, SZB 3, str. 112, isp. 163.

Nikola je imao i neku kuću uz crkvu *s. Petri Ueteris* koju je prodao Mauru de Grisogonis (1377.) te je bio i susjed *domus habitationis* Kolice, udovice Ivana Banicelle de Boto no *in confinio ecclesie sancti Micaelis*, gdje su u blizini ovih nekretnina svoju česticu imali i krbavski knezovi (*comites Corbauie*) 1389. godine.¹⁴³³ Smatramo da se ta nekretnina nalazila preko puta crkve sv. Mihovila, s obzirom da su obitelji Butouano i Boto no imali svoje obiteljske posjede u neposrednoj blizini ove lokacije, na Pusterli odnosno Putevcu.¹⁴³⁴ Možda je njegov sin bio Juraj pok. Nikole – taj Juraj je bio susjed istoj Kolici de Boto no *ad Bebas in confinio sancti Siluestri Batutorum* 1388. godine.¹⁴³⁵

O nekretninama suca Grizogona pok. Kreste nemamo podataka, ali navode se podaci o njegovoj ženi Ivani koja je dijelila, prvo sa Mafejem i Filipom de Matafaris pa Grgurom pok. Kreše de Zadulinis, polovicu kuće *in confinio plathee in ruga Marchianorum* 1368. godine. Grgur je od nje kupio drugu polovicu kuće *domum cum casamento, edificiiis, curia et statione* 1370. god.¹⁴³⁶ Također, Ivana je imala i neke nekretnine u susjedstvu zemljišta hospita la sv. Martina *in confinio s. Uiti* 1367. godine, čiji bismo smještaj mogli povezati sa blazinom lokacije na kojoj se spominju nekretnine Ivana de Cosa 1383. godine.¹⁴³⁷

Grgur pok. Grgura okupljao je zajedno sa bratom Jakovom svoje obiteljske nekretnine kod Mesničkih vrata krajem 1370-ih i sredinom 1380-ih. Izvršitelji (oporuke) njegovoga brata Jakova imali su kuću pored zemljišta Grgurovih nasljednika 1385. godine – njihove nekretnine su se nalazile uz obitelj Iaia (Ciua lellis) *ad portas becarie Jadre*, uz gradske bedeme.¹⁴³⁸ U istom predjelu, ali na drugoj lokaciji, najvjerojatnije u gradskom bloku preko puta prethodno navedenoga zemljišta, spominje se još jedna Grgurova pozicija

---

¹⁴³³ Vidi str. 170, bilj. 1015;... *de borea est uia publica, de trauersa est domus ser Colani Damiani de Zadulinis et partim ser Petrus Zoili de Nassis de siroco possidet partim mon.sancti Platonis ordinis fratrem predicatorum de Jadre et partim comites de Corbauia de quirina possidet ser Antonius de Butuano...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 50-50v.

¹⁴³⁴ Vidi prilog Karta.

¹⁴³⁵ ...*de siroco est uia publica, de trauersa possidet Cressolus Gadonich piscator, de borea possidet ser Georgius de Zadulinis de quirina possidet Tomasina relicta q. Stancy marinarii...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 36v.

¹⁴³⁶ ...*per pretio ducatorum septuaginta...* vidi bilj. 747.

¹⁴³⁷ O Ivanu de Cosa vidi str. 171, bilj. 1018;...*de trauersa uia publica, de quirina et de austro sunt loca dicti hospitalis sancti Martini et de borea partim uia publica et partim possidet domina Johanna ser Grixogoni de Cadulinis...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 5, fol. 22v-23.

¹⁴³⁸ ...*de borea possidet dona Pchiza rel. Zoylii de Jaia med.muro comuni de trauersa murus comunis de austro possidet heredes Gregory de Zadulinis de quirina uia publica...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 28v. Prema nešto ranije datiranom dokumentu, ime Zojlove udovice zapisano je drukčije, vidi HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 14, fol. 13-13v (1378.). Prema postojećoj literaturi, obitelj Iaia jest obitelj Ciua lellis, vidi Čvrljak, "Civalelli", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3617>; Janeković Römer, "Ser Michouillus", 59.

nekretnina 1385. godine.¹⁴³⁹ U istoj gradskoj inzuli, bilježi se jedna od dvaju Grgurovih kuća uz palaču Pavla de Georgio, koje je sud zbog dugovanja za miraz privremeno dodijelio Katarini, udovici Nikole de Botono 1384. godine.¹⁴⁴⁰ Prema opisu smještaja nekretnina, analiziranog u nekoliko isprava, na mjestu te kuće spominje se neki prezbiter Miha (1385.), što sugerira da je Grgur ili izgubio kuću na dražbi ili ju je uspio povratiti pa dati u najam navedenom Mihi.¹⁴⁴¹

Na drugoj lokaciji, unutar istog gradskog bloka, navode se i nasljednici pok. Grgura (Bime) de Zadulinis u ispravi iz 1368. godine. Taj podatak mogao bi se odnositi na oca Grgura i Jakova, koji su imali nekretnine *in confinio porte becarie*, što ukazuje da je te kuće Grgur možda naslijedio od oca nakon njegove smrti.¹⁴⁴² Druga Grgurova kuća, sa gospodarskim sadržajem (mlin za masline), nalazila se *ad Pusterlam* uz nekretnine njegovog rođaka Nadalina, koju je također držala u posjedu Katarina de Botono zbog Grgurovog dugovanja.¹⁴⁴³ Čini se da je Grgur dugovao i rođaku Nadalinu jer je ovaj također imao privremeno u posjedu njegovu kuću na Pusterli zbog dugovanja 1385. godine.¹⁴⁴⁴ Ovi podaci upućuju da je Grgur ulazio u poslovne rizike te tako ostajao dužan kreditorima, ali bilo je i ljudi koji su njemu dugovali novce u poslovnim aktivnostima, primjerice Marin de Ginano za kupljeno vino (1387.).¹⁴⁴⁵

Jedan od politički najutjecajnijih članova obitelji Zadulinis, Franjo pok. Ivana, imao je više gradskih nekretnina u Zadru. Franjo također, kao i Grgur, grupira svoje nekretnine u

---

¹⁴³⁹ Navodi se kao susjed prezbitera Šimuna...*de borea dictus Nicolaus (q.Petri de Feltro hab.Jadre) de quirina ser Gregorius de Zadulinis de trauersa uia publica de austro curia conuicinalis...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 34.

¹⁴⁴⁰ ...*de borea uia publica, de austro uia conuicinalis, de quirina dominus Paulus de Georgio de trauersa loca sancte Marie presbiterorum...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 25. Vidi smještaj kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 2.

¹⁴⁴¹ Vidi str. 133.

¹⁴⁴² Naravno, ako uzmemo u obzir da je riječ o istoj nekretnini. Iako položaj nekretnine odgovara onome iz 1384. godine, navode se drugi susjedi u okolnim nekretninama kao i neki dvor *de austro* gdje bi se inače nalazila palača Pavla de Georgio. Lokacija 1368. godine:...*borea est uia publica, de austro est curia conuicinalis, de quirina est domus heredes Gregory Bime de Cadulinis mediante pariete et de trauersa est domus Chatarine de Feltro mediante...* HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 4-4v-5.

¹⁴⁴³ Osim ove kuće, Katarina drži u posjedu i njegovu kuću *ad portas becarie* zbog dugovanja ...*de ducatis cxii cum dimidio nomine dotis sue...*(izgubio presudu 1379. godine), vidi str. 133, bilj. 816-817. Lokacija kuće na Pusterli:...*de austro ser Nadalinus de Zadulinis, de trauersa uia publica, de quirina uia conuicinalis de borea dictus ser Gregorium...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 25.

¹⁴⁴⁴ Dug je iznosio...*per libris ducentis LXX que de residuo dicte sindice est satisfactum dicto creditori...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 25v.

¹⁴⁴⁵ Grgur dobiva spor protiv Marina de Ghinano koji mu je dugovao novac za kupljeno vino; sudskom presudom dolazi u posjed njegove nekretnine ...*hedifity domus de lignamine positis Jadre in contrata Puteuaç...* HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 45.

predjelu Mesničkih vrata, crkve sv. Marije Velike te Arsenala. Franjo se navodi u blizini gore spomenute kuće Grgura de Zadulinis kod palače Pavla de Georgiis *in confinio sancte Marie presbiterorum partim et partim in contrata porte becarie* 1385. godine.¹⁴⁴⁶ Na mjestu njegove čestice, koja se nalazila uz hospicij suknara Mihovila, nalazile su se Fumija¹⁴⁴⁷ i njezina kćer Marija de Zadulinis kako se navodi u ispravi 18. travnja 1356. godine. Franjo dijeli sa tom istom Marijom navedeno zemljište, što se navodi u nešto kasnijoj ispravi 1356. godine.¹⁴⁴⁸ Franjo najvjerojatnije ili otkupljuje ili nasljeđuje od Marije dio toga posjeda do 1385. godine, a o čemu nemamo zabilježenih podataka.

Franjo se bavi i iznajmljivanjem svojih zemljišta za gradnju drvenih kućica koje je posjedovao *in confinio sancti Petri ueteris* (1380.).¹⁴⁴⁹ U istom predjelu, ali najvjerojatnije na drugoj lokaciji, navodi se i kao susjed obitelji Vitcor *in contrata sancti Petri ueteris* koja je ovdje imala svoja zemljišta i dvor (*curia*) koji je nosio ime po toj obitelji (1378.).¹⁴⁵⁰ Franjo kupuje kuću sa zemljištem od Franje de Matafaris (1376.) te posjeduje i dućan u nekoj kući sa vrtom koja je pripadala obitelji Sgagno 1372. godine. Za navedene nekretnine ne znamo njihovu lokaciju unutar grada.¹⁴⁵¹

U predjelu crkve s. Marije Velike *in confinio ecclesie sancte Marie presbiterorum*, imao je više zemljišta koja se bilježe na različitim lokacijama. Na prvoj lokaciji bilježimo njegovo zemljište u susjedstvu nekog hospitala (najvjerojatnije sv. Marije Velike) i Mihe, prezbitera sv. Mihovila (1383.).¹⁴⁵² Na drugoj lokaciji posjedovao je zemljište sa zidinama u susjedstvu rođaka Grgura de Zadulinis i Franje de Ciualellis koji iznajmljuje kuću Vitkoru de

---

¹⁴⁴⁶ Lokaciju Franjine nekretnine vidi str. 133, bilj. 816.

¹⁴⁴⁷ Možda je riječ o Fumiji, ženi Franje de Zadulinis i majci Kreše, kojoj sin kupuje u njezino ime neku kuću na Babama (*in confinio Baybarum*, 1329.) te koja prodaje prava na tu istu kuću prezbiteru Petru 1331. godine, HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, IRR, kut. 2, fasc. 2, fol. 5v. Ako je navedena Fumija zaista bila njegova supruga, a tome odgovara i razdoblje i podatak da se ona navodi kao supruga nekog Franje, onda su imali i kćer Mariju.

¹⁴⁴⁸ Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 117-118, isp. 16 i 17.

¹⁴⁴⁹ Lokacija Franjinog zemljišta: *...de trauersa Petri Miroslauich de austro domus quod fuit magistri...est comunis Jadre de borea .....dicte q. Çuite ...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 16, fol. 6v-7.

¹⁴⁵⁰ Opisuje se lokacija nekretnine Vitkora de Uitor... *in contrata sancti Petri ueteris...de quirina locus dicti Radichi de borea loca ser Francisci de Zadulinis mediante androna dictorum Uitor et ser Francisci de trauersa loca dicti ser Francisci partim et partim loca dicti ser Uitor de austro curia dicti Uitor et uia conuicinalis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 5-5v.

¹⁴⁵¹ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 1 (1376.); *...prope domum ser Macolis draparii de Jadra ex parte boreali et iuxta uia publica...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 3, fol. 5-5v (1372.).

¹⁴⁵² Lokacija nekretnine Auree, kćeri slikara Kreše: *... – de trauersa (na margini dodano: et de borea ser Francisci de Zadulinis) ser Franciscus de Zadulinis de quirina partim hospitale et partim dampnus Mica plebano sancti Micaelis, de austro uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 210v; *isti*, b. 2, Instrumenti, fasc. 20, fol. 14-14v.

Vitcor 1386. godine.¹⁴⁵³ Ista Franjina nekretnina spominje se na toj lokaciji 1383. godine.¹⁴⁵⁴ u blizini te lokacije nalazilo se i groblje crkve sv. Marije Velike, što doznajemo u ispravi 1388. godine.

Prema toj ispravi, u kojoj se Franjo spominje kao pokojni 1388. godine, navodi se kako mu je Helena, udovica Rafaela de Surdis *de Placentia*, dala novac da, u njezino ime kupi, zajedno sa Bartolom de Cipriano, neki *possessio* te da ga daruju oltaru sv. Šimuna koji se podigao u crkvi sv. Marije Velike, za spas duše njezinoga muža. Nakon Franjine smrti, njegova kćer Katarina (žena Kreše pok. Petra de Zadulinis) i Marija (redovnica samostana sv. Marije i kćer pokojnog Grizogona de Zadulinis),¹⁴⁵⁵ isplaćuju prezbiterima crkve sv. Marije Velike, Nikoli i Šimunu, novac namijenjen oltaru, sveukupno *trecentarum sexaginta libras*. Katarinin muž Krešo, na javnoj dražbi, kupuje *muralia cum uno loco uacuo circumdato muris* koji je Franjo posjedovao kod groblja crkve sv. Marije Velike te ih prodaje za istu cijenu legata prezbiteru Nikoli *nomine et uice ecclesie et colegii sancte Marie presbiterorum de Jadre* dva mjeseca kasnije.¹⁴⁵⁶ Prema ovim podacima, postoji dogovor Zadulinisa i crkve sv. Marije oko transfera nekretnine te se postavlja pitanje zašto prezbiter nije direktno dobio tu nekretninu nego je ona morala biti stavljena na dražbu preko posrednika Kreše de Zadulinis. Odgovor se krije, najvjerojatnije u Franjinoj oporuci, u kojoj je bilo naloženo da se njegova nekretnina namijeni za prodaju na dražbi (za oltar sv. Šimuna). Prema zadarskom Statutu, građani nisu smjeli prodavati niti darovati svoje nekretnine Crkvi.¹⁴⁵⁷ Međutim, u ovom slučaju, prezbiter Nikola prima donirani novac od Franjinih izvršiteljica te s njime kupuje navedenu nekretninu od Kreše de Zadulinis, što mu je kao svjetovnom svećeniku bilo i

---

¹⁴⁵³ *...de trauersa est muralia ser Francisci de Zadulinis de siroco sunt loca heredrum olim ser Gregory de Zadulinis de quirina et borea sunt uie publice...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 40v.

¹⁴⁵⁴ Franjina kuća se spominje u odluci o izvršenju sudske presude protiv Franje de Ciuaellis u korist Ivana de Nassis: *...in confinio sancte Marie...de borea et de quirina uia publica de austro loca q. Gregory de Zadolinis et de trauersa muralea ser Francisci de Zadolinis...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 19v.

¹⁴⁵⁵ Na njegovog sina Krešu, Marijinog brata, prelazi rješavanje očevog duga Franji Sexenulo iz Venecije (otac je izgubio presudu 1350. godine). Marija, koja je upravljala očevom imovinom, isplaćuje taj dug 1377. godine.

¹⁴⁵⁶ *...muraliam cum uno loco uacuo circumdato muris que fuit dicti q. ser Francisci uenditam publicam ad incantum cum omnibus et singulis eis iuribus et pert.positam Jadre in confinio ecc.sancte Marie presb...de borea est uia publica, de trauersa est cimiterium dicte ecc.sancte Marie pres.de siroco est partim predictum cimiterium et partim sunt loca her.q.ser Gregory de Zadulinis de quirina est domus ser Francisci de Ciuaellis med.muro comuni...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 6v-7 (1388.).

¹⁴⁵⁷ Zadarski statut to izričito zabranjuje, ali dozvoljava npr. darivanje nekretnina Ubožnici sv. Martina. ZS, knj. 3, nasl. 5, gl. 14, str. 259-261.

dopušteno zaderskim Statutom.¹⁴⁵⁸ Na osnovu navedenih dokumenata, mogli smo utvrditi smještaj navedenih nekretnina na istoj lokaciji.¹⁴⁵⁹

Na području Arsenala (*in confinio Arsenatus*), Franjo je imao i kuću uz zemljište koje je pripadalo crkvi sv. Marije Velike na kojem su se nalazile drvene kuće (1378.) Te iste godine spominje se još jedno njegovo zemljište uz crkvene čestice, ali na drugoj lokaciji unutar istog gradskog bloka.¹⁴⁶⁰

Juraj pok. Vida (sin Vida pok. Grizogona Vidovog?), u izvorima je bio zapisan i kao *Zorzi filius q. Uido*. On se spominje u najvećem broju isprava vezanim za njegove gospodarske nekretnine u razdoblju od 1376. do 1389. godine - *in confinio s. Platonis*¹⁴⁶¹ te *in confinio/contrata sancti Siluestri Batutorum in curia Mogriri* gdje su se nalazila zemljišta za najam.

Prema rasporedu tih nekretnina utvrdili smo da je riječ o zemljištima (*terra, locus*) koja su se nalazila na tri različite lokacije unutar istog predjela. Prva grupa zemljišta nalazila se uz nekretninu nasljednika Ivana de Qualis (1384., 1389.).¹⁴⁶² Druga grupa nekretnina odnosi se na očeva zemljišta koja su se nalazila *in curia Mogriri* 1376. godine.¹⁴⁶³ S obzirom

---

¹⁴⁵⁸ Zadarski statut je dozvoljavao svjetovnim svećenicima da, osim od roditelja, steknu i od drugih ljudi neku nekretninu kupnjom, darivanjem, zamjenom itd, ZS, knj. 3, nasl. 5, gl. 14, str. 261. Prezbiteri (*presbyteri, sacerdotes*) pripadali su svjetovnom svećenstvu još od ranog srednjeg vijeka, vidi Ivan Ostojić, "Svjetovni kler u staroj Hrvatskoj", *Bogoslovska smotra* 38 (1969), br. 3-4: 420.

¹⁴⁵⁹ Rekonstrukciju navedenih nekretnina prema ispravama od 1383.-1388. godine, vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina, Zadulinis*, br. 1.

¹⁴⁶⁰ *...de austro est uia conuicinalis, de trauersa uia publica de borea domus ser Francisci de Zadulinis et de quirina locus dicte ecclesie...*HR-DAZD-31-ZB, PH, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, fol. 1v. Druga Franjina nekretnina (ne navodi se koja) spominje se također uz crkvena zemljišta sv. Marije Velike a koja je Crkva također davala u najam...*de austro et de borea possidet ser Grisogonis q. Marci de Grubogna de quirina ser Franciscus de Zadulinis de trauersa est uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, PH, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, fol. 7.

¹⁴⁶¹ Nasljednik *Uiti Crescy de Francisci* navodi se uz zemljišta nekog Jurja...de Zadulinis te kuće sa mlinom pokojne *Stoje relicte q. Laurencii tubatoris...de austro possidet heredes q. Uiti Crescy de Francisci de Zadulinis, de quirina sunt loca heredrum q. Georgy Laur...de Zadullinis, de borea est locus* ("ecclesie Francisci?") *et de trauersa est uia publica...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 4-4v.

¹⁴⁶² Juraj je bio vlasnik zemljišta za najam drvenih kućica *in confinio s. Siluestri* 1385. godine, CD 16, str. 534, isp. 413. Vjerojatno je riječ o jednom od zemljišta koje se spominje u ispravi 1384. godine - *in contrata sancti Siluestri Batutorum in hos confines: de quirina partim heredes q. Johannis Qualis et partim dictus ser Georgius de austro uia publica de trauersa et borea loca dicti ser Georgy...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 113v. U istom predjelu, Juraj se spominje kao vlasnik zemljišta za najam i 1389. godine...*super loco terreno et muralys ser Georgy q.ser Uiti de Zadulinis nob.ciuis dicte ciuit.Jadre in ciuitate Jadre in confinio sancti Siluestri Batatorum...de siroco est uia publica ab alys tribus lateribus sunt loca dicti ser Georgy...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 11.

¹⁴⁶³ Juraj je bio jedan od izvršitelja oporuke svog oca Vida, zajedno sa Ivanom i Vitkorom, braćom i sinovima Nikole *de Uitcor*, te daje u najam očevu zemljište *locus circa VI pasus* po 10 libri za svaki korak. Zemljište se nalazilo *in contrata sancti Siluestri in curia Mogriri in hoc confines: de austro possidet heredes...Tolse de*

da njihov raspored odgovara rasporedu zemljišta kojeg Juraj daje u najam 1386. godine, smatramo da je ta zemljišta Juraj naslijedio od oca.¹⁴⁶⁴ Treću grupaciju zemljišta (*loca seu terrena uacua*) Juraj ima uz prazna zemljišta Nadalina pok. Vida de Zadulinis, za kojeg pretpostavljamo da mu je bio brat (1387.-1388.).¹⁴⁶⁵

Osim navedenih zemljišta, navodi se i kuća njegovoga oca u kojoj boravi u najmu Mafej pok. Tomasa zvan *Bisechni* 1376. godine. Međutim, njezina lokacija nije poznata.¹⁴⁶⁶ Također, spominje se i neka njegova kuća *in capite ruge Marchianorum* koju daje u najam na pet godina uz kuću Damjana de Calcina. Za navedenu nekretninu, pretpostavljamo, na temelju njezinoga smještaja u odnosu na susjedne nekretnine, da se nalazila na istoj lokaciji i 1381. godine.¹⁴⁶⁷ Osim već gore spomenutih zemljišta, koja se spominju uz bratova zemljišta u predjelu sv. Silvestra, Nadalin je imao nekretnine i na Pusterli (*ad Pusterlam*) uz dvije kuće Grgura de Zadulinis (1384.).¹⁴⁶⁸

Grgur pok. Grizogona (Kreše) de Zadulinis živio je i radio za vrijeme Ludovikove vladavine – ne znamo da li je on sin, posinak ili šogor Ivane, udovice Kreše de Zadulinis, te

---

*quirina possidet heredes Pauli Gadolich piscatoris de borea et de trauersa sunt loca q. dicti ser Uiti.*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 11.

¹⁴⁶⁴ Juraj dolazi sudskom presudom u posjed drvene kuće mornara Vladike Marković, koja se nalazila na njegovom posjedu *in confinio sancti Siluestri*. Vladika mu je dugovao *libris duocentis XXXIII per pretio et nomine pretii CXXXIII cum dimidio decaltrorum lane empte habite et recepte per dictum Uladicham a dicto ser Georgio...de borea et trauersa loca dicti ser Georgy de austro muralea Crescol Gadonich piscatoris med.muro comuni de quirina dictus Crescol partim med.muro comuni...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 36.

¹⁴⁶⁵ Termine, koji se navode za zemljište, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 10-11. Juraj je susjed zemljištu *passum quinque uel circa* Nikole pok. Kranoja *habitor in Tersci districti Jadre...in contrata sancti Siluestri Batutorum ..de borea est locus copertus dicti uenditoris et Stoymani q.Iuani de Cerno per indiuiso inter eos, de trauersa sunt terrena seu loca uacua ser Nadalini de Zadulinis de siroco sunt loca seu terrena uacua ser Georgy q.ser Uiti de Zadulinis de quirina est uia conuicinalis...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 16v-17. Rasporedu tih zemljišta odgovara isprava iz 1388. godine – Juraj se spominje kao susjed na istoj lokaciji kao i u prethodnoj ispravi: *...susjed loci uacui passus V mag.Cusine filii q.Iurislai de Jadre in contrata sancti Siluestri Batutorum..de borea est locus copertus Nicolai q.Stanoy hab.in Tersci distr.Jadre et Stoymani q.Iuani de Creno per indiuiso inter eos de trauersa sunt terrena seu loca uacua ser Nadalini de Zadulinis de austro sunt loca seu terrena uacua ser Georgii q.Uiti de Zadulinis de quirina est uia conuicinalis...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 53v.

¹⁴⁶⁶ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 5v.

¹⁴⁶⁷ *...nomine afflictionis ducatos quindecim auri in auro Antonio caligario q. Tome de Ualentia et Andree caligarii q. Jacobi de Foromly amb.hab.Jadre et eorum utrisque insolidis unam eis domum...in capite ruge Marchianorum....de borea et trauersa est uia publica, de quirina est domus heredum olim ser Damiani de Calcina de siroco est muralia done Bire de Spaletto...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 63v-64. Lokacija s kojom uspoređujemo navedeni raspored nekretnina odnosi se na položaj kuće Ventura 1381. godine: *...Uenture Falcuty de Florentia....iuxta plateam murate circumcirca cum omnibus suis pert...de borea domus ser Damiani de Calcina, de trauersa domus cum curia done Birre mediante muro, de austro uia conuicinalis de quirina possidet ser Franciscus de Sloradis...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 8-8v. Vidi smještaj tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnine, Zadulinis*, br. 3.

¹⁴⁶⁸ Vidi str. 237, bilj. 1443.

brat tog Kreše i Vida. Već smo spomenuli da je Grgur bio kupac njezine kuće *in ruga Marchianorum*, blizu Velikog trga u razdoblju od 1368.-1370. godine te da prodaje prava na nju Rafaelu Rouor i sukнару Mihovilu.¹⁴⁶⁹ Grgur je bio i prokurator samostana sv. Nikole kojeg je zastupao u transferima njihovih nekretnina na području glavnog trga 1376. godine.¹⁴⁷⁰

Grgur je posjedovao zemljišta za najam *in contrata sancte Marie maioris* koja su se nalazila uz kuću Franje de Ciualellis. Te iste Grgurove nekretnine, u vlasništvu njegovih nasljednika, spominju se u blizini groblja (*cimiterium*) crkve sv. Marije Velike, Kreše Petrovog de Zadulinis i Franje de Ciualellis 1388. godine.¹⁴⁷¹ U istom predjelu, Grgur je dijelio i zajednička zemljišta (*terrenum*) sa Fumijom, ženom Guida de Matafaris, koja su se nalazila uz palaču Bartolomeja de Grisogonis te koja su zajedno iznajmljivali za izgradnju drvenih kuća (1366.).¹⁴⁷² Njezin oporučni izvršitelj bio je još jedan Zadulinis - Jakov pok. Grgura de Zadulinis.¹⁴⁷³

Izvršitelji Jakovljeve oporuke bili su Marija, kći pok. Grizogona de Zadulinis (redovnica samostana sv. Marije), njegova kćer Filipa i njegov zet Bartol de Cipriano 1382. godine. Jakov ostavlja, putem svoje oporuke, supruzi Dragi *partem suam domum in confinio sancti Francisci* bez navođenja susjednih nekretnina.¹⁴⁷⁴ Riječ je o istoj kući koja je zapisana u ispravama 1375. i 1389. godine, a koja se nalazila *in contrata sancti Francisci* – tu drugu polovicu kuće *cum suis canipa* koju joj ostavlja oporukom, Jakov je kupio od Šimuna pok. Cucille de Cucilla koji ju je dijelio sa njegovom ženom 1375. godine. Nakon muževe smrti, Draga postaje vlasnik cjelokupne nekretnine.¹⁴⁷⁵

---

¹⁴⁶⁹ Vidi str. 117, bilj. 747.

¹⁴⁷⁰ HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 39v.

¹⁴⁷¹ Vidi str. 239, bilj. 1456.

¹⁴⁷² Ta Fumia je bila kći Martinuša de Xabetis, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, 20v-21; vidi str. 169, bilj. 1006.

¹⁴⁷³ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 8.

¹⁴⁷⁴ HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 167-168v (12-15).

¹⁴⁷⁵ Jakov kupuje Šimunovu polovicu kuće čija se lokacija opisuje: *...de trauersa possidet Grisognis....de Spillam, de austro uia publica, de quirina domo done Drage uxoris dicti ser Jacobi, de borea* (nedostaje daljnji dio teksta). U toj polovici kuće se nalazila *canipa cum camino medietatis ballatorii et medietas curie ad habendum....*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 2, fol. 6v. Draga (Dragola) se spominje kao susjed *domus cum loco murato uacuo et curia transuersali ex parte australi q. Lipica uxoris q. Stefani de Pago....de trauersa Cressulus Spilich de austro et de quirina Dragola relicta q. ser Jacobi de Zadulinis de borea uia comunis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 7, fol. 227v-228 (1389.). Vidi smještaj te kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina, Zadulinis, br. 2.*

Nakon njegove smrti, Draga se bavila najmom svojih zemljišta (1388.)¹⁴⁷⁶ te je posjedovala i nekretninu u predjelu samostana sv. Franje, uz njihov hospital. (1385.).¹⁴⁷⁷ Jakovljevi izvršitelji su imali u posjedu i njegovu kuću koja se nalazila uz zemljišta njegovog brata Grgura de Zadulinis kod Mesničkih vrata 1385. godine, kako je već spomenuto ranije u tekstu.¹⁴⁷⁸ Međutim, tu istu kuću sud je dodijelio Dragi, u svrhu povrata njezinog miraza od Jakovljevih izvršitelja, u vrijednosti od *libris mille trecentis octo paruorum* 1385. godine.¹⁴⁷⁹

Grizogon (Krešo) pok. Grgura najvjerojatnije je bio sin Žuvice i Grgura pok. Grizogona koji je kao izvršitelj oporuke svog oca dobio sudsku presudu protiv očevog dužnika Nikole de Spingarolo 1367. godine.¹⁴⁸⁰ Podaci o njegovim nekretninama odnose se na razdoblje nakon 1382. godine - posjeduje prazna zemljišta na Pusterli,¹⁴⁸¹ kod Arsenala¹⁴⁸² i u predjelu sv. Marije Velike koja daje u koncesiju (1385.).¹⁴⁸³ Zemljišta u predjelu sv. Marije Velike naslijedio je od oca Grgura – smještaj Krešinih zemljišta odgovara u potpunosti poziciji očevih zemljišta u odnosu na susjeda Franju de Ciualellis. Zahvaljujući različitim ispravama od 1383. do 1388. godine, uspjeli smo rekonstruirati smještaj svih čestica obitelji Zadulinis i njihovih susjednih nekretnina.¹⁴⁸⁴ Nije poznato tko je bio Grgur zvan Cicarelli te Vitul i njihovi nasljednici, čija se zemljišta za najam spominju *in confinio Bebarum* 1382. i 1386. godine.¹⁴⁸⁵

---

¹⁴⁷⁶ Ne navodi se lokacija, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 29, fol. 4v.

¹⁴⁷⁷ Draga se spominje kao susjed Kreše de Georgiis *in confinio sancti Francisci...de borea hospitale sancti Francisci de quirina uia publica de austro dona Drasula relicta Jacobi de Zadulinis de trauersa ser Crescius de Nassis...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 31-31v (1385.).

¹⁴⁷⁸ Vidi str. 236, bilj. 1438.

¹⁴⁷⁹ Draga je dobila sudsku parnicu protiv Jakovljevih izvršitelja 1383. godine te se navodi izvršenje te presude dvije godine kasnije, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 28v (1385.).

¹⁴⁸⁰ Presuda je donešena u njegovu korist, zajedno sa Pavlom de Georgio protiv Nikole 1367. godine, a stupa na snagu tek 1381 godine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 8.

¹⁴⁸¹ Krešo daje u najam svoje zemljište Cvitanu Boškoviću za izgradnju drvene kuće: *...muratum ex parte transuersali et ex parte boreali passum vii et quartis partim uni passi positus in ciuitatis Jadre in contrata Pusterle cui tales...de austro et quirina sunt loca dicti locatoris de trauersa uia publica de borea locus heredrum q. ser Johannis de Gallo...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 35, fol. 8.

¹⁴⁸² Krešo daje u koncesiju Franji de Nosdrogna 1385. godine *locum uacuum curtumdatum fundamento murorum passim viiii uel circa...in contrata Arsenatus* – osim što uzima njegovo zemljište u koncesiju, Franjo je i vlasnik susjednih posjeda *de trauersa i de austro...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 70.

¹⁴⁸³ Krešo se spominje kao vlasnik zemljišta za najam *in contrata sancta Marie presbiterorum* 1385. godine: *...de borea possidet ser Francisci de Ciualellis ciuis Jadre ab alys partibus possidet dictus ser Cressius...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 78v-79. Ostale, već spomenute, isprave datirane 1383., 1386. i 1388. godine vidi u bilj. 1453-1454, 1456.

¹⁴⁸⁴ Rekonstrukciju tih zemljišta vidi prilog, *Skice položaja nekretnina, Zadulinis*, br. 1.

¹⁴⁸⁵ Nasljednici pok. Grgura zvanog Cicarelli imali su nekoliko zemljišta za najam *in confinio Bebarum super loco terreno et muralys heredes q.ser Gregory dicti Cicarelli de Zadulinis nob.ciuis eiusdem ciuit.Jadre...de siroco est uia publica de quirina borea et trauersa sunt loca dictorum heredes...*HR-DAZD-31-ZB, AR,

3.3.16. Ciualellis

Podaci o nekretninama plemićke obitelji Ciualellis odnose se, najvećim dijelom, na članove obiteljske grane Lovre Marinovog de Ciualellis. Najveći broj podataka odnosi se na njegove sinove, posebno na Krešu Lovrinog de Ciualellis i njegove nasljednike. O gradskim nekretninama Marina pok. Lovre de Ciualellis ne nalazimo nikakvih podataka. Prema već utvrđenim podacima, njegov sin Nikola prodaje stricu Kreši pok. Lovre prava na dvije kupoprodajne isprave o dvjema nekretninama 1356. godine. Navedene isprave odnose se na kuću koju je kupio na dražbi od izvršitelja strica Žuve de Ciualellis *in confinio s. Marie maioris* (1333.) te na kuću koju je kupio od Dobre, udovice Ivana de Varicassis, *in confinio sancte Marie de Bongauda* (1352.-1353.).¹⁴⁸⁶ Posljednja navedena kuća, koju je Nikola kupio negdje oko 1352.-1353. godine, bila je *domus habitationis* Kreše Lovrinog de Ciualellis.¹⁴⁸⁷ Vezano za tu kuću, sačuvana je i isprava u Krešinom inventaru iz 1354. godine, a koja svjedoči o postupku između Nikole i Dobre de Varicassis – u tom dokumentu, ne opisuju se granice, nego se samo navodi da se kuća nalazi *in confinio portarum*.¹⁴⁸⁸

Zadarski plemić Krešo pok. Lovre bio je jedan od najvažnijih članova obitelji Ciualellis za vrijeme Ludovikove vladavine. Prva grupacija njegovih nekretnina nastaje na lokaciji uz gradski bedem u području Velikih (Željeznih) vrata odnosno u predjelu crkve *sancte Marie de Bongauda/prope portam magnam* od 1373. do 1421. godine. Prema dokumentima iz navedenoga razdoblja, mogli smo identificirati sve susjedne nekretnine oko Krešinih čestica te pratiti promjene u njihovom vlasništvu. Pomoću dobivenih podataka uspjeli smo dobiti rekonstrukciju smještaja svih navedenih nekretnina na analiziranoj lokaciji.¹⁴⁸⁹

Prema utvrđenim podacima, poznato je da je Krešo kupio prava na kuću (*domus*) i vrt (*ortus*) *in confinio s. Marie de Bongauda* od nećaka Nikole de Ciualellis.¹⁴⁹⁰ Prema novim podacima, Krešina kuća navodi se kao susjedna nekretnina hospicija pok. Ivana de Calcina u

---

Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 80-80v (1386.). Nasljednici Vitula se spominju kao susjedi susjed mornaru Grguru zvanom *Sextanes...in confinio Babbe...de quirina possidet dictus Sextannes de borea uia publica de trauersa hedifitum dicti Martini de austro heredes Uitoli de Zadolinis...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 9 (1382.).

¹⁴⁸⁶ U navedenim ispravama ne opisuju se njihove granice prema susjedima, vidi str. 120, bilj. 758.

¹⁴⁸⁷ Vidi *Isto*.

¹⁴⁸⁸ Stipišić, "Inventar, Grizogon", str. 397 (13); HR-DAZD-31-ZB, RM, *Inuentarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Ciualellis*, fasc. 3, br. 2, 13.

¹⁴⁸⁹ Rekonstrukciju tih nekretnina vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Ciualellis, br. 1.

¹⁴⁹⁰ Vidi str. 120, bilj. 758.

ispravi iz 1373. godine¹⁴⁹¹ što upotpunjuje poznate podatke o njezinoj lokaciji uz *muralee* Domula de Calcina 1377. godine.¹⁴⁹² Ukoliko ovu lokaciju usporedimo sa lokacijom kuće nekog Kreše de Ciualellis (možda Krešin unuk) in *confinio s. Marie de Bongaudio prope portam magnam* koja se opisuje u zadarskom katastiku 1421. godine, vidjet ćemo da je riječ o sličnom razmještanju susjednih nekretnina,¹⁴⁹³ što potvrđuje da je riječ o lokaciji obiteljske kuće/palače Ciualellis. Ovaj dokument predstavlja završnu točku u procesu istraživanja razvoja zemljišnih čestica te promjene u njihovom vlasništvu u ovom dijelu grada, kad se dolaskom mletačke vlasti na mjestu nekretnina obitelji Ciualellis i Begna formira Kapetanova palača.¹⁴⁹⁴

Promjene vlasnika u navedenim zemljišnim česticama odredili smo prema ispravama iz 1380-ih godina. Krešina kuća se prvi put spominje u gradskom predjelu kao *domus habitationis de muro et coperta cuppis* u predjelu *s. Marie de Bongaudio* u njegovom inventaru iz 1384. godine.¹⁴⁹⁵ U ispravi iz 1381. godine opisuju se susjedne nekretnine kuće Calcina kao i 1373. godine – jedina razlika između dva opisa jest u poziciji čestice samostana

---

¹⁴⁹¹ Krešo se spominje kao susjed Ivanovom hospiciju u sudskom procesu između Venturina *speciarii* i Ivanovih izvršitelja. Ivanovi izvršitelji su prodali taj hospicij Venturinu ali ga je zauzela Nikolota, udovica Nikole de Calcina. Lokacija hospicija Calcina: *...hospicium siue domum prope sanctam Mariam de Bongaudio...de trauersa ser Grisogonus de Ziualellis de borea uia publica de quirina possidet monasterii sancti Demetry de Jadra et de austro ortus dicti ser Grisogoni....HR-DAZD-22-CMC, Petitiones de stabilibus, LA, kut. 4, fasc. 4_1, fol. 33 (1373.).*

¹⁴⁹² Krešo kupuje od Ivanovog sina Domula, zidine pored svoje kuće. U objavljenom Krešinom inventaru (Stipišić) se ne opisuje položaj tih zidina već u notarskim dokumentima Petra Perencana (oštećeno): *...de trauersa est...dicti emptoris de borea uia publica comunis de austro unum balatorium copertum dicti .....et dictum uenditorem et de quirina sunt muralee dicti uenditoris....HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 9v-10; HR-DAZD-31-ZB, RM, Inuentarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Ciualellis, fasc. 3, br. 2, fol. 13v; Stipišić, "Inventar, Grizogon", 399. Navedena lokacija odgovara položaju Kreše de Ciualellis kao i u ispravi 1373. godine. Vidi i str. 120, bilj. 760.*

¹⁴⁹³ Opis smještaja Krešine kuće: "Una domus undique murata, cuppis coperta, cum suis cameris, camino, coquinis...canipis, et cum muraleis copertis et curia a parte meridionali, in quibus sunt stabula equorum et fenum collocatur, posita Jadre in confinio sancte Marie de Bongaudio prope portam magnam...de ponente est via publica, de trauersa est domus domine Zuvice de Berberio, de levante est murus civitatis Jadre, et de meridie partim sunt loca domine Margarite de Cucilla, uxoris ser Gerardini de Carnaruto, et partim sunt loca monasterii sancti Nicolai de Jadra, et partim sunt loca communis. *Que domus fuit quondam ser Cressii de Ciualellis....*", Antoljak, "Zadarski katastik", 374-375. Vidi prilog 1.

¹⁴⁹⁴ Mletačka vlast će nakon 1409. godine dati neke zadarske otoke zadarskim plemićima Kreši de Ciualellis, Koši de Begna te Žuvici Bribirskoj a u zamjenu za njihove nekretnine, koje su se nalazile u blizini Kneževe palače (*comitatus Jadrensis*). Prema I. Petricioliju, Krešine i Košine nekretnine, koje su se nalazile "na jugoistočnoj strani između današnje Medulićeve ulice i jugoistočnog gradskog zida", bile su prenamijenjene za Kapetanovu palaču, vidi opširnije Petricioli, "Lik Zadra", 166.

¹⁴⁹⁵ Ne opisuje se smještaj te kuće, vidi str. 120, bilj. 757.

sv. Dimitrija na polovici Krešinog vrta.¹⁴⁹⁶ Ovaj podatak ukazuje da je Krešo, najvjerojatnije, prodao navedenom samostanu dio svog vrta između 1373. i 1381. godine.¹⁴⁹⁷

Nakon Krešine smrti 1384. godine, navode se njegovi nasljednici kao susjedi zemljištima samostana sv. Dimitrija na istoj lokaciji *in contrata s. Marie de Bongauldo* 1387. i 1388. godine.¹⁴⁹⁸ Ovi dokumenti definiraju granicu Krešine kuće prema *de austro*, gdje se nalazio gradski zid, što potvrđuje i zapis iz katastika 1421. godine. Međutim, ukoliko usporedimo isprave iz 1380-ih sa podacima iz katastika, vidimo da je došlo do promjene u vlasništvu na česticama koje su se nalazile *de quirina* od Krešine kuće. Na toj lokaciji se, umjesto kuće Calcina/Fumatis, navode četiri čestice različitih vlasnika (Cucilla, Carnaruto, zadarska komuna i samostan sv. Nikole) 1421. godine.¹⁴⁹⁹ Promjenu vlasništva na česticama Calcina/Fumatis navode isprave iz 1386. i 1389. godine. Naime, prema sadržaju tih dokumenata Ivan de Fumatis, kao novi vlasnik hospicija obitelji Calcine, dolazi u dugove prema Ivanu iz Šibenika, prioru samostana sv. Platona (1386.).¹⁵⁰⁰ Ivan je najvjerojatnije uspio isplatiti dug prema prioru Ivanu jer se spominje u novom sudskom procesu protiv Ivana de Petrizo, koji dolazi u posjed njegove kuće 1389. godine.¹⁵⁰¹ Posljednji podaci ukazuju da,

---

¹⁴⁹⁶ U tom dokumentu mijenja se vlasnik kuće Ivana de Calcina – njegovi izvršitelji vraćaju kuću Ivanu de Fumatis. U ispravi se navodi kako je ta kuća bila nepravедno oduzeta njegovom ocu Marinu od strane Ivana de Calcina. Lokacija te kuće: *...de borea uia publica comunis, de trauersa domus ser Grixogoni de Ceualellis de siroco partim dictus ser Grixogonus de Ceualellis et partim loca monasterii s. Demetrii de Jadra et de quirina dicta loca dicti monasterii s. Demetrii de Jadra....* CD 16, str. 145, isp. 132. Postoji dokument koji svjedoči o tome kako je obitelj Calcina izgubila kuću – Marin de Fumatis je bio dužnik Ivanu de Calcina te je njegova kuća završila na dražbi 1362. godine. Prigovor na prodaju nekretnine je uložio Filip pok. Dobre de Begna kao izvršitelj pokojne žene Stane, koja je bila kćer Marina de Fumatis. Tijekom sudskog procesa, Filip ističe da njezini nasljednici imaju pravo na kuću jer je pripadala njezinom mirazu, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 17. O smještaju kuće vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Ciualellis, br. 1.

¹⁴⁹⁷ O navedenoj transakciji nismo našli niti jedan dokument.

¹⁴⁹⁸ U prvoj ispravi navodi se opis lokacije samostanskog zemljišta: *...de quirina et borea loca dicti monastery de trauersa heredes ser Cressy de Ciualellis de austro murus magnus ciuitatis Jadre...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 249. U drugoj ispravi isto se opisuje smještaj samostanskog zemljišta sa nekom drvenom kućom: *...de austro est alia medietas dicti hedifity qua est Marci Bencouich de trauersa possidet heredes q. ser Cressy de Ciualellis de Jadre ab alys partes sunt loca monasterii predicti...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 374.

¹⁴⁹⁹ Vidi bilj. 1493.

¹⁵⁰⁰ Traži se izvršenje sudske presude u korist priora Ivana, koji dolazi u privremeni posjed Ivanove kuće do isplate duga. Samostan sv. Platona dolazi u posjed *medietatis per indiuiso unius loci siue casamenti undique murati positum Jadre in contrata porte de terra firma...de trauersa possidet commissaria ser Cressy de Ciualellis de borea uia publica ab alys partibus possidet dictus ser Johannes....* HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 40-40v (1386.).

¹⁵⁰¹ Ivan de Petrizo je tražio od dvoje izvršitelja pok. Ivana de Calcina, od kojih je jedan bio i Ivan de Fumatis, nadoknadu štete zbog kupovine solana pok. Ivana de Calcina. Kako Ivan nije dobio u posjed te solane, tražio je nadoknadu štete od svakog izvršitelja u iznosu od *mille libras*. Sudskom presudom, Ivan de Petrizo dolazi u posjed Ivanove *domus de muro partim coperte planchis et cuppis partim discoperto et sue curtis muralearum balatorium....in contrata sancte Marie de Bongauldo....de borea uia publica de trauersa possidet commissaria q.*

zbog nagomilanih dugova, Ivan de Fumatis, najvjerojatnije, ipak je morao staviti kuću na dražbu te na taj način isplatiti zaostala dugovanja. Iako nemamo dražbovni dokument o toj prodaji, u prilog ovoj tvrdnji govori podatak da se na lokaciji njegove kuće spominje neko zemljište (*terrenum*) samostana sv. Dimitrija 1390. godine.¹⁵⁰² U skladu sa navedenim, možemo pretpostaviti da je upravo taj samostan kupio, na javnoj dražbi, njegovo zemljište, a sa kućom uz pomoć nekog posrednika. Iako se u navedenoj ispravi navodi smještaj tih nekretnina *in confinio s. Platonis*, smatramo da je riječ o istim nekretninama zbog sličnosti njihovog razmještaja kao i zbog činjenice da ne postoje podaci o Krešinim nekretninama u tom predjelu. Također, ukoliko se promotri položaj samostana u odnosu na crkvu sv. Marije *de Bongauldo*, možemo primijetiti da se on nalazi jako blizu navedenoj crkvi¹⁵⁰³ te nije čudno da notar bilježi smještaj tih nekretnina i u njegovom predjelu.

Osim navedene kuće, Krešo de Ciuaellis posjedovao je nekretnine na još nekoliko gradskih lokacija. Riječ je većinom o manjim kućama i zemljištima koje je posjedovao za najam ili za trgovinu nekretninama. Nekretnine koje se spominju u njegovom inventaru nemaju opisanu lokaciju prema susjednim nekretninama te stoga ne znamo gdje su se nalazile unutar navedenog gradskog predjela.

Prema tom istom inventaru, sagradio je neku kuću od drveta *iuxta ecclesiam sancti Siluestri* koju je podijelio sa osam pregrada, dobivši tako osam *domuncula* – te kućice je namijenio siromasima na korištenje do isteka trajnosti.¹⁵⁰⁴ U istom gradskom predjelu posjedovao je i kuću sa zemljištem koju je mijenjao za neku zemlju na otoku Pašmanu sa Stošijom, kćeri pok. Rosmanića sa otoka Pašmana (1382.).¹⁵⁰⁵ Također, posjedovao je i kuću sa zemljištem *in confinio sancti Francisci* koju je kupio od Petra pok. Katarinija de Catarino 1379. godine.¹⁵⁰⁶

---

ser Cressy de Ciuaellis de austro partim commissaria dicti q.ser Cressy et partim loca monasterii sancti Demetri de Jadre de quirina partim loca dicti mon.et partim loca comunis Jadre...HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 56v-57.

¹⁵⁰² Zemljište samostana sv. Dimitrija navodi se *in confinio sancti Platonis.....de borea uia comunis de quirina uia conuicinalis de trauersa heredes et commissaria q.ser Cressy de Ciuaellis de austro loci monasterii sancti Dimitri de Jadre... HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 74v.*

¹⁵⁰³ Vidi prilog *Karta*.

¹⁵⁰⁴ HR-DAZD-31-ZB, RM, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 3-6v.

¹⁵⁰⁵ HR-DAZD-31-ZB, RM, *Inuentarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Ciuaellis*, fasc. 3, br. 2, fol. 11; Stipišić, "Inventar, Grizogon", 394.

¹⁵⁰⁶ Vidi str. 120, bilj. 759; HR-DAZD-31-ZB, RM, *Inuentarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Ciuaellis*, fasc. 3, br. 2; Stipišić, "Inventar, Grizogon", 394.

U njegovom inventaru postoji i nekoliko isprava koje svjedoče o imovini njegove obitelji - isprava o podjeli dobara između njega i brata Zojla (Cuue, 1349.) koji je dao njihovoj majci prava na određena dobra iz njegove imovine (1338.) te isprava kojom Zojlova žena, Dobra, daruje sva prava na muževu imovinu (osim onog dijela koji je došao u mirazu) u korist Zojlovog brata Kreše 1344. godine.¹⁵⁰⁷ Mislimo da je to ona ista *cognata* Dobra kojoj Krešo zauzvrat daje u koncesiju svoju kuću *in confinio sancti Michaelis* te kojoj Krešo, kao nasljednik bratovih dobara, isplaćuje miraz od *libris mille denariorum paruorum*.¹⁵⁰⁸ Dobra je dijelila Krešinu polovicu kuće sa dućanima sa stanarom njezine druge polovice, plemićem Tomom iz Venecije.¹⁵⁰⁹ Na kraju, Dobra se odriče bilo kakvih prava na tu kuću u kojoj je stanovala koja se navodi i među njezinim nekretninama u oporuci iz 1391. godine.¹⁵¹⁰ S obzirom da se u tim dokumentima ne opisuju granice te kuće, ostavljamo otvorenom mogućnost da je to Dobrina kuća koja se spominje uz *domus magna* Filipa de Matafaris uz crkvu s. Mihovila (*iuxta ecclesiam sancti Michaelis*) 1370. godine.¹⁵¹¹ Kao posljednja, navodi se i isprava kojom Krešo daje novčani miraz kćeri Nikoloti prilikom udaje za Franju de Zadulinis te se ona odriče prava na očevu imovinu.¹⁵¹²

Osim kuće u kojoj je živjela Dobra, Krešo je imao još jednu kuću u predjelu crkve sv. Mihovila i glavnog trga, u susjedstvu obitelji Rosa i zemljišta crkve sv. Kuzme i Damjana 1390. godine.¹⁵¹³ Prema dvjema ispravama iz 1356. godine, nasljednici Lovre de Ciualellis spominju se kao susjedi koji su se nalazili *de borea* od hospicija suknara Mihovila, u čijoj su se blizini nalazile kuća i zemljište Fumije odnosno Marije i Franje de Zadulinis (budući muž Krešine kćeri Nikolote) *in confinio/contrata sancte Marie maioris*.¹⁵¹⁴ Riječ je o Lovrinoj kući koju je dobio nakon njegove smrti Krešo de Ciualellis – to je bila obiteljska kuća, odnosno "kuća roda" Ciualellis.

Također, u istom predjelu *in confinio ecclesie s. Marie presbiterorum*, ali na drugoj lokaciji, spominje se Krešin brat, Franjo pok. Lovre, uz zemljište obitelji Zadulinis (Grgur,

---

¹⁵⁰⁷ Stipišić, "Inventar, Grizogon", 399, 401.

¹⁵⁰⁸ Vidi bilj. 757; Stipišić, "Inventar, Grizogon", 401.

¹⁵⁰⁹ HR-DAZD-31-ZB, RM, *Inuentarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Ciualellis*, fasc. 3, br. 2, fol. 15.

¹⁵¹⁰ HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1. fasc. br. 1, br. 4, fol. 71-71v.

¹⁵¹¹ Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 2.

¹⁵¹² Stipišić, "Inventar, Grizogon", 399.

¹⁵¹³ Vidi str. 168, bilj. 997. Vidi i smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 7.

¹⁵¹⁴ Vidi str. 126, bilj. 788-789. Vidi i smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 2.

1379.). Na toj lokaciji, spominje se i kuća Franje de Ciualellis,¹⁵¹⁵ u čiji posjed, dolazi sudskom presudom, Ivan de Nassis zbog duga (oko vina) 1383. godine. Tu istu kuću, Franjo daje u najam, na nekoliko godina, i plemiću Vitcoru pok. Nikole de Vitcor 1386. godine,¹⁵¹⁶ što ukazuje da je uspio vratiti dug Ivanu de Nassis. Zanimljivo je istaknuti da se kao njegov susjed *de trauersa* spominje Franjo de Zadulinis (muž njegove nećakinje) uz groblje crkve sv. Marije Velike 1388. godine.¹⁵¹⁷ Prema navedenim podacima, vidimo da obitelj Ciualellis ima svoje nekretnine u blizini obitelji Zadulinis s kojima su bili povezani bračnim i obiteljskim vezama. Također, riječ je najvjerojatnije o kući Franjinoga oca Lovre koja se spominje *ad sanctam Mariam presbiterorum* 1362. godine.¹⁵¹⁸

U plemićkoj obitelji Ciualellis postoje i oni plemići koje nismo mogli identificirati odnosno povezati sa nekim od prethodno spomenutih članova obitelji. Zojlo (*Cuue*) pok. Marka je imao *domus magna ...in confinio sancte Anastasie* kada ju prodaje Grizogonu pok. Nikole de Nassis koji okuplja na toj lokaciji svoje zemljišne čestice od 1372. do 1388. godine.¹⁵¹⁹ Prema ispravi iz 1381. godine, te nekretnine navode se da pripadaju i predjelu sv. Četrdesetorice (*in confinio s. Anastasie aut sanctorum quadraginta*),¹⁵²⁰ što dokazuje da su notari na ovaj način označavali nekretnine koje su se nalazile između dvaju gradskih predjela.

3.3.17. Begna

Podaci o nekretninama obitelji Begna odnose se na članove obiteljske grane Dobre de Begna to jest na njegove sinove Nikolu, Krešu, Filipa i Damjana i njihove potomke. Najveći broj podataka, u analiziranim notarskim ispravama, odnosi se na imovinu obiteljske grane Dobrinog sina Damjana, a ponajviše na nekretnine njegovog sina Mateja i unuka Koše de Begna. O nekretninama ostalih sinova Dobre de Begna nemamo podataka. Postoji samo podatak o dražbovnom prigovoru Filipa pok. Dobre de Begna, kao izvršitelja svoje pokojne supruge Stane, protiv prodaje kuće Marina de Fumatis 1362. godine.¹⁵²¹

---

¹⁵¹⁵ Kuća njegovog brata Zojla (*Cuue*) *in confinio s. Marie maioris*, za koju se ne navode susjedne granice te koju je kupio od svog nećaka Nikole Marinovog, vidi str. 120, bilj. 758; HR-DAZD-31-ZB, RM, Inuentarium bonorum olim nobilis domini Grisogoni de Ciualellis, fasc. 3, br. 2, fol. 12.

¹⁵¹⁶ Vidi str. 238, bilj. 1453.

¹⁵¹⁷ O nekretnini Franje de Zadulinis vidi str. 239, bilj. 1456. Smještaj vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Zadulinis, 1.

¹⁵¹⁸ Uz dopuštenje majke Pelegrine, Mauro de Grisogonis ulaže prigovor na prodaju kuće *olim Laurency de Ciualellis positam ad sanctam Mariam presbiterorum qua incantabatur ad petitionis Pauli Marci Girardo per debitis...*HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 10v (1362.).

¹⁵¹⁹ Vidi str. 210-211.

¹⁵²⁰ Vidi bilj. 1260.

¹⁵²¹ Vidi str. 246, bilj. 1496.

Damjan, sin Filipa de Begna, spominje se zajedno sa stricem Damjanom, kao oporučni izvršitelj pokojnoga brata Zojla u sudskom procesu protiv Zojlove žene Nikolote¹⁵²² i njezinoga novoga muža, magistra Ivana sa Raba, oko neke Zojlove kuće *ad sancti Grisogoni* 1361. godine. Nikolota i njezin sadašnji muž tražili su da sudjeluju sa izvršiteljima u posjedovanju kuće te ubiranju njezinog *introytum* te traže isplatu dijela tog istog prihoda.¹⁵²³

O nekretninama članova obiteljske grane Nikole pok. Dobre de Begna postoje podaci ponajviše o nekretninama njegovih unuka. O Grizogonu (Kreši) pok. Nikole saznajemo da je imao *septem stationes in confinio sancti Saluatoris* koje je prodao Grizogonu pok. Ivana de Butadeis 1317. godine.¹⁵²⁴ O njegovom bratu Koši navodi se podatak da je prodao neku kamenu kuću *in confinio sancti Stephani Mariji*, udovici Grizogona de Varicassis, koja ju je prodala trgovcu Ivanu pok. Dragoja 1356. godine.¹⁵²⁵

O Krešinom sinu Dobroli postoji nešto više podataka. Ti podaci odnose se, uglavnom, na njegove nekretnine koje je kupovao ili davao u najam a koje su se nalazile u predjelima *in confinio/contrata sancte Marie monialium, confinio s. Michaelis, in confinio sancti Johannis Baptiste* odnosno *in contrata Puteuaç*. Dobrol je posjedovao najveći broj zemljišta u predjelu samostana sv. Marije u razdoblju od 1377. do 1385. godine – prema analiziranim dokumentima postojale su tri lokacije na kojima su se nalazila ta zemljišta. Na prvoj lokaciji, u blizini *casale* samostana sv. Marije *in contrata s. Marie monialis*, Dobrol kupuje *muraliam cum terra et loco eidem muralie* 1384. godine: tu nekretninu prodaje nakon godinu dana Mauru de Grisogonis.¹⁵²⁶ Na drugoj lokaciji, unutar istog predjela, Dobrol je imao zemljišta za najam u susjedstvu obitelji Nuti i zemljišta samostana sv. Marije 1377. i

---

¹⁵²² Nikolota je bila kćer Mihovila pok. Damjana de Uaricassis, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 3, fasc. 2, fol. 198v. (1361.).

¹⁵²³ Ne opisuje se pozicija te nekretnine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, Izvještaji o dodjeli založnoga prava zbog ogluhe tuženika (*districtae*), RC, kut. 2, fasc. 5, fol. 62-63v;...*introytum libris CL parorum petit insupra dicto nomine una partis libras x paruorum quas idem ser Damianus fuit contentis dare ipsi magistri Johanne dicto nomine et insuper quantitas xxiii...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR/RC, kut. 3, fasc. 2, fol. 198v.

¹⁵²⁴ SZB 2, str. 115, isp. 52.

¹⁵²⁵ SZB 5, str. 361, isp. 231.

¹⁵²⁶ Dobrol kupuje navedena zemljišta od Tomice, udovice mornara Strihe:...*de trauersa uia publica, de siroco supradictus emptor partim et partim Caninus familiaris q.domini Mamphei militis de Matafaris de quirina casale monasterii predictae sancte Marie monialis, de borea presbiter Matheus Subaç...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 153. Ista ta zemljišta, bilježe se kao *duas muraleas cum locis...in confinio sancte Marie monialium...de trauersa uia publica, de borea possidet Matheus uocatis Subaç presbiteris ecc. Sancte Anastasie de quirina possidet...monialium sancte Marie predictim, de siroco partim Carinus famulis olim dominis ser Mafei de Matafaris et partim ser Dobrolus predictus...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 49v.

1385. godine. Prema tim dvjema ispravama, uspjeli smo dobiti rekonstrukciju tih čestica na zajedničkoj lokaciji.¹⁵²⁷ Njegova zemljišta spominju se i na trećoj lokaciji i u susjedstvu samostana sv. Marije 1389. godine.¹⁵²⁸

U predjelu crkve sv. Mihovila, spominje se njegovo zemljište uz čestice obitelji Vitcor (1369.)¹⁵²⁹ te na Pusterli/Putevcu uz zemljišta magistra Andrije zvanog *Brusaç* (1387.-1390.).¹⁵³⁰ Dobrol je sudjelovao i u obiteljskom sporu 1388. godine – sa bratom Jakovom bio je izvršitelj oporuke pok. brata Kolana te su zajedno sa prokuratorom njegove kćeri Katarine dobili isplatu duga od Kolanove udovice Elizabete, koji se odnosio na troškove preuređenja Kolanove kuće.¹⁵³¹ Njegov pokojni brat Kolan (Nikola) darovao je, zajedno sa Mazom de Ginanno, kuću sa vrtom odnosno dvorom *ad castrum uetis* Ivanu pok. Ivana de Butadeo 1387. godine.¹⁵³² Iako se ne navodi lokacija te nekretnine u ispravi, pretpostavljamo da se nalazila negdje u blizini posjeda obitelji Butadeis u susjedstvu kraljevskog kompleksa.

Dobrolova žena Gruba prodala je Heleni, udovici Lovre de Zanbonino, *domum et uiridarium* koji su se nalazili uz crkvu sv. Franje 1366. godine.¹⁵³³ Također, granice njezine kuće i dvora spominju se uz granice braće Federika i Antonija pok. Bartolomeja de Grisogonis *in confinio sancti Michaelis* 1372. godine. I njezin muž Dobrol imao je, u tom

---

¹⁵²⁷ Dobrol se bilježi u dvama ispravama kao susjed *muralie* koja je pripadala prezbiteru Franji pok. Nutija iz Ankone pa njegovom bratu Andriji. Također, bilježi se i kao najmodavac zemljišta na kojem se nalazila Franjina drvena kuća. Lokacija zidina: *...in confinio monasterii sancte Marie monialium...de austro est hedificum domus de lignamine dicti uenditoris super loco ser Dobroli de Begna partim et partim uia conuicinalis, de trauersa est Greschus de Copal, de quirina possidet Stipole de βgio de borea sunt loca dicti monasterii...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1. br. 2, fol. 42v-43v (1376.-1377.). Granice tog Dobrolinog zemljišta se opisuju i 1385. godine: *...austro est uia publica de quirina est anditus conuicinalis de borea est muralea dicti Andree de trauersa possidet dictus ser Dobrole de Begna...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IC, kut. 2, fasc. 7, fol. 28. Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Begna, br. 1.

¹⁵²⁸ Dobrol je bio susjed Dobrete Berkovića i njegove žene Vlade *...in confinio monasterii sancte Marie monialium...de trauersa est uia conuicinalis de austro possidet ser Dobrolus de Begna de quirina Nicola lapicida de borea dictum monasterium sancte Marie monialis de Jadre...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 392v.

¹⁵²⁹ Dobrol je bio susjed obitelji Vitcor *...de trauersa de quirina et de austro sunt loca dictorum ser Johannes et ser Uiticori fratrim et de borea possidet ser Dobrolo de Begna...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 11, fol. 28.

¹⁵³⁰ Dobrol je susjed zemljištu Klare, udovice Filipa de Nosdrogna, a zatim i magistra Andrije *...in confinio sancti Johannis Baptiste (Pusterla/Puteuac)...de trauersa possidet ser Dobrolus de Begna muro comunis mediante de siroco de quirina et de borea possidet dictus magister Andreas...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VDF, kut. 2, fasc. 3, fol. 64v.

¹⁵³¹ Ne navodi se lokacija kuće, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 269v.

¹⁵³² HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 222v-223.

¹⁵³³ Ne opisuje se lokacija, Leljak MCI 1, str.190, isp. 24.

predjelu, neko zemljište 1369. godine ali ne znamo da li je riječ o kući koja se nalazila na toj čestici – nedostaju nam dodatni podaci o susjednim nekretninama.¹⁵³⁴

Damjan pok Grizogona (Krešo) de Begna spominje se u dokumentima, najčešće kao vlasnik *muralia*. Posjedovao ih je u susjedstvu zemljišta samostana sv. Nikole koja su se nalazila uz crkvu s. *Uagagli* 1376. godine.¹⁵³⁵ Nažalost, o toj crkvi ne znamo ništa, pa čak niti njezinu moguću lokaciju unutar grada. Damjan je posjedovao još nekoliko *muralia* u susjedstvu nasljednika Grizogona de Grisogonis *in ruga Marchisianorum* te *in contrata s. Marie*.¹⁵³⁶ Postoji i podatak o njegovoj kući koja se nalazila *in confinio ecclesie sancti Grisogonis* krajem 1380-ih – tu kuću Damjan kupuje na dražbi pa prodaje tutorima nekog Jakova.¹⁵³⁷

O nekretninama članova obiteljske grane Nikolinog brata Damjana postoji najveći broj podataka. O nekretninama u vlasništvu ili posjedu Damjanovog sina Kreše ne postoje podaci. Krešo se spominje u dvije isprave koje se odnose na kupovinu i najam nekretnina a koje su pripadale drugim zadarskim plemićima: za kraljevskoga viteza Jakova de Cessamis kupuje polovicu kuće u predjelu crkve sv. Lovre na javnoj dražbi 1359. godine¹⁵³⁸ te isplaćuje najam za polovicu kuće *in confinio sancti Johannis de Pusterla* koja je pripadala Bartolomeju pok. Maura *de Grixogoni* 1367. godine.¹⁵³⁹ Njegova žena Stana spominje se u oporuci Nikolote, udovice Nikole de Carbono, koja joj želi ostaviti svoju *domus habitationis* u zamjenu za donaciju od 100 dukata koje treba dati Nikolotinim izvršiteljima za troškove izgradnje i obnovu samostana sv. Franje 1383. godine.¹⁵⁴⁰

---

¹⁵³⁴ Vidi bilj. 1529; HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 26v-27.

¹⁵³⁵ ...*de trauersa Stoisla(uus)...de austro muralee ser Damiani quondam ser Grixogoni de Begna, de quirina ecclesia sancti Uagagli mediante androna et de borea Filipus Folia marinarius...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 13.

¹⁵³⁶ ...*in ruga Marchisianorum...*HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 70v (1390.); ... *in contrata s. Marie...*CD 17, str. 48, isp. 35 (1387.).

¹⁵³⁷ Kuća se nalazila...*de trauersa est uia publica de borea locus done Stane relicte q. ser Zoilli de Botono mediante muro comuni de quirina domus commissarie et hereditatis q. presbiteri Matci Dudal off. Sancte Anastasie mediante...comuni inter eos, de austro domus Stane Toculace super terreno monasterii sancte Marie monialium mediante muro comuni...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 332v (1388.).

¹⁵³⁸ Vidi str. 115-116, bilj. 743.

¹⁵³⁹ Ne opisuje se pozicija u odnosu na susjedne nekretnine, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. br. 7, fol. 23.

¹⁵⁴⁰ Kako se čini prema tekstu isprave 1388. godine, Stana to odbija učiniti...*supradictum legatum dicte domus omni modo uia et iure et forma quibus melius potuit omnio refutauit protestas quod in ipso legato nullateus uult se immisce nec id aliqua litis intermittere ultra apprende mandans prefata dona Stanna in Raymundo not.infrasc. quatis de permissis hoc sibi publicum conficem documentum...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti, b.1, fasc. 2, br. 3, fol. 76v (1387.-1388.).

Ostali članovi obiteljske grane Damjana de Begna imali su nekretnine na nekim od najvažnijih gradskih lokacija, što se posebno odnosi na potomke Damjanovog sina Mateja. Sam Matej imao je nekretnine po cijelom gradu – riječ je, uglavnom, o kućama za najam ili nekretninama gospodarskog sadržaja. Primjerice, u ispravama se spominje njegova peć (*furnus*) u susjedstvu kuće sa dućanima u posjedu obitelji Fanfogna i samostana sv. Krševana te crkve sv. Spasitelja *in confinio s. Saluatoris/et sancti Uiti* (1373., 1378.).¹⁵⁴¹ Također, u ispravama se navodi i zemljište u blizini gradskog zida *ad Campum ad portam Angeli* (1379.)¹⁵⁴² te kuća koju Matej daje u najam na godinu dana Guidonu pok. Tolosinija iz Firence *in contrata sancti Stephany iuxta castrum* (1385.).¹⁵⁴³ S obzirom da se ne opisuje lokacija te kuće u navedenoj ispravi, ne možemo pretpostaviti niti moguću lokaciju utvrde. Također, ne znamo da li je to kuća u kojoj je živio njegov sin Kolan (Nikola) 1383. godine.¹⁵⁴⁴

Najviše podataka o nekretninama ove obiteljske linije vezano je za njegovoga sina Košu, koji je, uz Petra de Nassis bio jedan od najvažnijih plemića-trgovaca tijekom anžuvinskoga razdoblja u Zadru. Obradeni podaci ukazuju da Koša okuplja najveći broj svojih nekretnina u jugoistočnom dijelu grada – u blizini Kopnenih vrata (predio crkava sv. Stjepana, sv. Marija *de Bongauda*) te Arsenala ali tek nakon 1382. godine. Tijekom Ludovikovog razdoblja Koša uglavnom kupuje dućane ili kuće u blizini glavnog gradskog trga odnosno *in confinio s. Laurentii*, što ukazuje da Koša stječe svoje bogatstvo tijekom 1370-ih. Koša kupuje na javnoj dražbi dva dućana koja su se nalazila na zemljištu crkve sv.

---

¹⁵⁴¹ Vidi str. 123-124, bilj. 775. Dokument sa sličnim opisom kuće sa dućanima obitelji Fanfogna se spominje i 1378. godine: *...de borea uia publica, de quirina uia publica, de siroco ambitus conuicinalis et de trauersa partim ecclesia s. Saluatoris de Iadra et partim furnus, quem nunc possidet ser Matheus de Begna....* Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 112, isp. 4. Vidi smještaj peći kod crkve sv. Spasitelja u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Fanfogna, br. 1.

¹⁵⁴² O lokaciji u jugozapadnom dijelu grada *porta Angeli* vidi bilj. 91, 225-226, 276. Matejevo zemljište se nalazilo u susjedstvu kuće Ivana zvanog Zanin Butaco pok. Grizogona de Calcina: *...de trauersa et de siroco uia publica comunis, de quirina partim uia publica comunis et partim murus...partim loca monasterii sancti Nicolay de Jadre et partim possidet ser Mathys de Begna et dona Madica....* HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 22v-23.

¹⁵⁴³ Ta kuća je nekoć pripadala nekom plemiću Luki, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 59v. I. Petricioli spominje mogućnost da se neka utvrda (*castrum*) nalazila u blizini velikih Kopnenih vrata. On navodi da je Brunelli tvrdio da je riječ o utvrđi *arx* u koju se sklonila ugarsko-hrvatska vojska, kad je dužd Ordelafo Faledro opsjedao Zadar 1115. godine. Međutim, I. Petricioli ističe da, iako se i spominje neka utvrda u izvorima druge polovice 14. stoljeća, ne možemo biti sigurni da je riječ upravo o toj utvrđi, vidi Petricioli, "Lik Zadra", 172; *isti*, "Novi rezultati", 188.

¹⁵⁴⁴ U inventaru Kolana de Begna, bilježi se da je živio u nekoj kući *prope portam ciuitatis* te da se ta kuća nalazi u posjedu njegove žene Hote. Nažalost, ne navodi se njezina lokacija, Leljak, MCI 1, str. 353, isp. 56.

Lovre u predjelu iste crkve, od mornara Tomadina 1377. godine.¹⁵⁴⁵ Navedene nekretnine nalazile su se u susjedstvu zemljišta koja su bila u posjedu te iste crkve. Koša kupuje i kuću na javnoj dražbi od izvršitelja pokojnog Maura Franjinog de Grisogonis *prope plateis magnas* 1376. godine.¹⁵⁴⁶

Nakon 1382. godine, Koša kupuje najveći broj nekretnina koje smo analizirali zbog važnosti njihovog položaja u blizini glavnih gradskih vrata i Kneževe palače, kao i zbog jasnijeg uvida u promjenu vlasništva nad tim nekretninama do 1390. godine. Prema utvrđenim podacima iz zadarskoga katastika, spominje se njegova kuća u predjelu crkve sv. Marije *de Bongauldo* uz Kopnena vrata. Košina kuća (*domus*) se nalazila *de trauersa* od kuće koja je nekoć pripadala Žuvici Bribirskoj. Na lokaciji iznad Košine kuće, spominje se i kuća koja je pripadala Hermolaju de Begna, koji ju je mijenjao sa mletačkom vlasti za neku zemlju u selu Lovinci. Navedene kuće nalazile su se uz glavni gradski bedem, uz Kopnena vrata, te su bile dodijeljene mletačkom kapetanu za izgradnju njegove palače 1428.-1429. godine.¹⁵⁴⁷ Ovi podaci nadopunjuju našu rekonstrukciju nekretnina koje su se nalazile u susjedstvu *domus habitationis* Kreše de Ciuaellis *in confinio sancte Marie de Bongauldo/prope portam magnam*.¹⁵⁴⁸ Prema upotpunjenoj rekonstrukciji, vidljivo je da se i na mjestu nekadašnje kuće Ciuaellis nalazila kuća mletačkog kapetana, što navodi i I. Petricioli.¹⁵⁴⁹ Ukoliko usporedimo ovu rekonstrukciju sa Petriciolijevim crtežom, možemo primijetiti da on nije ucrtao Košin dio

---

¹⁵⁴⁵ Dućani su stavljeni na dražbu zbog duga mornara Tomana prema Petru de Liubauac. Taj isti Petar ih kupuje na dražbi u ime Koše de Begna...*due stationes posite siue hedificium ipsorum positarum super loco ecclesie sancti Laurencii in confinio ipsius ecclesie...de trauersa uia publica, de austro hedificium domus Marci de Pomo posita super loco ecclesie sancti Laurencii, de quirina possidet ecclesie sancti Laurencii de borrea est hedificium condam Tomani marinarii siue defensorie ipsius condam vxoris positum super loco dicte ecclesie...stationes sunt cuppis coperte et habet ambitum super uiam comunis et fenestras et non alibi, de terreno quarum stationem soluuntur annuatim ipse ecclesie soldi sexdecim pro passo...*CD 15, str. 301, isp. 214.

¹⁵⁴⁶ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 4v-5v.

¹⁵⁴⁷ Košinu kuću mijenjao je njegov sin Šimun za neke kuće na Dugom otoku dok je kuća Žuvice bila dana mletačkom kapetanu. Lokacija bivše kuće Žuvice Bribirske: "...domus cum curia, cameris, ballatorijs, coquina, canipis, undique murata, cuppis copperta, posita Jadre, infra hos confines: de borea est via publica, de quirina domus domini capitanei, de sirocco murus civitatis, de traversa una domus quondam ser Cose de Begna nunc posses sa per dominum capitaneum habita in concambium cum alijs domibns pro puncta Insule Magne a ser Simone de Begna. Que, domus fuit quondam domine Zuvice de Berberio et data per commissarios suos domino Marco Lipomano honorabili capitaneo in 1429." Lokacija Hermolajeve kuće: "...domus undique murata, cuppis coperta cum curia, cameris, caminis, ballatorijs, posita Jadre prope portam magnam, infra hos confines: de trauersa est via publica partim, et partim dicta porta magna, de sirocco murus civitatis, de quirina supradicta domus quondam ser Cose de Begna, et de borea etiam dicta domus olim ser Cose, que fuit ser Ermolai de Begna nobilis civis Jadre, data per ipsum domino Marco Lipomano honorabili qapitaneo Jadre in 1428. in concambium....", Antoljak, "Zadarski katastik", 387-388.

¹⁵⁴⁸ Vidi rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Ciuaellis, br. 1.

¹⁵⁴⁹ Petricioli, "Lik Zadra", 166.

kuće koji se u opisu susjednih granica Hermolajeve kuće navodi na poziciji *de quirina*.¹⁵⁵⁰ Nažalost, o vremenu kupnje Košine kuće te njezinim bivšim vlasnicima nemamo podataka. Jedine podatke, koje imamo o Košinoj kupovini nekretnina, u blizini navedenog predjela, podaci su o kupovini kuća u gradskom bloku koji se nalazio uz crkve sv. Stjepana/sv. Petar *de Argata* te sv. Marije *de Bongauda* tijekom 1380-ih.

Prema novim podacima iz zadarskog notarijata, utvrdili smo da Koša kupuje susjednu kuću od Kolana de Ginano, koja se nalazila uz stambenu kuću obitelji Ginano (*domus habitationis*) *in contrata sancti Stephani iuxta olim castrum porte terre firme* uz gradski bedem 1386. godine.¹⁵⁵¹ Raspored nekretnina, koji se opisuje u ispravi, ukazuje na smještaj tih nekretnina u blizini crkve sv. Petra *de Argata* i općinskih parcela, u blizini nekadašnje utvrde blizu Kopnenih vrata. S obzirom da na postojećim kartama i katastru nije ucrtana ulica *de quirina* koja se navodi u dokumentu, opisani smještaj ukazuje na mogućnost da je ta ulica ipak postojala na toj lokaciji krajem 14. stoljeća. Nekoliko dana nakon te transakcije, Koša prodaje prava na kupljenu kuću Andriji de Cessamis, koji se spominje kao njezin vlasnik i 1387.-1388. godine.¹⁵⁵²

Koša kupuje i drugu Kolanovu kuću, *domus habitationis*, od bankara Petra iz Firenze, koji ju je kupio od Kolana¹⁵⁵³ - opisom susjednih nekretnina dobivamo i granice Kolanove stambene kuće *de trauersa*, gdje su se nalazili Prija i Filip de Matafaris. Ne znamo da li se na ovoj lokaciji nalazila kuća njegovog oca Mateja koja se bilježi 1385. godine.

---

¹⁵⁵⁰ Mišljenja smo da je prema opisu tih granica I. Petricioli krivo ucrtao položaj te kuće koja je pripadala Hermolaju, vidi njegovu skicu u "Lik Zadra", 165. Prema našoj skici, koja je nastala prema priloženom opisu granica, Košina kuća je imala puno veću površinu.

¹⁵⁵¹ ...*de borea est uia publica, de trauersa est domus Francisci aurificis de Mediolano mediante muro communi partim et sunt duo zardineta et partim domus habitationis dicti uenditoris recto tramite de borea in sirocum, prout iacet frontale dicte domus dicti uenditoris, de siroco est murus comunis Iadre de quirina possidet dictum comune Iadre mediante muro communi partim et partim est uia publica...*CD 17, str. 32, isp. 23. Vidi smještaj kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Nassis, br. 5.

¹⁵⁵² ...*posita Jadre in contrata sancti Stephani iuxta olim castrum porte terre firme ...de borea est uia publica de trauersa est domus Francisci aurificis de Mediolano med.muro comuni partim et partim sunt duo zardineta et partim domus hab.dicte uenditoris recto tramite de borea in sirocum prout iacet frontale dicte domus habitationis dicti uenditionis, de siroco est murus comunis Jadre de quirina possidet domus comunis Jadre mediante muro comuni partim et partim est uia publica, emptam per ipsum ser Cosam cedentem a dicto ser Colano de Ghinano....*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 63v (1386.). O Andriji kao njezinom vlasniku 1387.-1388. godine vidi str. 139 (bilj. 845), 213 (bilj. 1275-1276); HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192, (1387.).

¹⁵⁵³ Petar kupuje kuću od Kolana uz uvjet restitucije na šest mjeseci: ...*de austro est murus magnus ciuitatis Jadre de borea partim uia conuicinalis partim ser Gregorius de Nassis et partim magister Franciscus aurifex de Mediolano hab. Jadre, de trauersa partim dona Pria de Matafaris et partim ser Filippus de Matafaris de quirina ser Andreas de Cesamis...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192, (1387.). Magistar Petar prodaje kuću ser Koši de Begna, susjedi ostaju isti te nije došlo do restitucije njezinom bivšem vlasniku Kolanu de Ginano, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 336v-337 (1388.).

Poznato je da je Koša imao još svojih nekretnina i na drugoj lokaciji, a u blizini gore navedenih nekretnina. Na toj drugoj lokaciji, Koša nastavlja kupovati nekretnine i 1390. godine.¹⁵⁵⁴

Koša je kupovao i nekretnine u blizini Kneževe palače i posjeda obitelji Saladinis, pored crkve *sv. Marije de Bongauldo* u razdoblju od 1384.-1389. godine. Na javnoj dražbi, kupuje zaplijenjenu kuću "nevjernika" suknara Ivana (Zanus), koja se nalazila u susjedstvu obitelji Saladinis *in contrata ponte Ferree iuxta ecclesiam sancte Marie de Bongauldo* 1384. godine.¹⁵⁵⁵ Raspored susjednih nekretnina ukazuje na veliki posjed kojeg je imala obitelj Saladinis oko svoje *domus magna*, smještene ispod Kneževe palače. Također, prema podacima iz kupoprodajne isprave 1389. godine, Koša kupuje od Dujma de Grisogonis stambenu kuću *in confinio sancte Marie de Bongauldo* koja se nalazila *de trauersa* od prethodno spomenute kuće. Prema rasporedu navedenih nekretnina, Dujmovu kuću bi mogli identificirati kao kuću koja je pripadala obitelji Bogde prije 1384. godine.¹⁵⁵⁶ Naime, kuća, odnosno palača te obitelji navodi se na toj lokaciji 1350. godine.¹⁵⁵⁷ Koša je sudjelovao i u sporovima sa svojim sugrađanima zbog njihovih dugovanja, tražeći sudskim putem namirenje njihovih dugova koji su nastali kao rezultat međusobne suradnje u trgovačkim aktivnostima.¹⁵⁵⁸

O gradskim nekretninama njegovoga sina Šimuna de Begna, tijekom Ludovikovoga razdoblja nemamo podataka – spominje se tek kao najmoprimac kuće *in contrata sancti*

---

¹⁵⁵⁴ Kupuje kuću Rade, *uxoris q. Dobrichine Radogne...in confinio ecclesie sancti Petri de Argata ad arçenatum...de trauersa possidet dictus emptor, de syrocho murus comunis, de quirina uia publica partim et partim possidet dicta ecclesia s.Petri, de borea uia publica comunis...precii lib.mille paruorum...CD 17, str. 292, isp. 206.*

¹⁵⁵⁵ *...de trauersa domus que fuit q.illorum de Bogde mediante muro comuni sicut fuit antiquitis de quirina uia conuicinalis de austro uia publica et de borea her.q.ser Francisci de Saladinis partim med.muro comuni et partim non...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 99-99v.*

¹⁵⁵⁶ Vidi str. 233, bilj. 1414-1415. Smještaj vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Saladinis, br. 2.

¹⁵⁵⁷ Prema podacima iz 1350. godine, na lokaciji *prope ecclesiam s. Marie de Bongauldo (Bongauldo)* navodi se *terrenum* Franje de Bogde, u čijem susjedstvu se nalazila i njegova palača te zemljišta i kuća nasljednika pok. Lovre Jakovljevog de Bogde, SZB 3, str. 172, isp. 254 (1350.). Ukoliko usporedimo opis smještaja tih nekretnina sa opisom nekretnina na toj lokaciji iz 1384. godine, možemo pretpostaviti da je cijeli prostor između crkve *sv. Marije de Bongauldo* i glavne ulice, koja se nalazila *de quirina*, pripadao toj obitelji, vidi prilog *Karta* i prilog, *Skice položaja nekretnina*, Saladinis, br. 2.

¹⁵⁵⁸ Zbog neplaćenog srebra, Koša dolazi u posjed polovice kuće Pavla de Cessamis *in confinio sanctorum Quadraginta* 1386. godine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 38v. Također, bio je u sporu i sa izvršiteljima Petra de Liubavac te svojih kolega iz koleganze 1390. godine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 69v-71v.

Stefani (bez sobe i konobe) Martinušića Jurjevog *de Bicina de domo Lasnicich* 1386. godine.¹⁵⁵⁹ Ostali podaci o njegovim nekretninama potječu iz kasnijeg razdoblja.

Prema zadarskom katastiku iz 15. stoljeća,¹⁵⁶⁰ Šimun de Begna nastavlja okupljati obiteljske nekretnine uz crkvu sv. Marije *de Bongaudio*. Šimun je posjedovao nekoliko kuća s druge strane te crkve, uz Kneževu palaču u smjeru prema crkvi sv. Stjepana te je naslijedio očevu kuću iznad kuće Žuvica Bribirske na drugoj strani ulice, uz gradski bedem.¹⁵⁶¹ Šimun je ustupio svoje kuće mletačkoj vlasti, u zamjenu za Veli rat na Dugom otoku.¹⁵⁶² Prema navedenim podacima možemo zaključiti da su Koša i sin Šimun najviše okupljali svoje nekretnine oko crkve sv. Marije *de Bongaudio* te u blizini Kopnenih vrata, stvarajući svoj vlastiti obiteljski "kvart" tijekom 1380-ih. Nakon 1390. godine Koša kupuje nekretnine u zapadnom i središnjem dijelu grada, u predjelu gradskog trga te crkava sv. Lovre, sv. Vida i sv. Dimitrija.¹⁵⁶³

U dokumentima spominje se i nekoliko članova obitelji Begna koje nismo mogli svrstati u postojeća saznanja o obiteljskim vezama između pojedinih članova obitelji. Toj grupi pripada i Franica, udovica pokojnog Bogdole i majka Luke i Marina, čija se *domus habitationis* spominje kao susjed Katarine pok. Dominika sa Raba *ad campum s. Luce* 1388. godine.¹⁵⁶⁴ Isto tako spominje se i neka Marija kao kći Damjana de Begna (ne znamo kojega), a koja uzima u najam na dvije godine kuću od Nikole Martinussio de Butouano, koja se nalazila uz njegovu *domus habitationis ....in contrata Pusterle* 1384. godine.¹⁵⁶⁵

---

¹⁵⁵⁹ Ne opisuje se lokacija nekretnine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 22v-23.

¹⁵⁶⁰ Prema I. Benyovsky Latin, katastik je bio "knjiga komunalnih najmova", prema kojoj se moglo pratiti izgradnju ili korištenje neke određene nekretnine, vidi Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva", 40. Sačuvani prijepis zadarskog katastika ili kako ga S. Antoljak naziva "zemljišnika", dao je izraditi mletački dužd Toma Mocenigo 1421. godine. Katastik sadržava podatke o nekretninama u gradu Zadru i njegovom distriktu, vidi više Antoljak, "Zadarski katastik", 371-417.

¹⁵⁶¹ Vidi Antoljak, "Zadarski katastik", 374-376. Čini se kako I. Petricioli nije ucrtao kuću Hermolaja de Begna, koja se spominje uz Košinu (Šimunovu) kuću, vidi Petriciolijevu skicu u "Lik Zadra", 165.

¹⁵⁶² Vidi skicu Petricioli, "Lik Zadra", 165, str. 166.

¹⁵⁶³ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 32, fol. 15; CD 18, str. 163, isp. 108; *isto*, str. 359, isp. 248; *isto*, str. 439, isp. 310.

¹⁵⁶⁴ Njih dvije se spominju u sporu zbog Katarininog drvenog balatorija, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 270.

¹⁵⁶⁵ *...domum lapideam totam et integram paruum coopertam cuppis sitam Jadre in contrata Pusterle iuxta domum habitationis ipsius locatoris...de trauersa partim ser Philippus de Matafaris et partim jardinus dicti ser Philippi de siroco domus hab. dicti locatoris de quirina et de borea uia publica...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 32-32v.

3.3.18. Sloradis

Prema analiziranim ispravama, utvrđene su dvije obiteljske grane Sloradis, ona Vida de Sloradis te Petra de Sloradis, kojemu ne znamo ime oca. Najveći dio podataka o gradskim nekretninama obitelji Sloradis u drugoj polovici 14. stoljeća, odnosi se na njihove sinove te unuke. Kuća pok. Vida de Sloradis navodi se u sudskom prigovoru Tadeja de Sgagno i njegovog brata Šimuna koji ulažu prigovor na njezinu prodaju protiv Marina de Ginanno; kuća je imala sobu (*camera*) te se nalazila u susjedstvu kuće pok. Damjana de Varicassis *in ruga magistra* 1362. godine.¹⁵⁶⁶

Njegov sin Andrija¹⁵⁶⁷ imao je nekretnine u sjevernim dijelovima grada u prvoj polovici 14. stoljeća. Prema već utvrđenim podacima, Andrija je imao kuću odnosno hospicij *in confinio sancte Marie maioris* kojeg su njegovi izvršitelji prodali sukнару Mihovilu 1356. godine.¹⁵⁶⁸ Pokojni Andrija i njegov otac Vid imali su i zemljišta *in contrata s. Saluatoris*, u susjedstvu Franje Sexenulo iz Venecije 1349. godine.¹⁵⁶⁹ Također, Andrijina izvršiteljica spominje se i u predjelu *s. Petri Ueteris* 1350. godine¹⁵⁷⁰ – riječ je, najvjerojatnije, o zemljištima iz miraza njegove žene Rade kojoj je u zamjenu za njih dao novčani iznos, kako se navodi u kodicilu njegove oporuke 1346. godine.¹⁵⁷¹ U dokumentima se spominje i njegova kći Magdalena, supruga plemića Stjepana de Rasol, koja traži od očevih izvršitelja kao njegov nasljednik isplatu nekih novaca od sudskih presuda 1360. godine.¹⁵⁷²

O nekretninama Andrijinog brata Pavla i njegovog sina Damjana, ne postoje podaci u analiziranim ispravama. Damjanov sin Franjo de Sloradis navodi se u ispravi iz 1369. godine

---

¹⁵⁶⁶ Ne opisuje se njezin smještaj u odnosu na susjedne nekretnine, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 17. O nekretninama obitelji Varicassis na toj lokaciji vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 225 (bilj. 927).

¹⁵⁶⁷ Andrija pok. Vita de Sloradis živio je u prvoj polovici 14. stoljeća te je bio muž Radice de Detrico, dok je njegov brat Toma oženio njezinu sestru Franicu, vidi str. 107, bilj. 703.

¹⁵⁶⁸ Vidi str. 126, bilj. 788. Vidi smještaj tog hospicija kao *domus Michouilli* u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 2.

¹⁵⁶⁹ Obojica se navode kao pokojni u ispravi. Franjo Sexenulo je kupio kuću od Cecilije, žene pok. Pavla Božakovića. Lokacija kuće: *...de trauersa uia publica, de austro est partim domus Radogi calegarii et partim domus Johannis marangoni filii Condani, de quirina domus Miche de Pute, et partim domus olim Johannis .....medante muro communi et de bora est locus uacuis condam Uiti de Sloradis et partim domus olim Andree de Sloradis mediante muro communi....* CD 10, str. 53, isp. 79. Franjo de Sexenulo prodaje tu kupljenu kuću mornaru Kreši pok. Ivana sa Raba, CD 10, str. 95, isp. 136 (1350.).

¹⁵⁷⁰ Susjed Anastaziji i Stani, kćerima Bugdoja *...in confinio sancti Petri ueteris...a borea heredes Cernote, a trauersa commissaria condam Andree de Sloradis, a siloco Prodanus Bogdesich a quirina uia uicinalis...* SZB 3, str. 130, isp. 187.

¹⁵⁷¹ *...pro libris septingentis quinquaginta sex nomine precii...* Andrija joj dodjeljuje iz svojih dobara i *lib.mille quadringentarum paruorum dotium suarum libras quatuor et dimidiam denariuorum venetorum paruorum...* CD 11, str. 307, isp. 229.

¹⁵⁷² HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 86v.

kao oporučni izvršitelj Jurja de Carbonosis, zajedno sa Nikolom de Vitcor, koji prodaje njegove *muralia cum curia et locus ...in confinio/contrata s. Uiti* 1363. godine. Te nekretnine kupio je na toj dražbi Franjo pok. Damjana de Sloradis preko svog posrednika Kreše de Nassis te je prodao prava na njih Nikoli pok. Tolomerija de Spingarolo 21. siječnja 1369. godine. Među prodanim nekretninama, navodi se i neka palača (*palacium*) koja je bila podignuta nad zemljištem: *...dictam muraleam in qua ad primis palacium hedificatum est et laboreria constructa sunt...* što ukazuje da je palača bila izgrađena u razdoblju od 1363. do 1369. godine te da je pripadala Franji de Sloradis te poslije vranskom prioratu.¹⁵⁷³

Prema ispravi 1380. godine, saznajemo kako ovaj predio nije bio slučajan Franjin izbor za okupljanje posjeda. Nakon gubitka zemljišta sa palačom, Franjo se bilježi kao vlasnik kuće sa velikim vrtom (*uiridarium*) u istom gradskom predjelu u blizini gradskog trga.¹⁵⁷⁴ To potvrđuje i podatak iz 1390. godine, kada se na istoj lokaciji spominje Franjina *commissaria* kao susjeda Nikole de Flumine, koji se spominje kao susjed i 1380. godine.¹⁵⁷⁵ Franjo se spominje i u ulozi prokuratora franjevaca (*fratrum minorum*) koji, u njihovo ime, drži u posjedu dućane *in contrata seu ruga aurificum*, a koji su bili u najmu pokojnog Franje de Lompre (1370.).¹⁵⁷⁶ Imao je prazno zemljište za najam i *in confinio s. Anastasie* koje daje u najam arhiđakonu Krševanu a koje se nalazilo uz njegovu kuću (1360-ih).¹⁵⁷⁷ Također, Franjo

---

¹⁵⁷³ U drugoj ispravi bilježi se da je Franjo morao drugi put dati na dražbu *muralea cum sua curia et locus suis* ali bez *hedificium*, koju je odvojio od tih nekretnina, zbog duga prema rođaku Mihovilu de Sloradis 1369. godine. Na toj dražbi, nekretnine kupuje Nikola de Spingarolo, kojemu je Franjo prodao prava na prvu dražbovnu ispravu 21. siječnja 1369. godine. Obje dražbovne isprave, odnosno sva prava na navedene nekretnine, uključujući i *domus magna* koja se nalazi na tim zemljištima, Nikola prodaje vranskom prioru Bandonu (i cijelom Ugarskom kraljevstvu...*et per totum regnum hungarum recipienti.*). Lokacija nekretnina: *...de trauersa uia publica et partim possidet Mixulus quondam Federici de Nassis mediante comune, de borea uia conuicinalis et partim possidet Marinus de Segatie et partim possidet Stana uxor quondam Cuntani marinarii, de austro possidet Mixulus quondam Federici de Nassis mediante...et partim uia conuicinalis, de quirina possidet Brahmani cum toto suo muro et partim uia conuicinalis*, vidi str. 111-112, bilj. 726. Vidi smještaj navedenih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Sloradis, br. 1. Ova lokacija je povezana sa skicom rasporeda nekretnina Mihe de Nassis u istom razdoblju, vidi isto *Skice*, Nassis, br. 1. S obzirom da nismo sigurni gdje su se nalazile navedene nekretnine, označili smo približan smještaj palače vranskoga priorata i posjeda (bivši Franjini posjedi) u prilogu *Karta*.

¹⁵⁷⁴ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 109v-110.

¹⁵⁷⁵ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 73v.

¹⁵⁷⁶ Dućani su se nalazili u susjedstvu *domus lapidea* Maura de Grisogonis, vidi str. 185, bilj. 1105. Vidi i skicu u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grisogonis, br. 1.

¹⁵⁷⁷ U inventaru Krševana, zadarskog arhiđakona, navodi se da mu je Franjo dao u najam *locus uacuus....de trauersa* od kuće u kojoj je živio arhiđakon *in confinio sancte Anastasie* – ne piše lokacija, Leljak, MCI 1, str. 219, isp. 27 (1370.).

je imao i kuću i zemljište uz kuću svog rođaka Mihovila pok. Barta de Sloradis *in confinio sancti Demetry* 1366. godine.¹⁵⁷⁸

Prema podacima u analiziranim ispravama, utvrdili smo i gradske nekretnine članova druge obiteljske grane Petra de Sloradis. Prije 1358. godine, unuci Petra de Sloradis, odnosno sinovi njegovoga sina Barta, živjeli su u dvama hospicijima u sjevernom dijelu grada, u području između samostana sv. Dimitrija i sv. Krševana koji se nazivao u dokumentima Malpass/Plankit.

Bartov sin Ivan de Sloradis kupio je od Stjepana de Rasol, muža svoje rođakinje Magdalene, očev hospicij koji se nalazio *in loco uocato Malpello (Malpassum?)* u susjedstvu hospicija koji je pripadao njegovom nećaku Jakovu (sin Ivanovog brata Grgura) te hospicija Grizogona de Gramaço (1339.).¹⁵⁷⁹ Osim što se sporio sa svojim rođakom Franjom pok. Damjana oko nekog duga 1368.-1369. godine,¹⁵⁸⁰ Mihovil pok. Barta (Ivanov i Grgurov brat), posjedovao je i kuću koja se nalazila uz Franjinu kuću i zemljište *in confinio sancti Dimitry* 1366. godine.¹⁵⁸¹ U istom predjelu, ali na drugoj lokaciji, Mihovil je imao još zemljišta, najvjerojatnije za najam (1368.).¹⁵⁸² Njegovi nasljednici spominju se u istom predjelu uz hospicij Ivana de Sloradis 1376. godine – ti podaci navode da se ti nasljednici nalaze na mjestu nekadašnjeg hospicija Jakova Grgurovog de Sloradis iz 1339. godine. Ovaj podatak je u skladu sa tvrdnjom Z. Nikolić Jakus prema kojoj je Mihovil naslijedio imovinu svog brata Grgura koji je umro od posljedica Crne kuge.¹⁵⁸³

---

¹⁵⁷⁸ Lokacija Franjine kuće i zemljišta: *...de austro sunt muralee dicti Francisci debitoris de quirina est unius locus Chatarine uxoris Johanis de Soppe de borea domus ser Michael de Sloradis et de transversa partim domus dicti Francisci debitoris et partim heredes (Senchi?) marinary...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 39v.*

¹⁵⁷⁹ *...cum sua curia...de austro est hospitium Jacobi Gregorii de Sloradis, de quirina est hospitium Grisogoni de Gramaço de borea et trauersa sunt uie publice...CD 10, str. 467, isp. 229. Vidi raspored nekretnina u prilogu, Skice položaja nekretnina, Sloradis, br. 2.*

¹⁵⁸⁰ Vidi bilj. 726.

¹⁵⁸¹ Vidi bilj. 1578.

¹⁵⁸² Mihovil je bio susjed Ivanu pok. Radovana Belčić *in contrata sancti Demetry in loco dicto Malpasso...de borea uia conuicinalis, de austro domus Thomaxine uxoris condam Senchi marinarii de quirina ser Michael de Sloradis et de trauersa est dictus emptor...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 35v-36.*

¹⁵⁸³ Ivan i nasljednici Mihovila se bilježe kao susjedi nekog zida koji je pripadao obitelji Nassis, uz kuću magistra Andrije koji se nalazi na poziciji hospicija Grizogona *de Gramaço* iz 1339. godine: *... confines de borea uia? de quirina domus cum curia et balatorio magistri Andree ser...de Jadre de austro hereditas ser Miche de Sloradis et de trauersa ser Caninus de Sloradis...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 17v-18. Vidi i Nikolić Jakus, "The Formation", 231. Rekonstrukciju smještaja tih nekretnina vidi u prilogu, Skice položaja nekretnina, Sloradis, br. 2.*

Njihov brat, Filip pok. Barta, zapisan je u izvorima kao *dominus et plebanus ecclesie Sancti Petri de platea et ecclesie sancti Elie, dominus presbiter*,¹⁵⁸⁴ *icononus gubernator protector et factor monasterii sancti Grisogoni*¹⁵⁸⁵ koji je davao u najam nekretnine crkve sv. Petra *de plateis* kao njihov zastupnik. Također, u nekoliko isprava Filip se spominje i kao stranka koja daje u najam kuće sa dućanima na glavnom gradskom trgu 1376. i 1380. godine, ali se ne navodi da li to radi kao zastupnik Crkve ili kao privatna osoba.¹⁵⁸⁶ Također, Filip je davao crkvene nekretnine u najam kao zastupnik svoje crkve i Firentincima.¹⁵⁸⁷ Njegova stambena kuća (*domus habitationis*) u predjelu sv. Vida, zapisana je u *actumu* jednog dokumenta 1377. godine.¹⁵⁸⁸ Smatramo da je riječ o istoj njegovoj nekretnini koja se spominje kao susjedna nekretnina zemljištu rogovskog samostana u blizini samostana sv. Marije 1373. godine.¹⁵⁸⁹

U dokumentima bilježi se i neki Bartol de Sloradis, za kojeg smo utvrdili da je bio sin tog istog prezbitera Filipa de Sloradis.¹⁵⁹⁰ O Bartolovoj povezanosti i sa ostalim crkvenim osobama svjedoči i dokument u kojem Bartol uzima u najam od arhiđakona *reuerendus dominus presbiter* Marina pok. Grizogona de Butadeo sva zemljišta i *muralia* crkve sv. Petra *Ueteris...in confinio sancti Petri Ueteris* u najam na 29. godina (1389.).¹⁵⁹¹ Ovi podaci ukazuju da je Bartol imao neku povezanost sa Crkvom, možda upravo preko oca Filipa. Krajem 1380-ih, spominju se i njegova dva spora zbog dugovanja.¹⁵⁹² Prema podacima iz drugog sudskog spora, kojeg je izgubio u korist Alberta pok. Mateja i Antonija Petrovog iz

¹⁵⁸⁴ SZB 4, str. 217, isp. 129.

¹⁵⁸⁵ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 9v-20.

¹⁵⁸⁶ Loše vidljiv dokument ali se može utvrditi da on, zajedno sa nekim Jakovom, daje u najam *statio cum domo posita Jadre in platea comunis* na tri godine *Ostoie quondam Stanaci habitatoris Jadre et Uituli...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 18-18v (1376.). U drugom dokumentu, bilježi se da prima najamninu za dva dućana koji su dani u najam na tri godine od *Milco (Bconich)et Drasica eis uxoris...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 15, fol. 11.

¹⁵⁸⁷ Filip daje u najam *domus ecclesie sancti Petri de plateis prope logia magna comunis* nekom građaninu Firence na godinu dana kao zastupnik te iste crkve 1387. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 27, fol. 11v.

¹⁵⁸⁸ HR-DAZD-31-ZB, PP, b. 2, fasc. 7, fol. 44v-45.

¹⁵⁸⁹ Vidi bilj. 710.

¹⁵⁹⁰ Na obiteljsku vezu sa Filipom ukazuje i sljedeći zapis: *...Bartolo domini Filippi de Sloradis...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 7v-8 (1386.).

¹⁵⁹¹ Bartol uzima od navedenog arhiđakona *omnia et singula loca et muralias ipsius ecclesie usque ad uigintinouem annos...supra quibus sunt edificia de lignamine ser Colani q.ser Marini de Fanfogna ciuis Jadre, et cuppis copertam in quibus sunt tres stationes, posita in ciuitatis Jadre in confinio sancti Petri Ueteris....de austro et quirina est uia publica, de borea et trauersa possidet commissaria seu hereditas olim ser Miche de Pechiaro....*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 75v-76.

¹⁵⁹² Bartol je dobio jedan sudski spor protiv Mihovila zvanog Stokulo, Pavla de Palombardis de Jadre (1387.) te dolazi u posjed njegove kuće *in contrata sancti Grisogoni....de austro possidet ser Micha de P(ichiaro) de quirina ser Jacobus de Fera de borea uia publica de trauersa partim ser Gregorius de Botono et partim ser Colanus de Figazolo....*HR-DAZD-22-CMC-CDR, Liber possessorum, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 47v.

Firence, doznajemo da je imao u svome vlasništvu kuću prezbitera Filipa, što dokazuje opis lokacije iz 1390. godine.¹⁵⁹³ Navedeni podaci potvrđuju naš zaključak o Bartolu kao sinu prezbitera Filipa de Sloradis.

Franjo, sin Grgura pok. Barta spominje se u inventaru zadarskoga arhidakona Krševana kojemu je u najam na 29. godina dao *locus in Malpasso*, a koji se nalazio najvjerojatnije u blizini djedovog i očevog hospicija.¹⁵⁹⁴ Također, Franjo se spominje u istom predjelu Plankitu (1372.)¹⁵⁹⁵ te u području glavnog trga 1380.-1381. godine. Smještaj tih nekretnina odgovara podacima o tim istim nekretninama iz 1389. godine - pomoću navedenih podataka uspjeli smo utvrditi nekretnine koje su se nalazile na lokaciji *de trauersa* od kuće Calcina i Venture te smo uspjeli odrediti i položaj ovih nekretnina u odnosu na glavne ulice.¹⁵⁹⁶

U dokumentima spominju se i oni članovi obitelji koje nismo mogli svrstati u ove dvije navedene obiteljske linije, uglavnom zbog nedostatka podataka o njihovom ocu ili djedu. Takav primjer je i nasljednik nekog pokojnog Grgura čija se kuća spominje *prope plateam magnam in confinio sancti Petri Noui* u susjedstvu Vida Jakovljevog de Zadulinis i Martinušića Barta Petrovog Claudi 1320. godine.¹⁵⁹⁷ Sljedeći primjer je Matej pok. Vučine koji se najranije spominje 1359. godine kao najmoprimac kuće pokojnog Mihe de Miligosto *in confinio sancte Marie presbiterorum*.¹⁵⁹⁸ Prema toj ispravi, njegova žena Dobra bila je dužna za određeni iznos najamnine jer je ostala živjeti u toj kući. Lokaciju i susjedne granice te nekretnine mogli bi pretpostaviti prema podacima o vrtu Dobre koji se spominje kao susjedna nekretnina uz hospicij suknara Mihovila 1356. godine.¹⁵⁹⁹ Prema podacima iz

---

¹⁵⁹³ Navedeni vjerovnici dolaze u posjed njegovog trećeg dijela kuće, dvora i vrta koji su se nalazili *in confinio s. Uiti* (1390.)...*de austro uia publica de trauersa uia conuicinalis partim et partim loci domini abbatis monasterii sanctorum Cosme et Damiani de Monte de borea loci dicti domini abbatis de quirina domus et muralie ser Symonis Magioli drapery.* HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, VBF, kut. 2, fasc. 3, fol. 72v. Usporedi lokaciju sa ispravom iz 1373. godine, vidi bilj. 710. Smještaj kuće vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 6.

¹⁵⁹⁴ Ne opisuje se lokacija, Leljak MCI 1, str. 219, isp. 27.

¹⁵⁹⁵ Vidi str. 178, bilj. 1057.

¹⁵⁹⁶ Ova se lokacija odnosi na nekretnine koje se spominju u ispravi, u kojoj Juraj de Zadulinis daje u najam svoju kuću *in capite ruge Marchianorum*, vidi str. 241, bilj. 1467. Vidi i rekonstrukciju tih nekretnina u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Zadulinis, br. 3.

¹⁵⁹⁷ ...*de austro est possessio Damiani olim Michaelis....quirina partim domus heredum Gregorii de Slorado....Barti de Grisogono et partim locus her. Guidonis de....de borea partim domus dicti Barti et partim dictus locus...* CD 8, str. 577, isp. 472.

¹⁵⁹⁸ Ne navodi se opis susjednih nekretnina, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, 76.

¹⁵⁹⁹ HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones ciuiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 76.

isprave 1372. godine, Matej je bio i susjed Budislava pok. Jurislava de Breberio.¹⁶⁰⁰ Najviše podataka o Matejevima nekretninama spominje se nakon 1382. godine. Matej prodaje svoje prazno zemljište *in confinio s. Demetrii* Luki pok. Filipa iz Ankone 1386. godine. S obzirom na stupanj oštećenosti dokumenta, ne znamo njegov položaj u odnosu na susjedne nekretnine.¹⁶⁰¹

Matej je živio u predjelu crkve sv. Krševana – kao pokojni vlasnik dvaju dijelova stambene kuće (*domus habitationis*) koju je dijelio sa Mihom Pavlovim pok. Mihe i Jakovom pok. Bondomerija *de Lesna* navodi se 1386. godine. Iako su Matejev dio kuće naslijedili njegovi sinovi, ona je morala završiti na javnoj dražbi zbog podmirenja Matejevih dugova prema vjerovnicima a kupio ju je trgovac Jakov pok. Ivana iz Zadra.¹⁶⁰² Matej je dugovao novac svojim suvlasnicima koji su bili obiteljski vezani sa Sloradis,¹⁶⁰³ zatim rođaku Nikoli pok. Mihe de Sloradis te Petru pok. Ivana de Gallo koji su bili privremeno u posjedu Matejevog dijela nekretnine do isplate duga od njezine prodaje na dražbi.¹⁶⁰⁴ Trgovac Jakov prodaje prava na taj dio kuće Matejevom prvom susjedu Jakovu de Ferra iste godine kad ju je i kupio,¹⁶⁰⁵ čime taj isti Jakov de Ferra zaokružuje svoju grupaciju nekretnina na istoj lokaciji.¹⁶⁰⁶ Sličan razmještaj nekretnina na istoj lokaciji navodi i isprava o presudi u korist Bartola de Sloradis protiv Mihovila zvanog Stokulo Pavla de Palombardis de Jadre 1387. godine.¹⁶⁰⁷ U toj ispravi spominje se kuća koju je Jakov de Ferra kupio od trgovca Jakova – ta kuća bila je glavna prostorna poveznica u spajanju sa podacima o smještaju nekretnina iz

---

¹⁶⁰⁰ Budislav de Breberio i Matej se dogovaraju da zid, koji se nalazi između njihovih kuća, bude zajedničkim. U ispravi se ne navodi opis lokacije njihovih kuća, CD 14, str. 471, isp. 354.

¹⁶⁰¹ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 7v-8.

¹⁶⁰² Lokacija kuće: *...de borea et quirina uia publica de trauersa ser Jacobus de Fera et de austro Budisclaus Misorich mediante muro comuni, cui domus due partes fuerunt dicti q. ser Matey et nunc est ei filiorum et heredum et tertia pars dicte domus est Mixe filii ser Pauli q. ser Mixi cuius de Lesna et Jacobi filii q. ser Bondomery de dicta Lesna...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Breuiana deliberationum ad incantum, b. 1, fasc. 4, br. 1, fol. 240v-241v.

¹⁶⁰³ Pavlu, kao skrbniku svog sina Mihe i Jakova, dug isplaćuju Bartol de Cipriano, koji je bio prokurator komune te *tutor* i *defensor* Petrucije i Mare, kćeri pokojnog Mateja de Sloradis, i Zumul pok. Ivana de Cosa kao drugi branitelj dodijeljen od strane komune. Isplaćuje se iznos iz trećeg dijela Matejeve imovine...*uidelicet ducatos centum per tertia parte domum dicti q. ser Matey uendite et deliberate ad incantum...*Skrbnici i jedne i druge strane dijele Matejevu imovinu između sebe - osim navedenog iznosa Miha i Jakov dobivaju...*medietas uni possessiones cum suis iuribus...i...ducatos quindecim ut de hys patet diuisione suprascripta* u svrhu ispunjenja povrata miraza njihove majke Nikolote, kćeri pok. Vučine de Sloradis i sestre pokojnog Mateja, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 106; IC, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 107v-108.

¹⁶⁰⁴ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 35.

¹⁶⁰⁵ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 73-73v.

¹⁶⁰⁶ Osim Jakova de Ferra, u susjedstvu je živio i Budislav (Miserić) *de Breberio* pa možemo potvrditi da je to bila kuća koja se spominje i 1372. godine.

¹⁶⁰⁷ Vidi bilj. 1592.

1386. godine. Usporedivši opis lokacija iz tih dvaju isprava, uspjeli smo rekonstruirati jedan dio gradskog bloka u kojem su se nalazile navedene nekretnine.¹⁶⁰⁸

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U prethodnom poglavlju rekonstruirali smo smještaj gradskih nekretnina koje su pripadale pojedinim zadarskim plemićkim obiteljima unutar grada. S ciljem postizanja traženih podataka, tijekom provedenoga istraživanja bilo je potrebno utvrditi nekoliko važnih segmenata toga istraživačkoga procesa.

Iz provedenog istraživanja o smještaju tih nekretnina dobili smo dvije vrste podataka. Na temelju podataka o gradskim nekretninama dobili smo uvid u način njihovog bilježenja unutar notarskih isprava, tipologiju, strukturu i tržišnu vrijednost. Rekonstrukcijom smještaja tih nekretnina, došli smo do podataka i o načinu opisivanja gradskog prostora u notarskim ispravama te o ulozi nekretnina u pravnim poslovima tijekom Ludovikovog razdoblja.

Druga vrsta podataka, koja nastaje kao rezultat istraživanja smještaja gradskoga plemstva, odnosi se na njihov utjecaj u formiranju obiteljskoga, društveno-političkoga i gospodarskoga prostora unutar grada. Važnu ulogu u tim oblikovnim procesima imale su obiteljske, društvene i političke veze između gradskoga plemstva i ostalih društvenih skupina te komunalnih i crkvenih institucija.

4.1. NEKRETNINE ZADARSKOGA GRADSKOGA PLEMSTVA

4.1.1. Opis nekretnina

Nekretnine zadarskoga plemstva bilježe se u analiziranim ispravama kao glavne ili susjedne nekretnine te kao mjesta sklapanja određenog pravnog posla (*actum*). Osim navedenih nekretnina, u ispravama bilježe se i javne građevine kao fiksni orijentiri koji se navode u opisima lokacije glavne nekretnine.¹⁶⁰⁹

U većem broju analiziranih dokumenata položaj glavne nekretnine, koja je ujedno i glavni objekt nekoga pravnog posla, utvrđuju granice (*confines*) susjednih nekretnina koje

---

¹⁶⁰⁸ Vidi smještaj Matejeve kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Sloradis, br. 3.

¹⁶⁰⁹ Metodologija istraživanja preuzeta od I. Benyovsky Latin, vidi o tome str. 13, bilj. 65.

zadarski notari bilježe prema stranama svijeta, odnosno vjetrova, a u odnosu na glavnu nekretninu.¹⁶¹⁰ U određenom broju dokumenata, često se i ne navode susjedne nekretnine nego prezentski oblik glagola *possidere* (*possidet/possident*) uz ime vlasnika ili korisnika susjedne nekretnine. Također, zabilježeni su i primjeri u kojima se ne bilježe susjedne nekretnine, već isključivo ime njezinog vlasnika, odnosno korisnika.¹⁶¹¹

Tijekom druge polovice 14. stoljeća, češće se bilježe javne i privatne nekretnine kao mjesto izdavanja određenoga dokumenta. Vrsta nekretnine bilježila se u formuli *actum* na kraju notarske isprave.¹⁶¹² Na početku formule, prvo se navodi mjesto nekretnine u prostoru (grad Zadar), pa vrsta nekretnine u kojoj se sastavlja dokument o određenoj pravnoj radnji. Javne građevine i gradske trgove susrećemo u velikom broju zabilježenih notarskih isprava tijekom Ludovikovog razdoblja. Najčešće se navode Velika loža¹⁶¹³ i glavni gradski trg,¹⁶¹⁴ dok se nešto manji broj dokumenata sastavlja u gradskoj kancelariji,¹⁶¹⁵ Nadbiskupskom dvoru¹⁶¹⁶ i kod Velikih vrata u istočnome dijelu grada (*porta magna*).¹⁶¹⁷ Zanimljiv podatak je da se, u pojedinim dokumentima, navode i gradski predjeli kao mjesto sastavljanja isprave.¹⁶¹⁸

---

¹⁶¹⁰ O označavanju strana svijeta u zadarskim notarskim dokumentima 13. stoljeća vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 24. U zadarskom notarijatu druge polovice 14. stoljeća nazivi za strane svijeta označavali su se prema nazivima za glavne vjetrove *trauersa* (SI), *borea* (SZ), *quirina* (JZ), *austro* (JI), više o toj problematici vidi Ante Marija Strgačić, "Quirina...traversa pars' zadarskih srednjovjekovnih isprava", *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 2 (1963), br. 1: 95-131; Ante Marija Strgačić, "Nazivi za glavne vjetrove na Jadranu u XVI. stoljeću", u: *Pomorski zbornik* 3, ur. Grga Novak (Zadar: Društvo za proučavanje i unapređenje pomorstva, 1965), 1079-1094. U pojedinim ispravama bilježimo i naziv *sirocco* umjesto *austro*, npr.:...*de sirocco possidet ser Franciscus de Zadulinis...Stipišić, Inventar, Mihovil*, str. 39 (3v).

¹⁶¹¹ Primjerice...*de quirina possidet dona Margarita relicta q. domini Pauli de Grubogna...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 2, fol. 25v-26 (1387.);...de borea Uolcina Legalis uocatus Belgarçon, de trauersa uia publica, de austro dicta domina Zanna, uxor ser Cresii de Zadulinis, de quirina uia conuicinalis... Stipišić, Inventar, Mihovil*, str. 136, isp. 64.

¹⁶¹² Tijekom prve polovice 14. stoljeća jako se rijetko navodi mjesto sastavljanja određenog dokumenta. Usp. Grbavac, "Notarijat", 127-128.

¹⁶¹³ Primjerice: *iuxta logiam magnam comunis*, CD 14, str. 215, isp. 154 (1369.), HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 28v-29 (1370.); *in logia magna*, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 39v (1376.); *sub logia magna*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 108-108v (1380.); *in logia magna comunis*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 10-10v (1381.).

¹⁶¹⁴ Primjerice: *in platea comunis*, CD 16, str. 119, isp. 110; *iuxta plateis comunis Iadre*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 179v-180 (1382.); *prope plateis comunis*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 5-5v (1378.).

¹⁶¹⁵ Primjerice: *ad cancellaria*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 47-47v (1377.); *in canzellaria*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 4-4v (1376.).

¹⁶¹⁶ Primjerice: *in curia archiepiscopalis*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 1, fol. 606 (1378.).

¹⁶¹⁷ Spominje se neka *logia parua iuxta portam ciuitatis Jadre*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 5-5v (1369.); *ad banchum ad portam magnam statuit terminum*, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. 1, fol. 199-200 (1365.).

¹⁶¹⁸ Naziv *confinium* se koristi kao oznaka lokacije određene nekretnine u formuli *actum*. Primjerice:...*in confines sancti Demetri in suprasse domo in qua habitat...Maria commissaria...HR-DAZD-31-ZB, PP,*

U ispravama bilježe se i nekretnine gradskoga plemstva kao mjesto sastavljanja isprava – u najvećem broju primjera navode se njihove stambene kuće (*domus habitationis*)¹⁶¹⁹ i dućani (*statio*).¹⁶²⁰ Riječ je, uglavnom, o nekretninama koje su bile glavni predmet u pravnom poslu, a o kojem se sastavlja određena notarska isprava.¹⁶²¹

Iz opisa lokacije glavnih nekretnina u notarskim ispravama doznajemo i podatke o javnim građevinama koje se bilježe kao njihove susjedne nekretnine ili fiksni orijentiri pomoću kojih smo određivali njihov smještaj unutar pojedinih gradskih blokova.¹⁶²² Osim smještaja glavne nekretnine unutar određenog predjela ili *contrata*, u opisima lokacije te nekretnine notari bilježe i javne građevine, ulice i gradske prostore. Uz naziv predjela ili *contrata*, zadarski notari navode i mjesta koja su nosila specifične nazive¹⁶²³ ili su bila imenovana prema pojedinim plemićima i njihovim obiteljima (*curia*).¹⁶²⁴ Također, notari bilježe i gradske ulice koje su se nalazile uz nekretnine. Gradske ulice bilježe u ispravama kao *uia publica/uia communis*¹⁶²⁵ te zapisuju i posebne nazive glavnih ulica koje su se nazivale

---

Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 17v-18 (1376.);... *in confinio sancte Marie de Bongaldo in domo habitationis dicti emptoris*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. br. 6, fol. 9v-10 (1377.);...*in confinio sancti Uiti in domo habitationis dominum Philipum de Storadis plebani*... HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 7, fol. 44v-45 (1377.);...*in confinio sancti Saluatoris in domo habitationis emptoris*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 12v-13 (1379.).

¹⁶¹⁹ Primjerice:...*in domo habitationis dicti ser Petri uenditoris*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 7, fol. 13-13v (1367.);...*iuxta sanctum Platonem in domo habitationis dicti domini Frixano*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 38v-39 (1368.).

¹⁶²⁰ Primjerice:...*in dicta statione*...HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 16-16v (1376.).

¹⁶²¹ Prema I. Benyovsky Latin i S. Begonja, opis glavne nekretnine se nalazio u formuli *res* u kojoj su se nalazili podaci o samoj nekretnini, njezinom položaju i "pravnoj pripadnosti", vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 10.

¹⁶²² Ista saznanja o drugim dalmatinskim gradovima (uključujući i Zadru) u 13. stoljeću donose I. Benyovsky Latin i S. Begonja, *Isto*, 20-21.

¹⁶²³ Sličan način imenovanja gradskih predjela u 13. stoljeću vidi I. Benyovsky Latin i S. Begonja, *Isto*, 23. Za Zadar u drugoj polovici 14. stoljeća vidi:...*prope puteum dictum Puteuac*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 6 (1367.); *in contrata sancti Demetry*...*in loco dicto Malpasso*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 35v-36 (1368.);...*in contrata Planchete*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 28v-29 (1370.);...*in confinio Pusterle fabrorum siue puthey uocati Putauac*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45-45v (1370.);...*in confinio sancti Demetry in curia uocata Matelda*...HR-DAZD-31-ZB, PS, b. 1, Instrumenti, fasc. 4, fol. 95-95v (1378.).

¹⁶²⁴ Prema članku I. Benyovsky Latin, Begonja naziv *curia* (slično kao i *curtis*), odnosio se na privatno dvorište okruženo susjednim kućama (ili dvor). Također, ti nazivi su se povezivali i sa obiteljskim kućama, vidi I. Benyovsky Latin i S. Begonja, "Nekretnine", 12-13. U skladu s tim tumačenjem, smatramo da se sljedeći primjeri odnose na dvorište između više kuća koje su pripadale tim obiteljima. Primjerice:...*in curia Butadei*... HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 11 (1378.);...*in contrata sancti Petri Ueteris*...*curia Uitor*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 5-5v (1378.).

¹⁶²⁵ Isti naziv za ulice u Trogiru bilježi i Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 46. Primjerice u Zadru... *de austro est uia conuicinalis, de trauersa uia publica de borea domus ser Francisci de Zadulinis et de quirina locus dicte ecclesie*...HR-DAZD-31-ZB, PH, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, fol. 1v (1378.);... *de borea de quirina de austro sunt loca dicti comunis Jadre et de trauersa uia comunis*, HR-DAZD-31-ZB, PP,

ruga.¹⁶²⁶ Slično kao i u Šibeniku, male, susjedne uličice zadarski notari bilježili su kao *uia conuicinalis*¹⁶²⁷ a bilježili su i zasebne prolaze između kuća ili čestica¹⁶²⁸ - *ambitus*,¹⁶²⁹ *androna*,¹⁶³⁰ *andronella*,¹⁶³¹ *curia conuicinalis*¹⁶³² te cisterne (*puteus, cisterna*).¹⁶³³ Također, notari bilježe nekretnine u blizini glavnoga gradskoga trga (*platea*)¹⁶³⁴ ili gradskih zidina (*murus ciuitatis*),¹⁶³⁵ na kojima su se, osim velikih vrata (*porta*),¹⁶³⁶ nalazila i mala vrata

---

Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 10v-11v (1372.). Zabilježen je i primjer neke ulice...*de austro uia facta per donationem intra muros (ciuitatis Iadre et ultra muros) ciuitatis eiusdem*...SZB 5, str. 361, isp. 231 (1356.).

¹⁶²⁶ O nazivu *ruga* vidi i I. Benyovsky Latin i S. Begonja, "Nekretnine", 23; Petricioli, "Lik Zadra", 177. Primjerice, Zlatarska ulica (*ruga aurificum*), Kovačka ulica (*ruga fabrorum*), glavna gradska ulica koja je vodila prema glavnom trgu (*ruga magistrorum*) te *ruga Marchianorum*, vidi Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 116, isp. 13 (1370.); vidi bilj. 724; HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 16v (1362.); Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 136, isp. 64 (1368.).

¹⁶²⁷ D. Zelić bilježi taj naziv u šibenskom Statutu a koji se odnosio na male ulice, vidi Darko Zelić, "Public and Private Space in Medieval Towns of the Dalmatian Coast", u: *Mittelalterliche Häuser und Strassen in Mitteleuropa. Varia Archaeologica Hungarica IX/Font, Marta.*, ur. Maria Sandor (Budimpešta; Pecs: Institutum Archaeologicum Academiae Scientiarum Hungaricae, 2000), 143. Primjerice:...*de trauersa uia publica, de borea possidet ser Raphael Rouer de Ianua, de quirina uia conuicinalis de siroco uia comunis*...Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 136, isp. 62 (1370.).

¹⁶²⁸ Terminologiju za nazive *androna* i *ambitus* vidi Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 92; Benyovsky i Begonja, "Nekretnine", 19.

¹⁶²⁹ U dokumentima se spominje *ambitus conuicinalis*, CD 14, str. 215, isp. 154 (1369.); HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 25, 11v (1385.). U pojedinim primjerima se opisuje i smjer pružanja *ambitus* – npr. kod *domus magna* Franje de Grubogna na glavnom gradskom trgu...*de quirina partim uia publica et partim loca et domus monasterii sancti Nicolai de Iadra vnde dicta domus permutata habet vnum abutum, qui respicit a parte quirinali ueniendo uersus siroco*...Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 113-114, isp. 7. Zemljišta su imala i svoj vlastiti prolaz - Alojzije de Matafaris ima *locus cum ambitu* uz crkvu sv. Stošije, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 89 (1390.).

¹⁶³⁰ Prema I. Benyovsky, koja navodi mišljenje I. Fiskovića o definiciji *androna*, riječ je "o natkrivenom prolazu odnosno nadsvodenoj ulici.", Irena Benyovsky, "Privatni prostori grada Trogira u kasnom srednjem vijeku", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest FF-a Sveučilišta u Zagrebu* 29 (1996): 63. Primjerice *androna conuicinalis* između kuće Jakova de Cessamo i crkve sv. Lovre, CD 12, str. 594, isp. 445 (1359.); navodi se i kao zajednički prolaz između dvaju nekretnina, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v (1387.), HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 36v (1386.); između zemljišta Marina de Matafaris i kuće nasljednika Franje de Saladinis uz crkvu sv. Platona, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 20-20v (1375.).

¹⁶³¹ Između *domus magna* Filipa de Matafaris i nekretnine Dobre de Ciuaellis uz crkvu sv. Mihovila, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45v-46 (1370.).

¹⁶³² Postoji puno primjera gdje se pojam *curia conuicinalis* upotrebljava za zajednički dvor kojeg su dijelili više susjeda, npr. *de trauersa partim domus Draxoy çapatoris et partim curia conuicinalis*, CD 14, str. 277, isp. 201; *curia* Mihe de Rosa u predjelu Arsenala, gdje mu se nalazila i kuća, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 16, fol. 18v-19 (1380.). *Curia* je najvjerojatnije označavala zajedničko dvorište između susjednih kuća, usp. Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 106-107.

¹⁶³³ Primjerice, *puteus*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 22 (1383.); *cisterna*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 19, fol. 26v (1380?).

¹⁶³⁴ Bilježi se naziv *platea* kao ime gradskog predjela ili susjedna nekretnina (primjerice *de siroco est platea magna comunis Jadre*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 112-112v (1386.); CD 16, str. 119, isp. 110; HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b.1, fasc. 13, fol. 2v-3 (1369.); HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 30-31 (1376.).

¹⁶³⁵ Notari bilježe nekretnine koje su se nalazile u blizini gradskih bedema tijekom 1380-ih – uz bedem na istočnoj strani najčešće se bilježe kuće gradskoga plemstva – primjerice kuća Kolana de Ginano...*de austro est murus magnus ciuitatis Jadre*...HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192, (1387.).

(*portella*).¹⁶³⁷ U pojedinim primjerima bilježe se i gradske utvrde i kule (*castrum uetus, turris ruinata*) kao nazivi predjela ili kao fiksni orijentiri.¹⁶³⁸

Osim gradskih crkava bilježimo i javne komunalne građevine kao fiksne orijentire (Velika loža,¹⁶³⁹ Kneževa palača,¹⁶⁴⁰ *palatium prioris*¹⁶⁴¹) te gradske hospitale¹⁶⁴² (hospital sv. Franje,¹⁶⁴³ sv. Ivana (Evandeliste),¹⁶⁴⁴ sv. Martina,¹⁶⁴⁵ sv. Marije Velike¹⁶⁴⁶). Također, bilježe se i kuće u posjedu gradskih crkvi ili samostana (*domus, casale*),¹⁶⁴⁷ zemljišta u posjedu

---

Spominje se i gradski zid u predjelu sv. Dimitrija, u susjedstvu zemljišta Marina de Matafaris, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 371-371v (1386.). Bilježi se i gradski zid u predjelu (*contrata*) Mesnice, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, br. 10, fol. 379 (1386.). Veliki gradski zid (*murus magnus ciuitatis*) spominje se u predjelu (*contrata*) sv. Marije Velike, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 387v-388 (1389.). Također, *murus magnus* spominje se i u predjelu sv. Marije *de Bongaudo*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 249 (1387.). Gradski zid spominje se i u predjelu sv. Stjepana uz *olim castrum porte terre firme*, CD 17, str. 32, isp. 23 (1386.).

¹⁶³⁶ *ad porta beccarie*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 25; ...*in contrata portarum terre firme in confinio sancti Stefany...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 10v-11, 11-11v;...*ad Campum ad portam Angeli...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Perenčanus, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 22v-23 (1379.).

¹⁶³⁷ Pravo na korištenje takvih vrata u zidinama u predjelu sv. Kreševana (*Malpas siue placetum*) bilo je dano plemiću Saladinu de Saladinis, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 188 (1383.).

¹⁶³⁸ Vidi o tim nazivima i Benyovsky Latin i Begonja, "Nekretnine", 14-15, 21; Primjerice: *in confinio/contrata castru ueteris*, CD 16, str. 449, isp. 339; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 76 (53), (1384.);...*in contrata sancti Stephani iuxta olim castrum porte terre firme...*CD 17, str. 32, isp. 23 (1386.);...*positis Jadre prope turrim ruinatam super terreno et loco monasterii sancti Dimitri* – ne spominje se gdje, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 9, fol. 4 (1377.); *ad Castrum Ueteris*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 111 (1387.).

¹⁶³⁹ Velika loža kao susjedna nekretnina, CD 16, str. 145, isp. 132 (1381.), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 27, fol. 11v (1387.). Bilježi se i u *actum*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 10-10v (1366.).

¹⁶⁴⁰ U ispravama se bilježi kao susjedna nekretnina, *comitatus comunis Iadre*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 366v-367 (1386.). Bilježi se i kao mjesto sastavljanja javne isprave u formuli *actum*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 75 (1385.).

¹⁶⁴¹ ...*in confinio sancti Uiti...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 14-15 (1369.).

¹⁶⁴² Spominje se neki hospital bez imena u predjelu sv. Marije Velike, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 210v (1383.).

¹⁶⁴³ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 31-31v (1385.).

¹⁶⁴⁴ Njegov *domus et loca hospitali sancti Johannis* spominju se u njegovoj blizini u predjelu Stomorice, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 15, fol. 21 (1380.). Također, spominje se i neki hospital sv. Ivana pored crkve sv. Franje u opisu titulacije nekog Ivana pok. Dragoja...*hospitalarium hospitalis sancti Johannis prope ecclesiam sancti Francisci ordinis minorum de Jadra...*HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 164-164v-165 (7-9) (1382.).

¹⁶⁴⁵ ...*in contrata s. Uiti*, u susjedstvu obitelji Cosa, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 362 (1388.).

¹⁶⁴⁶ Nalazio se u istoimenome predjelu, uz *domus magna* obitelji Rubeo, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 2-2v (1388.).

¹⁶⁴⁷ Te kuće su se davale i u najam – *domus ecclesie sancti Petri de plateis prope logia magna comunis*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 27, fol. 11v (1387.). Primjerice, navodi se i *hediffitium domus captoli ecclesie Sancte Anastasie* na zemljištu Mateja de Cessamis odnosno *super loco et proprietatis commissari et heredes quondam dictum Jacobum de Cessamis...in contrata sanctorum quadraginta/prope ecclesiam Sanctorum quadraginta* (1375.), HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 14-14v; *domus Scole sive scholariorum Schole presbyterorum de Iadra* koja se nalazila u istom predjelu uz kuću Jakova de Cessamis

zadarske komune (*loca communis Iadre*),¹⁶⁴⁸ *camera preco communis* na glavnom trgu,¹⁶⁴⁹ groblja u vlasništvu pojedinih gradskih crkvi (*cimiterium*).¹⁶⁵⁰ U zadarskome notarijatu, u anžuvinsko vrijeme, bilježe se i nama nepoznate zadarske građevine - crkva sv. Mateja *in Iadre*,¹⁶⁵¹ samostan sv. Katarine¹⁶⁵² te gradske kule (*turris ruinata*).¹⁶⁵³ Spominju se i oltari posvećeni pojedinim zadarskim svecima koji su bili podignuti u gradskim crkvama te kojima su se, također, dodjeljivale nekretnine.¹⁶⁵⁴

1358. godine, SZB 5, str. 207-209, isp. 138; *domus monasterii sancte Marie monialium de Jadra* u susjedstvu kuće Pavla de Cessamis u predjelu sv. Četrdesetorice, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, 139v-140 (1386.); *domus monasterii sancti Nicolai* u susjedstvu *domus magna* Franje de Grubogna na glavnom trgu, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, isp. 7, str. 113-114 (1381.); *domus ecclesie sancti Petri Ueteris*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 10, fol. 8v (1377.), u istoimenom predjelu, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, br. 2, fol. 49v (1376.); *domus monasterii s. Grisogoni* – u predjelu sv. Lovre, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 26v (1390.); *domus monasterii sancti Anthony* na području Babe, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 181-181v (1384.). *Casale* se spominje u vlasništvu samostana sv. Marije u istoimenom predjelu, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 153 (1384.). Naziv *casale* bilježio se i za građevinske čestice ali i za kuće - bilježio se uglavnom u Dubrovniku, Benyovsky Latin i Begonja, "Nekretnine", 12 (bilj. 23).

¹⁶⁴⁸ Komuna se navodi u ispravama kao vlasnik zemljišta koje je davala u najam za izgradnju drvenih kućica ili kao susjed nekih drugih zemljišnih čestica. Komunalna zemljišta se najčešće navode na području Pusterle, uz zemljišta crkve sv. Ivana, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 276-276v. Na njezinim zemljištima najčešće se spominju mlinovi za masline i drvene kuće za najam, čak i *cum fusina*, koje je u najvećem broju zabilježenih isprava komuna davala mornarima, obrtnicima i težacima, HR-DAZD-31-ZB, PH, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, fol. 2 (1378.), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc.1, fol. 63-63v (1384.), HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 6, fol. 142 (1371.), HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 10v-11v (1372.), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 7, fol. 220v-221 (1377.), HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, fol. 174-174v (26-27), (1382.). Komunalna zemljišta nalazila su se i uz gradske zidine na Pusterli, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 161-161v (1384.). Zemljišta se navode i na području Babe, uz zemljišta sv. Dimitrija, gradske zidine i *domus monastery sancti Anthony*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 181-181v (1384.), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 177-177v (1384.). Iako u tekstu isprave nije vidljiv zapis o vrsti nekretnine, komuna ih je imala i u predjelu s. *Petri ueteris*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 16, fol. 6v-7 (1380.). Također, njihova prazna zemljišta bilježe se i na Kampi, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 16-16v (1384.); u predjelu sv. Stjepana i sv. Marije *de Bongauda*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 62-62v (1386.), HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 56v- 57 (1389.); uz vrata Klaonice, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 19 (1389.), HR-DAZD-31-ZB, PS, Serčana, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 14v (1390.).

¹⁶⁴⁹ HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 375v-376 (1388.).

¹⁶⁵⁰ Groblje sv. Petra Starog navodi se u području između te crkve i crkve sv. Spasitelja, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 111, isp. 2 (1382.); groblje crkve sv. Marije Velike spominje se u istoimenom predjelu ispod same crkve, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 6v-7 (1388.), HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 282v (1388.).

¹⁶⁵¹ CD 13, str. 44, isp. 31.

¹⁶⁵² Samostan sv. Katarine spominje se u predjelu Babe, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 358 (1388.).

¹⁶⁵³ Spominje se neka uništena kula kao fiksni orijentir u susjedstvu zemljišta samostana sv. Dimitrija. U dokumentu se navodi da se kula nalazi unutar grada ali ne znamo na kojoj lokaciji, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 9, fol. 4 (1377.).

¹⁶⁵⁴ U crkvi sv. Marije Velike bio je podignut oltar sv. Šimuna kojemu Helena, udovica Rafaela de Surdis, želi za svoje novce kupiti neku nekretninu, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b.1, fasc. 3, br. 3, fol. 6v-7 (1388.).

4.1.2. Glavne značajke i uloga nekretnina u dokumentima

U analiziranim dokumentima notari bilježe i podatke koji su se odnosili na termine za različite vrste nekretnina, njihovu strukturu i vrijednost. Riječ je uglavnom o terminima koji se odnose na privatnu stambenu arhitekturu i gospodarske objekte koji su pripadali gradskom plemstvu. S obzirom da se velik broj sličnih termina koristio i u notarskim dokumentima ostalih dalmatinskih gradova, bilo je potrebno osloniti se na zapisanu terminologiju iz objavljenih studija o urbanom razvoju tih gradova (primjerice Trogir, Split). Te znanstvene studije odnose se, uglavnom, na razdoblje 13. stoljeća.¹⁶⁵⁵ Naravno, prilikom iznošenja podataka o nekretninama zadarskoga gradskoga plemstva jasno ćemo izdvojiti one termine za koje smatramo da se pojavljuju izričito u zadarskim dokumentima.

U većem broju zadarskih dokumenata, zabilježen je termin za kuću (*domus*) koji se često bilježi i u ostalim dalmatinskim gradovima tijekom 13. i 14. stoljeća.¹⁶⁵⁶ Zadarski notari često bilježe, u svojim dokumentima, različite termine za *domus*, ovisno o njezinoj veličini i materijalu. Slično kao i u ostalim dalmatinskim gradovima, bilježe se kuće od drvene, kamene i mješovite gradnje, koje se često opisuju prekrivene crijepom ili drvenim daskama.¹⁶⁵⁷ Među zadarskim dokumentima, spominje se i specifičan naziv *domuncula* koji je označavao malu drvenu kućicu na zemljišnoj čestici u vlasništvu druge osobe (plemića ili Crkve).¹⁶⁵⁸

---

¹⁶⁵⁵ Iako se veći broj navedenih studija odnosi na razdoblje 13. stoljeća, bilježimo i dvije studije iz socijalne topografije i gotičke arhitekture Trogira za 14. stoljeće (Ana Plosnić Škarić, Irena Benyovsky Latin). Studije koje se odnose na urbani razvoj i socijalnu topografiju Trogira vidi kod Irena Benyovsky Latin i suradnici, str. 4, bilj. 12, str. 13, bilj. 65. Također, referirat ćemo se i na radove I. Petricioli i C. Fiskovića, koji su pisali o romaničkoj stambenoj arhitekturi Splita, Trogira i Zadra kao i na definicije termina koje se nalaze u pojedinim priručnicima (Lexicon latinitatis, T. Lewis i C. Short).

¹⁶⁵⁶ Za Zadar ga bilježi i I. Petricioli, Klaić, Petricioli, *Zadar*, 280. Definiciju pojma *domus* (kuća) i kao *habitatio, aedificium* vidi Charlton T. Lewis, Charles Short, prir., *A Latin dictionary* (Oxford: At the Clarendon Press, 1958), 609; *domus* kao kuća, prizemnica, Kotrenčić, Gortan, Hekov, *Lexicon latinitatis*, vol. 1, 392. O terminu *domus* koji se koristio za kuću i u ostalim gradovima u 13. stoljeću, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 15-16; za Trogir u 13. i 14. stoljeću, vidi Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 106; Plosnić Škarić, "Gotička", 29-30.

¹⁶⁵⁷ U Zadru susrećemo sljedeće termine za drvene kuće - *domus siue hedifficus, domus de lignamine, hediffitium de lignamine, edificia de lignamine*, vidi HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 28v-29 (1370.); HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 8v-9 (1389.); HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 16, fol. 5 (1372.); HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 28v-29 (1370.); HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 75v-76 (1389.). Kuće mješovite gradnje u Zadru su se označavale *partim de muro et partim de lignamine*, vidi primjerice hospicij Kreše de Grubogna u predjelu sv. Stošije, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v (1387.). Za natkrivene kuće (*copertus*) i nenatkrivene (*discopertus*) vidi *hedifitium domum de lignamine tabulis copertam...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 377 (1388.). Slične termine za Zadar u 13. stoljeću, vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 280. U ostalim gradovima postojali su isti termini, vidi prethodnu bilješku.

¹⁶⁵⁸ Te građevine je na svojem zemljištu posjedovalo nekoliko zadarskih plemića – primjerice Matej de Cessamis, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 25-25v (1389.); na zemljištima Filipa de Matafaris nalazile su se *domuncule*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 14v

S obzirom na opis u dokumentima, drvene kuće su bile skromni objekti koji su se većinom nalazili na zemljištima koja su pripadala Crkvi ili zadarskim plemićima.¹⁶⁵⁹ Zadarski plemići često se bilježe kao vlasnici tih istih zemljišta koji su ih davali u najam za izgradnju tih kuća te su ih kupovali, prodavali ili podizali čak i na tuđim zemljištima.¹⁶⁶⁰ Prema pojedinim dokumentima, plemići koji su bili vlasnici tih zemljišta, davali su vlasnicima drvenih kućica svoju suglasnost prilikom njihove prodaje.¹⁶⁶¹ Kuće mješovite gradnje (*domus partim de muro et partim de lignamine*) prodavale su se po nešto nižim cijenama od kamenih kuća¹⁶⁶² dok su drvene kuće bile među jeftinijim nekretninama. Njihove cijene kretale su se od nekoliko desetaka pa do nekoliko stotina malih libri.¹⁶⁶³

Osim drvenih i mješovitih kuća, zadarski notari bilježe i različite termine kamenih kuća koje susrećemo i u ostalim dalmatinskim gradovima.¹⁶⁶⁴ Prema starijim autorima,¹⁶⁶⁵ postojeći tip kamene romaničke kuće iz 13. stoljeća zadržava se u Zadru i tijekom 14. stoljeća. Prema I. Petricioli riječ je, uglavnom, o dva tipa stambenih objekata odnosno

---

(1382.). Nalazile su se i na crkvenom zemljištu, CD 16, str. 155, isp. 137. U Zadru se taj termin koristio i u 13. stoljeću. O značenju termina *domuncula* kao male kućice ali i radionice vidi Kostrenčić, Gortan, Herkov, *Lexicon latinitatis*, vol. I, 392; T. Lewis-C. Short, *Latin dictionary*, 609. Slična drvena nastamba imala je različite nazive u primjerice Trogiru (*camarda*, *domuncula*) ili Dubrovniku (*capanna*), vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 16, 17; Plosnić Škarić, "Gotička", 30.

¹⁶⁵⁹ Vidi o tome Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 16-17.

¹⁶⁶⁰ Primjerice, Marin de Matafaris ima na svom *terrenum* isto drvene kuće u predjelu sv. Spasitelja, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 35v-36 (1382.). Franjo de Grubogna kupuje od Jakova, prezbitera sv. Mihovila (uz suglasnost svoje majke Pribe) *lignaminis hedificum construcum super terreno et muris done Margarite relicte Martini de Bosco...in confinio sancti Micaelis...* HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 82-82v (1384.). Matej de Cessamis u vremenskom razdoblju od nekoliko godina dijeli svoju postojeću zemljišnu česticu na polovicu te izgrađuje *domunculu*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 67v-68 (1384.).

¹⁶⁶¹ Vidi iste primjere za Trogir (14. stoljeće), Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 117. Primjerice, Ursa de Cessamo daje pristanak na prodaju drvene kuće *Boylca uxor Johannis quondam Miroy de Jadra* koja se nalazila na zemljištu njezinih sinova 1381. godine, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 8 (1381.). Andrija de Grisogonis daje suglasnost na prodaju drvene kuće na svojem zemljištu, u predjelu Putevac, izvršiteljima Pribe, žene Ivana Obradović, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 19v-20 (1389.).

¹⁶⁶² Blaž de Soppe kupuje takvu kuću za 450 libri, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 25-25v (1389.). Sličnu kuću kupuje i Frederik de Grisogonis na Pusterli *..domum a tribus lateribus muratam et a quarto lateris tabullis clausam et tabulis copertam cum loco eidem domus continguo lignamine coperto...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 201v (1381.).

¹⁶⁶³ Franjo de Grubogna kupuje *hedifitum lignaminis* uz svoju postojeću nekretninu u predjelu sv. Mihovila za 170 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 82-82v (1384.); Franjo de Matafaris ju kupuje za 50 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 377 (1388.). Koša de Begna kupuje *hedifitum uni domus de lignamine et cuppis copertam super loco comunis in contrata Pusterle* za 100 libri, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 14v (1390.).

¹⁶⁶⁴ Kamene su se kuće u Zadru bilježile kao *domus de muro* ili *domus de lapidea*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 9v-10 (1389.); *..domus lapidea, planchis copertam...* SZB 5, str. 361, isp. 231. Vidi istu terminologiju za ostale gradove u Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 16.

¹⁶⁶⁵ Fisković, "Romaničke kuće", 132-133; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 502.

višekatnica,¹⁶⁶⁶ koji tijekom gotičkog razdoblja bilježe brojne pregradnje ili se spajaju u veće građevinske sklopove (palače).¹⁶⁶⁷ C. Fisković smatra da je glavni razlog tih brojnih pregradnji, primjerice u Trogiru (13. stoljeće), bilo vlasništvo više osoba nad različitim dijelovima istog stambenog objekta.¹⁶⁶⁸ Vlasništvo nad različitim dijelovima iste kuće ili građevnog sklopa bilježe i zadarski dokumenti tijekom 14. stoljeća.¹⁶⁶⁹

Slično kao i kod drvenih kuća, u zadarskim dokumentima navode se termini i za kamene kuće, koji se na isti način bilježe i u ostalim gradovima. Primjerice, bilježe se nazivi, s obzirom na veličinu kuće, male i velike kuće (*domus parvus*, *domus maior*, *domus minor*), koje su se najčešće nalazile jedna uz drugu.¹⁶⁷⁰ Osim običnih kuća *domus*, zabilježene su i kuće koje se prema svojim specifičnim nazivima prepoznaju kao stambene ili obiteljske kuće zadarskoga gradskoga plemstva. Riječ je o nekretninama koje se detaljnije opisuju u dokumentima sa svojim zemljištima ili pripadajućim im građevnim objektima. Često se, kod arhitektonski bogatijih kuća, bilježe i pojedini dijelovi tih kuća kao i njihovi gospodarski sadržaji, čiji termini odgovaraju u potpunosti već utvrđenim nazivima u ostalim gradovima.¹⁶⁷¹ Ti isti gospodarski sadržaji kao što su bili dućani, mlinovi za masline ili krušne peći zabilježeni su i na pojedinim česticama kao samostalni objekti.¹⁶⁷²

---

¹⁶⁶⁶ Prema I. Petricioliju, riječ je o tzv. "jednočelijskim" višekatnicama (najčešće dvokatnice) te o kućama koje su imale razdijeljenu unutrašnjost pregradnim zidovima, Petricioli, "Ostaci stambene", 120.

¹⁶⁶⁷ Vidi primjer kuće Cessamis na trgu te palače Nassis i Grisogonis; Vežić, "Platea civitatis", 342; Sabljak, Vežić, "Obnova kuće Nassis", 155; Vežić, "Obnova palače Grisogono", 49-50.

¹⁶⁶⁸ Fisković, "Romaničke kuće", 133.

¹⁶⁶⁹ Primjerice, dvije različite obitelji su dijelile istu kuću – vidi primjer braće Ivana i Fillipa pok. Jakova iz Vrane sa Krešom Markovim de Grubogna, vidi str. 143, bilj. 866. Slične primjere o podjeli različitih dijelova kuće među različitim vlasnicima u trogirskim dokumentima bilježi i Benyovsky Latin u Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 112-113.

¹⁶⁷⁰ Isti naziv *domus maior* vidi Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 131; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 13 (bilj. 31, Šibenik). Za ostale nazive nismo našli slične termine. Iako nije plemić, pobunjenik i nevjernik Petar Opatičić imao je *domus minor* i *domus maior*, koje su se nalazile jedna pored druge te koje je kupio Andrija de Cessamis u ime suknara Krišana, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 97v-98v (1384.). O *domus parvus* vidi primjer Dobra de Georgiis, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 365v.

¹⁶⁷¹ U opisu bogate zadarske kuće često se navode i njezine prostorije ili građevni dijelovi, primjerice sobe (*camera*), kamini (*caminus*), dvorane (*sala*), balature (*balatorium*), stepeništa (*scale*), balkoni (*solarium*), kuhinja (*coquina*), trijemovi (*volta*) i sl. Često se navode i zajednička dvorišta između kuća (*curia*). Od gospodarskih sadržaja najčešće se bilježe u kućama dućani (*statio*), konobe (*canipa*), mlinovi (*molendinus*) ili krušne peći (*furnus*) itd. Za Zadar vidi primjerice:...*domum arcum circa muratam, copertam parti de planchis et parti de cuppis cum duabus curys schala cameris (quoqina) balatorys canipis et stationibus de subtus et loco supra quo constructa est...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 15v (1369.). Slično vidi i kod kuće u predjelu sv. Četrdesetorice (Pavao de Cessamis)... *domum de muro copertam cuppis cum omnibus eis caminis balatorys cameris canipis coquina curte puteo...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 139v-140 (1386.). Klaić, Petricioli, *Zadar*, 280, 502. Ista terminologija je zabilježena u ostalim gradovima, vidi definicije i primjere Fisković, "Romaničke kuće", 136, 150, 153-154; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 12-13, 18-21 (bilj. 30, 127-128); Plosnić Škarić, "Gotička", 30-33; Grbavac, "Notarijat", 165; Benyovsky,

Kao primjer stambenih ili obiteljskih nekretnina zadarskoga gradskoga plemstva bilježi se nekoliko različitih naziva - *domus habitationis*, *domus magna* ili palača (*palacium*).¹⁶⁷³ U zadarskom notarijatu postoji nekoliko zabilježenih primjera *domus magna* uz koju su se nalazile i ostale kuće iste plemićke obitelji, a koje su isti vlasnici davali u najam drugim plemićima.¹⁶⁷⁴ Ovaj način grupiranja obiteljskih nekretnina potvrđuje da je riječ o obiteljskom posjedu određene plemićke obitelji, što nam potvrđuju i slični primjeri zabilježeni u pojedinim talijanskim i dalmatinskim komunama.¹⁶⁷⁵ Prema analiziranim ispravama, to su bile matične kuće pojedinih plemićkih obitelji ili njihovih obiteljskih grana, često opisane sa dodatnim prostorijama ili kućama.¹⁶⁷⁶ Iako se ovakve nekretnine bilježe, uglavnom, u posjedu ili vlasništvu gradskoga plemstva, pronašli smo i dokumente u kojima se kao njihovi vlasnici navode i ljudi koji nisu pripadali toj društvenoj skupini.¹⁶⁷⁷

"Privatni prostori", 56. Pojedine definicije vidi i Kostrenčić, Gortan, Herkov, *Lexicon latinitatis*, vol. 1, 94, 156; vol. 6, 1027, 1097-1098.

¹⁶⁷² Vidi primjere:...*locus tabulis copertus...ex parte australi, boreali et trauersali amuratum cum suo mollendino ab oliuis in dicto loco constructo...*CD 14, str. 215, isp. 154 (1369.). Velik broj plemića imao je dućane u blizini glavnog gradskog trga – Krešo i Guido de Grubogna imaju *domus de muro siue statio* (HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 75v-76 (1389.)); Marin de Matafaris, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 35 (1380.), HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 6v-7 (1379.). Dućani se spominju i u Zlatarskoj ulici (Mauro de Grisogonis, Franjo de Lompre) i 1370-ih, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 116, isp. 13 (1370.); Krešo Andrijin de Grisogonis oporučno ostavlja svojoj ženi Nikoloti...*furnum cum omnibus locis, positus circa dictum furnum...*u predjelu sv. Vida, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, br. 6, fol. 179v-180 (1382.).

¹⁶⁷³ Termine za Zadar vidi Klaić, Petricioli, *Zadar*, 280. Iste termine za ove kuće u ostalim gradovima vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 13-14; Plosnić Škarić, "Gotička", 31; Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 109, 131, 139, 145 (bilj. 966), 160. Za *palacium* vidi Kostrenčić, Gortan, Herkov, *Lexicon latinitatis*, vol. 4, 797. Primjere za Zadar vidi, *domus habitationis* Benedikta de Galellis kod crkve sv. Tome, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 1-1v; *domus magna* Ivana de Grisogonis na Pusterli, imala je *zardinus contiquo dicte domui ex parte australis...*tu kuću dijele njegovi sinovi Andrija i Dujam, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 46v-47 (1388.). Palače su se u zadarskim dokumentima bilježile i kao *palacium* i *palacium seu domus*, vidi SZB 3, str. 172, isp. 254 (1350.); Leljak, MCI 1, str. 229, isp. 27 (1361.); HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 12-12v (1366.). Termin *palatia magna* odnosio se na kraljevsku palaču Ludovika I. Anžuvinca i palaču u kojoj je živio Rafael Rouor, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 198-198v; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 12v-13v (1379.).

¹⁶⁷⁴ Primjerice spominje se *domus borealea* uz *domus magna* Jurja i Alberta de Saladinis u predjelu sv. Platona, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 81v-82 (1386.).

¹⁶⁷⁵ Primjere u talijanskim komunama vidi Heers, *Family clans*, 156-157; Trogir - Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 132; Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 58-59.

¹⁶⁷⁶ Prema I. Benyovsky Latin, *domus magna/domus maior* je predstavljala kuću koja je okupljala neki plemićki rod, Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog", 39-40.

¹⁶⁷⁷ U ispravama postoji nekoliko zabilježenih primjera vlasnika *domus magna* među zadarskim trgovcima i stanovnicima Zadra (*habitatores*). Primjerice, plemić-trgovac Matej pok. Ivana de Carbono prodaje Stojanu Beliniću sa Tkona i njegovoj ženi Dobrici...*suam domum de muro magna partim coperta de cupis et partim de planchis cum balatorio quoquina et uno molendino ab oleo de subtus cum ea parte curie que ipsi domum tangit et cum toto suo terreno super quo ipsa domus hedificata est; posita Jadre ad Campum in confinio sancte Luce...* uz gradske bedeme. Matej prodaje kuću za 160 florena, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc.1, fol. 27v-28v (1377.). I suknar Nikola pok. Mihovila imao je svoju *domus magna...in contrata Marchesanorum* koja

Osim ovih termina, postojala su još dva zabilježena termina za obiteljske kuće. Z. Nikolić Jakus bilježi, u svojoj disertaciji, prema dokumentu iz 1388. godine, i termin *domus patrimonialis* za kuću koja je pripadala biskupu Demetriju de Matafaris.¹⁶⁷⁸ Zanimljiv je i podatak da je to bio jedini takav zabilježeni primjer u analiziranim zadarskim dokumentima. Međutim, u zadarskim dokumentima bilježi se i termin *hospicium* koji je prisutan u zadarskom notarijatu još od 13. stoljeća.¹⁶⁷⁹ Sudeći prema podacima koji nam pružaju različiti dokumenti, riječ je o višeznačnom nazivu koji je označavao i gostinjac (sagrađen od drveta) kao i veliku kuću ili arhitektonski sklop koji je pripadao gradskom plemstvu.¹⁶⁸⁰

U pojedinim primjerima, notari bilježe i velike sklopove *hospicium* koji su sadržavali veći broj kuća sa dodatnim građevnim objektima, te su bili među najskupljim nekretninama u anžuvinskom Zadru. Vrijednost takvih obiteljskih kuća i sklopova bila je neusporedivo veća od primjerice običnih kamenih, drvenih ili kuća mješovite gradnje.¹⁶⁸¹ Ovaj tip hospicija nalazio se pored važnih gradskih javnih građevina, primjerice kraljevskog posjeda ili kod

---

je imala i dvije gusterne *a parte australi dicte domus* te balatorij koji se nalazio *de trauersa*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 357 (1388.). Također, neka Mara, žena pok. Damjana Zvonkovića, stanovnika Zadra, imala je *domus magna ad Babas in contrata sancti Cusmo et Damiani (de perna)* koju želi prodati oporukom te novac namijeniti samostanu sv. Platona, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc.1, fol. 5, 130v-131 (1384.).

¹⁶⁷⁸ Nikolić Jakus, "The Formation", 226 (bilj. 938). Prema I. Benyovsky Latin i S. Begonja, to je bila matična kuća obitelji, Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 13. Vidi o tome str. 166-167.

¹⁶⁷⁹ Primjerice, u Splitu je taj termin imao značenje notarskog ureda, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 18.

¹⁶⁸⁰ Vidi o tome str. 125-126. Postoji nekoliko primjera posjedovanja gostinjaca zabilježenih kod pripadnika plemstva – u njihovom opisu se ne precizira njihova gradnja ili struktura ali njihov položaj i jeftinija cijena ukazuje da je možda riječ o hospiciju kao gostinju a ne velikoj građevnoj strukturi. Primjerice, kao *hospitium* se spominje građevina koju treba izgraditi marangon Nikola, sin krojača Mihovila, za plemića Augustina de Bitte u njegovom *curte domus habitationis ipsius ser Augustini* za 26 zlatnih dukata, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, 43 (1390.). Tijekom 14. stoljeća, hospicij se bilježi i kao kamena/zidana kuća u vlasništvu gradskoga plemstva - *hospicium, hospitium* ili kao *hospicium siue (seu) domum, palacium seu hospicium, hospitium uetus, hospitium magnus*, vidi HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, IRR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 19v (1363.); CD 10, str. 538, isp. 382 (1340.-1366.); HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, IP, kut. 3, fasc. 1, fol. 62 (1365.); CD 10, str. 277, isp. 207 (1336.); HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, IRR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 20v (1363.); CD 10, str. 27, isp. 23 (1332.); Krešo de Grubogna imao je *hospicium domus...in confinio s. Anastasie* sa bogatim dodacima i sa prolazom (*anditus*)...*partim de muro et partim de lignamine coperto cuppis cum duobus eis canipis camino camera et parte curtis eidem hospitio tangente et cum andito per sub domo commissiarum olim ser Jacobi et ser Johannis fratrem de Butadeis et cum scalis ligneus ballatorio*...HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v (1387.).

¹⁶⁸¹ Vrijednost drvenih kuća kretala se od nekoliko desetaka do nekoliko stotina malih libri dok su mješovite kuće bile nešto skuplje (do nekoliko stotina libri), vidi bilj. 1662-1663, 1680. Obiteljske palače i hospiciji postizali su izuzetno visoke cijene, čak do nekoliko tisuća libri ili zlatnih dukata. Primjerice, u prvoj polovici 14. stoljeća, spominju se iznosi od 1000 libri (Daniel de Zanzauatis), SZB 2, str. 129, isp. 86; Bivald de Botono, 1172 male libre (zajedno sa još nekim izvangradskim nekretninama, 1328.), Leljak, MCI 1, str. 98-99, isp. 10. Tijekom 1360-ih tražila se prodaja na dražbi *hospitii magni* majke neke plemkinje Marine, kćeri Donata (*de Megaç...*) zbog njezinog duga *libras mille quatuor*... HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, IRR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 20v (1363.).

gradskog Arsenala.¹⁶⁸² Osim što su bili među najskupljim nekretninama, pretpostavljamo da su bili i najveći po svojoj veličini.¹⁶⁸³ U pojedinim dokumentima, hospiciji se bilježe i kao glavni stambeni objekt pripadnika određenih plemićkih obitelji.¹⁶⁸⁴

Osim kuća i njihovih dodatnih objekata i građevnih elemenata, zadarski notari bilježe i jako velik broj zemljišnih čestica (*locus*) u posjedu ili vlasništvu gradskih plemića. Te su zemljišne čestice bile zabilježene pod istim (i drugim) terminima u ostalim dalmatinskim gradovima.¹⁶⁸⁵ Također, isti termini koji su se koristili u tim gradovima za izvangradska zemljišta u 13. stoljeću, primjerice *terra* ili *terrenum* (Trogir),¹⁶⁸⁶ također su se koristili i za nazive gradskih čestica u Zadru tijekom anžuvinskog razdoblja.¹⁶⁸⁷ Sličnu terminologiju, koja je zapisana i u dokumentima drugih gradova, susrećemo u zadarskim ispravama – ti termini se odnose na označavanje praznih (*locus uacius*), otvorenih/natkrivenih (*discopertus/copertus*) ili ograđenih zemljišta (*locus muratum*) kao i zemljišta sa zidinama (*muralia*).¹⁶⁸⁸ U Zadru

---

¹⁶⁸² Primjerice, u blizini Arsenala (predio *Grappo*) hospicij je imao plemić Danijel de Zanzauatis, SZB 2, str. 129, isp. 86 (1312.-1317.); Cernul de Botono uz samostan sv. Platona, CD 12, str. 580-582, isp. 436 (1359.-1368.); Jakov pok. Ivana de Butadeo u blizini kraljevskog kompleksa u predjelu sv. Stošije, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 5v (1367.); Grizogon de Uitor/nasljednici pok. Bogde Grizogonovog de Bogde uz Veliku ložu, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 118, isp. 18 (1354.); hospicij Blaža de Soppe uz hospicij samostana sv. Krševana i gradskog zida, CD 8, str. 377, isp. 310 (1314.).

¹⁶⁸³ O njihovoj pravoj veličini nemamo zabilježenih podataka u izvorima. O mjerama za površinu odnosno veličinu nekretnina u Zadru kao i u ostalim dalmatinskim gradovima vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 26-30. Međutim, ti građevni kompleksi su sadržavali veći broj građevnih objekata (čak i kuća), što ukazuje da su zapremali velik dio gradske inzule, vidi prilog *Karta* (Matafaris kod Arsenala).

¹⁶⁸⁴ U inventaru pokojnog Damjana Mengača spominje se njegov *hospicium cum omnibus suis abitaculis* u kojem je živio sa obitelji *in confinio sanctorum Quadraginta super uia publicam* te *locus uacius cum suo ambitu* koji se nalazio *de parte australis*...Leljak, MCI 1, str. 82, isp. 9 (1346.).

¹⁶⁸⁵ Definiciju zemljišta *locus* i primjere drugih naziva za zemljišne i građevinske čestice u Zadru i ostalim gradovima vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 10-13; Plosnić Škarić, "Gotička", 33.

¹⁶⁸⁶ Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 117-118; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 10-11.

¹⁶⁸⁷ Marin de Matafaris se navodi kao *commissarius testamentarii q. Pribice* i vlasnik zemljišta *terra* na kojem je njezina drvena kuća, *in confinio Sanctorum Cosme et Damiani*, Leljak, MCI 1, str. 278, isp. 37 (1377.). Vidi slično i u predjelu sv. Krševana, str. 276, isp. 36 (1377.). Pod nazivom *terra* bilježi se i zemljište Jurja de Zadulinis za najam drvenih kućica u predjelu sv. Silvestra, CD 16, str. 534, isp. 413 (1385.). Fumija de Matafaris je dijelila zajedno sa Grgurom pok. Grizogona de Zadulinis...*terrenum in confinio sancte Marie maioris*...HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3., 12-12v (1366.). Fumija je imala i četvrti dio zemljišta *quinque passum* i u predjelu sv. Lovre, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 169v-170 (1381.).

¹⁶⁸⁸ Svi ovi nazivi koristili su se i u drugim gradovima. Prema mišljenju B. Grbavac, *muralia* je označavala "nedovršene ili djelomično razrušene zidane dijelove", Grbavac, "Notarijat", 165. Pojedine isprave navode kako se poviše njih podiže drvena kuća, što ukazuje da je riječ o razvalinama ili ostatku nekih zidina, kako to predlaže i I. Benyovsky Latin, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 11-12 (bilj. 14); Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 111; Plosnić Škarić, "Gotička", 33. Definiciju *muralia* kao zidina vidi i Kostrenčić, Gortan, Herkov, *Lexicon latinitatis*, vol. 4, 750. U Zadru vidi primjere: prazna zemljišta Filipa de Matafaris nalazila su se uz njegovu *domus magna* uz crkvu sv. Mihovila, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45v-46 (1370.); Fumija de Uaricassis prodaje...*locum totum discopertum, muratum a duabus partibus*... u predjelu Mesnice, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 27v-28 (1382.); Krešo de Nassis daje svoje zemljište u koncesiju na 29. godina – zemljište je bilo veliko 4 koraka *de tabulis muratam a duabus partibus*. Iznos najma bio je 5 groša po koraku godišnje, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 1 (1372.);

zabilježen je i termin *casamentum*, koji se u dokumentima povezivao sa *locus* i *muralia* kao i sa kućom (ili hospicijem). Slično značenje imao je i u Zadru i Trogiru tijekom 13. stoljeća.¹⁶⁸⁹

Zemljišne čestice zapisivale su se na nekoliko načina u zadarskom notarijatu druge polovice 14. stoljeća – kao samostalne nekretnine, kao zemljišta na kojima su se nalazile nekretnine istog vlasnika ili kao zemljište na kojem se nalazila nekretnina nekog drugog vlasnika.¹⁶⁹⁰ Postoji nekoliko zadarskih dokumenata, a koji izričito bilježe plemiće kao vlasnike većeg broja zemljišta pod nazivom *patron* ili *dominus et proprietarius loci*. Ovaj naziv koristio se u tim dokumentima isključivo za vlasnike zemljišta koji su ih davali u najam drugim osobama (najčešće za izgradnju).¹⁶⁹¹ Slično kao i u ostalim gradovima, u dokumentima se najviše bilježio podatak o veličini tih zemljišnih čestica, u mjernoj jedinici svežanj/paš (*passus comunis*).¹⁶⁹²

---

muralea i kod Filipa de Matafaris *in contrata Puteuaç*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 379v.

¹⁶⁸⁹ Definiciju termina kao kuće ili zgrade vidi Kostrenčić, Gortan, Herkov, *Lexicon latinitatis*, vol. 1, 187. Prema I. Benyovsky Latin i S. Begonja, taj termin je označavao pojam velikog građevnog sklopa ili građevnog zemljišta, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 12; Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 106. Prema A. Plosnić Škarić, taj termin je također označavao višedjelni sklop (sa otvorenim prostorima), vidi "Gotička", 31. Prema zadarskim primjerima, Filip de Matafaris prodaje svoj *locus seu casamentum ...in contrata Puteuaç* Petru de Nassis, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 210v-211(1387.); Marin de Matafaris prodaje svoj *locus fuit siue casamentum...in contrata sancti Saluatoris...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 146-146v (1386.). U ispravama se navodi i polovica kuće *domus cum casamento, edificiiis, curia et statione* u predjelu glavnog trga odnosno *ruga Magistrorum*, koju je Grgur de Zadulinis kupio od Ivane de Zadulinis za 70 dukata, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 136, isp. 63 (1370.). U ispravama pojam *casamentum* se povezivao i sa *muralia* - Petar Damjanov de Nassis je imao *casamentum seu muraleam* u susjedstvu Filipa de Matafaris *in contrata Puteuaç*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, 328v (1388.).

¹⁶⁹⁰ Slično je bilo i u ostalim gradovima u 13. stoljeću, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 11-12, 16-18. Vidi i za Trogir, Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 42-43; Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 117-118. Za Zadar vidi primjere: HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 244v; SZB 5, str. 181, isp. 120; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 15v.

¹⁶⁹¹ Ovaj termin u istom značenju bilježi i D. Zelić kod analize drvenih kuća prema splitskom Statutu, vidi Zelić, "Wooden houses", 495. Tako se nazivaju Mafej i braća Marin i Filip de Matafaris *in confinio fabrorum* (1363.), vidi str. 161, bilj. 965. Saladin de Saladinis kao vlasnik zemljišta za najam, na kojem se nalazila *edificum et superficiem unius domus de lignamine* Dragoslave, udovice pok. Mirka, u predjelu Plankita, uz gradski zid, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 170 (1384.). U ispravama se navodi i da je Grgur de Saladinis imao svoju *terra* u predjelu sv. Platona *..iuribus omnibus ipsius ser Gregory que habet in domo et proprietate sui terreni et in ipso effictum annuatim...*HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 27-27v (1372.). Slično se bilježi i Krešo Grgurov de Zadulinis koji je imao zemljište u predjelu sv. Marije Velike, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, 78v-79 (1385.).

¹⁶⁹² Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 26-30; ZS, *Dodaci*, str. 759, gl. 3, 144, 393. Više o tome vidi i Marija Zaninović-Rumora, "Zadarske i šibenske mjere za dužinu kroz stoljeća", *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 34 (1992): 109-122. Veličina građevnih zemljišta kretala se od nekoliko sežanja pa do najviše tridesetak. Mjerna jedinica sežanj se koristila i u opisu veličine zida te drvenih kuća. Najveći zabilježeni primjeri iznosili su tridesetak sežnja (*locus uacuuus* braće Marina i Filipa de Matafaris na Pusterli te *locus* Filipa de Matafaris u predjelu Putevac *casamentum passum XVIII*), HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 19-19v (1375.); HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 210v-211 (1387.).

U analiziranim ispravama zadarskog notarijata zabilježen je isključivo jedan primjer velikoga "plemičkoga posjeda" pod nazivom *possessio*¹⁶⁹³ tijekom anžuvinskoga razdoblja - on je pripadao Mihovilu pok. Dražila te je opisan zajedno sa svim svojim nekretninama. S obzirom da je opis tog posjeda zapisan na mletačkom dijalektu,¹⁶⁹⁴ u njemu se bilježi i drugi termin za gostinjac (*albergus*), koji je bio mletačkog podrijetla.¹⁶⁹⁵ Prema tom opisu, više takvih kamenih i drvenih objekata je okruživalo zemljište na kojem se nalazio navedeni posjed. Međutim, termin *possessio* ili prezentski oblik glagola *possidere* koristili su se općenito kod opisivanja susjedne nekretnine ili "posjeda" u razdoblju 14. stoljeća.¹⁶⁹⁶ Kod pojedinih plemićkih obitelji (Cessamis,¹⁶⁹⁷ Qualis,¹⁶⁹⁸ Cipriano,¹⁶⁹⁹ Saladinis¹⁷⁰⁰), primjećuje se veći broj obiteljskih zemljišta uz njihovu stambenu kuću ili *domus magna*. Slično kao i sa

---

Zid između dvaju kuća rođaka Cessamis bio je veličine *duodecim passibus*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 75 (1383.). Primjerice za drvenu kuću se navodi veličina od četiri paša, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 8v-9 (1389.).

¹⁶⁹³ Taj naziv susrećemo u prvoj polovici 14. stoljeća –... *de austro est possessio Damiani olim Micaelis*.. U drugoj polovici 14. stoljeća više se koristi glagol *possidere* - ...*de siroco possidet partim monasterii sancti Platonis ordinis fratrem predicatorum de Jadre et partim comites de Corbauia de quirina possidet ser Antonius de Butuano*...Riječ je najvjerojatnije o istom značenju za posjed/posjedovanje iako se zapisuje drukčijim načinom, vidi CD 8, str. 577, isp. 472 (1320.); HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 50-50v (1389.). Prema Statutu, posjed i vlasništvo nisu bili istog značenja – vlasnik (*dominus rei*) je mogao biti istovremeno i posjednik (*possessor*) ali se razlikuju u tom što vlasništvo označava vlast na stvari (res) dok posjed predstavlja samo faktičnu vlast. Osoba koja je posjedovala *iuste titulo* (u slučaju kupoprodaje, zamjene, nasljedstva i sl.) imala je dosjelost stvari, inače se smatralo da posjeduje nekreninu *iniuste*. Prema I. Beucu, vlasništvo se u notarskim ispravama označavalo sa formulacijom "habere, tenere, gaudere, possidere cum plena potestate et uirtute rem uendere, donare pro anima ez corpore indicare omnemque aliam uoluntatem et utilitatem libere facere." I. Beuc navodi da se u drugoj polovici 14 stoljeća pojavljuje novi naziv za vlasništvo – *ius directi domini et plene proprietatis*. Vlasnik *res* nije morao biti u posjedu stvari, vidi Beuc, "Statut", 608-610. I B. Grbavac također smatra da je naziv *possessio* označavao veliki posjed, Grbavac, "Notarijat", 163-164.

¹⁶⁹⁴ U dokumentu se posjed opisuje kao *possessio solaratam cum domibus, curtilibus, uiis, puteo, cum terreno, quod est circumcirca ad dictam possessionem cum albergis de muro et lignamine* u predjelu sv. Kuzme i Damjana, pored glavnog trga. Mihovil ga je kupio od Mlečanina Petra Šimunovog de Valle (prodao ga u ime svog sina Simonetta). Zapis je napisan najvjerojatnije na mletačkom dijalektu jer se u opisu susjednih nekretnina koriste drukčije oznake za strane svijeta:...*carenciatis de meridie uia publica, per quam itur de platea ad palatium, a mane Iohannes de Uaricassis, a sero possessiones ecc. Sancti Petri de platea partim et partim heredes Bogde de Lorechna, a septentrione quedam muralie ser Danielis Pasque de Uaricassis*...Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 162, isp. 157 (1364.).

¹⁶⁹⁵ Značenje tog termina vidi Kostrenčić, Gortan, Herkov, *Lexicon latinitatis*, vol. 1, 27. Međutim, taj se termin u nekim talijanskim gradovima (primjerice Genova), koristio i kao naziv za "plemički kvart", vidi Heers, *Family clans*, 148-149.

¹⁶⁹⁶ Vidi primjere str. 223 (bilj. 1342), 126 (bilj. 789).

¹⁶⁹⁷ HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 141v (1386.).

¹⁶⁹⁸ Stjepan de Qualis daje u najam svoje zemljište od 4 svežnja (passus) na 29. godina – to se zemljište nalazilo uz njegove druge čestice te *domus magna* u predjelu sv. Vida, HR-DAZD-31-ZB, PP, b. 1, fasc. 3, fol. 10-10v (1366.). Stjepan daje u najam i bratovo zemljište, koje se nalazilo uz ostala njegova zemljišta i *domus magna* u predjelu crkve s. *Siluestri Uerbatorum*, HR-DAZD-31-ZB, PP, b. 1, fasc. br. 8, fol. 1(1367.).

¹⁶⁹⁹ Primjerice, Bartol de Cipriano kupuje još neko zemljište uz svoju *domus habitationis* i postojeće čestice u predjelu Arsenala, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 304v (1388.).

¹⁷⁰⁰ Primjerice, zemljišta uz njihovu *domus magna* uz crkvu sv. Platona, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 81v-82 (1386.).

kućama, pojedini plemići su imali i suvlasništvo sa braćom ili rođacima nad određenim zemljištima (obitelj Matafaris ili Grisogonis).¹⁷⁰¹

Također, u pojedinim dokumentima zabilježeno je i kako se zemljišta prenamijenjuju u druge svrhe, najviše u zelene površine i vrtove.¹⁷⁰² Ti isti vrtovi (*ortus*, *zardinus*) i povrtnjaci (*uiridarium*)¹⁷⁰³ bili su zapisani u ispravama Ludovikovog razdoblja. Vrtovi utilitarnog (*ortus*) te ukrasnoga karaktera (*zardinus*) plemstvo je imalo uz svoje kuće¹⁷⁰⁴ ili izvangradskom području ispred Kopnenih vrata.¹⁷⁰⁵

Osim vrtova, bilježi se i velik broj isprava u kojima plemstvo posjeduje zidove (*murus*) ili razrušene i nedovršene zidane dijelove (*muralia*) te u nešto manjem broju i drvene ograde (*parietes*).¹⁷⁰⁶ U navedenim ispravama, najčešće se bilježi kupovina ili prodaja nekog zida ili njegovih dijelova, koji se nalazio između kuća dvaju susjeda te se obilježavao u dokumentu najčešće u obliku formulacije *mediante muro communi*.¹⁷⁰⁷ Položaj tog zida

---

¹⁷⁰¹ O zajedničkom suvlasništvu Matafaris vidi i bilj. 965. Vidi i primjer Andrije i Frederika Krešinog de Grisogonis koji su imali zajedničko vlasništvo nad zemljištem, na kojem se nalazila drvena kućica u predjelu sv. Vida. To zemljište se nalazilo u susjedstvu njihovih ostalih čestica na istoj lokaciji, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 180v-181 (1387.).

¹⁷⁰² Suknar Krešo pok Martina prodaje Franji Jakovljevom de Matafaris *unum locum uacum muratum macerys...* koji je kupio od Marina de Matafaris...*de trauersa et austro et nunc redactum in zardinum, passum xiii uel circa et plus uel minus positus Jadre in contrata Arsenatus...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 402v (1389.).

¹⁷⁰³ Prema B. Grbavac, *uiridarium* je bio povrtnjak a prema mišljenju S. Dokoze i M. Petricioli riječ je o ukrasnom vrtu za zabavu odnosno perivoju, vidi str. 122, bilj. 766; vidi i Grbavac, "Notarijat", 163. Spominje se u nekoliko isprava vezano uz plemiće – primjerice kraljevski vitez Franjo de Georgiis i Dobra de Sloradis, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 117-118, isp. 16 i 17. Spominju se zemljišta i *uiridarium* Damjana de Nassis u predjelu glavnog trga (*ruga Magistrorum*), CD 16, str. 441, isp. 334 (1384.).

¹⁷⁰⁴ Primjerice, *ortus* se navodi u blizini kraljevskog kompleksa (obitelj Butadeis), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v (1387.); u blizini *domus magna* Filipa de Matafaris, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45v-46 (1370.); uz kuću Jurja de Matafaris u predjelu *s. Petri ueteris*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 10, fol. 8v (1377.); uz Krešu de Nassis u predjelu sv. Četrdesetorice, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 9v-10 (1389.). Filip de Matafaris imao je vrt uz *muralia* te svoja zemljišta u predjelu Pusterle, HR-DAZD-22- CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, f. 14v (1382.). Obitelj Saladinis je imala vrt uz svoju stambenu kuću u predjelu sv. Platona...*de austro ortus domus habitationis ser Alberti et ser Georgy de Saladinis...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 366v-367 (1386.). *Zardinus* se bilježi u velikom broju isprava uz kuće i dvorove plemića, npr. vidi bilj. 930, 1343; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 43v-44 (1389.); HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 16, fol. 20v.

¹⁷⁰⁵ Primjerice, Matej de Begna i njegov sin Koša imali su vrt (*zardinus*) *ante portam Jadre*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 104v-105 (1386.); Matej de Cessamis je imao vrt *in zardinis Jadre iuxta hospitale sancti Martini* izvan grada, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 2, fol. 25-25v (1387.).

¹⁷⁰⁶ Vidi slično i u Trogiru, Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 48-49; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 11, bilj. 14. Osim zida, između dvaju nekretnina navodi se i ograda od drveta...*mediante pariete de lignamine comuni...* HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 22 (1383.).

¹⁷⁰⁷ Slično se bilježio zid između dvaju susjeda i u ostalim dalmatinskim gradovima, primjerice Trogiru, vidi Andreis, Benyovsky, Plosnić, "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću", 48-49. U Zadru vidi zid između dvaju kuća rođaka Cessamis, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, asc. 1, br. 2, fol. 75 (1383.). Pojedine isprave bilježe i pojavu prozora i otvora na zajedničkim zidovima – Pavao de Cessamis se obvezuje samostanu

opisivao se, u pojedinim zadarskim ispravama, u odnosu na glavnu ili susjednu nekretninu, što je omogućilo lakši uvid u prostorni razmještaj tih istih nekretnina.¹⁷⁰⁸

Prema podacima koje smo dobili analizom smještaja o zadarskim plemićkim obiteljima, ukratko ćemo iznijeti i neke glavne spoznaje o nekretninama prema sadržaju pojedinih dokumenata. Među analiziranim ispravama, zabilježeni su slučajevi u kojima plemstvo unajmljuje gradske majstore u obnovi svojih kuća,¹⁷⁰⁹ izgradnji gospodarskih objekata¹⁷¹⁰ i dijelova kuće.¹⁷¹¹ Isto tako, zabilježeni su i primjeri sudskih sporova i dogovora sa susjedima zbog neodgovarajuće pozicije izgrađenog zida¹⁷¹² ili oko isplate njegove izgradnje.¹⁷¹³ Predmet sudskih sporova bili su i balatoriji,¹⁷¹⁴ krovovi¹⁷¹⁵ te radovi koji su se

---

sv. Marije zatvoriti sve otvore (uključujući i prozore u obliku vrata) *fenestras omnes et omnia foramina* na zajedničkom zidu. Taj problem se spominje i 1368. i 1385. godine, CD 16, str. 515, isp. 396 (1385.); HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, 95v (1385.). Jakov de Uaricassis je imao zid *ex parte trauersali* od svoje kuće u predjelu Mesničkih vrata, čiju polovicu prodaje Ivanu Tomasovom de Petrico. Zid se nalazio između njihovih kuća, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 34-34v (1368.). Zajednički zid nalazio se i između kuća Budislava iz Bribira i Mateja de Sloradis, CD 14, str. 471, isp. 354 (1372.).

¹⁷⁰⁸ Filip i Marin de Matafaris imali su polovicu zida uz kuću prezbitera Grgura...*de quirina murus antiquus domus ipsius presbiteri Gregory usque ad spallectam dicti muri nouy uenditi per medietatem, de trauersa murus dicti presbiteri Gregory, de borea locus dicti presbiteri Gregory cum muro predicto uendito per medietatem, de austro domus sue splactum ipsius emptoris quod fuit olim dictorum Philipi et Mariny de Mactafaris...*HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 9v (1375.). Kuća Pelegrine de Grisogonis...*domum muratam a tribus partibus uidelicet transuersali, sirochali et quirinali cuppis...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 351 (1388.).

¹⁷⁰⁹ Primjerice, Ilija de Grubogna unajmljuje majstora Blaža za radove i obnovu njegove kuće (*domus habitationis*), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 53v-54 (1384.).

¹⁷¹⁰ Riječ je najčešće o ugovorima između plemića i majstora o radovima u kući – npr. Andrija de Cessamis unajmljuje majstore koji se obvezuju napraviti mlin *in domo sua in canipa sub coquina unum molendinum ab oleo...*HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 340v (1388.). O dogovoru oko izgradnje zida između kuća Tomazine de Fanfogna i trgovca Grgura pok. Miroslava u predjelu sv. Lovre vidi HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc.1, fol. 157v-158 (1384.).

¹⁷¹¹ Primjerice: Mazolo de Fanfogna je unajmio marangona Mihovila da mu napravi u roku od dva mjeseca zid od temelja do krova, između njegove kuće i kuće Damjana de Nassis za 54 male libre, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 1-1v, (1377.).

¹⁷¹² Grizogon je izgradio zid kojim je blokirao prilaz *puteum positum supra uia conuicinalis et conuicinale inter domum dicti ser Grisogoni et domos dicti ser Uiticor sitas in confinio sancti Petri Ueteris de Jadre* te zbog toga dolazi u sudski spor sa obitelji Vitcor, HR-DAZD-31-ZB, IC, Breuiana deliberationum ad incantum, b. 1, fasc. 4, br. 1, fol. 261v-262 (1386.). Spor oko zajedničkog zida su vodili i Damjan de Nassis i Mazolo de Fanfogna, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 1-1v (1378.). Miha de Martinussio imao je spor sa Nikolom de Figazolo oko zajedničkog zida između njihovih kuća u predjelu Mesnice, na koji je Nikola naslonio svoj krov (*tectum siue coperta domus*). Sud ga osuđuje da isplati Mihi naknadu štete od 10 malih libri za dio zida kojeg je Nikola povisio zbog krova, HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, RM, kut. 6, fasc. 5, fol. 99v (1387.).

¹⁷¹³ Primjerice, Danijel de Uaricassis je nanovo izgradio *frontale de lapidibus cum calcina inter suam domum in qua habitat et domus Johannis condam Jacobi de Ciçono a parte transuersali* te traži priznanicom (*finem et remissionem*) i da Ivan isplati polovicu troškova za njegovo podizanje, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 2v-3 (1367.).

¹⁷¹⁴ Spor se vodio između Damjana Ivanovog de Uaricassis i krojača Faxola oko neke izgradnje na Faxolovom balatoriju koji je smetao Damjanu zbog prolaza do njegove kuće, vidi HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 13, fol. 262 (1372.). Krešo de Nassis *concessit atque eidem ser Bogdolo (Rubeo) licentiam et auctoritate dedit* da izgradi balatorij koji bi se naslanjao na zajednički zid, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 317 (1388.). Još jedan spor vodio se između Franice, udovice Bogdole

obavljali na njihovim i susjednim kućama. Sudskim putem, tražile su se i dozvole za naslanjanje novoizgrađenih nastambi na susjednu nekretninu.¹⁷¹⁶ Međutim, pojedine odredbe, vezane za način gradnje (susjedovno pravo), odnosno na zajedničku granicu između dvaju susjednih čestica bile su propisane i Statutom. Prema I. Beucu, zapisane su samo određene "gradske služnosti", koje su se odnosile na gradnju pored susjedovog kapišta (*stilicidium*), troškove oko podizanja zajedničkog zida, o vlasništvu nad podignutim zidom te o naslanjanju susjedovog zida na kameni zabat svog susjeda.¹⁷¹⁷

Prema zadarskim dokumentima, vidljivo je da su se nekretnine davale u najam na određeni rok, od nekoliko mjeseci pa čak i do nekoliko desetaka godina (uglavnom zemljišta za izgradnju drvenih kuća).¹⁷¹⁸ Cijena najma pojedine nekretnine ovisila je o vrsti nekretnine i njezinoj poziciji u gradu. Plemstvo je davalo ili uzimalo u najam kuće (*domus*), uključujući i one koje su se nalazile uz njihove stambene nekretnine, kako je već ranije navedeno.¹⁷¹⁹

---

de Begna i Katarine pok. Dominika sa Raba, koja je podigla *balatorium de assidibus et lignamine a parte quirinali domus sue habitationis supra uiam conuicinale ille existentis propter quod ballatorium domus hab. Franiçe*. Ona traži uklanjanje tog Katarininog balatorija, na što se Katarina i obvezuje učiniti, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 270 (1388.).

¹⁷¹⁵ Magdalena de Uaricassis se spori sa Maricom, ženom Slavoga iz Bokanjca zbog krova kojeg su stavili na zid pored njezine kuće, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 13, fol. 264-265 (1372.). Pelegrina de Saladinis sporila se sa susjedom Mladinom zbog neke izgradnje krova iznad njezinog zemljišta, koje se nalazilo *ex parte transuersali et domus ipsi Mladini cum tecto et cuppis prefatis est ex parte quirinali* a preko kojeg se slijevala voda na njezin posjed te je tražila da se uklone sporni dijelovi *cuppis dicti stilicidy* što sud i odobrava, HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, RM, kut. 6, fasc. 5, fol. 105v-106 (1387.).

¹⁷¹⁶ Domul de Uaricassis se žalio na radove koje je trebao izvoditi krojač Faxol, s ciljem izgradnje neke radne nastambe *laborerum domus* pored svoje kuće, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 16, fol. 13v (1372.). Franjo de Ciuaellis, uz suglasnost majke Bune, i na zahtjev *Do(mam) uxoris Repete marinarii* traži dozvolu od suda da može nasloniti građevinu (*hedificium*)...*se acostare cum hedificio siue domo dom(o) et muro a parte sirochali ipsius domus....petit ut ipsam hedificum debeat tolere a dicto muro et se tantum alargare cum ipso hedificio a dicto muro contractu statutis Jadre mandat et uult...*HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 4_4, fol. 75 (1374.).

¹⁷¹⁷ Prema Statutu, susjed je morao graditi na udaljenosti od pola stope od susjednog kapišta, kod gradnje krova trebao je postojati razmak između tog krova i susjedovog *stilicidium* od 2 prsta (zbog curenja vode). Ukoliko su susjedi htjeli graditi zid na zajedničkom prostoru, morali su zajedno snositi dio troškova oko njegovog podizanja. Graditelj zida dobiva vlasništvo nad podignutim zidom ukoliko ga posjeduje godine dana (zid je viši od koraka i po), Beuc, "Statut", 615, 621; ZS, knj. 2, naslov 19, glava 115, str. 227; knj. 5, nasl. 8, pogl. 31-33, str. 493. Šibenski Statut je imao puno više zapisanih takvih odredbi, vidi Zelić, "Gradski statut", 37-38. O komunalnom reguliranju prostora, primjerice u Trogiru, vidi i Irena Benyovsky, "Komunalno reguliranje gradskog prostora u srednjovjekovnom Trogiru", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 21 (2003): 29-43.

¹⁷¹⁸ O sklapanju takvih ugovora između dvaju strana vidi, Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 17 (bilj. 81).

¹⁷¹⁹ Vidi prethodnu bilješku. Primjerice, Filip de Nosdrogna daje u najam Vučini Budislava kuću sa balatorijem na 5 godina za 90 malih libri kao kompenzaciju za kupljeno zemljište sa mlinom, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 11, fol. 25v-26 (1369.). Filip de Matafaris daje u najam kuću za 25 dukata koja se nalazila pored njegove *domus magna*, uz crkvu sv. Mihovila. U dokumentu se navodi i tečaj *ad ratis libris iiii paruorum per singulo ducato per quolibet anno*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 27, fol. 6 (1387.). Isti Filip daje u najam i kuću za dvadesetak dukata, HR-DAZD-22-CMC, *Liber sententiarum*, RM, kut. 6, fasc. 5, fol. 72-72v (1386.). Najam dvaju kuća, koje su pripadale Mauru de Grisogonis, iznosile su oko tridesetak florena za 6 godina, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 5v-6 (1379.).

Zabilježeni su i primjeri u kojima plemići daju u najam na nekoliko godina i više različitih kuća koje su se nalazile na istoj lokaciji.¹⁷²⁰ Osim cjelovitih kuća plemstvo je davalo u najam i njihove dijelove, posebice ukoliko je bilo riječ o većim arhitektonskim sklopovima, što je bio slučaj i u Trogiru.¹⁷²¹ Također, u najmu bilježe se i kamene (*domus de muro/lapidea*)¹⁷²² te drvene kuće (*hedifitium de lignaminis*).¹⁷²³ U dokumentima, zabilježene su u najmu i stambene kuće te *domus magna*, koje su postizale nešto veće cijene za razliku od običnih kuća.¹⁷²⁴ Pojedini plemići davali su svoje obiteljske kuće i u zalog, kao jamčevinu za povrat posuđenog novca.¹⁷²⁵ Osim kuća, plemstvo je davalo i druge nekretnine kao zalog, čak i svojim članovima obitelji.¹⁷²⁶ Zabilježeni su i dokumenti u kojima plemići prodaju svoje kuće pa ih zatim uzimaju u najam na određeni rok, najčešće na godinu ili dvije. Navedeni primjeri ukazuju da je nekretnina bila neka vrst zaloga odnosno garancija za povratak zajma, kao što smo već ranije spomenuli nadovezujući se na mišljenje T. Popića.¹⁷²⁷

Najveći broj nekretnina, koji se davao u najam, odnosio se na zemljišta. Vlasnici ili najmoprimci drvenih kuća, koje su se nalazile na tuđim zemljištima, morali su plaćati godišnji

---

¹⁷²⁰ Juraj Mihin de Rosa daje u najam tri kuće, koje su se nalazile na istom mjestu u predjelu Mesnice, u najam na tri godine Anibaldu pok. Tadeja iz Firence za 90 dukata, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 38-38v (1388.).

¹⁷²¹ O najmu nekretnina vidi i Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 110, 113, 118-119; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 18 (bilj. 87); Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 107. Zadarski primjeri: Mauro de Grisogonis daje u koncesiju Albertinu pok. Majnarda dio kuće u predjelu Mesnice na pet godina...*illam partem quod est uersus boream unam domum usque ad parietem ..de subtis et supra cum illa camera quo est uersus boream...*Iznos najma isplaćivao se svake godine 15 dukata, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, 379 (1386.). Svoju polovicu *domus magna* kao stambene nekretnine *in confinio sanctorum quadraginta* daje u najam na pet godina i Damjan Marinov de Calcina *magistro Nicoletto berberio quondam Cressy de Jadre* za sveukupni iznos od 25 florena, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 3, fol. 20-20v (1373.).

¹⁷²² Ilija de Grubogna daje svoju kuću Cvjetku pok. Klapca iz Obrovca u najam na tri godine *in contrata sanctorum quadraginta* (uz svoju stambenu kuću), za godišnji iznos od 11 dukata, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 404v (1389.). Nikola de Martinussio daje svoju manju *domus lapidea* uz stambenu kuću u najam na dvije godine za 32 male libre, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 32-32v (1384.).

¹⁷²³ Plemići uzimaju u najam i drvene kuće na tuđim zemljištima – npr. Marin de Matafaris uzima *hedifitium de lignaminis uni domus cuppis copertam* na zemljištu Bire de Nassis te plaća za najam šest libri po godini, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 19v (1389.).

¹⁷²⁴ Terminologiju vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 13.

¹⁷²⁵ O zalogu odnosno založnom pravu u Zadru vidi T. Popić, vidi "Izvorne cjeline", 345; *isti*, "Zadarski sud", 71, 137-142. Primjerice, Filip de Matafaris daje svoju kuću u zalog Damjanu de Cipriano za posuđeni novac, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45v-46 (1370.).

¹⁷²⁶ Primjerice, plemić Franjo de Sloradis daje svoje zemljište u zalog arhidakonu Krševanu kao jamstvo za isplatu duga od dva dukata, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, fol. 39 v (1366.). Matej de Fanfogna daje *muralee* u zalog svojoj majci...*dedit et designavit in pignore et nomine pignoris...omnes suas muraleas ...in confinio sancti Uiti cum toto suo terreno et loco...*Majka Dobra mu je bila jamac za isplatu duga od 100 florena kod Rade, žene Vulcine de Ginanno, CD 14, str. 446, isp. 332 (1372.).

¹⁷²⁷ Vidi str. 187.

najam njihovim vlasnicima koji su najčešće bili plemići ili Crkva.¹⁷²⁸ U ispravama navodi se i način plaćanja za zemljišta – plaćalo se po mjernoj jedinici za zemljište odnosno po svežnju (*passus*).¹⁷²⁹ Zabilježeni su i primjeri u kojima plemić kao najmoprimac prodaje svoj najam na drvenu kuću nekoj drugoj osobi.¹⁷³⁰ Osim privatnih, plemstvo je uzimalo i crkvena zemljišta u najam, uključujući i sva njihova zemljišta koja su se nalazila na istoj lokaciji.¹⁷³¹ Osim kuća i zemljišta, plemići su davali u najam i svoje kuće sa dućanima,¹⁷³² dućane¹⁷³³ i vrtove (*ortus*),¹⁷³⁴ koje su i sami uzimali u najam.¹⁷³⁵

---

¹⁷²⁸ O drvenim kućama vidi Zelić, "Wooden houses", 489-507. U Zadru susrećemo, kao i u ostalim gradovima, različite valute prilikom plaćanja, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 10. U Zadru se plaćala najamnina na zemljišne čestice, najčešće u soldima. Najamnina za zemljišnu česticu u svrhu izgradnje drvenih kućica plaćao se u iznosu od nekoliko desetaka malih solida po godini (Matej de Cessamis traži 32 solda, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 109v (1385.); Bivald de Nassis daje zemljište u koncesiju za izgradnju drvene kuće dok traje drvena građevina – najam je iznosio 50 malih solida odnosno 10 solida za svaki korak zemljišta, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 8, fol. 32-32v (1367.). Plaćalo se i u librama - Filip je imao *terrenus...in confinio Pusterle fabrorum siue Puthy uocati Putauac* koje je davao u najam za pet malih libri godišnje, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 45-45v (1370.); dukatima - Miha de Pechiaro daje u najam Jakovu de Raduchis svoje prazno zemljište u predjelu sv. Stošije, veličine *passum vii comunis per longitudinem et latitudinem de uno muro ad alium*, u najam za četiri dukata na godinu, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 89 (1384.). Zabilježen je i primjer plaćanja u grošu - Krešo de Nassis daje svoje zemljište u koncesiju na 29. godina – zemljište je bilo veliko 4 sežnja. Iznos najma bio je 5 groša po koraku godišnje, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 1 (1372.).

¹⁷²⁹ Primjerice:... *per quolibet passu dicti terreni libras decem paruorum in principio cuiibet anno...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 21v (1381.). Stjepan de Qualis daje u najam svoje zemljište u predjelu sv. Vida za godišnji iznos od 29 solida i 12 malih denara za svaki *passus* (sveukupno je zemljište bilo veliko 4 svežnja), HR-DAZD-31-ZB, PP, b. 1, fasc. 3, fol. 10-10v (1366.). Iznajmljuje i *terrenus/locus* svog brata Ivana – zemljište je bilo veliko 4 sežnja...*et unius quarte partis unius passi ad dictum mensuram...* za godišnji iznos od 12 malih solida po sežnju, HR-DAZD-31-ZB, PP, b. 1, fasc. br. 8, fol. 1(1367.).

¹⁷³⁰ Kolan de Grubogna prodaje svoj *effictus* na drvenu kuću zidaru Nikoli pok. Petra sa Krka, koja se nalazila na zemljištu Koše de Saladinis, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 14, fol. 28v-29 (1370.). Jelenta, žena Grgura de Saladinis, prodaje svoj najam (*effictus*) na *domus de lignamine* koja se nalazila na zemljištu njezinog muža, u predjelu sv. Platona, za 33 male libre, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 27-27v (1372.).

¹⁷³¹ Bartol de Sloradis uzima u najam sva crkvena zemljišta sv. Petra Starog *omnia et singula loca et muralias* na kojima su se nalazile drvene kuće sa tri dućana Kolana de Fanfogna (na 29. godina) - zemljišta su se nalazila u predjelu istoimene crkve, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 75v-76 (1389.).

¹⁷³² Prija daje u najam svoju kuću sa dućanima uz gradski trg za 15 dukata *cum dimidio ad monetas ualentes libras tres et solidus quatuor denariorum paruorum per ducato*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 12, fol. 22v-23 (1369.). Guido de Matafaris daje u najam takvu kuću u pedjelu sv. Petra *de platea* na tri godine za 33 dukata godišnje, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 7, fol. 28 (1367.).

¹⁷³³ Braća Juraj, Šimun i Filip de Rosa zajedno davaju u najam svoj dućan poviše glavnog trga trgovcu Jurju pok. Miroslava na tri godine, za iznos 48 malih libri (po godini), HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 270v (1388.).

¹⁷³⁴ Miha de Nassis daje Damjanu Bivaldovom de Nassis vrt u najam u predjelu Stomorice, od kojeg traži dio prinosa, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 33, fol. 15 (1390.).

¹⁷³⁵ Ivan Nikolin de Nassis uzima u najam dućan pok. plemića Bogde de Louerchna koji se nalazio uz gradski trg, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 5v-6. Osim što je kupovao dućane, Miha de Rosa ih je davao i u najam – daje u najam trgovcu Jakovu pok. Ivana jedan od svoja dva dućana na trgu za 20 dukata po godini, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 27 (1384.). Drugi svoj dućan daje trgovcu Jurju pok. Miroslava za 11 dukata godišnje *ad rationem librarum trium et solidorum duodecim usque ad decem annos* još od 1378. godine. Dućan se nalazio u kući jer se navodi da se nalazi *suam stationem desubtis et*

U zabilježenim kupoprodajama, nekretnine se najčešće kupuju ili prodaju za određenu cijenu, ovisno o vrsti nekretnine.¹⁷³⁶ Slična situacija bila je i u Zadru. Prema kupoprodajnim ugovorima bilježimo cijene od nekoliko desetaka pa do nekoliko stotina dukata ili florena. Postoje i primjeri prodaje bogatih kuća u vlasništvu plemstva koje se u dokumentima navode kao *domus*, čija prodajna cijena ukazuje da je riječ o nekretninama veće tržišne vrijednosti.¹⁷³⁷ Kupovale su se i prodavale *domus*¹⁷³⁸ te njihove polovice¹⁷³⁹ ili neki manji dio,¹⁷⁴⁰ pa čak i gospodarski objekti u njima (dućani, konobe).¹⁷⁴¹ Slična situacija bilježi se i u drugim dalmatinskim gradovima, primjerice Trogiru.¹⁷⁴² Najveći iznosi cijena,

---

desupra... Treći dućan (do ovog drugog) je iznajmio sukнару Kreši, Rivignano, b. I, Instrumenti, fasc. 1, 52v-53 (1384.). Miha Ivanov de Martinussio uzima u najam jedan od dva dućana Marina de Matafaris uz glavni gradski trg, CD 16, str. 119, isp. 110 (1380.).

¹⁷³⁶ Primjerice, u Trogiru cijene kamenih i zidanih kuća postizale su visoke cijene, ovisno o njihovoj veličini, materijalu i bogatstvu strukture, Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 129; Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 112.

¹⁷³⁷ Kolan Damjana de Zadulinis prodaje Mauru Petrovom de Grisogonis *murata cuppis et planchis cohopta cum curia...in confinio sancti ueteris (Petri)* za 1500 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 10, fol. 8v (1377.).

¹⁷³⁸ Pavao de Cessamis prodaje svoju kuću Jakovu de Raduchis za 4000 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 139v-140 (1386.). Marin de Matafaris prodaje svoje dvije kuće (bez dućana), jednu zidanu prekrivenu daskama te drugu crijepom za 200 dukata, CD 16, str. 119, isp. 110; Magdalena de Uaricassis prodaje svoju zidanu kuću *cum balatorys curia cameris et suis ambitis, coperta de cupis* u predjelu sv. Četrdesetorice za 300 florena za tri libre i 14 solida po dukatu, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 8-9 (1369.). Prodaja plemićke kuće (Mauro de Grisogonis) na dražbi iznosila je oko 570 florena, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 4v-5v (1376.).

¹⁷³⁹ O prodaji različitih dijelova kuće, primjerice i u Trogiru vidi Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 106-107, 112-113. Jakov de Cessamis kupuje polovicu kuće za 400 malih libri na javnoj dražbi, CD 12, str. 594, isp. 445. Filip de Borra iz Venecije kupuje polovicu kuće koja je pripadala obitelji Milegosto za 100 malih libri 1355. godine, SZB 5, str. 207, isp. 138. Filip je otkupio i Jakovljevu polovicu te iste kuće koju prodaje u cijelosti Jakovu za 200 zlatnih florena 1357.-1358. godine, HR-DAZD-31-ZB, PZB, b. 1, br. 32. Mafej i Filip de Matafaris prodavaju Grguru de Zadulinis polovicu kuće *cum muralea libera et cum locis uacuis... in confinio plathee in ruga Marchianorum* za 150 dukata, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 136, isp. 64 (1368.). Svoju polovicu kuće u predjelu sv. Marije *de Posterula* prodaje i Petar pok. Franje de Lemessio Matiji, zvanom Drapaio – uz polovicu kuće prodao je i polovicu zemljišta *te muralias* za 200 malih libri. Petar je dijelio kuću sa Maticom, kćeri pok. Marina de Lemessio, kojemu je nekoć i pripadala navedena kuća, CD 13, str. 146, isp. 97.

¹⁷⁴⁰ Guido de Matafaris kupuje kuću, razdijeljenu na više dijelova između različitih vlasnika, u predjelu sv. Stošije oko 1388.-1389. godine – svaki dio je platio oko stotinjak malih libri odnosno sveukupno oko 420 libri, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 293; *isti*, fasc. 2, br. 4, fol. 99-99v; HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 3; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 30, fol. 19; HR-DAZD-31-ZB, NF, Instrumenti (Bastardelli), b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 8v. U ispravama se bilježi *pars domus* u predjelu sv. Mihovila Šimuna de Rosa, koji ga prodaje bratu Jurju – platio ga je izvršiteljima pok. Mateja Mihinog Pičurina 1600 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 11v (1388.). Istu tu cjelovitu kuću *cum omnibus eis curte puteo cameris caminis salis balatorys zardino canipis*, braća Filip i Juraj prodavaju Šimunovoj udovici za 1000 dukata uz uvjet restitucije, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 78-78v (1389.).

¹⁷⁴¹ Vidi i u Trogiru isto, Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 106. U Zadru vidi primjer str. 148, bilj. 889.

¹⁷⁴² Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 113-114.

čak i do nekoliko tisuća dukata, bili su zabilježeni kod kupoprodaje *domus habitationis*,¹⁷⁴³ *domus magna*,¹⁷⁴⁴ i *hospicium*,¹⁷⁴⁵ čije su i polovice dosezale izrazito visoke cijene na tržištu nekretnina.¹⁷⁴⁶ Nešto veće cijene kuća zabilježene su, ukoliko su se, zajedno sa njima, prodavala i njihova zemljišta (*domus cum loco/terreno*)¹⁷⁴⁷ ili gospodarski objekti (kuće sa dućanima¹⁷⁴⁸ ili kuće sa mlinovima i konobama).¹⁷⁴⁹ Osim kuća, prodavala su se i zemljišta

---

¹⁷⁴³ Pelegrina de Grisogonis prodaje Jakovu de Raduchis svoju kuću u predjelu sv. Stošije - *domus habitationis* - izgrađenu od drveta i kamena, sa dvoranama, sobama, kuhinjom, konobama, dvorom, cisternom, balatorijem i kaminima, sveukupno za 1000 zlatnih dukata, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 25-25v (1388.). Dujam de Grisogonis prodaje Koši de Begna svoju stambenu kuću...*copertam planchis cum omnibus eis sallis cameris caminis balatorys curte zardino canipis...* u predjelu sv. Marije de Bongauto, za 600 dukata, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 43v-44 (1389.). Damjan de Calcina prodaje Bartolu de Cipriano svoj *partem transuersalem sue domus eis solite habitationis cum ballatorio et orto ac ambito* za 108 zlatnih dukata, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 21v (1390.).

¹⁷⁴⁴ Cijene kuća bile su nešto niže tijekom 1360-ih - Filip de Matafaris prodaje svoju kuću pored glavnog trga Cernulu de Botono za 600 malih libara, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 2v-3 (1369.); Cecilija de Matafaris prodaje polovicu *domus magna*, u predjelu sv. Stjepana, Grguru de Nassis za 100 dukata – za tu istu cijenu ju je i kupila od Kristofora Kudinića sa Raba, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 5, fol. 24v-25 (1367.). Nakon 1370-ih, raste njihova cijena - Franjo de Grubogna prodaje svoju kuću na glavnom trgu (zajedno sa dijelom nekog vrta izvan grada) sukнару Mihovilu za 1300 dukata, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 112-113, isp. 6. Ivan pok. Jurja de Soppe prodaje svoju kuću Marinu de Ginano, zajedno sa njezinim zemljištem te polovicom dvora, prolazom (*ambitus*) i balatorijima, u predjelu Plankit za 800 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 11-11v (1376.).

¹⁷⁴⁵ Hospicij Cernula de Botono u predjelu sv. Platona, bilježi se kao *hospicium totum cum domibus, curtio et orto et androna*, koji ga je kupio na javnoj dražbi za 450 malih libri, CD 12, str. 580-582, isp. 436 (1359.). I *hospicium magnus* pok. *done Dobre uxor olim predicti Donati* prodavao se na javnoj dražbi zbog duga od 4 000 libri, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, IRR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 20v (1363.).

¹⁷⁴⁶ Vidi Andreis, Benyovsky Latin, Plosnić Škarić, "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću", 113-114. Benedikt de Galellis prodaje *medietatem unius domum magne de muro* sa zemljištem te *cum medietate curie caniparum camerarum balatoriorum locorum tam copertorum quam uacurorum* Madiju ali u dokumentu ne piše za koju cijenu, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 19, fol. 24v (oko 1380?). Vidi i primjer Cecilije de Matafaris koja kupuje polovicu *domus magna* za 100 dukata, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 5, fol. 24v-25 (1367.).

¹⁷⁴⁷ Franjo de Matafaris prodaje Franji de Zadulinis *domus cum suo terreno* za 200 zlatnih florena, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, 1 (1376.); Krešo prodaje braći Kristoforu i Petru de Lemessio *domum de muro cum balatorio...ac terreno suo super quo hedificata est...in contrata Planchete...* za 500 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 33v (1372.).

¹⁷⁴⁸ Kuća Filipa de Matafaris se prodaje na dražbi...*domo de muro cuppis et planchis copertam cum suis stationibus curte balatorys cameris...in contrata sancti Micaelis...* za 310 dukata, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 10v-11 (1389.). Kuća Maura de Grisogonis, *domus lapidea cum cuppis coperta et cum quatuor stationibus* u Zlatarskoj ulici, prodana je na dražbi za 300 dukata, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 116, isp. 13. Mazolo i njegova majka Dobra de Fanfogna prodavaju sukнару Mihovilu...*nouem stationes cum vna domo muratas cum toto suo terreno, super quo edificate sunt...* u predjelu sv. Spasitelja i sv. Vida za 900 zlatnih florena. U njihovom susjedstvu i samostan sv. Krševana je imao dućane, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 116, isp. 14 (1373.). Rafael Rouor prodaje svoju *domus cum tribus stationibus, curtio et balatoriis* u predjelu glavnog trga, sukнару Mihovilu za 650 zlatnih florena, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 136, isp. 62 (1376.).

¹⁷⁴⁹ Plemić-trgovac Matej de Carbone prodaje svoju *domus magna* sa kuhinjom i mlinom za masline, na Kampi, za *nomine floreni centum et sexaginta boni*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 27v-28 (1372.). Zabilježena je prodaja polovice kuće plemića Šimuna de Cucilla Jakovu de Zadulinis u predjelu sv. Frane – Šimun je dijelio kuću sa njegovom ženom Dragom. U navedenoj polovici kuće, nalazila se *canipa cum camino medietatis ballatorii et medietas curie ad habendum* te je bila prodana Jakovu za 200 libri, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 2, fol. 6v (1375.).

(*locus*,¹⁷⁵⁰ *loca*,¹⁷⁵¹ *pars loci*¹⁷⁵²) te zemljišta sa dućanima¹⁷⁵³ i drvenim kućama.¹⁷⁵⁴ Njihova cijena nije prelazila iznose više od tisuću malih libri. Također, predmetom kupoprodajnih ugovora bili su i zidovi (*murus*), *muralea*¹⁷⁵⁵ i gospodarske nekretnine – *furnus et canipa*,¹⁷⁵⁶ mlinovi za masline,¹⁷⁵⁷ *statio*¹⁷⁵⁸ pa čak i dijelovi dućana.¹⁷⁵⁹ Prema pojedinim ugovorima prodavalo se ili kupovalo istovremeno i više nekretnina pod zajedničkom cijenom.¹⁷⁶⁰

---

¹⁷⁵⁰ U dokumentima se navodi različita cijena zemljišta, od nekoliko desetaka do nekoliko stotina libri. Augustin de Cigalis kupuje neko zemljište za 60 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 67v-68. Zabilježeni su i primjeri u kojima se isto zemljište prodaje nakon nekoliko godina za dvostruko veću svotu. Ivan i Vulcina Budislava kupili su *locus* za 77 malih libri a prodali ga Filipu i sinovima pok. viteza Stjepana de Nodrognu za 180 malih libri, CD 14, str. 215, isp. 154 (1369.). Filip de Matafaris prodaje svoje zemljište u predjelu Putevac *partim copertum cuppis et partim non copertum* za 200 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 95 (1385.). Veća zemljišta su bila i skuplja – Marin de Matafaris prodaje svoj *locus uacus...de passibus triginta uel circa ad mensuram comunis Jadre..in confinibus sancti Johannis ad Puteuaç...* za 120 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br.1, 19-19v (1375.). Zemljišta se prodavaju i u dukatima – Marin de Matafaris prodaje svoj *locus* u predjelu sv. Spasitelja za 30 dukata, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 146-146v (1386.).

¹⁷⁵¹ Braća Filip i Marin prodavaju svoja zemljišta rogovskom samostanu za 800 malih libri, CD 14, str. 523-527, isp. 403 (1373.). Marin de Matafaris prodaje sva svoja zemljišta Benediktu de Galellis *in contrata sancti Thome iuxta domus habitationis ipsius ser Benedicti* za 80 dukata, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 26, fol. 1-1v; Filip de Matafaris prodaje svoja zemljišta "pobunjeniku" Petru Opatičiću u predjelu sv. Lovre za 80 dukata. Zemljišta su prodana na javnoj dražbi Ivanu Nikoliću iz Bribira, za istu cijenu, prema tečaju *ad solidos octuaginta per singulo ducato*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 133-133v (1383.-1384.).

¹⁷⁵² Npr. cijena četvrtine zemljišta Fumije de Matafaris prodavala se za 300 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 169v-170 (1381.).

¹⁷⁵³ Zemljište sa dućanima Filipa de Matafaris bilo je prodano za 300 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 15v (1381.).

¹⁷⁵⁴ Krešo de Nassis kupuje od arhiprezbitera Bartolomeja zemljište od 4 koraka sa *domuncula de lignamine* u predjelu sv. Stošije ili sv. Četrdesetorice, za 90 malih libri, CD 16, str. 155, isp. 137 (1381.). U ispravama su zabilježeni i zahtjevi za prodajom praznog zemljišta na kojem se nalazila peć, vidi primjer Tadeja de Zauatis, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, RC, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 14v (1361.).

¹⁷⁵⁵ Filip i Marin de Matafaris prodavaju polovicu zida *in confinio/contrata castri ueteris* za 15 florena, CD 16, str. 446, isp. 338 (1375.). Jakov de Uaricassis prodaje polovicu svog zida Ivanu Tomasovom de Petrico za 10 malih libri i 13 solida, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 34-34v (1368.). Mauro de Grisogonis je platio dvije *muralea*, u predjelu samostana sv. Marije, Dobrolu de Begna negdje oko 230 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 49v (1385.); Frizon de Prottis kupuje polovicu zida od Šimuna de Boto, koji se nalazio između njihovih kuća kod crkve sv. Platona, za 105 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. I, fasc. 10, fol. 38v-39 (1368.). Prodavao se i *medietas frontali muri furni* obitelji Vitcor u predjelu sv. Petra Starog, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 12, fol. 5-5v (1378.).

¹⁷⁵⁶ Prija de Grubogna kupuje peć sa kućom te konobu u drugoj kući od Filipa de Matafaris, za cijenu od 70 dukata prema tečaju...*ducati auri ad ratis libris LXX VIII per quolibet ducato...*HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 11-11v (1381.); Saladin de Saladinis je kupio kuću i peć od Ivana de Petrico, koje su se nalazile na odvojenim lokacijama (u predjelu sv. Mateja i *Pecate becarii*), za 200 dukata te ih je preprodao Mateju de Sgagno za 300 dukata, CD 13, str. 44, isp. 31 (1360.).

¹⁷⁵⁷ Marin de Matafaris prodaje Kolanu Jakovljevom de Matafaris tri mlina za masline, jedan natkriven a drugi nenatkriven za 100 dukata, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 5, fol. 124-124v (1383.). Zanimljiv je podatak da Marin prodaje te iste mlinove iste godine Luki Leonisu za 200 dukata. Dvije godine kasnije, prodaje ih novom kupcu za istu cijenu. To ukazuje da je postojao uvjet o restituciji te da u kratkim vremenskim razdobljima dolazi do brzih promjena u cijenama, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 203v-204, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 103v.

U dokumentima bilježi se i kupovina komunalnih ribnjaka (*piscatoria*), koji su bili evidentirani u tadašnjem komunalnom katastru 1370-ih. Njihova cijena kretala se u nekoliko tisuća zlatnih dukata.¹⁷⁶¹ Osim tih ribnjaka, u analiziranim notarskim dokumentima, ne spominju se ostale komunalne nekretnine koje kupuje plemstvo. Zabilježeni su jedino primjeri kupoprodaje drvenih kućica koje su se nalazile na komunalnim zemljištima.¹⁷⁶²

Vrijednost nekretnina, koje su pripadale zadarskome plemstvu, saznajemo i prema podacima iz dražbovnih dokumenata, prigovora na prodaju nekretnina na dražbi te sudskih parnica i presuda. Velik dio zabilježenih prodaja na dražbi odnosio se na ovršene nekretnine, čiji su vlasnici (plemići) dugovali novac vjerovnicima. Ukoliko ih nisu mogli otkupiti u predviđenome roku ili na dražbi, plemići su ostajali bez svoje imovine. Čitav postupak prodaje nekretnine na dražbi, uključujući i predviđene rokove za njezin otkup prije prodaje, bio je zapisan u gradskome Statutu, što se navodi i u sudskim zapisima, koje je analizirao T. Popić.¹⁷⁶³

---

¹⁷⁵⁸ Marin de Matafaris prodaje dva dućana koja su imala i kat odnosno drvenu nadogradnju (solarij)...*ad pauimenta siue solaria dictarum stationum...* za 400 dukata, prema tečaju *ad rationem libris IIII per quolibet ducato*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 35 (1380.). Prodavale su se čak i polovice dućana u predjelu glavnog trga, na što prigovor ulaže Damjan de Uaricassis, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, CR, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 16v (1362.). Miha de Rosa kupuje dva dućana *contignatis* na trgu za 400 dukata, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 35 (1382.).

¹⁷⁵⁹ Filip de Matafaris, prokurator Bire de Nassis, ulaže prigovor na prodaju dvaju dijelova dućana na dražbi kojeg drži Ivan de Nassis. Dućan se nalazio na glavnoj ulici uz glavni gradski trg, HR-DAZD-22-CMC, BFF, *Liber de contradictis*, kut. 3, fasc. 2, fol. 58 (1369.).

¹⁷⁶⁰ Dominik pok. Putija de Firmo, prodaje Magdaleni de Uaricassis prava odnosno kupoprodajne isprave na polovicu zida, zemljišta sa zidinama i vrt *in contrata castri ueteris* za sveukupno 1000 malih libri, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 9v (1375.); HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 75v-76; CD 16, str. 446, isp. 338 (1384.). Prodavala su se i sva zemljišta na jednoj lokaciji – primjerice Marin de Matafaris u predjelu sv. Dimitrija, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 10, fol. 371-371v (1386.). Cernul de Botono prodaje *duas suas domos de muro solaratas cum schala lapidea inter unam et aliam et cum curia et orto et androna* kod crkve sv. Platona, Frizonu de Prottis za 300 zlatnih dukata, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 10, fol. 5-5v (1368.).

¹⁷⁶¹ Miha de Nassis kupuje na javnoj dražbi komunalne ribnjake u vrijednosti *per ducatis duobus milibus et quingentis auri...ut patet in catastro dicti comunis...* HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 10v-11 (1375.).

¹⁷⁶² Primjerice, vidi kupoprodaju komunalnih zemljišta koja su se nalazila uglavnom u Prigradu (Trogir), Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 177. Zadarski primjeri: Koša de Begna kupuje *hedifitum uni domus de lignamine et cuppis copertam super loco comunis in contrata Pusterle*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 14v (1390.).

¹⁷⁶³ U sudskim procesima oko dugovanja, jedna stranka je najčešće dugovala novac drugoj stranci. Sudskom presudom u korist tužitelja, *creditor* dobiva privremeno u posjed tuženikovu nekretninu do vraćanja duga – ukoliko je sam tuženik ne bi otkupio u određenom roku, tužitelju se isplaćuje dug od prodaje nekretnine na javnoj dražbi. Prema T. Popiću, tužiteljima je bilo dano sudsko založno pravo na dužnikove nekretnine putem ovršnog postupka. Rok koji je bio ponuđen tuženiku, kao vremenski okvir unutar kojeg je morao prihvatiti ili odbiti ponudu za otkup ovršene nekretnine, bio je tri dana, i to u iznosu, koji je vjerovnik tražio od dužnika sudskim putem. Notari su upisivali izvještaje o provedbi ovršnih postupaka na temelju sudskih presuda u zasebnu sudsku knjigu *Liber possessorum* o izvršenju presuda (osim iz kaznenog prava). U toj knjizi vodili su se i zapisi o ponudama za otkup ovršenih nekretnina, više o tome vidi Popić, *Krojenje*, 16, 50- 51, 152; Beuc,

U notarskim i sudskim dokumentima navode se različiti iznosi dugova kod pojedinih pripadnika plemstva, od nekoliko desetaka libri pa čak do nekoliko tisuća malih libri ili dukata.¹⁷⁶⁴ Naplata dugovanja sudskim putem, mogla se tražiti i kod skupljih nekretnina, iako dug možda nije ni bio prevelik – primjerice, Krešo de Grubogna bio je dužan Grguru pok. Miroslava oko 600 malih libri, dok je vrijednost njegove polovice kuće, koju je kupio od plemića Luke iz Vrane, možda bila i veća od toga iznosa.¹⁷⁶⁵ Razlog zašto se u pojedinim ispravama navodi veća vrijednost nekretnine od iznosa duga, bila je odredba Statuta prema kojoj u slučaju ogluhe ovršenika, potražitelj se mora uvesti u posjed njegove stvari koja će vrijediti za jednu trećinu više od učinjenoga duga.¹⁷⁶⁶

Prema pojedinim dokumentima, postojali su i dogovori stranaka oko prodaje nekretnina na dražbi i prije započinjanja procesa prodaje – takav slučaj zabilježen je između Mazola i njegove majke Dobre de Fanfogna sa suknom Mihovilom oko nekih dućana u predjelu sv. Spasitelja/sv. Vida.¹⁷⁶⁷ Osim dogovora, zabilježeni su i primjeri kupoprodaje u kojima se postavljali određeni uvjeti pod kojima se obavljala navedena pravna radnja. U većini zabilježenih primjera plemići kupuju neku nekretninu na dražbi pa ju prodaju novom kupcu za istu cijenu u kratkome vremenskom razdoblju.¹⁷⁶⁸ Također, zabilježen je i veći broj primjera, u kojem plemići prodaju neku nekretninu drugom plemiću, uz uvjet restitucije –

"Statut", 760. Primjerice: *...quod dictam domum infra terminum statim redimere deberet tam non rederit cui rey causa dicta domus est ad incantum posita per debitis supradictis...* U takvim dokumentima često se u dokumentima navodilo Statut... *Iuxta formam statuti de rebus et possessionibus uendendi ad incantum capitulo...* HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 7, fol. 3-4 (1367.). O postupku prodaje nekretnine na dražbi i rokovima za njezin otkup od strane dužnika vidi ZS, knj. 3, nasl. 9, gl. 31-37, 39, str. 277-287.

¹⁷⁶⁴ Primjerice, izvršitelji Grgura de Zadulinis dolaze sudskom presudom u posjed praznog zemljišta Nikole de Spingarolo, koji se nalazio u predjelu *Castri Uetis*, zbog njegovog duga od osam dukata, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 8 (1381.). Jakov Pedrito dugovao je pok. Ivani de Georgio iznos od 1500 libri te je njegov zid bio prodan na dražbi za 200 libri, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 115v-116 (1380.); Saladin de Saladinis je dugovao Fantini, ženi Blaža de Soppe, 1300 libri (izgubio presudu) te je morao prodati svoja zemljišta na Malpassu, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 188 (1383.).

¹⁷⁶⁵ HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 46v (1387.).

¹⁷⁶⁶ Prema Statutu, bilo je određeno koje se nekretnine smiju ovršiti i kojim redom – stambene nekretnine, pokućstvo, oprema i posteljina smjeli su se ovršiti tek u krajnjoj nuždi, ukoliko ovršenik nije imao drugih nekretnina ili pokretnina, ZS, knj. 2, nasl. 7, gl. 48, 49, str. 171. O postupku protiv okrivljenika vidi nasl. 7, gl. 51, 53, str. 173-177; nasl. 7, gl. 54, 55, 56, 57, str. 177-181.

¹⁷⁶⁷ Dogovor između njih je postignut 1372. godine a dražba se održala 10. siječnja 1373. godine. Mihovil preuzima nekretnine tek nekoliko godina kasnije, najvjerojatnije zbog ulaganja prigovora na njihovu prodaju od strane nekih drugih stranaka, Stipišić, *Inventar, Mihovil*, str. 116, isp. 14; *isto*, str. 112, isp. 4; HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 17, fol. 38 (1372.).

¹⁷⁶⁸ Slučaj Jakova de Raduchis, koji kupuje kuću Pavla de Cessamis za 4000 malih libri 1386. godine. Jakov prodaje kuću za istu cijenu nasljednicima sukna Mihovila 1388. godine. U toj ispravi se navodi i tečaj libre u odnosu na dukat... *per pretio ducatorum mille ad libras quatuor paruorum per ducato* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 139v-140 (1386.); *isti*, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 3, fol. 14v-15v (1388.). Više o postupku prodaja nekretnina na javnoj dražbi vidi Popić, *Krojenje*, 153-155.

prema ugovoru, prodavatelj je bio dužan vratiti novac da bi mu se vratila nekretnina (rok je ovisio o dogovoru između dviju strana, najčešće u razdoblju od 6 do 12 mjeseci).¹⁷⁶⁹ U pojedinim slučajevima prodavatelj nije mogao vratiti novac te bi nekretnina ostala kupcu koji ju je nakon isteka roka mogao prodavati drugoj stranci, najčešće za istu cijenu.¹⁷⁷⁰ Također, zabilježeni su i primjeri u kojima kupac daje nekretninu u najam bivšem vlasniku (uz uvjet restitucije) pa prebacuje preuzetu obvezu drugoj osobi.¹⁷⁷¹ Također, pojedini plemići prodaju svoju nekretninu te je onda uzimaju u najam/koncesiju na kratki rok (do godine dana).¹⁷⁷² Na sličan način, pojedini plemići prodavali su i svoju nekretninu na dražbi koju bi zatim kupac preprodao drugoj stranci za istu cijenu. Novi kupac vraća kupljenu nekretninu putem restitucije njezinom prvom vlasniku.¹⁷⁷³ S obzirom da se u većini navedenih slučajeva navodi ista cijena nekretnine u više različitih transakcija te da se nekretnina uvijek vraća prvom vlasniku nakon kratkoga vremenskoga roka, možemo pretpostaviti da je riječ o ulozi nekretnine kao zaloga u pojedinim financijskim transakcijama.¹⁷⁷⁴

Pojedini plemići ulagali su i prigovore na postupak prodaje neke nekretnine na dražbi,¹⁷⁷⁵ u kojima se bilježe podaci o nekretnini, njezinim vlasnicima i vjerovnicima (novi

---

¹⁷⁶⁹ Vidi o restituciji vidi str. 235, bilj. 1430. Postojali su i primjeri u kojima se restitucija morala obaviti nakon 4 godine – Ivan Tomasijev de Petrico prodaje Kreši Rajnerijevom de Uaricassis kuću sa njezinim ogradnim zidom *...domum circumcirca amuratum partim planchis et partim cuppis copertam cum sua curia et loco*, u predjelu Mesničkih vrata, za 487 malih libri i 10 solida. Tu istu kuću mu je na kraju i darovao, CD 13, str. 471, isp. 345, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 13, fol. 15v (1369.). O prodaji *domus habitationis*, uz uvjet restitucije, vidi i kod braće Filipa i Jurja de Rosa, koji navedenu kuću davaju u najam na godinu dana njezinom prvom vlasniku Ivanu de Calcina za 10 dukata (uz obvezu restitucije), HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 64-64v (1389.).

¹⁷⁷⁰ Primjerice, Kolan de Ginanno prodaje svoju kuću *in contrata beati Stephany* za 40 dukata bankaru Petru iz Firenze, uz uvjet restitucije od 6 mjeseci, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192, (1387.). Petar prodaje kuću Koši de Begna dvije godine kasnije za istu cijenu, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 336v-337 (1388.).

¹⁷⁷¹ Pelegrina je kupila kuću da bi je dala u koncesiju njezinom bivšem vlasniku na dvije godine, uz dogovor o restituciji nekretnine. Međutim, Pelegrina poklanja kuću (odnosno koncesiju na dvije godine) Marici pok. Pavla, uz uvjet da ju mora vratiti Cressiusu nakon isteka koncesije, kako je i bilo dogovoreno, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 351 (1388.).

¹⁷⁷² Primjerice, Stjepan de Nosdrogna prodaje svoju zidanu kuću protomagistru Petru Andrijinom za 500 malih libri te ju odmah uzima u najam na godinu dana, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 17 (1390.). Također, Krešo de Zadulinis prodaje Pelegrini de Grisogonis svoju zidanu kuću za 400 libri te ju uzima u koncesiju na dvije godine, uz uvjet restitucije, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 351 (1388.).

¹⁷⁷³ Tu istu kuću, koju je kupio na dražbi od Filipa de Matafaris, Guido de Matafaris prodaje Pelegrini de Grisogonis za istu cijenu, dok se ona obvezuje vratiti kuću Filipu kad joj on isplati 200 (a ne 310) dukata, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 5, fol. 10v-11 (1390.)

¹⁷⁷⁴ Primjerice, vidi primjer Pelegrine de Grisogonis i Jakova de Raduchis, str. 187.

¹⁷⁷⁵ O dražbi, vidi Popić, *Krojenje*, 44-45, 92-94.

posjednici) kao i iznos duga. Nažalost, podatak o cijeni te nekretnine nije ostao zabilježen u tim kratkim zapisima.¹⁷⁷⁶

I pojedini sudski sporovi bili su vezani za dugovanja i prodaju nekretnina na dražbi – u tim pravnim procesima također se nije navodila točna vrijednost određene nekretnine. Međutim, s obzirom da je vjerovnik uvijek tražio prodaju određene nekretnine prema iznosu svoje tražbine, za pojedine nekretnine se može pretpostaviti njihova približna vrijednost na tržištu nekretnina.¹⁷⁷⁷ Osim zbog dugovanja, nekretnine su se prodavale na dražbi i zbog oporučnih zahtjeva, gubitka sudske parnice, miraza i siromaštva, što se također bilježi u sadržaju statutarnih odredbi.¹⁷⁷⁸

Vrijednost pojedinih nekretnina saznajemo i u obveznicama i priznanicama, u kojima se stranke, u pravnom poslu, obvezuju isplatiti neka dugovanja i preuzete obveze ili u kojima se isplaćuju ti dugovi.¹⁷⁷⁹ U većini analiziranih obveznica, bilježi se cijena sklapanja nekog posla vezanog za izgradnju kuće (ili nekog njezinog dijela) ili zida između plemića i majstora.¹⁷⁸⁰ Priznanice se, uglavnom, odnose na isplatu posuđenog novca (primjerice za kupnju kuće), za obavljene radove na nekretninama, isplatu najamnine ili preuzete obveze o vraćanju novca.¹⁷⁸¹ Ovi dokumenti bilježe i podatke o podmirenju troškova vezanih za nekretnine, odnosno o troškovima popravka nekretnina.¹⁷⁸²

---

¹⁷⁷⁶ Ti su se prigovori bilježili u sudskoj knjizi procesa (za parnice o dražbovnim prigovorima). U parničnom postupku se određivalo da li je taj upućeni prigovor bio utemeljen ili ne, više o tome vidi Popić, *Krojenje*, 44-45. Primjer: Marija, žena Pavla de Georgio, ulaže prigovor na prodaju dućana *in confinio platea* Petra de Rosa (uz suglasnost muža) 1363. godine – zahtjev je dao Petar pok. Mateja, *fratrum filiorum q. Zoylli de Nassis*, zbog postojećeg duga *septuaginta ducati auri per prima ducatorum centum et quadraginta*, HR-DAZD-22-CMC, IRR, *Liber de contradictis*, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 20 (1363.).

¹⁷⁷⁷ Primjerice, Damjan Bivaldov de Nassis bio je u sporu sa Ivanom Nikolinim de Nassis zbog duga *libris octigentis denariorum paruorum per pretio certe quantitatis merzarie eidem ser Damiano uendite et date a dicto ser Johanne*. Ivan dolazi u posjed Damjanove *muralia*, HR-DAZD-22-CMC-CDR, IC, *Liber possessorum*, kut. 2, fasc. 3, fol. 21 (1383.). Prosječna cijena *muralia* se kretala u nekoliko stotina libri, ovisno o njezinoj veličini, npr. *trecenti sexaginta libris solidorum paruorum*, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 282v (1388.).

¹⁷⁷⁸ Vidi o tome Popić, "Izvorne cjeline", 343-344, *isti*, "Zadarske mirazne parnice", 77. O tome, kad je dozvoljeno prodavati nekretnine na dražbi vidi ZS, knj. 3, nasl. 9, gl. 31, str. 277. Primjer prodaje hospicija pok. Lovre Grizogonovog, zbog miraza njegove žene Tihe (miraz je iznosio *mille trecentarum librarum*) vidi CD 12, str. 580-582, isp. 436 (1359.). Primjer prodaje nekretnina na dražbi, na zahtjev oporučitelja, vidi kod Fumije de Matafaris, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 20v-21 (1389.).

¹⁷⁷⁹ *Instrumentum obligationis, instrumentum finis (quietatio, securitatis)*, Grbavac, "Notarijat", 87, 155-156.

¹⁷⁸⁰ Primjerice, Mazol de Fanfogna daje izgraditi zid između sebe i susjeda Damjana de Nassis *a fundamento usque ad cuppos domus...permisit dare per dicto laborerio libris liiii paruorum...* HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192v (1387.). Danijel de Uaricassis dijeli troškove izgradnje *unum frontale de lapidibus cum calcina inter suam domum in qua habitat et domus Johannis condam Jacobi de Ciçono a parte transuersali* sa Ivanom de Ciçono, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 6, fol. 2v-3 (1367.).

¹⁷⁸¹ Primjerice, Cernul de Botoño prima od zlatara Ivana, sina zlatara Gerardinija, 35 dukata za petogodišnju najamninu njegove kuće u predjelu sv. Mihovila, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 16v

Iako se u ostalim notarskim dokumentima, kao što su diobe, miraz, zamjena ili oporuke ne navodi cijena neke nekretnine, obično se bilježi dodatni iznos u novcu koji je služio kao naknada koja se isplaćivala oštećenoj stranki prilikom podjele ili zamjene nekretnina. U slučaju da je jedan sin dobio vrijednije nekretnine diobom očinske imovine, on je plaćao drugom bratu naknadu za njezinu veću vrijednost.¹⁷⁸³¹⁷⁸⁴

Među gradskim plemstvom, postojali su i primjeri u kojima je žena donosila nekretnine kao dio svog miraza, o čemu su pisali i T. Popić i Z. Nikolić Jakus.¹⁷⁸⁵ Nekretnine koje su bile dane u miraz plemićima, morale su biti vraćene njihovim suprugama¹⁷⁸⁶ ili nadoknadene novčanim kompenzacijama,¹⁷⁸⁷ čije nepoštivanje je bilo uzrokom i mnogih sudskih sporova, o čemu je pisao i T. Popić. Primjerice, u sudskoj presudi iz 1359. godine, navodi se da je Kolan de Fanfogna, zajedno sa svojom braćom, dobio pravo na 1100 malih libri iz očeve imovine zbog restitucije majčine kuće. S obzirom da su braća trebala dobiti iz navedene imovine samo oko 200njak libri, tražili su Kolana da im preda sedam dućana koje bi

---

(1365.). Klara de Nosdrogna izjavljuje da je posudila Kristoforu de Lemessio *libras quadringentas soldorum paruorum* za kupnju kuće od Kreše de Uaricassis, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 17v-18 (1387.).

¹⁷⁸² Miha de Martinussio je isplatio Demetriju de Matafaris 39 florena, koje mu je dugovala komuna za prodani *buchius* te Petar de Sercana za najamninu kuće na trgu koja je sad pripadala Demetriju. Demetrije se obvezao isplatiti Mihi 31 floren za troškove popravka te iste kuće dok joj je Miha bio vlasnik, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti et testamenti, b. 1, fasc. 5, br. 1, fol. 606-606v (1378.).

¹⁷⁸³ Primjerice, Pavao de Cessamis plaća bratu Andriji dodatnih 100 zlatnih dukata, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 9.

¹⁷⁸⁴ Primjerice, u postupku zamjene nekretnina između Luke iz Vrane i Kreše de Grubogna; Krešo plaća Luki dodatak *per pretio et nomine prety librarum ducentarum soldorum paruorum nomine additionis seu melioramenti*, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v (1387.).

¹⁷⁸⁵ O ulozi nekretnina u sklopu miraza prilikom nasljeđivanja te miraznim parnicama pisali su Popić, "Zadarske mirazne parnice", 57-85; Nikolić Jakus, "The Formation", 175, 183, 189, 193, 216. Utvrđene vrijednosti, koje su se odnosile na visinu miraza i cijene nekretnina, vidi i Raukar, *Zadar*, 74-80. Markezina donosi Grguru Damjanovom de Nassis...*argentarys massaricys et alys res mobilibus extimatis de comuni ipsarum partim uoluntate ducatos trecentos quadraginta septem auri ad soldos octuaginta paruorum singulo per ducato te domum de muro planchis copertam...in confinio sancti Stephani...*HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 186v (1384.).

¹⁷⁸⁶Vidi primjer kod Popić, "Zadarske mirazne parnice", 65-66, 75. Primjerice, Marin de Matafaris se obvezuje svojoj ženi vratiti *domus de muro* kod crkve sv. Platona, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 11, fol. 9v-10 (1378.). To određuje i statut – muž je bio dužan čuvati i brinuti se o mirazu te ga na kraju i restituirati prema ugovornoj obvezi, vidi Beuc, "Statut", 590-591. Statutarne odredbe o mirazu vidi ZS, knj. 3, nasl. 20, gl. 94-101, str. 339-347.

¹⁷⁸⁷ U tim situacijama, često se pribjegavalo i ovrhama da bi se namirila vrijednost miraza koji se trebao vratiti tužitelju, vidi primjer i Popić, "Zadarske mirazne parnice", 78-82. Takva praksa bila je uobičajena i u prvoj polovici 14. stoljeća - izvršitelji oporuke Stane de Uaricassis prodavaju u korist njezinog miraza (*lib.duorum millium octingentarum septuaginta den.par.*), prema sudskoj odluci, *domus nouam cum camera australi, curia, quoquina, balatoriis* u blizini glavnog trga, koja je pripadala njezinom mužu Ivanu Rajnerijevom, CD 9, str. 483, isp. 393. I Andrija de Sloradis daje ženi Radi novčanu nadoknadu za njezine posjede iz miraza – *loca sua ..in confinio ecclesie sancti Petri Ueteris pro libris septingentis quinquaginta sex nomine precii ... iz svojih dobara librarum mille quadringentarum paruorum dotium suarum libras quatuor et dimidiam den.ven.par...* CD 11, str. 307, isp. 229 (1346.).

prodali na dražbi da bi zadovoljili izvršenje sudske presude.¹⁷⁸⁸ Miraz se vraćao, u slučaju rastave braka ili smrću jednog od supružnika.¹⁷⁸⁹ U slučaju da se taj isti miraz nije vratio, podnosili su se zahtjevi sudu koji je mogao, u slučaju nepoštivanja te odredbe, dati tužitelju nekretnine tuženika.¹⁷⁹⁰ Također, zabilježeni su i slučajevi u kojima se navodi da ukoliko majka ne zatraži povrat svoga miraza, sinovi preuzimaju obvezu isplaćivati joj doživotnu alimentaciju.¹⁷⁹¹ Na ovaj način, htjelo se osigurati da i majčine nekretnine ostanu unutar obitelji.

Slično tome, zabilježeni su i primjeri u kojima muž oporučno ostavlja ženi kuću sa pokućstvom ali samo u slučaju ako ne traži povrat miraza iz imovine svoga muža – u tom slučaju miraz se isplaćuje novčano i kompenzacijom u pokućstvu i sličnim objektima.¹⁷⁹² U pojedinim oporukama muževi ostavljaju ženama svoje nekretnine doživotno na korištenje, nakon čega ih nasljeđuju sinovi ili neki drugi muški nasljednici.¹⁷⁹³ Osim obitelji, pojedini plemići ostavljali su u svojim oporukama zahtjeve za prodajom svojih nekretnina na dražbi. S obzirom da se nekretnine više nisu smjele oporučno ostavljati Crkvi, plemstvo je novac dobiven prodajom tih nekretnina ostavljalo kao legat brojnim gradskim crkvama i samostanima, najčešće za spas svoje duše ili svojih najmilijih te za troškove popravka pojedinih crkvenih građevina.¹⁷⁹⁴

---

¹⁷⁸⁸ Kuća se nalazila u predjelu sv. Mateja (Spasitelja), HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones civiles mobilium*, CR, kut. 2, fasc. 5, fol. 83v (1359.).

¹⁷⁸⁹ Detaljnije o tome vidi Nikolić Jakus, "The Formation", Popić, *Krojenje*, 97-98; Popić, "Zadarske mirazne parnice", 57-85; Grbavac, "Notarijat", 241.

¹⁷⁹⁰ Vidi primjer Jakova, sina Elene i Kreše de Georgio, koji dolazi u posjed dvaju očevih nekretnina, HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, IC, kut. 2, fasc. 3, fol. 31-31v (1385.).

¹⁷⁹¹ Alimentaciju u iznosu od 30 dukata, ponudili su svojoj majci braća Pavao i Andrija de Cessamis, prilikom diobe očeve imovine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 9.

¹⁷⁹² Dobrol pok. Nikole iz Bribira i njegova žena Zorica, CD 16, str. 335, isp. 269 (1383.).

¹⁷⁹³ Primjerice, u oporuci Mihe de Martinussio (1390.) - maloljetni sinovi moraju ostati sa majkom Frančeskinom dok ne navršu 25 godina. Supruga posjeduje Mihinu imovinu do kraja života (sve kuće sa peći koje ima *in contrata s. Micaelis*). Poslije njezine smrti, imovina odlazi njegovim sinovima, CD 17, str. 247, isp. 181. U primjeru oporuke Jakova de Zadulinis, bilježi se kako njegova žena Draga dobiva *partem suam domum in confinio sancti Francisci quam ipse testator emit ab Simone de Cutriola...* ali ne piše ništa o njegovim sinovima ili muškim nasljednicima, HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 167-168v (12-15) (1382.).

¹⁷⁹⁴ Vidi primjer Pelegrine, koja oporučno traži prodaju svoje *domus habitationis*. Pelegrina želi da se novac od prodaje dodijeli i nadbiskupu Petru, CD 17, str. 287, isp. 204 (1390.); oporuka Mišula de Zadulinis, SZB 3, str. 112, isp. 163 (1350.).

4.2. UTJECAJ GRADSKOGA PLEMSTVA U FORMIRANJU GRADSKOG PROSTORA

Provedenim istraživanjem o smještaju zadarskih plemićkih obitelji unutar grada došli smo do važnih spoznaja o ulozi gradskoga plemstva u procesu formiranja gradskog prostora. Ta uloga odnosi se u prvom redu na utjecaj gradskoga plemstva u oblikovanju svog privatnog prostora unutar grada. Prema I. Benyovsky Latin, privatni prostor koji je pripadao gradskom plemstvu vidljiv je u prostornom okupljanju većeg broja njihovih nekretnina u pojedinim dijelovima grada, što je uvelike bilo određeno i različitim privatnim interesima pojedinih plemićkih obitelji. Ti privatni interesi, kao i način stjecanja tih nekretnina putem nekog pravnog posla (kupoprodaja, zamjena, dioba, nasljeđivanje itd.),¹⁷⁹⁵ bili su važni pokazatelji utjecaja gradskoga plemstva na oblikovanje obiteljskog, društveno-političkog i gospodarskog prostora unutar grada. Važnu ulogu u tim oblikovnim procesima imale su obiteljske, društvene i političke veze između gradskoga plemstva i ostalih društvenih skupina te komunalnih i crkvenih institucija. S obzirom da tema o društvenim i političkim odnosima unutar srednjovjekovnoga grada zahtjeva nadaleko opsežnija i detaljnija arhivska istraživanja, u ovom radu bili smo u mogućnosti iznijeti samo one spoznaje koje su utvrđene analizom izabranog arhivskog materijala. Te spoznaje bile su zasad dovoljne da bi se mogle odrediti najvažnije smjernice u procesu identifikacije društvene podjele gradskog prostora.

4.2.1. Privatni (obiteljski) prostori plemićkih obitelji

Prema podacima o smještaju zadarskoga plemstva unutar gradskog prostora, utvrđena su gradska područja u kojima su se okupljali pojedine plemićke obitelji ili njihove različite obiteljske grane. Također, uspjeli smo identificirati i pripadnike drugih plemićkih obitelji koji su se okupljali zajedno sa njima na određenim gradskim lokacijama. Takva gradska područja, u kojima se nalazila većina obiteljskih nekretnina neke plemićke obitelji, identificirali smo kao njihov privatni (obiteljski) prostor.¹⁷⁹⁶

Općenito, rezultati istraživanja o tim obiteljskim prostorima pokazala su široku rasprostranjenost nekretnina gradskoga plemstva na čitavome gradskom prostoru.¹⁷⁹⁷ Međutim, gustoća tih nekretnina nije bila jednaka u svim gradskim područjima. Prema

---

¹⁷⁹⁵ Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva", 38; Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 8.

¹⁷⁹⁶ Primjer okupljanja plemićkih obitelji u talijanskim gradovima vidi Heers, *Family clans*, 141, 144, 146-154.

¹⁷⁹⁷ Sličnu teoriju o okupljanju zadarskih plemićkih obitelji je postavila i Z. Nikolić Jakus, vidi "The Formation", 227.

priloženoj karti, na kojoj je ucrtan veći dio identificiranih nekretnina,¹⁷⁹⁸ možemo primijetiti da se najveći dio zabilježenih nekretnina nalazio u sjevernom, središnjem te istočnom dijelu grada. Međutim, na karti nisu ucrtane sve nekretnine koje su se nalazile u južnom dijelu grada (Pusterla/Putevac). Njihov smještaj nije bilo moguće pouzdano odrediti unutar tog gradskog predjela zbog velikog broja malih inzula koje su se nalazile na tom prostoru. Sličnu usitnjenost gradskih blokova možemo primijetiti i u sjeveroistočnom (predio sv. Dimitrija/sv. Krševana) te zapadnom dijelu grada (područje oko katedrale i uz gradski Kaštel). Također, nekretnine gradskoga plemstva ne bilježimo u velikom broju niti u području između Kampe i Pusterle, u predjelu crkve sv. Vigilija. Osim navedenih gradskih područja ostale su prazne i gradske inzule u poznatim gradskim predjelima. Razloga tome je više - nedostatak sačuvanih dokumenata, kao i spoznaja da se većina zabilježenih nekretnina nalazila uz gradske ulice, zbog čega ih je bilo lakše smjestiti u pojedine gradske blokove.

Zabilježene obiteljske nekretnine gradskoga plemstva grupiraju se na nekoliko načina unutar gradskog prostora. Veći dio tih nekretnina nalazio se u blizini fortifikacijskog gradskog sustava – gradskih vrata (vrata sv. Krševana, Klaonica, Kopnena vrata) i zidina u sjevernom i istočnom dijelu grada. Manji broj nekretnina nalazio se i pored vrata u južnom dijelu grada (*porta Angeli*, vrata Pusterle). Najveća gustoća identificiranih nekretnina zabilježena je u području nekadašnjeg glavnog rimskog dekumana koji je vodio od Kopnenih vrata pored glavnog gradskog trga, u smjeru prema katedralnom i kraljevskom kompleksu u zapadnom dijelu grada. Ta važna gradska komunikacija zabilježena je, u notarskim dokumentima, kao glavna gradska ulica (*ruga magistra/ruga magistrorum*). Druga važna gradska komunikacija oko koje plemstvo okuplja svoje nekretnine bila je ulica koja je vodila od vrata Klaonice prema Pusterli u južnom dijelu grada. Osim ta dva glavna gradska pravca, obiteljski prostori pojedinih plemićkih obitelji nalazili su se i uz ostale gradske dekumane koji su išli u smjeru od samostana sv. Dimitrija prema Arsenalu, od kraljevskog kompleksa prema sv. Stjepanu (sa sjeverne strane) te od crkve sv. Ilije do istočnog gradskog bedema. Također, važno mjesto okupljanja gradskoga plemstva bile su i okomite ulice u smjeru od vrata sv. Dimitrija do crkve sv. Ilije, od samostana sv. Krševana do samostana sv. Marije te od predjela sv. Marije Velike do područja Putevca u južnom dijelu grada. Na ovoj gradskoj komunikaciji,

---

¹⁷⁹⁸ Pojedine nekretnine nije bilo moguće ucrtati radi nedostatka ključnih podataka o njihovom smještaju uz fiksne orijentire ili već identificirane nekretnine. Također, određene nekretnine se nije moglo ucrtati na kartu i zbog nedostatka potrebnih podataka o susjednim nekretninama u opisu njihovog smještaja. Nedostatak tih podataka utvrđen je u pojedinim sudskim zapisima kao i u oštećenim notarskim dokumentima. Ucrtane nekretnine vidi u prilog, *Karta*.

također, zabilježen je jako velik broj nekretnina gradskoga plemstva. Na kraju, važno je istaknuti da su se na svim navedenim gradskim pravcima nalazile najvažnije gradske crkve i samostani prema kojima je većina gradskih "konfinija/kontrati" nosila svoj naziv koji se bilježio u notarskim dokumentima.

Osam plemićkih obitelji, kojima su pripadali kraljevski vitezovi, imali su najveći broj svojih obiteljskih nekretnina na ključnim pozicijama unutar gradskog prostora. Međutim, rezultati istraživanja pokazali su da ne možemo govoriti o nekom jedinstvenom privatnom prostoru, koji je pripadao nekom plemićkom rodu, već o prostoru koji je pripadao članovima pojedinih obiteljskih grana određenog roda. Naime, u dokumentima većinom nisu zabilježene njihove "kuće roda" ili patrimoniji (osim Matafaris, Butouano i Georgiis), već obiteljske kuće/palače (*domus magna/hospicium/palatium*) koje su pripadale njihovim obiteljima. Važno je istaknuti da se određeni broj tih obitelji zajedno okupljao u istim gradskim predjelima, uz ključne gradske ulice ili građevine.

4.2.1.1. *Georgiis*

Dvije obiteljske grane Georgiis okupljale su svoje gradske nekretnine u različitim gradskim predjelima. Riječ je o potomcima braće Andrije i Jurja II. koji su živjeli u sjevernom i jugozapadnom dijelu grada. Gdje su živjeli sinovi i kćeri Andrije Matejevog, nije poznato. Poznat je samo podatak da je njegova žena Priba imala zemljišta koja su doživotno koristile njezine kćeri Dobra i Priba a naslijedila Matejeva kći i Pribina unuka Tomazina. Zemljišta su se nalazila kod velike palače u predjelu sv. Stošije odnosno sv. Ilije, u susjedstvu obitelji Matafaris i plemića Ivana pok. Tomasa de Petrico, koji je na toj lokaciji bio vlasnikom većeg broja čestica u razdoblju nakon 1382. godine.¹⁷⁹⁹ Osim susjedskim vezama, obitelj Petrico povezuje se sa Varicassis i preko novčanih transakcija u kojima su se njihove nekretnine koristile kao jamstvo za isplatu posuđenog novca.¹⁸⁰⁰ Zasad, podaci o njihovim mogućim obiteljskim vezama, nisu utvrđeni. Također, Tomazina je naslijedila i imovinu strica Marina Andrijinog kojemu je umro zadnji muški nasljednik i sin Jadrol oko 1350. godine.¹⁸⁰¹

---

¹⁷⁹⁹ Ivan de Petrico bilježi se u dokumentima od 1383. do 1389. godine kao susjed Dobre de Georgiis, vidi str. 131-132. Vidi i rekonstrukciju u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 1.

¹⁸⁰⁰ Tijekom prve polovice 14. stoljeća, nasljednici Mihovila de Uaricassis živjeli su u susjedstvu Ivanovog oca, Tomasa de Petrico, u predjelu sv. Marije Velike. To je najvjerojatnije ista obiteljska kuća koju je Ivan de Petrico prvo prodao (uz restituciju) pa darovao Kreši Rajnerijevom de Uaricassis sredinom 1360-ih, vidi str. 179, bilj. 1062.

¹⁸⁰¹ Vidi str. 131, bilj. 807.

Dvije obiteljske grane Georgiis, bile su povezane obiteljskim i susjedskim vezama sa dvije obitelji od roda Šubić, koje su Georgiis politički podržavali i tijekom druge polovice 14. stoljeća.¹⁸⁰² Obitelj Miserić nasljeđuje zemljišta obiteljske grane Andrije Matejevog de Georgiis preko kneza Budislava Miserića, koji dolazi u posjed tih nekretnina preko svoje supruge Tomazine pok. Mateja de Georgiis. Druga obiteljska grana Andrijinog brata Jurja II., bila je povezana susjedskim i obiteljskim vezama sa obitelji Ugrinić. Suzana, nećakinja Andrije pok. Jurja de Georgiis, bila je supruga Ivana pok. kneza Nikole iz Bribira te su živjeli u obiteljskoj kući u predjelu sv. Krševana. Uz njihovu kuću, bila je smještena i Gruba (Soppe), žena Andrije pok. Jurja de Georgiis,¹⁸⁰³ što ukazuje da su dvije obitelji živjele na istoj lokaciji.

Braća Andrije i Tome pok. Jurja de Georgiis okupljali su svoje nekretnine u sjevernom i jugozapadnom dijelu grada, u području vrata Klaonice, samostana sv. Franje i na Stomorici od 1350-ih do 1420-ih. Uz vrata Klaonice bilježi se u izvorima "kuća Georgiis" koja je bila u vlasništvu nekoliko različitih generacija, počevši od Pavla pok. Jurja (II.) preko njegovog sina Franje (kraljevski vitez) do njegovog unuka Pavla. Također, na istom mjestu, spominje se i kuća-palača Pavlovog unuka Filipa Jurjevog (15. stoljeće), koja je identificirana na mjestu palače Pavla pok. Franje iz 1380-ih.¹⁸⁰⁴ Taj podatak ukazuje da se na ovoj lokaciji nalazio obiteljski posjed Pavla Jurjevog, odnosno njegovih sinova Franje i Jurja, kojeg su njihovi potomci nasljeđivali sve do 15. stoljeća. Priložena rekonstrukcija tih nekretnina, u odnosu na njezine susjede, svjedoči o velikom zdanju obitelji Pavla de Georgiis.¹⁸⁰⁵ Na to ukazuje i zapis u zadarskim izvorima "domus eorum de Georgiis" - prema J. Heers taj je termin označavao "obiteljske jedinice ili kvartove".¹⁸⁰⁶ Uz taj obiteljski posjed, nalazili su se i posjedi obitelji Zadulinis još od 1356. godine, kojeg proširuju Franjo i Grgur de Zadulinis sve do sredine 1380-ih. Susjedske veze obitelji Zadulinis i obiteljske grane Jurja (II.) de Georgiis proizlazile su iz njihovih obiteljskih i poslovnih veza – supružnici Jurjeve kćeri Jakobice i kraljevskog viteza Pavla pok. Franje bili su iz obitelji Zadulinis.¹⁸⁰⁷ Te dvije obitelji, zajedno

---

¹⁸⁰² Vidi str. 57, bilj. 369.

¹⁸⁰³ Vidi str. 134; Suzana je bila kćer Andrijinog brata Tome de Georgiis, vidi Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

¹⁸⁰⁴ Vidi str. 114-115.

¹⁸⁰⁵ Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Georgiis, br. 2. i *Karta*.

¹⁸⁰⁶ J. Heers navodi primjere takvih obiteljskih zdanja u Firenci. Obiteljske kuće nalazile su se jako blizu jedna drugoj, što on također označava zapisom *domus eorundem*, vidi Heers, *Family clans*, 157.

¹⁸⁰⁷ Jurjeva kćer Jakobica bila je udana za Petra de Zadulinis. Kraljevski vitez Pavao ženio se dva puta –Žuvica, kćer Damjana de Zadulinis bila mu je druga žena s kojom je imao kćer Nikolotu, vidi Grbavac, "Zadarski plemići", 96-97; *ista*, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

sa Saladinis, povezivale su i tri sestre udane u te obitelji - Dobra, žena Jakova de Zadulinis, Marketa, žena Jurja de Georgio i pok. Pasina, žena Saladina de Saladinis. U dokumentu se ne navodi njihovo (očevo) prezime, pa ne znamo sa sigurnošću odrediti kojoj su točno obitelji pripadale.¹⁸⁰⁸ O poslovnim vezama, poznat je podatak o ugovoru između Jurja de Georgiis i Jurja de Zadulinis iz 1381. godine, kojeg poništavaju Jurjevi sinovi Filip i Ludovik tri godine kasnije.¹⁸⁰⁹ Nažalost, potvrdu o obiteljskim odnosima sa Saladinis, nemamo u smještaju njihovih nekretnina.

Osim Zadulinis, i obitelj Nassis je bila povezana obiteljskim vezama sa Georgiis. Potvrdu o tim vezama nalazimo i u smještaju njihovih nekretnina. Potomci drugog Jurjevog sina Mateja imali su kuću pored hospotala sv. Franje u predjelu istoimenog samostana (Juraj Krešin) i polovicu zida u predjelu *Uirginum* (Stomorica), kojeg su dijelili sa rođacima (Mišul Pavlov). Susjedi su im bili Zadulinis i Nassis,¹⁸¹⁰ s kojima je obitelj Georgiis bila povezana preko obiteljske grane Andrije Matejevog – prva žena njegovog sina Mateja bila je Katarina de Nassis.¹⁸¹¹ Osim navedenih zemljišta i kuća, nemamo podataka o ostalim nekretninama obitelji Georgiis, posebice o zemljištima za najam ili njihovim gospodarskim objektima.

4.2.1.2. *Cessamis*

O obiteljskim nekretninama Cessamis, postoje samo podaci o dvojici Sergijevih sinova, kraljevskome vitezu Jakovu i njegovom bratu Zojlu (Žuve). Braća su imala zajedničke obiteljske nekretnine u predjelu sv. Četrdesetorice u susjedstvu nekretnina u vlasništvu samostana sv. Marije. Njihov obiteljski posjed nalazio se na glavnoj ulici koja je vodila od katedrale do Kopnenih vrata na istočnoj strani grada. Jakov je svoju nekretninu stekao kupovinom kuće od Filipa de Borra iz Venecije, neposredno nakon Zadarskog mira. Polovica te iste kuće pripadala je Jakovu oko 1355. godine ali je bila zaplijenjena od strane zadarske komune nakon njegovog bijega iz Zadra.¹⁸¹² Zojlo svoju kuću uz brata stječe puno kasnije, najvjerojatnije na mjestu nekretnine koja je pripadala školi zadarskog kaptola. Njihovi sinovi nasljeđuju te nekretnine – kraljevski admiral Matej dobiva Jakovljevu kuću nakon njegove smrti 1366. godine dok Pavao dobiva praznu Zojlovu kuću diobom očeve imovine sa bratom

---

¹⁸⁰⁸ Dobra i Marketa tražile su svoja prava na imovinu pokojne sestre Pasine koja je umrla bez oporuke, HR-DAZD-22-CMC, *Liber successionum*, kut. 3, fasc. I, fol. 12v (1367.-1369.). Slična imena kćeri pok. Mateja Andrijinog de Georgiis navodi i B. Grbavac. Međutim, kao druga Matejeva kćer se navodi Pribica a ne Marketa, usp. Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

¹⁸⁰⁹ Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

¹⁸¹⁰ Vidi str. 134, bilj. 824-825.

¹⁸¹¹ Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

¹⁸¹² Vidi str. 136.

Andrijom 1381. godine. Pavao dovršava izgradnju očeve kuće ali ju ubrzo gubi zbog nagomilanih dugova prema vjerovnicima nakon 1386. godine. Njegov rođak Matej ostaje na navedenoj lokaciji i nakon 1382. godine, dajući svoja zemljišta u najam.¹⁸¹³

Obiteljske veze između Cessamis i Nassis potvrđuju se i u njihovom smještaju nekretnina. Blizu Matejevih obiteljskih posjeda, u susjednom bloku kod katedrale, svoju obiteljsku kuću i čestice za najam imao je Krešo Nikolin de Nassis. Blizina smještaja njihovih posjeda svjedoči o njihovim međusobnim obiteljskim vezama – Matej de Cessamis oženio je Maricu, kćer pok. Dominika de Nassis dok je njegova rođakinja Katarina, kći Žuve, bila udana za Grgura pok. Damjana de Nassis.¹⁸¹⁴ U kakvoj obiteljskoj vezi su bili Matej i Krešo Nikolin, ne znamo pouzdano, jer nam nedostaju podaci o Krešinom srodstvu sa braćom Petrom i Dominikom de Nassis.

Osim Nassis, obitelj Cessamis imala je bliske obiteljske veze i sa obitelji Botono, u čijem susjedstvu su imali i nekretnine. Braća Jakov i Zojlo imali su i zajednička zemljišta na području Pusterle, *in confinio sancti Iohannis de Posterula*, koja su naslijedili od svoga pokojnoga brata Mateja. Braća su prodala zemljišta Petru de Matafaris 1341. godine,¹⁸¹⁵ koja su se nalazila u susjedstvu obiteljskih posjeda Butouano i Botono. Ovu tvrdnju potvrđuje dokument iz 1346. godine koji navodi Petra u predjelu nazvanom po Martinušiću de Butouano¹⁸¹⁶ te dokumenti koji svjedoče o smještaju obiteljskih posjeda Butouano uz obitelj Botono.¹⁸¹⁷ S obzirom da je Matej pok. Sergija de Cessamis bio povezan obiteljskim vezama sa Botono (oženio je Prodanu, kćer Grgura de Botono)¹⁸¹⁸ ne iznenađuje smještaj njegovih zemljišta u blizini te obitelji. Osim poslovnih veza, Cessamis su bili povezani sa Matafaris i susjedskim odnosima u predjelu sv. Vida te sv. Stjepana.¹⁸¹⁹ Podatke o njihovim mogućim obiteljskim vezama zasad nemamo.

---

¹⁸¹³ Vidi str. 137. Vidi prilog *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 1. i prilog *Karta*.

¹⁸¹⁴ Grbavac, "Zadarski plemići", 98, 100.

¹⁸¹⁵ HR-DAZD-31-ZB, PZB, b. 1, br. 22 (1341.).

¹⁸¹⁶ Vidi str. 150, bilj. 900.

¹⁸¹⁷ O tome vidi str. 151-152, 228, 236.

¹⁸¹⁸ Matej prima miraz od Prodanu, udovice Kreše de Laurencio 1333. godine. Matej umire najvjerojatnije negdje nakon 1336. godine. Svojom oporukom postavlja kao svoje nasljednike braću Jakova i Zojla, Grbavac, "Zadarski plemići", 99.

¹⁸¹⁹ Braća Marin i Filip de Matafaris imali su svoja zemljišta, koja su prodali rogovskom samostanu 1373. godine, u blizini Jakovljevih zemljišta. Također, Andrijina kuća u predjelu sv. Stjepana nalazila se u blizini nekretnina Prije i Filipa de Matafaris, vidi str. 213, bilj. 1275; HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 192 (1387.).

Braća Jakov i Zojlo imala su i odvojene nekretnine u drugim dijelovima grada. Kraljevski vitez Jakov imao je veliko zdanje na glavnoj gradskoj ulici na *platea* kojeg je kupio istodobno kad i kuću u predjelu sv. Četrdesetorice 1358.-1359. godine.¹⁸²⁰ Njegovi prvi susjedi bili su hrvatski plemić Radiha pok. Klapca iz Bitine te crkva sv. Lovre i sv. Petra Novog. Nažalost, nije poznato da li je Jakov živio u ovoj ili gore navedenoj kući. Obje nekretnine nasljeđuju njegovi sinovi koji ih drže jako dugo u posjedu, sve do 1390-ih. Također, njegovi sinovi, najvjerojatnije, naslijedili su i njegova zemljišta za najam u susjedstvu kuće pored sv. Marije te crkvenih zemljišta (rogovski samostan, crkva s. Vida) u predjelu sv. Vida.¹⁸²¹

Osim sa Nassis i Botono, obitelj Cessamis bila je povezana rodbinskim vezama i sa obitelji Georgiis, što je dokazano i smještajem njihovih nekretnina. Jakovljevi brat Zojlo imao je kuće u jugozapadnom dijelu grada (predio sv. Ilije, sv. Luke na Kampi) zbog kojih ulazi u sudske procese oko borbe za vlasništvo sa pučanima sredinom 1360-ih. S obzirom da je riječ o kućama koje su imale i gospodarske nekretnine, pretpostavljamo da ih je Zojlo koristio za svoje gospodarske aktivnosti, slično kao i izvangradske posjede.¹⁸²² U istom gradskom predjelu, imali su nekretnine i Georgiis s kojima je Zojlo bio i obiteljski povezan – on je oženio Ivanu, kćer Mateja de Georgiis dok je njegov sin Pavao bio i *defensor bonorum* Krševana de Georgiio.¹⁸²³

Njegov sin Andrija, koji je u diobi sa bratom dobio većinom izvangradske nekretnine, kupio je od Koše de Begna kuću kod Kopnenih vrata, u predjelu sv. Stjepana, nakon 1382. godine. Kuća se nalazila uz istočne gradske bedeme uz komunalna zemljišta.¹⁸²⁴ Osim Andrije, i Jakov i Pavao su bili povezani sa obitelji Begna preko pravnih poslova - Krešo Damjanov de Begna bio je posrednik Jakovu pri kupnji nekretnine na glavnom gradskom trgu dok je Koša de Begna bio jedan od vjerovnika koji je tražio prodaju kuće Pavla de Cessamis zbog učinjenih dugova.¹⁸²⁵

---

¹⁸²⁰ Vidi str. 115, bilj. 743, str. 139-140; vidi i prilog, *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 4. i prilog *Karta*.

¹⁸²¹ Vidi str. 140; vidi i prilog, *Skice položaja nekretnina*, Cessamis, br. 6. i prilog *Karta*.

¹⁸²² Vidi str. 138; Grbavac, "Zadarski plemići", 99.

¹⁸²³ Grbavac, "Zadarski plemići", 99; HR-DAZD-22-CMC-CDR, IC, *Liber possessorum*, kut. 2, fasc. 3, fol. 31-31v (1385.).

¹⁸²⁴ Koša je kuću kupio od Kolana de Ginanno a nalazila se uz njegovu stambenu kuću, vidi str. 255. Možda je riječ o istoj kući Ginanno, koja se bilježi u bilj. 1011.

¹⁸²⁵ Vidi bilj. 743, 1558.

4.2.1.3. Nosdrogna

Od svih plemićkih obitelji imaju najmanji broj zabilježenih nekretnina. Braća Stjepan (kraljevski vitez) i Filip de Nosdrogna imali su zajednički obiteljski posjed u predjelu Arsenala, na ulici koja je vodila u smjeru od samostana sv. Krševana do Arsenala. Njegova lokacija nalazila se i u blizini glavnog gradskog trga, što je bio i pokazatelj velikog političkog ugleda obitelji Nosdrogna. Taj obiteljski posjed imao je veći broj kuća (zajednička očinska i Stjepanova kuća) na zajedničkoj lokaciji, koje se bilježe prvi put u dokumentima od 1369. godine. Upravo od kraja 1360-ih obitelj (Filip sa nećacima) proširuje postojeće posjede kupovinom zemljišta na kojem će Jordan, Filipov sin, izgraditi svoju kuću do 1378. godine.¹⁸²⁶

Način na koji obitelj Nosdrogna isplaćuje kupljene nekretnine ukazuje na njihove moguće financijske probleme. Naime, Filip daje u najam bratovu kuću, na pet godina, za kupljeno zemljište 1369. godine, dok njegov nećak Franjo daje istu kuću u najam na deset godina, najvjerojatnije da bi mogao isplaćivati koncesiju za ograđeno zemljište Kreši de Zadulinis.¹⁸²⁷ S obzirom da se to zemljište nalazilo uz njegove čestice, možemo pretpostaviti da se Franjo bavio trgovinom nekretninama.

Između njihovih obiteljskih kuća nalazio se i zajednički obiteljski dvor, čiju promjenu u veličini također možemo pratiti u razdoblju od 1369. do 1378. godine. Prema J. Heers, prisustvo dvora (*curia*) između većega broja kuća pripadnika iste obitelji ukazuje na njihov zajednički obiteljski kompleks.¹⁸²⁸ Svakako je važan podatak da se, kao njihov prvi susjed, bilježi obiteljska kuća Franje de Grubogna (do 1378.). Podatak koji ukazuje na bliske odnose Nosdrogna i Grubogna jest i taj da su rođaci Franjo, Stjepan i Gabrijel imali zajedničke nekretnine u susjedstvu Guida de Grubogna na istoj obiteljskoj lokaciji.¹⁸²⁹ Prema dosadašnjim spoznajama, nemamo detaljnijih podataka o njihovim međusobnim obiteljskim vezama. Stjepanovi i Filipovi nasljednici bilježe se na ovoj lokaciji sve do 1421. godine, kada se primjećuju i stanovite napetosti u međuobiteljskim odnosima. Franjo Stjepanov nastupa u sporu protiv strine Klare koja mu je dugovala 100 libri za kupljeno srebro pa joj ovršava

---

¹⁸²⁶ Vidi str. 141-142. Vidi i prilog, *Skice položaja nekretnina*, Nosdrogna, br. 1. i prilog *Karta*.

¹⁸²⁷ Vidi str. 142, bilj. 860.

¹⁸²⁸ Heers, *Family clans*, 145.

¹⁸²⁹ Vidi str. 142.

drvenu kućicu na Pusterli 1390. godine.¹⁸³⁰ O ostalim obiteljskim nekretninama, Nosdrogna nemamo podataka.

4.2.1.4. Grubogna

Iako se obiteljske nekretnine plemićke obitelji Grubogna, spominju, većinom u vlasništvu samo jedne osobe, zabilježena su i dva primjera privatnog obiteljskog prostora na kojem se nalazilo više članova obitelji koje su pripadale kraljevskom vitezcu Pavlu i Krševanu pok. Nikole. Prema analiziranim dokumentima, izgledno je kako su se obiteljski posjedi kraljevskoga viteza Pavla i njegove obitelji (žena Margareta i sin Ilija) nalazili uz crkvu sv. Tome, u susjedstvu stambene kuće Benedikta de Galellis. Lokacija tih posjeda nalazila se na raskrižju dvaju glavnih gradskih ulica – jedne koja je vodila prema vratima sv. Krševana te druga koja je vodila u smjeru Zlatarske ulice prema *platea magna*. Na toj lokaciji zabilježene su dvije njihove kuće nakon 1382. godine – dokumenti bilježe i Pavlovu suprugu Margaretu i sina Iliju, koji daje u najam kuću pored obiteljske *domus habitationis* 1389. godine.¹⁸³¹ Iako nemamo podataka o njihovim obiteljskim odnosima, čini se kako je ipak, s obzirom na smještaj njihovih obiteljskih kuća, postojala neka veza između obitelji Grubogna i Galellis.

Drugi privatni obiteljski prostor pripadao je Priji, supruzi Kreše Nikolinog i majci Guida de Grubogna, koja je imala kuću sa dućanima na glavnom gradskom trgu zajedno sa sinom Guidom, u susjedstvu obitelji Pechiaro i Nikole de Cressaua, s kojim je bila i obiteljski povezana.¹⁸³² Nikola de Cressaua potvrđuje svoje dobre obiteljske i susjedske odnose sa obitelji Grubogna darovavši svoju nekretninu Kreši Markovom 1389. godine.¹⁸³³ Podaci o njegovom smještaju uz obitelj Kreše Nikolinog de Grubogna ukazuje na njihovu međusobnu povezanost, što dokazuje i prisustvo Krešinog hospicija na mjestu nekretnine Kreše Nikolinog u blizini kraljevskog kompleksa 1387. godine.¹⁸³⁴ Kontinuitet tog posjeda ukazuje da je obitelj Grubogna imala svoj obiteljski posjed uz kraljevske nekretnine za vrijeme Ludovikove vlasti nad Zadrom.

---

¹⁸³⁰ HR-DAZD-22-CMC-CDR, VDF, *Liber possessorum*, kut. 2, fasc. 3, fol. 64v.

¹⁸³¹ Vidi str. 144, bilj. 872. Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 8. i prilog *Karta*.

¹⁸³² Obitelj porijeklom iz Trogira (začetnik Marin iz Trogira), pripadali su srednje imućnom sloju zadarskog plemstva. Nikola je bio sin Krševana te brat Marina i Marije. Brat Marin bio je u braku sa Katarinom de Sloradis dok je Nikola oženio Markesinu de Grubogna, više o njima vidi Branka Grbavac, "Kršava", *Hrvatski biografski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristup ostvaren 5. prosinca 2016 <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6992>. Vidi i prilog, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, 6-6a.

¹⁸³³ Vidi str. 146-147, bilj. 881.

¹⁸³⁴ Vidi str. 143-144. Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 5. i prilog *Karta*.

Zanimljiv je i podatak da Krešo razmjenjuje svoj hospicij sa trgovcem Lukom pok. Filipa iz Vrane, koji mu daje polovicu svoje kuće kod Arsenala, a koju je dijelio sa sinovima Jakova iz Vrane. Opis te kuće ukazuje da je riječ o jako bogatom trgovcu, čije se bogatstvo strukture opisane nekretnine može usporediti sa najboljim plemićkim kućama u anžuvinskom razdoblju.¹⁸³⁵ Krešo Markov de Grubogna već je imao u to vrijeme svoje nekretnine u predjelu Arsenala koje stječe kupovinom ili najmom, uzevši u najam i drugu polovicu kuće od izvršitelja pok. Ivana Jakovljevog iz Vrane 1389. godine.¹⁸³⁶ Krešina suradnja sa bogatim trgovcima govori o njemu kao poslovnom čovjeku koji je često ulazio i u poslovne rizike, a koji su ga dovodili u dugove prema vjerovnicima.¹⁸³⁷

Krešine nekretnine kod Arsenala nalazile su se u blizini obiteljske kuće Franje Nikolinog de Grubogna, brata Kreše Nikolinog, koji se nalazio uz obiteljske posjede Nosdrogna., što je još jedan pokazatelj o bliskosti tih dvaju obitelji. Obiteljska kuća Franje de Matafaris, koju je dobio zamjenom svoje nekretnine kod Arsenala 1378. godine, također se nalazila u blizini posjeda Nosdrogna, ali bliže gradskome trgu. Prodavši tu kuću sukнару Mihovilu 1381. godine,¹⁸³⁸ Franjo de Grubogna odlazi u predio sv. Mihovila gdje je stjecao svoje obiteljske nekretnine uz obitelj Bosco, s kojom su ga povezivale obiteljske veze. Oženivši Uršu de Bosco, kćer Margarite i pok. Martina de Bosco, Franjo mirazom dobiva i kuću u blizini crkve sv. Mihovila, gdje je živio sa svojom ženom uz posjede njezine obitelji.¹⁸³⁹ Oporukom njegove supruge iz 1390. godine ta kuća ostaje u Franjinom vlasništvu nakon njezine smrti.

Osim na lokaciji u susjedstvu Prije de Grubogna, obitelj Pechiaro bilježi se uz Guida de Grubogna i Matafaris u predjelu sv. Mihovila.¹⁸⁴⁰ Matafaris su imali s njima i susjedske

---

¹⁸³⁵ Luka je još morao dodatno platiti Kreši iznos *nomine prety librarum ducentarum soldorum paruorum nomine additionis seu melioramenti*. Polovica kuće je opisana kao...*totam et integram suam medietatem sirocalem cuiusdam domus partim de muro et partim de lignamine copertam partim cuppis et partim planchis cum parte ballatory et coquine eidem medietate sirocali pertinente et cum suis scalis lapideis atque curte et cum duabus pontes magnis a parte sirocali et altra a parte quirinali et tota et totam et integram suam medietatem sirocalem ortis existentis a parte transuersali dicte domus...* HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 49-49v. Vidi o Luki više Ladić, "Kasnosednjovjekovni", 16. Vidi i prilog, *Skice položaja nekretnina, Grubogna*, br. 4.

¹⁸³⁶ Vidi str. 146.

¹⁸³⁷ Vidi str. 287, bilj. 1765.

¹⁸³⁸ Susjedi su mu većinom bili trgovci (suknar Mihovil i Produl), vidi bilj. 748. Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina, Grubogna*, br. 1.

¹⁸³⁹ Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina, Grubogna*, br. 2. i prilog *Karta*.

¹⁸⁴⁰ Vidi bilj. 886. Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina, Grubogna*, br. 7. i prilog *Karta*.

veze u blizini kraljevskog kompleksa te kod Arsenala. Osim što su bili susjedi, Grubogna su i trgovali sa njima te su od njih uzimali i nekretnine u najam.¹⁸⁴¹

Osim ovih obitelji, i obitelj Cressava se u nekoliko primjera pojavljuje kao susjed obitelji Grubogna. Osim u predjelu trga, bili su i susjedi Franje Nikolinog u području crkve sv. Jurja 1386. godine, zajedno sa crkvom sv. Petra sa Ugljana i sv. Petra *de Argata*. Njihove nekretnine nalazile su se u susjedstvu kalafata Filipa koji kupovinom Franjinih kuća okuplja svoje nekretnine u tom području.¹⁸⁴² Ovi podaci ukazuju na međusobnu povezanost Nikole de Cressaua sa Franjom i Krešom pok. Nikole de Grubogna, što može ukazivati da je Nikolina žena Markezina bile iz njihove obitelji. Njihove obiteljske veze potvrđene su, dakle, i susjedskim vezama.

4.2.1.5. *Matafaris*

Obiteljske nekretnine plemićke obitelji Matafaris nalazile su se u svim dijelovima grada. Međutim, njihovi najvažniji privatni obiteljski prostori nalazili su se raspoređeni oko najvažnijih komunalnih i crkvenih institucija te javnih građevina. Od velikog broja njihovih nekretnina, zabilježenih u notarskim dokumentima, Matafaris su okupljali svoje obiteljske posjede samo na nekoliko izdvojenih lokacija. Na tim obiteljskim prostorima, nalazile su se njihove najvažnije obiteljske nekretnine unutar velikih obiteljskih blokova.

Prvi takav obiteljski blok nekretnina, njihov patrimonij, bilježi se u notarskim dokumentima do kraja 1380-ih. Taj patrimonij nalazio se u području kod Arsenala, u blizini crkve sv. Petra *de Argata* odnosno Kopnenih vrata. O tom patrimoniju bilježimo podatke tek nakon Ludovikovog razdoblja – na toj lokaciji okupljali su se sinovi i unuci braće Guida i Petra de Matafaris, od kojih su nastale dvije obiteljske grane tijekom 14. stoljeća. Tu su se nalazile četiri kuće *domus patrimonialis* koje su bile u vlasništvu obiteljske grane Guida de Matafaris (braća Demetrije i Petar i njihov nećak Ludovik). U njihovom susjedstvu nalazile su se i nekretnine njihovih rođaka koji su pripadali obiteljskoj grani Petra, brata Guida de Matafaris (potomci Ivana i Vučine).¹⁸⁴³ Utvrđeno je da je jedna od tih kuća pripadala

---

¹⁸⁴¹ Krešo Markov de Grubogna uzima u najam dućan koji se nalazio u prizemlju kuće pok. Fumije, žene Guida de Matafaris, čijim izvršiteljima isplaćuje najamninu od 29 dukata, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 17, fol. 13-13v (1381.).

¹⁸⁴² Vidi bilj. 888.

¹⁸⁴³ Vidi str. 166-167. Vidi i prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 10. i prilog *Karta*.

Ludoviku a druga njegovom stricu nadbiskupu Petru.¹⁸⁴⁴ Ne spominju se vlasnici ili korisnici ostalih dvaju kuća. Pored njihovog patrimonija, nalazila se i obitelj Martinussio, a s kojom su imali potvrđene obiteljske veze.¹⁸⁴⁵ Osim Frančeske de Martinussio, ne spominju se ostali susjedi pored ovog velikog obiteljskog posjeda. U njegovoj blizini, nalazila se i obiteljska kuća njihovog rođaka Franje Jakovljevog de Matafaris koju dobiva zamjenom sa Franjom de Grubogna te nekretnine rođaka Filipa i Marina Vučinovog de Matafaris, što ukazuje da članovi obitelji Matafaris imaju svoje posjede i u bližoj okolini ovog partimonija, odnosno u susjednim predjelima.¹⁸⁴⁶

Članovi Guidove grane, njegov sin Demetrije i unuci Guido i Ludovik, međusobno si zamjenjuju ili darivaju nekretnine, uključujući navedene kuće kod Arsenala¹⁸⁴⁷ i kod katedrale sv. Stošije.¹⁸⁴⁸ Biskup Demetrije imao je bliski odnos sa svojim nećacima kojima, oporučno, ostavlja nekretnine, ali pod uvjetom da, u slučaju nedostatka njihovih muških potomaka, isključivo daljnji muški članovi Matafaris mogu naslijediti obiteljske nekretnine. Slično je razmišljao i njihov rođak, kraljevski vitez Mafej de Matafaris, prilikom sastavljanja svoje oporuke 1380. godine,¹⁸⁴⁹ što ukazuje da svoje veliko obiteljsko bogatstvo u nekretninama Matafaris žele očuvati unutar svoje obitelji.

Izgledno je kako Ludovik nije živio kod Arsenala nakon što je naslijedio te četiri kuće od Demetrija nakon 1388. godine, jer se njegova stambena kuća spominje uz još jednu kuću u predjelu sv. Četrdesetorice.¹⁸⁵⁰ Također, Ludovik je naslijedio i stričevu kuću u predjelu sv. Mihovila, koja se nalazila uz obitelji Martinussio-Pechiaro, Grubogna i Rosa, što dokazuje njihove obiteljske veze sa tim obiteljima.¹⁸⁵¹ Navedenu kuću dobio je prvi put zamjenom svojih četiriju kuća kod Arsenala 1386. godine.

---

¹⁸⁴⁴ *Isto*, vidi i bilj. 991.

¹⁸⁴⁵ O vezama vidi str. 106, bilj. 693.

¹⁸⁴⁶ Osim peći, koju su Marin i Filip imali uz patrimonij, Marin je imao u blizini i zemljišta koja prodaje sukнару Kreši a on Franji Jakovljevom de Matafaris 1370-ih, vidi str. 158, bilj. 951; HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 402v (1389.).

¹⁸⁴⁷ Ludovik imao četiri kuće koje je mijenjao za Demetrijevu kuću sa dućanom u predjelu sv. Mihovila, vidi str. 166, bilj. 989.

¹⁸⁴⁸ Ludovik daruje stricu Demetriju kuću uz njegovu zemljište i cisternu *patrimonialis* 1384. godine, vidi str. 119, bilj. 752. Demetrije daruje drugom nećaku Guidu kuću, vidi str. 164-165.

¹⁸⁴⁹ Grbavac, "Zadarski plemići", 107.

¹⁸⁵⁰ Ludovik prodaje drugu kuću nekoj Margariti udovici *q. ser Bernabonis Jambony de Janua*, vidi str. 167-168, bilj. 995.

¹⁸⁵¹ O povezanosti obitelji Matafaris sa Rosa i Martinussio-Pechiaro vidi bilj. 693. O vezama između Grubogna i Matafaris nemamo dosad utvrđenih podataka – našli smo samo vezu preko Kolana de Matafaris čija je sestra bila udana Grubogna (Priba), vidi str. 193. Smještaj nekretnina dvaju obitelji na istoj lokaciji unutar grada ukazuje na moguće obiteljske veze. Vidi i smještaj te kuće u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 7.

Ludovikov brat Guido, također, ne spominje se kao stanar ili vlasnik jedne od tih četiriju kuća. Nakon što je naslijedio Demetrijeve kuće uz svoju obiteljsku kuću u predjelu sv. Stošije, Guido nastavlja proces širenja svog obiteljskog posjeda kupovinom susjednih nekretnina te zauzima skoro cijelu gradsku česticu do 1390-ih.¹⁸⁵² U tom procesu prije svoje smrti pomogao mu je i stric Demetrije, koji prvi započinje proces širenja postojećih obiteljskih posjeda kupovinom susjednih nekretnina od pučana u razdoblju od 1383. do 1388. godine.¹⁸⁵³ Dakle, u veoma kratkom razdoblju, Demetrije i Guido stječu veliki obiteljski posjed u susjedstvu kraljevskog i katedralnog kompleksa.

U tom istom gradskom predjelu, Guidu daruje i Pelegrina (Saladinis) de Grisogonis neka zemljišta, čime on proširuje svoje postojeće parcele. Riječ je o obiteljskom darovanju, s obzirom da je njezina sestra, Honesta de Saladinis, bila žena Guidovog oca Vučine i majka njegovog brata Ludovika. Također, nadbiskup Petar de Matafaris bio je oporučni izvršitelj Pelegrine de Grisogonis.¹⁸⁵⁴ Njihove međusobne obiteljske veze, kao i veze sa obitelji Grisogonis i Martinussio, objašnjava i prisustvo Frančeske de Martinussio kao susjede patrimoniju Matafaris kod Arsenala.¹⁸⁵⁵ I Honesta je imala svoju kuću u predjelu sv. Stošije ali najvjerojatnije na drugoj lokaciji, u susjedstvu kuće Žuve de Ciualellis odnosno Kreše Nikolinog de Nassis.

Druga obiteljska grana, ona Petra de Matafaris, okuplja svoj obiteljski prostor u središnjem i istočnom dijelu grada. Iako je zabilježen velik broj nekretnina, koje su pripadale kraljevskom vitezu Mafeju, ne znamo sa stopostotnom sigurnošću gdje su se nalazile njegove stambene kuće. Možda je živio zajedno sa svojom ženom Palmučom de Matafaris pored glavnog gradskog trga, uz kuće svog rođaka Marina i susjeda Mihe de Rosa (1369.-1380.).¹⁸⁵⁶ Postoji mogućnost da su Mafej i Marin naslijedili navedene kuće na toj lokaciji kao svoje obiteljske nekretnine, jer je poznato da je i njihov djed Petar imao kuće uz obitelj Rosa u predjelu Trga.¹⁸⁵⁷ Obitelj Rosa često se bilježi kao susjed Matafaris – osim u predjelu trga na dvjema susjednim lokacijama,¹⁸⁵⁸ bili su susjedi Petru na Pusterli, Filipu i Ludoviku u

---

¹⁸⁵² Vidi str. 165-166. Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 9. i prilog *Karta*.

¹⁸⁵³ Vidi str. 164.

¹⁸⁵⁴ CD 17, str. 287, isp. 204 (1390.).

¹⁸⁵⁵ Vidi Honesta, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 46v; Grbavac, "Zadarski plemići", 108; vidi i str. 167, bilj. 991.

¹⁸⁵⁶ Vidi str. 153, bilj. 918.

¹⁸⁵⁷ Imao je kuće u susjedstvu Filipa, oca Mihe de Rosa, koji se bilježi kao susjed Palmuči i Marinu de Matafaris, vidi str. 150, bilj. 899.

¹⁸⁵⁸ Osim kod kuće Palmuče i Marina de Matafaris, bili su i susjedi, najmoprimci i kupci Marinovih dućana kod Trga, u blizini prethodno navedenih kuća, vidi str. 158.

predjelu sv. Mihovila¹⁸⁵⁹ te Filipovim i Mafejevim zemljištima kod Kaštela.¹⁸⁶⁰ Njihove obiteljske veze potvrđene su preko Mafejeve žene Palmuče de Uaricassis¹⁸⁶¹ te su Matafaris bili i njihovi oporučni izvršitelji.¹⁸⁶²

Braća Filip i Marin, s kojima je Mafej bio u dobrim obiteljskim i poslovnim odnosima, okupljali su svoje obiteljske posjede uz gradski trg te u obližnjim predjelima oko crkvi sv. Mihovila i Platona. Filip je živio, najvjerojatnije, sa bratom Marinom u nekoj obiteljskoj kući pored trga do 1369. godine, u susjedstvu rođaka Guida de Matafaris. Filip je u predjelu sv. Lovre imao i zemljišta uz kuću nekog rođaka Jurja koja je prodao oko 1383. godine.¹⁸⁶³ Filip prodaje svoju obiteljsku kuću Černulu de Botoño i odlazi u svoju drugu *domus magna* pored crkve sv. Mihovila. Pored nje, bilježi se još jedna njegova kuća koju daje u najam te brojne okolne zemljišne čestice, u susjedstvu svog brata i rođaka te obitelji Ciualellis, Pechiaro, Varicassis i Grubogna.¹⁸⁶⁴ Obiteljske i susjedske veze Matafaris, Grubogna i Varicassis potvrđene su u određenom broju dokumenata.¹⁸⁶⁵ Također, u navedenom predjelu, Filip je imao i nekretnine na drugim lokacijama, zemljišta sa kućama i dućanima koja prodaje plemiću Petru de Nassis. Jednu od tih kuća kupio je i Filipov rođak Guido na javnoj dražbi pa prodao rođakinji Pelegrini uz uvjet restitucije Filipu.¹⁸⁶⁶ Ovaj Guidov postupak ukazuje kako su Matafaris kupovali obiteljske nekretnine i na dražbama da bi ih očuvali unutar svog roda. Osim zabilježene transakcije, Filip de Matafaris prodaje Petru de Nassis i veći broj zemljišta uz obiteljsku kuću Butouano na Putevcu krajem 1380-ih. Posjede u tom predjelu imao je već i njegov djed Petar de Matafaris koja su naslijedili njegovi unuci.¹⁸⁶⁷

---

¹⁸⁵⁹ Vidi str. 149-150, bilj. 897, 154, bilj. 923.

¹⁸⁶⁰ Vidi str. 155, bilj. 928.

¹⁸⁶¹ Palmuča de Varicassis, bila je unuka Mihovila "Pičurina" (unuk Mihe de Rosa), čija je žena bila Palmuča de Saladinis, vidi str. 223, bilj. 1347-1348.

¹⁸⁶² Vulčina Petrov je bio izvršitelj oporuke Filipa de Rosa 1338. godine, CD 10, str. 376, isp. 281.

¹⁸⁶³ Vidi str. 154 (bilj. 924).

¹⁸⁶⁴ Vidi str. 153-154, bilj. 920. Vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 2. i prilog *Karta*.

¹⁸⁶⁵ Primjerice, Matafaris su imali svoje čestice uz obiteljsku kuću Grubogna u predjelu Kaštela (Filip kod hospicija Kreše Markovog) te su pojedini članovi Matafaris bili povezani sa njima i obiteljskim vezama – sestra Kolana de Matafaris se bilježi u dokumentima kao Priba de Grubogna, vidi str. 155, bilj. 928, str. 143 (bilj. 865), str. 171. Vidi i smještaj u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Grubogna, br. 5. Osim obiteljskih veza (preko Palmuče de Uaricassis), Matafaris su imali i svoje nekretnine u njihovom susjedstvu - nasljednici Katarine, žene Damjana Mihe Paškinog de Uaricassis, bili su susjedi obiteljskoj kući Franje Jakova de Matafaris do 1378. godine, vidi str. 117-118, bilj. 748. Također, susjed obiteljskoj kući Filipa de Matafaris bila je i Magdalena de Uaricassis, vidi str. 176-177.

¹⁸⁶⁶ Vidi str. 186.

¹⁸⁶⁷ Vidi str. 150-152.

Osim navedenih nekretnina u predjelu gradskog trga, čiji dio prodaje susjedima Marku de Girardo i Mihi de Rosa,¹⁸⁶⁸ Marin de Matafaris imao je i svoju stambenu kuću u predjelu sv. Platona uz koju se nalazio i veći broj njegovih čestica u susjedstvu obitelji Saladinis (1378.-1386.). Osim susjedskih veza, Matafaris su bili s njima povezani i obiteljskim vezama.¹⁸⁶⁹ Navedena kuća bila je dio miraza njegove žene Markete de Grisogonis koju daruje svom sinu Frederiku. Osim susjedskih i obiteljskih veza, članovi obitelji Matafaris povezivali su se sa obitelji Grisogonis i preko poslovnih veza, najčešće prilikom prodaje nekretnina.¹⁸⁷⁰ Slične veze bile su zapažene i kod obitelji Zadulinis,¹⁸⁷¹ pa čak i primjeri zajedničkoga vlasništva nad zemljištima u susjedstvu palače obitelji Grisogonis u predjelu sv. Marije Velike (Bartolomej, 1366.).¹⁸⁷² Međutim, sa obiteljima, s kojima su bili bliski, kao primjerice, Varicassis ili Grisogonis, Matafaris su imali i česte sporove oko prava na nasljedstvo.¹⁸⁷³ Matafaris su se povezivali ženidbenim vezama i sa hrvatskom plemićkom obitelji od plemena Gusića, knezovima Slavogostićima Posedarskim. Cecilija de Matafaris, supruga kneza Slavogosta, imala je u suvlasništvu sa obitelji Ganzigna (Calcina) polovicu *domus magna* u predjelu sv. Stjepana, koju prodaje Grguru Damjanovom de Nassis.¹⁸⁷⁴ Osim poslovnih veza, Matafaris su bili i susjedi obitelji Nassis te su im i darovali svoja pojedina zemljišta.¹⁸⁷⁵

4.2.1.6. *Varicassis*

U blizini gradskih vrata, na sjevernim gradskim zidinama, uz gradsku luku i Arsenal, najviše nekretnina imala je plemićka obitelj Varicassis. Obitelj Mihovila de Varicassis

---

¹⁸⁶⁸ Vidi str. 158.

¹⁸⁶⁹ Guidov sin Vučina oženio je jednu od Košinih kćeri, Honestu de Saladinis, vidi str. 106, bilj. 693, str. 169, bilj. 1005. Smještaj tih nekretnina vidi u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 5. i prilog *Karta*.

¹⁸⁷⁰ Primjerice, Mafej i Filip de Matafaris su imali zemljišta uz Bartola de Grisogonis na Pusterli 1375. godine, vidi str. 152 (bilj. 913). Nikola pok. Jakova de Matafaris kupuje od Antonija de Grisogonis kuću u predjelu sv. Vida, str. 171 (bilj. 1018.). Biskup Demetrije kupuje od Ivana de Grisogonis susjednu kuću u predjelu sv. Stošije, str. 164-165. Juraj de Matafaris je imao kuću sa vrtom u susjedstvu Kolana de Zadulinis čiju nekretninu kupuje Mauro de Grisogonis, vidi str. 170.

¹⁸⁷¹ O kući kao mirazu Grisogonis-Matafaris vidi str. 160. Mafej i Filip prodavaju Grguru Krešinom de Zadulinis polovicu kuće u ulici *Marchianorum*, koju su dijelili sa Ivanom, udovicom Kreše de Zadulinis, vidi str. 117, bilj. 747. Vidi i prethodnu bilješku.

¹⁸⁷² Vidi str. 169.

¹⁸⁷³ O tim sporovima vidi str. 162-163.

¹⁸⁷⁴ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. br. 5, fol. 24v-25.

¹⁸⁷⁵ Primjerice, Marin je imao zemljišta uz čestice Nassis. O dobrim vezama sa Nassis svjedoči i podatak da je Filip de Matafaris bio prokurator Marinovoj susjedi Biri de Nassis 1369. godine, HR-DAZD-22-CMC, *Liber de contradictis*, BFF, kut. 3, fasc. 1, fol. 58; HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, BFF, kut. 4, fasc. 12, fol. 218. Krešo de Nassis je bio susjed dvjema Ludovikovim kućama u predjelu sv. Spasitelja krajem 1380-ih. Filip daruje Damjanu Bivaldovom ograđeno zemljište sa dvorom na Pusterli, koje se nalazilo u susjedstvu njegovog rođaka Mafeja 1375. godine, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 1, fol. 26 (1375.).

okupljala je svoje nekretnine u području vrata i predjela sv. Dimitrija, Klaonice i crkve sv. Marije Velike.¹⁸⁷⁶ U predjelu samostana sv. Dimitrija, obitelj je imala kuće (Krešo Mihin - *Galassus*) te velik broj zemljišta za najam (Magdalena), od kojih se dio njih nalazio i uz gradski zid.¹⁸⁷⁷ Međutim, u području vrata sv. Krševana, ne bilježimo Varicassis, već obitelj Saladinis koji su u tom području imali velik broj zemljišta za najam (Saladin).

Najvažniji obiteljski prostor Varicassis nalazio se kod vrata Klaonice – kraljevski vitez Jakov i njegov brat Matej naslijedili su, od svog oca, obiteljsku kuću i ostale nekretnine koje su se nalazile u gradskom bloku nasuprot velikih obiteljskih posjeda Georgiis (kraljevski vitez Franjo). Izgledno je da njihov brat Danijel nije živio sa njima, jer se bilježi nekretnina njegove udovice Magdalene uz nećakinju Fumiju i obitelji Rosa, Pechiaro, Bribirce i Soppe na drugoj lokaciji.¹⁸⁷⁸ S obzirom na prisustvo njegovih i ženinih nekretnina u području sv. Četrdesetorice, pretpostavljamo da se u ovom predjelu nalazila i njihova stambena kuća.¹⁸⁷⁹ Miha de Rosa okuplja veći dio svojih kuća sa dućanima uz kraljevskog viteza Jakova de Varicassis i njegovu obitelj, koje je stekao nasljedstvom (Filip de Rosa) ili kupovinom tuđih nekretnina (Petrico, Martinussio 1330-ih). S obzirom da te nekretnine nasljeđuje njegov sin Juraj krajem 1380-ih, možemo govoriti o dužem prisustvu te obitelji u navedenom području, najvjerojatnije zbog blizine gradske luke u kojem se odvijala trgovina. Također, postojala je i obiteljska povezanost između tih dviju obitelji.¹⁸⁸⁰

Nekretnine Jakovljeve obitelji, u području Klaonice, preuzimaju Pechiaro i Grisogonis nakon 1382. godine – Miha de Pechiaro kupuje susjednu Fumijinu kuću sa zemljištem a njezin muž Antonio de Grisogonis otkupljuje Jakovljevu kuću od njezinih sestara.¹⁸⁸¹ Na taj način, Varicassis polako nestaju iz tog područja, te na njihovo mjesto dolaze Grisogonis, koji su stjecali svoje nekretnine pokraj vrata gradske Klaonice, uz gradske zidine, od sredine 1380-ih (Mauro). Obitelj Mihovila de Varicassis zadržava svoje nekretnine jedino još u predjelu sv. Dimitrija, ispred zidina u gradskoj luci te u susjednom predjelu sv. Marije

---

¹⁸⁷⁶ Mihovil kupuje natkriveno zemljište poviše crkve sv. Marije Velike uz gradski bedem (1318.). Navedeno zemljište se ne spominju više kod njegovih sinova, SZB 2, str. 150, isp. 149.

¹⁸⁷⁷ Krešo je imao kuću u predjelu Plankita, u susjedstvu obitelji Soppe i Sloradis, negdje do 1372. godine (prodao obitelji Lemessio), vidi str. 178. Udovica Mihinog sina Danijela imala je u predjelu sv. Dimitrija velik broj zemljišta za najam krajem 1370-ih i tijekom 1380-ih. Jedan od susjeda joj je bio i Marin de Matafaris, vidi str. 176.

¹⁸⁷⁸ Vidi str. 174, bilj. 1038.

¹⁸⁷⁹ Vidi str. 175, bilj. 1042. Danijel je zajedno sa svojim nećakom Ivanom Franjinim imao i nekretnine pored posjeda nekog Mihovila pok. Dražila, u predjelu crkve sv. Kuzme i Damjana (u predjelu trga), vidi str. 177.

¹⁸⁸⁰ Vidi str. 105-106, bilj. 693, str. 218, bilj. 1309. Smještaj tih nekretnina vidi prilog, *Skice položaja nekretnina*, Varicassis, br. 1. i prilog *Karta*.

¹⁸⁸¹ Vidi str. 175, bilj. 1040.

Velike nakon 1382. godine.¹⁸⁸² Također, veći broj zemljišta Varicassis bilježi se kod gradskog Arsenala, u čijoj su se blizini nalazili posjedi Matafaris i Nosdrogna.¹⁸⁸³

Ti posjedi, na više različitih lokacija, pripadali su drugoj obiteljskoj grani Varicassis, obitelji Paškinog brata Rajnerija (Krešo Rajnerijev) u razdoblju od kraja 1360-ih do kraja 1380-ih.¹⁸⁸⁴ Krešo je bio povezan prijateljskim vezama i sa šibenskim plemićem Hlapcem, koji mu ostavlja trećinu svog imetka.¹⁸⁸⁵ Iako je u dokumentima zabilježena Krešina kuća pored Klaonice, koju on dobiva darovanjem od Ivana de Petrico 1369. godine, nisu zabilježene ostale nekretnine obitelji Damjana de Varicassis u navedenom predjelu. Postoji samo podatak da su se Damjan, sin Ivana de Varicassis i njegova majka Dobra sporili sa Nikolom de Ciualellis oko neke kuće u predjelu Mesničkih vrata, što se najvjerojatnije odnosilo na istu onu kuću koju Nikola kupuje od strica Žuve de Ciualellis.¹⁸⁸⁶ Ta ista Dobra prodala je tom istom Nikoli i kuću u predjelu sv. Marije de Bongauda 1352. godine, što ukazuje da su dvije obitelji bile povezane i sa obiteljskim vezama.¹⁸⁸⁷ Ovu tvrdnju dokazuje i podatak da je Damjan imao neku kuću u susjedstvu Kreše de Ciualellis u predjelu sv. Mihovila.¹⁸⁸⁸

Također, nije poznato da li je taj Damjan Ivanov bio povezan sa Ivanom Rajnerijem koji je morao, zbog miraza svoje žene Stane, prodati kuće pored glavnog trga, koje je imao u susjedstvu obitelji Bogde oko 1329. godine.¹⁸⁸⁹ Neki Damjanov hospicij bilježi se i pored kuće pok. Madija de Varicassis u neimenovanom predjelu (1365.), čiji vlasnik postaje Ivan de Gallo. S obzirom da ostali dokumenti bilježe taj hospicij Ivana de Gallo u predjelu sv. Lovre, saznali smo da ga je Damjan imao u tom predjelu, što bi odgovaralo i poziciji Madijeve

---

¹⁸⁸² Krešo pok. Mihe "Galassus" imao je drvenu kuću za najam ispred zidina u gradskoj luci do 1389. godine. Isti Krešo imao je i kuće pored obitelji Soppe u predjelu Plankit te zemljišta uz *domus magna* obitelji Rubeo i hospicija sv. Marije Velike u obližnjem predjelu *s. Marie presbiterorum* 1388. godine, vidi str. 178, 211. O Magdaleni vidi bilj. 1877.

¹⁸⁸³ Krešo Rajnerijev stječe svoje nekretnine većinom u području gradske luke odnosno Mesničkih vrata i Arsenala – Ivan de Petrico mu daruje kuću kod Klaonice krajem 1360-ih (ne znamo susjede), vidi str. 294, bilj. 1800.

¹⁸⁸⁴ Vidi str. 180.

¹⁸⁸⁵ Vidi str. 180, bilj. 1071.

¹⁸⁸⁶ Riječ je o kući uz hospicij Andrije de Sloradis odnosno kasnije suknara Mihovila, vidi str. 244, bilj. 1488.

¹⁸⁸⁷ Nikola je tu kuću prodao stricu Kreši de Ciualellis 1356. godine, vidi str. 181, bilj. 1075. Krešo Rajnerijev je bio prokurator Frančeske de Ciualellis *abbatise monasterii sancti Nicolai monialium de Jadra*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 169v-170 (1381.).

¹⁸⁸⁸ Vidi str. 168, bilj. 997.

¹⁸⁸⁹ Vidi str. 173, bilj. 1029. Veza Varicassis-Bogde ide preko Tomasa de Uaricassis koji je svome nećaku Bogde, sinu Grizogona de Lourechna (sestrin sin?), prodao svoj dio očinske imovine, Nikolić Jakus, "The Formation", str. 179, bilj. 757.

kuće.¹⁸⁹⁰ Prema ovim podacima, obiteljska grana Damjana de Varicassis nastavila je okupljati svoje nekretnine pored glavnog trga i crkve sv. Lovre i u drugoj polovici 14. stoljeća. O mogućim obiteljskim vezama nemamo podataka.

4.2.1.7. *Grisogonis*

Kraljevski vitez Ivan de Grisogonis¹⁸⁹¹ imao je svoj obiteljski prostor na području Pusterle (predio sv. Ivana de Pusterla) - njegovu *domus magna*, čija lokacija nije zapisana, dijelili su njegovi sinovi Andrija i Dujam 1388. godine. Braća su dijelila i imovinu svoje majke Katarine, koja je pripadala plemićkoj obitelji Bogde. Sin Andrija dobiva dvije majčine drvene kuće u predjelu sv. Marije *de Bongauda*, u susjedstvu obitelji Cucilla. Kuće su se nalazile na lokaciji ispod crkve sv. Marije *de Bongauda*, gdje je njezin sin Dujam imao stambenu kuću na nekadašnjem posjedu majčine obitelji Bogde koju je prodao Koši de Begna (1389.).¹⁸⁹² U blizini obiteljske kuće Andrija je imao i svoja zemljišta za najam.¹⁸⁹³

Obiteljski prostori ostalih članova Grisogonis, koje nismo mogli sa sigurnošću svrstati u neku od postojećih obiteljskih grana, nalazili su se na različitim lokacijama. Već smo prethodno spomenuli kako obitelj Antonija Bartovog de Grisogonis okuplja svoje nekretnine uz vrata Klaonice, preuzimajući obiteljski posjed kraljevskoga viteza Jakova de Varicassis nakon 1382. godine.¹⁸⁹⁴ U njihovom susjedstvu, nalazili su se i Rosa, s kojima se nalaze kao susjedi i u ostalim gradskim predjelima.¹⁸⁹⁵ U blizini tog posjeda, Grisogonis su

---

¹⁸⁹⁰ Vidi str. 208. Vidi i smještaj tog hospicija u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Matafaris, br. 11.

¹⁸⁹¹ U dosadašnjim istraživanjima, isticano je kako se ne zna ime njegovog oca jer se ono nije bilježilo uz Ivanovo ime u dokumentima, vidi Grbavac, "Zadarski plemići", 103. Međutim, preko De(x)ice, žene Nikole pok. Andrije de Grisogonis, pokušali smo povezati Nikolu i Ivana de Grisogonis. Naime, Nikola je bio sin Andrije a Ivan je imao sina Andriju, koji je najvjerojatnije dobio ime po svom djedu. S obzirom da su Nikola i Ivan živjeli u istom vremenskom razdoblju (1360-ih), postoje snažne indicije da su bili braća te da se Ivanov otac zvao Andrija. U prilog ovoj tvrdnji ide i podatak da je ta Dexica prodala neki hospicij na Pusterli Vidu Matejevom de Nassis, gdje su se nalazili i obiteljski posjedi viteza Ivana. Moguće da je to bio Andrijin hospicij, vidi str. 189.

¹⁸⁹² Katarina je bila kćer Kolicice, žene Lovre de Bogde. Njezin sin Dujam de Grisogonis je imao kuću na nekadašnjem posjedu koji je pripadao majčinoj obitelji te su se ove dvije kuće možda nalazile upravo na nekom od susjednih zemljišta uz tu kuću, vidi str. 183 (bilj. 1089), 256 (bilj. 1556).

¹⁸⁹³ Vidi str. 183 (bilj. 1088).

¹⁸⁹⁴ Obitelji Varicassis i Grisogonis bili su povezani i preko drugih članova obiteljske grane Grisogonis. Sin kraljevskog viteza, Andrija, bio je suprug Marije de Uaricassis, Grbavac, "Zadarski plemići", 104. Također, Mavro pok. Petra je bio prokurator *nomine Margarite monialis sancte Marie de Jadre q. filie dicti q. domini Jacobi de Uaricassis* (1382.), HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 47v-48v. Antonio pok. Barta de Grisogonis bio je i oporučni izvršitelj Magdalene, udovice Danijela de Uaricassis, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 2, fasc. 4, fol. 26-26v (1389.).

¹⁸⁹⁵ Antonije je bio susjed obitelji Rosa i na području Pusterle te u predjelu sv. Mihovila, vidi str. 184. Nasljednici nekog Maura Bartolomejevog bili su susjedi hospiciju Rosa u predjelu sv. Vida 1338. godine, str. 188 (bilj. 1122).

imali i kuću pored vrata Klaonice sredinom 1380-ih.¹⁸⁹⁶ Antonije je naslijedio i imovinu svog strica Frederika Krešinog, od čijih se nekretnina bilježe samo pojedine nekretnine na Pusterli te u predjelu sv. Vida.¹⁸⁹⁷ Pelegrina de Grisogonis, žena Franje Bartovog i šogorica Antonija de Grisogonis,¹⁸⁹⁸ živjela je u predjelu sv. Stošije krajem 1380-ih dok je njezin sin Mauro imao kamene kuće sa dućanima u Zlatarskoj ulici.¹⁸⁹⁹ Obiteljske veze između Jakova de Raduchis i obitelji Grisogonis imale su utjecaj i u poslovnim transakcijama – Pelegrina prodaje Jakovu kuću uz restituciju određenog iznosa za kuću, uz uvjet doživotnog uzdržavanja.¹⁹⁰⁰ Mauro pok. Petra de Grisogonis je najvjerojatnije kupio svoju stambenu kuću od Kolana de Zadulinis u predjelu sv. Petra Starog 1376. godine,¹⁹⁰¹ u susjedstvu obitelji Matafaris s kojima su Grisogonis bili povezani i obiteljskim vezama.¹⁹⁰²

4.2.1.8. *Fanfogna*

Jedini obiteljski prostor plemićke obitelji Fanfogna, na kojem je postojalo više obiteljskih nekretnina, nalazio se uz crkvu sv. Spasitelja u razdoblju od 1370-ih do 1390-ih. Na toj lokaciji nalazili su se nasljednici Nikole (Krševana Desinog) - njegov sin Mazolo i supruga Dobra prodaju, zbog dugovanja, svoju obiteljsku kuću sa zemljištem i devet dućana sukнару Mihovilu 1373.-1378. godine.¹⁹⁰³ Njihovi posjedi nalazili su se uz crkvena zemljišta sv. Spasitelja te peć Mateja de Begna dok je njihove dućane, u zakupu, imao samostan sv. Krševana. U njihovom susjedstvu, bili su trgovci (Mihovil) i novčari (Petar iz Firence) te Guido de Matafaris, što svjedoči o velikoj važnosti ove lokacije. U njihovom susjedstvu, nalazila se i Tomazina, kćer kraljevskoga viteza Pavla de Georgiis i žena Krešinog nećaka Mateja Jakovljevog de Fanfogna. Vezu između Georgiis i Fanfogna dodatno potvrđuje i podatak da je njezin brat (možda i polubrat) Franjo bio *gubernator* njezinim kćerima prilikom davanje te kuće u koncesiju Tomazininom sinu Šimunu 1396. godine.¹⁹⁰⁴ Njezina kuća nalazila se uz obitelj Benedikta de Galellis odnosno trgovca Jurja, Ivana i Petra de Gallo

---

¹⁸⁹⁶ Vidi str. 183, bilj. 1090.

¹⁸⁹⁷ Frederik je kupio kuću sa zemljištem na Pusterli te je imao peć u predjelu sv. Vida *in ruga Marchianorum*, vidi str. 188.

¹⁸⁹⁸ Antonije je bio i njezin oporučni izvršitelj, CD 17, str. 287, isp. 204 (1390.). Pelegrina je bila i *commissaria testamentariis nomine commissio q. Maury filii q. ser Francisci de Grisogonis*, HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 6, fol. 4v-5 (1376.).

¹⁸⁹⁹ Vidi str. 185.

¹⁹⁰⁰ Jakov je bio muž Palmucije de Grisogonis, vidi str. 107, bilj. 700. O transakciji vidi str. 187.

¹⁹⁰¹ Vidi str. 194, bilj. 1157.

¹⁹⁰² Marin de Matafaris je oženio Marchetu, kćer Frederika Krešinog de Grisogonis, vidi str. 160.

¹⁹⁰³ Vidi str. 190, bilj. 1134.

¹⁹⁰⁴ Vidi str. 191, bilj. 1140.

(Mihovil Soppe) te čestice samostana sv. Krševana.¹⁹⁰⁵ Njezin muž Matej imao je neke nekretnine u predjelu sv. Vida, kao i (vjerojatno rođak Kolan Marinov de Fanfogna) 1383. godine.¹⁹⁰⁶

Osim ovog obiteljskog prostora, bilježe se još tek pojedinačne nekretnine nekih članova Fanfogna u predjelu Arsenala (Madije, 1386; Kolan, 1370te), sv. Stošije (Miha de Fanfogna, kraj 1380-ih) i sv. Petra Starog (Kolan, 1370te).¹⁹⁰⁷

4.2.1.9. *Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru*

O obiteljskom prostoru Đenovljana, Ludovikovih političkih suradnika, postoji jako malo podataka. O obiteljskim nekretninama kraljevskoga viteza Rafaela de Sorba, postoje indicije da su se nalazile u predjelu sv. Četrdesetorice, možda negdje u blizini obiteljskih posjeda Cessamis.¹⁹⁰⁸ Osim političkih veza sa kraljevskim vitezom i admiralom Jakovom de Cessamis, kojeg je Rafaelov otac Baltazar zamijenio na mjestu admirala 1369. godine,¹⁹⁰⁹ obitelj Sorba bila je povezana i sa vitezom Jakovom de Varicassis i Ivanom de Grisogonis.¹⁹¹⁰ Ovi podaci ukazuju na snažne političke i obiteljske veze između Đenovljana i najviših zadarskih uglednika za vrijeme Ludovikove vladavine. U istom predjelu, kuću sa dvorom kupuje (uz uvjet njezine restitucije) i Margarita, udovica đenoveškog plemića pok. Bernabonisa Jambona od Ludovika de Matafaris.¹⁹¹¹

Jedini konkretni podaci, o obiteljskom sklopu đenoveških obitelji, odnose se na veliku kuću koju Rafael Rouor otkupljuje u nekoliko navrata od obitelji Zadulinis u razdoblju od 1368. do 1376. godine. Veliki sklop, sastavljen najvjerojatnije od dvije kuće, nalazio se na glavnoj gradskoj ulici u blizini "bloka" kraljevskoga viteza Jakova de Cessamis na glavnom

---

¹⁹⁰⁵ Vidi str. 191-192. I Kolan Marinov de Fanfogna imao je nekretnine uz Ivana de Gallo u predjelu Arsenala. Susjedske veze ukazuju i na obiteljsku povezanost, vidi str. 194, bilj. 1156. Nakon prodaje svoje kuće trgovcu Jurju, stambenu kuću Benedikta de Galellis bilježimo uz crkvu sv. Tome (1386.-1387) uz posjede obitelji Grubogna, vidi str. 145.

¹⁹⁰⁶ Vidi str. 192-193.

¹⁹⁰⁷ Vidi str. 193.

¹⁹⁰⁸ Uz njegovu kuću su se nalazila i zemljišta sa drvenim kućama, koje je Rafael davao u najam zadarskim pučanima, vidi str. 194.

¹⁹⁰⁹ Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa đenoveškog", 230.

¹⁹¹⁰ Rafael je oženio Katarinu, suprugu pokojnog kraljevskog viteza Jakova de Uaricassis. Rafael je postavio i Jakovljevu kćer Margaritu, redovnicu sv. Marije, kao jednog od izvršitelja oporuke. Rafael je nasljedio Ivana de Grisogonis na mjestu splitskog kneza, najvjerojatnije negdje oko 1369. godine, Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa đenoveškog", 231-232.

¹⁹¹¹ Vidi str. 167-168.

gradskom trgu.¹⁹¹² I smještaj ovog plemića potvrđuje tvrdnju o bliskoj suradnji sa zadarskim kraljevskim vitezovima u vrijeme Ludovika. Nakon 1382. godine, Rafael živi u nekoj velikoj palači preko puta katedralnog sklopa, a koju mu je dodijelila za stanovanje kraljevska vlast.¹⁹¹³

Više podataka bilježimo o obiteljskom prostoru ogranaka hrvatskih Šubića, za koje smo već utvrdili da su imali bliske veze sa zadarskim plemićkim obiteljima koje su bile pristaše Anžuvina.¹⁹¹⁴ Prema Z. Nikolić Jakus, u drugoj polovici 14. stoljeća zabilježene su i bračne veze između pobočnih grana Šubića te obitelji Nosdrogna, Georgiis, Begna i Cucilla.¹⁹¹⁵ U Ludovikovom Zadru, bilježimo obiteljske nekretnine koje su imali članovi Ugrinića i Miserića. Iako ne znamo gdje su se nalazile sve stambene ili obiteljske kuće Miserića,¹⁹¹⁶ znamo da je knez Budislav naslijedio dio zemljišta obitelji Georgiis preko svoje supruge Tomazine krajem 1380-ih. Te nekretnine nalazile su se u blizini velike palače te katedralnog sklopa.¹⁹¹⁷

U Zadru su prisutni i Ugrinići – Dobrol i Ivan, sinovi kneza Nikole iz Bribira. Iako se sačuvala Dobrolova oporuka, u njezinom sadržaju ne nalazimo podatke o njegovim obiteljskim kućama. Poznat nam je samo podatak o obiteljskoj kući njegovog brata Ivana koja se nalazila uz Butka, sina bribirskog kneza Mateja i Grubu, udovicu Andrije de Georgiis, čime se obiteljske veze potvrđuju i susjedskim odnosima. Tome u prilog govori i podatak da su se u predjelu samostana sv. Franje nalazile zajedno i nekretnine Tomasa de Cucilla i izvršitelja pokojnog Nikole Markovog, sina pokojnog kneza Nikole.¹⁹¹⁸ Zanimljiv je i podatak da je Ivan dao svoju navedenu obiteljsku kuću, u predjelu sv. Krševana/sv. Petra Starog, u najam na

---

¹⁹¹² Rafael je prodao taj veliki stambeni sklop suknaru Mihovilu 1376. godine, vidi str. 117, bilj. 747.

¹⁹¹³ Vidi str. 196, bilj. 1169.

¹⁹¹⁴ Saladinis, Galellis, Drechia, Varicassis, Nosdrogna, Georgiis, Begna i Cucilla povezivali su se sa pobočnim granama obitelji Šubić. Njih su politički podržavale još neke zadarske obitelji kao npr. Civalellis, Zadulinis, Fanfogna, Matafaris tijekom 13. i prve polovice 14. stoljeća, vidi str. 57 (bilj. 369-370), 66-67. Od Šubića svoje porijeklo vuku i Martinussio-Pechiaro, Nikolić Jakus, "The Formation", 37-38.

¹⁹¹⁵ Zadarske plemkinje: Helena de Nosdrogna, Tomazina i Suzana de Georgiis, Priba de Begna i Žuvica de Cucilla. Zadarski plemići: Žuve de Ciualellis (Grazcija, kći Mateja Vučetića) ili Kolan de Galellis (Katarina, kćer Budislava Miserića), vidi detaljnije kod Nikolić Jakus, "The Formation", tabela 1-2, str. 46-47.

¹⁹¹⁶ Poznat je samo podatak da je Budislav Miserić imao kuću pored Matije pok. Vučine de Sloradis (1372.), vidi str. 198.

¹⁹¹⁷ Vidi str. 132, bilj. 811.

¹⁹¹⁸ O obiteljskoj povezanosti Cucilla sa Šubićima vidi str. 57, bilj. 369, 66-67 (bilj. 446, 448). Opis smještaja Tomasove kuće: *...de austro et trauersa domus dicti ser Thomasi partim et partim muralie commissarie olim Nicolai condam Marci olim Nicolai comitis de quirina uia publica et de borea muralia dicte commissarie...* CD 13, str. 152, isp. 102 (1361.).

nekoliko godina Desi, udovici pok. Vučine Benediktovog de Matafaris.¹⁹¹⁹ Vučinov otac Benedikt ostao je zabilježen kao trgovac koji je imao bliske veze i sa Karlom I. Robertom te Šubićima.¹⁹²⁰ Ostali njegovi posjedi spominju se u susjedstvu Fumije de Varicassis, kod vrata Klaonice te u blizini Jurja de Matafaris u predjelu sv. Lovre, u čijem susjedstvu kupuje kuće i zemljišta nevjernika Petra Opatičića.¹⁹²¹

U Zadru bilježimo i stambeni sklop u kojem je boravio Senjanin i kraljevski komornik Frizon de Prottis. Frizon je otkupio dvije kuće od obitelji Botono (Černul pok. Mihe, hospicij) i zid koji su bili dio obiteljskog posjeda Botono koji se nalazio uz crkvu sv. Platona. U tim kućama, koje su se nalazile u blizini obiteljskog bloka Saladinis, Nassis te Kneževe palače i Kopnenih vrata, Frizon je boravio 1368.-1369. godine. Ove transakcije ukazuju da je na ovoj lokaciji obitelj Botono imala svoj obiteljski posjed od dva hospicija, dvora i vrta – koji su pripadali Černulu te braći Šimunu i Ivanu pok. Bivalda de Botono. Osim Černulovih kuća, ostale nekretnine su pripadale njihovom ocu Bivaldu odnosno djedu Grguru i stricu Zoju.¹⁹²² U blizini tog obiteljskog bloka, nalazile su se i ostale nekretnine obitelji Botono – kuće i parcele Ivana de Botono uz obiteljsku kuću Butouano na Putevcu.¹⁹²³ Frizonove kuće kupuje Miha pok. Frederika de Nassis, što ukazuje i na okupljanje Nassis u bloku preko puta njihovog postojećeg obiteljskog bloka uz Saladinis.¹⁹²⁴ Podaci o smještaju dvaju politički suprotnih obitelji Botono¹⁹²⁵ na zajedničkom posjedu, ukazuju da su ostali Bivaldovi sinovi (Šimun i Ivan) bili na strani anžuvinske vlasti. Povezanost kraljevske vlasti i obitelji Botono vidljiva je i kroz sklapanje bračnih veza sa obitelji kraljevskoga viteza Jakova de Cessamis, Nassis i Bogde.¹⁹²⁶

---

¹⁹¹⁹ Vidi str. 199, bilj. 1191.

¹⁹²⁰ Nikolić Jakus, "The Formation", 57.

¹⁹²¹ Vidi str. 199, bilj. 1193.

¹⁹²² Černul je svoje dvije kuće sa dvorom, vrtom i prolazom, uz posjede braće Šimuna i Ivana pok. Bivalda de Botono, kupio na javnoj dražbi od izvršitelja pokojne Tihe, žene pokojnog vlasnika Lovre Krešinog. O Frizonovoj kupovini tih kuća i zida uz Šimunovu kuću vidi str. 196, bilj. 1172.

¹⁹²³ Vidi str. 197, bilj. 1173.

¹⁹²⁴ Vidi str. 197, bilj. 1175.

¹⁹²⁵ Otac Šimuna i Ivana, Bivald de Botono, predvodio je pobunu pučana u Zadru za vrijeme opsade Zadra 1345.-1346. godine. Zbog počinjene izdaje i sklonosti prema Mlečanima bio je pogubljen u Zadru, zajedno sa sinom Grgurom. S druge strane, Černul pok. Mihe bio je protivnik mletačke vlasti te su njegov (najvjerojatnije) brat Nikola i sin Miha završili u mletačkom zatvoru nakon 1346. godine. Nikoli je mletačka vlast konfiscirala i imovinu u Zadru, vidi više str. 71, bilj. 475, 88, bilj. 587; Nikolić Jakus, "The Formation", str. 75, bilj. 315.

¹⁹²⁶ Jakovljević brat Matej bio je oženio Prodanu, kćer Grgura de Botono, 1330-ih. Jakovljeva kćer Urša bila je udana za drugog Černulovog sina Franju te su obje obitelji bile povezane i sa obitelji Nassis preko Jakovljevićevog sina, admirala i viteza Mateja, koji je oženio Maricu pok. Dominika de Nassis. Bivaldova kćer Kolica bila je udana za Franju de Bogde, čiji se posjed također nalazio u blizini obitelji Botono, uz crkvu sv. Platona, vidi

O stambenim nekretninama Jakova de Raduchis nemamo podataka – znamo samo da je kupovao obiteljske stambene kuće zadarskoga plemstva tijekom 1380-ih. Nakon određenog roka, Jakov ih je preprodavao novim kupcima – kupovao je samo iznimno skupe obiteljske kuće (očinska kuća Pavla de Cessamis, stambena kuća Pelegrine de Grisogonis u predjelu sv. Stošije). Ove poslovne transakcije povezane su i sa njegovim obiteljskim vezama – Jakov je bio povezan sa obitelji Saladinis i Grisogonis bračnim odnosno obiteljskim vezama. Preko ovih obitelji, bio je povezan sa još nekoliko istaknutih zadarskih plemićkih obitelji.¹⁹²⁷

4.2.1.10. *Paulo/Qualis*

Obiteljski prostor Pavla de Paulo istražili smo zajedno, u korelaciji sa privatnim prostorom obitelji Qualis, sa kojom je Pavao bio obiteljski povezan.¹⁹²⁸ Istraživanjem njihovih nekretnina, utvrdili smo da su i Paulo i Qualis imali svoj obiteljski prostor na istoj gradskoj komunikaciji koja je vodila od Mesničkih vrata do crkve sv. Vida – Stjepan pok. Ivana de Qualis preko puta crkve sv. Vida¹⁹²⁹ a Pavle između crkvi sv. Vida i sv. Spasitelja.¹⁹³⁰ U prvoj polovici 14. stoljeća, Qualis su imali obiteljske posjede kod sv. Platona¹⁹³¹ te se tijekom druge polovice premještaju u područje sv. Vida, gdje je Stjepan imao *domus magna* od 1360-ih – uz tu kuću nalazila su se i zemljišta koje je davao u najam uz čestice na Pusterli (u susjedstvu Filipa de Matafaris i Soppe), Kampi te kod samostana sv. Franje (uz Luku Leonisa) 1382. godine.¹⁹³²

Njegov brat Ivan imao je *domus magna* u istočnom dijelu grada, kod crkve sv. Silvestra na Babama, uz koju su se nalazila i zemljišta koja su se davala u najam. Te posjede nasljeđuje njegov sin Grgur tijekom 1380-ih.¹⁹³³ Ostala zemljišta, također, imao je u istočnom dijelu grada 1370-ih i 1380-ih – kod sv. Kuzme i Damjana te sv. Platona (uz obitelj Raua,

---

detaljnije str. 106-107, bilj. 698; Grbavac, "Zadarski plemići", 99; Nikolić Jakus, "The Formation", str. 45, bilj. 315.

¹⁹²⁷ Njegova prva supruga bila je Fantina, unuka Koše de Saladinis. Nakon njezine smrti oženio je Palmuciju, kćer kraljevskog viteza Ivana de Grisogonis. Njegova obitelj (nasljednici njegovog brata Guida) bila je povezana i sa Georgiis, vidi str. 107 (bilj. 700), 232 (bilj. 1406); vidi i str. 106 (bilj. 694).

¹⁹²⁸ O obiteljskim vezama de Paulo tijekom 13. i 14. stoljeća te njihovoj povezanosti sa Begna, Matafaris, Georgiis, Qualis, Grisogonis, Varicassis vidi str. 67 (bilj. 453), 106 (bilj. 693).

¹⁹²⁹ O toj kući vidi str. 202.

¹⁹³⁰ O stjecanju tih nekretnina vidi str. 201.

¹⁹³¹ Vidi str. 202.

¹⁹³² Vidi str. 202-203.

¹⁹³³ Vidi str. 203-204.

Bartola i Barnula de Drechia, Fera), koji su bili obiteljski posjedi (djed Ivan i braća).¹⁹³⁴ Zanimljiv podatak je da Grgur ostavlja dio svoje imovine Paulu zbog nedostatka muških nasljednika negdje početkom 1390-ih.¹⁹³⁵ Ne znamo da li je kuća koju prodaje Grgurov brat Bartol 1396. godine, bila Stjepanova kuća koja se nalazila u predjelu sv. Vida 1360-ih. Postoje snažne indicije da su se nalazile jedna blizu drugoj a možda čak i u susjedstvu.¹⁹³⁶

4.2.1.11. *Nassis*

Zabilježeni su podaci o tri člana obitelji Nassis koji okupljaju najveći broj gradskih nekretnina – Damjan Bivaldov, Petar Zojlov i Krešo Nikolin de Nassis. Njihovi privatni obiteljski prostori zabilježeni su, najvećim dijelom, u središnjem i istočnom dijelu grada.

Najvažniji obiteljski prostor, na kojem će u kasnijem razdoblju nastati i njihova obiteljska palača, bila je lokacija u predjelu crkve sv. Platona. Na toj lokaciji, zabilježena su zemljišta koja je imala Bira, žena Vida de Nassis u susjedstvu Marina de Matafaris a koja će kasnije preuzeti Damjan Bivaldov de Nassis.¹⁹³⁷ Obiteljska zemljišta nalazila su se uz obiteljski posjed Saladinis u blizini Kneževe palače i crkve sv. Mihovila. Posjed Nassis na toj lokaciji zaokružuje i veliki stambeni blok koji je Miha pok. Frederika de Nassis kupio od Frizona de Protiis 1369. godine.¹⁹³⁸ S obzirom da su Miha i Damjan bili rođaci (njihovi očevi Frederik i Bivald su najvjerojatnije bili braća), možemo govoriti o okupljanju obiteljskog posjeda njihove obiteljske grane na navedenoj lokaciji.

Drugi važan obiteljski prostor nastaje u predjelu sv. Vida i sv. Spasitelja te glavnog gradskog trga. Bivald i njegov sin Damjan imali su obiteljska zemljišta i u predjelu sv. Spasitelja uz obiteljsku kuću Varicassis/Gallo – na toj su lokaciji potvrđeni od 1365. do 1385. godine.¹⁹³⁹ Uz istu obitelj Gallo, imali su čestice i u predjelu sv. Tome,¹⁹⁴⁰ što ukazuje da su te dvije obitelji bile povezane susjedskim odnosima. Dosadašnji rezultati istraživanja, pokazali su, da su imali i ne baš dobre susjedske odnose. Damjan je, u blizini svojih zemljišta, imao i vrt sa zemljištem na ulici *Marchianorum* uz glavni gradski trg, što ukazuje na

---

¹⁹³⁴ Vidi str. 204.

¹⁹³⁵ Vidi str. 205, bilj. 1219.

¹⁹³⁶ Vidi str. 205, bilj. 1220.

¹⁹³⁷ Vidi str. 206, 208-209.

¹⁹³⁸ Vidi str. 313, bilj. 1924.

¹⁹³⁹ Vidi str. 208.

¹⁹⁴⁰ Vidi str. 208.

okupljanje njegovih nekretnina sa obje strane glavne gradske ulice.¹⁹⁴¹ Sam Damjan će imati i svoj obiteljski hospicij u području sv. Vida nakon 1390-ih, gdje se bilježi i njegov sin Petar u susjedstvu kuće Franje Damjanovog de Sloradis.¹⁹⁴² Te dvije obitelji bile su povezane susjedskim i poslovnim vezama. Krešo Nikolin de Nassis bio je posrednik tom istom Franji de Sloradis prilikom kupnje nekretnina obitelji Carbonossis u predjelu sv. Vida.¹⁹⁴³ Također, Krešo uzima u najam i zemljište na Malpasu od Franje Grgurovog de Sloradis.¹⁹⁴⁴ Osim Petra Damjanovog, i Dominik Zojlov de Nassis bio je susjed obitelji Sloradis u predjelu sv. Dimitrija (nasljednici Mihe de Sloradis i Ivan).¹⁹⁴⁵

I obitelj Zojla de Nassis, poznata po svojim trgovačkim aktivnostima, imala je svoj (treći) obiteljski prostor također u području gradskog trga i crkve sv. Spasitelja. S obzirom da se bilježi jako velik broj podataka o njihovim nekretninama, teško je točno identificirati njihov jedinstveni prostor na kojemu su se nalazile najvažnije obiteljske nekretnine. Petar kupuje velik broj nekretnina u sjevernom i središnjem dijelu grada te u predjelu Putevca.¹⁹⁴⁶ Također, pokušao je kupiti i obiteljsku kuću Gallo kod sv. Spasitelja koju je Petar de Gallo na kraju ipak prodao Mihovilu de Soppe.¹⁹⁴⁷

Prema pojedinim dokumentima, čini se kako su se obiteljske nekretnine Petra i njegovih nećaka Ivana i Zojla (sinovi Dominika) nalazile u predjelu crkve sv. Petra *de platea*, kod gradskog trga. Uz Petrovu kuću sa dućanima nalazile su se i nekretnine njegovih nećaka. Tu istu kuću sa dućanima, zajedno sa zemljištem kod sv. Spasitelja, Petar daruje svojim nećacima, čime oni proširuju svoj postojeći posjed kod glavnog trga.¹⁹⁴⁸ Ovi podaci ukazuju da su se na ovom mjestu nalazile obiteljske nekretnine koje su pripadale braći Petru i Dominiku¹⁹⁴⁹ pok. Zojla de Nassis. O Petrovoj bliskosti sa bratom Dominikom govori i podatak da je Petar bio skrbnik njegovim sinovima nakon njegove smrti. Kako je Petar bio i

---

¹⁹⁴¹ Vidi str. 208.

¹⁹⁴² Vidi str. 122. I njegov rođak Miha je bio susjed Franji de Sloradis/Nikoli de Spingarolo u predjelu sv. Vida, vidi str. 259, bilj. 1573.

¹⁹⁴³ Vidi str. 212, bilj. 1269.

¹⁹⁴⁴ Vidi str. 210.

¹⁹⁴⁵ Vidi str. 216.

¹⁹⁴⁶ Vidi str. 214, bilj. 1288.

¹⁹⁴⁷ Vidi str. 215 (bilj. 1293).

¹⁹⁴⁸ Vidi str. 121. Nećaci su bili i susjedi uz posjed Petra Opatičića u predjelu sv. Lovre, nije isključeno da su to ti njihovi posjedi koji se navode uz kuću strica Petra de Nassis.

¹⁹⁴⁹ Osim sinova Ivana i Zojla, Dominik je imao i kćer Mariju, koja je bila udana za Mateja de Cessamis, vidi str. 216, bilj. 1297.

oporučni izvršitelj brata Dominika daje im i dio očevog te novca od drugog strica Mateja de Nassis.¹⁹⁵⁰

Slično kao i obitelj Matafaris, i Nassis su imali nekretnine uz nećake, rođake (Miha i Damjan, Petar i Damjan)¹⁹⁵¹ te su imali čak i zajedničko vlasništvo nad zemljištima za najam (Bivald, sinovi Zoja i Ivana pok. Nikole de Nassis, 1367.).¹⁹⁵² Petrovi nećaci, kao nasljednici oca Dominika, imali su nekretnine i u susjedstvu pobunjenika Petra Opatičić u predjelu sv. Lovre uz Trg. Međutim, nije uvijek sve bilo idealno unutar tako brojne obitelji kao što je bila Nassis – i njezini članovi ulaze u međusobne sudske sporove, uglavnom zbog prodaje obiteljskih nekretnina ili zbog poslovnih dugovanja.¹⁹⁵³

Članovi obitelji Nikole de Nassis imali su (četvrti) obiteljski posjed u području zadarske katedrale/sv. Četrdesetorice i crkve sv. Trojstva. U blizini obiteljskog posjeda Cessamis, svoje nekretnine na nekoliko različitih lokacija okuplja Krešo Nikolin de Nassis od 1372.-1388. godine. Krešo kupuje obiteljsku kuću Ciualellis¹⁹⁵⁴ i njezina susjedna zemljišta te posjede uz obitelj Rubeo.¹⁹⁵⁵ U tom predjelu imao je i veći broj čestica za najam. U gradskom bloku preko puta tih posjeda, imao je i vrt uz Ludovika de Matafaris.¹⁹⁵⁶ Također, Krešo i njegov rođak Miha imali su i nekretnine uz samostane sv. Nikole i sv. Frane (većinom zemljišta).¹⁹⁵⁷

U istom predjelu sv. Stošije/sv. Četrdesetorice, spominju se i Krešini nasljednici uz Miha de Pechiaro i pok. Miha de Fanfogna¹⁹⁵⁸ te rođak, Grgur Damjanov, koji je imao svoje čestice kod crkve sv. Trojstva. Taj isti Grgur okuplja svoje obiteljske nekretnine u istočnom dijelu grada nakon 1382. godine (peti obiteljski prostor). Osim na Babama, gdje je imao svoje čestice uz komunalna zemljišta, gradski zid i samostan sv. Antuna,¹⁹⁵⁹ imao je i nekretnine u

---

¹⁹⁵⁰ Vidi str. 215-216.

¹⁹⁵¹ Rođaci Miha i Damjan su bili susjedi na Stomorici, vidi str. 209, bilj. 1247. Damjan je bio susjed zemljištu koje je pripadalo Petru pa zatim njegovim nećacima, vidi str. 215, bilj. 1295.

¹⁹⁵² O zajedničkom suvlasništvu nad zemljištima vidi str. 207.

¹⁹⁵³ Bira je uložila prigovor na prodaju dvaju dijelova dućana koji su pripadali Ivanu Krešinom de Nassis uz Trg na glavnoj ulici - njihovu prodaju je tražila Fumija, kćer Mateja de Nassis koji je bio otac Birinom mužu Vitulu (zbog Matejevih dugova), vidi str. 207-208. Ivan Nikolin de Nassis je bio u sporu sa rođakom Damjanom Bivaldovim oko neke robe te mu je zbog duga sjeo i na *muralia* 1383. godine, vidi str. 214.

¹⁹⁵⁴ Vidi str. 210, bilj. 1259. Te dvije obitelji također su bile povezane - izvršitelj Kreše de Ciualellis bio je Petar Zojlov de Nassis, Stipišić, "Inventar, Grizogon", 378.

¹⁹⁵⁵ Vidi str. 210-211.

¹⁹⁵⁶ Vidi str. 211.

¹⁹⁵⁷ Miha je bio susjed samostanu sv. Nikole, vidi str. 206. Krešo je imao zemljišta na lokaciji između sv. Nikole i sv. Franje, u susjedstvu Cigalis i Spingarolo, str. 211, bilj. 1265.

¹⁹⁵⁸ Vidi str. 193, bilj. 1153.

¹⁹⁵⁹ Vidi str. 213.

predjelu sv. Stjepana. Grgur kupuje polovicu *domus magna* od Cecilije de Matafaris¹⁹⁶⁰ te je imao i kuću, u blizini Kopnenih vrata i gradskog zida, koja je bila dio miraza njegove žene Markesine (1384.). Ta kuća nalazila se u susjedstvu obitelji Ginanno,¹⁹⁶¹ Matafaris, komunalne zemljišne čestice i zlatara Franju iz Milana. Grgurova kuća bilježi se na istoj lokaciji i prilikom prodaje susjedne kuće Kolana de Ginanno, u čijem se susjedstvu spominju Andrija de Cessamis i obitelj Matafaris (Pria, Filip) 1387. godine.¹⁹⁶² Grgur se bilježi i kod Arsenala kod obitelji Rosa i Carbonossis, što povezuje obitelji Nassis i Carbonossis i kroz susjedske odnose.¹⁹⁶³

O susjedskim, a možda i obiteljskim vezama Nassis i Piloso, govori i podatak da je obitelj Piloso oporučno ostavila Frederiku Damjanovom kuću sa dvorom u predjelu sv. Mihovila.¹⁹⁶⁴ Međutim, ostali podaci o njihovim međusobnim odnosima nisu ostali zabilježeni tijekom istraživanja. Damjan Bivaldov, u gradskom bloku preko puta sv. Platona, imao je veći broj čestica, vjerojatno i uz Maricu, udovicu pok Nikole Bisanić iz Kotora (1385.)¹⁹⁶⁵ te uz kuću braće Filipa i Jurja de Rosa *in confinio sancti Micaelis* (1388).¹⁹⁶⁶ O dobrim odnosima sa Matafaris govori i podatak da je Filip tom istom Damjanu darovao zemljište na Pusterli te da je i Damjanov sin Petar bio susjed Filipu i rođaku Petru de Nassis na Putevcu.¹⁹⁶⁷ I Damjan Nikolin de Nassis imao je zemljišta za najam u susjedstvu obitelji Matafaris u predjelu sv. Spasitelja,¹⁹⁶⁸ dok je njegov brat Ivan bio susjed u predjelu sv. Mihovila obitelji Grisogonis i Rosa. Sa Filipom de Matafaris je Petar de Nassis imao poslovnu suradnju oko kupoprodaje nekretnina u predjelu sv. Mihovila i na Putevcu tijekom 1380-ih.¹⁹⁶⁹ Krešo Nikolin bio je i odvjetnik Jurja de Matafaris¹⁹⁷⁰ dok je Filip de Matafaris bio prokurator Bire de Nassis.¹⁹⁷¹

---

¹⁹⁶⁰ Vidi str. 212, bilj. 1273. Zanimljiv je podatak da je vlasnik druge polovice bila Magdalena (Mandica) pok. Pavla de Galcina (Galzigna) kojoj je Grgur bio i oporučni izvršitelj, što ukazuje na povezanost tih dvaju obitelji, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 4, fol. 44v-45v (1371.)

¹⁹⁶¹ Uz obitelj Ginanno, Grgur ima i nekretnine kod crkve sv. Trojstva 1388. godine, što svjedoči o njihovim susjedskim vezama, vidi str. 212-213. I Petar de Nassis je preprodao neku kuću Marinu de Ginanno u predjelu sv. Dimitrija, vidi str. 216, bilj. 1299.

¹⁹⁶² Vidi str. 213. Grgur se bilježi na toj lokaciji sve do 1390-ih.

¹⁹⁶³ Krešo Nikolin je bio posrednik pri kupovini njihovih nekretnina u predjelu sv. Vida a Grgur je njihov susjed, vidi str. 315.

¹⁹⁶⁴ Vidi str. 205, bilj. 1222.

¹⁹⁶⁵ S tom obitelji bili su povezani Cessamis - sinovi Žuve de Cessamis, Andrija i Pavao, oženili su plemkinje iz te obitelji, vidi str. 106-107, bilj. 698.

¹⁹⁶⁶ Vidi str. 210, bilj. 1253.

¹⁹⁶⁷ Vidi str. 306, bilj. 1875. I Miha je bio susjed Filipu u predjelu sv. Vida.

¹⁹⁶⁸ Vidi str. 213.

¹⁹⁶⁹ *Isto.*

4.2.1.12. Rosa

Plemićka obitelj Rosa imala je svoj obiteljski prostor u području crkve sv. Vida u prvoj polovici 14. stoljeća – na tom se mjestu nalazio veliki hospicij Filipa odnosno njegovog oca Mihe de Rosa, koji je uključivao veći broj kuća, prazno zemljište, dvor i balatorij. Uz taj hospicij su se nalazile i nekretnine obitelji Grisogonis, Georgiis i Cigalis. Također, Filip je imao nekretnine (kuće) i u ostalim dijelovima grada - kuće u predjelu glavnog trga, gradske klaonice i Pusterle te posjed kod Kaštela. Ove nekretnine otkupio je od Filipa, zajedno sa izvangradskim nekretninama, njegov nećak Miha Matejev Pičurin, koji stricu Petru prodaje polovicu ove imovine.¹⁹⁷² S obzirom da se Petrov sin Miha bilježi kao vlasnik nekretnina na većini ovih lokacija pretpostavljamo da je Petar otkupio gradske nekretnine. Dakle, Miha Petrov de Rosa zadržava većinu postojećih obiteljskih nekretnina i tijekom anžuvinskog razdoblja.

Međutim, tijekom 1380-ih, bilježi se u dokumentima još jedan obiteljski posjed u predjelu sv. Mihovila, koji je pripadao Mihi i njegovim sinovima, Filipu, Šimunu i Jurju. Zanimljiv podatak je da je Šimun kupio polovicu kuće od izvršitelja pok. Mateja, sina Mihinog rođaka pok. Mihovila Pičurina. Tu istu polovicu Šimun je prodao bratu Jurju, a koji ju je prodao bratu Filipu. S obzirom da je Filip već bio vlasnik druge polovice kuće, ovom prodajom on postaje vlasnikom cjelokupne kuće. Također, Juraj je prodao Šimunu i svoju polovicu kuće sa vrtom koja se nalazila *de borea* od te Filipove kuće, tako da je Šimun postao njezinim vlasnikom – tu istu kuću nakon njegove smrti braća prodaju njegovoj udovici Ceciliji uz restituciju.¹⁹⁷³ Ukoliko je ovaj posjed sa njihovim kućama zaista bio smješten tamo gdje smo ga označili na karti, onda se on nalazio u susjedstvu većeg broja nekretnina Matafaris. Smještaj njihovih nekretnina, na zajedničkim lokacijama, često se bilježi u analiziranim dokumentima. Njihove susjedske veze proizlaze i iz njihovih obiteljskih veza¹⁹⁷⁴ – taj odnos je vidljiv u području gradskog trga odnosno predjela sv. Mihovila gdje su Rosa imali veći broj nekretnina.

---

¹⁹⁷⁰ HR-DAZD-22-CMC, IP, *Liber de contradictis*, kut. 3, fasc. I, fol. 43v-45v (1366.).

¹⁹⁷¹ Ulaže prigovor na prodaju dvaju dijelova dućana na dražbi, kojeg drži Ivan de Nassis – zahtjev za prodaju je dala Fumija, kćer Mateja de Nassis, HR-DAZD-22-CMC, BFF, *Liber de contradictis*, kut. 3, fasc. I, fol. 58 (1368.).

¹⁹⁷² Vidi str. 217. Osim susjedskih, utvrđene su i bračne veze između Rosa i Georgiis - Pavao Matejev oženio je Mihinu kćer, Mariju de Rosa, vidi str. 106, bilj. 695.

¹⁹⁷³ Vidi str. 223-224.

¹⁹⁷⁴ O njihovim obiteljskim vezama vidi str. 106, bilj. 693.

S obzirom da se dva navedena obiteljska posjeda Rosa nalaze u dva različita predjela, koja su bila poprilično udaljena jedan od drugog, nismo sigurni da je riječ o istim nekretninama iako je sličan razmještaj nekretnina i smještaj obitelji Grisogonis u njihovom susjedstvu.¹⁹⁷⁵

Na trećem obiteljskom prostoru Rosa, nalazile su se dvije kuće i dućani Filipa odnosno njegovog nećaka Mihe, u susjedstvu Palmuče i Marina de Matafaris, gdje su se nekoć nalazile i nekretnine Marinovog djeda Petra de Matafaris.¹⁹⁷⁶ Palmuča de Varicassis/Matafaris je bila žena kraljevskoga viteza Mafeja i unuka Mihovila Pičurina – Rosa, čiju je imovinu branio pred sudom i sam Miha.¹⁹⁷⁷ U tom području, Miha proširuje svoj posjed, kupujući uglavnom dućane od Marina de Matafaris u susjedstvu Marina de Girardo početkom 1380-ih.¹⁹⁷⁸ U blizini ove lokacije, Miha je imao još jednu kuću koja se nalazila u gradskom bloku u predjelu sv. Mihovila – njegovu kuću je naslijedio sin Filip u susjedstvu obitelji Matafaris (Ludovik), Martinussio i Varicassis, koji su bili svi međusobno povezani obiteljskim vezama.¹⁹⁷⁹ Njihove susjedske veze sa Matafaris zabilježene su i na Pusterli¹⁹⁸⁰ te kod Kaštela, u blizini kraljevskih posjeda, u susjedstvu obitelji Butadeis i Grubogna.¹⁹⁸¹

Osim u području sv. Mihovila, susjedske veze sa obitelji Varicassis zabilježene su i kod Klaonice. Na ovom četvrtom obiteljskom prostoru Rosa, nalazile su se Mihine kuće sa dućanima uz obiteljski posjed kraljevskog viteza Jakova de Varicassis te uz kuću sa zemljištem njegove kćeri Fumije. Te kuće prvo je otkupio Miha Pičurin od strica Filipa.¹⁹⁸² Te nekretnine nasljeđuje i Mihin sin Juraj koji ih iznajmljuje đenoveshkim i firentinskim trgovcima krajem 1380-ih. Kako u to vrijeme obitelj Grisogonis preuzima vlasništvo nad obiteljskim posjedom Varicassis, Juraj de Rosa nalazi se opet u susjedstvu njima bliske

---

¹⁹⁷⁵ Usp. skice sa razmještajem tih nekretnina na dvjema lokacijama u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Rosa, br. 1. i br. 2.

¹⁹⁷⁶ Vidi str. 158.

¹⁹⁷⁷ Vidi str. 223.

¹⁹⁷⁸ Vidi str. 158.

¹⁹⁷⁹ O obiteljskim vezama vidi str. 106, bilj. 693. Djed po majci Mihinih sinova Jakova, Petra, Mateja i Filipa je bio Ivan de Uaricassis, Nikolić Jakus, "The Formation", 201. Mihovil Pičurin "Rosa" bio je sin Mateja odnosno unuk Mihe Jakovljevog koji je oženio Palmuču de Saladinis (otac Cosa de Saladinis) s kojom je imao tri sina i šest kćeri – tijekom spora oko nasljedstva spominju se sin Ivan i kćer Lucija (udana za Franju de Uaricassis i majka Palmuče). Mihina unuka Palmuča je naslijedila imovinu ujaka Ivana te se udala za Mafeja de Matafaris (Palmuča de Uaricassis/Matafaris - te četiri obitelji tvore obiteljske veze, Nikolić Jakus, "The Formation", 187-188, bilj. 842 (str. 201), 231. Također, i Vučina de Matafaris je bio izvršitelj pok. Filipu de Rosa, CD 10, str. 376, isp. 281. Šimun, sin Mihe de Rosa oženio je Ceciliju pok. Ivana de Botono, str. 224, bilj. 1354.

¹⁹⁸⁰ Dvije Filipove kuće na Pusterli nalazile su se uz Petra de Matafaris, vidi str. 149-150.

¹⁹⁸¹ Primjerice, vidi str. 114, bilj. 735.

¹⁹⁸² Vidi str. 217.

obitelji.¹⁹⁸³ Osim u području Klaonice, dvije obitelji su bile susjedi i u predjelu sv. Mihovila te na Pusterli.¹⁹⁸⁴

Većinu Mihinih nekretnina preuzimaju njegovi sinovi, kao nasljednici nakon njegove smrti 1386. godine, uključujući i dućane i zemljišta na Pusterli i kod Arsenala uz obitelj Nassis i Lemessio.¹⁹⁸⁵ Također, bilježe se i u predjelu sv. Kuzme i Damjana kao susjedi zemljištima istoimene crkve (1388.) te uz nekretnine obitelji Matafaris u predjelu sv. Mihovila 1390. godine (na lokaciji *de quirina* od njihovog već utvrđenog obiteljskog kompleksa u blizini gradskog trga.).¹⁹⁸⁶

4.2.1.13. *Martinussio-Pechiaro*

Primjer jedinstvenoga obiteljskoga prostora plemićke obitelji Martinussio-Pechiaro nismo mogli naći među analiziranim dokumentima. Arhivski materijal bilježi podatke o pojedinim kućama ili zemljištima koje su članovi te obitelji imali pored ostalih plemićkih obitelji s kojima su imali obiteljske ili poslovne veze. Najveći broj podataka iz tih dokumenata odnosi se na Miha pok. Ivana de Martinussio (Pechiaro),¹⁹⁸⁷ koji je ujedno bio i najpoznatiji pripadnik navedene obitelji tijekom anžuvinske vlasti.

Najveći broj nekretnina obitelji Martinussio-Pechiaro bilježi se u predjelu gradske Klaonice, uz obiteljski posjed kraljevskoga viteza Jakova de Varicassis i Miha de Rosa. Njegov stric Nikola pok. Vučine, od kojeg je Miha i naslijedio imovinu, imao je neku nekretninu pored obitelji Rosa (Filip).¹⁹⁸⁸ Također, i njegov nećak Miha imao je na susjednoj lokaciji svoje nekretnine uz obitelj Rosa i Fumiju de Varicassis – kupivši njezinu kuću sa zemljištem Miha proširuje svoje posjede na toj lokaciji. Također, ostali su zabilježeni i njegovi sporovi sa drugim susjedom, Nikolom de Figazolo.¹⁹⁸⁹ Smještaj Martinussio - Pechiaro, uz obiteljski posjed Varicassis, potvrđuje međusobnu povezanost tih dvaju obitelji koja je proizlazila iz obiteljskih,¹⁹⁹⁰ ali i susjedskih odnosa. Miha de Martinussio-Pechiaro imao je i kuću pored Damjana de Varicassis u predjelu sv. Mihovila,¹⁹⁹¹ u čijem susjedstvu

---

¹⁹⁸³ Nalazimo ih kao susjede još od 1338. godine, vidi str. 217 (bilj. 1305).

¹⁹⁸⁴ Vidi str. 223 (bilj. 1342).

¹⁹⁸⁵ Vidi str. 222-223.

¹⁹⁸⁶ Vidi str. 224-225.

¹⁹⁸⁷ Miha se bilježi u dokumentima i kao Pechiaro i kao Martinussio, vidi str. 227 (bilj. 1372).

¹⁹⁸⁸ Vidi str. 174 (bilj. 1036).

¹⁹⁸⁹ Vidi str. 229.

¹⁹⁹⁰ O njihovim obiteljskim vezama, koje su proizlazile preko ostalih obitelji, vidi str. 106 (bilj. 693), 107 (bilj. 700).

¹⁹⁹¹ Vidi str. 168, bilj. 997.

ponovno srećemo i obitelj Rosa. Iako nemamo zabilježenih obiteljskih veza između tih dvaju obitelji, smatramo da su njihove susjedske veze posljedica poslovnih aktivnosti, po kojima su i Miha de Rosa i Miha de Pechiaro bili poznati u tom razdoblju. To potvrđuje i smještaj njihovih nekretnina u predjelu gradske luke i trga, gdje je Miha de Martinussio-Pechiaro imao i neki dućan u najmu u kući Marina de Matafaris, koja se nalazila pored Mihe de Rosa. Također, Miha kupuje i neku nekretninu pok. Mateja Mihe Pičurina koja se nalazila na Babama.¹⁹⁹²

Prema smještaju ostalih nekretnina Martinussio-Pechiaro možemo vidjeti njihove odnose i sa drugim plemićkim obiteljima. Najveći broj svojih nekretnina imali su uz obitelj Matafaris, s kojima su bili i obiteljski povezani.¹⁹⁹³ Osim u predjelu crkve sv. Mihovila¹⁹⁹⁴ i Kaštela,¹⁹⁹⁵ njihove nekretnine nalazile su se, zajedno i kod "patrimonija" Matafaris, u blizini Arsenala, gdje je Mihina žena Frančeska de Matafaris imala svoja zemljišta.¹⁹⁹⁶ Miha je imao i nekretnine uz kuće sa dućanima obitelji Grubogna pored glavnog trga¹⁹⁹⁷ te pored obiteljske kuće Perlombardo u predjelu sv. Krševana uz Budislava Miserića iz Bribira.¹⁹⁹⁸ Iako su nam poznate veze Martinussio-Pechiaro i Bribiraca,¹⁹⁹⁹ njihove obiteljske veze s obitelji Grubogna nismo mogli utvrditi tijekom ovog istraživanja. Iako nemamo primjera smještaja Martinussio-Pechiaro uz svoje rođake Grisogonis i Saladinis,²⁰⁰⁰ postoje zabilježeni primjeri kupoprodaje između tih obitelji.²⁰⁰¹

---

¹⁹⁹² Primjerice, str. 106, bilj. 693.

¹⁹⁹³ Mihin stric Nikola oženio je Maricu, kćer Petra de Matafaris, više o tim vezama vidi *Isto*.

¹⁹⁹⁴ Miha je imao zemljište kod crkve sv. Mihovila te kuću pored Ludovika de Matafaris u susjedstvu obitelji Rosa u predjelu sv. Mihovila, vidi str. 227, bilj. 1377.

¹⁹⁹⁵ Njihova zemljišta kod Kaštela nalazila su se u blizini plemićke obitelji Butadeis, koja je imala svoje posjede uz Matafaris. U skladu s tim, pretpostavljamo da su se u blizini nalazili i Martinussio-Pechiaro, vidi str. 177, bilj. 1049.

¹⁹⁹⁶ Vidi str. 222, bilj. 1338. Frančeska je bila žena poznatog i utjecajnog plemića Mihe de Martinussio-Pechiaro. O toj te o ostalim obiteljskim vezama Saladinis, Matafaris, Grisogonis i Martinussio-Pechiaro vidi i Jakšić, "Zadarska plemićka", 106, 108-110, 112; Klaić, Petricioli, *Zadar*, 229; Nikolić Jakus, "The Formation", str. 81, bilj. 348.

¹⁹⁹⁷ Vidi str. 227, bilj. 1377.

¹⁹⁹⁸ Vidi str. 263-264, str. 333, bilj. 2086. Obiteljske veze između Grubogna i Perlombardo – Mlečanka Katarina de Sacredo bila je udana za Nikolu pok. Guida de Grubogna te se poslije preudala za Pavla Parlumbardo, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", tabela 3., str. 71.

¹⁹⁹⁹ Martinussio-Pechiaro vuku svoje podrijetlo od Bribiraca, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 37-38; Jakšić, "Zadarska plemićka", 96-106.

²⁰⁰⁰ Bili su povezani obiteljskim vezama, vidi bilj. 693, 700. Uz Saladinis smo zabilježili jedino zemljište Mihe de Martinussio na Babama, vidi str. 229.

²⁰⁰¹ Miha kupuje od tetke Pelegrine de Grisogonis neka zemljišta na Babama, koja su pripadala pok. Mateju Mihe Pičurina, vidi str. 223, bilj. 1346. Također, Miha je zajedno s njom bio izvršitelj njezinom sinu i svom rođaku Mauru, bilj. 1898.

4.2.1.14. *Saladinis*

Najvažniji obiteljski prostor kojeg je imala obitelj Saladinis nalazio se u istočnom dijelu grada. Na tom prostoru smjestila su se dva obiteljska posjeda koja su pripadala braći Grguru i Franji de Saladinis, sinovima Koše de Saladinis.

Obiteljski posjed Franje de Saladinis i njegovih sinova Alberta i Jurja nalazio se između crkve sv. Mihovila i Kneževe palače te preko puta crkve sv. Platona. Na toj lokaciji, zabilježena je obiteljska kuća sa susjednim kućama i zemljištima.²⁰⁰² U tom području nalazio se i veći broj parcela Franjine braće Grgura i Saladina te nekog Grizogona de Saladinis, uz zemljišta i kuće (*domus habitationis*) Marina de Matafaris i njegovog brata Filipa u razdoblju od 1372. do 1390. godine.²⁰⁰³ U blizini tog posjeda, Saladinis su imali i vrt, koji je graničio na istoku sa kućama zadarskoga plemstva i obrtnika uz crkvu sv. Marije *de Bongaudo*.²⁰⁰⁴ Na taj način, njihov posjed nalazio se i u neposrednoj blizini Kopnenih vrata.

Ukoliko se promotri položaj njihovih najbližih susjeda, možemo primijetiti da se u blizini obiteljskoga posjeda Franje de Saladinis smještaju obitelji Nassis,²⁰⁰⁵ Matafaris, Ciualellis²⁰⁰⁶ i Botono. Saladinis su bili povezani bračnim vezama sa najvažnijim zadarskim plemićkim obiteljima, a posebno s obitelji Matafaris koji se često smještaju u blizini nekretnina Saladinis.²⁰⁰⁷ Koša de Saladinis povezo je svoju obitelj sa ostalim zadarskim plemićkim obiteljima preko svojih kćeri, koje je udao u različite obitelji – Matafaris, Grisogonis, Martinussio i Rosa.²⁰⁰⁸ Osim obiteljskih i susjedskih veza, Saladinis su bili povezani sa pojedinim obiteljima i poslovnim vezama (Matafaris).²⁰⁰⁹

Franjin brat Grgur imao je svoju obiteljsku kuću poviše bratovoga posjeda, na glavnoj ulici koja je vodila od gradskog trga prema Kopnenim vratima odnosno uz Kneževu

---

²⁰⁰² Vidi str. 232.

²⁰⁰³ Saladinova i Grgurova zemljišta uz stambenu kuću Marina de Matafaris i Filipa u predjelu sv. Platona i Mihovila, str. 159-160.

²⁰⁰⁴ Vidi skicu u prilogu, *Skice položaja nekretnina*, Saladinis, br. 2.

²⁰⁰⁵ Kukarina de Nassis je imala drvenu kuću na crkvenom zemljištu u blizini obiteljske kuće Grgura de Saladinis, bilj. 1223. O zemljištima Bire i Damjana de Nassis uz obiteljski posjed Franje de Saladinis vidi bilj. 1937.

²⁰⁰⁶ U blizini se nalazio posjed Kreše de Ciualellis, vidi prilog *Karta*. S obitelji Ciualellis bili su povezani obiteljskim vezama i u ranijem razdoblju, vidi bilj. 702.

²⁰⁰⁷ Primjerice, stambena kuća Marina de Matafaris u predjelu sv. Mihovila/Platona, vidi bilj. 2003.

²⁰⁰⁸ Vidi str. 234. O porijeklu neke pok. Pasine, žene Saladina vidi str. 296.

²⁰⁰⁹ Primjer prodaje uz restituciju i darovanja nekretnina vidi kod Pelegrine de Saladinis/Grisogonis, str. 187 - 188.

palaču i zemljišta crkve sv. Kuzme i Damjana. Njegova obiteljska kuća pripadala je njihovom ocu Koši de Saladinis koja se bilježi u dokumentima prije Ludovikovog razdoblja.²⁰¹⁰

Saladin de Saladinis okupljao je svoj posjed, kao nasljednik oca, u sjevernom dijelu grada na području Plankita, u blizini samostana sv. Dimitrija i vrata sv. Krševana.²⁰¹¹ Njegove nekretnine, uglavnom zemljišne čestice za najam, nalazile su se na tri različite lokacije unutar tog predjela. Uz njegove čestice, nalazila su se i zemljišta rođaka Grgura pok. Vida te samostana sv. Krševana i Dimitrija 1370-ih i 1380-ih.²⁰¹² U blizini njihovih zemljišta nekoć se nalazio se i hospicij obitelji Soppe, s kojima su bili i obiteljski povezani.²⁰¹³ Obitelj Saladinis imala je dio tih nekretnina i uz sjeverni gradski zid na kojem su se nalazila i mala vrata koja su im bila dana (najvjerojatnije od komune) na korištenje.²⁰¹⁴ Veći dio tih nekretnina, bio je namijenjen iznajmljivanju pučanima za izgradnju drvenih kuća. Nažalost, o njegovim stambenim nekretninama nemamo podataka – poznato je samo da je živio neko vrijeme u jednoj od kuća koje su se nalazile uz obiteljsku kuću njegovog brata Franje. U toj kući boravi i njegova žena Katarina kao najmoprimac njegovog nećaka Alberta.²⁰¹⁵ Također, izgledno je da je neko vrijeme i Albertov brat Juraj živio odvojeno od njega u kući obitelji Fumatis pored Velike lože.²⁰¹⁶ O nekretninama njegove braće Lombardina i Rambaldina, također, nemamo podataka, iako znamo da ih je naslijedio upravo Saladin sa svojom braćom.²⁰¹⁷

4.2.1.15. *Zadulinis*

Obitelj Zadulinis imali su najveći dio svojih nekretnina u sjevernom i središnjem dijelu grada. Prvi njihov važan obiteljski prostor nalazio se u predjelu vrata Klaonice na dvije susjedne lokacije, u susjedstvu obitelji Iaia (Ciuaellis), Georgiis i Varicassis. Braća Grgur i Jakov, sinovi pok. Grgura de Zadulinis, imali su svoj obiteljski posjed u gradskom bloku koji se nalazio uz vrata Klaonice. Njihovi nasljednici bilježe se jedni uz druge (Jakovljeva kuća uz

---

²⁰¹⁰ Vidi str. 233-234.

²⁰¹¹ Vidi str. 230-232.

²⁰¹² *Isto*.

²⁰¹³ Taj se hospicij nalazio u blizini samostana sv. Krševana te u blizini istoimenih vrata oko 1314. godine – njega je Blaž de Soppe mijenjao sa samostanom sv. Krševana za njihovu zemlju u Petričanima, CD 8, str. 377, isp. 310. Lombardin, sin Koše i brat Saladina, Jurja, Rambaldina, Franje i Grgura, oženio je Fantinu, kćer Blaža pok. Jurja de Soppe. I Soppe su sudjelovali u diobi posjeda Saladinis 1388. godine, vidi bilj. 704, bilj. 1399.

²⁰¹⁴ Vidi str. 230-231.

²⁰¹⁵ Vidi str. 233.

²⁰¹⁶ Vidi bilj. 1409.

²⁰¹⁷ Saladin s bratom Grgurom dobiva imovinu brata Lombardina nakon 1376. godine. Saladin je zajedno sa braćom Franjom i Grgurom bio i izvršitelj oporuke drugog brata Rambaldina 1367. godine – ne znamo gdje se nalazila kuća u kojoj je živjela njegova udovica Marica (za najam), str. 232.

Grgurovo zemljište), u susjedstvu obitelji Iaia odnosno Zojla de Ciualellis, uz gradske bedeme uz vrata *beccarie*.²⁰¹⁸ Grgur je imao još nekoliko nekretnina u istom području – neidentificiranu nekretninu te dvije kuće u susjedstvu Pavla de Georgio (jednu je ovršila Katarina de Botono).²⁰¹⁹ Možda su te kuće pripadale njegovom ocu Grguru 1368. godine.²⁰²⁰

U istom području, ali na lokaciji preko puta navedenih nekretnina, nalazio se i Franjo pok. Ivana de Zadulinis, koji je okupljao svoje nekretnine i kod crkve sv. Marije Velike i Arsenala. Franjo je imao kuću u blizini rođaka Grgura kod palače Pavla de Georgiis 1385. godine²⁰²¹ – prije njega tu su bile zabilježene Fumija i Marija (oko 1356.),²⁰²² što potvrđuje kontinuitet ove lokacije u rukama Zadulinis. Smještaj obitelji Zadulinis, uz Georgiis, odraz je njihovih brojnih obiteljskih veza i poslovnih s kojima su bile povezane dvije obitelji – riječ je, uglavnom, o bračnim vezama koje su sklapali potomci obaju obiteljskih grana Mateja Jurjevog de Georgiis.²⁰²³

Drugi važan obiteljski prostor, na kojemu se okuplja više članova obitelji Zadulinis, nalazio se ispod crkve sv. Marije Velike, u blizini njezinog groblja. Na toj lokaciji, uz obiteljski posjed Franje de Ciualellis, svoje zemljište imao je gore navedeni Franjo pok. Ivana de Zadulinis. Njegovi izvršitelji prodali su njegovo zemljište sa zidinama na toj lokaciji u svrhu darovanja oltaru sv. Šimuna koji se nalazio u crkvi sv. Marije Velike. U tom procesu, sudjeluje njegova kći Katarina i njezin muž, Krešo pok. Petra de Zadulinis, koji kupuje navedeno zemljište na javnoj dražbi te ga prodaje prezbiteru Nikoli (zastupnik sv. Marije Velike).²⁰²⁴ Uz Franjino zemljište i obiteljsku kuću Franje de Ciualellis, čestice je imao Franjin rođak Grgur, pok. Kreše de Zadulinis.²⁰²⁵ Grgurov sin Krešo naslijedio je očeva

---

²⁰¹⁸ Jakov se spominje kao susjed na istoj lokaciji udovici Zojla i njezinom sinu Kolanu de Iaia (Ciualellis) u dokumentu iz 1378. godine, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 14, fol. 13-13v (1378.).

²⁰¹⁹ Primjerice, str. 237.

²⁰²⁰ *Isto*.

²⁰²¹ Vidi str. 295-296.

²⁰²² Vidi str. 238.

²⁰²³ Jakobica, kći Andrijinog brata Jurja de Georgiis, bila je udana za Petra de Zadulinis. Kraljevski vitez Pavao de Georgiis oženio je Živicu de Zadulinis a Jurjev sin Toma imao je neki poslovni ugovor sa Jurjem de Zadulinis, bilj. 1807.

²⁰²⁴ Vidi str. 238-240. Franjo je preuzeo tu obvezu od Helene, udovice Rafaela de Surdis *de Placentia* zajedno sa Bartolom de Cipriano. Bartol Cipriano je bio povezan sa obitelji Zadulinis – Filipa, kćer Jakova Grgurovog de Zadulinis, bila je udana za Bartola de Cipriano – oni su bili zajedno sa Marijom Krešinom de Zadulinis izvršitelji Jakovljeve oporuke, HR-DAZD-31-ZB, IC, Testamenti registrati, b. 1, fasc. 3, br. 1, fol. 167-168v (12-15), 1382. Pavao de Paulo bilježi i početak radova na kapeli sv. Šimuna u navedenoj crkvi 1397. godine, Šišić, "Ljetopis Pavla", 24.

²⁰²⁵ Vidi str. 238-240.

zemljišta – bilježi se na toj lokaciji 1385. godine.²⁰²⁶ Međutim, smještaj ovih nekretnina ne odgovara poziciji palače Zadulinis koju je I. Petricioli označio na svojoj karti. U dokumentima, bilježi se još stambena kuća Zadulinis u ovom predjelu – kuća Mišula de Zadulinis. Iako, nažalost, nemamo opis smještaja Mišulove nekretnine, smatramo da nije isključeno da se ona nalazila na mjestu zabilježene palače Zadulinis.²⁰²⁷

Obitelji Zadulinis i Ciualellis bile su povezane obiteljskim vezama. Naime, Nikoleta, kćer Kreše de Ciualellis, bila je udana za Franju de Zadulinis te je Franjo de Ciualellis bio Krešin brat.²⁰²⁸ S obzirom na navedene obiteljske odnose, možemo zaključiti da je smještaj tih obitelji ispod crkve sv. Marije Velike proizlazio iz tih odnosa. Također, te dvije obitelji imale su i zajedničke političke aktivnosti u kojima su njihovi pojedini članovi bili izabrani za povjerenike kraljice Elizabete oko izrade škrinje sv. Šimuna 1377. godine.²⁰²⁹

Grgur Krešin dijelio je, u istom predjelu, i zajednička zemljišta (*terrenum*) sa Fumijom, ženom Guida de Matafaris, koja su se nalazila uz palaču Bartolomeja de Grisogonis te koja su zajedno iznajmljivali za izgradnju drvenih kuća (1366.).²⁰³⁰

Franjina veza sa crkvom sv. Marije Velike vidljiva je i u području Arsenala, gdje je imao kuću sa zemljištem uz njihova zemljišta. Također, bio je vlasnikom još nekih zemljišta uz njihove posjede unutar istog predjela ali na drugoj lokaciji, uz Krešu Markovog de Grubogna.²⁰³¹ I Krešo pok. Grgura imao je prazna zemljišta za najam u ovom predjelu koje daje Franji de Nosdrogna.²⁰³²

Treći obiteljski prostor Zadulinis nalazio se u području glavnog trga (predio sv. Lovre/sv. Petra *de platea*), gdje su svoje nekretnine imali i u prvoj polovici 14. stoljeća.²⁰³³ U dokumentima se ne bilježe zajednički obiteljski prostori već pojedine nekretnine koje su imali u navedenim predjelima. U blizini trga, na ulici *Marchianorum*, svoju kuću imali su Grgur

---

²⁰²⁶ Vidi str. 243.

²⁰²⁷ Mišul je ostavio polovicu svoje stambene kuće stricu Nikoli pok. Damjana, što ukazuje da je možda riječ o obiteljskoj kući, vidi str. 235, prilog *Karta*.

²⁰²⁸ Stipišić, "Inventar, Grizogon", str. 399, br. 14; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 40v (1386.).

²⁰²⁹ Bili su odabrani kao kraljičini povjerenici, zajedno sa Franjom i Pavlom de Georgiis te Mafejem de Matafaris, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 248; Grbavac, "Zadarski plemići", 95.

²⁰³⁰ Fumija ostavlja i oporukom navedena zemljišta njegovoj kćeri Mariji, bilj. 1008.

²⁰³¹ Vidi str. 237-239.

²⁰³² Vidi bilj. 1482.

²⁰³³ Vid pok. Jakova de Zadulinis prodaje Martinusiju Bartola Petra Clauda svoja dva dućana sa balatorijem i zemljištem, bilj. 1428.

Krešin i Ivana pok. Kreše de Zadulinis (možda njegova maćeha)²⁰³⁴ te Juraj de Zadulinis, u susjedstvu kuće Damjana de Calcina.²⁰³⁵ U pojedinim primjerima, potvrđena je i poslovna suradnja između Zadulinis i Matafaris, s kojima su Zadulinis dijelili ili su od njih kupovali nekretnine.²⁰³⁶ Susjedskim odnosima bili su povezani i sa obitelji Botono (u predjelu sv. Mihovila i na Babama – Nikola pok. Damjana i njegov sin Juraj).²⁰³⁷ Zbog poslovne suradnje, ulaze i u sporove sa njima - Katarina, žena Nikole de Botono, ovršava kuće Grgura pok. Grgura kod Mesničkih vrata i na Pusterli zbog dugovanja.²⁰³⁸ Ostale nekretnine obitelji Zadulinis, odnose se na pojedine kuće, zemljišta i dućane koje su imali u blizini crkve sv. Petra Starog (Nikola pok. Damjana i Franjo pok. Ivana),²⁰³⁹ sv. Mihovila (Nikola), samostana sv. Franje (Jakov i Draga)²⁰⁴⁰ te na Babama (Juraj).

4.2.1.16. *Ciualellis*

Obiteljski prostori nasljednika Lovre Marinovog de Ciualellis nalazili su se u sjevernom i istočnom dijelu grada. U sjevernom dijelu grada, Lovre i njegovi sinovi, (Zojlo/Žuve) i Krešo de Ciualellis, imali su svoje obiteljske nekretnine na dvije susjedne lokacije u predjelu vrata Klaonice od sredine 1350-ih do kraja 1380-ih. Obiteljska kuća *domus magna* Zojla de Jaia (Ciualellis) nalazila se pored obiteljskog posjeda braće Jakova i Grgura de Zadulinis uz vrata Klaonice.²⁰⁴¹ Kao vlasnik te kuće, spominje se njegova udovica, čije se ime različito zapisuje u dvama dokumentima 1378. i 1385. godine.²⁰⁴² Preko puta te kuće nalazila se obiteljska kuća Lovre de Ciualellis u susjedstvu obitelji Andrije de Sloradis, Franje

---

²⁰³⁴ Grgur je kupio polovicu te kuće od Mafeja i Filipa de Matafaris te ju prodao Rafaelu de Rouor. Od Ivane je otkupio i drugi dio kuće, vidi bilj. 747.

²⁰³⁵ Vidi bilj. 1467.

²⁰³⁶ Grgur Krešin je dijelio i zajednička zemljišta (*terrenum*) sa Fumijom, ženom Guida de Matafaris, koja su se nalazila uz palaču Bartolomeja de Grisogonis te koja su zajedno iznajmljivali za izgradnju drvenih kuća (1366.). Njezin oporučni izvršitelj bio je Jakov pok. Grgura de Zadulinis (Grgurov brat); kuća koju dijele Grgur i Ivana; Franjo de Zadulinis kupuje od Franje de Matafaris zemljište, vidi bilj. 2030; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 18, fol. 8 (1381.).

²⁰³⁷ Kolica de Botono je imala stambenu kuću u blizini posjeda Ivana de Botono, u čijem se susjedstvu nalazio i Nikola pok. Damjana. Njegov sin Juraj je bio njezin susjed i na Babama, što možda ukazuje na neke postojeće obiteljske veze među njima, vidi str. 236.

²⁰³⁸ Grgur je posudio novac kod nje koji nije vratio te mu ona ovršava i kuću sa mlinom na Pusterli a koja se nalazila uz njegovog rođaka Nadalina. Tu istu kuću mu zbog dugovanja ovršava i navedeni rođak 1385. godine, vidi str. 237.

²⁰³⁹ Njegovu (najvjerojatnije stambenu) kuću koja se nalazila uz crkvena zemljišta sv. Petra Starog, kupio je Mauro de Grisogonis 1377. godine, vidi bilj. 1015. Osim kupoprodaje, dvije obitelji su imale i poslovne odnose – vidi primjer Pelegrine de Grisogonis koja kupuje kuću Kreše pok. Petra de Zadulinis u predjelu sv. Vida, uz restituciju.

²⁰⁴⁰ Vidi str. 242-243.

²⁰⁴¹ Zbog blizine kuće njegovog oca pok. Lovre de Ciualellis, pretpostavljamo da je ovo bila kuća njegovog sina (u dokumentima se bilježi i drugi Žuve pok. Marka de Ciualellis), vidi bilj. 1438.

²⁰⁴² *Isto.*

de Zadulinis i Georgiis. Lovrin sin Krešo de Ciualellis bilježi se kao vlasnik te kuće 1356. godine.²⁰⁴³ Krešo, najvjerojatnije, prodaje kuću negdje početkom 1370-ih, kad se njegova stambena kuća bilježi u istočnom dijelu grada.

U blizini tih kuća, ispod crkve sv. Marije Velike, nalazila se i obiteljska kuća još jednog Lovrinoga sina, Franje de Ciualellis. To je najvjerojatnije bila kuća koja je pripadala njegovom ocu Lovri te bratu Zojlu jer se u dokumentima bilježi neka kuća koju je Zojlov nećak Nikola kupio na javnoj dražbi te zatim prodao Kreši 1356. godine.²⁰⁴⁴ I ova obiteljska kuća Ciualellis,²⁰⁴⁵ bila je u susjedstvu obiteljskog zemljišta Franje de Zadulinis, zeta njegovog brata Kreše, koji je bio njihov susjed i u području vrata Klaonice.²⁰⁴⁶ Okupljanje obitelji Zadulinis, uz obitelj Ciualellis, na navedenim lokacijama, ukazuje da su obiteljski odnosi između pojedinih plemićkih obitelji imali velik utjecaj i na njihovo grupiranje u zajedničkom prostoru u pojedinim dijelovima gradskog prostora.

U središnjem dijelu grada, u predjelu sv. Stošije, svoju obiteljsku kuću imao je i neki Žuve pok. Marka de Ciualellis (možda unuk Žuve de Ciualellis), koji ju je prodao susjedu Kreši pok. Nikole de Nassis 1376. godine. Žuvina *domus magna* se nalazila u susjedstvu nasljednika Honeste de Matafaris,²⁰⁴⁷ što svjedoči o bliskim vezama tih dvaju obitelji.²⁰⁴⁸ U prilog ovoj tvrdnji, govori i podatak da se, uz obiteljsku kuću Filipa de Matafaris (kod crkve sv. Mihovila), nalazila i nekretnina Dobre de Ciualellis.²⁰⁴⁹ Moguće je da je riječ o kući čiju polovicu Krešo de Ciualellis daje na korištenje Dobri, ženi brata Zojla.²⁰⁵⁰ S obzirom da se Dobra odrekla svog prava na muževu imovinu, upravo u korist njegovog brata Kreše,²⁰⁵¹ postoji mogućnost da joj je Krešo, u zamjenu za ta prava, dao navedenu polovicu nekretnine

---

²⁰⁴³ Vidi bilj. 789.

²⁰⁴⁴ Pavao de Girardo traži prodaju kuće pokojnog Lovre de Ciualellis *ad sanctam Mariam presbiterorum* zbog dugovanja dok prigovor ulaže Mauro de Grisogonis. Njegova majka Pelegrina bila je sestra Luce, kćeri Koše de Saladinis i pokojne žene Kreše de Ciualellis. Riječ je možda o istoj kući izvršitelja Žuve de Ciualellis, koja se spominje *in confinio sancta Marie maioris*, HR-DAZD-22-CMC, CR, *Liber de contradictis*, kut. 6, fasc. 6/3, fol. 10v; Stipišić, "Inventar, Grizogon", 394 (isp. 11), str. 396, 12r.

²⁰⁴⁵ Navedenu kuću je Franjo de Ciualellis dao u najam plemiću Vitkoru de Uitoru 1386. godine, vidi str. 238-239.

²⁰⁴⁶ Vidi bilj. 816.

²⁰⁴⁷ Vidi str. 249.

²⁰⁴⁸ Primjerice, Frančeska de Ciualellis, redovnica samostana sv. Nikole, bila je izvršiteljica Fumije de Matafaris, HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 3, br. 4, fol. 20v-21.

²⁰⁴⁹ Vidi bilj. 1631.

²⁰⁵⁰ Dobra je dijelila tu kuću sa plemićem Tomom iz Venecije, str. 248.

²⁰⁵¹ *Isto*. Dobra je bila kćer Mateja de Nassis, str. 189.

na doživotno korištenje. Krešo je imao još jednu kuću poviše crkve sv. Mihovila u susjedstvu obitelji Rosa i zemljišta crkve sv. Kuzme i Damjana 1390. godine.²⁰⁵²

U istočnom dijelu grada svoj obiteljski prostor okuplja Krešo de Ciualellis od 1370-ih do kraja 1380-ih. Krešina stambena kuća nalazila se preko puta crkve sv. Marije *de Bongauda*, u susjedstvu obiteljskog hospicija Calcina/Fumatis, pored Kopnenih vrata uz istočni gradski zid.²⁰⁵³ Krešo je kupio navedenu kuću i vrt od nećaka Nikole, koji ju je kupio od Dobre, žene Ivana de Varicassis zbog koje su vodili i sudsku parnicu 1354. godine.²⁰⁵⁴ Prema analiziranim dokumentima, kuća se nalazila u posjedu Krešine obitelji sve do 1420-ih kada se na njezinom mjestu bilježi Kapetanova palača.²⁰⁵⁵ U tom duljem vremenskom razdoblju, mogli smo pratiti i promjenu vlasništva nad susjednim česticama – kao vlasnik većine susjednih čestica bilježi se samostan sv. Dimitrija.²⁰⁵⁶ Osim glavne kuće, kod crkve sv. Marije *de Bongauda*, Krešo je imao zemljišta za najam u njezinoj blizini – drvenu kuću (osam *domuncula*) i zemljišta za najam kod crkve sv. Silvestra na Babama.²⁰⁵⁷

4.2.1.17. Begna

Analizirani su podaci o potomcima Dobre de Begna, čije se nekretnine većinom bilježe kao pojedinačni primjeri u različitim dijelovima grada (kuće, zemljišta, dućani).²⁰⁵⁸ Lokacije, na kojima se bilježi grupiranje većeg broja obiteljskih nekretnina nalazile su se u istočnom dijelu grada, u predjelu sv. Stjepana i crkve sv. Marije *de Bongauda*. U tim predjelima Koša pok. Mateja de Begna okuplja svoje gradske nekretnine tek nakon 1382. godine. Tijekom ranijeg razdoblja, Koša, uglavnom, otkupljuje kuće i dućane na javnim dražbama koji su se nalazili u predjelu crkve sv. Lovre kod glavnog gradskog Trga.²⁰⁵⁹ Dućane otkupljuju i od pojedinih plemićkih obitelji, primjerice, Grisogonis, s kojima su imali veći broj zabilježenih transakcija vezanih uz gradske nekretnine.²⁰⁶⁰

---

²⁰⁵² Vidi str. 248.

²⁰⁵³ Vidi str. 246.

²⁰⁵⁴ Vidi str. 180.

²⁰⁵⁵ Vidi bilj. 1494.

²⁰⁵⁶ Vidi str. 246-247.

²⁰⁵⁷ Vidi str. 247.

²⁰⁵⁸ O tim nekretninama vidi "Gospodarski prostor".

²⁰⁵⁹ Kupuje dućane na crkvenim zemljištima koja su pripadala crkvi sv. Lovre te kuću Mavra de Grisogonis u predjelu Trga (pored Velike lože). Nakon 1390. godine, Koša ponovno kupuje nekretnine u središnjem i zapadnom dijelu grada - predjelu gradskog trga te crkava sv. Lovre, sv. Vida i sv. Dimitrija, vidi str. 253-254.

²⁰⁶⁰ Primjerice, Koša kupuje od izvršitelja Maura de Grisogonis njegovu kuću koja se nalazila uz glavni gradski trg 1376. godine, vidi bilj. 1546. Dobrol, sin Kreše de Begna, prodaje *muralia* Mauru de Grisogonis 1384. godine, vidi str. 250. Njegova žena Gruba prodala je Heleni, udovici Lovre de Zarbonino, *domum et uiridarium*

U gradskom predjelu sv. Marije *de Bongaudo*, Koša de Begna okuplja svoj obiteljski prostor na dvije različite lokacije uz navedenu crkvu od 1384. do 1389. godine. Na prvoj lokaciji, u blizini crkve, Kneževe palače i obiteljskog vrta Saladinis, Koša kupuje konfisciranu kuću suknara Ivana i njezinu susjednu kuću, koja je pripadala Dujmu de Grisogonis.²⁰⁶¹ Njegov sin Šimun nastavlja okupljati obiteljske nekretnine i sa druge strane crkve sv. Marije *de Bongaudo* uz Kneževu palaču nakon 1390. godine.²⁰⁶²

Koša okuplja svoje kuće i na drugoj lokaciji, koja se nalazila nasuprot opisanim nekretninama, u susjedstvu Kreše de Ciualellis. Nažalost, o tim kućama imamo samo podatke iz kasnijeg razdoblja te ne znamo na koji način je Koša došao do vlasništva nad tim nekretninama.²⁰⁶³

Osim pored crkve sv. Marije *de Bongaudo*, Koša kupuje i kuće plemićke obitelji Ginanno u predjelu crkve sv. Šimuna, u blizini gradskog Arsenala odnosno crkve sv. Petra *de Argata* nakon 1382. godine. Koša prvo kupuje susjednu kuću obitelji Ginanno koja se nalazila uz njihovu obiteljsku kuću te ju ubrzo prodaje Andriji de Cessamis 1386. godine.²⁰⁶⁴ Koša je kupio i obiteljsku kuću Ginanno od bankara Petra iz Firence, koji ju je otkupio od Kolana de Ginanno uz uvjet restitucije. Vezu sa navedenom obitelji potvrđuje i podatak da su Begna, zajedno sa njima, darovali nekretnine i drugim plemićkim obiteljima, primjerice Butadeis.²⁰⁶⁵ Veze obitelji Begna sa obitelji Butadeis sežu još do 1317. godine, kad im je Grizogon Nikolin prodao sedam dućana kod crkve sv. Spasitelja.²⁰⁶⁶ Važno je za napomenuti da je i Košin otac Matej imao neku kuću pored stare utvrde u predjelu sv. Stjepana, koju je dao u najam Guidonu pok. Tolosinija iz Firence 1385. godine.²⁰⁶⁷ Ovaj podatak ukazuje da je ova gradska lokacija bila i obiteljski interes, najvjerojatnije zbog komunikacije prema glavnim gradskim vratima. Koša je imao još svojih nekretnina u blizini te lokacije, koje proširuje kupovinom

---

uz crkvu sv. Franje 1366. godine. Ta ista Gruba imala je kuću i dvor uz braću Frederika i Antuna de Grisogonis u predjelu sv. Mihovila 1372. godine, vidi bilj. 1533-1534. Krešo pok. Damjana de Begna imao je u najmu neku kuću Bartolomeja de Grisogonis na Pusterli 1367. godine, vidi bilj. 1539.

²⁰⁶¹Vidi bilj. 1556-1557. Koša kupuje navedene kuće u vremenskom razmaku od nekoliko godina. Dujmova je kuća pripadala majčinoj obitelji Bogde tijekom 1350-ih te se nalazila uz kuću plemića Augustina de Bitte.

²⁰⁶²Vidi str. 256-257.

²⁰⁶³Vidi str. 254-255.

²⁰⁶⁴Vidi str. 255.

²⁰⁶⁵Vidi bilj. 1553. Kolan Krešin je darovao zajedno sa Mazom de Ginanno kuću sa vrtom odnosno dvorom *ad castrum uetis* Ivanu pok. Ivana de Butadeo 1387. godine, najvjerojatnije u blizini kraljevskog kompleksa gdje je ta obitelj i imala svoje obiteljske posjede, bilj. 1532.

²⁰⁶⁶Vidi bilj. 1524.

²⁰⁶⁷Vidi bilj. 1543.

novih nakon 1390. godine.²⁰⁶⁸ I njegov sin Šimun spominje se u navedenom predjelu – u to vrijeme bio je najmoprimac kuće u vlasništvu hrvatske plemićke obitelji Lasnić iz Bitine 1386. godine.²⁰⁶⁹

Uzevši u obzir sve navedene lokacije, možemo zaključiti da obitelj Mateja de Begna (Koša i sin Šimun) strateški grupira svoje nekretnine uz obje strane Kopnenih vrata, uz istočni gradski zid te Kneževu palaču. Te nekretnine nalazile su se i uz posjede važnih plemićkih obitelji kao što su Ciualellis, Cessamis, Saladinis, Matafaris i Varicassis, što ukazuje i na njihovu međusobnu povezanost, kako u obiteljskim tako i u poslovnim odnosima.²⁰⁷⁰

4.2.1.18. *Sloradis*

Članovi plemićke obitelji Sloradis okupljali su veći dio svojih obiteljskih nekretnina u sjeveroistočnom i središnjem dijelu grada. U središnjem dijelu grada, odnosno u predjelu crkve sv. Vida, okupljaju se većinom pripadnici obiteljske grane Vida de Sloradis, koji je imao i kuću na glavnoj ulici 1360-ih.²⁰⁷¹ Najveći broj zabilježenih nekretnina u navedenom predjelu imao je Franjo pok. Damjana de Sloradis. Franjo je kao izvršitelj pok. Jurja Carbonossis kupio njegova zemljišta sa dvorom na javnoj dražbi, na kojima je izgradio i svoju palaču od 1363.-1369. godine. Zbog dugovanja prema rođaku Mihi Bartovom de Sloradis, prodao ih je Nikoli de Spingarolo koji navedeni posjed prodaje vranskom prioratu, te se od 1369. godine na tom području bilježi i palača vranskog priorata u susjedstvu obitelji Nassis (Mišul).²⁰⁷² Osim preko posredništva u kupovini tih nekretnina, obitelj Nassis bila je povezana sa Sloradis i zajedničkom suradnjom prilikom njihovog iznajmljivanja.²⁰⁷³ Nakon te prodaje, Franjo se i dalje bilježi u blizini tog predjela – njegova kuća sa velikim vrtom (*uiridarium*) nalazila se pored glavnog gradskog trga 1380. godine.²⁰⁷⁴ Također, bilježe se i

---

²⁰⁶⁸ Vidi bilj. 1554.

²⁰⁶⁹ Vidi bilj. 1559.

²⁰⁷⁰ Begna su bili i obiteljski povezani sa Varicassis - bivša žena Zojla pok. Filipa de Begna bila je Nikolota, kćer Mihovila pok. Damjana de Uaricassis, vidi bilj. 1523. Također, potvrđene su i njihove poslovne veze - Koša pok. Nikole Dobrinog je prodao Mariji, udovici Kreše de Uaricassis, kuću kod sv. Stjepana koja ju je prodala trgovcu Ivanu 1356. godine, str. 250. Begna su bili povezani preko poslovnih aktivnosti i sa Cessamis - Krešo Damjanov je kupio u ime Jakova de Cessamis drugu polovicu kuće na Trgu, vidi bilj. 1538. Andrijin brat Pavle de Cessamis je dugovao Koši de Begna novac za neko srebro pa mu je sjeo na nekretninu zajedno sa još jednim vjerovnikom 1386. godine, HR-DAZD-22-CMC-CDR, RM, *Liber possessorum*, kut. 2, fasc. 3, fol. 38v (1386.).

²⁰⁷¹ Vidi bilj. 1566.

²⁰⁷² Vidi str. 258-259.

²⁰⁷³ Krešo pok. Nikole de Nassis bio je posrednik prilikom Franjine kupovine Jurjevih nekretnina na javnoj dražbi 1363. godine. Isti Krešo uzima od Franje u najam i zemljišta na rok od 29. godina, koja su se nalazila na Malpasu, vidi bilj. 1258; bilj. 1269.

²⁰⁷⁴ Vidi bilj. 1574.

njegova zemljišta uz zadarskog arhidakona Krševana u susjednom predjelu samostana sv. Marije (1360.).²⁰⁷⁵

Svoju stambenu kuću u predjelu sv. Vida ali na drugoj lokaciji imao je i redovnik Filip pok. Barta, član druge obiteljske grane i unuk Petra de Sloradis. Njegova kuća bilježi se u susjedstvu nasljednika Jakova de Cessamis i zemljišta rogovskog samostana na kojem se gradi crkva *s. Marie Uirginum* 1370-ih. I njegov sin Bartol spominje se na istoj lokaciji kao vlasnik Filipove kuće u kasnijem razdoblju.²⁰⁷⁶

U sjeveroistočnom dijelu grada, okupljaju se, uglavnom, članovi druge obiteljske grane Petra de Sloradis. Međutim, prema dokumentima iz 1350-ih, i obitelj Vida de Sloradis imala je nekretnine u području sv. Marije Velike/Klaonice. Vidov sin Andrija imao je neki hospicij u području gradskih vrata Klaonice, ali ga njegovi izvršitelji prodaju sukнару Mihovilu nakon 1356. godine.²⁰⁷⁷ Zanimljiv podatak je da je i Matej pok. Vučine de Sloradis bio najmoprimac kuće obitelji Milegosto koja se nalazila u susjedstvu tog hospicija (1359.).²⁰⁷⁸ Zabilježena su i zemljišta Vida i Andrije de Sloradis uz ulicu od Mesničkih vrata prema središtu grada,²⁰⁷⁹ što ukazuje da se ta obiteljska grana grupira uz važnu gradsku komunikaciju koja je vodila do njihovih posjeda u predjelu sv. Vida.

Ipak, u sjevernom dijelu grada zabilježen je veći broj nekretnina Petrovih potomaka, ali na drugim lokacijama. Njihove nekretnine nalazile su se u predjelu samostana sv. Krševana i Dimitrija te na području između tih dvaju samostana (Malpas/Plankit).

Bart de Sloradis, sin Petra, imao je svoj obiteljski posjed na području Malpas u prvoj polovici 14. stoljeća. Na tom posjedu, nalazila su se u to vrijeme čak dva njegova obiteljska hospicija uz susjedni hospicij Grizogona de Gramaço. Čini se kako je u jednom od tih hospicija živio Stjepan de Rasol, muž Magdalene pok. Andrija de Sloradis,²⁰⁸⁰ koji ga prodaje natrag Bartovom sinu Ivanu oko 1339. godine. U drugom, susjednom obiteljskom hospiciju, živio je Ivanov nećak Jakov, sin Grgura pok. Barta de Sloradis.²⁰⁸¹ Ovi podaci jasno ukazuju da su na ovoj lokaciji živjeli Bartovi sinovi i unuci u susjedstvu hospicija Gramaço, kojeg

---

²⁰⁷⁵ Vidi bilj. 1577.

²⁰⁷⁶ Vidi str. 261.

²⁰⁷⁷ Vidi bilj. 1568.

²⁰⁷⁸ Vidi bilj. 1598. Isti Matej koji je kasnije živio u predjelu sv. Krševana, vidi bilj. 2085.

²⁰⁷⁹ Imali su zemljišta u predjelu sv. Spasitelja te u predjelu crkve sv. Petra Starog 1349-te i 1370-ih, vidi prilog *Karta*.

²⁰⁸⁰ Magdalena kao Stjepanova žena se bilježi i oko 1360. godine, vidi str. 258.

²⁰⁸¹ Vidi str. 260.

preuzima neki *magister* Andrija sredinom 1370-ih. Na mjestu Jakovljevog hospicija 1370-ih, spominju se nasljednici njegovoga strica Mihe (rođaci), što je u skladu sa podatkom da je Miha naslijedio imovinu pok. brata Grgura, a koji je umro od kuge.²⁰⁸²

Miha je imao i kuću koja se bilježi uz kuću i zemljišta njegovoga rođaka Franje Damjanovog u istom predjelu 1360-ih.²⁰⁸³ Osim već utvrđenih poslovnih veza, ovaj podatak ukazuje i na susjedske veze između dvaju obiteljskih grana Sloradis. Međutim, postavlja se pitanje zašto je Miha, a ne Grgurov sin Franjo, naslijedio njegovu imovinu – naime, u istom predjelu bilježi se neki Franjo kao sin pokojnog Grgura de Sloradis.²⁰⁸⁴

Osim ovog pitanja, na koji ne nalazimo odgovore, postavlja se i pitanje da li se lokacija u predjelu sv. Krševana, na kojoj se nalazio Matej pok. Vučine de Sloradis (1372., 1386.), može povezati sa lokacijom na kojoj su se nalazili Bribirci u istom predjelu 1360-ih (uz Grubu de Georgiis).²⁰⁸⁵ Naime, uz Mateja, na toj lokaciji bilježi se Budislav Miserić, muž Tomazine de Georgiis, 1372. godine te krajem 1380-ih.²⁰⁸⁶ Značajno je da su se oba posjeda Bribiraca (Miserić – Ugrinić) nalazila u predjelu sv. Krševana, što može ukazivati na mogućnost da su se njihove nekretnine ipak nalazile u susjedstvu.

Matej de Sloradis, na toj lokaciji, imao je dva dijela kuće koju je dijelio sa plemićkom obitelji sa Hvara u susjedstvu Jakova de Fera.²⁰⁸⁷ Riječ je o obiteljskoj kući, jer je Matej bio povezan obiteljskim vezama sa navedenom hvarskom obitelji.²⁰⁸⁸ Matej je izgubio svoj dio kuće zbog dugovanja prema njima i drugim vjerovnicima - njegov dio kupuje trgovac Jakov pa prodaje susjedu Jakovu de Fera,²⁰⁸⁹ koji na taj način stječe svoj jedinstveni blok nekretnina u susjedstvu obitelji Perlombardo, Pechiaro, Botono i Figazolo.

---

²⁰⁸² Miha je naslijedio njegovu imovinu te imovinu njihove sestre Marije. Njegova sestra Marije bila je udana u obitelj Cande, čiju imovinu također naslijeđuju Sloradis, vidi bilj. 703 i str. 260.

²⁰⁸³ Vidi bilj. 1581. Miha je imao još zemljišta u navedenom predjelu ali na drugoj lokaciji, vidi i bilj. 1582.

²⁰⁸⁴ Vidi bilješku gdje se spominje Krešo de Nassis, bilj. 2073. Bio je i susjed obitelji Varicassis i Lemessio na Plankitu 1370-ih, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 1, fol. 33v (1372.).

²⁰⁸⁵ Vidi smještaj obiteljskog posjeda Ugrinić uz Grubu de Georgiis, str. 134.

²⁰⁸⁶ Vidi bilj. 1094, 1509.

²⁰⁸⁷ Matej je dijelio kuću sa Mihom Pavlovim pok. Mihe i Jakovom pok. Bondomerija *de Lesna*, vidi bilj. 1600.

²⁰⁸⁸ Majka Mihe i Jakova bila je Nikolota, kćer pok. Vučine de Sloradis i sestra pokojnog Mateja, vidi bilj. 1603.

²⁰⁸⁹ Osim Mihe i Jakova, Matejevi nasljednici su dugovali novac rođaku Nikoli pok. Mihe de Sloradis te Petru pok. Ivana de Gallo, koji su bili privremeno u posjedu Matejevog dijela nekretnine do isplate duga od njezine prodaje na dražbi. O tome i postupku prodaje dijela kuće vidi str. 263-264, bilj. 1605-1607.

4.2.2. Društveno-politički prostor

Istraživanjem smještaja zadarskoga gradskoga plemstva unutar grada, došli smo i do određenih spoznaja o njegovoj ulozi u formiranju društveno-političkoga prostora, koji nastaje okupljanjem komunalnih, kraljevskih i crkvenih građevina unutar gradske jezgre. Odnos gradskoga plemstva prema prostoru u kojem su se nalazile nekretnine domaćih i stranih obrtnika, trgovaca i ostalog gradskog stanovništva analizirat ćemo detaljnije u formiranju gospodarskoga prostora.

Istraživanjem je utvrđeno kako smještaj pojedinih plemićkih obitelji u blizini komunalnih, kraljevskih i sakralnih objekata proizlazi iz njihove povezanosti sa političkom ili crkvenom vlasti u gradu. Međutim, s obzirom da složenost njihovih međusobnih odnosa zahtijeva detaljnija znanstvena istraživanja, u ovom radu mogli smo iznijeti samo određene spoznaje o tim odnosima koji su nastali kao rezultat provedenoga istraživanja o smještaju plemstva.

Ukoliko promotrimo smještaj gradskoga plemstva, u odnosu na razmještaj komunalnih, kraljevskih i crkvenih građevina unutar grada, možemo primijetiti da se veći broj plemićkih obitelji okuplja u području glavnoga gradskoga trga. Taj zaključak sasvim je razumljiv, posebice ako se uzme u obzir da gradski trg nije bio samo administrativno, već i važno trgovačko i društveno središte grada.

Smještaj nekretnina gradskoga plemstva, koje su se nalazile u blizini trga, bilježio se u dokumentima u predjelu *platea* te susjednim predjelima crkava sv. Kuzme i Damjana, sv. Mihovila, sv. Lovre/sv. Spasitelja, sv. Petra *de platea*.²⁰⁹⁰ Nekretnine, u pojedinim primjerima, bilježile su se i u predjelu sv. Vida *iuxta* ili *prope plateam*.²⁰⁹¹ Zadarski notari, bilježe na ovaj način, položaj tih nekretnina, u odnosu prema glavnome gradskome trgu.

Osim crkvi sv. Lovre i sv. Petra Novog, na Velikom trgu, odnosno u njegovoj blizini nalazile su dvije najvažnije komunalne građevine – gradska loža i Kneževa palača.²⁰⁹² U blizini tih građevina, nalazile su se kuće sa dućanima, zemljišta pa čak i obiteljski posjedi politički najutjecajnijih zadarskih plemićkih obitelji. Veliki broj plemićkih obitelji, iz kojih su dolazili kraljevski vitezovi, imale su svoje nekretnine u blizini trga – Cessamis, Nosdrogna,

---

²⁰⁹⁰ Vidi primjerice, za *platea*, bilj. 723; sv. Kuzma i Damjan, str. 150; sv. Mihovil, str. 220; sv. Lovro/Spasitelj, str. 170, 253; sv. Petar Novi (*de platea*), str. 121.

²⁰⁹¹ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, br. 6, fol. 179v-180 (1382.).

²⁰⁹² Vidi bilj. 205, bilj. 1587.

Matafaris, Grisogonis, Grubogna, Varicassis.²⁰⁹³ Međutim, u blizini glavnoga trga, bilježimo nekretnine samo trojice kraljevskih vitezova – Jakova de Cessamis, Stjepana de Nosdrogna i Mafeja de Matafaris. Riječ je uglavnom o njihovim kućama, obiteljskim posjedima i zemljištima. Ovi kraljevski vitezovi imali su velik politički utjecaj u komuni te su dvojica obnašala i rektorsku čast.²⁰⁹⁴ Ostali kraljevski vitezovi, imali su svoje stambene nekretnine u području gradskih vrata Klaonice (Varicassis, Georgiis), u blizini katedralnog sklopa (Cessamis), pored gradskih crkvi (Grubogna, sv. Toma) pa čak i na Pusterli (Grisogonis).²⁰⁹⁵ U blizini gradskoga trga, svoju stambenu kuću imao je i kraljev čovjek, Rafael Rouor, do sredine 1370-ih,²⁰⁹⁶ a s kojim je, preko transfera nekretнина, bio povezan i Grgur pok. Kreše de Zadulinis.

U široj okolini gradskoga trga, svoje stambene kuće, dućane, zemljišta i obiteljske posjede imale su i obitelji kraljevskih vitezova – Fanfogna, Varicassis, Matafaris, Grubogna, Grisogonis.²⁰⁹⁷ U njihovom susjedstvu, nalazile su se i one plemićke obitelji čiji su članovi obnašali važne funkcije u zadarskoj komuni tijekom Ludovikovog razdoblja (rektor, sudac, prokurator i sl.) – primjerice, Nassis, Zadulinis, Vitcor, Begna, Sloradis, Ciuaellis itd.²⁰⁹⁸ Većina članova navedenih plemićkih obitelji obnašali su iste važne političke i administrativne funkcije u zadarskoj komuni i tijekom 13. i prve polovice 14. stoljeća.²⁰⁹⁹ Također, u području Velikog trga, svoje nekretnine (većinom kuće i dućane) imale su i one obitelji koje nisu imale veliki politički već gospodarski utjecaj – primjerice Rosa ili Martinussio-Pechiaro.²¹⁰⁰

Uz Kneževu palaču, nalazili su se obiteljski posjedi čak nekoliko plemićkih obitelji koje su pripadale krugu politički utjecajnijih zadarskih obitelji kao, primjerice - Saladinis, Nassis, Ciuaellis, Grisogonis i Begna.²¹⁰¹ Nekretnine tih obitelji bilježe se u dokumentima prema crkvama u čijem se predjelu nalaze – sv. Kuzme i Damjana, sv. Stjepana, sv. Mihovila, sv. Platona i sv. Marije *de Bongaudo*.²¹⁰² Veći dio tih obitelji davao je najviše ljudi za službu

---

²⁰⁹³ Na gradskom trgu kuće su imali Cessamis, Grisogonis, Grubogna i Matafaris. Obiteljski posjed i kuće u njegovoj blizini su imali Nosdrogna i Varicassis, vidi bilj. 743, bilj. 748, bilj. 1895, bilj. 997.

²⁰⁹⁴ Vidi bilj. 614, 616, 618; Grbavac, "Zadarski plemići", 98.

²⁰⁹⁵ Vidi pod "Privatni (obiteljski) prostori".

²⁰⁹⁶ Vidi bilj. 747.

²⁰⁹⁷ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Fanfogna, Uaricassis, Matafaris, Grubogna, Grisogonis*.

²⁰⁹⁸ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Nassis, Zadulinis, Uitcor, Begna, Sloradis, Ciuaellis*.

²⁰⁹⁹ Vidi str. 95-99.

²¹⁰⁰ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Rosa, Martinussio-Pechiaro*. O njihovim gospodarskim aktivnostima u 13. i 14. stoljeću vidi str. 73-76.

²¹⁰¹ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Saladinis, Nassis, Ciuaellis, Grisogonis, Begna*.

²¹⁰² Primjerice, bilj. 707; vidi i prilog *Karta*.

rektora dok su neki od njih, kao, primjerice - Albert de Saladinis, vršili i funkciju zadarskoga kancelara nakon 1382. godine.²¹⁰³ Također, u blizini komunalne palače, uz samostan sv. Platona, nalazio se i obiteljski posjed Botono čije kuće za potrebe boravka otkupljuje i drugi važan kraljev čovjek, Frizon de Prottis. Frizon boravi u tim kućama do trenutka njegovog odlaska iz grada te ih prodaje obitelji Nassis koji na ovaj način zaokružuju svoj posjed oko crkve sv. Platona.²¹⁰⁴ Pojedine nekretnine obitelji Begna, Matafaris i Cessamis bilježe se i u predjelu Kopnenih vrata, u čijoj se blizini i nalazila Kneževa palača.²¹⁰⁵ Smještaj tih crkava, u blizini komunalnih institucija, važnih ulica i Kopnenih vrata, imalo je velikoga utjecaja na okupljanje nekretnina gradskoga plemstva u njihovoj blizini. Prema navedenim podacima, u susjedstvu komunalnih građevina smještaju se one plemićke obitelji koje su imale i najveći politički utjecaj u komunalnoj upravi nad gradom.

Drugi važan politički prostor, u kojem se okupljaju pojedine plemićke obitelji, nastaje u susjedstvu kraljevskoga posjeda Ludovika I. Anžvinca, koji se nalazio u blizini katedralnog kompleksa i Kaštela u zapadnom dijelu grada. Nekretnine, koje su se nalazile u blizini kraljevskoga kompleksa bilježile su se u dokumentima u predjelu Kaštela ili sv. Stošije.²¹⁰⁶ U njegovom susjedstvu, nalazile su se nekretnine dvaju plemićkih obitelji kraljevskih vitezova (Matafaris, Grubogna), drugih plemićkih obitelji (Butadeo, Rosa, Ginanno, Rasol, Pechiaro) ali i domaćih i stranih obrtnika i trgovaca (Luka Leonis, *speciarius* Kolan).²¹⁰⁷ Prisustvo bogatih obrtnika i trgovaca pored kraljevskoga posjeda može ukazivati i na mogućnost da su obavljali određene usluge za potrebe kraljevskoga dvora. Prisutnost obitelji Grubogna i Matafaris, u blizini komunalnoga i kraljevskoga središta, svjedoči o velikom političkom ugledu koje su te obitelji imale za vrijeme Ludovikove vladavine.²¹⁰⁸ Osim zemljišta, na ovoj lokaciji nalazile su se i njihove kuće, obiteljske kuće i hospiciji (Butadeo, Grubogna) kao i vrtovi (Butadeo). Postojala je još jedna velika kraljevska palača, smještena nasuprot katedralnog kompleksa uz crkvu sv. Ilije, u kojoj je živio Rafael Rouor. U

---

²¹⁰³ Vidi Nikolić Jakus, "The Formation", tabela o broju rektora za pojedine plemićke obitelji na str. 96-97; vidi i str. 66, 79, 90-91.

²¹⁰⁴ Vidi prilog *Karta*.

²¹⁰⁵ Vidi bilj. 1275-1276; prilog *Karta*.

²¹⁰⁶ O kraljevskom kompleksu vidi bilj. 735.

²¹⁰⁷ Vidi "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Matafaris, Grubogna, Rosa, Pechiaro*, vidi i prethodnu bilješku (te obitelji u bilj. 735).

²¹⁰⁸ Te obitelji nalazile su se zajedno i u većini ostalih gradskih predjela npr. na području Velikog trga, gradske katedrale ili sv. Mihovila, vidi bilj. 1331, bilj. 865, 869. Vidi te obitelji i pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

blizini te palače, svoj zemljišni posjed i kuću imali su Georgiis i Cessamis.²¹⁰⁹ Prema ovim podacima, možemo zaključiti kako većina plemićkih obitelji, kojima su pripadali kraljevski vitezovi, kao najvjerniji politički suradnici, nisu imale svoje obiteljske posjede uz kraljevski kompleks. Ostale takve obitelji razmještaju se uglavnom uz važne strateške točke na gradskim zidinama (gradska vrata), glavne gradske ulice ili građevine (katedrala, Arsenal). Prema tom razmještaju, čini se kako se njihovi posjedi ravnomjerno smještaju po čitavoj površini grada, s tim da se najveći broj tih viteških plemićkih obitelji okupljao uz vrata Klaonice (Georgiis, Varicassis) i uz glavnu ulicu koja je vodila od Klaonice prema Pusterli (Georgiis, Matafaris, Cessamis, Fanfogna).²¹¹⁰ Razmještaj tih obitelji ukazuje da je njihov smještaj možda bio uvjetovan i željom da se kontrolira ulaz u grad sa morske strane odnosno iz područja gradske luke, što je uvijek predstavljalo veliki sigurnosni problem u povijesti obrane grada.²¹¹¹ U skladu sa ovom tvrdnjom je i podatak da su čak tri kraljevska viteza iz obitelji Georgiis, Cessamis i Fanfogna bili ujedno i vrhovni zapovjednici kopnene i pomorske kraljevske vojske,²¹¹² što bi značilo da su najvjerojatnije bili zaduženi i za obranu grada.

U susjedstvu glavnoga crkvenoga središta, katedralnoga kompleksa, nalazio se i drugi veliki obiteljski posjed "crkvene" grane obitelji Matafaris (biskup Demetrije i nećak Guido). Smještaj ove obitelji, uz glavno crkveno središte odražava njihove veze sa zadarskom Crkvom, u čijoj službi su se nalazili njezini najvažniji članovi (nadbiskupi Nikola i Petar).²¹¹³ U istom predjelu, Matafaris su imali još svojih kuća i zemljišta kao i ostale plemićke obitelji (Nassis, Rubeo, Fanfogna, Ciualellis, Grisogonis).²¹¹⁴ Manji dio tih zemljišta plemići su davali u najam za izgradnju drvenih kuća (Nassis) te su se na toj lokaciji nalazili i kao susjedi crkvenim zemljištima i osobama (Fera, Ginnano).²¹¹⁵ Zabilježen je i određeni broj crkvenih osoba koje prodaju nekretnine tim obiteljima.²¹¹⁶

---

²¹⁰⁹ Vidi i prilog *Karta*.

²¹¹⁰ Vidi te obitelji pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹¹¹ Ovo nije bilo neuobičajena pojava u srednjovjekovnim gradovima. Prema C. Lansing, pojedine obitelji su se okupljale u blizini vrata u predjelima zvanima *portae* koje su bile zadužene za obranu grada, što se povezuje i sa prisustvom kula u vlasništvu pojedinih privatnih udruženja, više o tome kao i "military towers", Lansing, *The Florentine*, 88-93. Međutim, prema izvorima, Zadar nema zabilježenih kula u privatnom vlasništvu (spominju se samo pojedine gradske kule o kojima zasad nemamo nikakvih podataka).

²¹¹² Črne de Fanfogna zapovijedao je dijelom kraljevske vojske prije 1358. godine. Franjo de Georgiis bio je zapovjednik kraljevske vojske u Zadru 1373. godine a Jakov de Cessamis kraljevski admiral, vidi bilj. 619.

²¹¹³ Vidi bilj. 633. O stjecanju obiteljskog posjeda u susjedstvu katedralnog kompleksa vidi i pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada".

²¹¹⁴ Vidi "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Nassis, Fanfogna, Ciualellis, Grisogonis*.

²¹¹⁵ U ovom predjelu se osim pučana, često bilježe i crkvene osobe (prezbiteri, arhidakoni), koji su imali svoje nekretnine ili su ih unajmljivali od plemića (primjerice Krešo de Nassis). Također se bilježi i neka palača

U blizini katedralnoga kompleksa, u predjelu sv. Četrdesetorice, nalazili su se obiteljski posjedi najvažnijih kraljevskih vitezova i admirala – Jakova de Cessamis, Pavla de Grubogna i đenovške obitelji Sorba.²¹¹⁷ Na ovom području, bilježimo i obiteljske nekretnine Matafaris,²¹¹⁸ Butadeo,²¹¹⁹ Calcina,²¹²⁰ Nassis i Varicassis.²¹²¹ Čini se kako se Đenovljani okupljaju u ovom području i nakon 1382. godine, pri čemu im obitelj Matafaris prodaje i svoje nekretnine.²¹²² Slično kao i u predjelu sv. Stošije, i ovdje susrećemo veći broj crkvenih zemljišta, na kojima su plemići imali drvene kuće, ali i određeni broj drvenih objekata koje je Crkva imala na zemljištima plemića (primjerice Matej de Cessamis).²¹²³

Gradsko plemstvo okupljalo je i veliki broj svojih nekretnina kod ostalih gradskih crkava i samostana, kako smo već detaljno iznijeli u poglavlju o smještaju gradskoga plemstva. Prilikom analize podataka, primijetili smo da se nešto veći broj stambenih i obiteljskih nekretnina gradskoga plemstva nalazio u području gradskih crkava koje su se nalazile u središnjem i istočnom dijelu grada. Najveći broj obiteljskih posjeda zabilježen je pored crkvi sv. Tome (Grubogna, Galellis),²¹²⁴ sv. Spasitelja (Fanfogna, Varicassis - Galellis - Gallo),²¹²⁵ sv. Mihovila (Varicassis, Matafaris, Ciualellis, Grubogna - Bosco),²¹²⁶ sv. Vida (Sloradis, Rosa, Zadulinis),²¹²⁷ sv. Kuzme i Damjana (Saladinis, Varicassis uz posjed Mihe pok. Dražila)²¹²⁸ te kod sv. Marije *de Bongauda* (Bogde, Grisogonis, Begna, Ciualellis, Calcina).²¹²⁹ Manji broj stambenih i obiteljskih kuća, ali znatno veći broj zemljišta, nalazio se

---

arhiđakona Krševana koje se on odrekao na dražbi u korist Šimuna de Botono 1361. godine, vidi Leljak MCI 1, str. 229, isp. 27. O Kreši i Grguru de Nassis vidi bilj. 1260.

²¹¹⁶ Primjerice, arhiprezbiter Bartolomej prodaje Kreši de Nassis zemljište sa drvenom kućom, vidi bilj. 1260.

²¹¹⁷ Vidi prilog *Karta*.

²¹¹⁸ Vidi prilog *Karta*.

²¹¹⁹ Primjerice, zadarski arhiđakon Marin de Butadeo ili Mara, udovica Kreše de Butadio uz kuću Magadalene de Uaricassis, bilj. 1359, bilj. 1041.

²¹²⁰ Primjerice, *domus magna* Damjana Marinovog de Calcina, 1373. godine. Uz kuću Ivana de Calcina nalazila su se i zemljišta istoimene crkve te posjedi plemića Maura de Rasol i Barnola de Drechia, vidi bilj. 1359.

²¹²¹ Primjerice, vidi prilog *Karta*.

²¹²² Primjerice, vidi str. 167.

²¹²³ Primjerice, Franjo de Matafaris imao je drvenu kuću na crkvenom zemljištu, bilj. 1025. U susjedstvu kuće Jakova de Cessamis nalazila se i neka kuća koja je pripadala školi prezbiterijata a na zemljištu njegovog sina Mateja nalazila se kuća Kaptola koju je splitski kanonik dao u trajni najam svećenicima zadarskog Kaptola, bilj. 1658.

²¹²⁴ Vidi vitez Pavle i Ilija, u susjedstvu Galellis, prilog *Karta*.

²¹²⁵ Vidi Fanfogna uz kuću Galellis/Gallo (bivši hospicij Varicassis), prilog *Karta*.

²¹²⁶ Vidi Filip de Matafaris te posjed obitelji Grubogna-Bosco, vidi prilog *Karta*.

²¹²⁷ Vidi Sloradis, Rosa, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹²⁸ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹²⁹ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

u blizini gradskih samostana sv. Marije,²¹³⁰ sv. Marije Velike,²¹³¹ sv. Dimitrija,²¹³² sv. Krševana²¹³³ i sv. Franje i Nikole.²¹³⁴

Pojedine plemićke obitelji bile su povezane sa određenim crkvama ili samostanima preko svojih svećeničkih službi ili mjesta prokuratora (Butadeo, Sloradis, Matafaris, Zadulinis, Fanfogna, Varicassis, Rosa, Zadulinis).²¹³⁵ Također, kod pojedinih obitelji bilježi se i veći broj ženskih članova koji su se nalazili u samostanima sv. Nikole i sv. Marije u drugoj polovici 14. stoljeća. Najveći broj plemkinja iz obitelji Georgiis bilježe se kao redovnice ili predstojnice samostana sv. Nikole.²¹³⁶ I pojedine pripadnice obitelji Zadulinis, Ciualellis, Butouano i Varicassis bilježe se u dokumentima kao redovnice samostana sv. Nikole i sv. Marije.²¹³⁷

Međutim, kod pojedinih plemićkih obitelji, možemo odrediti njihovu povezanost sa pojedinim crkvama i samostanima i preko njihovog smještaja uz te objekte (Zadulinis, Georgiis, Botono, Matafaris). Primjerice, velik broj članova obitelji Zadulinis sudjelovao je kao izvršitelj ili, kupac, odnosno prodavatelj nekretnina Franje de Zadulinis za oltar sv. Šimuna u crkvi sv. Marije Velike. Franjine nekretnine nalazile su se u blizini istoimene crkve.²¹³⁸ Franjina veza sa istom crkvom vidi se i kod smještaja njegove kuće i zemljišta uz

---

²¹³⁰ Primjerice, Cessamis, Grisogonis, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹³¹ Ciualellis, Zadulinis, Matafaris, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹³² Matafaris, Varicassis, Nassis, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹³³ Bribirci (Ivan Nikolić), Pechiaro, Nassis, Sloradis, Saladinis, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹³⁴ Primjerice, Qualis, Nassis, Zadulinis, Begna, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", prilog *Karta*.

²¹³⁵ Filip de Sloradis je bio redovnik sv. Petra Novog te je bio povezan i sa samostanom sv. Krševana, vidi str. 260; arhiđakon Marin pok. Kreše de Butadeo, str. 261. Matej de Grubogna (možda pok. Krševana Andrijinog) bilježi se u dokumentima kao prior hospitala sv. Martina 1367. godine - *dominus presbiter et nouus prior hospitalis sancti Martini*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 5, fol. 22v-23. Krešo Rajnerijev de Uaricassis je bio prokurator *nomine conuentis monialium s. Nicolai*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 22v (1381.). O crkvenim položajima obitelji Matafaris vidi str. 97. Grgur pok. Kreše de Zadulinis bio je prokurator samostana sv. Nikole, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br. 2, fol. 39v; Tomas de Rosa bio je *dominus frater abbas monasterii s. Grisogoni (reuerendis prior)*, te je davao dozvolu u ime svog samostana za prodaju drvene kuće koja se nalazila na njihovom zemljištu ili prima najamninu od najma samostanskih kuća 1380-ih, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 234v; isti, fasc. 1, fol. 335.

²¹³⁶ Nekoliko ženskih članova te obitelji bilo je u samostanu sv. Nikole. Pribine kćeri Dobra i Marina, koja je bila i predstojnica tog samostana (1360.), zatim Marica pok. Krševana de Georgiis (u. 1391), Katarina pok. Jurja Pavlovog i Kolica pok. Franje (predstojnica početkom 15. stoljeća), Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>; *ista*, "Zadarski plemići", 42.

²¹³⁷ Primjerice, Marija pok. Kreše de Zadulinis, Katarina de Butouano i Margareta pok. Jakova de Uaricassis kao redovnice u samostanu sv. Marije te Frančeska de Ciualellis u samostanu sv. Nikole, vidi bilj. 1346, bilj. 2048; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, br. 1, fol. 47v-48 (1382.); HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 2, fasc. 7, fol. 44v-45 (1377.).

²¹³⁸ Vidi str. 239-240.

njihove posjede u susjednom predjelu Arsenala.²¹³⁹ Ovi podaci mogu ukazivati da su Zadulinis smatrali oltar sv. Šimuna svojim obiteljskim oltarom te da su putem donacija bili povezani i sa tom crkvom (patronat).²¹⁴⁰ Sličan primjer susrećemo i kod obitelji Georgiis, za koju je poznato da je podigla oltar anžuvinskom svecu sv. Ludoviku u samostanu sv. Frane. Obiteljsku vezu, s tim oltarom, odnosno samostanom, potvrđuju i njihova oporučna darivanja, obiteljski grob koji se nalazio ispod oltara te povezanost članova te obitelji sa franjevačkim redom i samostanom kroz obavljanje redovničkih službi. Ove veze potvrđuje i smještaj pojedinih članova te obitelji (Krešo de Georgiis) uz taj samostan.²¹⁴¹ Iako nemamo podataka o nekretninama obitelji Matafaris u blizini franjevačkog samostana, poznato je da se njihov obiteljski grb nalazi na korskim sjedalima u crkvi sv. Frane, što, također, može ukazivati na povezanost te obitelji sa samostanom.²¹⁴² U blizini franjevačkog samostana, nekretnine su imali i Krešo de Nassis te Gruba de Begna.²¹⁴³ Međutim, o povezanosti njihovih obitelji sa navedenim samostanom zasad nemamo nikakvih podataka.

Sličnu povezanost sa dominikanskim samostanom sv. Platona nalazimo kod obitelji Botono. Prema određenim podacima, članovi te obitelji bili su pokapani u toj crkvi te su bili i na visokim crkvenim položajima u samostanu. Na povezanost sa samostanom ukazuje i smještaj njihovog obiteljskoga posjeda uz samostanski kompleks – tu se nalazi nekoliko članova te obitelji koji su imali obiteljske kuće, dvor i vrt na toj lokaciji (Černul, braća Ivan i Šimun pok. Bivalda).²¹⁴⁴

---

²¹³⁹ Vidi str. 237-238.

²¹⁴⁰ S obzirom da od razdoblja crkvene reforme u 11. stoljeću plemstvo nije moglo imati patronat direktno nad crkvama i samostanima, to im je pravo patronata bilo na neki način omogućeno preko podizanja privatnih kapeli ili obiteljskih oltara u određenim crkvama ili samostanima. Posjedovanje takvog oltara omogućavalo je obitelji ugled kao i mogućnost održavanja sjećanja na obitelj (*memoria*). Kod obitelji Zadulinis to je potvrđeno i smještajem njihovih nekretnina uz tu crkvu, više o patronatu, patronatskim crkvama i reformatorskom pokretu vidi Herlihy, *Medieval*, 86-87; Wood, *The Proprietary*, 105, 183 (bilj. 20), 479, 851, 871, 893-897; Lansing, *The Florentine*, 68; Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 237-239, 241-242.

²¹⁴¹ S tim samostanom bio je vezan kraljevski vitez Franjo de Georgiis, koji ga dariva putem svoje oporuke te traži održavanje mise na tom obiteljskom oltaru. Također, obitelj Georgiis imala je puno ženskih članova obitelji u još jednom franjevačkom samostanu (sv. Nikola) dok je Frederik de Georgiis bio i sam franjevac. Krešo de Georgiis je imao nekretnine uz hospital sv. Franje, koji se nalazio najvjerojatnije u blizini tog samostana, vidi o svemu Grbavac, "Prilog proučavanju životopisa zadarskog", 43-44; Grbavac, "Jurjević", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

²¹⁴² O obiteljskom grbu Matafaris s motivom Ilijana, koji pokazuje utjecaj kraljevske kuće Anžuvina, vidi Babić, "Anžuvinski biljezi", 323.

²¹⁴³ Vidi bilj. 2134.

²¹⁴⁴ Zabilježena je u izvorima i neka Gracija kao *priorissa* samostana u prvoj polovici 14. stoljeća. Također, vezu obitelji sa samostanom dokazuje i Prodana, sestra Mateja de Botono i žena Ivana Bartovog de Sloradis, koja je u oporuci navela da želi biti pokopana kod sv. Platona gdje su bili i njezini preci te dariva crkvu, vidi Nikolić Jakus, "The Formation", 129 (bilj. 555); CD 18, str. 158, isp. 107 (1398.).

Također, i kod obitelji Matafaris nalazimo povezanosti sa određenim crkvama. S obzirom na smještaj njihovog patrimonija u blizini crkve sv. Stjepana te činjenicu da je i Petar de Matafaris bio župnik u toj crkvi prije nadbiskupske službe,²¹⁴⁵ možemo pretpostaviti da je postojala neka povezanost te obitelji sa tom crkvom. Nažalost, neke konkretnije odgovore na to pitanje nemamo. Slična situacija bila je i sa njihovim smještajem nekretnina kod crkve sv. Mihovila. Iako na toj lokaciji svoj obiteljski posjed i zemljišta ima čak nekoliko članova različitih obiteljskih grana Matafaris,²¹⁴⁶ nemamo drugih podataka koji bi potvrdili njihovu povezanost sa tom crkvom. Ali, utvrđena je njihova veza sa rogovskim samostanom sv. Kuzme i Damjana preko smještaja, odnosno transfera njihovih nekretnina. Naime, Matafaris prodaju svoja zemljišta rogovskom samostanu u predjelu sv. Vida, uz koja su se nalazili posjedi i kuće zadarskih svećenika (jedan od njih je bio i Filip de Sloradis). Naime, obitelj Matafaris bila je povezana sa navedenim samostanom i preko svog rođaka Mihovila koji je postao, uz pomoć nadbiskupa Nikole de Matafaris, njegovim opatom 1345. godine.²¹⁴⁷ Povezanost obiteljske grane Guida de Matafaris sa Crkvom vidljiva je i u smještaju obiteljskoga posjeda ninskoga biskupa Demetrija i njegovoga nećaka Guida u blizini katedralnog kompleksa.

Uloga plemića Nikole de Spingarolo u stjecanju zemljišta i palače za vranski priorat u predjelu sv. Vida, potvrđuje našu tvrdnju o postojećim vezama između obitelji Spingarolo i vranskog priorata. Naime, Nikola je otkupio navedene nekretnine od Franje de Sloradis te ih je prodao vranskom prioratu 1369. godine, najvjerojatnije kao njihov posrednik.²¹⁴⁸ Međutim, prema analiziranim dokumentima, nismo mogli potvrditi i smještaj Nikolinih nekretnina uz navedeni posjed vranskog priorata.

Pojedini plemići grupiraju se uz crkvena zemljišta, uzimaju ih u najam ili daju svoje čestice u zakup gradskim crkvama i samostanima (Fanfogna,²¹⁴⁹ Varicassis,²¹⁵⁰ Zadulinis,²¹⁵¹ Nassis,²¹⁵² Sloradis,²¹⁵³ Cessamis,²¹⁵⁴ Grubogna,²¹⁵⁵ Grisogonis).²¹⁵⁶ Međutim, u pojedinim

---

²¹⁴⁵ Nikolić Jakus, "The Formation", 112.

²¹⁴⁶ Vidi prilog *Karta*.

²¹⁴⁷ Vidi bilj. 634. Također, rogovski samostan je bio i dužnik obitelji Matafaris, vidi o vezama Matafaris i samostana sv. Kuzme i Damjana kod Nikolić Jakus, "The Formation", 121, bilj. 516-517.

²¹⁴⁸ Vidi bilj. 1573.

²¹⁴⁹ Kolan pok. Marina de Fanfogna imao je u najmu crkvena zemljišta sv. Petra Starog, na kojemu je imao tri drvene kuće sa dućanima u istoimenom predjelu, vidi bilj. 1376.

²¹⁵⁰ Primjerice, Magdalena de Uaricassis se bilježi kao susjed crkvenim zemljištima sv. Ivana *de Pusterla* na Pusterli sredinom 1380-ih, vidi str. 176-177.

²¹⁵¹ Franjo de Zadulinis uz crkvena zemljišta sv. Marije Velike kod Arsenala, str. 238-240.

²¹⁵² Grgur pok. Damjana de Nassis uz čestice sv. Stošije u predjelu sv. Trojstva, str. 213.

primjerima, uočili smo i moguće primjere malverzacija prilikom najma ili prodaje crkvenih i privatnih nekretnina. Te malverzacije odnosile su se na najam ili prodaju nekretnina koji su zabilježeni između stranaka koje su bile rodbinski ili interesno povezane u tom pravnom poslu. Primjerice, rogovski samostan (sv. Kuzme i Damjana), koji je bio povezan sa obitelji Matafaris, kupuje od te iste obitelji zemljišta za izgradnju svoje nove crkve u predjelu sv. Vida.²¹⁵⁷ Bartol de Sloradis dobio je u zakup cjelokupna crkvena zemljišta sv. Petra Starog u istoimenom predjelu na dulje vremensko razdoblje. Kako je Bartol bio sin svećenika Filipa, moguće je da je imao prednost pri sklapanju navedenoga posla zbog postojeće rodbinske veze.²¹⁵⁸ S obzirom da je već utvrđeno da je Filip pokušao utjecati i na namještanja članova svoje obitelji u gradske samostane,²¹⁵⁹ nije isključena niti mogućnost da je posredovao kod nadležnih crkvenih vlasti zbog sklapanja ovog posla. Mislimo da je to bilo moguće, s obzirom da je Filip još uvijek bio živ 1388. godine.²¹⁶⁰ Ovi podaci ukazuju da je Filip iskorištavao svoju poziciju u stjecanju društvenoga ugleda i ekonomskoga probitka za svoju obitelj.

Među ovim primjerima, bilježimo i primjer pogodovanja prilikom najma privatnih gospodarskih nekretnina određenim samostanima. Naime, obitelj Fanfogna, također, imala je veći broj članova u Crkvi a bili su povezani i sa samostanom sv. Krševana preko opata Marina pok. Nikole de Fanfogna.²¹⁶¹ Na obiteljske veze sa navedenim samostanom ukazuje i smještaj obiteljske kuće Fanfogna uz crkvu sv. Spasitelja, uz koju su se nalazili i dućani samostana sv. Krševana. Taj isti samostan uzeo je i dio susjednih dućana obitelji Fanfogna u zakup.²¹⁶²

---

²¹⁵³ Franjo, sin Grgura pok. Barta de Sloradis, daje arhidakonu Krševanu u najam zemljište na Malpasu na 29. godina. Franjo pok. Damjana de Sloradis je imao posjed uz arhidakona Krševana, kojeg mu daje u najam 1360. godine. Franjo je bio povezan sa Crkvom – bio je prokurator sv. Franje koji u njihovo ime posjeduje njihove dućane a koji su se nekoć nalazili u najmu kod obitelji Lompre. Franjo de Sloradis daje svoje zemljište u залог arhidakonu Krševanu kao jamstvo za isplatu duga od dva dukata, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Sloradis*, 259, 261-262.

²¹⁵⁴ Na zemljištu Mateja de Cessamis se nalazila drvena kuća koju dobiva Marin de Butadeo kao predstavnik zadarskog kaptola, vidi bilj. 842.

²¹⁵⁵ Krešo de Grubogna bio je susjed zemljištu prezbitera Šimuna Sačića iz crkve sv. Marije Velike kod kraljevskog posjeda, bilj. 865.

²¹⁵⁶ Mauro pok. Andrije de Grisogonis se nalazio uz čestice samostana sv. Marije na području stare Zudeke. Mauro pok. Petra de Grisogonis također je imao *muralia* uz njihova zemljišta u predjelu sv. Marije, vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Grisogonis*, 184-185.

²¹⁵⁷ Vidi bilj. 710.

²¹⁵⁸ Vidi str. 261.

²¹⁵⁹ Vidi bilj. 638.

²¹⁶⁰ HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 28, fol. 3v (1388.).

²¹⁶¹ Dokoza Nikpalj, "Fanfonja", <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5831>.

²¹⁶² O vezama Fanfogna sa Crkvom vidi bilj. 638. Smještaj kod crkve sv. Tome vidi u prilogu *Karta*.

4.2.3. Gospodarski prostor

Prema rezultatima istraživanja o gospodarskim nekretninama, a koje su pripadale gradskom plemstvu, možemo potvrditi da unutar gradskih zidina ne postoji neki dio gradskoga prostora koji je bio namijenjen isključivo okupljanju gospodarskih objekata. Možemo govoriti tek o pojedinim gradskim predjelima u kojima je zabilježen veći broj gospodarskih nekretnina ili o gradskim prostorima na kojima su se odvijale određene gospodarske djelatnosti.

Prema analiziranim dokumentima plemstvo je imalo gospodarske nekretnine po čitavom gradu. Dokumenti često bilježe zemljišta koja su se nalazila uz njihove kuće ili na obiteljskim posjedima. Gradsko plemstvo je ta zemljišta kupovalo, prodavalo ili davalo u najam drugim plemićima, Crkvi, obrtnicima ili trgovcima. U tim istim kućama nalazili su se i mlinovi (za masline) a bilježimo i primjere u kojima su se mlinovi nalazili i na zemljištima.²¹⁶³ Osim mlinova, plemstvo je u kućama imalo i krušne peći, dućane, konobe i podrumске prostore (za skladištenje robe) te u jako malom broju i skladišta.²¹⁶⁴ Velike kuće sa skladištima, uglavnom, bilježe se kod bogatih gradskih trgovaca, primjerice Luke Leonisa ili pobunjenika suknara Ivana.²¹⁶⁵

Gospodarske aktivnosti, kojima se bavilo plemstvo unutar grada, odnosilo se najviše na iznajmljivanje zemljišta ili *muralia* za izgradnju drvenih kuća. Vlasnici ili najmoprincipi tih drvenih kuća bili su, uglavnom, pripadnici siromašnijeg dijela puka, ali se u pojedinim dokumentima bilježe i plemići i obrtnici.²¹⁶⁶ Iako su se ta zemljišta nalazila po čitavom gradu gdje je plemstvo imalo svoje kuće ili posjede, ipak dokumenti bilježe njihov najveći broj u južnim dijelovima grada na potezu od zapadne do istočne linije gradskih bedema. Veliki broj tih nekretnina bilježi se na području Pusterle (Putevac), Babe, Poljane (Kampa) te u području ispod Kaštela i u predjelima samostana sv. Krševana i Nikole.²¹⁶⁷ Osim pojedinačnih vlasnika zemljišta, na tom području susrećemo i primjere suvlasništva većeg broja osoba nad nekim zemljišnim posjedom, najčešće braće ili rođaka (Matafaris, Grisogonis, Cessamis).²¹⁶⁸ Na tim

---

²¹⁶³ Vidi bilj. 946.

²¹⁶⁴ Podrumski prostor se nalazio u kući Maura pok. Petra de Grisogonis, vidi bilj. 2164. Rijetke zabilježene primjere skladišta nalazimo kod obitelji Jaia (Ciualellis) ili Nassis.

²¹⁶⁵ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 99-99v (1384.).

²¹⁶⁶ HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 11, fol. 16-16v; HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, 89.

²¹⁶⁷ Vidi primjerice, bilj. 913.

²¹⁶⁸ Primjerice, braća Andrija i Federik de Grisogonis kao zajednički vlasnici zemljišta za najam, HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti/Bastardelli, b. 1, fasc. 1, fol. 180v-181; primjer zajedničkog vlasništva Mafeja i njegovih

zemljištima, nalazio se i određeni broj mlinova i peći u posjedu gradskoga plemstva.²¹⁶⁹ Potrebno je istaknuti da su se drvene kuće i gospodarski objekti na zemljištima mogli slobodno prodavati ili uzimati u najam, osim u nekim slučajevima kad se tražilo dopuštenje vlasnika, supružnika ili člana obitelji.²¹⁷⁰

Također, veći dio tih nekretnina bilježimo i u ostalim dijelovima grada. U sjevernom području grada pojedine plemićke obitelji imale su velike zemljišne posjede na Malpasu odnosno Plankitu (*Saladinis, Varicassis*) te u predjelima sv. Marije Velike i Arsenala.²¹⁷¹ Nešto manji broj zemljišta bilježi se i u središnjim dijelovima grada, uz gradsku katedralu, samostan sv. Marije, crkvu sv. Petra Starog i sv. Spasitelja.²¹⁷² Pojedine plemićke obitelji, kao primjerice, *Georgiis* ili *Nosdroгна*, nisu imali u dokumentima zabilježenih gospodarskih objekata (mlin, konobe i sl.).

Analizom smještaja navedenih zemljišta, zabilježili smo i zemljišta koja je davala zadarska komuna u najam najčešće siromašnijem dijelu gradskog puka za izgradnju drvenih nastambi.²¹⁷³ Komuna se, u dokumentima druge polovice 14. stoljeća, navodi kao vlasnik tih zemljišta ili kao susjed zemljišnih čestica i gospodarskih objekata koji su pripadali gradskom plemstvu.²¹⁷⁴ Međutim, zanimljiv je nedostatak podataka u dokumentima o najmu komunalnih zemljišta od strane gradskoga plemstva – bilježi se tek podatak o kupnji komunalnih ribnjaka na javnoj dražbi (*Miha de Nassis*).²¹⁷⁵ Najveći broj komunalnih zemljišta nalazio se na području *Pusterle*, u susjedstvu crkvenih i privatnih čestica tijekom 1370-ih-

---

rođaka *Marina* i *Filipa*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 11, fol. 16-16v; nasljednici *Jakova* de *Cessamis*, HR-DAZD-31-ZB, VBF, b. 1, fasc. 1, br.1, fol. 14-14v.

²¹⁶⁹ Primjerice, bilj. 1672.

²¹⁷⁰ Primjerice, *Franjo* de *Grubogna* kupuje drvenu kuću, uz suglasnost svoje majke *Pribe*, na zemljištu *Margarete* de *Bosco*, HR-DAZD-31-ZB, IC, Instrumenta, b. 1, fasc. 1, br. 3, fol. 82-82v. Pekarica *Matija* sklapa dogovor o najmu peći sa plemićem *Ivanom* pok. *Tomasa* de *Petrico*, uz suglasnost njezinog muža *Stjepana*, HR-DAZD-31-ZB, PP, Instrumenti, b. 1, fasc. 16, fol. 4 (1372.).

²¹⁷¹ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Saladinis, Varicassis, Zadulinis, Matafaris*.

²¹⁷² Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Nassis, Cessamis, Zadulinis, Sloradis, Matafaris, Fanfogna*.

²¹⁷³ Primjerice, zadarska komuna je vlasnik zemljišta na kojem se nalazila *domus de assidibus seu de lignamine* *Kreše Malog* na *Pusterli*, HR-DAZD-22-CMC, *Petitiones de stabilibus*, LA, kut. 4, fasc. 6, fol. 142 (1371.).

²¹⁷⁴ Primjerice, uz komunalna zemljišta bilježe se čestice *Magdalene* de *Rasol* (sa mlinom) i *Magdalene* de *Uaricassis* na *Pusterli*, HR-DAZD-31-ZB, PH, Instrumenti (*Bastardelli*), b. 1, fasc. 1, fol. 2; HR-DAZD-31-ZB, RM, Instrumenti /*Bastardelli*, b. 1, fol. 276-276v.

²¹⁷⁵ Vidi str. 206.

1380-ih.²¹⁷⁶ Manji broj tih zemljišta zabilježen je u predjelu Poljane (1384.), Babama (1384.), predjelu sv. Stjepana (1386.-1389.), vrata Klaonice (1389.-1390.).²¹⁷⁷

Iako se u južnom dijelu grada bilježe i dućani u pojedinim kućama ili na zemljištima, njihov veći broj ipak se bilježi na drugim gradskim prostorima. Većina kuća imala je dućane koji su se najčešće nalazili u prizemljima kuća, zajedno sa konobama ili mlinovima. Međutim, unutar gradskog prostora možemo izdvojiti pojedine gradske predjele gdje se bilježi velik broj tih objekata. Veći broj dućana u gradskim kućama plemstva bilježi se u središnjem i sjevernom dijelu grada. Područje gradskog Velikog trga te okolnih obrtničkih ulica bilo je mjesto gdje se najvećim dijelom odvijala gradska trgovina. U predjelu trga zabilježen je veći broj kuća sa dućanima koje su pripadale plemićkim obiteljima Matafaris, Begna, Rosa, Grubogna, Pechiaro, Grisogonis i Nassis.²¹⁷⁸ Njihovi članovi su ih kupovali te davali u najam ili prodavali drugim plemićima, obrtnicima i trgovcima koji su na taj način proširivali svoj "gospodarski posjed" (primjerice Begna, Rosa).²¹⁷⁹ Pojedini plemići ih ostavljaju unutar obitelji, prenoseći na taj način i gospodarske aktivnosti na članove svoje obitelji (Petar de Nassis, Miha de Rosa).²¹⁸⁰ Prisutnost većeg broja dućana ukazuje da je osim zadarskih trgovaca i gradsko plemstvo posjedovalo svoju "poslovnu" četvrt na glavnom gradskom trgu. Također, u istom području, ostali su zabilježeni i primjeri kuća sa krušnim pećima koje su se davale u najam (Cernucho/Cernugo, Martinussio).²¹⁸¹

Primjeri većeg broja dućana zabilježeni su i u pojedinim kućama gradskoga plemstva u ostalim dijelovima grada, primjerice u kući Mazola de Fanfogna (sv. Spasitelj) koja se nalazila u susjedstvu dućana sv. Krševana i peći Mateja de Begna.²¹⁸² Također, dućani su zabilježeni i u drvenim kućama Kolana de Fanfogna u susjednom predjelu sv. Petra

---

²¹⁷⁶ Vidi bilj. 2174.

²¹⁷⁷ HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 1, fol. 16-16v; *isti*, b. 1, Instrumenti, fasc. 1, fol. 177-177v; HR-DAZD-22-CMC-CDR, *Liber possessorum*, RM, kut. 2, fasc. 3, fol. 56v-57; HR-DAZD-31-ZB, AR, Instrumenti, b. 1, fasc. 2, fol. 62-62v; HR-DAZD-31-ZB, PS, Instrumenti, b. 2, fasc. 31, fol. 19; *isti*, Instrumenti, b. 3, fasc. 34, fol. 14v.

²¹⁷⁸ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Matafaris, Begna, Rosa, Grubogna, Pechiaro, Grisogonis, Nassis*.

²¹⁷⁹ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Begna, Rosa*.

²¹⁸⁰ Vidi str. 121, 225, 320.

²¹⁸¹ Vidi bilj. 1105.

²¹⁸² Vidi bilj. 1134.

Starog.²¹⁸³ U tim predjelima, zajedno sa područjem sv. Krševana, bilježe se i kuće sa dućanima i skladištima obitelji Nassis (Petar).²¹⁸⁴

Velik broj dućana bilježimo i u području pored vrata Klaonice, u susjedstvu gradske luke, koje je imala obitelj Rosa (Miha i Juraj). Slično kao i u području trga, Miha de Rosa te dućane stječe kupovinom te ih ostavlja sinovima koji ih daju u najam firentinskim i đenoveshkim trgovcima krajem 1380-ih.²¹⁸⁵ Osim Rosa, dućane u ovom području, imali su, najvjerojatnije, i Pechiaro dok se skladišta bilježe u kući obitelji Jaia (Ciuaellis) pored vrata Klaonice.²¹⁸⁶ Ovi podaci ukazuju da se ove obitelji smještaju u navedeno područje zbog pristupa gradskoj luci.

Kako smo već istaknuli u prijašnjim poglavljima, pojedini plemići bavili su se, unutar svojih gospodarskih aktivnosti i gradskim nekretninama, kupujući ih i prodajući u relativno kratkom vremenskom razdoblju (Begna, Matafaris, Raduchis, Rosa, Nassis itd.). U skladu s tim, istaknuli smo i pojedine primjere poslovnih žena – plemkinja, koje su se bavile tim aktivnostima, uključujući i kupovinom/najmom gospodarskih objekata (primjerice, Prija de Grubogna, Pelegrina de Grisogonis, Magdalena de Varicassis).²¹⁸⁷ Poslovna ulaganja bila su rizik te je i velik broj plemića imao dugovanja prema drugim plemićima ili poslovnim ljudima (trgovci, obrtnici, bankari). U takvim situacijama, plemići su često postupkom ovrhe ostajali bez svojih gospodarskih, ali i stambenih nekretnina (ponekad i obiteljskih kuća). Također, ti isti bogati trgovci i obrtnici uzimali su u najam, mijenjali, kupovali i prodavali nekretnine s gradskim plemstvom. U najvećem broju primjera, koji se odnose na te transakcije sa gradskim plemstvom bilježe se trgovac Luka Leonis, trgovac Juraj pok. Miroslava, bankar Petar pok. Ivana iz Firence, sukнар Mihovil pok. Petra te bogati trgovci iz Vrane (Luka pok. Filipa).²¹⁸⁸ Veći dio tih bogatih ljudi kupovao je ili zamjenjivao obiteljske kuće i hospicije od gradskog plemstva - u tim aktivnostima, posebno se ističe sukнар Mihovil, koji je kupio

---

²¹⁸³ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Fanfogna*.

²¹⁸⁴ Vidi pod "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Nassis*.

²¹⁸⁵ Vidi str. 226.

²¹⁸⁶ Vidi bilj. 2164 (Jaia)

²¹⁸⁷ Primjerice, str. 186.

²¹⁸⁸ Luka Leonis (Matafaris, Nassis, Qualis), vidi bilj. 762; Luka iz Vrane (Grubogna), str. 155; trgovac Juraj pok. Miroslava (Galellis, Nassis, Rosa), str. 215, 219, 225; primjerice, bankar Petar (Matafaris, Varicassis, Ginanno, Begna), str. 168, 176, 212. O sukнару Mihovilu vidi sljedeću bilješku.

nekoliko takvih skupih i bogatih obiteljskih objekata (Rouor, Sloradis, Grubogna, Raduchis, Fanfogna, Cessamis).²¹⁸⁹

5. ZAKLJUČAK

U dosadašnjim istraživanjima o razvoju urbanog prostora srednjovjekovnog Zadra uvijek se najveća pažnja istraživača usmjeravala prema ocrtavanju njegovih materijalnih obilježja odnosno prema njegovoj spomeničkoj baštini. Međutim, grad je "živi" organizam, na čiji nastanak i oblikovanje utječu ljudi koji u njemu žive u određenom vremenskom razdoblju. I tu dolazimo do ključnog pitanja – tko su ti ljudi koji su imali najveći utjecaj u izgradnji srednjovjekovnoga grada i kojim su mehanizmima mogli utjecati na promjene u tim procesima? Prema dosadašnjim spoznajama, iako su u taj proces bile uključene sve društvene skupine, najveći utjecaj su ipak imale gradske elite koje su držale najviše političke položaje unutar gradske vlasti. U srednjovjekovnom gradu to je bilo gradsko plemstvo, koje se još od ranog srednjeg vijeka isticalo od ostalih skupina prema sintagmi "plemeniti, veći, ugledniji", kako su uostalom i bili zapisani u tadašnjim izvorima. Prve konkretnije podatke o gradskim nekretninama bilježimo tek od kraja 10. stoljeća, kada se javlja nekoliko dokumenata koji svjedoče o osnivanju i izgradnji samostana te pojedinim privatnim nekretninama gradske elite. Pojavom većeg broja notarskih dokumenata tijekom 13. stoljeća stvaraju se glavni preduvjeti za istraživanje urbanog razvoja srednjovjekovnog Zadra. Tijekom tog razdoblja počinje se bilježiti sve veći broj privatnih nekretnina u različitim pravnim radnjama, što je omogućilo i uvid u gradske nekretnine zadarskoga plemstva. Procesom oblikovanja komunalnih institucija i gradskoga društva raste i broj sačuvanih notarskih i sudskih dokumenata a s time i broj zabilježenih nekretnina tijekom druge polovice 14. stoljeća. Ta pojavnost omogućila nam je i sustavniji proces istraživanja nekretnina koje su pripadale gradskom plemstvu u navedenom razdoblju.

Velik broj objavljenih studija iz srednjovjekovne povijesti Zadra svjedoči o političkom, gospodarskom i društvenom uzletu grada za vrijeme Ludovikove vladavine nad gradom. Sačuvani notarski i sudski dokumenti svjedoče o načinu stjecanja i gubitka nekretnina kod gradskoga plemstva. Najveći broj notarskih dokumenata bilježi upravo kupoprodaje kao najčešći oblik ugovora kojim se prenosilo vlasništvo s jedne stranke na drugu. U tim ugovorima zamjetan je i velik broj primjera trgovanja gradskim nekretninama,

---

²¹⁸⁹ Primjerice, vidi bilj. 840; vidi i "Smještaj plemićkih obitelji unutar grada", *Sloradis, Grubogna, Raduchis, Fanfogna, Cessamis, Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru (Rouor)*.

najčešće zemljištima ali i većim obiteljskim nekretninama, u kojem je čak sudjelovalo i nekoliko plemkinja iz najutjecajnijih obitelji. Osim klasične kupoprodaje, zabilježeni su slučajevi u kojima su se nekretnine "prodavale" vjerovnicima kao zalog u zamjenu za posuđeni novac. Određeni broj plemića, na ovaj način gubio je obiteljske nekretnine ne mogavši vratiti svoje dugove, a o čemu svjedoče zabilježene promjene u vlasništvu nad tim istim nekretninama u kasnijem razdoblju. Sličan postupak "restitucije" primjenjivao se i kod "lažnoga najma" kod kojeg bi dužnik prodao pa uzeo vlastitu nekretninu u najam na određeno razdoblje, najvjerojatnije do povrata pozajmljenoga novca. Osim ovrhama, plemstvo je gubilo svoje nekretnine i uslijed nedostatka muških nasljednika kad je imovinu nasljeđivala kćer, odnosno njezin muž. Na ovaj način, imovina je iz jedne obitelji prelazila u drugu – taj proces možemo pratiti prema kupoprodajnim ugovorima, u kojima često bilježimo promjenu vlasništva nad nekretninama. Osim promjene vlasništva, u tim ugovorima utvrdili smo i slučajeve zajedničkog vlasništva više rodbinski povezanih osoba nad zajedničkim nekretninama (najčešće zemljištem) – ti primjeri bilježe se kod politički, ekonomski i biološki najjačih plemićkih obitelji (Matafaris, Grisogonis).

Osjetno manji broj ostalih dokumenata odnosio se na najam/zakup, oporuke, zamjene, diobe i darovanja nekretnina. Prema tim ugovorima plemstvo je davalo ili uzimalo privatne i gospodarske nekretnine u najam, pa čak i obiteljske kuće. Prema ostalim dokumentima, posebno oporukama, diobama i darovanjima, najutjecajnije obitelji nastoje zadržati svoju imovinu unutar obitelji, izričito je ostavljajući muškim osobama. Ono što je posebno zanimljivo jest da žene i dalje u pojedinim slučajevima dobivaju nekretnine u miraz, koje često ostavljaju muževima ili sinovima. Također, zamjetan je i broj darovanih nekretnina unutar istih ili različitih obitelji koje su bile povezane bračnim ili rodbinskim vezama. Međutim, iznenađujući je broj parnica oko nekretnina odnosno ovršnih postupaka koje smo zabilježili prilikom analize tih dokumenata. Uzroke toj pojavnosti možemo potražiti u povećanim poslovnim aktivnostima zadarskih plemića tijekom Ludovikovog razdoblja. Zapisana dugovanja velikoga broja plemića prema njihovim vjerovnicima vidljiva su u sudskim parnicama, koje ukazuju na određene poslovne rizike. Tim poslovnim aktivnostima stvarala su se dugovanja koja su se morala rješavati sudskim putem, najčešće prodajom na dražbi. Dužnik je naravno imao mogućnost da u određenom roku otkupi svoju nekretninu prije prodaje, što u većini zapisanih parnica nismo mogli ustanoviti zbog nedostatka njihovih sudskih presuda.

Prema tim istim dokumentima uspjeli smo utvrditi smještaj najvažnijih zadarskih plemićkih obitelji u Ludovikovom razdoblju. Na temelju dobivenih podataka može se utvrditi prisutnost pojedinih obitelji u određenom dijelu gradskog prostora. Iz tih saznanja proizlaze u prvom redu neke nove spoznaje o percepciji gradskih notara u bilježenju gradskog prostora. Naime, smještajem određenih nekretnina utvrđeno je da notari ponekad bilježe dva različita naziva predjela za nekretninu na istoj lokaciji. Također, u pojedinim slučajevima zabilježena je i prisutnost ulica u pojedinim gradskim blokovima koje nismo mogli utvrditi prema postojećim slikovnim izvorima. Općenito, zadarski notari opisuju položaj zapisanih nekretnina prema njihovoj pripadnosti pojedinom predjelu *confinium* kojeg izjednačavaju i sa pojmom *contrata*. Također, da bi pobliže označili lokaciju navedene nekretnine opisivali su je u odnosu na strane svijeta (prema vjetru), na susjedne nekretnine te prema poznatim gradskim građevinama koje su služile kao fiksni orijentiri u snalaženju gradskim prostorom. Notari bilježe i određeni broj nepoznatih naziva predjela ili javnih građevina, o kojima zasad nismo uspjeli naći više podataka.²¹⁹⁰

Podaci o nekretninama gradskoga plemstva ukazuju na veći stupanj izgrađenosti grada u njegovim središnjim dijelovima te u blizini gradskih zidina i vrata u razdoblju od kraja 1350-ih do kraja 1380-ih. U to vrijeme bilježi se, u odnosu na kuće, puno veći broj zemljišnih čestica u vlasništvu ili najmu plemićkih obitelji. Riječ je uglavnom o zemljištima koja su bila namijenjena za najam odnosno izgradnju drvenih kuća. Iako su se ta zemljišta nalazila po čitavom gradu, ipak se njihov najveći broj bilježi na rubnim dijelovima grada (Babe, Pusterla, Kampa, Kaštel, Malpas/Plankit, predio sv. Marije Velike i Arsenala). Najveći dio tih zemljišta, od kojih su neka imala i gospodarske objekte i kuće, imala su jednog vlasnika dok su najutjecajnije plemićke obitelji (Matafaris, Grisogonis i Nassis) imale i više zabilježenih vlasnika. U odnosu na zemljišta za najam, zamjetan je puno manji broj praznih čestica za gradnju koje se spominju uglavnom kod pripadnika velikih plemićkih obitelji (Matafaris, Nassis, Zadulinis). Općenito prema dokumentima, najveći broj nekretnina, a posebice zemljišta, imali su Matafaris, Nassis i Varicassis, koji su bili i među biološki najjačim plemićkim obiteljima. Najmom tih zemljišta, uključujući i kuća, najviše su se bavili Matafaris, Cessamis, Grubogna, Varicassis, Rosa, Zadulinis i Saladinis. Najviše su ih kupovali i prodavali Nassis, koji su na ovaj način okupljali svoje velike obiteljske posjede primjerice preko puta samostana sv. Platona.

---

²¹⁹⁰ O označavanju pozicije nekretnine u notarskim dokumentima u Zadru i ostalim dalmatinskim gradovima u 13. stoljeću vidi, Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 22-26.

Pomoću podataka o smještaju plemićkih obitelji možemo pratiti i način na koji su pojedine obitelji utjecale na formiranje određenih dijelova gradskog prostora. Taj utjecaj može se pratiti kroz način njihovog grupiranja u gradskom prostoru, što svjedoči o njihovoj prostornoj pripadnosti tom dijelu grada. Okupljanje njihovih obiteljskih posjeda (obiteljske kuće i zemljišta, veliki građevni kompleksi) na nekoj određenoj lokaciji ovisilo je o njihovim obiteljskim, političkim i društvenim vezama, o kojima smo dobili jasan uvid na temelju obrađenog arhivskog materijala. Privatne (obiteljske) prostore imale su plemićke obitelji na jednoj ili više različitih gradskih lokacija, na kojima su se nalazile jedna ili više obiteljskih kuća (*domus magna, hospicium*) sa pripadajućim im zemljištima, dvorom i gospodarskim objektima.²¹⁹¹ Na istoj lokaciji nalazila su se najčešće dvojica ili više braće sa svojim obiteljima (primjerice Varicassis, Cessamis, Martinussio-Pechiaro, Saladinis, Georgiis, Nosdrogna, Rosa itd.).²¹⁹² Okupljanje većeg broja članova iste obitelji na zajedničkoj lokaciji, ukazivalo je na moć i utjecaj te obitelji u navedenom gradskom predjelu.²¹⁹³ Velika većina tih obitelji (osim Cessamis) naslijedila je ili otkupila svoje obiteljske nekretnine od očeva ili stričeva dok se kod nekih obitelji bilježi i kontinuitet obiteljskog posjeda sve do kraja 14. ili početka 15. stoljeća (primjerice Georgiis, Nassis, Cessamis, Nosdrogna, Matafaris, Rosa, Begna, Ciualellis).²¹⁹⁴ Jedini primjer patrimonija (prisustvo većeg broja nekretnina različitih obiteljskih grana) nalazimo kod obitelji Matafaris, u čijem susjedstvu su se nalazile i nekretnine njima bliske obitelji (Martinussio). Sličan način grupiranja plemićkih obitelji bilježi se i u nekim talijanskim i dalmatinskim gradovima.²¹⁹⁵ Većina plemićkih obitelji grupira svoje obiteljske posjede jedni do drugih, najčešće na temelju postojećih obiteljskih odnosa koji nastaju na temelju starih ili sklapanju novih bračnih veza. U pojedinim dijelovima grada primjećuje se i grupiranje većeg broja obitelji koje su bile međusobno povezane susjedskim i obiteljskim vezama, tvoreći na taj način svoje "obiteljske blokove", kojima su osiguravali svoj utjecaj u određenim dijelovima grada. Među takvim primjerima možemo izdvojiti nekoliko blokova. Primjerice, u blizini gradskih bedema, u području vrata Klaonice, nalazili su se obiteljski posjedi triju obitelji Georgiis, Zadulinis, Ciualellis te sa druge strane vrata Varicassis, Martinussio-Pechiaro, Rosa. Georgiis bliske obitelji, Fanfogna i Bribirci

---

²¹⁹¹ Slično vidi i primjerice Trogir, Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 160.

²¹⁹² Slično vidi i talijanski gradovi, Heers, *Family clans*, 130.

²¹⁹³ Prema mišljenju C. Lansing, takav način okupljanja obiteljskih nekretnina može se vidjeti i na primjerima talijanskog gradskog plemstva u 13. stoljeću (Firenca), Carol Lansing, *The Florentine*, 37.

²¹⁹⁴ Vidi i za Trogir, Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva", 43.

²¹⁹⁵ Vidi primjer i kod Heers, *Family clans*, 141, 146. Čini se kako je u Trogiru postojalo više takvih patrimonija, vidi Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir*, 192.

(Ugrinić), nalazili su se uz glavnu ulicu koja je vodila do Klaonice, čime se obiteljskim vezama zatvara čitav blok uz navedena vrata. S obzirom da su se na toj lokaciji nalazile obitelji kraljevskih vitezova (Georgiis, Varicassis, Grisogonis) te obitelji koje su se bavile trgovinom (Pechiaro, Rosa, Zadulinis, Ciualellis), možemo zaključiti da se te obitelji smještaju na ovoj lokaciji prema strateškim interesima vezanim za obranu grada i trgovinu.²¹⁹⁶ Na taj način te su obitelji mogle kontrolirati ulaz u grad sa morske strane i protok trgovačke robe. Drugi takav veliki "obiteljski kompleks" od nekoliko obitelji formira se poviše crkve sv. Mihovila gdje su se nalazile kuće Matafaris, Grubogna, Martinussio-Pechiaro, Varicassis i Rosa. Ukoliko promotrimo kartu na kojoj su označene te nekretnine, možemo primijetiti da se s druge strane tog "bloka" nalaze nekretnine istih obitelji (Matafaris, Rosa) koje na taj način zatvaraju taj blok prema glavnom gradskom trgu. S obzirom da je većina ovih obitelji imala u svojim kućama i dućane pretpostavljamo da je osim obiteljskog bio važan i trgovački interes prilikom smještaja tih nekretnina, što potvrđuje i blizina glavne gradske ulice koja je vodila prema Kopnenim vratima. Jedine obitelji koje su imale samostalno takve blokove bili su Matafaris i Grubogna na trgu, kod katedrale i Arsenala. S obzirom da je riječ o obiteljima koje su uživale veliki politički i društveni ugled, one se i smještaju u blizini glavnog komunalnog i crkvenog središta. I u ostalim dijelovima grada zabilježen je jako veliki broj grupiranja privatnih prostora prema obiteljskim vezama (primjerice Zadulin-Ciualellis, Cessamis-Nassis, Rosa-Matafaris-Varicassis, Matafaris-Saladinis i sl.). Međutim, zabilježeni su i primjeri susjedskog povezivanja određenih obitelji (prema nekretninama) kod kojih nismo imali nikakvih saznanja o njihovim međusobnim obiteljskim vezama (primjerice Botono-Butouano, Nosdrogna-Grubogna, Begna-Grisogonis). Također, kod grupiranja pojedinih obitelji bile su važne i poslovne, političke i obiteljske veze (primjerice Sorba - Grisogonis - Cessamis-Varicassis). Te političke veze imale su obitelji kraljevskih vitezova, koje su se međusobno povezivale i bračnim vezama (Matafaris - Varicassis, Varicassis - Grisogonis). Osim primjera grupiranja različitih obitelji, zabilježeni su i primjeri okupljanja pripadnika istih plemićkih obitelji na zajedničkim lokacijama, najčešće kod obitelji Matafaris, Sloradis i Nassis. Na kraju, moramo napomenuti da se i pojedini obiteljski posjedi kao npr. kraljevskoga viteza Ivana de Grisogonis ili plemića Ivana de Qualis nisu nalazili na atraktivnim lokacijama – naime, oni su zabilježeni na Pusterli i Babama, predjelima u kojima su se nalazila uglavnom zemljišne čestice i skromne kuće za najam, uključujući i komunalna zemljišta. Razlog tome

---

²¹⁹⁶ I u gradovima u zapadnoj Europi je bilo uobičajeno da se plemstvo smješta uz gradski zid sa ciljem zaštite grada, vidi Heers, *Family clans*, 146; Trogir, Benyovsky Latin, "Smještaj gradskog plemstva", 44.

ne znamo ali svakako ukazuju da su se i na tim prostorima nalazili plemićki posjedi. Da zaključimo, najveći utjecaj na grupiranje plemićkih obitelji imale su većim dijelom obiteljske veze koje su se temeljile i na poslovnim i političkim interesima, što je vidljivo i kod transfera u kojima ti plemići jedni druge darivaju nekretninama ili si međusobno pomažu u stjecanju nekretnina.

Smještaj određenih obitelji u blizini važnih komunalnih te kraljevskih nekretnina ukazuje i na politički i društveni ugled pojedinih zadarskih plemićkih obitelji. S obzirom da je poznato da su kraljevski vitezovi bili kraljevi najveći uglednici, iznenađujuće je koliko ih se malo smješta uz kraljevski posjed – u njegovom susjedstvu se nalazi samo obiteljski posjed Grubogna te zemljišne čestice Matafaris. Ipak se većina kraljevskih vitezova (osim Grisogonis) smješta u blizini gradskih vrata, ulica i u području trga, što svjedoči i o njihovoj velikoj ulozi u političkom životu grada. O razlozima smještaja obiteljskoga posjeda Butadeo uz kraljevski kompleks nemamo nikakvih saznanja (a imali su zaista velik posjed). Uz kraljevski posjed se smještaju i obiteljske kuće uglednih trgovaca pa čak i plemića koji se bave aktivno trgovinom (Rosa), što može ukazivati i na način na koji se kraljevski posjed opskrbljivao trgovačkim proizvodima. U području glavnog gradskog trga kao središta komunalnih društvenih aktivnosti nalazile su se i kuće, zemljišta i dućani najvažnijih zadarskih plemićkih obitelji, uključujući i trojicu Ludovikovich najutjecajnijih kraljevskih vitezova (Jakov de Cessamis, Stjepan de Nosdrogna i Mafej Matafaris). Smještaj njihovih nekretnina na ovom mjestu svjedoči o njihovom velikom političkom i društvenom ugledu u komuni, na što ukazuju i podaci o njima kao gradskim rektorima i članovima Tajnog vijeća.²¹⁹⁷ Osim njih, na gradskom trgu živio je i Rafael Rouor kao važan kraljev povjerenik što također dokazuje važnost ovog mjesta i za samog kralja. U blizini komunalnih institucija nalazili su se obiteljski posjedi onih obitelji koje su aktivno sudjelovale u životu grada i obavljale važne komunalne funkcije, primjerice Albert de Saladinis koji je bio gradski kancelar (1384.), obitelj Nassis koja je imala velik broj rektora ili Botono koji su prodali dio svoje obiteljske imovine za smještaj kraljevskog službenika Frizona de Prottis. Međutim, smještaj ostalih obitelji koje su se nalazile uz Kneževu palaču čak i nije morao biti direktno povezan sa obavljanjem političkih funkcija u komuni. Naime, dio tih obitelji kao npr. Begna i Ciualellis najvjerojatnije se smještaju u blizini Kneževe palače zbog Kopnenih vrata, što može biti povezano i sa njihovim poslovnim aktivnostima.

---

²¹⁹⁷ Vidi bilj. 621, bilj. 672.

Veliki dio plemićkih obitelji bio je povezan i sa prostorima na kojima su se nalazile gradske crkve i samostani. Najveći udio obiteljskih kuća sa zemljištima i gospodarskim objektima nalazili su se uz crkve u središnjem i istočnom dijelu grada – najvažniji sakralni objekti oko kojih se okuplja gradsko plemstvo bile su crkve sv. Mihovila, sv. Vida, sv. Kuzme i Damjana i samostan sv. Platona. Manji broj obiteljskih čestica nalazio se u blizini benediktinskih samostana, u čijoj okolici se najviše bilježe zemljišta za najam. U blizini samostana sv. Krševana nalazili su se obiteljske čestice u posjedu Sloradis i Bribiraca, dok su se u susjedstvu sv. Marije nalazili Cessamis, Ciualellis i Nassis. Također, ne bilježimo niti veće prisustvo obiteljskih čestica kod franjevačkih samostana – tu su se nalazile tek pojedine kuće, vrtovi i zemljišta gradskoga plemstva, uglavnom onih obitelji koje su imale ili obiteljske oltare u samostanu sv. Franje (Georgiis) ili su na bilo koji način bile povezane preko mogućeg patronata sa tim samostanom (Matafaris). Također, pretpostavljamo da su na sličan način i obitelji Zadulinis i Botoño bile povezane sa crkvom sv. Marije Velike i samostanom sv. Platona, na što ukazuje i smještaj njihovih obiteljskih posjeda u njihovoj blizini. Osim preko smještaja nekretnina, o povezanosti pojedinih plemićkih obitelji sa crkvama i samostanima svjedoče i redovničke službe pojedinih plemića, kojima su se često služili i u stjecanju visokih položaja u Crkvi ili namještanju istih za ostale članove svoje obitelji (Matafaris, Sloradis). Također, zabilježeni su i primjeri pojedinih malverzacija ili pogodovanja prilikom kupnje ili najma privatnih i crkvenih nekretnina, upravo kod onih obitelji koje su bile povezane sa crkvama i samostanima (Fanfogna, Matafaris, Sloradis).

Te iste crkve i samostani aktivno su sudjelovali u kupovini i najmu nekretnina te su imali i svoje dućane koje su davali u najam trgovcima ili plemićima. Ti isti dućani bili su dijelom poslovnog središta na glavnom gradskom trgu, gdje su se nalazile i neke od najvažnijih nekretnina gradskoga plemstva. Primjerice, obitelji Matafaris, Begna, Rosa, Nassis, Grisogonis i Grubogna posjeduju najveći broj dućana u svojim kućama na glavnom gradskom trgu, šireći svoje poslovanje kupovinom susjednih kuća i dućana koje su redovito davali u najam trgovcima i obrtnicima. Na sličan način se trgovinski promet odvija i na području u predjelu gradske luke, gdje su obitelji Rosa, Pechiaro, Zadulinis, Grisogonis i Ciualellis posjedovale na svojim posjedima niz gospodarskih objekata namijenjenih trgovini (skladišta, dućani, i sl.). Također, veći broj gospodarskih nekretnina kao npr. peći i konoba zabilježeno je i u području Kopnenih vrata (Matafaris) te u središnjim i južnim dijelovima grada. One plemićke obitelji koje su se aktivno bavile trgovinom kao npr. Nassis ili Rosa ostavljaju svoje dućane a s time i svoje poslove svojim nasljednicima na daljnje korištenje.

Kroz smještaj ili transfer nekretnina uspjeli smo utvrditi i odnos pojedinih plemića sa pripadnicima bogatog trgovačkog sloja. Bogati trgovci bili su povezani sa tim plemićima najčešće preko poslovnih veza – zabilježeno je više primjera dugovanja, zbog čega su se pokretale i sudske parnice. Plemstvo i trgovci žive zajedno u susjedskim odnosima, međusobno zamjenjuju obiteljske kuće ili obavljaju kupoprodaju nekretnina. Zanimljiv je slučaj suknara Mihovila koji je poslovnim transakcijama kupio više obiteljskih kuća i posjeda koji su pripadali gradskom plemstvu.

U vrijeme najvećeg političkog, gospodarskog i društvenog razvoja Zadra vidljiva je uloga zadarskoga plemstva u podjeli gradskog prostora i njegova uloga u životu grada. Politički, ekonomski i društveno najutjecajnije plemićke obitelji smještaju svoje obiteljske posjede na najprivlačnijim i najvažnijim gradskim lokacijama, vođeni prvenstveno vlastitim obiteljskim, poslovnim ali i političkim interesima. Smještaj njihovih nekretnina prati i njihove političke i društvene aktivnosti u gradu, u kojem se pokazuju kao aktivan čimbenik u vođenju gradske politike te sudjelovanju u gradskoj trgovini i poslovanju. Naravno, to je uključivalo i aktivnosti u trgovanju gradskim nekretninama koje je u tom razdoblju bilo iznimno aktivno te u kojem je plemstvo imalo ključnu ulogu. Politički utjecaj kralja i njegovih vitezova također je vidljiv i u njihovom smještaju – vitezovi zauzimaju najvažnije gradske lokacije u središnjem i sjevernom dijelu grada, što je bilo povezano i sa njihovom aktivnom ulogom u obrani Zadra. Iako su plemstvu pripadale najljepše i najveće nekretnine, i bogati gradski trgovci sve više kupuju njihove nekretnine te se sve češće smještaju i uz njihove obiteljske posjede. Najutjecajnija plemićka obitelj u tadašnjem Zadru bili su Matafaris – njihov politički, ekonomski i društveni ugled odražava se i na izgled, brojnost ali i na smještaj njihovih nekretnina koje se nalaze po čitavom gradu. Smještaj njihovih dvaju najvažnijih posjeda u blizini kraljevskog i katedralnog središta svjedoči o njihovom velikom ugledu kao i o želji da kontroliraju događanja unutar grada.

Iako smo uspjeli ovim istraživanjem dobiti glavne temelje za daljnja istraživanja o smještaju gradskoga plemstva unutar grada, nismo bili u mogućnosti utvrditi cjelovitiju sliku o nastanku i trajanju obiteljskih posjeda na pojedinim lokacijama. Ta činjenica proizlazi iz nekoliko glavnih razloga. U prvom redu, istraženo vremensko razdoblje od sredine 1350-ih do kraja 1380-ih bilo je prekratko da bi se istražili svi potrebni procesi vezani za promjenu vlasništva nad nekretninama. Drugo, nedovoljna istraženost razvoja tih posjeda u razdoblju od

sredine 13. do sredine 14. stoljeća.²¹⁹⁸ Treće, zbog nedostatka cjelovite studije o genealogiji zadarskoga plemstva, teško je bilo utvrditi neke obiteljske relacije unutar pojedinih plemićkih obitelji. I na kraju, nedovoljan je broj sačuvanih dokumenata za Ludovikovo razdoblje – kako notarskih tako i ključnih normativnih izvora. Ovaj zaključak otvara ujedno i nova pitanja u daljnjim istraživanjima koja će se prvenstveno odnositi na istraživanje smještaja gradskoga plemstva u razdoblju prije i nakon Ludovika. Cilj tog istraživanja je dobiti uvid u nastanak i oblikovanje njihovih posjeda kao i u promjenu vlasništva nad tim istim posjedima u razdoblju od 13. do 15. stoljeća.

---

²¹⁹⁸ Iako je objavljen rad o zadarskim nekretninama za 13. stoljeće, on se uglavnom odnosi na glavne značajke nekretnina ali ne i na smještaj plemićkih obitelji u 13. stoljeću, vidi Benyovsky Latin, Begonja, "Nekretnine", 7-39.

6. POPIS IZVORA I LITERATURE

6.1. NEOBJAVLJENI IZVORI

- 1) Hrvatska - Državni arhiv u Zadru, Zadar - fond 31 - Bilježnici Zadra (HR-DAZD-31-ZB), Vannes Bernardi de Firmo (1375.-1404.), Petrus Perençanus (1365.-1392.), Articutius de Rivignano (1383.-1416.), Petrus de Serçana (1375.-1416.), Presbiter Helyas (1378.-1379.), Iohannes de Casulis (1381.-1417.), Raymundus de Modiis (1384.-1389.), Nicolaus de Flumine (1389.-1392.).
- 2) Hrvatska - Državni arhiv u Zadru, Zadar - fond 31 - Bilježnici Zadra (HR-DAZD-31-ZB), Pergamene zadarskih bilježnika (b. 1.).
- 3) Hrvatska - Državni arhiv u Zadru, Zadar - fond 22 - Curia maior ciuiliium (HR-DAZD-22-CMC).

Knjiga izvršenja presuda (*Liber possessorum*, 1366.-1404.): Petrus Perençanus, kut. 3, fasc. 1; Iohannes de Casulis, Raymundus de Modiis de Asula, Vannes q. Dominici de Firmo i Vannes q. Bernardi de Firmo, kut. 2, fasc. 3.

Knjiga presuda (*Liber sententiarum*, 1359.-1404.): Isnardus Romanati de Romanato de Padua, Bartholomeus ser Paganini de Bononia, kut. 2, fasc. 2, Coradus quondam Rangerii de Padua, fasc. 5; Coradus quondam Rangerii de Padua, kut. 4, fasc. 1; Raymundus quondam Comini de Modiis de Asula, kut. 6, fasc. 5; Coradus quondam Rangerii de Padua, kut. 6, fasc. 6_1.

Izveštaji o dodjeli založnoga prava zbog ogluhe tuženika (*districtae*): Rangerius/Coradus de Padua, kut. 2, fasc. 5 (1359.-1363.).

Knjige procesa:

Knjiga o dražbovnim prigovorima (*Liber de contradictis*): Iohannes de Polis de Parma et clericus Bronicti Francisci de Firmo, kut. 3, fasc. 1 (1365.-1369.); Coradus quondam Rangerii de Padua/ Rangerius filius ser Coradi de Padua/Isnardus de Romanato de Padua, kut. 6, fasc. 6/3 (1359.-1363.).

Knjiga parnica o nekretninama (*Petitiones de stabilibus*): Coradus quondam Rangerii de Padua, kut. 2, fasc. 4 (1362.-1363.), Iohannes quondam Baldinocti de Casulis, fasc. 7 (1381.-1386.); Iohannes de Polis de Parma, kut. 3, fasc. 1 (1365.-1366.); Laurencius de Alessandrinis de Regio, kut. 4, fasc. 3, fasc. 4_1, fasc. 6 (1369.-1375.), clericus Bronicti Francisci de Firmo, fasc. 11-12 (1367.-1369.), Laurencius de Alessandrinis de Regio, fasc. 13 (1372.).

Knjiga parnica o pokretninama (*Petitiones ciuiles mobilium*): Coradus quondam Rangerii de Padua, kut. 1, b. 1, fasc. 3 (1358.); Coradus quondam Rangerii de Padua, kut. 2, fasc. 5 (1359.-1360.); Coradus quondam Rangerii de Padua et Rangerius, kut. 3, fasc. 2 (1361.-1362.); Coradus quondam Rangerii de Padua et Isnardus de Padua, kut. 6, fasc. 7 (1362.-1363.).

Knjiga zahtjeva za bezoporučnim nasljeđivanjem (*Liber successionum*): clericus Bronicti Francisci de Firmo, kut. 3, fasc. 1. (1367.-1369.).

6.2. OBJAVLJENI IZVORI

Archivio di Stato di Trieste, Catasti di Trieste, *Mappe del Catasto franceschino*: "Mappe catastale del Comune di Zara", fol. 13, allegato 2 (1826-sec. 19. seconda metà), sign: 610a all02.   Pristup   ostvaren   15.   10.   2016.
<http://www.catasti.archivodistatotrieste.it/Divenire/document.htm?idUa=10653093&idDoc=10659976&first=13&last=13>.

Glavičić, Branimir; Vratović, Vladimir; Karbić, Damir; Kurelac, Miroslav; Ladić, Zoran, prir. *Opsada Zadra/Obsidio Iadrensis. Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium 54. Scriptores VI*. Zagreb: HAZU, 2007.

Jelić, Luka. "Moći sv. Šimuna Bogoprimatea u Zadru: hagiografsko-povijesna studija". *Rad JAZU. Razredi filološko-historički i filozofičko-juridički* 55 (1901): 158-225.

Kolanović, Josip; Križman, Mate, prir. *Zadarski statut: sa svim reformacijama odnosno novim uredbama donosenima do godine 1563.* Zagreb; Zadar, Hrvatski državni arhiv; Ogranak Matice hrvatske, 1997.

Kolanović, Josip; Marković, Jasna; Barbarić, Josip; Sirotković, Hodimir, prir. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije/Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Dodaci (Supplementa), sv. 1-2.* Zagreb: Hrvatski državni arhiv; HAZU, 1998-2002.

Leljak, Robert, prir. *Inventari fonda Veličajne općine zadarske 1325-1385.* Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2006.

Leljak, Robert; Kolanović, Josip, prir. *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Iadrensis), Andreas condam Petri de Canturio. Bilježnički zapisi. Svezak I. 1353.-1355., vol. 4.* Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2001.

Leljak, Robert; Kolanović, Josip, prir. *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Iadrensis), Andreas condam Petri de Canturio. Bilježnički zapisi. Svezak 2. 1355-1356., vol. 5.* Zadar: Državni arhiv u Zadru, 2003.

Ljubić, Šime, prir. *Listine o odnošajih između južnog Slavenstva i Mletačke Republike. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium,* sv. 1-3. Zagreb: JAZU 1868-1872.

Ljubić, Šime. "Dva popisa listina glasovitoga manastira sv. Krševana u Zadru". *Starine JAZU* 19 (1887): 6-172.

Perić, Olga; Matijević Sokol, Mirjana; Katičić, Radoslav, prir. *Historia Salonitana. Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika = Thomae Archidiaconi: Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum.* Split: Književni krug, 2003.

Rački, Franjo, prir. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium: Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia,* sv. 7. Zagreb: Sumptibus Academiae scientiarum et artium, 1877.

Ravančić, Gordan, prir. "Curia maior ciuilium - najstariji sačuvani registar građanskih parnica srednjovjekovnog Zadra (1351. – 1353.)". *Radovi instituta za povijesne znanosti HAZU: Institut za povijesne znanosti HAZU* 43 (2001): 85-160.

Smičiklas, Tadija; Kostrenčić, Marko; Stipišić, Jakov; Šamšalović, Miljen; Gunjača, Stjepan; Rendić Miočević, Duje, prir. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije/Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, sv. 1-19. Zagreb: JAZU; 1904-1990.

Stipišić, Jakov, prir. "Inventar dobara zadarskog patricija Grizogona de Civaellis iz 1384. godine". *Zbornik Historijskog zavoda JAZU* 8 (1977): 375-410.

Stipišić, Jakov, prir. *Inventar dobara Mihovila suknaara pokojnog Petra iz godine 1385*. Zadar, Stalna izložba crkvene umjetnosti, 2000.

Stipišić, Jakov, prir. *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Iadrensis), Spisi zadarskog bilježnika Franje Manfreda de Surdis iz Piacenze 1349..1350.*, sv. 3. Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1977.

Šišić, Ferdo, prir. "Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga". *Vjesnik kraljevskog zemaljskog arhiva* 6 (1904): 1-176.

Zjačić, Mirko, prir. *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Iadrensis), Spisi zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo 1279.-1308.*, sv. 1. Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1959.

Zjačić, Mirko; Stipišić, Jakov, prir. *Spisi zadarskih bilježnika (Notarilia Iadrensis), Spisi zadarskih bilježnika Henrika Ivana Qualis Nikole pok. Ivana Gerarda iz Padove 1296... 1337.*, sv. 2. Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1969.

6.3. LITERATURA

A. Giunio, Kornelija; Jurić, Radomir. "Termalni kompleksi Jadera u svjetlu novih istraživanja". *Histria Antiqua* 12 (2004): 251-258.

A. Giunio, Kornelija. "Neke bilješke o zadarskom forumu i Kapitoliju". *Histria Antiqua* 5 (1999): 55-66.

A. Giunio, Kornelija. "Razmišljanja o zapadnom dijelu povijesne jezgre Zadra u antičko doba". *Histria Antiqua* 16 (2008): 243-252.

Almeida Marado, Catarina. "Introduction". U: *Monastic Architecture and the City (CES Contexto, Debates, 6 (lipanj 2014)., uredila Catarina Almeida Marado, 6-10. Coimbra: Centre for Social Studies-Associate Laboratory University of Coimbra, 2014.*

Ančić, Mladen, prir. *Registar Artikucija iz Rivignana/Registrum Articutii de Rivignano. Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 11 (2005): 79-315.

Ančić, Mladen, prir. *Registar Petra de Sercane/Registrum Petri de Sercane, II. Vannes quondam Bernardi de Firmo. Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 15 (2009): 7-232.

Ančić, Mladen. "Imperij na zalasku. Nestanak bizantske vlasti na istočnoj obali Jadrana u 9. stoljeću". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 41 (1999): 1-20.

Ančić, Mladen. "Od tradicije "sedam pobuna" do dragovoljnih mletačkih podanika. Razvojna putanja Zadra u prvome desetljeću 15. stoljeća". *Povijesni prilozi* 37 (2009): 43-96.

Ančić, Mladen. "Splitski i Zadarski kaptol kao "vjerodostojna mjesta"". *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 11 (2005): 11-77.

Ančić, Mladen. U: *Anžuvinci i hrvatske zemlje. Obrazovni videoprogram, dio 1-2, režija Miljenko Bukovčan. Zagreb: Zagreb film, 2008.*

Andreis, Mladen; Benyovsky Latin, Irena; Plosnić Škarić, Ana. "Socijalna topografija Trogira u 14. stoljeću". *Povijesni prilozi* 33 (2007): 103-193.

Andreis, Mladen; Benyovsky, Irena; Plosnić, Ana. "Socijalna topografija Trogira u 13. stoljeću". *Povijesni prilozi* 25 (2003): 37-92.

Antoljak, Stjepan. "Heretici u srednjovjekovnom Zadru i njegovoj okolini: prilog proučavanju povijesti patarenstva u Dalmaciji". *Radovi centra JAZU u Zadru* 21 (1974): 7-27.

Antoljak, Stjepan. "Vladarski dvor (palača) i kraljevske kuće u srednjovjekovnom Zadru (s posebnim osvrtom na doba Arpadovića i Anžuvina)". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 17 (1984): 55-76.

Antoljak, Stjepan. "Zadarski katastik 15. stoljeća". *Starine JAZU* 42 (1949): 371-417.

Antoljak, Stjepan. *Hrvati u prošlosti*. Split: Književni krug, 1992.

Anzulović, Ivna. "Pavao Pavlović – istaknuti Zadrani 14. i 15. stoljeća (oko 1330.-1416.)". *Zadarska smotra* 1-2 (1995): 75-140.

Babić, Ivo. "Anžuvinski biljezi u Dalmaciji". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti, Zadar, 4.-5. 12.1980. Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 321-328.

Badurina, Anđelko. "Uloga samostana u urbanizaciji jadranske obale". *Peristil* 21 (1978), br. 1: 131 -132.

Bak, M. János; Engel, Pál; Sweeney Ross, James, prir. *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary, vol. 2 (1301-1457)*. Salt Lake City: Charles Schlacks, Jr. Publisher, 1992.

Bartulović, Anita. "O jezičnoj komunikaciji prema spisima zadarskoga notara Petra Perencana (1361.-1392.)". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu* 33 (2015): 71-101.

Begonja, Sandra. "Srednjovjekovno djelo Obsidio Iadrensis/Opsada Zadra kao povijesni izvor za prikaz vojnopomorske moći Venecije u 14. stoljeću". *Povijesni prilozi* 47 (2014): 81-141.

Benediktinski samostan Ćokovac, "Benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana - Ćokovac na Pašmanu". Pristup ostvaren 15. 9. 2016. http://www.benediktinci.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=70&Itemid=55

Benyovsky Latin, Irena. "Interdisciplinarnost u urbanoj povijesti: povijest i perspektive". U: *Historiografija - povijest u suvremenom društvu*, uredili Gordan Ravančić, Mislav Gregl, Ivana Horbec, Vlasta Švoger i Dinko Župan, 23-34. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014.

Benyovsky Latin, Irena. "Kuće obitelji Lucić u srednjovjekovnom Trogiru". U: *Domus, casa, habitatio: kultura stanovanja na jadranskom prostoru. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa 5 (Istarski povijesni biennale) održanog u Poreču 2011.*, uredile Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić-Vekić, 73-92. Poreč; Pazin; Pula: Zavičajni muzej Poreštine; Državni arhiv; Sveučilište Jurja Dobrile, 2012.

Benyovsky Latin, Irena. "Smještaj gradskog plemstva u dalmatinskim gradovima srednjeg vijeka". *Acta Histriae* 15 (2008): 37-59.

Benyovsky Latin, Irena. *Srednjovjekovni Trogir*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009.

Benyovsky Latin, Irena; Begonja, Sandra. "Nekretnine u notarskim dokumentima 13. stoljeća: Primjeri dalmatinskih gradova (Zadra, Šibenika, Trogira, Splita i Dubrovnika)". *Povijesni prilozi* 51 (2016): 7-39.

Benyovsky Latin, Irena; Ledić, Stipe. "Posjed obitelji Volcassio u srednjovjekovnom Dubrovniku". *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 51 (2013), br. 1: 17-60.

Benyovsky, Irena. "Komunalno reguliranje gradskog prostora u srednjovjekovnom Trogiru". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu* 21 (2003): 29-43.

Benyovsky, Irena. "Mendicants and Dalmatian Towns in the Middle Ages". *Povijesni prilozi* 15 (1996): 241- 260.

Benyovsky, Irena. "Privatni prostori grada Trogira u kasnom srednjem vijeku". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest FF-a* 29 (1996): 53-67.

Benyovsky, Irena. "Reguliranje gradskih prostora u dalmatinskim gradovima srednjeg vijeka". *Acta Histriae* 7 (1999): 543-564.

Benyovsky, Irena. "Trogirsko prigrade na prijelazu 13. u 14. stoljeće – utjecaj dominikanaca i franjevac na oblikovanje prostora". *Croatica Christiana periodica* 52 (2003): 47-56.

Beuc, Ivan. "Statut zadarske komune iz 1305. godine". *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu* 2 (1954): 491-781.

Brković, Milko. "Isprave o Zadarskom miru 1358. godine". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 51 (2009): 69-107.

Brunelli, Vitaliano. *Storia della città di Zara: dai tempi remoti sino al MDCCCXV, compilata sulle fonti e integrata da tre capitoli sugli usi et costumi.* Trst, LINT, 1974.

Bruzelius, Caroline. "Friars in the Medieval City: Preaching, Building and Burying". U: *Monastic Architecture and the City (CES Contexto, Debates, 6 (lipanj 2014))*, uredila Catarina Almeida Marado, 11-23. Coimbra: Centre for Social Studies-Associate Laboratory University of Coimbra, 2014.

Budak, Neven. "Early medieval boundaries in Dalmatia/Croatia (8th-11th centuries)". U: *"Castellum, civitas, urbs". Zentren und Eliten im frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa*, uredili Orsolya Heinrich-Tamáská, Hajnalka Herold, Péter Straub i Tivadar Vida, 35-44. Budapest - Leipzig - Keszthely - Rahden/Westf.: Marie Leidorf, 2015.

Budak, Neven. "Hrvatska i Bizant u 10. stoljeću". *Tabula: časopis Filozofskog fakulteta, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli* 12 (2014): 51-63.

Budak, Neven. "Obsidio Jadrensis, povijesno i književno djelo našeg ranog humanizma". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti", Zadar, 4.-5. 12. 1980., Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 353-359.

Budak, Neven. "Urban elites in Dalmatia in the fourteenth and fifteenth centuries". U: *Città e sistema adriatico alla fine del medioevo. Bilancio degli studi e prospettive di ricerca, Atti e memorie della Società dalmata di storia patria*, vol. 26, uredio Michele Pietro Ghezzi, 181-199. Venezia 1997.

Budak, Neven. *Prva stoljeća Hrvatske.* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 1994.

Csukovits, Enikő. "Le innovazioni istituzionali nell'età angioina e i loro parallelismi napoletani". U: *L'Ungheria angioina.* Bibliotheca Academiae Hungariae - Roma. Studia,

3, uredio Enikő Csukovits, 59-120. Roma: Viella Istituto Balassi – Accademia d'Ungheria in Roma, 2013.

Čolak, Nikola. "Poljoprivreda zadarske komune u ranom srednjem vijeku". *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 9 (1962): 163-190.

Čolak, Nikola. "Zemljišni posjed zadarske komune u XII. stoljeću". *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 10 (1963): 367-397.

Čvrljak, Krešimir. "Civalelli". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3617>.

Dacre Boulton, Jonathan D'Arcy. *The Knights of the Crown: The Monarchical Orders of Knighthood in Later Medieval Europe, 1325-1520*. Woodbridge: Boydell Press, 1987.

Denecke, Dietrich. "Social status and place of residence in preindustrial German towns: recent studies in social topography". U: *Urban Historical Geography: Recent Progress in Britain and Germany*, uredili Dietrich Denecke, Gareth Shaw, 125-141. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

Dokoza Nikpalj, Serđo. "Fanfonja". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5831>.

Dokoza Nikpalj, Serđo. "Galelli". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6554>.

Dokoza Nikpalj, Serđo. "Ginano". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6813>.

Dokoza Nikpalj, Serđo. "Grubonja". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8062>.

Dokoza Nikpalj, Serđo; Radauš, Tatjana. "Grisogono". *Hrvatski biografski leksikon*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7822>.

Dokoza, Serđo. "Damjan Bivaldov Nassi (oko 1338. – 1408.)". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 57 (2015): 93-144.

Dokoza, Serđo. "Osnovne postavke o zadarskom plemstvu", osobni prilog, str.1-2.

Dokoza, Serđo. "Problematika proučavanja dalmatinskoga plemstva u srednjem vijeku". *Povijesni prilozi* 35 (2008): 25-41.

Dokoza, Serđo. "Tragom jedne Brunellijeve priče". *Povijesni prilozi* 37 (2009): 97-114.

Dokoza, Serđo. "Zadarsko plemstvo i sol u drugoj polovici 14. i početkom 15. stoljeća". *Povijesni prilozi* 49 (2015): 85-125.

Engel, Pál. "Struttura sociale e politica dell'Ungheria in epoca angioina". U: *L'Ungheria angioina*. Bibliotheca Academiae Hungariae - Roma. Studia, 3, uredio Enikő Csukovits, 121-139. Roma: Viella Istituto Balassi – Accademia d'Ungheria in Roma, 2013.

Engel, Pál. *The realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary 895-1526*. I. B Tauris, 2005.

FA, "Nomina Domorum Nobilium". *Bullettino di archeologia e storia dalmata* 12 (1889): 183-185.

Fadić, Ivo. "Gneius Baebius Tamphilus Vala Numonianus - "graditelj" foruma, patron Jadera i prvi prokonzul Ilirika". *Histria Antiqua* 5 (1999): 47-54.

Fadić, Ivo; Štefanac, Berislav. "Geneza grada na trgu Petra Zoranića u Zadru". *Histria Antiqua* 20 (2011): 325-332.

Federico Bianchi, Carlo. *Fasti di Zara: religioso, politico, civili dall'anno 1184 av. cr.sino allo anno 1888*. Zadar: Tipografia di G. Woditzka, 1888.

Federico Bianchi, Carlo. *Zara cristiana vol. I*. Zadar: Tipografia di G. Woditzka, 1877.

Fisković, Cvito. "Romaničke kuće u Splitu i Trogiru". *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1952), br. 2: 129-178.

Fisković, Cvito. *Zadarski sredovječni majstori*. Split: Matica hrvatska, 1959.

Florence Fabijanec, Sabine. "Društvena i kulturna uloga zadarskog trgovca u XIV. i XV. stoljeću". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 22 (2004): 55-120.

Florence Fabijanec, Sabine. "Dva trgovačka inventara kao pokazatelji ekonomskog i kulturnog života u Zadru u XIV. stoljeću". *Povijesni Prilozi* 25 (2003): 93-131.

Florence Fabijanec, Sabine. "Pojava profesije *mercator* i podrijetlo trgovaca u Zadru u XIV. i početkom XV. stoljeća". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 19 (2001): 83-125.

Florence Fabijanec, Sabine. "Profesionalna djelatnost zadarskih trgovaca u XIV. i XV. stoljeću". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 17 (1999): 31-60.

Florence Fabijanec, Sabine. "Žensko upravljanje nekretninama u drugoj polovici 14. stoljeća u Zadru". *Historijski Zbornik* 59 (2006): 33-52.

Fondra, Lorenzo. *Istoria della insigne reliquia san Simeone profeta che si venera a Zara.* Zadar: coi tipi dei fratelli Battara, 1855.

Foretić, Vinko. "Pogled na Zadarski mir 1358. godine". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti", Zadar, 4.-5.12. 1980., Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 233-243.

Ganza Aras, Tereza. "Zadužbina i licej sv. Dimitrija u Zadru". *Historijski zbornik* 43 (1990), br. 1: 197-208.

Glavinić, Mihovil. "Iscrizioni inedite: Zara". *Bulletino di archeologia e storia dalmata* 3 (1891): 33-34.

Granić, Miroslav. "Paško-zadarski odnosi tijekom 14. stoljeća". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti", Zadar, 4.-5. 12. 1980. Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 67-79.

Grbavac, Branka. "Jurjević". *Hrvatski biografski leksikon.* Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9294>.

Grbavac, Branka. "Kršava". *Hrvatski biografski leksikon.* Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 5. prosinca 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6992>.

Grbavac, Branka. "Notarijat na istočnojadranskoj obali od druge polovine 12. do kraja 14. stoljeća". Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2010.

Grbavac, Branka. "Prilog proučavanju životopisa đenovskog i zadarskog plemića Baltazara de Sorbe, kraljevskog admirala". U: *Humanitas et litterae. Zbornik u čast Franje*

Šanjeka, uredili Lovorka Čoralić, Slavko Slišković, 227-240. Zagreb: Dominikanska naklada Istina; Kršćanska sadašnjost, 2009.

Grbavac, Branka. "Prilog proučavanju životopisa zadarskog plemića Franje Jurjevića, kraljevskog viteza". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 22 (2004): 35-54.

Grbavac, Branka. "Zadarska plemićka obitelj Ljubavac u 14. stoljeću". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 33 (2015): 49-69.

Grbavac, Branka. "Zadarski notari u 13. i 14. stoljeću". Magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2006.

Grbavac, Branka. "Zadarski plemići kao kraljevski vitezovi u doba Ludovika I. Anžuvinca". *Acta Histriae* 16 (2008), br. 1-2: 89-116.

Grgić, Marijan. "Dva nepoznata svetomarijska rukopisa u Budimpešti". *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 13-14 (1967): 125-229.

Grgin, Borislav. "Osnovna obilježja društvenog razvoja zadarskog otočja u razvijenom srednjem vijeku". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 29 (1996): 40-52.

Gruber, Dane. "Borba Ludovika I. s Mlečanima za Dalmaciju 1348–1356" i "Rat između Ludovika I. i Mlečana (1356.-1358)". *Rad JAZU* 152 (1903): 32-161.

Gruber, Dane. "Dalmacija za Ludovika I. (1358.-1382.), I. dio (1358.-1367.)". *Rad JAZU* 166 (1906): 164-215.

Gruber, Dane. "Vojevanje Ljudevita I. u Dalmaciji sa hrvatskim velmožama i sa Mletčani od početka njegova vladanja pa do osamgodišnjega primirja sa Mletčani". *Izješće Kraljevske velike gimnazije u Požegi koncem školske godine 1887/88.* (1888): 13-83.

Gusar, Karla; Vujević, Dario. "Prilog poznavanju utvrde Citadela u Zadru. Istraživanja Barbakana 2008. godine". *Prilozi Arheološkog Instituta* 26 (2009): 219-246.

Heers, Jacques. *Family clans in the Middle Ages: A Study of Political and Social Structures in Urban Areas (Europe in the Middle Ages).* Amsterdam; New York; Oxford: North-Holland Publishing Company, 1977.

Herlihy, David. *Medieval households. (Studies in Cultural History)*. Cambridge, Mass., and London: Harvard University Press, 1985.

Hibbert, A. B. "The Origins of the Medieval Town Patriciate". *Past & Present* 3 (1953): 15-27.

Hilje, Emil. "Mletački kaštel u Zadru". *Ars adriatica* 1 (2011): 109-116.

Hilje, Emil. "Zadar - samostan sv. Dominika (sv. Platona)". U: *Dominikanci u Hrvatskoj*, uredio Igor Fisković, 258-260. Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2011.

Ilakovac, Boris. "Kad je popločen i ukrašen emporij rimske kolonije Jader". *VAMZ* 32-33 (2001): 93-105.

Ilakovac, Boris. "Novi nalaz ostataka rimskih zgrada u Zadru 1960. god.". *Diadora* 2 (1962): 271-301.

Ilakovac, Boris. "Prilog arhitekturi i urbanizmu Iadera". *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 9 (1962): 219-249.

Jakić Cestarić, Vesna. "Etnički odnosi u srednjovjekovnom Zadru prema analizi osobnih imena". *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 19 (1972): 99-166.

Jakić Cestarić, Vesna. "Obiteljska pripadnost Paulusa de Paulo, zadarskog kroničara". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti", Zadar, 4.-5. 12. 1980., Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 267-285.

Jakić Cestarić, Vesna. "Ženska osobna imena i hrvatski udio u etnosimbiotskim procesima u Zadru do kraja XII. stoljeća". *Radovi Centra JAZU u Zadru* 21 (1974): 291-337.

Jakšić, Nikola. "Od hagiografskog obrasca do političkog elaborata – škrinja Sv. Šimuna, zadarska arca d'oro". *Ars Adriatica* 4 (2014): 125-154.

Jakšić, Nikola. "Zadarska plemićka porodica Martinušić – Pećar". *Radovi FFZd* 30 (1990/1991), br. 17: 93-125.

Jakšić, Nikola. U: *Anžuvinci i hrvatske zemlje*. Obrazovni videoprogram, dio 1-2, režija Miljenko Bukovča. Zagreb: Zagreb film, 2008.

Janeković Römer, Zdenka. "Ser Micouillus Petri, draparius, civis Iadre – život kao znak vremena". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 56 (2014): 45-68.

Janeković Römer, Zdenka. "Rodbinski odnosi u dalmatinskom društvu XIII. i XIV. stoljeća". *Historijski zbornik* 45 (1992), br. 1: 179-194.

Jordan Knežević, Ana. "Ranokršćanske crkve s kontinuitetom u predromanici u Zadru". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 52 (2010): 121-148.

Josip Škunca, Stanko. "Inventar spisa samostana klarisa sv. Nikole u Zadru". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 49 (2007): 185-204.

Jović Gazić, Vedrana. "Likovne ilustracije i opisi urbanističkog lika Zadra". *Diadora* 24 (2010): 199-220.

Jović Gazić, Vedrana. "Promjene u stanovanju i stambenoj arhitekturi Jadera. Transformacija antičkog u kasnoantički i ranosrednjovjekovni grad". *Histria Antiqua* 20 (2011): 473-488.

Jović Gazić, Vedrana. "Razvoj grada od kasne antike prema srednjem vijeku: Dubrovnik, Split, Trogir, Zadar – stanje istraženosti". *Archaeologia adriatica* 5 (2011): 151-196.

Jović, Vedrana. "Jugoistočni potez zadarskih zidina. Povijesni razvoj od antike do kasnog srednjeg vijeka". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 52 (2010): 79-119.

Jurković, Ivan. "Socijalni status i prisilni raseljenici podrijetlom iz hrvatskih plemićkih obitelji u zemljama njihovih doseoba za trajanja osmanske ugroze". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 23 (2005): 63-85.

Jurković, Miljenko. "Crkvena reforma i ranromanička arhitektura na istočnom Jadranu". *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1990), br. 20: 191-213.

Jurković, Miljenko. "Sv. Petar Stari u Zadru i njegova kriptu". *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1997), br. 24: 77-90.

Kandido Rožman, Marija. "Francuski putopisi kroz Dalmaciju od prvog križarskog pohoda do kraja XVIII. stoljeća". *Mogućnosti* 37 (1990): 984-995.

Karakaš Obradov, Marica. *Angloamerička bombardiranja Hrvatske u Drugom svjetskom ratu. Saveznički zračni napadi na Nezavisnu Državu Hrvatsku*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2008.

Karbić, Damir. "Odnosi gradskoga plemstva i bibrirskih knezova Šubića. Prilog poznavanju međusobnih odnosa hrvatskih velikaša i srednjovjekovnih dalmatinskih komuna". *Povijesni prilozi* 35 (2008): 43-60.

Karbić, Damir. "Zlatni vijek Bribira". *Hrvatska revija* 2 (2007). Pristup ostvaren 15. 11. 2016. <http://www.matica.hr/hr/346/Zlatni%20vijek%20Bribira%20/>.

Karbić, Damir; Katušić, Maja; Pisačić, Ana, prir. *Velika bilježnica Zadarskog kaptola: Quaternus magnus Capituli Iadrensis*. U: *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 13 (2007): 5–296.

Karbić, Damir; Miljan, Suzana. "Političko djelovanje kneza Pavla I. Zrinskog (1362.-1414.)". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu* 30 (2012): 87-107.

Katić, Miroslav. "Nova razmatranja o kasnoantičkom gradu na Jadranu". *Opvscula archaeologica* 27 (2003): 523-528.

Klaić, Nada. "Bibrirski knezovi (XI-XIV st.)". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 11. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2807>.

Klaić, Nada. "Neki problemi srednjovjekovne povijesti Zadra". U: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura*. *Zbornik Zadar*, uredio Jakša Ravlić, 129-139. Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964.

Klaić, Nada. "Problem vrhovne vlasti nad Dalmacijom do početka XV stoljeća". U: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura*. *Zbornik Zadar*, uredio Jakša Ravlić, 141-168. Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964.

Klaić, Nada. "Značenje vladavine Anžuvina za hrvatske zemlje, napose za Dalmaciju". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti", Zadar, 4.-5. 12. 1980., Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 225-231.

Klaić, Nada; Petricioli, Ivo. *Zadar u srednjem vijeku do 1409. Prošlost Zadra II*. Zadar: Filozofski fakultet, 1976.

Klaić, Vjekoslav. "Admirali ratne mornarice hrvatske godine 1358–1413.". *Vjesnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 2 (1900): 32–40.

Klaić, Vjekoslav. *Povijest Hrvata 2 (treće doba: vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301-1526)).* Zagreb: Nakladni zavod MH, 1972.

Klaić, Vjekoslav. *Povijest Hrvata. Od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća. sv. 2: dio prvi. Treće doba: vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301-1526).* Zagreb: Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), 1900.

Kolumbić, Jelena. "Grbovi zadarskih plemićkih obitelji". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 47 (2005): 27-98.

Kolumbić, Jelena. "Obitelj Benja kroz stoljeća". U: *Zbornik radova o Šimunu Kožičiću Benji. Razred za filološke znanosti JAZU, Filozofski fakultet Zadar, Hrvatsko filološko društvo Zadar*, 93-102. Zagreb: JAZU, Razred za filološke znanosti, 1991.

Kosanović, Ozren. "Potknežin i vikar kao službenici knezova krčkih u Senju (1271.-1469.)". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu* 31 (2013): 1-20.

Kostrenčić, Marko; Gortan, Veljko; Herkov, Zlatko, prir. *Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae. Rječnik srednjovjekovnog latiniteta Jugoslavije*, sv. 1-2. Zagreb: JAZU, 1969-1978.

Krasić, Stjepan. "Opis hrvatske jadranske obale u putopisima švicarskog dominikanca Feliksa Fabrija (Schmida) iz 1480. i 1483/84. godine". *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 39 (2001): 133-216.

Kukuljević Sakcinski, Ivan. "Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana u Hrvatskoj". *Rad JAZU. Razredi filologičko-historički i filozofičko-juridički* 14 (1886): 1-80.

Kunčić, Meri. "Dalmatinski patricijat i socijalno kršćanstvo. O srednjovjekovnim rapskim hospitalima s posebnim osvrtom na hospital Tijela Kristova i njegova utemeljitelja Petra de Zaro". *Croatica Christiana periodica* 40 (2016), br. 77: 25-76.

Kunčić, Meri; Ladić, Zoran. "Društvena i gospodarska slika splitske komune u 14. stoljeću na temelju analize bilježničkih spisa". U: *Splitski statut iz 1312. godine: Povijest i pravo. Zbornik radova*, uredili Željko Radić, Marko Trogrlić, Massimo Meccarelli i Ludwig Steindorff, 399-446. Split: Književni krug Split; Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Splitu; Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2015.

Ladić, Zoran, "Diplomatske aktivnosti Zadrana u vrijeme opsade Zadra 1345./1346. godine (do odlaska Ludovika od Zadra)". U: *Hrvatska srednjovjekovna diplomacija. Zbornik Diplomatske akademije 2*, uredili Mladen Andrić i Mirko Valentić, 257-270. Zagreb: Diplomatska akademija MVP RH, 1999.

Ladić, Zoran. "Karnarutić". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=9878>.

Ladić, Zoran. "Kasnosrednjovjekovni stanovnici Zadra podrijetlom iz Vrane u zadarskim bilježničkim spisima" (on-line), Academia. edu. Pristup ostvaren 19. kolovoza 2016. [http://www.academia.edu/7914845/KASNOSREDNJOVJEKOVNI_STANOVNICI_ZADRA_PODRIJETLOM_IZ_VRANE_U_ZADARSKIM_BILJE%C5%BDNI%C4%8CKI_M_SPISIMA_LATE_MEDIEVAL_DENIZENS_OF_ZADAR_ORIGINATING_FROM_VRANA_ACCORDING_TO_THE_ZARATIN_NOTARY_RECORDS]

Ladić, Zoran. *Last Will: Passport to Heaven. Urban last wills from late medieval Dalmatia*. Zagreb: Srednja Europa, 2012.

Lansing, Carol. *The Florentine Magnates: Lineage and Faction in a Medieval Commune*. Princeton Legacy Library (Series). Princeton University Press, 1991.

Lučić, Nikša; Čoralić, Lovorka. "Fumatis". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6474>.

Lvcii Dalmatini, Ioannis. *De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex*. Amsteladami: Apud Ioannem Blaeu, 1666.

Majnarić, Ivan. "Nobility of the Croatian Kingdom between Zadar and Its Hinterland during the Late 14th and Early 15th Centuries". U: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property*, uredile Irena Benyovsky Latin i Zrinka Pešorda Vardić, 209-236. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014.

Marasović, Tomislav. "Prilog proučavanju ranosrednjovjekovnoga grada". U: *Graditeljstvo starohrvatskog doba*, 225-251. Split: Književni krug, 1994.

Marasović, Tomislav. "Srednjovjekovni urbanizam hrvatskih gradova na Jadranu". U: *Hrvatska i Europa : kultura, znanost i umjetnost*, uredio Ivan Supičić, 527-552. Zagreb: HAZU; Školska knjiga, 2000.

Margetić, Lujo. "Povezanost strukture hrvatskog društva i političkih odnosa u srednjem vijeku (do pojave staleža)". *Rad HAZU. Razred za društvene znanosti* 41 (2003): 1-150.

Marković, Predrag. "Dubrovnik - Gruž, samostan sv. Križa". U: *Dominikanci u Hrvatskoj*, uredio Igor Fisković, 295-297. Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2011.

Marković, Predrag. *Katedrala sv. Jakova u Šibeniku Prvih 105 godina*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2010.

Maroević, Ivo. "Povijesni grad kao dokument". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 12-13 (1988/1989): 193.

Maštrović, Vjekoslav. "Calcina". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3302>.

Merćep, Ines. "Natječaj za regulacijsku osnovu Zadra iz 1953. godine. Pedeset godina poslije". *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam* 13 (2005), br. 1 (29): 67-78.

Mlacović, Dušan. *Građani plemići: uspon i pad rapskoga plemstva*. Zagreb: Leykam international, 2008.

Nikolić Jakus, Zrinka. "Obitelj dalmatinskog plemstva od 12. do 14. stoljeća". *Acta Histriae* 16 (2008), br. 1-2: 59-88.

Nikolić Jakus, Zrinka. "Privately Owned Towers in Dalmatian Towns during the High and Central Middle Ages". U: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property*, uredile Irena Benyovsky Latin i Zrinka Pešorda Vardić, 273-293. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014.

Nikolić Jakus, Zrinka. "Prva stoljeća zadarskoga plemstva". U: *Sažeci predavanja za Sjednicu VPV-a u Zadru 2009. Glasnik Hrvatskog plemićkog zbora*, uredio Ivo pl. Durbešić, 105-107. Zagreb: Hrvatski plemićki zbor, 2009.

Nikolić Jakus, Zrinka. "The Formation of Dalmatian Urban Nobility: Examples of Split, Trogir and Zadar". Doktorska disertacija, Central European University, Department of Medieval Studies, 2004., (MS Word verzija).

Nikolić Jakus, Zrinka. "Zadarske plemićke obitelji i posljedice mletačke opsade 1345/46. i Crne smrti.". U: *Zadarski mir: 18.2.1358.-18.2.2008.: o 650. obljetnici: ishodište jedne*

epohe. Sažeci sa znanstvenog skupa, uredila Larisa Grčić-Simeunović, rad preuzet sa mrežne stranice u obliku datoteke MS Word (str. 1-19), [https://bib.irb.hr/datoteka/411441.zadarski_mir - Nikolic Jakus.doc](https://bib.irb.hr/datoteka/411441.zadarski_mir_-_Nikolic_Jakus.doc). Zadar: Sveučilište, 2008., neobjavljeno.

Nikolić, Zrinka. "Madijevci: primjer obitelji dalmatinske gradske elite u desetom i jedanaestom stoljeću". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 23 (2005): 1-24.

Nikolić, Zrinka. *Rođaci i bližnji. Dalmatinsko gradsko plemstvo u ranom srednjem vijeku*. Zagreb, Matica hrvatska, 2003.

Novak, Grga. "Presjek kroz povijest grada Zadra". U: *Grad Zadar: presjek kroz povijest*, uredili Grga Novak i Vjekoslav Maštrović, 7-76. Zadar: JAZU, Institut u Zadru, 1966.

Ostojić, Ivan. "Svjetovni kler u staroj Hrvatskoj". *Bogoslovska smotra* 38 (1969), br. 3-4: 410-427.

Owen Hughes, Diane. "Urban Growth and Family Structure in Medieval Genoa". *Past and Present* 66 (1975): 3-28.

Peričić, Eduard. "Zadar u doba prvih veza sa Anžuvincima". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti", Zadar, 4.-5.12. 1980. Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 251 (31)-266 (46).

Pešorda, Zrinka. "Prilog povijesti franjevacu u srednjovjekovnom Dubrovniku". *Croatica Christiana periodica* 45 (2000): 29-57.

Petricioli, Ivo. "Crkva sv. Lovre u Zadru". U: *Srednjovjekovnim graditeljima u spomen*, uredio Ivan Mimica, 69-91. Split, Književni krug, 1996.

Petricioli, Ivo. "Dva tisućljeća zadarskog urbanizma". *Urbs* 2 (1958-59): 65-71.

Petricioli, Ivo. "Ikonografija Zadra do pada Mletačke republike". *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 11-12 (1965): 493-529.

Petricioli, Ivo. "Lik Zadra u srednjem vijeku". U: *Grad Zadar: presjek kroz povijest*, uredili Grga Novak i Vjekoslav Maštrović, 143-186. Zadar: JAZU; Institut u Zadru, 1966.

Petricioli, Ivo. "Maketa Zadra u Pomorskom muzeju Venecije". *Zbornik instituta za historijske nauke u Zadru* 2 (1957): 101-124.

- Petricioli, Ivo.** "Novi rezultati u izučavanju zadarskih srednjovjekovnih fortifikacija". *Diadora* 3 (1965): 169-202.
- Petricioli, Ivo.** "O položaju kuće kralja Ludovika Anžuvince i crkve sv. Silvestra u Zadru". *Starohrvatska prosvjeta* 15 (1985): 119-132.
- Petricioli, Ivo.** "Opis Zadra iz godine 1494.". *Zadarska revija* 15 (1966): 205-208.
- Petricioli, Ivo.** "Ostaci stambene arhitekture romaničkoga stila u Zadru". *Radovi instituta JAZU u Zadru* 9 (1962): 117-161.
- Petricioli, Ivo.** "Prilog zadarskim graditeljima XIV. i XV. stoljeća". U: *Srednjovjekovnim graditeljima u spomen*, uredio Ivan Mimica, 138-139. Split, Književni krug, 1996.
- Petricioli, Ivo.** "Prinove istraživanju srednjovjekovnog lika Zadra". *Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru* 28 (1988-1989), br. 15: 145-156.
- Petricioli, Ivo.** "Romanika u Zadru". U: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj- povijest-kultura. Zbornik Zadar*, uredio Jakša Ravlić, 546-560. Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964.
- Petricioli, Ivo.** "Srednjovjekovna kapela sv. Šimuna u Zadru". U: *Srednjovjekovnim graditeljima u spomen*, uredio Ivan Mimica, 189-199. Split, Književni krug, 1996.
- Petricioli, Ivo.** "Stomorica – S. Maria de Pusterla u Zadru". U: *Srednjovjekovnim graditeljima u spomen*, uredio Ivan Mimica, 23-45. Split, Književni krug, 1996.
- Petricioli, Ivo.** "Urbanistički razvoj zadarske luke". U: *Pomorski zbornik II.*, uredili Grga Novak i Vjekoslav Maštrović, 1453-1466. Zadar: JAZU, 1962.
- Petricioli, Ivo.** "Zadar". U: *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, svezak 4, 591-594. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1966.
- Petricioli, Ivo.** "Zapažanja o škrinji sv. Šimuna u Zadru". *Radovi. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet Zadar. Razdio filoloških znanosti* 14-15 (1976): 451- 461.
- Petricioli, Ivo.** *Umjetnička baština Zadra*. Zagreb: Matica hrvatska, 2005.
- Petricioli, Mirna.** "Perivoji Kneževe palače u Zadru". *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 36 (1998), br. 1: 397-407.

Piplović, Stanko. "Slikar i konzervator Ivan Smirić", *Croatica Christiana Periodica* 16 (1992): br. 29, 129-136.

Pivčević, Edo. "Jedno svjedočanstvo o hrvatskim gradovima iz godine 1486.". *Rad JAZU* 22 (1988): 185-195.

Plosnić Škarić, Ana. "Blok Andreis u Trogiru. Prilog poznavanju romaničke stambene arhitekture". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 31 (2007): 9-28.

Plosnić Škarić, Ana. "Gotička stambena arhitektura grada Trogira". Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2010.

Popić, Tomislav. "Izvorne cjeline srednjovjekovnih zadarskih sudskih zapisnika u arhivskom fondu Curia maior ciuilium". *Historijski zbornik* 64 (2011), br. 2: 321-376.

Popić, Tomislav. "Službenici zadarskoga Velikoga sudbenoga dvora građanskih sporova iz druge polovice 14. stoljeća". *Acta Histriae* 22 (2014): 207-224.

Popić, Tomislav. "Srednjovjekovni zadarski kapitulari". *Povijesni prilozi* 42 (2012): 43-80.

Popić, Tomislav. "Zadarska Curia consulum et maris i njezini zapisnici iz druge polovice 14. i prve polovice 15. stoljeća". *Povijesni prilozi* 41 (2011): 143-171.

Popić, Tomislav. "Zadarske mirazne parnice iz druge polovice 14. stoljeća". *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* 30 (2012): 57-85.

Popić, Tomislav. "Zadarski sud Curia maior ciuilium i njegovo djelovanje". Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2011.

Popić, Tomislav. *Krojenje pravde: Zadarsko sudstvo u srednjem vijeku (1358. - 1458.)*. Zagreb: Plejada d.o.o., 2014.

Popova, Ivayla. "Fifteenth-Century Istria and Dalmatia in Four Memoirs of Western Pilgrims". U: *Renaissance Studies in Honor of Joseph Connors*, vol. 2, uredili Machtelt Israëls i Louis A. Waldman, 255-262. Villa I Tatti, The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies, 29, 2013.

Radauš, Tatjana; Vrandečić, Josip. "Detrico". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4653>.

Raukar, Tomislav. "Društvene strukture dalmatinske komune". *Jugoslovenski istorijski časopis* 1-4 (1978): 102-110.

Raukar, Tomislav. "Društveni obzori srednjovjekovnog Zadra (u povodu 500. obljetnice zadarskoga visokoga školstva)". *Croatia Christiana periodica* 19 (1995), br. 35: 147-166.

Raukar, Tomislav. "Komunalna društva u Dalmaciji u anžuvinskom razdoblju – razvojna usmjerenja". U: *Prilog "Radovi sa znanstvenog skupa "Dalmacija u vrijeme anžuvinske vlasti", Zadar, 4.-5. 12. 1980., Radovi FF-a u Zadru* 23 (1983-84), br. 10: 243-251.

Raukar, Tomislav. "Komunalna društva u Dalmaciji u XIV. stoljeću". *Historijski zbornik* 33-34 (1980-1981), br. 1: 139-209.

Raukar, Tomislav. "O nekim obilježjima trgovine dalmatinskih gradova u srednjem vijeku: u povodu priloga M. M. Frejdenberga, Srednjovjekovna trgovina u Dalmaciji -- problemi i argumenti". *Historijski zbornik* 23-24 (1970-71): 411-442.

Raukar, Tomislav. "Prilog poznavanju sistema prihoda dalmatinskih gradova u XIV. stoljeću". *Historijski zbornik* 21-22 (1968-69): 343-370.

Raukar, Tomislav. "Zadarska trgovina solju u XIV i XV stoljeću". *Radovi Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Odsjek za povijest* 7-8 (1970): 19-80.

Raukar, Tomislav. "Zadarski dominikanski samostan u djelu Valerija Ponte". *Croatia Christiana periodica* 19 (1995), br. 36: 127-133.

Raukar, Tomislav. *Hrvatsko srednjovjekovlje – prostor, ljudi, ideje*. Zagreb: Školska knjiga; Zavod za hrvatsku povijest FF-a u Zagrebu, 1997.

Raukar, Tomislav. *Povijest Hrvata*, knj. 1. Zagreb: Školska knjiga, 2003.

Raukar, Tomislav. *Zadar u XV. stoljeću – ekonomski razvoj i društveni odnosi*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Centar za povijesne znanosti, 1977.

Raukar, Tomislav; Petricioli, Ivo; Švelec, Franjo; Peričić, Šime. *Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797. Prošlost Zadra III*. Zadar: Filozofski fakultet, 1987.

- Rubić, Ivo.** "Neki problemi geografije Zadra i njegove regije". U: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, uredio Jakša Ravlić, 9-22. Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964.
- Runje, Petar.** "Don Juraj Zubina, svećenik hrvatske knjige (o. 1400.–1480.)". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 45 (2003): 21-38.
- Sabalich, Giuseppe.** *Guida archeologica di Zara*. Zara: L. Woditzka, 1897.
- Sabljak, Alenka; Vežić, Pavuša.** "Obnova kuće Nassis u Zadru". *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 4-5 (1978 -1979): 155-179.
- Sanader, Mirjana.** *Antički gradovi u Hrvatskoj*. Zagreb: Školska knjiga, 2001.
- Seissel, Josip.** "Urbanistički lik i problem rekonstrukcije grada Zadra". *Radovi Instituta JAZU Zadar* 1 (1954): 17-35.
- Skok, Petar.** *Tri starofrancuske hronike o Zadru u godini 1202*. Zagreb: JAZU, 1951.
- Smiljanić, Franjo.** "Iz urbane topologije srednjovjekovnog Zadra". U: *Petriciolijev zbornik I, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 35.*, uredio Joško Belamarić, 379-384. Split: Konzervatorski odjel Ministarstva kulture Republike Hrvatske, 1996.
- Smiljanić, Franjo; Radauš Tatjana.** "Draginići". *Hrvatski biografski leksikon*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 15. 8. 2016. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5303>.
- Stagličić, Marija.** "Izgradnja Kneževe i Providurove palače u Zadru". *Radovi FF u Zadru* 20 (1982): 75-92.
- Stagličić, Marija.** "Srušena crkva Sv. Antuna Opata u Zadru – idejna rekonstrukcija". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 19 (1995): 63-67.
- Steindorff, Ludwig.** "Stari svijet i novo doba. O formiranju komune na istočnoj obali Jadrana". *Starohrvatska prosvjeta* 3 (1987), br. 16: 141-152.
- Strgačić, Ante Marija.** "Nazivi za glavne vjetrove na Jadranu u XVI. stoljeću". U: *Pomorski zbornik* 3, uredio Grga Novak, 1079-1094. Zadar: Društvo za proučavanje i unapređenje pomorstva, 1965.

Strgačić, Ante Marija. "Quirina...traversa pars' zadarskih srednjovjekovnih isprava". *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 2 (1963), br. 1: 95-131.

Strgačić, Ante Marija. "Zadarsko-mletački rat godine 1311-1313. i pogibija mletačkog admirala pred Zadrom". U: *Pomorski zbornik. Povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva, 1942-1962*, knj. 2, uredili Grga Novak, Vjekoslav Maštrović, 1597-1614. Zagreb: JAZU, 1962.

Suić, Mate. "Autohtoni elementi u urbanizmu antičkih gradova našeg primorja". U: *Odabrani radovi iz stare povijesti Hrvatske (opera selecta)*, uredio Šime Batović, 333-348. Zadar, Matica hrvatska, 1996.

Suić, Mate. "Izvještaj o arheološkim iskapanjima u Zadru". *Ljetopis JAZU* 55 (1946-1948): 199-221.

Suić, Mate. "Limitacija agera rimskih kolonija na istočnoj jadranskoj obali". *Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru* 1 (1955): 1-36.

Suić, Mate. "Nekoliko pitanja u vezi s municipalitetom antičkog Zadra". U: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, uredio Jakša Ravlić, 117-129. Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964.

Suić, Mate. "Novija arheološko topografska istraživanja antičkog Jadera". *Zbornik instituta za historijske nauke u Zadru* 2 (1958): 13-48.

Suić, Mate. "O imenu Zadra". U: *Zadar, geografija-ekonomija-saobraćaj-povijest-kultura. Zbornik Zadar*, uredio Jakša Ravlić, 95-104. Zagreb: Matica hrvatska, Zbornici i monografije, knj. 2, 1964.

Suić, Mate. "Obrambeni sustav i prospekt antičkog Zadra s kopnene strane". *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 14-15 (1976): 533-552.

Suić, Mate. *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb: Golden marketing, 2003.

Suić, Mate. *Zadar u starom vijeku. Prošlost Zadra I*. Zadar: Filozofski fakultet, 1981.

T. Lewis, Charlton; Short, Charles, prir. *A Latin dictionary*. Oxford: At the Clarendon Press, 1958.

Vežić, Pavuša. "Crkva i samostan sv. Nikole u Zadru". *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 33 (1992), br. 1: 305-315.

- Vežić, Pavuša.** "Crkva svete Marije Velike u Zadru". *Diadora* 8 (1975): 119-140.
- Vežić, Pavuša.** "Dalmatinski šesterolisti - sličnosti i razlike". *Ars Adriatica* 2 (2012): 41-74.
- Vežić, Pavuša.** "Klaustar samostana sv. Frane u Zadru i samostana sv. Jeronima na Ugljanu". *Radovi instituta za povijest umjetnosti* 32 (2008): 49-58.
- Vežić, Pavuša.** "Nadbiskupska palača u Zadru". *Peristil* 22 (1979): 17-35.
- Vežić, Pavuša.** "Obnova palače Grisogono u Zadru". *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 6-7 (1980/1981): 47-55.
- Vežić, Pavuša.** "*Platea civitatis Jadre* – prostorni razvoj Narodnog trga u Zadru". U: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 36. Petriciolijev zbornik II.*, uredio Joško Belamarić, 337-358. Split: Konzervatorski odjel Ministarstva kulture Republike Hrvatske, 1996.
- Vežić, Pavuša.** "Ranosrednjovjekovna cisterna episkopalnog kompleksa u Zadru". *Diadora* 9 (1980): 517-536.
- Vežić, Pavuša.** "Rezultati istraživanja na prostoru Citadele u Zadru". *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 16 (1990): 7-43.
- Vežić, Pavuša.** "Rezultati istraživanja u prostoru sakristije do katedrale u Zadru". *Diadora* 12 (1990): 301-326.
- Vežić, Pavuša.** "Starokršćanska bazilika Sv. Stjepana (crkva Sv. Šime) u Zadru". *Diadora* 11 (1989): 323-345.
- Vežić, Pavuša.** "Starokršćanski sloj katedrale u Zadru". *Diadora* 10 (1988): 165–181.
- Vežić, Pavuša.** "Zadar na pragu kršćanstva". *Diadora* 15 (1993): 29-54.
- Vitruvije Polije, Marko.** *Deset knjiga o arhitekturi/De architectura libri decem*. Zagreb: Golden marketing - Institut građevinarstva Hrvatske, 1999.
- Wood, Susan.** *The Proprietary Church in the Medieval West*. New York: Oxford, University Press, 2006.
- Zadaretro,** "*Ars memoriae*-sveti Šime". Pristup ostvaren 5. rujna 2016. http://zadaretro.info/ars%20memorie/2_sv_sime.htm

Zaninović Rumora, Marija. "Zadarske i šibenske mjere za dužinu kroz stoljeća". *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 34 (1992): 109-122.

Zelić, Danko. "Gradski statut kao izvor za povijest urbanog razvoja Šibenika". *Radovi instituta za povijest umjetnosti* 19 (1995): 37-51.

Zelić, Danko. "Public and Private Space in Medieval Towns of the Dalmatian Coast". U: *Mittelalterliche Häuser und Strassen in Mitteleuropa. Varia Archaeologica Hungarica IX/Font, Marta.*, uredila Maria Sandor, 139-148. Budimpešta; Pecs: Institutum Archaeologicum Academiae Scientiarum Hungaricae, 2000.

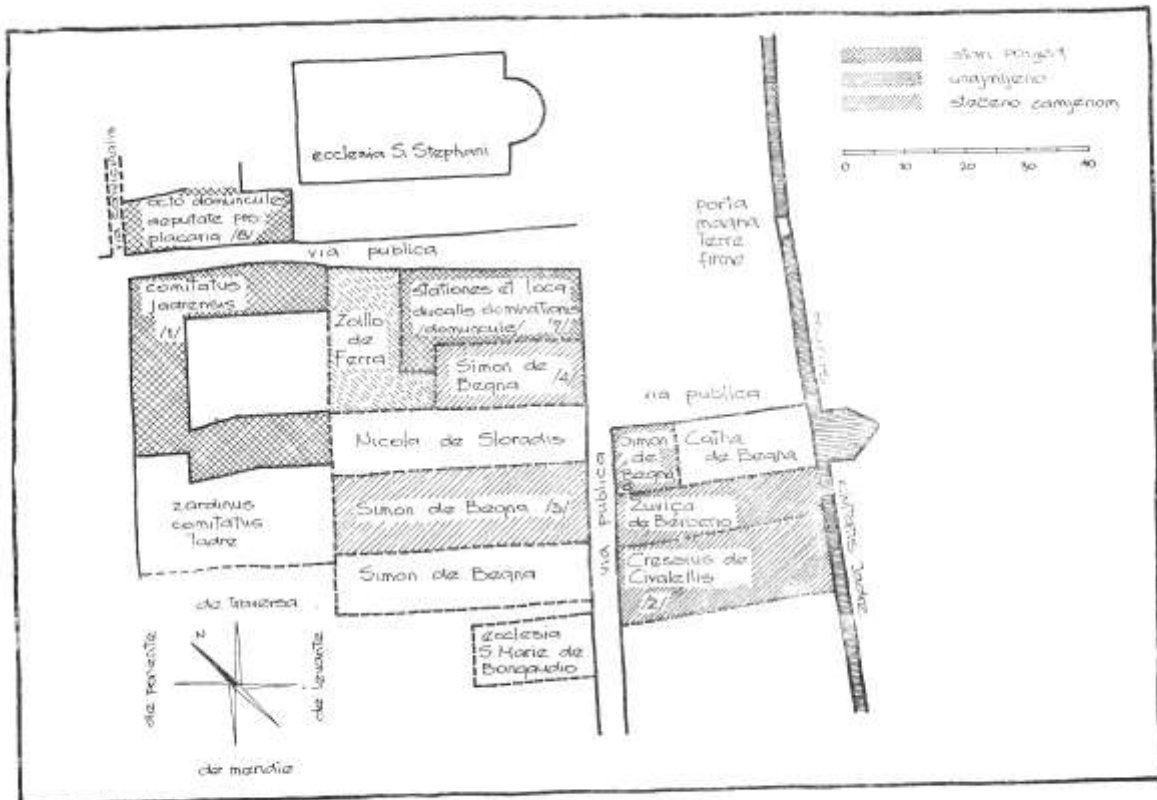
Zelić, Danko. "Utilitas et lucrum - Općinske kuće u srednjovjekovnom Dubrovniku". U: *Umjetnost i naručitelji, Zbornik Dana Cvita Fiskovića*, sv. 3, uredila Jasenka Gudelj, 9-24. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2010.

Zelić, Danko. "Wooden Houses in the Statutes and Urban Landscapes of Medieval Dalmatian Communes". U: *Splitski statut iz 1312. godine: povijest i pravo: povodom 700. obljetnice*, uredio Željko Radić, 489-508. Split: Književni krug Split; Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu; Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2015.

Zlatar, Andrea. "Memoriale Pauli de Paulo patritii Jadrensis". U: *Dani Hvarskog kazališta: hrvatski humanizam: Dubrovnik i Dalmatinske komune*, uredio Nikola Batušić, 241-251. Split: Književni krug, 1991.

7. PRILOZI

7.1. PRILOG 1.

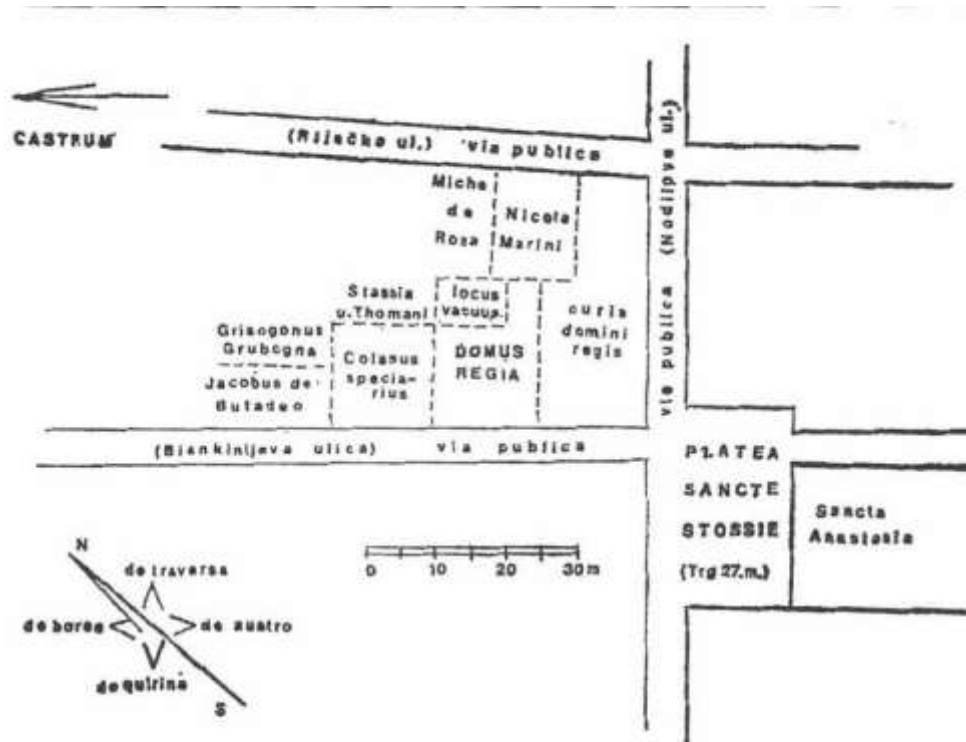

Sl. 4 Kompleks zgrada oko kneževog palače prema katastru XV st.
(redni broj u zgradama označava redoslijed u katastru).

Razmještaj nekretnina obitelji Ciualellis i Begna prema zadarskom katastru (15. stoljeće)

IZVOR: Ivo Petricioli, "Lik Zadra u srednjem vijeku", (1966): str. 165.

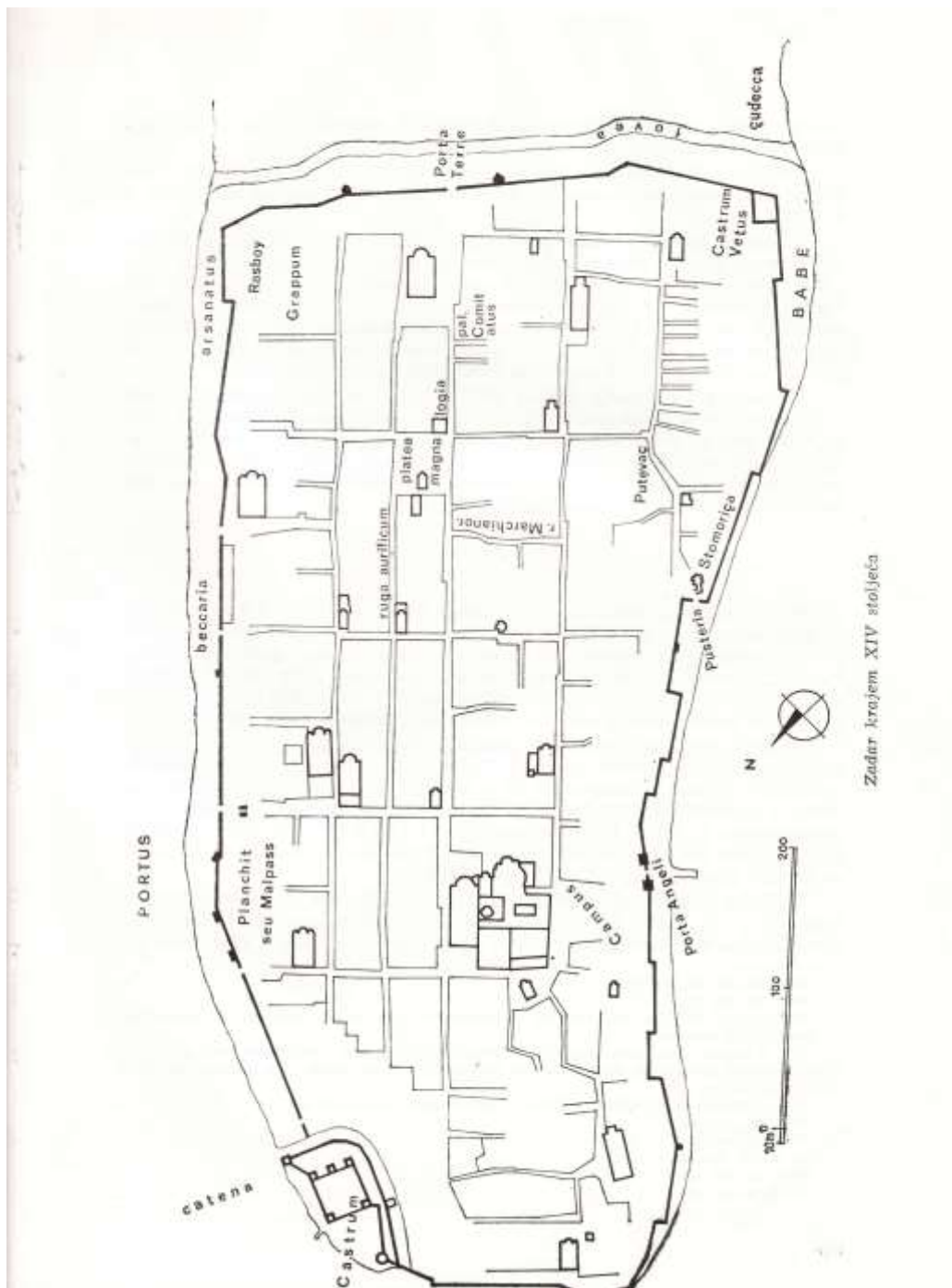
7.2. PRILOG 2.

Sl. 1. Shema topografske situacije oko kuće kralja Ludovika na osnovi dokumenata iz 1367. godine i Zigmundove darovnice iz 1389. g. — *Schéma de la situation topographique autour de la résidence du roi Louis, sur la base des documents de 1367 et de l'acte de donation du roi Sigismond de 1389*

IZVOR: Ivo Petricioli, "O položaju kuće kralja Ludovika Anžuvina i crkve sv. Silvestra u Zadru", (1985.): str. 121.

7.3. PRILOG 3.

Zadar, kraj 14. stoljeća

IZVOR: Klaić, Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku*, (1976.): str. 505.

7.4. PRILOG 4.

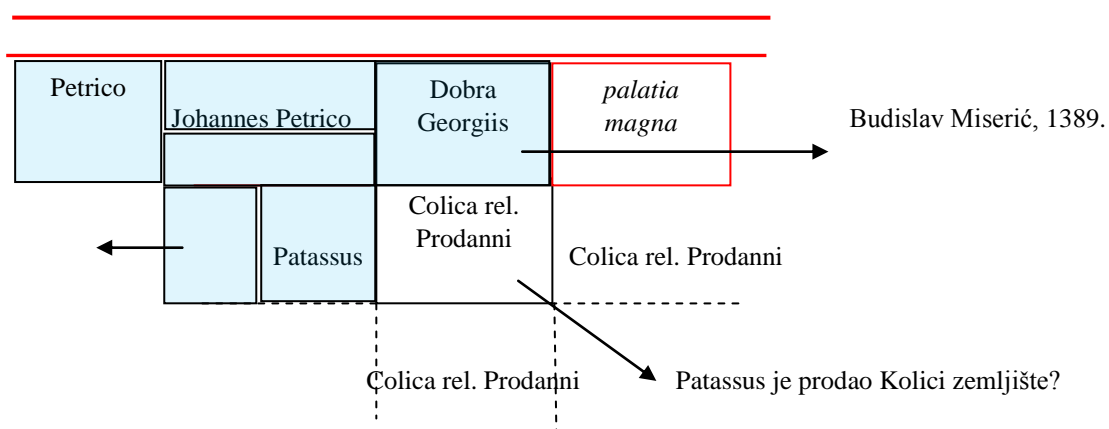
SKICE POLOŽAJA NEKRETNINA GRADSKOGA PLEMSTVA

Autor: Sandra Begonja

Georgiis

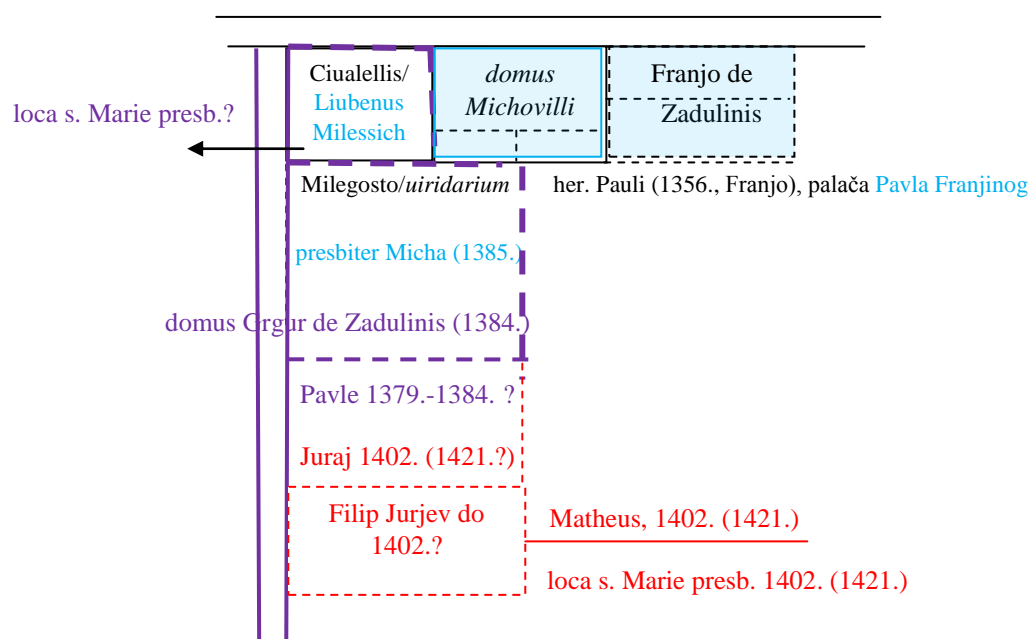
1. *confinio s. Anastasie/contrata s. Elie* (zemljišta Dobre de Georgiis/Budislava Miserić) (1383.-1389.)

1383., 1388., 1389.

2. *confinio s. Marie maioris/contrata (confinio) porte beccarie/ad portas becarie* ("kuća roda" Pavla Jurjevog de Georgiis – 1356. do 1402.).

1356., 1379. (1384.), 1385., 1402. (1421.)

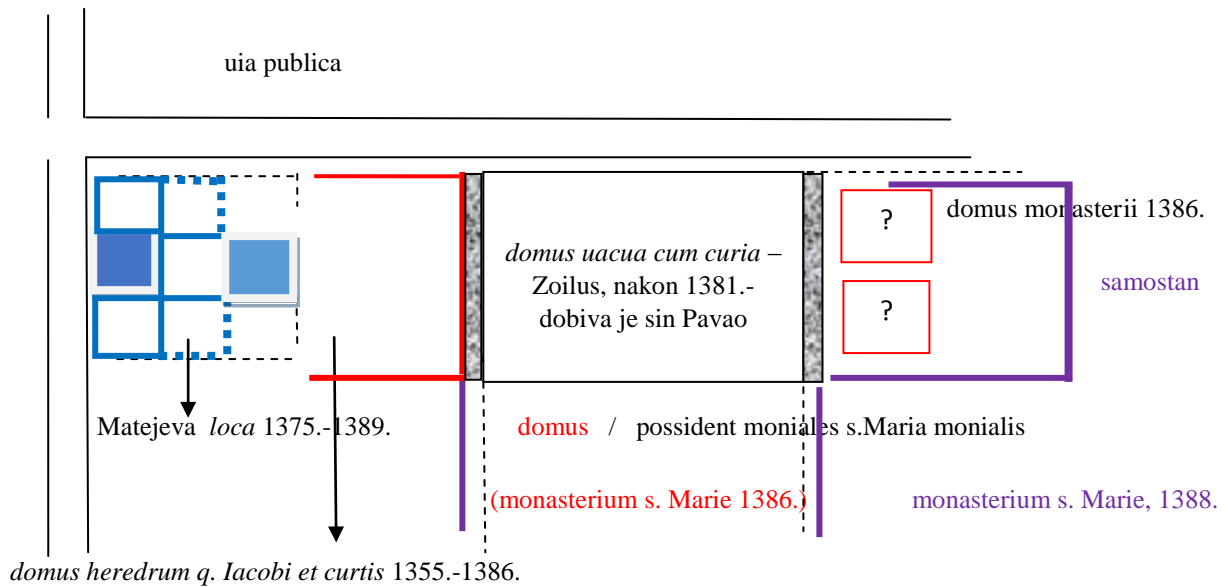

Cessamis

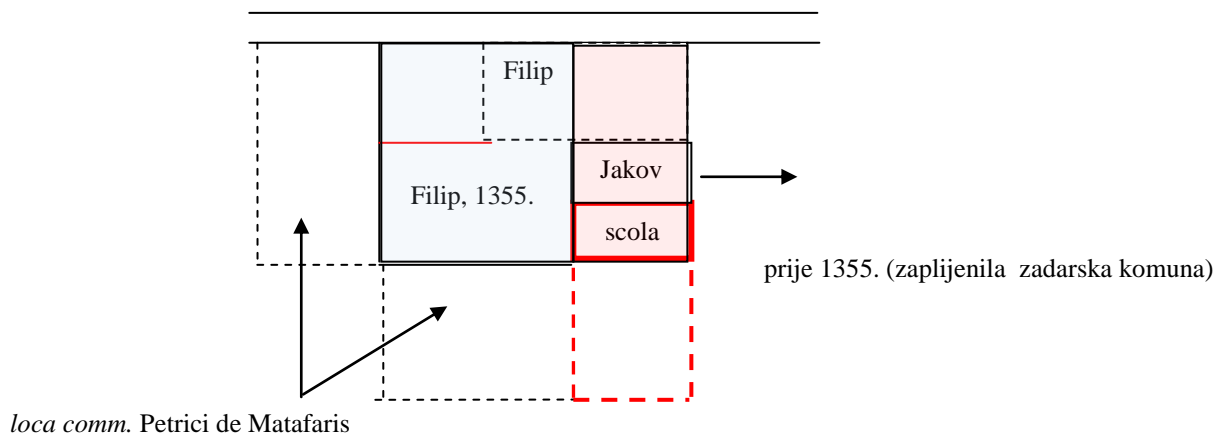
1. Okupljanje obiteljskih nekretnina braće Jakova i Zojla i njihovih sinova *in confinio sanctorum Quadratorum* od 1350-ih do 1380-ih

Rekonstrukcija 1355.-1358., 1381., 1386., 1388.

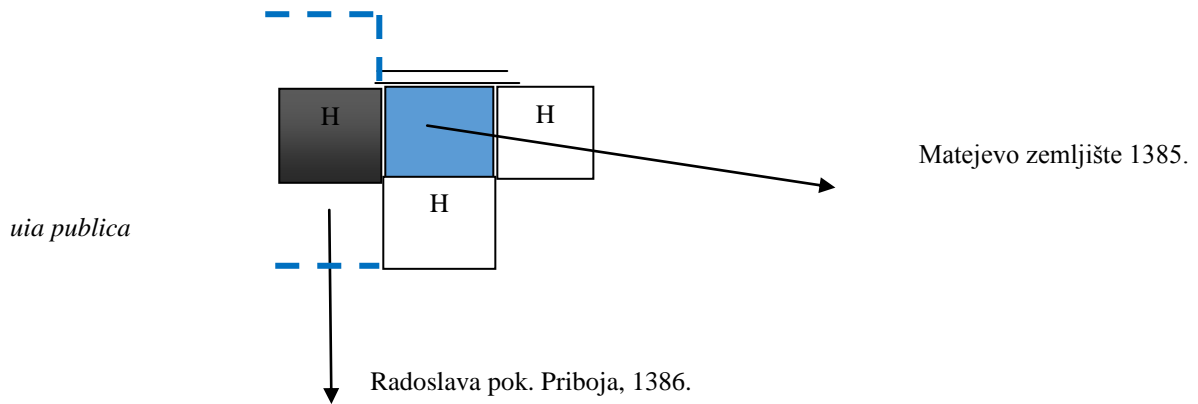
2. Skica Jakovljeve kuće 1355.-1358.

Skica: 1355., 1357.

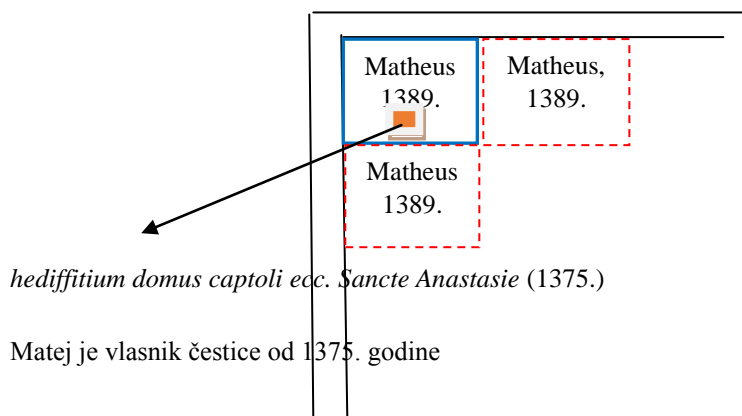

3. Skice Matejevih zemljišta *in confinio/contrata s. Quadraginta* 1375.-1389.

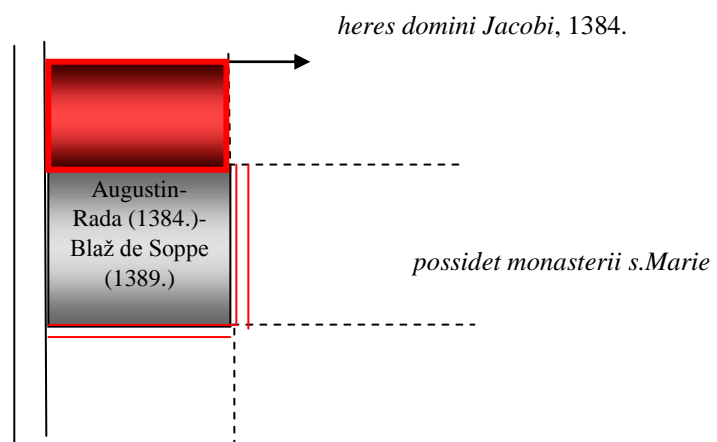
1385., 1386.

1375., 1389.

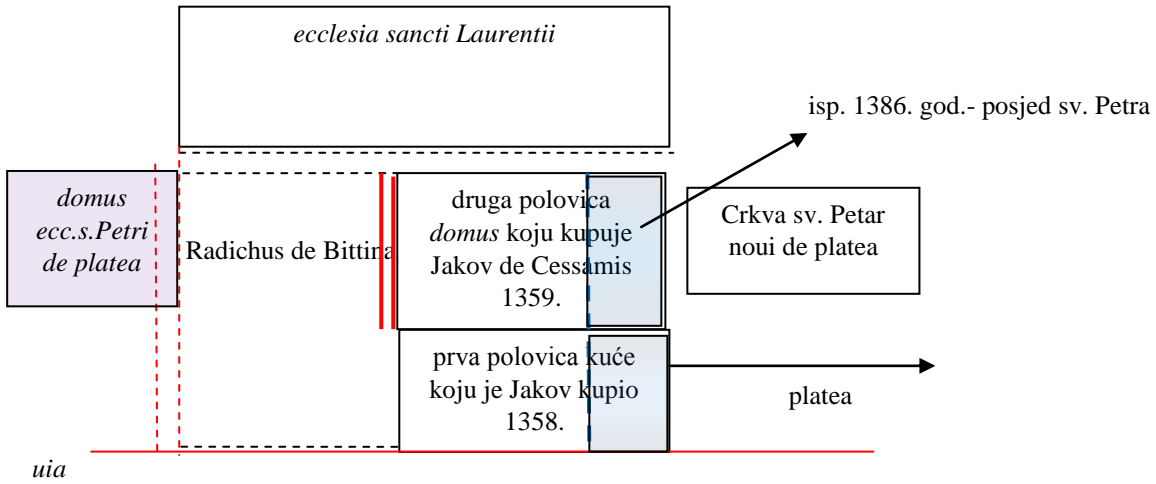

1384., 1389. – *in confinio/contrata s. Marie monialis*

4. Rekonstrukcija "blok romaničkih zgrada" na gradskom trgu (*platea*) – 1358.-1391.

Skica: 1358.-1359., 1382., 1386. (1391.)

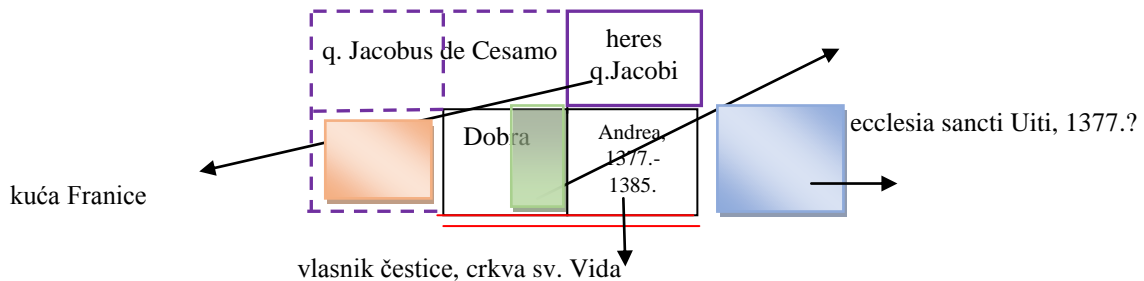

S obzirom da na karti nema puno mjesta, između Jakova i crkve sv. Petra Novog, možemo pretpostaviti da su se dućani nalazili u prizemlju njegove kuće

5. Rekonstrukcija Jakovljevih zemljišnih čestica *in confinio s. Uiti* 1376.-1377., 1385.

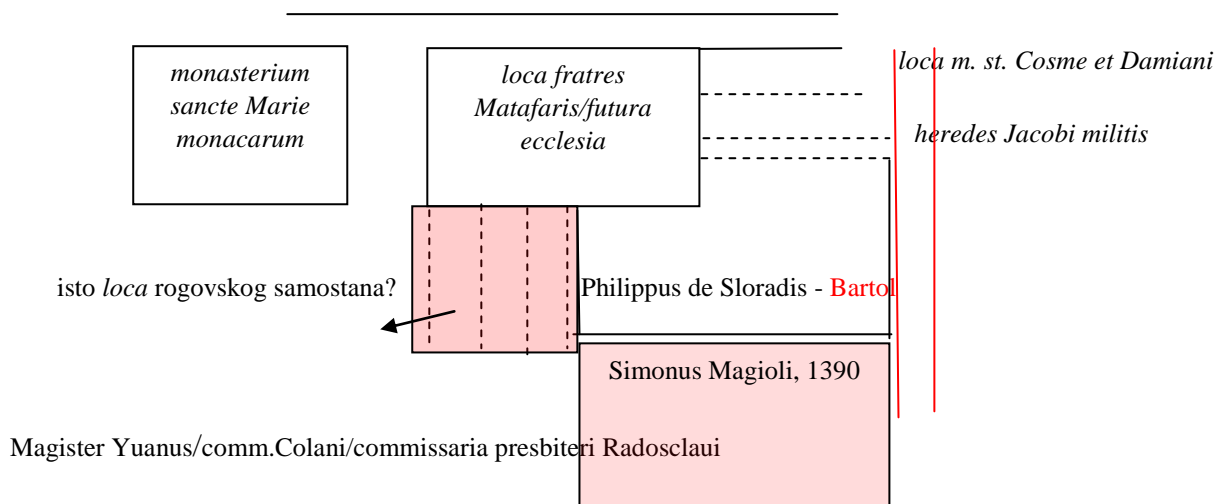
Skica: 1385, 1377

ovu kuću je Franciscus q. Nuti de Ancona prodao Andriji 1376.-1377.

6. Rekonstrukcija topografske situacije oko zemljišta rogovskog samostana 1373., 1390.

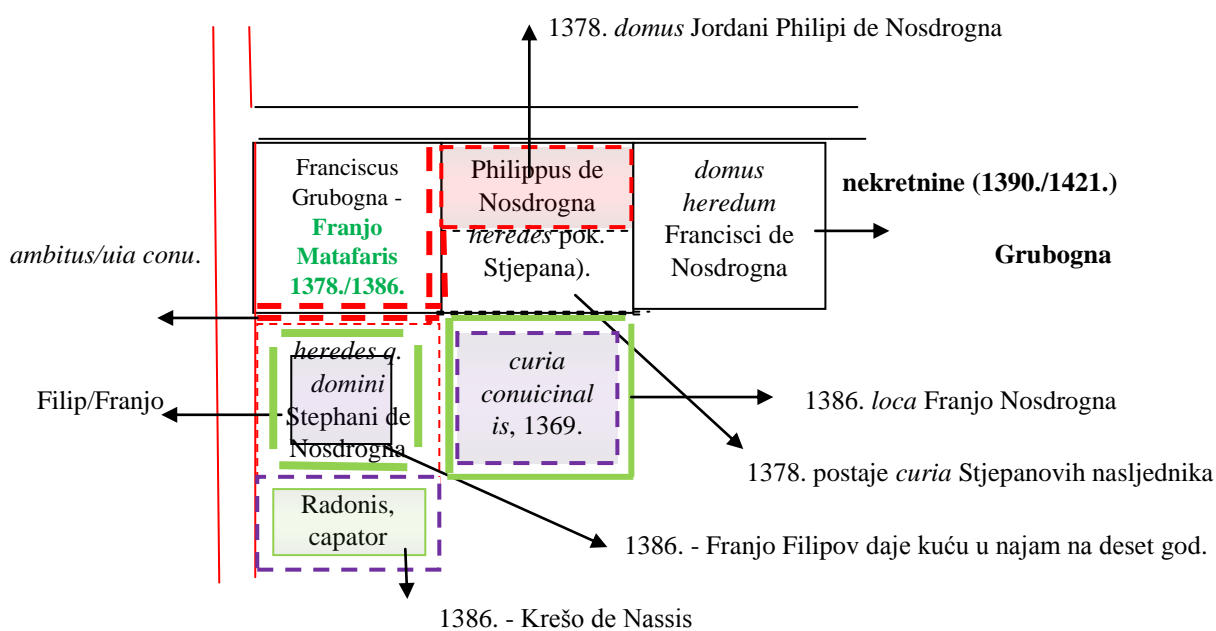
1373. *in confinio sancti Uiti*

Nosdrogna

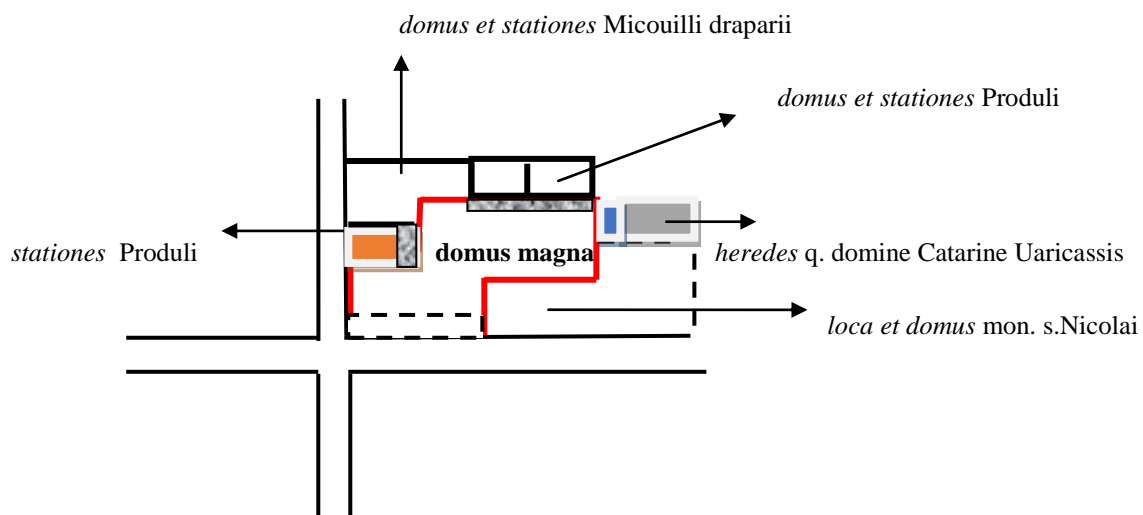
1. Rekonstrukcija obiteljskih posjeda potomaka Franje Stjepanovog de Nosdrogna *in confinio/contrata Arsenatus* 1369.-1386.

Skica: 1369. Arsane, 1369. *confinio Arsanati*, 1378. *Arsenatus*, 1386. *in contrata Arsenatus*

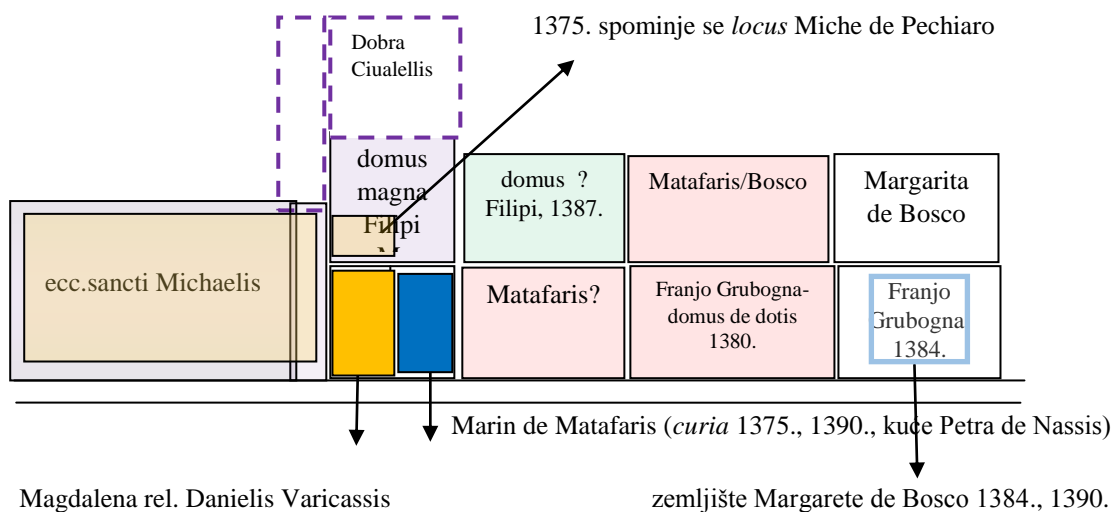

Grubogna

1. Skica nove *domus magna* Franje de Grubogna, *in angulo aurificum*, 1378.-1381.

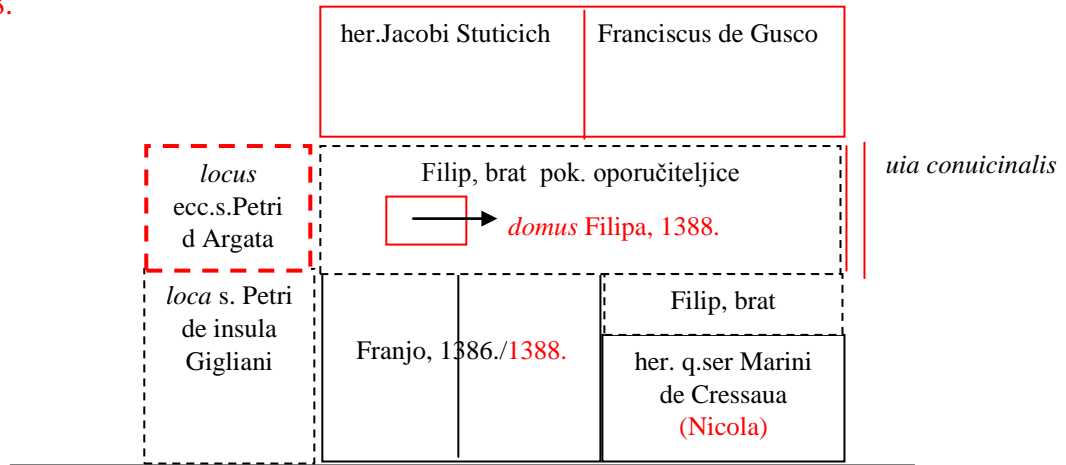

2. Rekonstrukcija nekretnina uz crkvu sv. Mihovila – 1384., 1380.-1390., 1370., 1387., 1375., 1390.

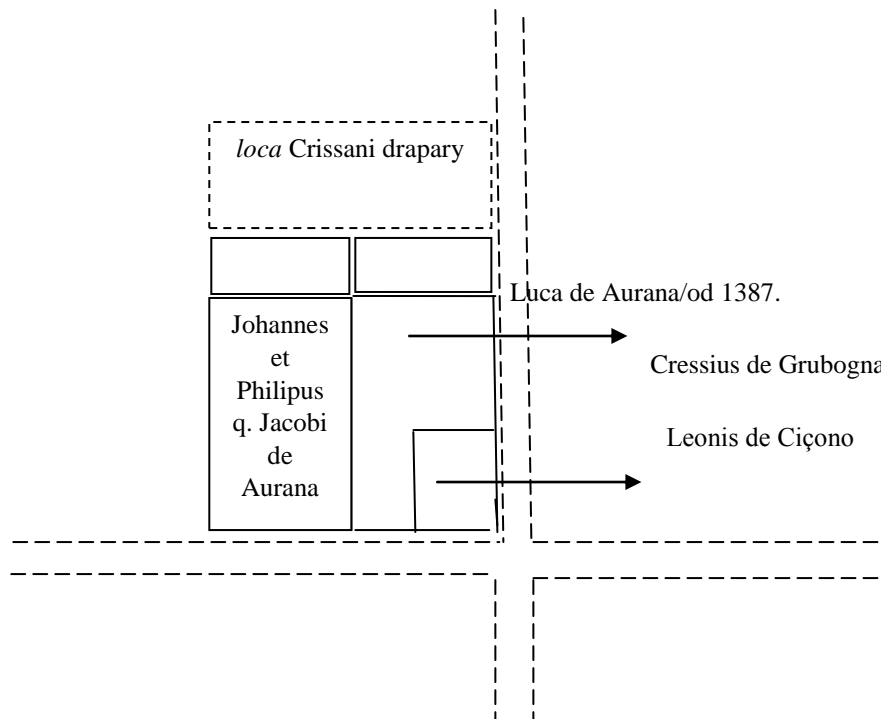

3. Rekonstrukcija zemljišnih čestica oko dvaju kuća Franje de Grubogna, *in contrata s. Georgii* (1386.-1390.)

1386., 1388.

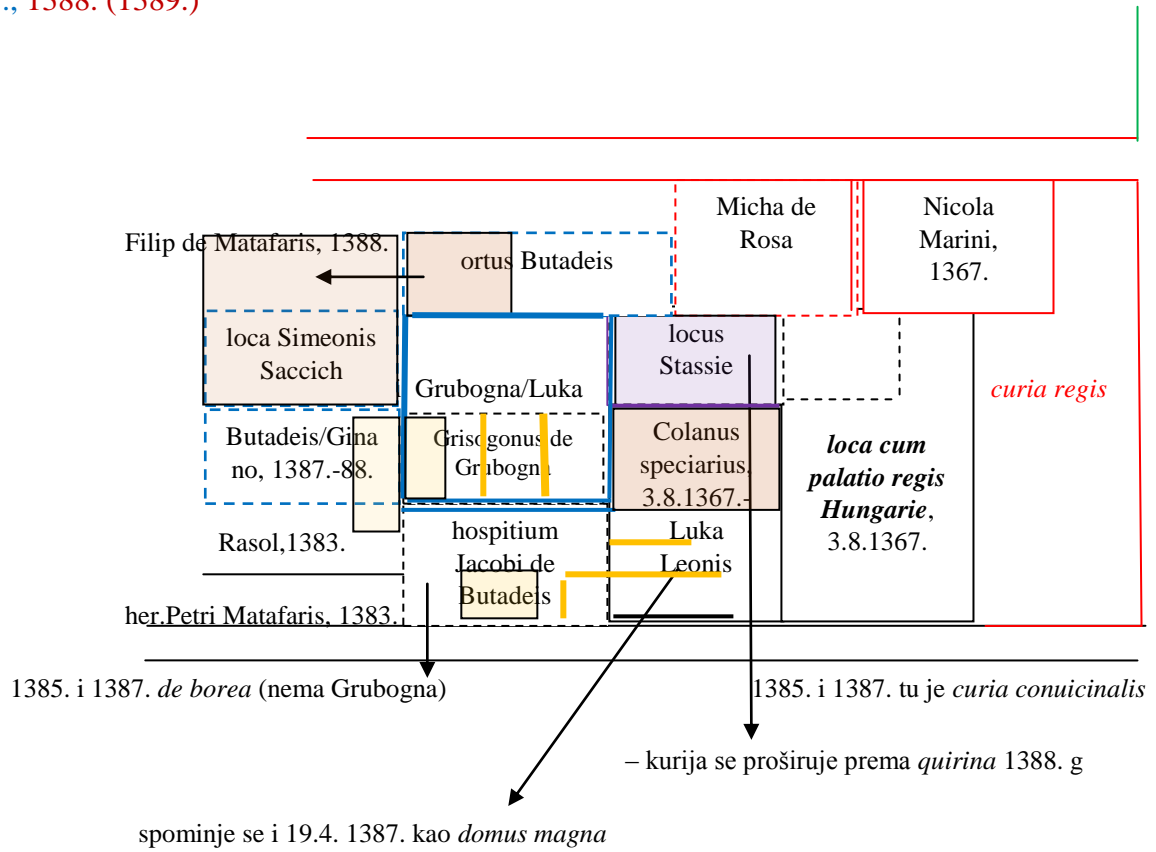

4. Lokacija nove Krešine kuće, *in confinio Arsenatus*, 1387.

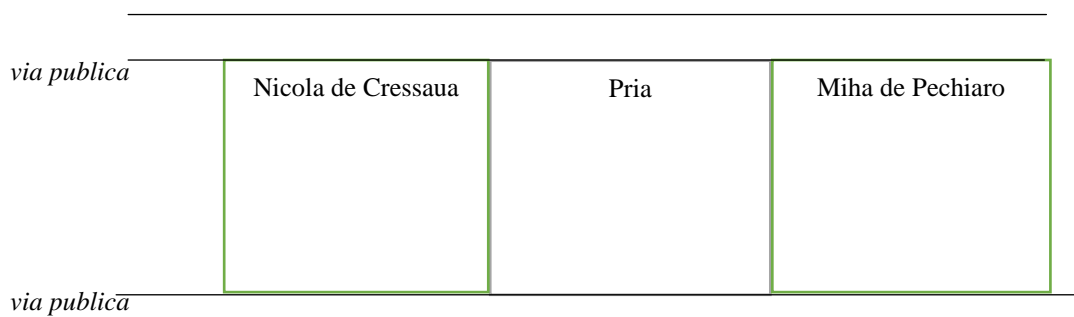
5. Rekonstrukcija gradskog bloka sa kraljevskim nekretninama (prema Petricioli/neobjavljenim dokumentima), 1367.-1389.

3.8. 1367. (1385.), 7.9. 1367., 1366.-1383. (Grisogonus - Grubogna) 3.2. 1387., 1389., 16.7. 1387., 1388. (1389.)

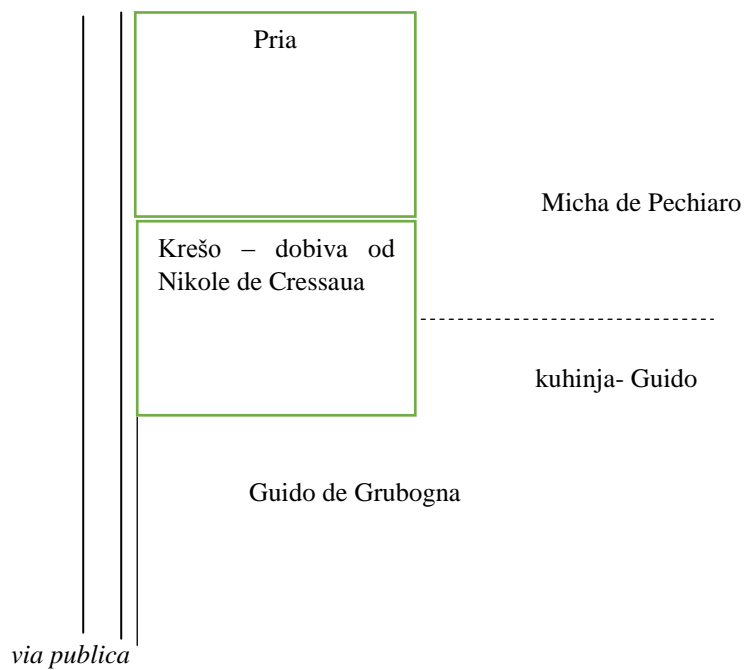
6. Ista lokacija – uz Trg (1369., 1389.)

Pria de Grubogna, Miha de Pechiaro, 1369.

6.a) Promjene u česticama –

Pria, Krešo i Guido de Grubogna, Miha de Pechiaro, 1389.

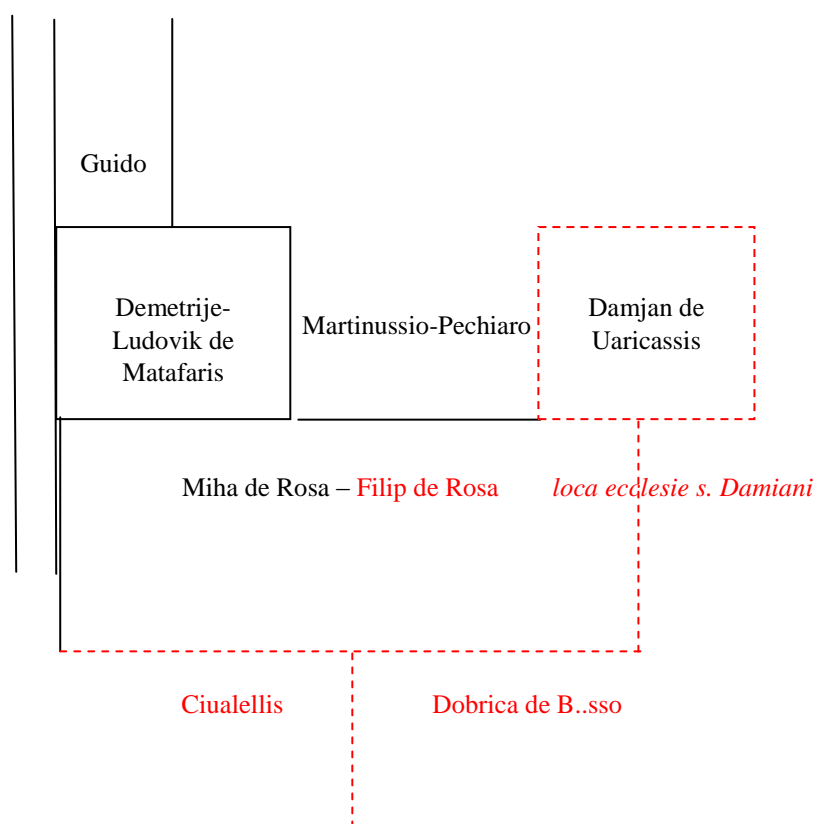

7. Druga lokacija – *in contrata/confinio s. Michaelis* uz Trg (1386.-1390.)

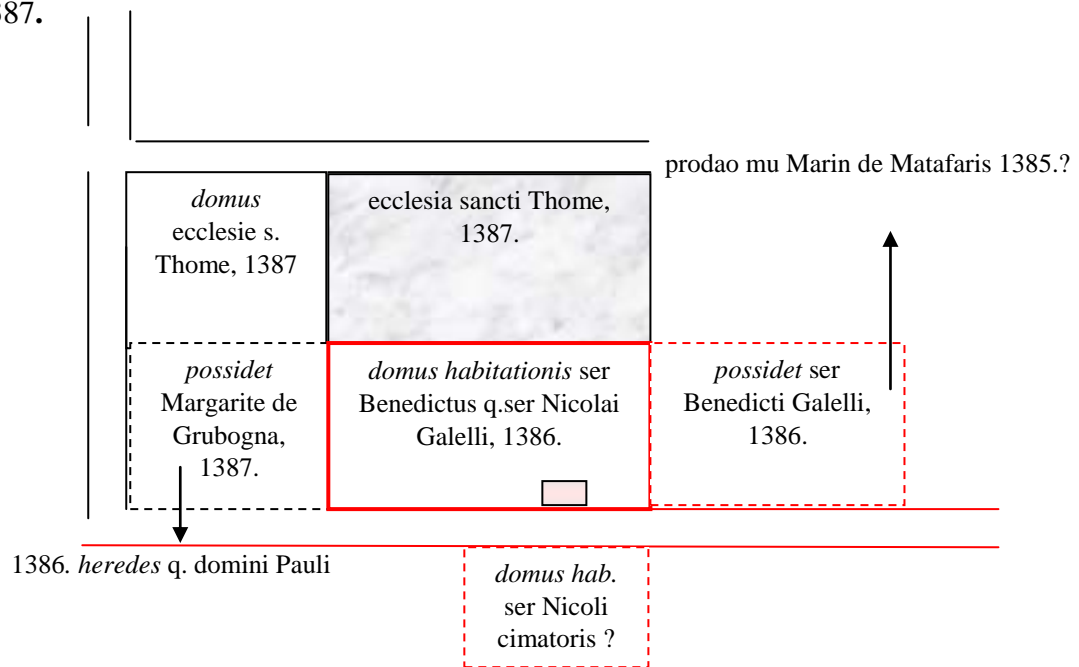
Ludovik de Matafaris/Guido de Grubogna/Martinussio-Pechiaro/Miha de Rosa

1386., 1390.

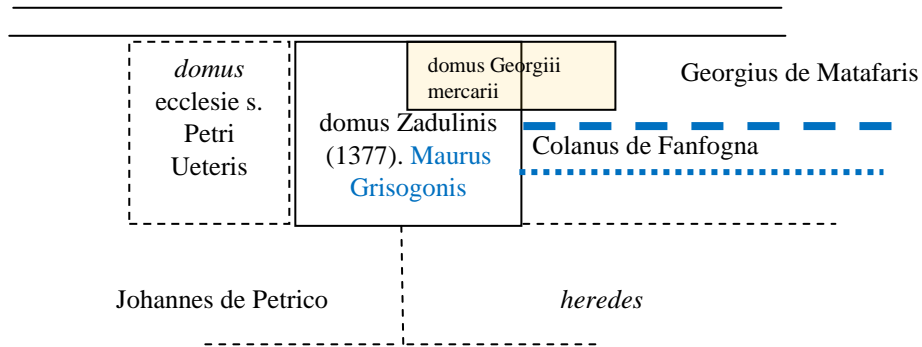
8. Rekonstrukcija nekretnina obitelji Grubogna i Galelli uz crkvu sv. Tome (*in confinio s. Thome/in confinio sanctorum Grisogoni et Thome*) 1386.-1387.

1386, 1387.

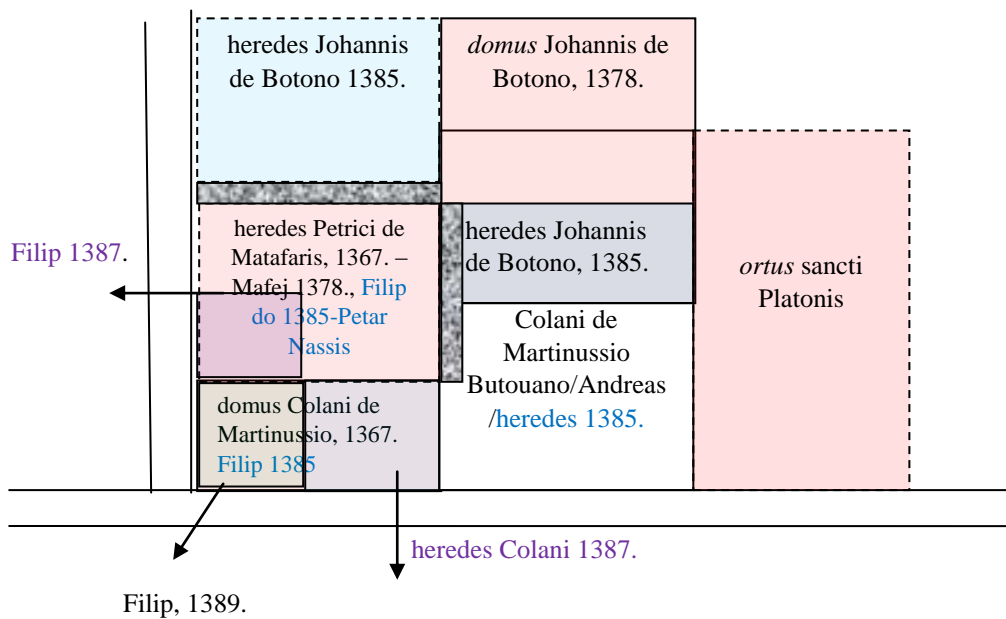

Matafaris

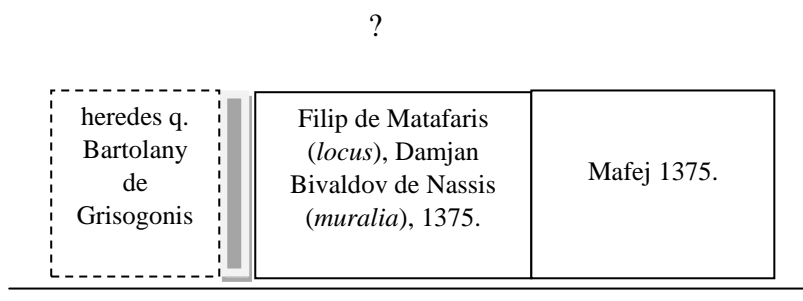
1. Položaj kuće Jurja (Tomasovog de Matafaris) 1377.

2. Rekonstrukcija zemljišta Matafaris (Petar, Mafej), Puteuac, 1367., 1378., 1385., 1387., 1389.

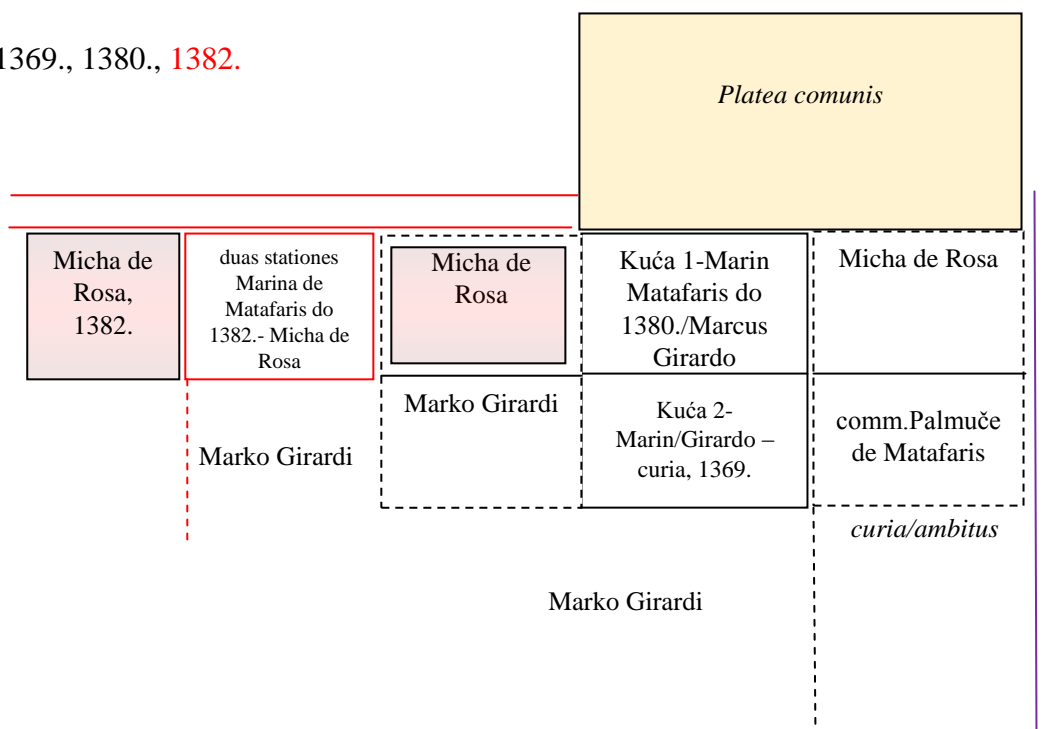

3. Položaj nekretnina Mafeja i Filipa de Matafaris na drugoj lokaciji na Pusterli 1375. god.

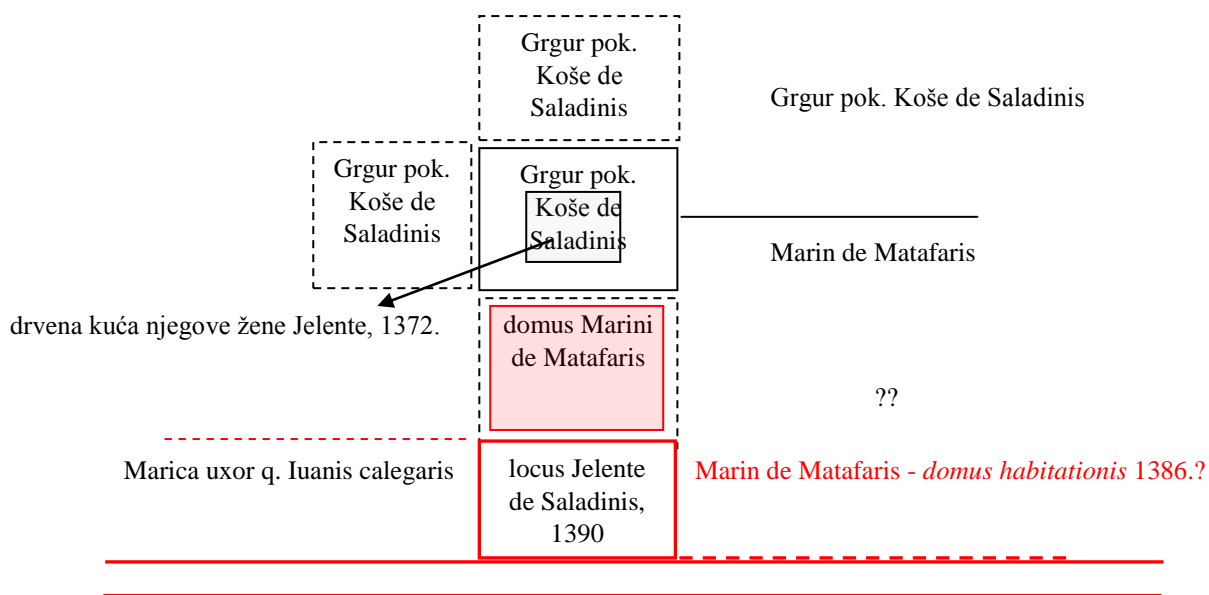

4. Rekonstrukcija smještaja nekretnina Marina i pok. Palmuče de Matafaris 1369.-1382.

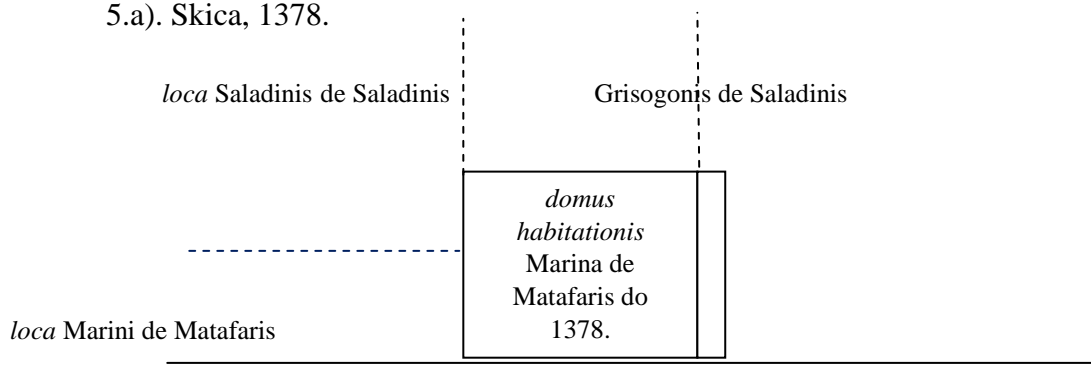
Skica, 1338., 1369., 1380., 1382.

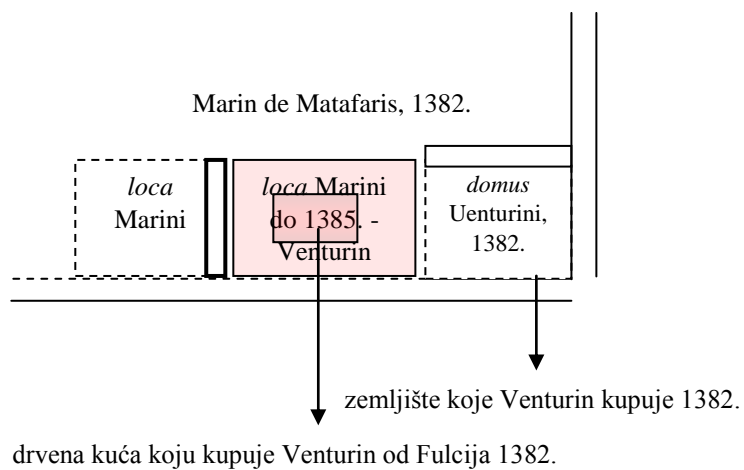
5. Rekonstrukcija nekretnina Marina de Matafaris 1372., 1390.

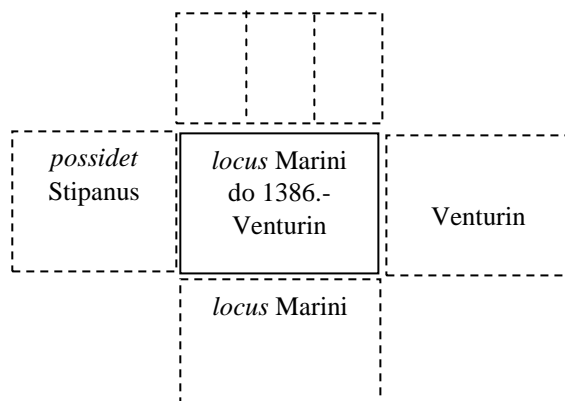
5.a). Skica, 1378.

6. Rekonstrukcija Marinovih zemljišta za najam, *in contrata s. Saluatoris*, 1382, 1385., 1386.

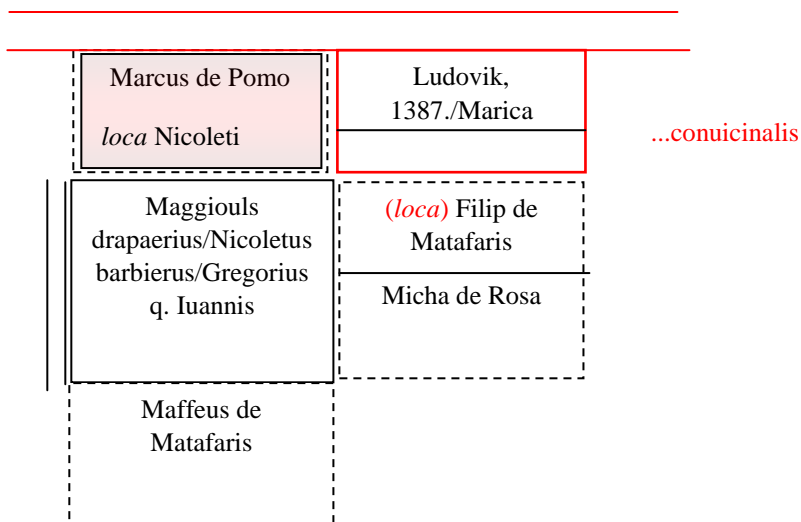

Skica susjednog zemljišta, 1386.

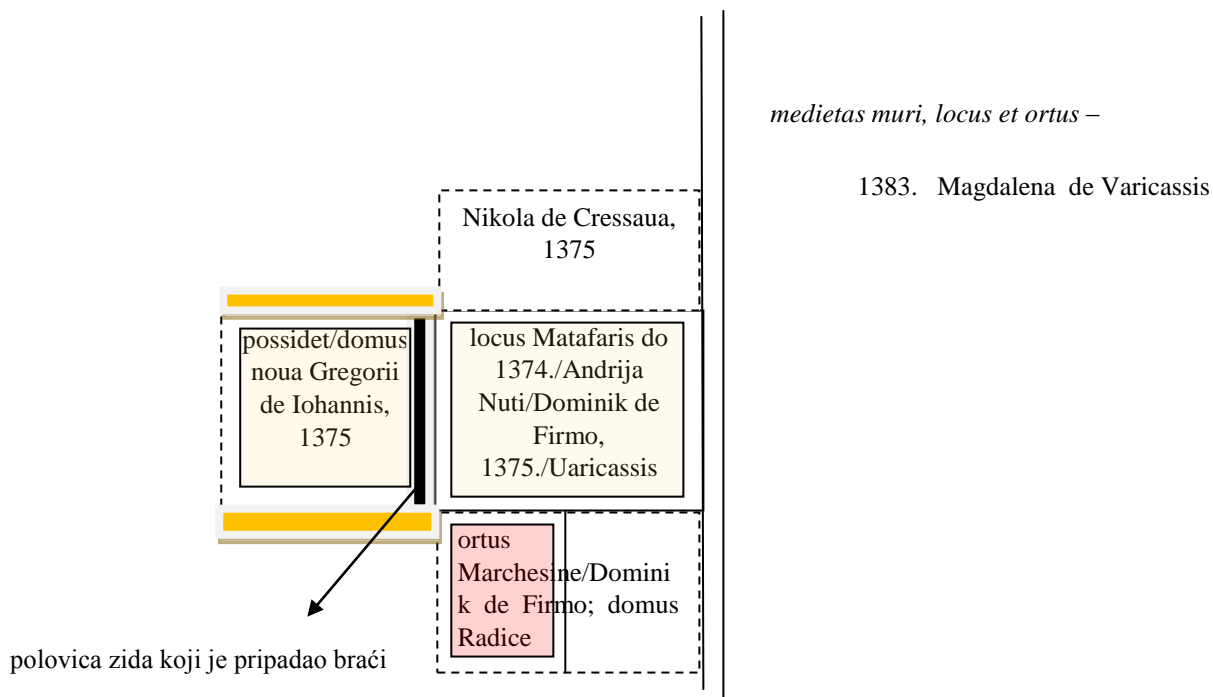
7. Rekonstrukcija Mafejevih, Filipovih i Ludovikovih nekretnina, *in confinio Castri Uetis*

Skica, 1380., 1387.

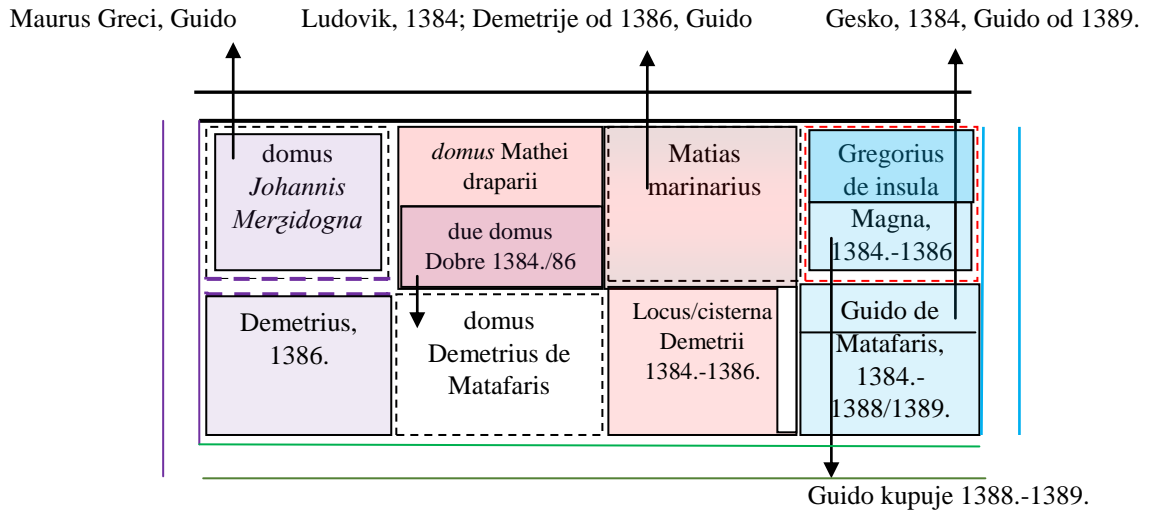
8. Rekonstrukcija nekretnina Filipa i Marina, *in contrata Castri Ueteris* (prije 1374.)

Skica, 1375.-1383., *confinio/contrata castri ueteris*

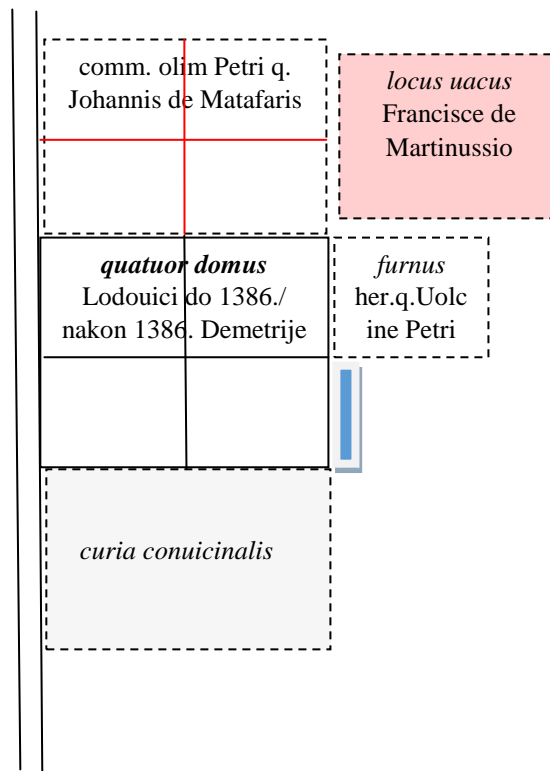

Matafaris pa prezbiteru Grguru pa Dominiku pa Magdaleni de Uaricassis

9. Rekonstrukcija: - prva lokacija nekretnina biskupa Demetrija i njegovog nećaka Guida *in contrata s. Anastasie* 1383., 1384.-1386.; druga lokacija 1384., 1384., 1386.,

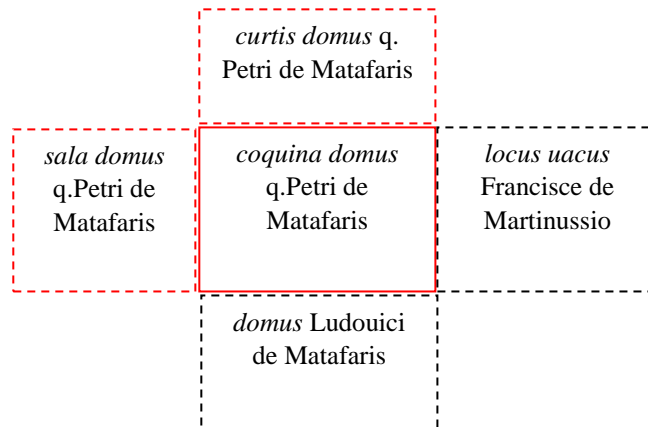

10. Rekonstrukcija smještaja Ludovikovich/Demetrijevih četiriju kuća, *in contrata Arsenatus* 1386. i 1389. (kuća pok. Petra Ivanovog de Matafaris)

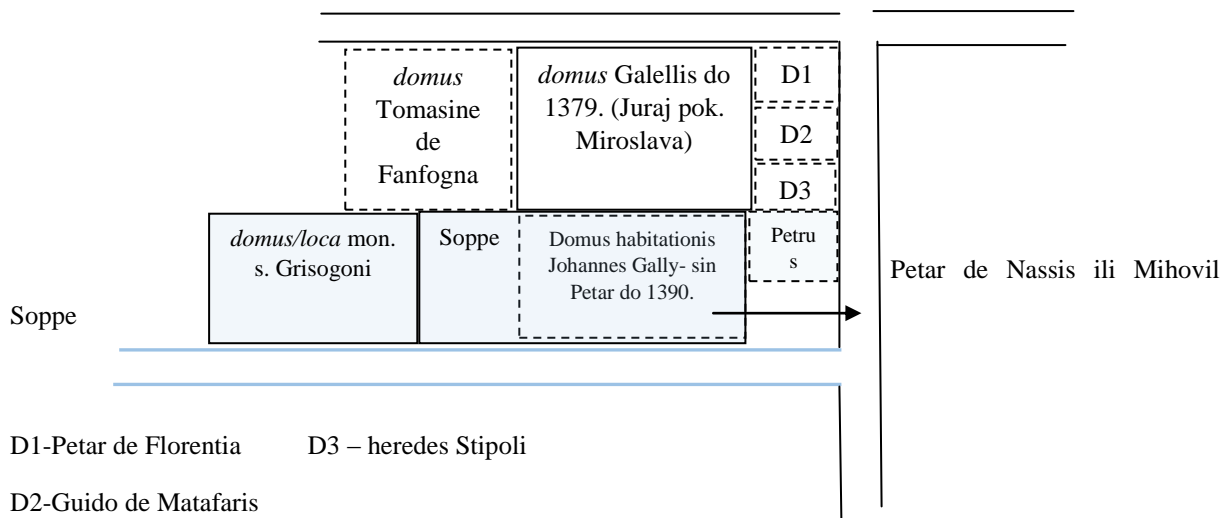

Skica kuće pok. Petra Ivanovog de Matafaris, 1389.

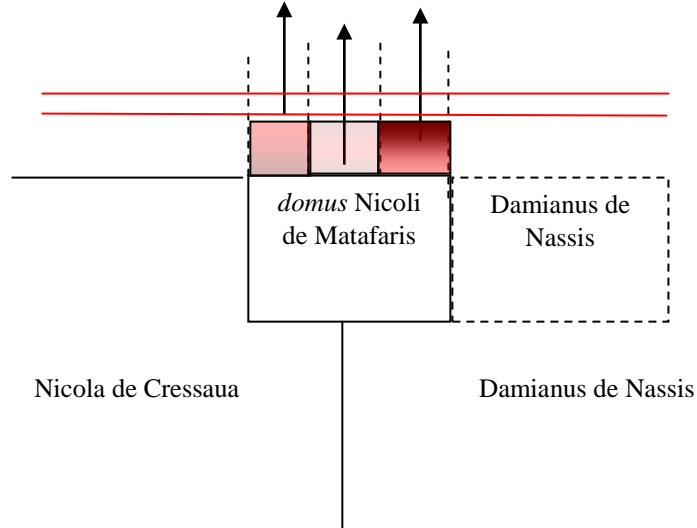
11. Položaj Guidovih zemljišta, *in contrata sancti Laurentii*, 1379.-1384, 1390.

Skica, 1379.-1384, 1390.

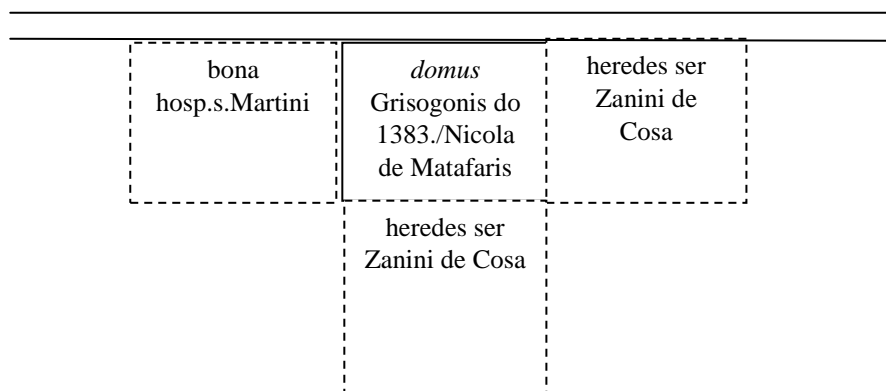

12. Rekonstrukcija nekretnina na lokaciji (Nikola de Matafaris), 1383. i 1388.

zajednička skica, 1388., 1383. *hospital* Nicola Cosa

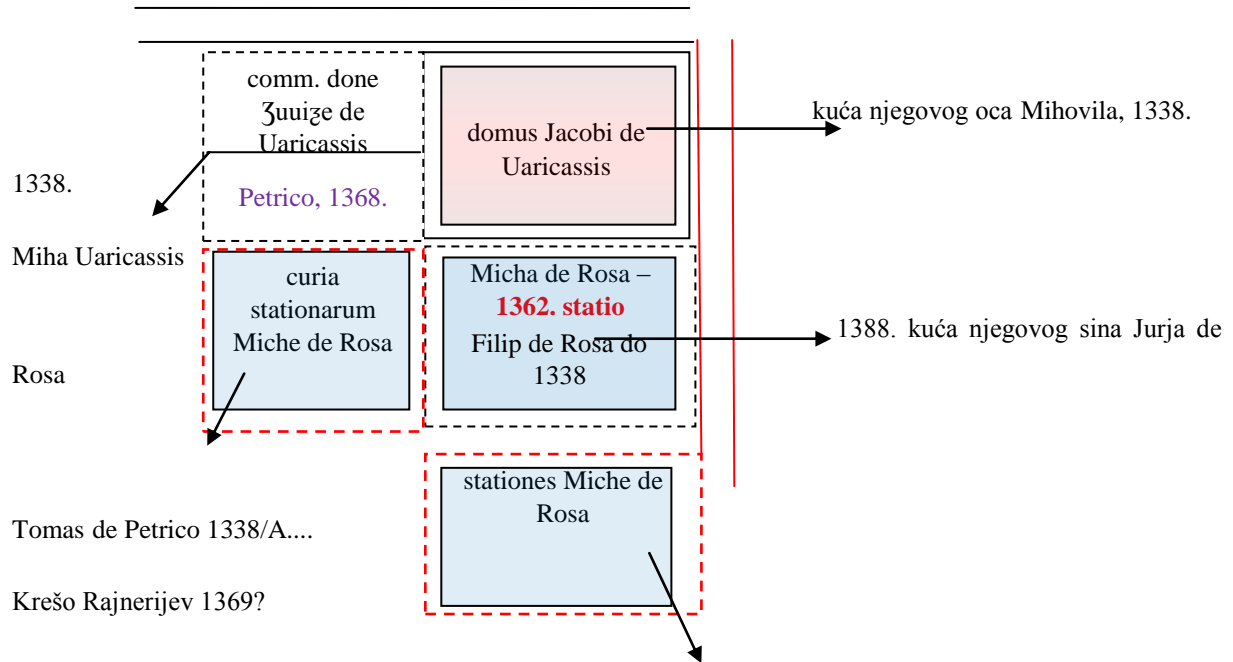
Raspored nekretnina 1383.

Varicassis

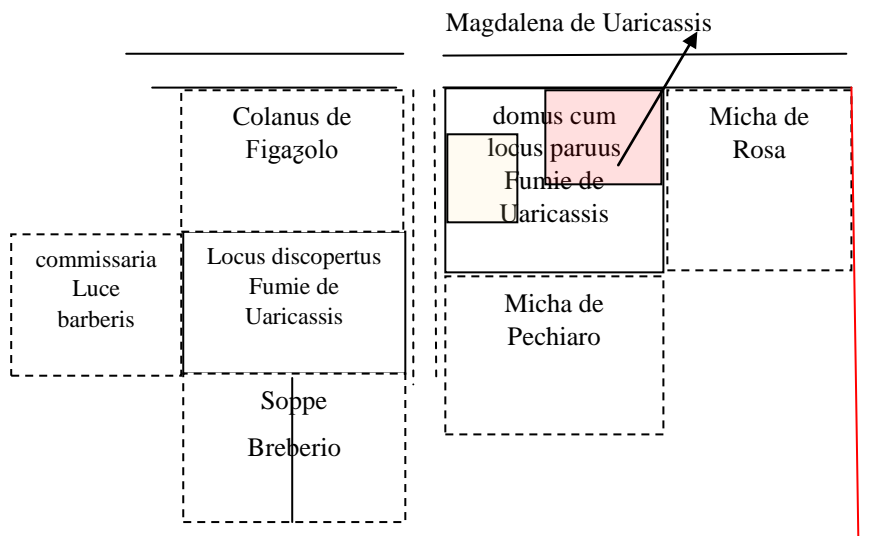
1. Rekonstrukcija smještaja kuće kraljevskog viteza Jakova de Uaricassis 1338.-1382.

1338., 1362., 1382.

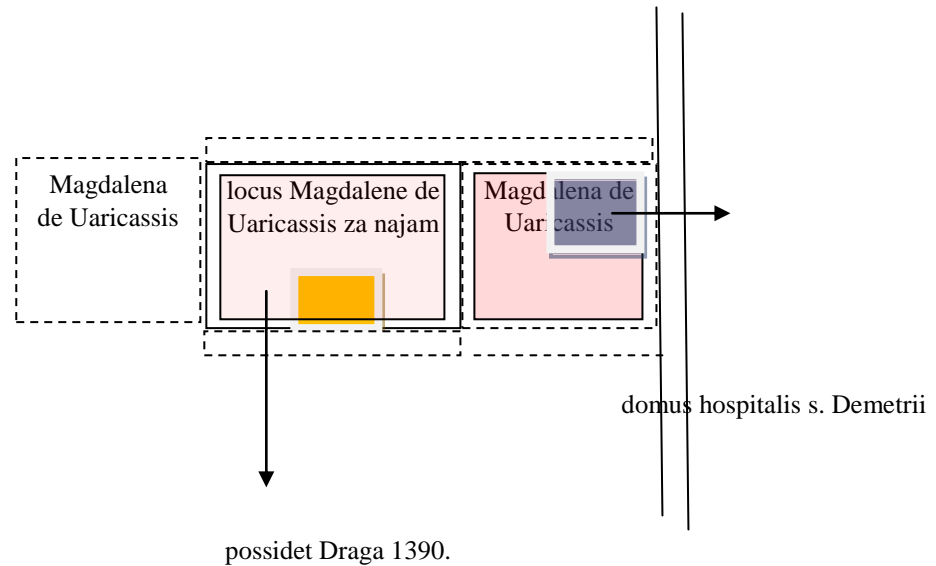
1338. Nicola de Martinussio; 1388. kuća sa dućanima - sin Juraj daje u najam 1388.

2. Smještaj kuće i zemljišta Fumije de Uaricassis u blizini kuće njezinog oca Jakova, 1338., 1382.

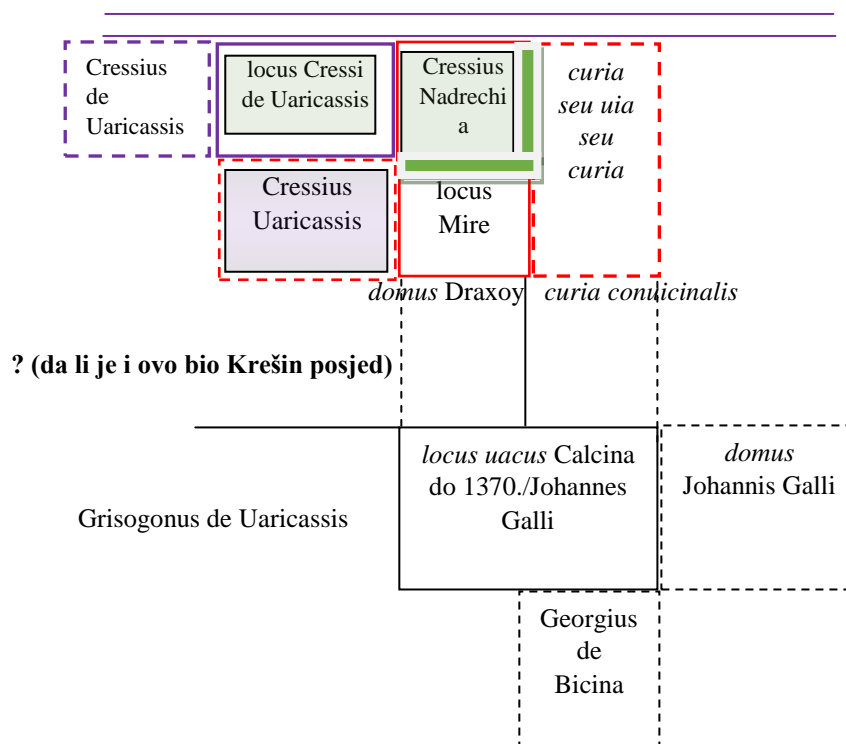
3. Smještaj zemljišta Magdalene de Uaricassis, *in confinio s. Demetrii*, 1378. i 1390.

1378., 1390.

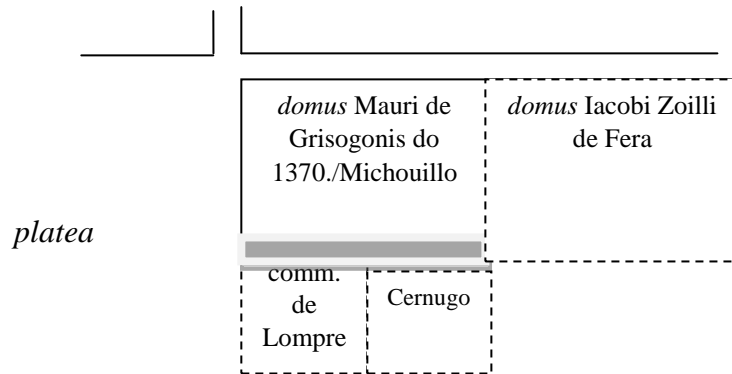
4. Rekonstrukcija zemljišnih čestica Kreše de Uaricassis na području Arsenala od 1366. do 1387. godine

Skica, 1366., 1369., 1370., 1387.

Grisogonis

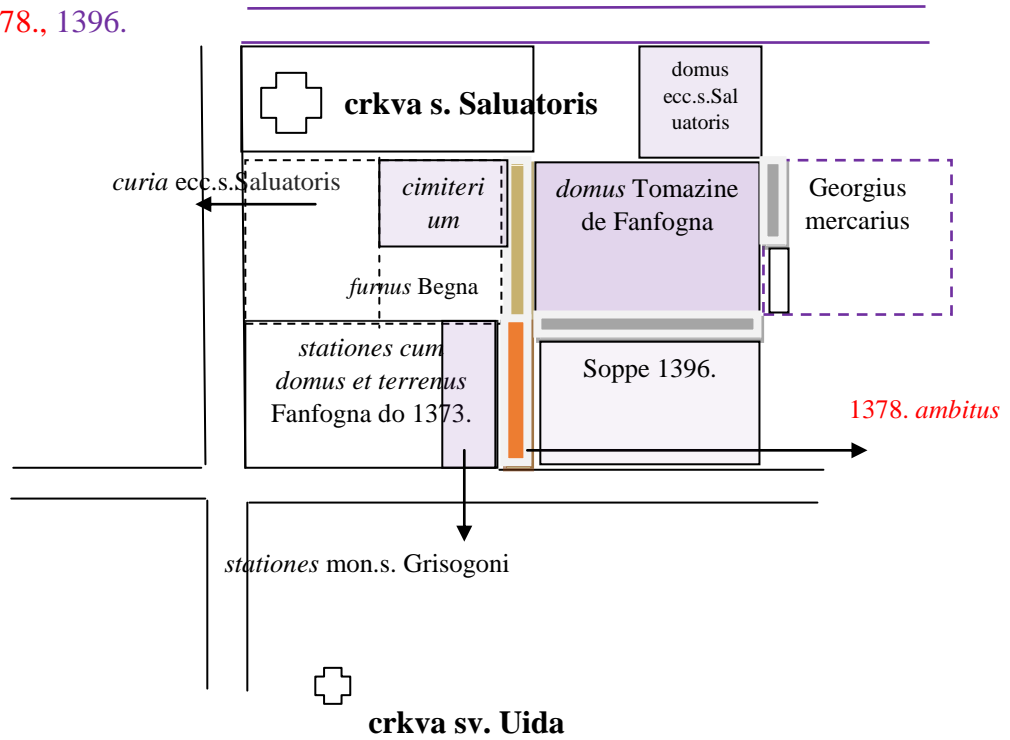
1. Smještaj kuće Maura pok. Franje de Grisogonis u Zlatarskoj ulici 1370.

Fanfogna

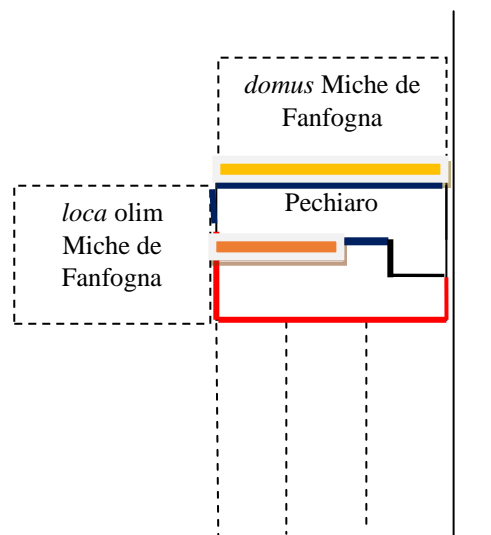
1. Rekonstrukcija smještaja nekretnina obitelji Fanfogna pored crkve sv. Spasitelja 1373.-1396.

Skica, 1373., 1378., 1396.

2. Smještaj nekretnina koje su pripadale pok. Mihe de Fanfogna i njegovih nasljednika *in contrata sancte Anastasie* 1384.-1385.

Skica, 1384., 1385.

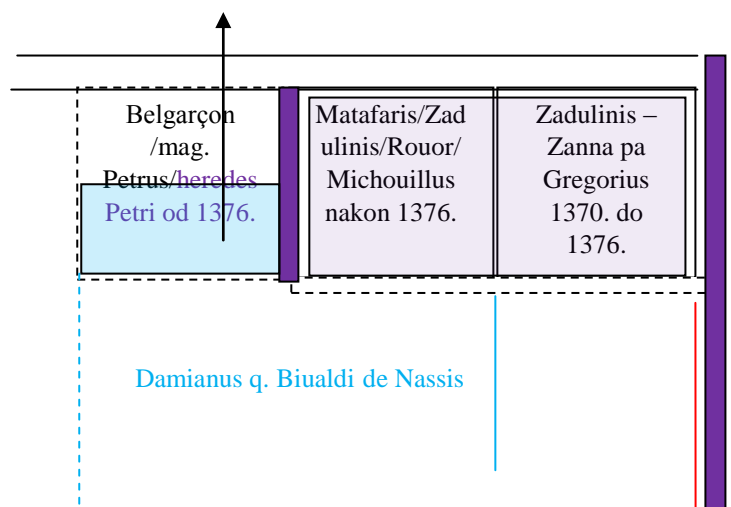

Važni Zadrani i stranci u Ludovikovom Zadru

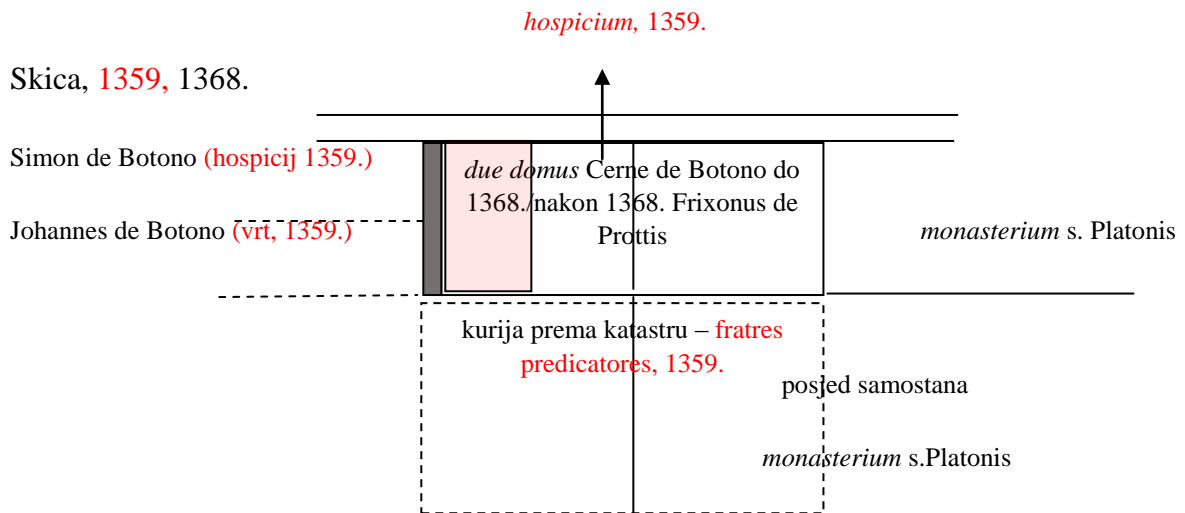
1. Smještaj nekretnina đenoveškog plemića Rafaela Rouor – *in confinio plathee ruga Marchianorum* 1368.-1376.

Skica, 1368., 1370., 1376., 1384.

1384. ovdje se nalaze *loca et uiridarium* Damjana q. Bualdi de Nassis, iste granice

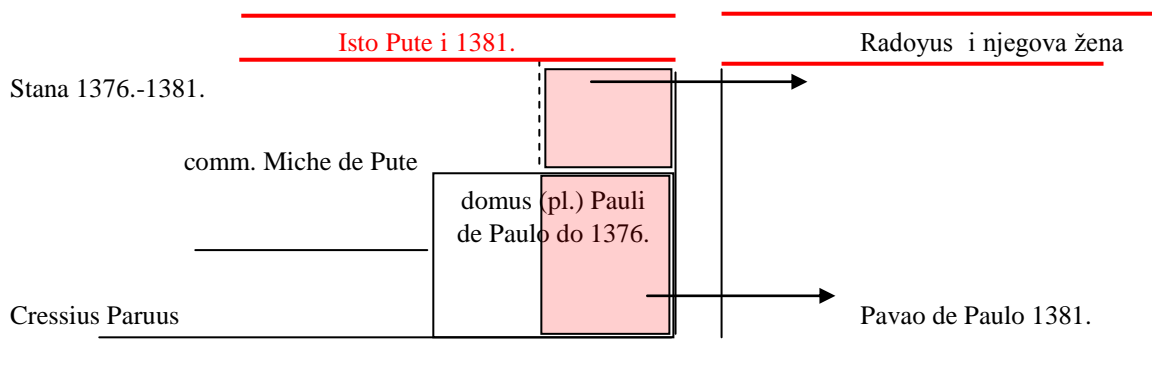

2. Rekonstrukcija nekretnina Frizona de Prottis pored samostana sv. Platona 1368.-1369.

3. Rekonstrukcija smještaja Pavlovih kuća u predjelu sv. Vida 1376. i 1381. godine

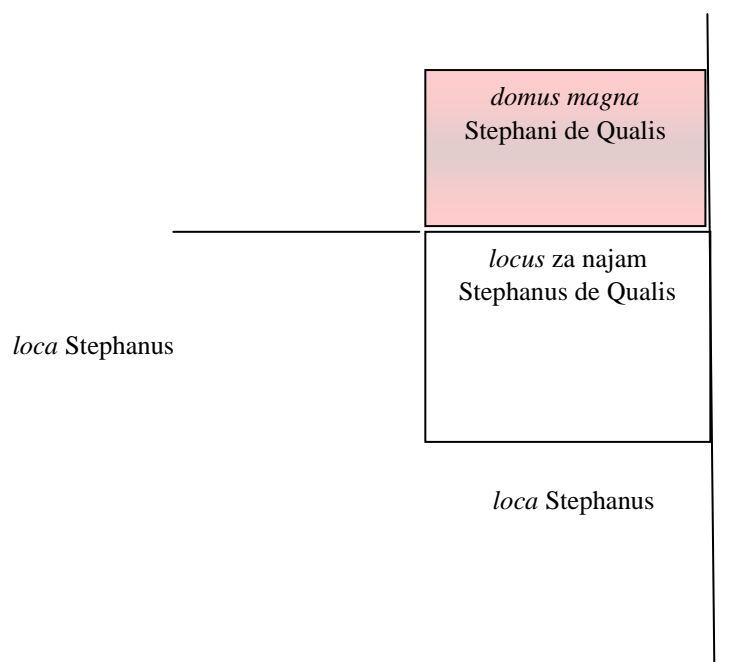
Skica, 1376., 1381

Qualis

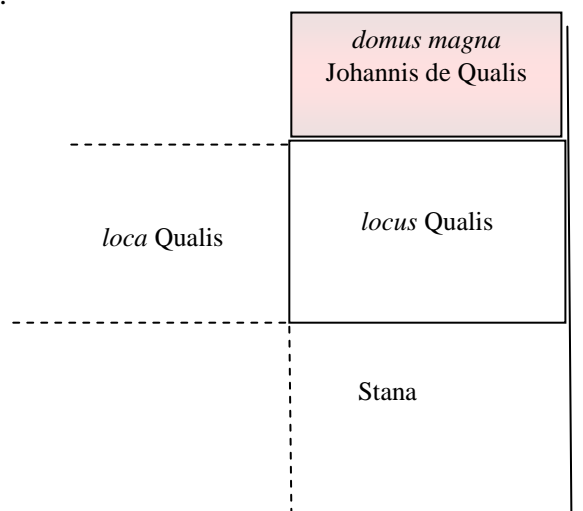
1. Smještaj Stjepanove *domus magna*, *in confinio s. Uti* 1366. godine

Skica, 1366.

2. Smještaj Ivanove *domus magna* ..*in confinio s. Siluestri Urbatorum* 1367. godine

Skica, 1367.

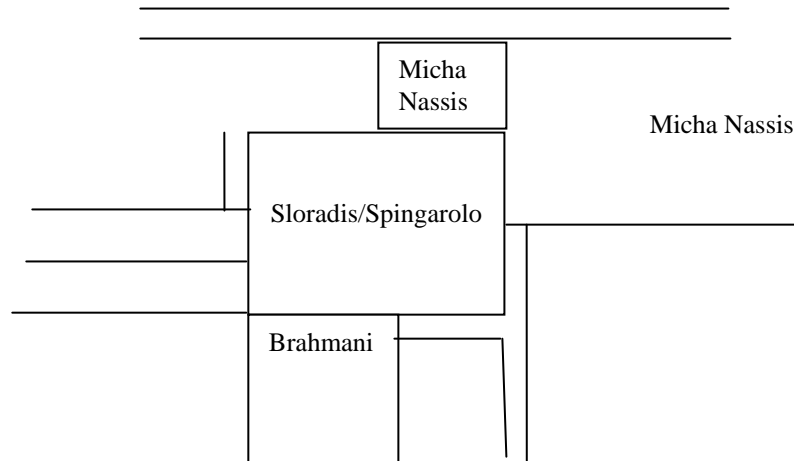

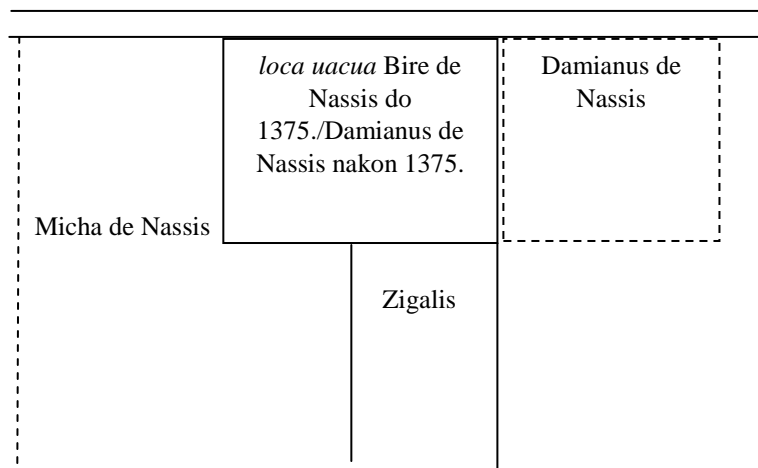
Nassis

1. Smještaj Mihe pok. Frederika de Nassis *in confinio s. Uiti*, 1363.-1369.

Skica, 1363, 1369.

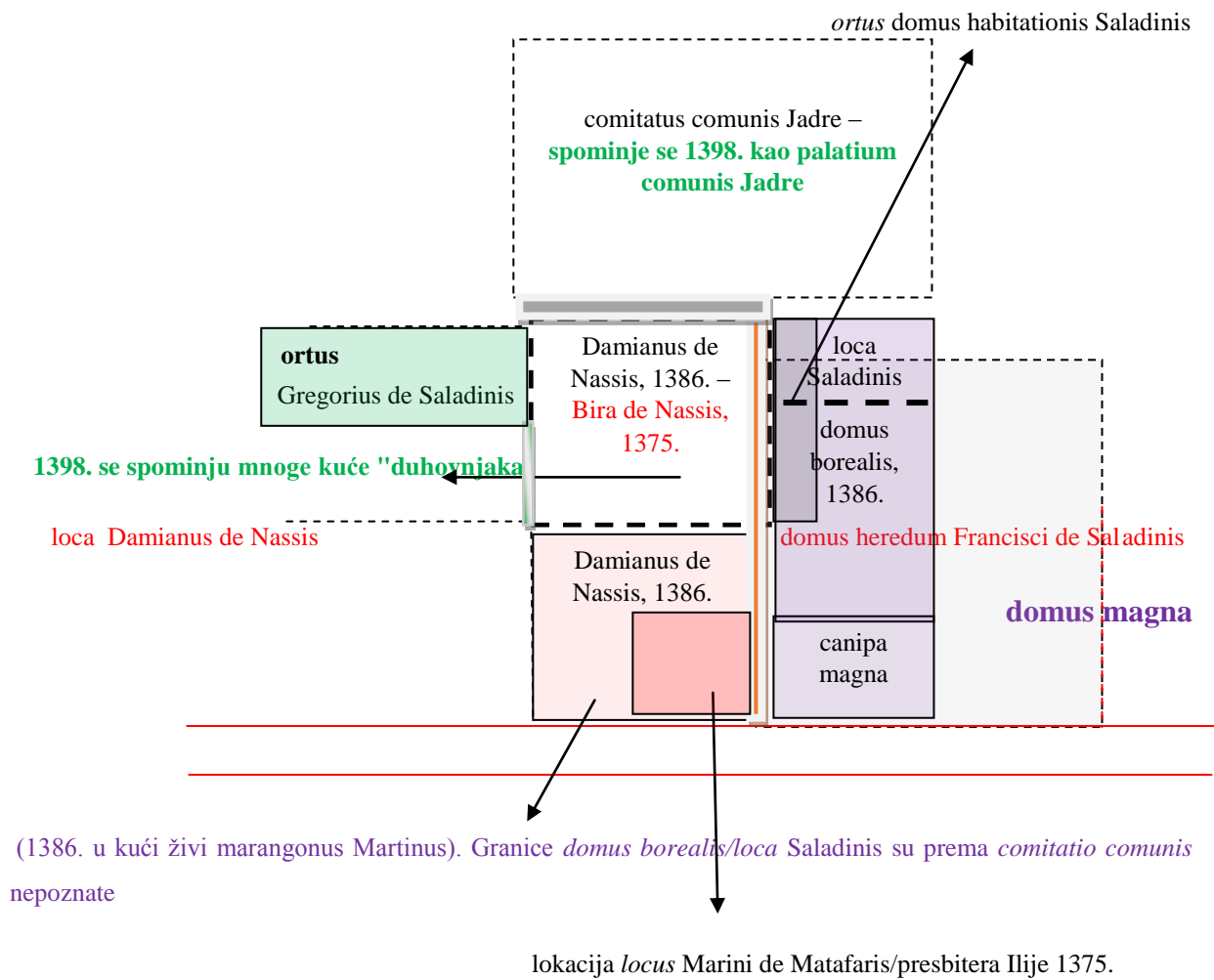

2. Smještaj zemljišta Mihe pok. Damjana de Nassis *in confinio s. Uiti*, 1375.

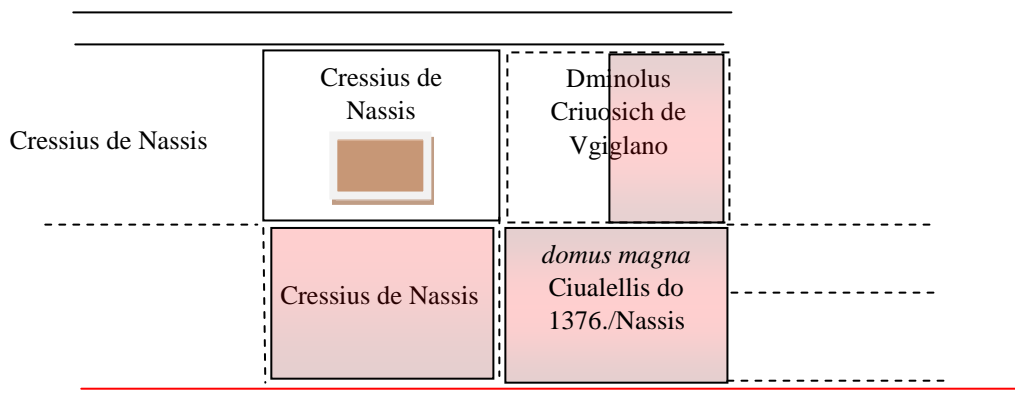
3. Rekonstrukcija nekretnina obitelji Nassis na lokaciji poznate palače Nassis, u blizini obiteljskih posjeda *Saladinis prope ecclesiam s. Platonis* 1375. – 1398.

Skica, 1375., 1386., 1386., 1398.

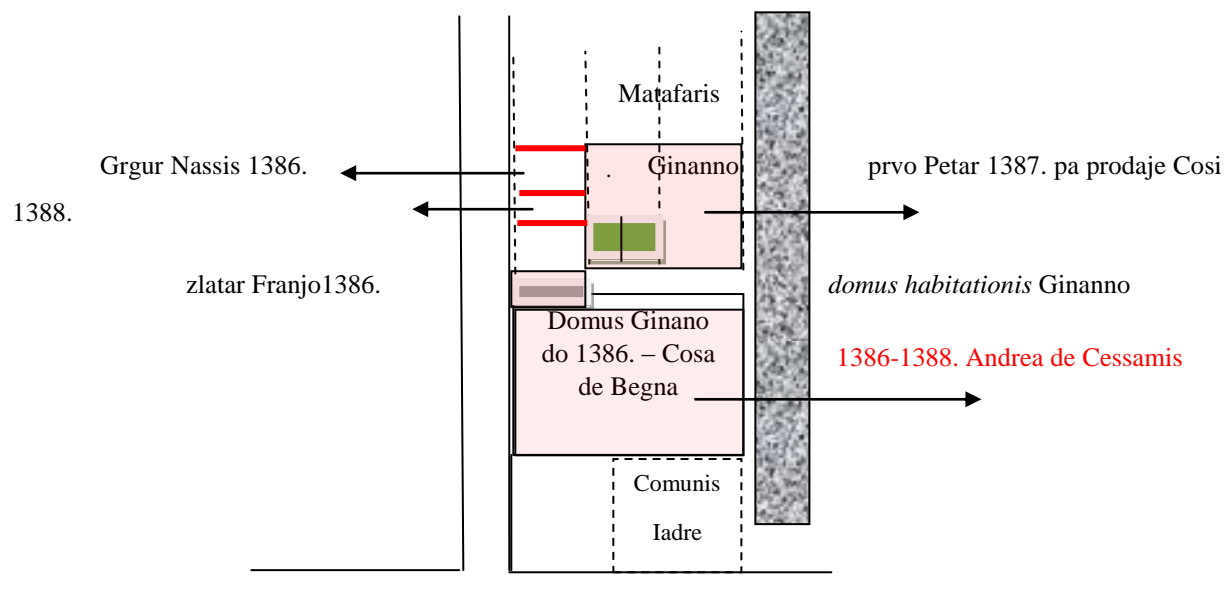
4. *Domus magna* Kreše pok. Nikole de Nassis (1376.) te njegovo susjedno zemljište (1381.)
in confinio s. Anastasie/sanctorum Quadraginta

Skica, 1376., 1381.

5. Smještaj kuće Grgura de Nassis, *in contrata beaty Stephani* 1386.-1388.

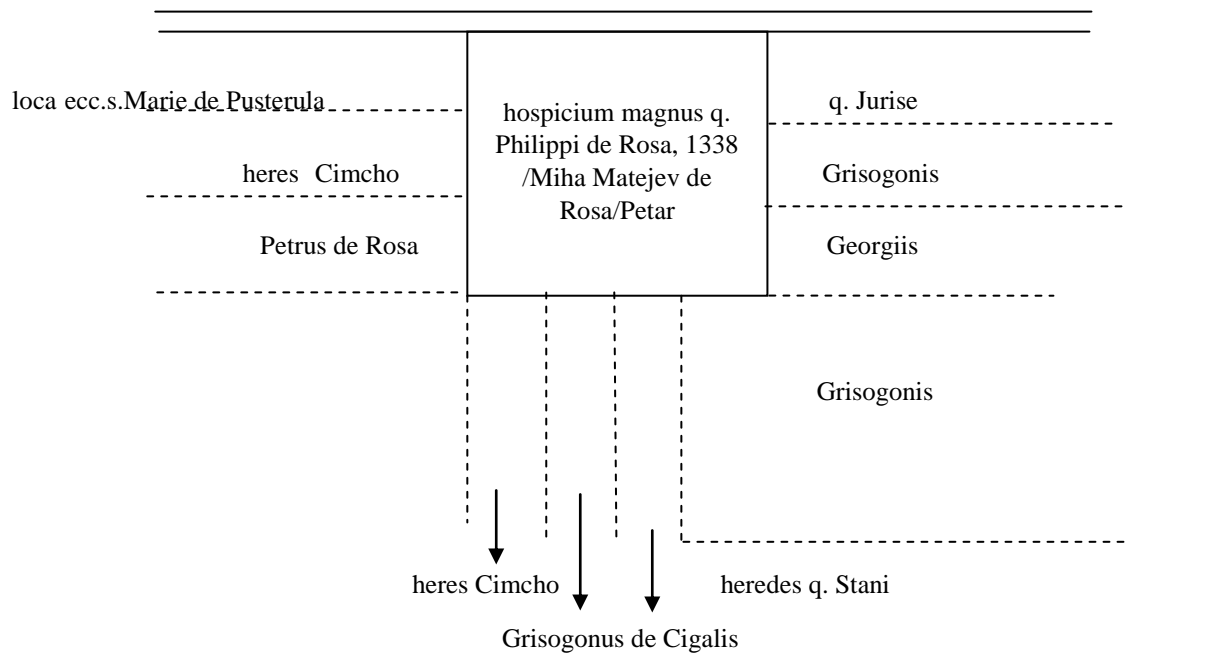
Skica 1386., 1387.-1388.

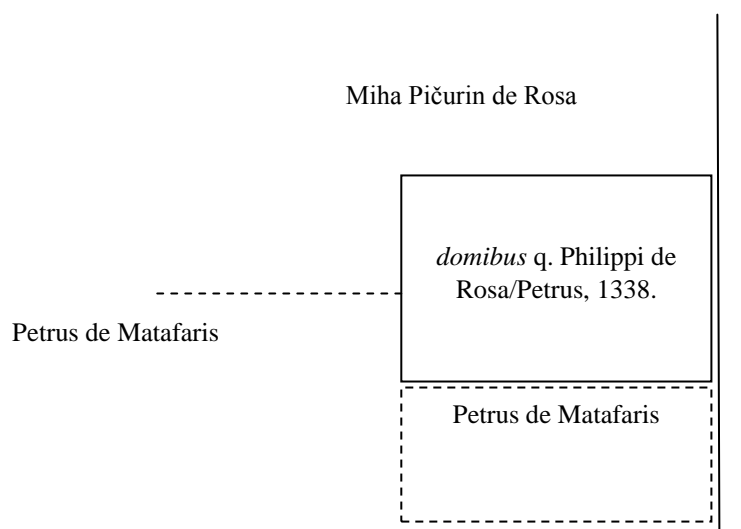
Rosa

1. Nekretnine Filipa odnosno Mihe Matejevog / Petra de Rosa 1338.

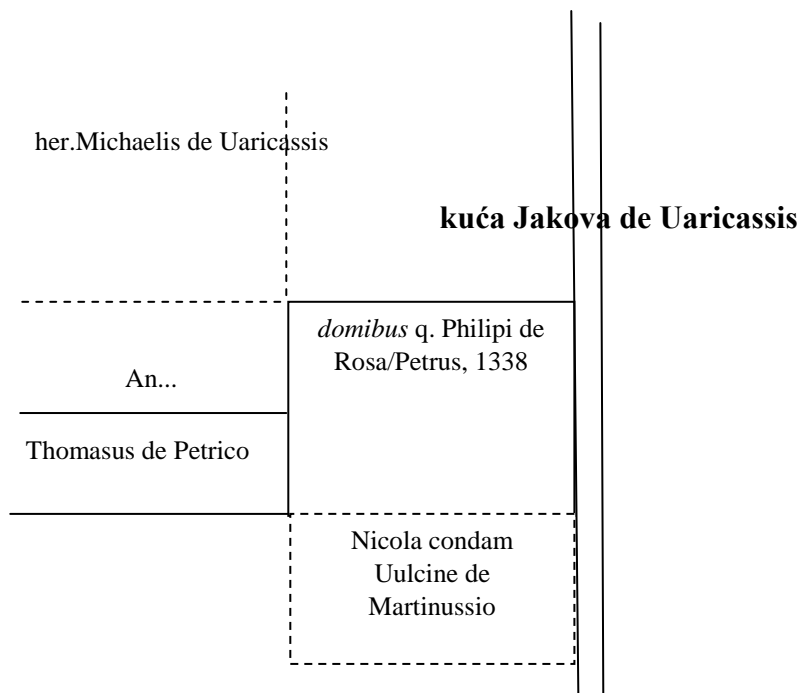
Hospicium magnus, in confinio s. Uiti

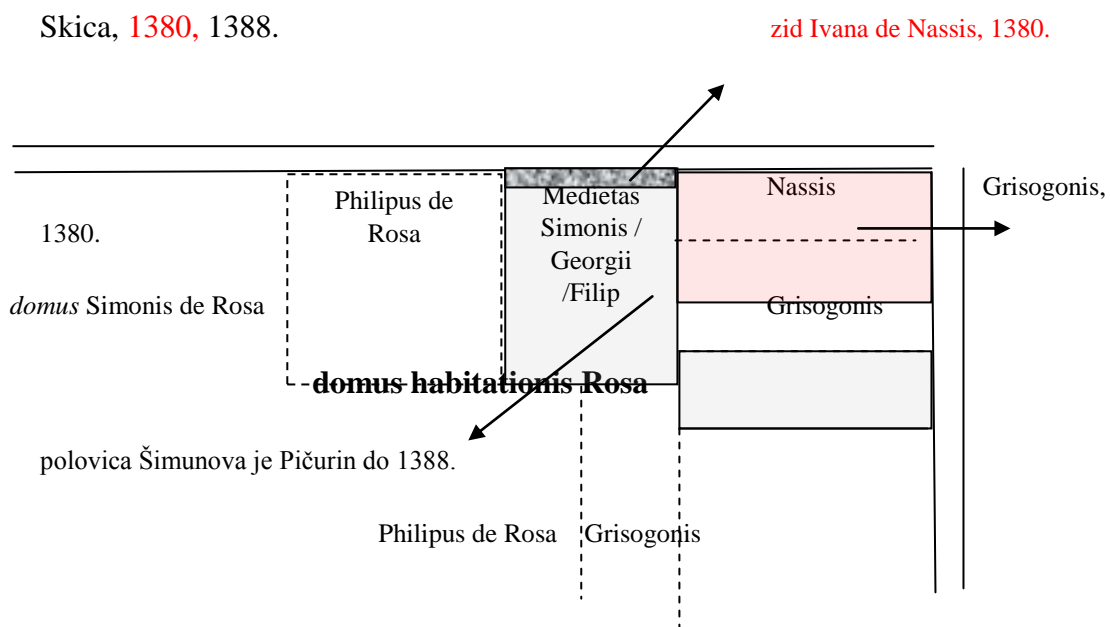
dvije kuće, *in confinio platee*, 1338.

dvije kuće, *in confinio beccarie*

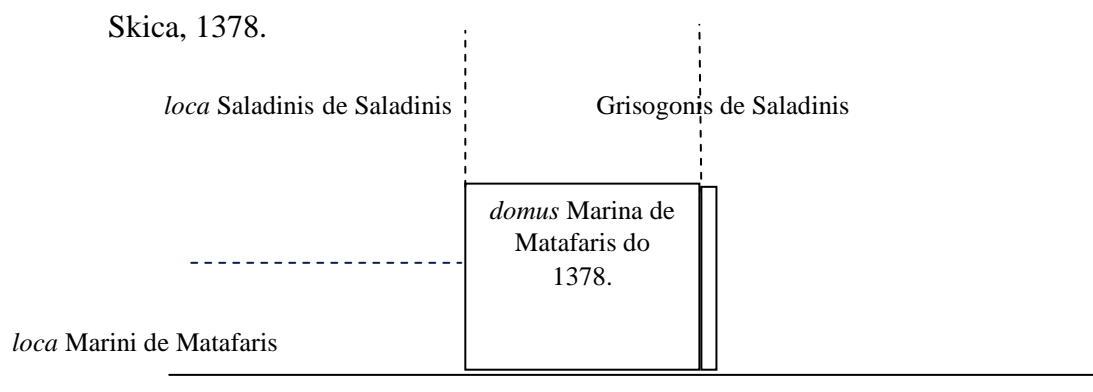

2. Smještaj *domus habitationis* Mihe de Rosa i njegovih sinova Filipa i Šimuna *in confinio/contrata s. Michaelis* 1380. - 1388.

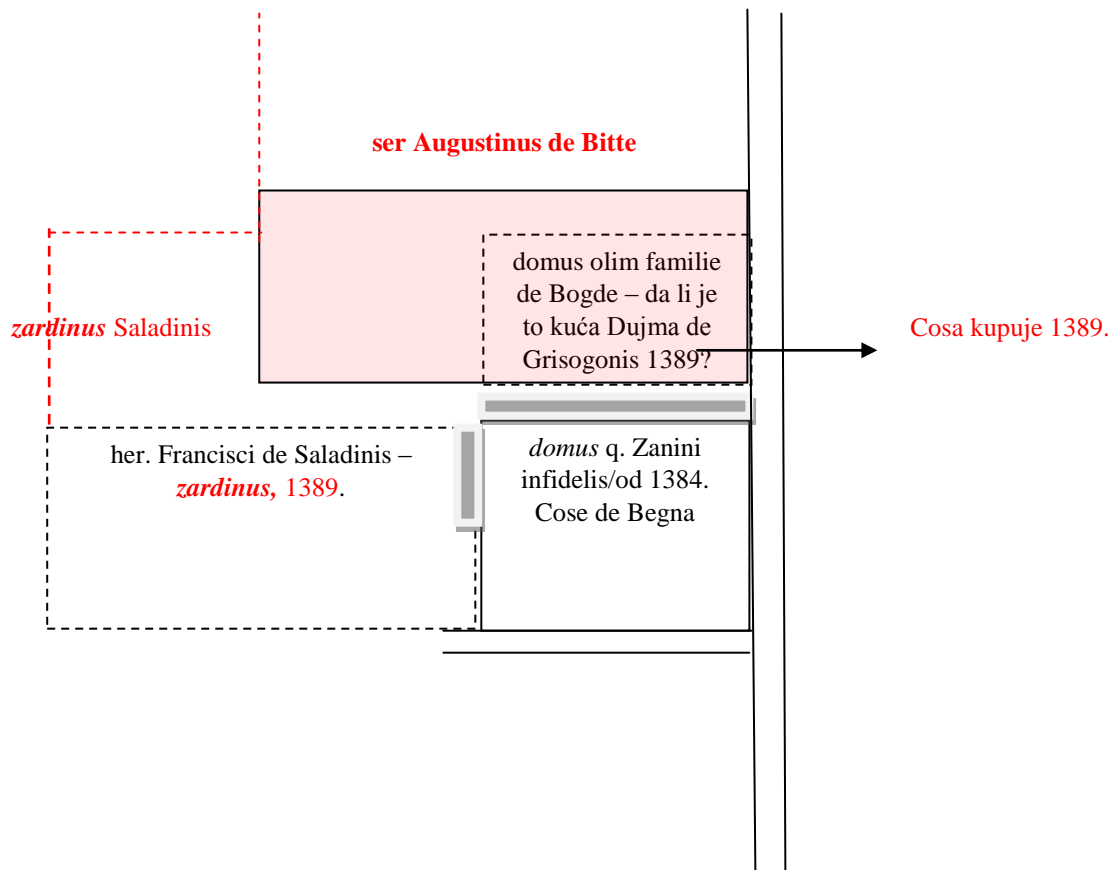

Saladinis

1. Smještaj zemljišta obitelji Saladinis (Grizogon, Saladin) *in contrata s. Platonis*, 1378.

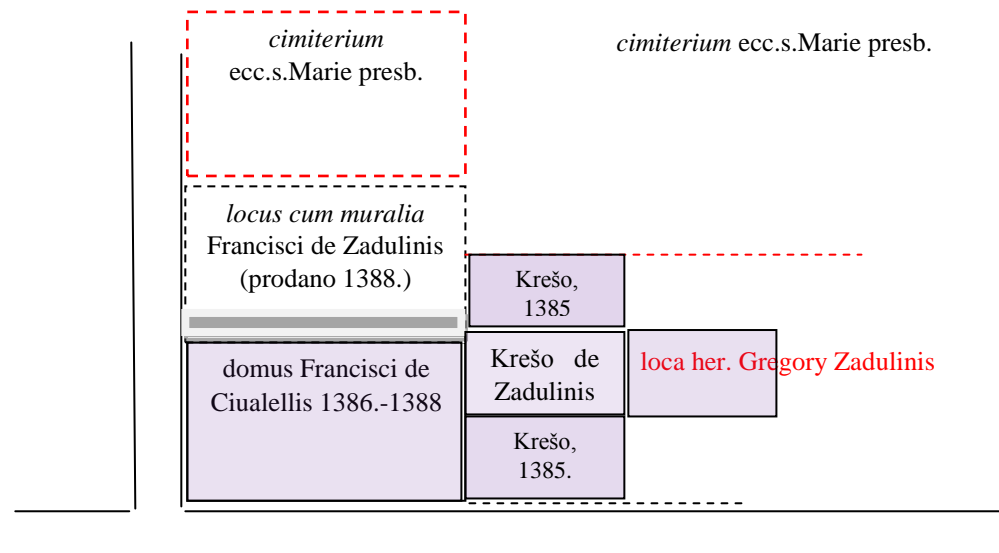

2. Smještaj nekretnina nasljednika Koše de Begna (Franjo) *iuxta ecclesiam sancte Marie de Bongaudio/ in confinio sancte Marie de Bongaudio* 1384. – 1389.

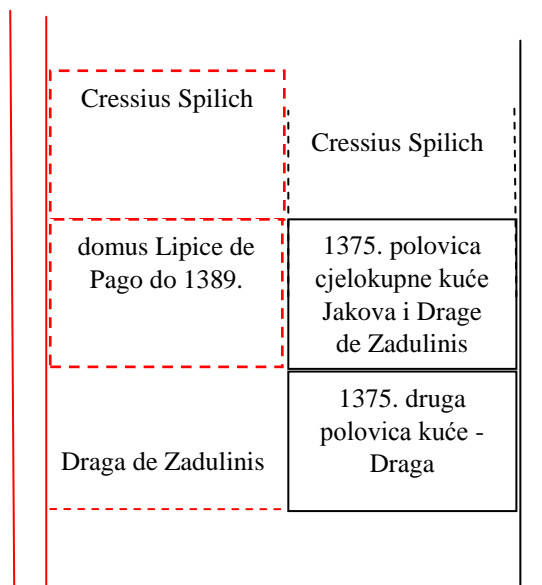

Zadulinis

1. Smještaj nekretnina obitelji Zadulinis (Grgur, Franjo), *in confinio s. Marie presbiterorum* 1383., 1386., 1385., 1388.

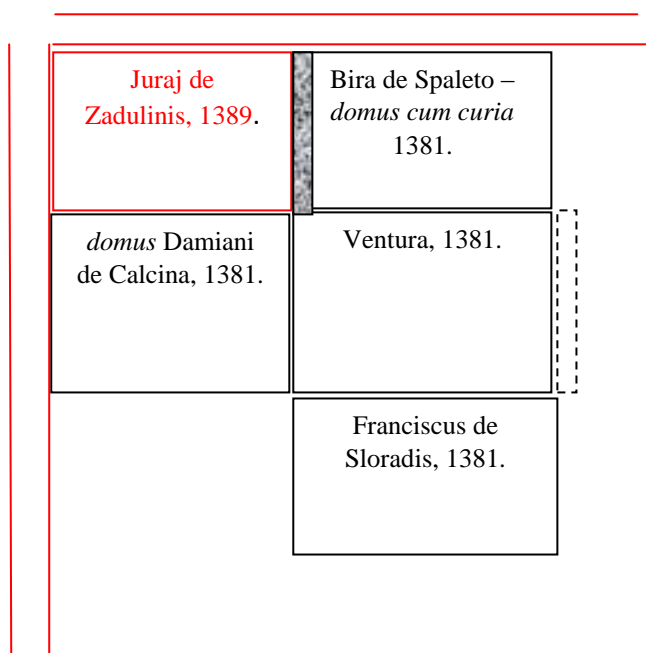

2. Smještaj kuće, *in contrata s. Francisci*, koju su dijelili Jakov i njegova žena Draga 1375.-1389.

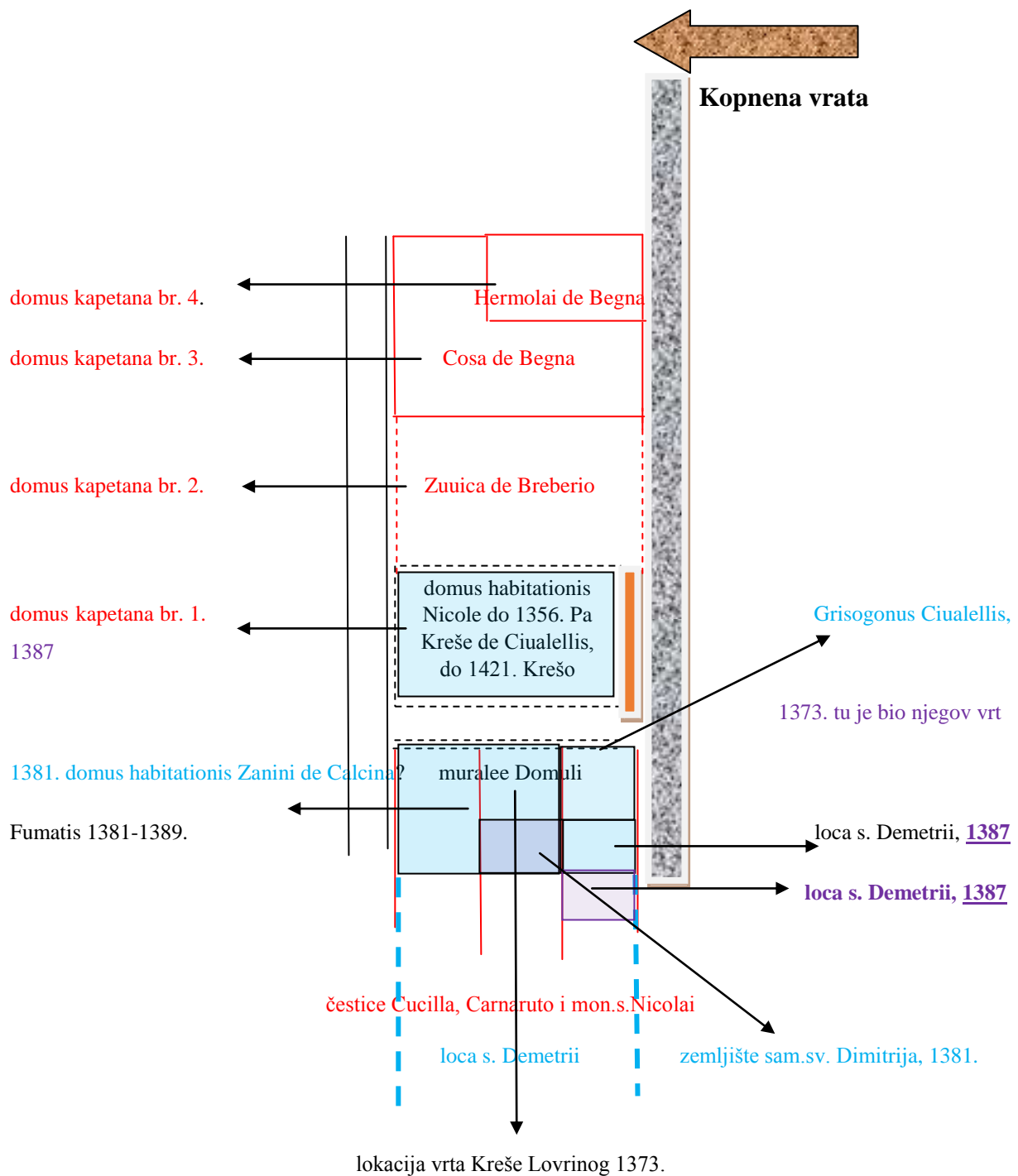
3. Smještaj kuće Jurja de Zadulinis, *in capite ruge Marchianorum* (1389.), *iuxta plateam* (1381.)

Ciualellis

1. Smještaj domus habitationis Kreše Lovrinog de Ciualellis *in confinio sancte Marie de Bongaudio/prope portam magnam* 1373.-1421.

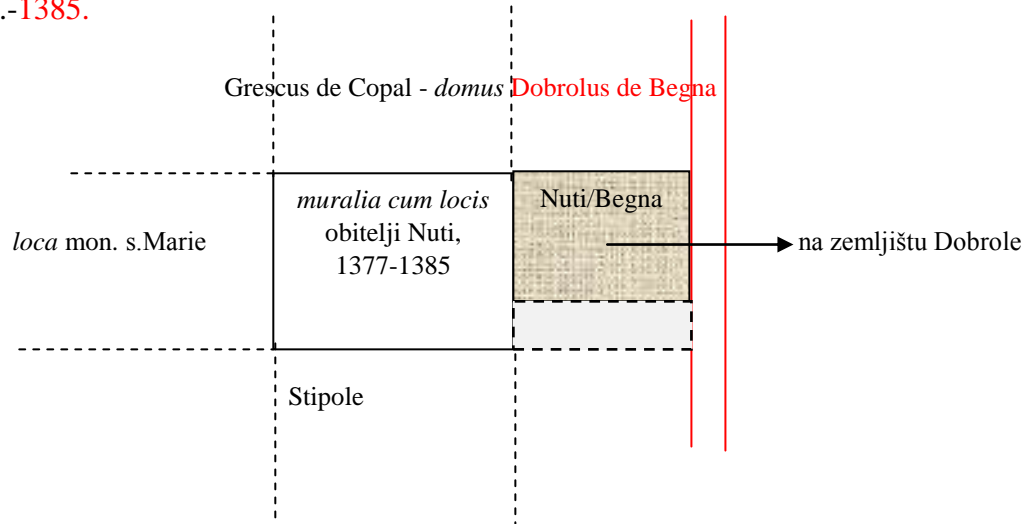
Skica: 1373., 1377., 1381., 1387., 1421.

Begna

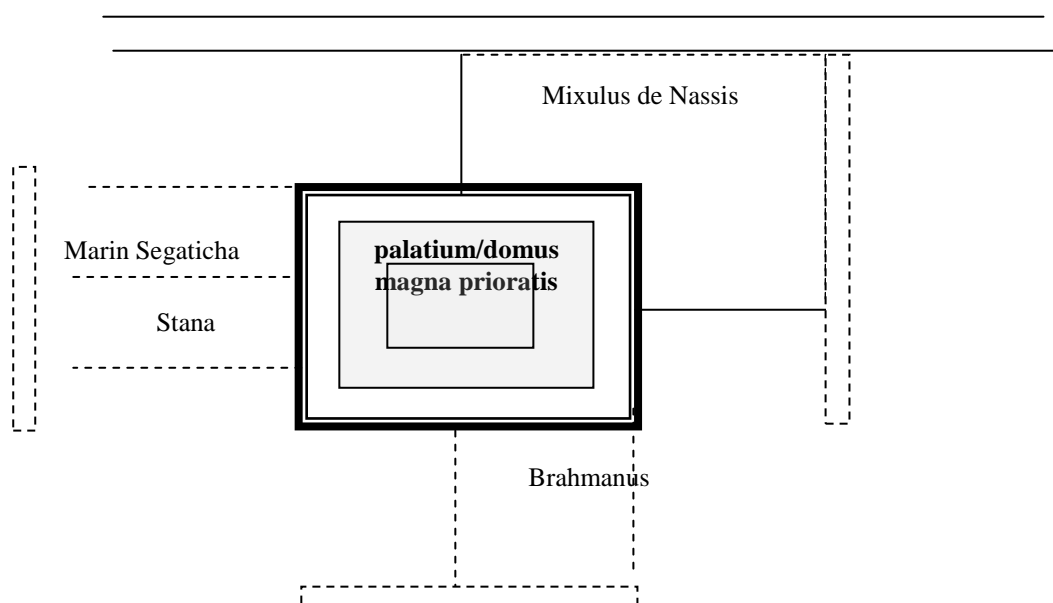
1. Rekonstrukcija zemljišnih čestica Dobrola de Begna, *in confinio/contrata sancte Marie monialium* 1377.-1385.

Skica, 1377.-1385.

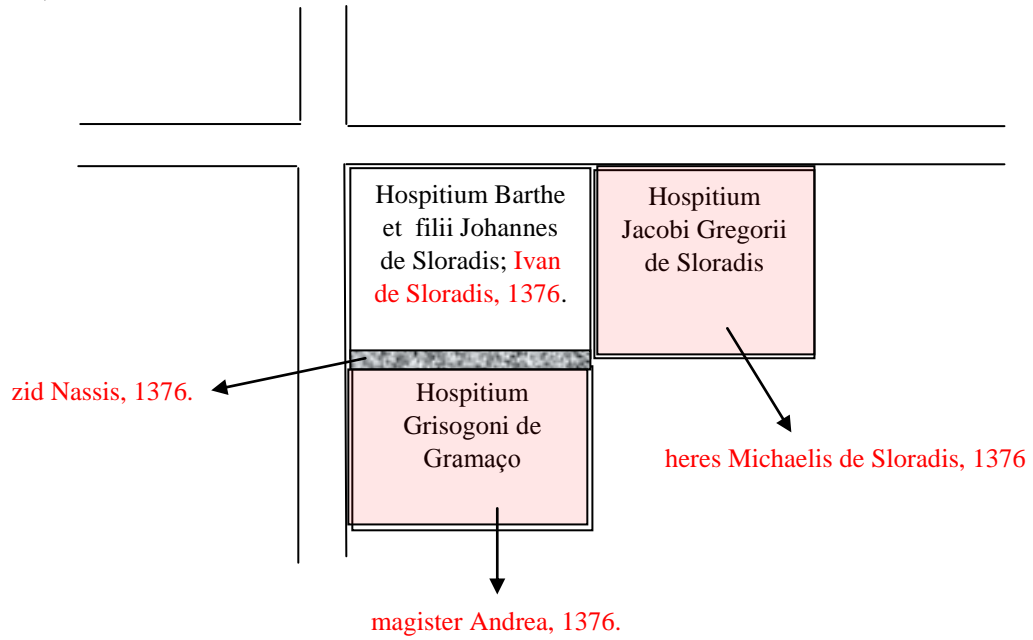
Sloradis

1. Položaj palače vranskog priorata – lokacija povezana sa skicom, Nassis, br. 1. (1363. – 1369.)

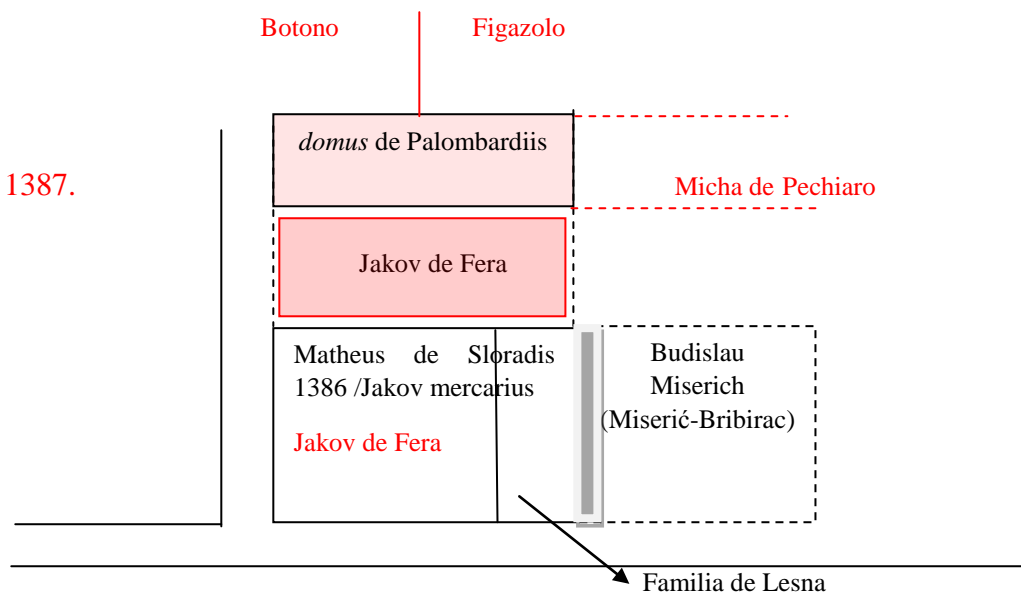
2. Smještaj hospicija Barta (i njegovog sina Ivana de Sloradis) te Jakova de Sloradis na mjestu zvano Malpello (Malpass) – 1339.

Skica, 1339, 1376.

3. Smještaj kuće Mateja de Sloradis *in confinio s. Grisogoni*, 1386.-1387.

Skica: 1386., 1387.

7.5. PRILOG 5.

Karta (smještaj plemićkih obitelji) – predložak: karta Ivo Petricioli, "Lik Zadra", (176-177)

Autor (smještaj nekretnina): Sandra Begonja

Napomena: vidi kartu na zasebnom listu A3 formata (podrazumijeva se kao stranica 423./424.)

8. ŽIVOTOPIS AUTORA

Sandra Begonja rođena je 1978. godine u Splitu, gdje je pohađala osnovnu i srednju školu. Godine 1996. upisala je prvi studij - modni dizajn, na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je i diplomirala 2000. godine. 2001. god. upisala je dvopredmetni studij povijesti/povijesti umjetnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je i diplomirala 2008. godine. Tijekom školovanja bila je državni stipendist Ministarstva znanosti i obrazovanja. Od 2011. godine zaposlena je kao znanstveni novak (prof.) u Odjelu za srednjovjekovnu povijest, Hrvatskog instituta za povijest, a iste je godine upisala i poslijediplomski studij medievistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovala je u radu prvog znanstvenog projekta *Grad hrvatskog srednjovjekovlja: Društvene strukture, topografija, urbani život* (voditelj: dr. sc. Irena Benyovsky Latin) od 2011. do 2014. godine (Hrvatski institut za povijest). Trenutno sudjeluje u radu novog znanstvenog projekta Hrvatske zaklade za znanost, *Gradovi hrvatskog srednjovjekovlja: Urbane elite i urbani prostor (URBES)*, (voditelj projekta: dr. sc. Irena Benyovsky Latin). U sklopu tog projekta bavi se istraživanjem urbane povijesti srednjovjekovnog Zadra i socijalnom topografijom (gradsko plemstvo). Osim navedenog, ostali znanstveni interesi odnose se na istraživanje srednjovjekovnih viteških redova kao i ratne povijesti srednjega vijeka. Također, istražuje likovni i simbolički jezik srednjovjekovlja, mitove i legende.

ZNANSTVENI I STRUČNI RADOVI U ČASOPISIMA I ZBORNICIMA SKUPOVA

1. Begonja, Sandra. "Škotsko i englesko slobodno zidarstvo u XVIII. st.". *Pro tempore - časopis studenata povijesti* 5, stručni rad, (2008): 88-101.

2011-2015

2. Benevolo, Leonardo. *Grad u istoriji Evrope*. Clio, Beograd, 2004., 323 str., *Povijesni prilozi* 41 (A1), 2011, prikaz, 268-273.

3. Marković, Predrag. *Katedrala Sv. Jakova u Šibeniku. Prvih 105 godina*. Naklada Ljevak, Zagreb, 2010., 525 str., *Povijesni prilozi* 42/2012(A1), br. 42, prikaz, 361-364.

4. Mogorović Crljenko, Marija. *Druga strana braka. Nasilje i ilegitalnost u (izvan) bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2012., 312 str., Review of Croatian history VIII/2012(A1), no.1, prikaz, 295-300.

5. Ladić, Zoran. *Last Will: Passport to heaven. Urban last wills from late medieval Dalmatia with special attention to the legacies pro remedio animae and ad pias causas*. Zagreb: Srednja Europa, 2012., 469 str., Povijesni prilozi 44 /2013 (A1), br. 44, prikaz, 262-267.

6. O'Connell, Monique. *Men of Empire: power and negotiation in Venice's maritime state*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2009., 253 str., Povijesni prilozi 45/2013 (A1), br. 45, prikaz, 365-369.

7. Mogorović Crljenko, Marija. *Druga strana braka. Nasilje i ilegitalnost u (izvan) bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2012., 312 str., Povijesni prilozi 44/2013 (A1), br. 44, prikaz, 269- 273.

8. In Memoriam - prof. Ennio Concina (1944.- 2013.), Povijesni prilozi 46/2014 (A1), nekrolog, 443-445.

9. Frale, Barbara. *Templari*. Zagreb: Profil Multimedija, 2010., 220 stranica, Povijesni prilozi 46/2014 (A1), prikaz, 411-417.

10. **Begonja, Sandra**, "Srednjovjekovno djelo Obsidio Iadrensis/Opsada Zadra kao povijesni izvor za prikaz vojnopomorske moći Venecije u 14. stoljeću", Povijesni prilozi 47/ 2014 (A1), prethodno priopćenje, 81-141.

Radovi (2015):

1. Popić, Tomislav. *Krojenje pravde: zadarsko sudstvo u srednjem vijeku (1358. – 1458.)*, Zagreb: Plejada, 2014., 254 stranice, Povijesni prilozi 48/2015 (A1), prikaz, 183-188.

2. Benyovsky Latin, Irena; Pešorda Vardić, Zrinka, ur., *Towns and cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property*. Series Hrvatska povjesnica. Special editions - conference proceedings. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014., 534 stranice, Povijesni prilozi 49/2015 (A1), prikaz, 355-359.

Radovi (2016):

1. **Begonja, Sandra**, "Urbanistički lik Zadra u srednjovjekovnim narativnim vrelima - Obsidio Iadrensis/Opsada Zadra", za Zbornik 2. Triennale Grad hrvatskog srednjovjekovlja: slika grada u narativnim vrelima" – stvarnost i/ili fikcija, (u postupku objavljivanja)
2. Benyovsky Latin, Irena, **Begonja, Sandra**, "Nekretnine u notarskim dokumentima 13. stoljeća: Primjeri dalmatinskih gradova (Zadra, Šibenika, Trogira, Splita i Dubrovnika)", Povijesni prilozi 51/2016 (A1), izvorni znanstveni rad, 7-39.
3. Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 33 (2015), 367 stranica, Povijesni prilozi 50/2016 (A1), prikaz, 310-313.